Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାଯେ

ଦୁକନିପାତ-ଅଟ୍ଠକଥା

୧। ପଠମପଣ୍ଣାସକଂ

୧। କମ୍ମକାରଣୱଗ୍ଗୋ

୧। ୱଜ୍ଜସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧। ଦୁକନିପାତସ୍ସ ପଠମେ ୱଜ୍ଜାନୀତି ଦୋସା ଅପରାଧା। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକନ୍ତି ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ଉପ୍ପନ୍ନଫଲଂ। ସମ୍ପରାଯିକନ୍ତି ସମ୍ପରାଯେ ଅନାଗତେ ଅତ୍ତଭାୱେ ଉପ୍ପନ୍ନଫଲଂ। ଆଗୁଚାରିନ୍ତି ପାପକାରିଂ ଅପରାଧକାରକଂ। ରାଜାନୋ ଗହେତ୍ୱା ୱିୱିଧା କମ୍ମକାରଣା କାରେନ୍ତେତି ଚୋରଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିୱିଧା କମ୍ମକାରଣା ରାଜପୁରିସା କରୋନ୍ତି, ରାଜାନୋ ପନ ତା କାରେନ୍ତି ନାମ। ତଂ ଚୋରଂ ଏୱଂ କମ୍ମକାରଣା କାରିଯମାନଂ ଏସ ପସ୍ସତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ପସ୍ସତି ଚୋରଂ ଆଗୁଚାରିଂ ରାଜାନୋ ଗହେତ୍ୱା ୱିୱିଧା କମ୍ମକାରଣା କାରେନ୍ତେ’’ତି। ଅଦ୍ଧଦଣ୍ଡକେହୀତି ମୁଗ୍ଗରେହି, ପହାରସାଧନତ୍ଥଂ ୱା ଚତୁହତ୍ଥଦଣ୍ଡଂ ଦ୍ୱେଧା ଛେତ୍ୱା ଗହିତଦଣ୍ଡକେହି। ବିଲଙ୍ଗଥାଲିକନ୍ତି କଞ୍ଜିଯୋକ୍ଖଲିକକମ୍ମକାରଣଂ। ତଂ କରୋନ୍ତା ସୀସକଟାହଂ ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ତତ୍ତଂ ଅଯୋଗୁଳଂ ସଣ୍ଡାସେନ ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପକ୍ଖିପନ୍ତି, ତେନ ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗଂ ପକ୍କୁଥିତ୍ୱା ଉତ୍ତରତି। ସଙ୍ଖମୁଣ୍ଡିକନ୍ତି ସଙ୍ଖମୁଣ୍ଡକମ୍ମକାରଣଂ। ତଂ କରୋନ୍ତା ଉତ୍ତରୋଟ୍ଠୌଭତୋକଣ୍ଣଚୂଳିକଗଲୱାଟକପରିଚ୍ଛେଦେନ ଚମ୍ମଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସବ୍ବକେସେ ଏକତୋ ଗଣ୍ଠିଂ କତ୍ୱା ଦଣ୍ଡକେନ ୱେଠେତ୍ୱା ଉପ୍ପାଟେନ୍ତି, ସହ କେସେହି ଚମ୍ମଂ ଉଟ୍ଠହତି। ତତୋ ସୀସକଟାହଂ ଥୂଲସକ୍ଖରାହି ଘଂସିତ୍ୱା ଧୋୱନ୍ତା ସଙ୍ଖୱଣ୍ଣଂ କରୋନ୍ତି। ରାହୁମୁଖନ୍ତି ରାହୁମୁଖକମ୍ମକାରଣଂ। ତଂ କରୋନ୍ତା ସଙ୍କୁନା ମୁଖଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋମୁଖେ ଦୀପଂ ଜାଲେନ୍ତି, କଣ୍ଣଚୂଳିକାହି ୱା ପଟ୍ଠାଯ ମୁଖଂ ନିଖାଦନେନ ଖନନ୍ତି, ଲୋହିତଂ ପଗ୍ଘରିତ୍ୱା ମୁଖଂ ପୂରେତି।

ଜୋତିମାଲିକନ୍ତି ସକଲସରୀରଂ ତେଲପିଲୋତିକାଯ ୱେଠେତ୍ୱା ଆଲିମ୍ପେନ୍ତି। ହତ୍ଥପଜ୍ଜୋତିକନ୍ତି ହତ୍ଥେ ତେଲପିଲୋତିକାଯ ୱେଠେତ୍ୱା ଦୀପଂ ୱିଯ ପଜ୍ଜାଲେନ୍ତି। ଏରକୱତ୍ତିକନ୍ତି ଏରକୱତ୍ତକମ୍ମକାରଣଂ। ତଂ କରୋନ୍ତା ହେଟ୍ଠାଗୀୱତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚମ୍ମୱଟ୍ଟେ କନ୍ତିତ୍ୱା ଗୋପ୍ଫକେ ଠପେନ୍ତି, ଅଥ ନଂ ଯୋତ୍ତେହି ବନ୍ଧିତ୍ୱା କଡ୍ଢନ୍ତି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଚମ୍ମୱଟ୍ଟେ ଅକ୍କମିତ୍ୱା ଅକ୍କମିତ୍ୱା ପତତି। ଚୀରକୱାସିକନ୍ତି ଚୀରକୱାସିକକମ୍ମକାରଣଂ। ତଂ କରୋନ୍ତା ତଥେୱ ଚମ୍ମୱଟ୍ଟେ କନ୍ତିତ୍ୱା କଟିଯଂ ଠପେନ୍ତି, କଟିତୋ ପଟ୍ଠାଯ କନ୍ତିତ୍ୱା ଗୋପ୍ଫକେସୁ ଠପେନ୍ତି, ଉପରିମେହି ହେଟ୍ଠିମସରୀରଂ ଚୀରକନିୱାସନନିୱତ୍ଥଂ ୱିଯ ହୋତି। ଏଣେଯ୍ଯକନ୍ତି ଏଣେଯ୍ଯକକମ୍ମକାରଣଂ। ତଂ କରୋନ୍ତା ଉଭୋସୁ କପ୍ପରେସୁ ଚ ଉଭୋସୁ ଜାଣୁକେସୁ ଚ ଅଯୱଲଯାନି ଦତ୍ୱା ଅଯସୂଲାନି କୋଟ୍ଟେନ୍ତି। ସୋ ଚତୂହି ଅଯସୂଲେହି ଭୂମିଯଂ ପତିଟ୍ଠହତି। ଅଥ ନଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ କରୋନ୍ତି। ‘‘ଏଣେଯ୍ଯକୋ ଜୋତିପରିଗ୍ଗହୋ ଯଥା’’ତି ଆଗତଟ୍ଠାନେପି ଇଦମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ କାଲେନ କାଲଂ ସୂଲାନି ଅପନେତ୍ୱା ଚତୂହି ଅଟ୍ଠିକୋଟୀହିଯେୱ ଠପେନ୍ତି। ଏୱରୂପା କମ୍ମକାରଣା ନାମ ନତ୍ଥି।

ବଲିସମଂସିକନ୍ତି ଉଭତୋମୁଖେହି ବଲିସେହି ପହରିତ୍ୱା ଚମ୍ମମଂସନ୍ହାରୂନି ଉପ୍ପାଟେନ୍ତି। କହାପଣିକନ୍ତି ସକଲସରୀରଂ ତିଣ୍ହାହି ୱାସୀହି କୋଟିତୋ ପଟ୍ଠାଯ କହାପଣମତ୍ତଂ, କହାପଣମତ୍ତଂ ପାତେନ୍ତା କୋଟ୍ଟେନ୍ତି। ଖାରାପତଚ୍ଛିକନ୍ତି ସରୀରଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଆୱୁଧେହି ପହରିତ୍ୱା କୋଚ୍ଛେହି ଖାରଂ ଘଂସନ୍ତି, ଚମ୍ମମଂସନ୍ହାରୂନି ପଗ୍ଘରିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠିକସଙ୍ଖଲିକାୱ ତିଟ୍ଠତି। ପଲିଘପରିୱତ୍ତିକନ୍ତି ଏକେନ ପସ୍ସେନ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା କଣ୍ଣଚ୍ଛିଦ୍ଦେନ ଅଯସୂଲଂ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ପଥୱିଯା ଏକାବଦ୍ଧଂ କରୋନ୍ତି। ଅଥ ନଂ ପାଦେ ଗହେତ୍ୱା ଆୱିଞ୍ଛନ୍ତି। ପଲାଲପୀଠକନ୍ତି ଛେକୋ କାରଣିକୋ ଛୱିଚମ୍ମଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସଦପୋତେହି ଅଟ୍ଠୀନି ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା କେସେସୁ ଗହେତ୍ୱା ଉକ୍ଖିପତି, ମଂସରାସିଯେୱ ହୋତି। ଅଥ ନଂ କେସେହେୱ ପରିଯୋନନ୍ଧିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତି, ପଲାଲୱଟ୍ଟିଂ ୱିଯ କତ୍ୱା ପୁନ ୱେଠେନ୍ତି। ସୁନଖେହିପୀତି କତିପଯାନି ଦିୱସାନି ଆହାରଂ ଅଦତ୍ୱା ଛାତକସୁନଖେହି ଖାଦାପେନ୍ତି। ତେ ମୁହୁତ୍ତେନ ଅଟ୍ଠିକସଙ୍ଖଲିକମେୱ କରୋନ୍ତି। ସୂଲେ ଉତ୍ତାସେନ୍ତେତି ସୂଲେ ଆରୋପେନ୍ତେ।

ନ ପରେସଂ ପାଭତଂ ୱିଲୁମ୍ପନ୍ତୋ ଚରତୀତି ପରେସଂ ସନ୍ତକଂ ଭଣ୍ଡଂ ପରମ୍ମୁଖଂ ଆଭତଂ ଅନ୍ତମସୋ ଅନ୍ତରୱୀଥିଯଂ ପତିତଂ ସହସ୍ସଭଣ୍ଡିକମ୍ପି ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମିନା ଜୀୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱିଲୁମ୍ପନ୍ତୋ ନ ୱିଚରତି, କୋ ଇମିନା ଅତ୍ଥୋତି ପିଟ୍ଠିପାଦେନ ୱା ପୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି।

ପାପକୋଟି ଲାମକୋ। ଦୁକ୍ଖୋତି ଅନିଟ୍ଠୋ। କିଞ୍ଚ ତନ୍ତି କିଂ ନାମ ତଂ କାରଣଂ ଭଓ୍ୱେଯ୍ୟ। ଯାହନ୍ତି ଯେନ ଅହଂ। କାଯଦୁଚ୍ଚରିତନ୍ତି ପାଣାତିପାତାଦି ତିୱିଧଂ ଅକୁସଲଂ କାଯକମ୍ମଂ। କାଯସୁଚରିତନ୍ତି ତସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖଭୂତଂ ତିୱିଧଂ କୁସଲକମ୍ମଂ। ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତନ୍ତି ମୁସାୱାଦାଦି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଅକୁସଲଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ। ୱଚୀସୁଚରିତନ୍ତି ତସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖଭୂତଂ ଚତୁବ୍ବିଧଂ କୁସଲକମ୍ମଂ। ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତନ୍ତି ଅଭିଜ୍ଝାଦି ତିୱିଧଂ ଅକୁସଲକମ୍ମଂ। ମନୋସୁଚରିତନ୍ତି ତସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖଭୂତଂ ତିୱିଧଂ କୁସଲକମ୍ମଂ। ସୁଦ୍ଧଂ ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରତୀତି ଏତ୍ଥ ଦୁୱିଧା ସୁଦ୍ଧି – ପରିଯାଯତୋ ଚ ନିପ୍ପରିଯାଯତୋ ଚ। ସରଣଗମନେନ ହି ପରିଯାଯେନ ସୁଦ୍ଧଂ ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରତି ନାମ। ତଥା ପଞ୍ଚହି ସୀଲେହି, ଦସହି ସୀଲେହି – ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲେନ, ପଠମଜ୍ଝାନେନ…ପେ… ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନେନ, ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେନ, ସୋତାପତ୍ତିଫଲେନ…ପେ… ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ପରିଯାଯେନ ସୁଦ୍ଧଂ ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରତି ନାମ। ଅରହତ୍ତଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ ପନ ଖୀଣାସୱୋ ଛିନ୍ନମୂଲକେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ନ୍ହାପେନ୍ତୋପି ଖାଦାପେନ୍ତୋପି ଭୁଞ୍ଜାପେନ୍ତୋପି ନିସୀଦାପେନ୍ତୋପି ନିପଜ୍ଜାପେନ୍ତୋପି ନିପ୍ପରିଯାଯେନେୱ ସୁଦ୍ଧଂ ନିମ୍ମଲଂ ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରତି ପଟିଜଗ୍ଗତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଇମାନି ଦ୍ୱେ ୱଜ୍ଜାନେୱ, ନୋ ନ ୱଜ୍ଜାନି, ତସ୍ମା। ୱଜ୍ଜଭୀରୁନୋତି ୱଜ୍ଜଭୀରୁକା। ୱଜ୍ଜଭଯଦସ୍ସାୱିନୋତି ୱଜ୍ଜାନି ଭଯତୋ ଦସ୍ସନସୀଲା। ଏତଂ ପାଟିକଙ୍ଖନ୍ତି ଏତଂ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଂ, ଏତଂ ଅୱସ୍ସଂଭାୱୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ, କାରଣୱଚନଂ ୱା ଯେନ କାରଣେନ ପରିମୁଚ୍ଚିସ୍ସତି ସବ୍ବୱଜ୍ଜେହି । କେନ ପନ କାରଣେନ ପରିମୁଚ୍ଚିସ୍ସତୀତି? ଚତୁତ୍ଥମଗ୍ଗେନ ଚେୱ ଚତୁତ୍ଥଫଲେନ ଚ। ମଗ୍ଗେନ ହି ପରିମୁଚ୍ଚତି ନାମ, ଫଲଂ ପତ୍ତୋ ପରିମୁତ୍ତୋ ନାମ ହୋତୀତି। କିଂ ପନ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଅକୁସଲଂ ନ ୱିପଚ୍ଚତୀତି? ୱିପଚ୍ଚତି, ତଂ ପନ ଖୀଣାସୱଭାୱତୋ ପୁବ୍ବେ କତଂ। ତଞ୍ଚ ଖୋ ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ, ସମ୍ପରାଯେ ପନସ୍ସ କମ୍ମଫଲଂ ନାମ ନତ୍ଥୀତି। ପଠମଂ।

୨। ପଧାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨। ଦୁତିଯେ ପଧାନାନୀତି ୱୀରିଯାନି। ୱୀରିଯଞ୍ହି ପଦହିତବ୍ବତୋ ପଧାନଭାୱକରଣତୋ ୱା ପଧାନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଦୁରଭିସମ୍ଭୱାନୀତି ଦୁସ୍ସହାନି ଦୁପ୍ପୂରିଯାନି, ଦୁକ୍କରାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତନ୍ତି ଅଗାରେ ୱସନ୍ତାନଂ।
ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନୁପ୍ପଦାନତ୍ଥଂ ପଧାନନ୍ତି ଏତେସଂ ଚୀୱରାଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ପଚ୍ଚଯାନଂ ଅନୁପ୍ପଦାନତ୍ଥାଯ ପଧାନଂ ନାମ ଦୁରଭିସମ୍ଭୱନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଚତୁରତନିକମ୍ପି ହି ପିଲୋତିକଂ, ପସତତଣ୍ଡୁଲମତ୍ତଂ ୱା ଭତ୍ତଂ, ଚତୁରତନିକଂ ୱା ପଣ୍ଣସାଲଂ, ତେଲସପ୍ପିନୱନୀତାଦୀସୁ ୱା ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ଭେସଜ୍ଜଂ ପରେସଂ ଦେଥାତି ୱତ୍ତୁମ୍ପି ନୀହରିତ୍ୱା ଦାତୁମ୍ପି ଦୁକ୍କରଂ ଉଭତୋବ୍ୟୂଳ୍ହସଙ୍ଗାମପ୍ପୱେସନସଦିସଂ। ତେନାହ ଭଗୱା –

‘‘ଦାନଞ୍ଚ ଯୁଦ୍ଧଞ୍ଚ ସମାନମାହୁ,

ଅପ୍ପାପି ସନ୍ତା ବହୁକେ ଜିନନ୍ତି;

ଅପ୍ପମ୍ପି ଚେ ସଦ୍ଦହାନୋ ଦଦାତି,

ତେନେୱ ସୋ ହୋତି ସୁଖୀ ପରତ୍ଥା’’ତି। (ଜା। ୧।୮।୭୨; ସଂ। ନି। ୧।୩୩);

ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତାନନ୍ତି ଗେହତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅଗାରସ୍ସ ଘରାୱାସସ୍ସ ହିତାୱହେହି କସିଗୋରକ୍ଖାଦୀହି ୱିରହିତଂ ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଉପଗତାନଂ। ସବ୍ବୂପଧିପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗତ୍ଥାଯ ପଧାନନ୍ତି ସବ୍ବେସଂ ଖନ୍ଧୂପଧିକିଲେସୂପଧିଅଭିସଙ୍ଖାରୂପଧିସଙ୍ଖାତାନଂ ଉପଧୀନଂ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗସଙ୍ଖାତସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ୱିପସ୍ସନାଯ ଚେୱ ମଗ୍ଗେନ ଚ ସହଜାତୱୀରିଯଂ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଇମାନି ଦ୍ୱେ ପଧାନାନି ଦୁରଭିସମ୍ଭୱାନି, ତସ୍ମା। ଦୁତିଯଂ।

୩। ତପନୀଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩। ତତିଯେ ତପନୀଯାତି ଇଧ ଚେୱ ସମ୍ପରାଯେ ଚ ତପନ୍ତୀତି ତପନୀଯା। ତପ୍ପତୀତି ଚିତ୍ତସନ୍ତାପେନ ତପ୍ପତି ଅନୁସୋଚତି କାଯଦୁଚ୍ଚରିତଂ କତ୍ୱା ନନ୍ଦଯକ୍ଖୋ ୱିଯ ନନ୍ଦମାଣୱୋ ୱିଯ ନନ୍ଦଗୋଘାତକୋ ୱିଯ ଦେୱଦତ୍ତୋ ୱିଯ ଦ୍ୱେଭାତିକା ୱିଯ ଚ। ତେ କିର ଗାୱଂ ୱଧିତ୍ୱା ମଂସଂ ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସେ ଅକଂସୁ। ତତୋ କନିଟ୍ଠୋ ଜେଟ୍ଠକଂ ଆହ – ‘‘ମୟ୍ହଂ ଦାରକା ବହୂ, ଇମାନି ମେ ଅନ୍ତାନି ଦେହୀ’’ତି। ଅଥ ନଂ ସୋ ‘‘ସବ୍ବଂ ମଂସଂ ଦ୍ୱେଧା ୱିଭତ୍ତଂ, ପୁନ କିଂ ମଗ୍ଗସୀ’’ତି ପହରିତ୍ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପେସି। ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଚ ନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ମତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଭାରିଯଂ ମେ କମ୍ମଂ କତ’’ନ୍ତି ଚିତ୍ତଂ

ଉପ୍ପାଦେସି। ଅଥସ୍ସ ବଲଓସୋକୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ଠିତଟ୍ଠାନେପି ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନେପି ତଦେଓ କମ୍ମଂ ଆଓଜ୍ଜେତି, ଚିତ୍ତସ୍ସାଦଂ ନ ଲଭତି। ଅସିତପୀତଖାୟିତସାୟିତମ୍ପିସ୍ସ ସରୀରେ ଓଜଂ ନ ଫରତି, ଅଟ୍ଠିଚମ୍ମମତ୍ତମେଓ ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ଏକୋ ଥେରୋ ଦିସ୍ୱା – ''ଉପାସକ, ତ୍ୱଂ ପହୂତଅନ୍ନପାନୋ, ଅଟ୍ଠିଚମ୍ମମତ୍ତମେଓ ତେ ଅଓସିଟ୍ଠଂ, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ତେ କିଞ୍ଚି ତପନୀୟକମ୍ମ''ନ୍ତି? ସୋ ''ଆମ, ଭନ୍ତେ''ତି ସଙ୍ଗଂ ଆରୋଚେସି। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ''ଭାରିୟଂ ତେ ଉପାସକ କମ୍ମଂ କତଂ, ଅନପରାଧଟ୍ଠାନେ ଅପରଦ୍ଧ''ନ୍ତି ଆହ। ସୋ ତେନେଓ କମ୍ମେନ କାଲଂ କତ୍ୱା ନିରୟେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ଓଚୀଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧସକ୍କକୋକାଲିକଚିଞ୍ଚମାଣଓିକାଦୟୋ ଓିୟ ତପ୍ପତି। ସେସମେତ୍ଥ ଚତୁତ୍ଥେ ଚ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେଓ। ତତିୟଂ।

୫। ଉପଞ୍ଞାତସୁତ୍ତଓଣ୍ଣନା

୫। ପଞ୍ଚମେ ଦ୍ୱିନ୍ନାହନ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅହଂ। ଉପଞ୍ଞାସିନ୍ତି ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଗୁଣଂ ଅଞ୍ଞାସିଂ, ଜାନିଂ ପଟିଓିଜ୍ଝିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦାନି ତେ ଧମ୍ମେ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଯା ଚ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠିତାତିଆଦିମାହ। ଇମଞ୍ହି ଧମ୍ମଦ୍ୱୟଂ ନିସ୍ସାୟ ସତ୍ଥା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ତସ୍ସାନୁଭାଓଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏଓମାହ। ତତ୍ଥ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠିତା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୂତି ଇମିନା ଇମଂ ଦୀପେତି – ''ଅହଂ ଝାନମତ୍ତକେନ ଓା ଓଭାସନିମିତ୍ତମତ୍ତକେନ ଓା ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୁତ୍ୱା ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗମେଓ ଉପ୍ପାଦେସିଂ। ଯାଓ ସୋ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ନ ତାଓାହଂ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଅହୋସିଂ। ପଧାନସ୍ମିଂ ଚ ଅନୁକ୍କଣ୍ଠିତୋ ହୁତ୍ୱା ଅନୋସକ୍କନାୟ ଠତ୍ୱାୟେଓ ପଧାନକିରିୟଂ ଅକାସି''ନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଯା ଚ ଅପ୍ପଟିଓାନିତାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅପ୍ପଟିଓାନିତାତି ଅପ୍ପଟିକ୍କମନା ଅନୋସକ୍କନା। ଅପ୍ପଟିଓାନୀ ସୁଦାହଂ, ଭିକ୍ଖଓେ, ପଦହାମୀତି ଏତ୍ଥ ସୁଦନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ଅହଂ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଅନୋସକ୍କନାୟଂ ଠିତୋ ବୋଧିସତ୍ତକାଲେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ଥେନ୍ତୋ ପଧାନମକାସିନ୍ତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ଯଥା ତେନ ତଂ ପଧାନଂ କତଂ, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ କାମଂ ତଚୋ ଚାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଇମିନା ପତ୍ତବ୍ବଂ ଗୁଣଜାତଂ ଦସ୍ସେତି। ପୁରିସଥାମେନାତିଆଦିନା ପୁରିସସ୍ସ ଞାଣଥାମୋ ଞାଣଓୀରିୟଂ ଞାଣପରକ୍କମୋ ଚ କଥିତୋ। ସଣ୍ଠାନନ୍ତି ଠପନା ଅପ୍ପଓତ୍ତନା ଓସକ୍କନା, ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ତାଓତା ତେନ ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଓୀରିୟାଧିଟ୍ଠାନଂ ନାମ କଥିତଂ। ଏତ୍ଥ ହି କାମଂ ତଚୋ ଚାତି ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ, ନ୍ହାରୁ ଚାତି ଏକଂ, ଅଟ୍ଠି ଚାତି ଏକଂ, ମଂସଲୋହିତନ୍ତି ଏକଂ, ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି। ପୁରିସଥାମେନାତିଆଦୀନି ଅଧିମତ୍ତଓୀରିୟାଧିଓଚନାନି। ଇତି ପୁରିମେହି ଚତୂହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତେନ ହୁତ୍ୱା ଏଓଂ ଅଧିଟ୍ଠିତଂ ଓୀରିୟଂ ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଓୀରିୟାଧିଟ୍ଠାନଂ ନାମାତି ଓେଦିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ତାଓତା ତେନ ବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କେ ଅତ୍ତନୋ ଆଗମନୀୟପଟିପଦା କଥିତା।

ଇଦାନି ତାୟ ପଟିପଦାୟ ପଟିଲଦ୍ଧଗୁଣଂ କଥେତୁଂ ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖଓେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅପ୍ପମାଦାଧିଗତାତି ସତିଅଓିପ୍ପଓାସସଙ୍ଖାତେନ ଅପ୍ପମାଦେନ ଅଧିଗତା, ନ ସୁତ୍ତପ୍ପମତ୍ତେନ ଲଦ୍ଧା। ସମ୍ବୋଧୀତି ଚତୁମଗ୍ଗଞାଣଞ୍ଚେଓ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ। ନ ହି ସକ୍କା ଏତଂ ସୁତ୍ତପ୍ପମତ୍ତେନ ଅଧିଗନ୍ତୁନ୍ତି। ତେନାହ – ''ଅପ୍ପମାଦାଧିଗତା ସମ୍ବୋଧୀ''ତି। ଅନୁତ୍ତରୋ ଯୋଗକ୍ଖେମୋତି ନ କେଓଲଂ ବୋଧିୟେଓ, ଅରହତ୍ତଫଲନିବ୍ବାନସଙ୍ଖାତୋ ଅନୁତ୍ତରୋ ଯୋଗକ୍ଖେମୋପି ଅପ୍ପମାଦାଧିଗତୋଓ।

ଇଦାନି ଅତ୍ତନା ପଟିଲଦ୍ଧଗୁଣେସୁ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସମାଦପେନ୍ତୋ ତୁମ୍ହେ ଚେପି ଭିକ୍ଖଓେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯସ୍ସତ୍ଥାୟାତି ଯସ୍ସ ଅତ୍ଥାୟ, ଯଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଓିହରିତୁକାମା ହୁତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତଦନୁତ୍ତରନ୍ତି ତଂ ଅନୁତ୍ତରଂ। ବ୍ରହ୍ମଚରିୟପରିୟୋସାନନ୍ତି ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିୟସ୍ସ ପରିୟୋସାନଭୂତଂ ଅରିୟଫଲଂ। ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱାତି ଅଭିଞ୍ଞାୟ ଉତ୍ତମପଞ୍ଞାୟ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା। ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଓିହରିସ୍ସଥାତି ପଟିଲଭିତ୍ୱା ପାପୁଣିତ୍ୱା ଓିହରିସ୍ସଥ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଅପ୍ପଟିଓାନପଧାନଂ ନାମେତଂ ବହୂପକାରଂ ଉତ୍ତମତ୍ଥସାଧକଂ, ତସ୍ମା। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସଂୟୋଜନସୁତ୍ତଓଣ୍ଣନା

୬। ଛଟ୍ଠେ ସଂୟୋଜନିୟେସୁ ଧମ୍ମେସୂତି ଦସନ୍ନଂ ସଂୟୋଜନାନଂ ପଚ୍ଚୟଭୂତେସୁ ତେଭୂମକଧମ୍ମେସୁ। ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିତାତି ଅସ୍ସାଦତୋ ପସ୍ସିତା ପସ୍ସନଭାଓୋତି ଅତ୍ଥୋ। ନିବ୍ବିଦାନୁପସ୍ସିତାତି ନିବ୍ବିଦାଓସେନ ଉକ୍କଣ୍ଠନଓସେନ ପସ୍ସନଭାଓୋ। ଜାତିୟାତି ଖନ୍ଧନିବ୍ବତ୍ତିତୋ। ଜରାୟାତି ଖନ୍ଧପରିପାକତୋ। ମରଣେନାତି ଖନ୍ଧଭେଦତୋ। ସୋକେହୀତି ଅନ୍ତୋନିଜ୍ଝାୟନଲକ୍ଖଣେହି ସୋକେହି। ପରିଦେଓେହୀତି ତନ୍ନିସ୍ସିତଲାଲପ୍ପିତଲକ୍ଖଣେହି ପରିଦେଓେହି। ଦୁକ୍ଖେହୀତି କାୟପଟିପୀଳନଦୁକ୍ଖେହି। ଦୋମନସ୍ସେହୀତି ମନୋଓିଘାତଦୋମନସ୍ସେହି। ଉପାୟାସେହୀତି ଅଧିମତ୍ତାୟାସଲକ୍ଖଣୌପାୟାସେହି। ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ସକଲଓଟ୍ଟଦୁକ୍ଖତୋ। ପଜହତୀତି ମଗ୍ଗେନ ପଜହତି। ପହାୟାତି ଏତ୍ଥ ପନ ଫଲକ୍ଖଣୋ କଥିତୋ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଓଟ୍ଟଓିଓଟ୍ଟଂ କଥିତଂ। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। କଣ୍ହସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭। ସତ୍ତମେ କଣ୍ହାତି ନ କାଳୱଣ୍ଣତାଯ କଣ୍ହା, କଣ୍ହତାଯ ପନ ଉପନେନ୍ତୀତି ନିପ୍ଫତ୍ତିକାଳତାଯ କଣ୍ହା। ସରସେନାପି ୱା ସଙ୍କାକୁସଲଧମ୍ମା କଣ୍ହା ଏୱ। ନ ହି ତେସଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଯା ଚିତ୍ତଂ ପଭସ୍ସରଂ ହୋତି। ଅହିରିକନ୍ତି ଅହିରିକଭାୱୋ। ଅନୋତ୍ତପ୍ପନ୍ତି ଅନୋତ୍ତାପିଭାୱୋ। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସୁକ୍କସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮। ଅଟ୍ଠମେ ସୁକ୍କାତି ନ ୱଣ୍ଣସୁକ୍କତାଯ ସୁକ୍କା, ସୁକ୍କତାଯ ପନ ଉପନେନ୍ତୀତି ନିପ୍ଫତ୍ତିସୁକ୍କତାଯ ସୁକ୍କା। ସରସେନାପି ୱା ସଙ୍କକୁସଲଧମ୍ମା ସୁକ୍କା ଏୱ। ତେସଂ ହି ଉପ୍ପତ୍ତିଯା ଚିତ୍ତଂ ପଭସ୍ସରଂ ହୋତି। ହିରୀ ଚ ଓତ୍ତପ୍ପଞ୍ଚାତି ଏତ୍ଥ ପାପତୋ ଜିଗୁଚ୍ଛନଲକ୍ଖଣା ହିରୀ, ଭାଯନଲକ୍ଖଣଂ ଓତ୍ତପ୍ପଂ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ତଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତମେୱ। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଚରିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯। ନୱମେ ଲୋକଂ ପାଲେନ୍ତୀତି ଲୋକଂ ସନ୍ଧାରେନ୍ତି ଠପେନ୍ତି ରକ୍ଖନ୍ତି। ନଯିଧ ପଞ୍ଞାଯେଥ ମାତାତି ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଜନିକା ମାତା ''ଅଯଂ ମେ ମାତା''ତି ଗରୁଚିତ୍ତୀକାରୱସେନ ନ ପଞ୍ଞାଯେଥ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସମ୍ଭେଦନ୍ତି ସଙ୍କରଂ ମରିଯାଦଭେଦଂ ୱା। ଯଥା ଅଜେଳକାତିଆଦୀସୁ ଏତେ ହି ସତ୍ତା ''ଅଯଂ ମେ ମାତା''ତି ୱା ''ମାତୁଚ୍ଛା''ତି ୱା ଗରୁଚିତ୍ତୀକାରୱସେନ ନ ଜାନନ୍ତି। ଯଂ ୱତ୍ଥୁଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପନ୍ନା, ତତ୍ଥେୱ ୱିପ୍ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି। ତସ୍ମା ଉପମଂ ଆହରନ୍ତୋ ''ଯଥା ଅଜେଳକା''ତିଆଦିମାହ। ନୱମଂ।

୧୦। ୱସ୍ସୂପନାଯିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦। ଦସମଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। କତରଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ? ମନୁସ୍ସାନଂ ଉଜ୍ଝାଯନେ। ଭଗୱତା ହି ପଠମବୋଧିଯଂ ୱୀସତି ୱସ୍ସାନି ୱସ୍ସୂପନାଯିକା ଅପ୍ପଞ୍ଞତ୍ତା ଅହୋସି। ଭିକ୍ଖୂ ଅନିବଦ୍ଧୱାସା ୱସ୍ସେପି ଉତୁୱସ୍ସେପି ଯଥାସୁଖଂ ୱିଚରିଂସୁ। ତେ ଦିସ୍ୱା ମନୁସ୍ସା ''କଥଞ୍ହି ନାମ ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯା ହେମନ୍ତମ୍ପି ଗିମ୍ହମ୍ପି ୱସ୍ସମ୍ପି ଚାରିକଂ ଚରିସ୍ସନ୍ତି ହରିତାନି ତିଣାନି ସମ୍ମଦ୍ଦନ୍ତା ଏକିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଜୀୱଂ ୱିହେଠେନ୍ତା ବହୂ ଖୁଦ୍ଦକେ ପାଣେ ସଙ୍ଘାତଂ ଆପାଦେନ୍ତା। ଇମେ ହି ନାମ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ଦୁରକ୍ଖାତଧମ୍ମା ୱସ୍ସାୱାସଂ ଅଲ୍ଲୀଯିସ୍ସନ୍ତି ସଂକସାଯିସ୍ସନ୍ତି, ଇମେ ନାମ ସକୁଣା ରୁକ୍ଖଗ୍ଗେସୁ କୁଲାୱକାନି କତ୍ୱା ୱସ୍ସାୱାସଂ ଅଲ୍ଲୀଯିସ୍ସନ୍ତି ସଂକସାଯିସ୍ସନ୍ତୀ''ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ଉଜ୍ଝାଯିଂସୁ। ତମତ୍ଥଂ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ଭଗୱା ତଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଇମଂ ସୁତ୍ତଂ ଦେସେନ୍ତୋ ପଠମଂ ତାୱ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତୁ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୮୪) ଏତ୍ତକମେୱାହ। ଅଥ ଭିକ୍ଖୂନଂ ''କଦା ନୁ ଖୋ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱିତକ୍କଂ ସୁତ୍ୱା ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱସ୍ସାନେ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତୁ''ନ୍ତି ଆହ। ଅଥ ଖୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏତଦହୋସି – ''କତି ନୁ ଖୋ ୱସ୍ସୂପନାଯିକା''ତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସକଲମ୍ପି ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଦ୍ୱେମା, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱସ୍ସୂପନାଯିକାତି ୱସ୍ସୂପଗମନାନି। ପୁରିମିକାତି ଅପରଜ୍ଜୁଗତାଯ ଆସାଳ୍ହିଯା ଉପଗନ୍ତବ୍ବା ପୁରିମକତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମିପରିଯୋସାନା ପଠମା ତେମାସୀ। ପଚ୍ଛିମିକାତି ମାସଗତାଯ ଆସାଳ୍ହିଯା ଉପଗନ୍ତବ୍ବା ପଚ୍ଛିମକତ୍ତିକପରିଯୋସାନା ପଚ୍ଛିମା ତେମାସୀତି। ଦସମଂ।

କମ୍ମକାରଣୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨। ଅଧିକରଣୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୧୧। ଦୁତିଯସ୍ସ ପଠମେ ବଲାନୀତି କେନଟ୍ଠେନ ବଲାନି। ଅକମ୍ପିଯଟ୍ଠେନ ବଲାନି ନାମ, ତଥା ଦୁରଭିଭୱନଟ୍ଠେନ ଅନଜ୍ଝୋମଦ୍ଦନଟ୍ଠେନ ଚ। ପଟିସଙ୍ଖାନବଲନ୍ତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣବଲଂ। ଭାୱନାବଲନ୍ତି ବ୍ରୂହନବଲଂ ୱଡ୍ଢନବଲଂ। ସୁଦ୍ଧଂ ଅଟ୍ଠାନନ୍ତି ଇଦଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ରାତି ତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ବଲେସୁ। ଯମିଦନ୍ତି ଯଂ ଇଦଂ। ସେଖାନମେତଂ ବଲନ୍ତି ସତ୍ତନ୍ନଂ ସେଖାନଂ ଞାଣବଲମେତଂ। ସେଖଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବଲଂ ଆଗମ୍ମାତି ସତ୍ତନ୍ନଂ ସେଖାନଂ ଞାଣବଲଂ ଆରବ୍ଭ ସନ୍ଧାଯ ପଟିଚ୍ଚ। ପଜହତୀତି ମଗ୍ଗେନ ପଜହତି। ପହାଯାତି ଇମିନା ପନ ଫଲଂ କଥିତଂ। ଯଂ ପାପନ୍ତି ଯଂ ପାପକଂ ଲାମକଂ। ଯସ୍ମା ପନେତାନି ଦ୍ୱେପି ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି, ତସ୍ମା ଏତ୍ଥ ଏତଦଗ୍ଗଂ ନାଗତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୧୨। ଦୁତିଯେ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତୀତିଆଦୀସୁ ଅଯଂ ହେଟ୍ଠା ଅନାଗତାନଂ ପଦାନଂ ୱସେନ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା – ୱିୱେକନିସ୍ସିତନ୍ତି ୱିୱେକଂ ନିସ୍ସିତଂ। ୱିୱେକୋତି ୱିୱିତ୍ତତା। ସ୍ୱାଯଂ ତଦଙ୍ଗୱିୱେକୋ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନ-ସମୁଚ୍ଛେଦ-ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି-ନିସ୍ସରଣୱିୱେକୋତି ପଞ୍ଚୱିଧୋ। ତସ୍ମିଂ ପଞ୍ଚୱିଧେ ୱିୱେକେ। ୱିୱେକନିସ୍ସିତନ୍ତି ତଦଙ୍ଗୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ, ସମୁଚ୍ଛେଦୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ, ନିସ୍ସରଣୱିୱେକନିସ୍ସିତଞ୍ଚ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତୀତି ଅଯମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତଥା ହି ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଭାୱନାନୁଯୁତ୍ତୋ ଯୋଗୀ ୱିପସ୍ସନାକ୍ଖଣେ କିଚ୍ଚତୋ ତଦଙ୍ଗୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ, ଅଜ୍ଝାସଯତୋ ନିସ୍ସରଣୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ, ମଗ୍ଗକାଲେ ପନ କିଚ୍ଚତୋ ସମୁଚ୍ଛେଦୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ, ଆରମ୍ମଣତୋ ନିସ୍ସରଣୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି। ପଞ୍ଚୱିଧୱିୱେକନିସ୍ସିତମ୍ପୀତି ଏକେ। ତେ ହି ନ କେୱଲଂ ବଲୱୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗଫଲକ୍ଖଣେସୁଯେୱ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଉଦ୍ଧରନ୍ତି, ୱିପସ୍ସନାପାଦକକସିଣଜ୍ଝାନଆନାପାନାସୁଭବ୍ରହ୍ମୱିହାରଜ୍ଝାନେସୁପି ଉଦ୍ଧରନ୍ତି, ନ ଚ ପଟିସିଦ୍ଧା ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି। ତସ୍ମା ତେସଂ ମତେନ ଏତେସଂ ଝାନାନଂ ପୱତ୍ତିକ୍ଖଣେ କିଚ୍ଚତୋ ଏୱ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ। ଯଥା ଚ ‘‘ୱିପସ୍ସନାକ୍ଖଣେ ଅଜ୍ଝାସଯତୋ ନିସ୍ସରଣୱିୱେକନିସ୍ସିତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ‘‘ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିୱିୱେକନିସ୍ସିତମ୍ପି ଭାୱେତୀ’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏସ ନଯୋ ୱିରାଗନିସ୍ସିତନ୍ତିଆଦୀସୁ। ୱିୱେକତ୍ଥା ଏୱ ହି ୱିରାଗାଦଯୋ।

କେୱଲଂ ହେତ୍ଥ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋ ଦୁୱିଧୋ ପରିଚ୍ଚାଗୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋ ଚ ପକ୍ଖନ୍ଦନୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋ ଚାତି। ତତ୍ଥ ପରିଚ୍ଚାଗୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋତି ୱିପସ୍ସନାକ୍ଖଣେ ଚ ତଦଙ୍ଗୱସେନ, ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଚ ସମୁଚ୍ଛେଦୱସେନ କିଲେସପ୍ପହାନଂ। ପକ୍ଖନ୍ଦନୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋତି ୱିପସ୍ସନାକ୍ଖଣେ ତନ୍ନିନ୍ନଭାୱେନ, ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ପନ ଆରମ୍ମଣକରଣେନ ନିବ୍ବାନପକ୍ଖନ୍ଦନଂ। ତଦୁଭଯମ୍ପି ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକେ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାନଯେ ୱଟ୍ଟତି। ତଥା ହି ଅଯଂ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଯଥାୱୁତ୍ତେନ ପକାରେନ କିଲେସେ ପରିଚ୍ଚଜତି, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ପକ୍ଖନ୍ଦତି। ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିନ୍ତି ଇମିନା ପନ ସକଲେନ ୱଚନେନ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗତ୍ଥଂ ପରିଣମନ୍ତଂ ପରିଣତଞ୍ଚ, ପରିପଚ୍ଚନ୍ତଂ ପରିପକ୍କଞ୍ଚାତି ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଯଞ୍ହି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଭାୱନାନୁଯୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯଥା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ କିଲେସପରିଚ୍ଚାଗୱୋସ୍ସଗ୍ଗତ୍ଥଂ ନିବ୍ବାନପକ୍ଖନ୍ଦନୱୋସ୍ସଗ୍ଗତ୍ଥଞ୍ଚ ପରିପଚ୍ଚତି, ଯଥା ଚ ପରିପକ୍କୋ ହୋତି, ତଥା ନଂ ଭାୱେତୀତି। ଏସ ନଯୋ ସେସବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେସୁ।

ଇଧ ପନ ନିବ୍ବାନଂଯେୱ ସବ୍ବସଙ୍ଖତେହି ୱିୱିତ୍ତତ୍ତା ୱିୱେକୋ, ସବ୍ବେସଂ ୱିରାଗଭାୱତୋ ୱିରାଗୋ, ନିରୋଧଭାୱତୋ ନିରୋଧୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ମଗ୍ଗୋ ଏୱ ଚ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମୀ, ତସ୍ମା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତିଯା ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ, ତଥା ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ। ତଞ୍ଚ ଖୋ ଅରିଯମଗ୍ଗକ୍ଖଣୁପ୍ପତ୍ତିଯା କିଲେସାନଂ ସମୁଚ୍ଛେଦତୋ ପରିଚ୍ଚାଗଭାୱେନ ଚ ନିବ୍ବାନପକ୍ଖନ୍ଦନଭାୱେନ ଚ ପରିଣତଂ ପରିପକ୍କନ୍ତି ଅଯମେୱ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଏସ ନଯୋ ସେସବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେସୁ। ଇତି ଇମେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକା କଥିତା। ଇମେସୁପି ଦ୍ୱୀସୁ ବଲେସୁ ଏତଦଗ୍ଗଭାୱୋ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୧୩। ତତିଯେ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହୀତିଆଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାନାନଂ ପାଳିଅତ୍ଥୋ ଚ ଭାୱନାନଯୋ ଚ ସବ୍ବୋ ସବ୍ବାକାରେନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧। ୬୯-୭୦) ୱିତ୍ଥାରିତୋଯେୱ। ଇମାନି ପନ ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତ୍ଥାଯ ଭାୱେତି, ଏକୋ ୱିପସ୍ସନାପାଦକତ୍ଥାଯ, ଏକୋ ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକତ୍ଥାଯ, ଏକୋ ନିରୋଧପାଦକତ୍ଥାଯ, ଏକୋ ଭୱୱିସେସତ୍ଥାଯ। ଇଧ ପନ ତାନିପି ୱିପସ୍ସନାପାଦକାନି ଅଧିପ୍ପେତାନି। ଅଯଂ ହି ଭିକ୍ଖୁ ଇମାନି ଝାନାନି ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ହେତୁପଚ୍ଚଯପରିଗ୍ଗହଂ କତ୍ୱା ସପ୍ପଚ୍ଚଯଂ ନାମରୂପଞ୍ଚ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ଇନ୍ଦ୍ରିଯବଲବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନି ସମୋଧାନେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି। ଏୱମେତାନି ଝାନାନି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକାନେୱ କଥିତାନି। ଇମସ୍ମିମ୍ପି ବଲଦ୍ୱଯେ ଏତଦଗ୍ଗଭାୱୋ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୧୪। ଚତୁତ୍ଥେ ସଂଖିତ୍ତେନ ଚ ୱିତ୍ଥାରେନ ଚାତି ସଂଖିତ୍ତଧମ୍ମଦେସନା ୱିତ୍ଥାରଧମ୍ମଦେସନା ଚାତି ଦ୍ୱେଯେୱ ଧମ୍ମଦେସନାତି ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ଥ ମାତିକଂ

ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା କଥିତା ଦେସନା ସଂଖିତ୍ତଦେସନା ନାମ। ତମେୱ ମାତିକଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱିଭଜିତ୍ୱା କଥିତା ୱିତ୍ଥାରଦେସନା ନାମ। ମାତିକଂ ୱା ଠପେତ୍ୱାପି ଅଟ୍ଠପେତ୍ୱାପି ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱିଭଜିତ୍ୱା କଥିତା ୱିତ୍ଥାରଦେସନା ନାମ । ତାସୁ ସଂଖିତ୍ତଦେସନା ନାମ ମହାପଞ୍ଞସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱସେନ କଥିତା, ୱିତ୍ଥାରଦେସନା ନାମ ମନ୍ଦପଞ୍ଞସ୍ସ। ମହାପଞ୍ଞସ୍ସ ହି ୱିତ୍ଥାରଦେସନା ଅତିପପଞ୍ଚୋ ୱିୟ ହୋତି। ମନ୍ଦପଞ୍ଞସ୍ସ ସଙ୍ଖେପଦେସନା ସସକସ୍ସ ଉପ୍ପତନଂ ୱିୟ ହୋତି, ନେୱ ଅନ୍ତଂ ନ କୋଟିଂ ପାପୁଣିତୁଂ ସକ୍କୋତି। ସଙ୍ଖେପଦେସନା ଚ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁସ୍ସ ୱସେନ କଥିତା, ୱିତ୍ଥାରଦେସନା ଇତରେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ୱସେନ। ସକଲମ୍ପି ହି ତେପିଟକଂ ସଙ୍ଖେପଦେସନା ୱିତ୍ଥାରଦେସନାତି ଏତ୍ଥେୱ ସଙ୍ଗଂ ଗଚ୍ଛତି।

୧୫। ପଞ୍ଚମେ ୟସ୍ମିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଧିକରଣେତି ୱିୱାଦାଧିକରଣଂ, ଅନୁୱାଦାଧିକରଣଂ, ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ, କିଚ୍ଚାଧିକରଣନ୍ତି ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅଧିକରଣାନଂ ୟସ୍ମିଂ ଅଧିକରଣେ। ଆପନ୍ନୋ ଚ ଭିକ୍ଖୂତି ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଚ। ତସ୍ମେତନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ଏତଂ। ଦୀଘତ୍ତାୟାତି ଦୀଘଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ତିଟ୍ଠନତ୍ଥାୟ। ଖରତ୍ତାୟାତି ଦାସ-କୋଣ୍ଡ-ଚଣ୍ଡାଲ-ୱେନାତି ଏୱଂ ଖରୱାଚାପୱତ୍ତନତ୍ଥାୟ। ୱାଳତ୍ତାୟାତି ପାଣି ଲେଡ୍ଡୁଦଣ୍ଡାଦୀହି ପହରଣୱସେନ କକ୍ଖଳଭାୱତ୍ଥାୟ। ଭିକ୍ଖୂ ଚ ନ ଫାସୁଂ ୱିହରିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିୱାଦାପନ୍ନେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ୟେପି ଉଦ୍ଦେସଂ ୱା ପରିପୁଚ୍ଛଂ ୱା ଗହେତୁକାମା ପଧାନଂ ୱା ଅନୁୟୁଞ୍ଜିତୁକାମା, ତେ ଫାସୁଂ ନ ୱିହରିସ୍ସନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ମିଂ ହି ଉପୋସଥପୱାରଣାୟ ଠିତାୟ ଉଦ୍ଦେସାଦୀହି ଅତ୍ଥିକା ଉଦ୍ଦେସାଦୀନି ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ୱିପସ୍ସକାନଂ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ନ ଏକଗ୍ଗୋ ହୋତି, ତତୋ ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଏୱଂ ଭିକ୍ଖୂ ଚ ନ ଫାସୁଂ ୱିହରିସ୍ସନ୍ତି। ନ ଦୀଘତ୍ତାୟାତିଆଦୀସୁ ୱୁତ୍ତପଟିପକ୍ଖନୟେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ। ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତୀତି ଏୱଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି। ଅକୁସଲଂ ଆପନ୍ନୋତି ଏତ୍ଥ ଅକୁସଲନ୍ତି ଆପତ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତା, ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋତି ଅତ୍ଥୋ। କଞ୍ଚିଦେୱ ଦେସନ୍ତି ନ ସବ୍ବମେୱ ଆପତ୍ତିଂ, ଆପତ୍ତିୟା ପନ କଞ୍ଚିଦେୱ ଦେସଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଆପତ୍ତିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କାୟେନାତି କରଜକାୟେନ। ଅନତ୍ତମନୋତି ଅତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ। ଅନତ୍ତମନୱାଚନ୍ତି ଅତୁଟ୍ଠୱାଚଂ। ମମେୱାତି ମଂୟେୱ। ତତ୍ଥାତି ତସ୍ମିଂ ଅଧିକରଣେ। ଅଚ୍ଚୟୋ ଅଚ୍ଚଗମାତି ଅପରାଧୋ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଗତୋ, ଅହମେୱେତ୍ଥ ଅପରାଧିକୋ। ସୁଙ୍କଦାୟକଂୱ ଭଣ୍ଡସ୍ମିନ୍ତି ୟଥା ସୁଙ୍କଟ୍ଠାନଂ ପରିହରିତ୍ୱା ନୀତେ ଭଣ୍ଡସ୍ମିଂ ସୁଙ୍କଦାୟକଂ ଅପରାଧୋ ଅଭିଭୱତି, ସୋ ଚ ତତ୍ଥ ଅପରାଧିକୋ ହୋତି, ନ ରାଜାନୋ ନ ରାଜପୁରିସାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ୟୋ ହି ରଞ୍ଞା ଠପିତଂ ସୁଙ୍କଟ୍ଠାନଂ ପରିହରିତ୍ୱା ଭଣ୍ଡଂ ହରତି, ତଂ ସହ ଭଣ୍ଡସକଟେନ ଆନେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେନ୍ତି। ତତ୍ଥ ନେୱ ସୁଙ୍କଟ୍ଠାନସ୍ସ ଦୋସୋ ଅତ୍ଥି, ନ ରଞ୍ଞୋ ନ ରାଜପୁରିସାନଂ, ପରିହରିତ୍ୱା ଗତସ୍ସେୱ ପନ ଦୋସୋ, ଏୱମେୱଂ ୟଂ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋ, ତତ୍ଥ ନେୱ ଆପତ୍ତିୟା ଦୋସୋ, ନ ଚୋଦକସ୍ସ। ତୀହି ପନ କାରଣେହି ତସ୍ସେୱ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦୋସୋ। ତସ୍ସ ହି ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନଭାୱେନପି ଦୋସୋ, ଚୋଦକେ ଅନତ୍ତମନତାୟପି ଦୋସୋ, ଅନତ୍ତମନସ୍ସ ସତୋ ପରେସଂ ଆରୋଚନେନପି ଦୋସୋ। ଚୋଦକସ୍ସ ପନ ୟଂ ସୋ ତଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତଂ ଅଦ୍ଦସ, ତତ୍ଥ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି। ଅନତ୍ତମନତାୟ ଚୋଦନାୟ ପନ ଦୋସୋ। ତମ୍ପି ଅମନସିକରିତ୍ୱା ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତନୋୱ ଦୋସଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ ''ଇତି ମମେୱ ତତ୍ଥ ଅଚ୍ଚୟୋ ଅଚ୍ଚଗମା ସୁଙ୍କଦାୟକଂୱ ଭଣ୍ଡସ୍ମି''ନ୍ତି ଏୱଂ ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁତିୟୱାରେ ଚୋଦକସ୍ସ ଅନତ୍ତମନତା ଚ ଅନତ୍ତମନତାୟ ଚୋଦିତଭାୱୋ ଚାତି ଦ୍ୱେ ଦୋସା, ତେସଂ ୱସେନ ''ଅଚ୍ଚୟୋ ଅଚ୍ଚଗମା''ତି ଏତ୍ଥ ୟୋଜନା କାତବ୍ବା। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

୧୬। ଛଟ୍ଠେ ଅଞ୍ଞତରୋତି ଏକୋ ଅପାକଟନାମୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ। ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମୀତି ୟେନାତି ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ କରଣୱଚନଂ। ତସ୍ମା ୟତ୍ଥ ଭଗୱା, ତତ୍ଥ ଉପସଙ୍କମୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୟେନ ୱା କାରଣେନ ଭଗୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେହି ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବୋ, ତେନ କାରଣେନ ଉପସଙ୍କମୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। କେନ ଚ କାରଣେନ ଭଗୱା ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବୋ ? ନାନପ୍ପକାରଗୁଣୱିସେସାଧିଗମାଧିପ୍ପାୟେନ, ସାଦୁଫଲୂପଭୋଗାଧିପ୍ପାୟେନ ଦିଜଗଣେହି ନିଚ୍ଚଫଲିତମହାରୁକ୍ଖୋ ୱିୟ। ଉପସଙ୍କମୀତି ଗତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱାତି ଉପସଙ୍କମନପରିୟୋସାନଦୀପନଂ। ଅଥ ୱା ଏୱଂ ଗତୋ ତତୋ ଆସନ୍ନତରଂ ଠାନଂ ଭଗୱତୋ ସମୀପସଙ୍ଖାତଂ ଗନ୍ତ୍ୱାତିପି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦୀତି ୟଥା ଚ ଖମନୀୟାଦୀନି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଭଗୱା ତେନ, ଏୱଂ ସୋପି ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମପ୍ପୱତ୍ତମୋଦୋ ଅହୋସି, ସୀତୋଦକଂ ୱିୟ ଉଣ୍ହୋଦକେନ ସମ୍ମୋଦିତଂ ଏକୀଭାୱଂ ଅଗମାସି। ୟାୟ ଚ ''କଚ୍ଚି, ଭୋ ଗୋତମ, ଖମନୀୟଂ, କଚ୍ଚି ୟାପନୀୟଂ, କଚ୍ଚି ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ଚ ସାୱକାନଞ୍ଚ ଅପ୍ପାବାଧଂ ଅପ୍ପାତଙ୍କଂ ଲହୁଟ୍ଠାନଂ ବଲଂ ଫାସୁୱିହାରୋ''ତିଆଦିକାୟ କଥାୟ ସମ୍ମୋଦି, ତଂ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜସଙ୍ଖାତସ୍ସ ସମ୍ମୋଦସ୍ସ ଜନନତୋ ସମ୍ମୋଦିତୁଂ ୟୁତ୍ତଭାୱତୋ ଚ ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ, ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନମଧୁରତାୟ ସୁଚିରମ୍ପି କାଲଂ ସାରେତୁଂ ନିରନ୍ତରଂ ପୱତ୍ତେତୁଂ ଅରହରୂପତୋ ସରିତବ୍ବଭାୱତୋ ଚ ସାରଣୀୟଂ। ସୁୟ୍ୟମାନସୁଖତୋ ୱା ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ, ଅନୁସ୍ସରିୟମାନସୁଖତୋ ସାରଣୀୟଂ, ତଥା ବ୍ୟଞ୍ଜନପରିସୁଦ୍ଧତାୟ ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ, ଅତ୍ଥପରିସୁଦ୍ଧତାୟ ସାରଣୀୟନ୍ତି ଏୱଂ ଅନେକେହି ପରିୟାୟେହି ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ ସାରଣୀୟଂ କଥଂ

ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ପରିୟୋସାପେତ୍ୱା ନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଯେନଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି।

ଏକମନ୍ତନ୍ତି ଭାୱନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସୋ ''ୱିସମଂ ଚନ୍ଦିମସୂରିୟା ପରିୱତ୍ତନ୍ତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ଅ. ନି. ୪।୭୦) ୱିୟ। ତସ୍ମା ଯଥା ନିସିନ୍ନୋ ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି, ତଥା ନିସୀଦୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ୱା ଏତଂ ଉପଯୋଗୱଚନଂ। ନିସୀଦୀତି ଉପାୱିସି। ପଣ୍ଡିତା ହି ପୁରିସା ଗରୁଟ୍ଠାନୀୟଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆସନକୁସଲତାୟ ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦନ୍ତି। ଅୟଞ୍ଚ ନେସଂ ଅଞ୍ଞତରୋ, ତସ୍ମା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି।

କଥଂ ନିସିନ୍ନୋ ପନ ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତୀତି? ଛ ନିସଜ୍ଜଦୋସେ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଅତିଦୂରଂ, ଅଚ୍ଚାସନ୍ନଂ, ଉପରିୱାତଂ, ଉନ୍ନତପ୍ପଦେସଂ, ଅତିସମ୍ମୁଖଂ ଅତିପଚ୍ଛାତି। ଅତିଦୂରେ ନିସିନ୍ନୋ ହି ସଚେ କଥେତୁକାମୋ ହୋତି, ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦେନ କଥେତବ୍ବଂ ହୋତି। ଅଚ୍ଚାସନ୍ନେ ନିସିନ୍ନୋ ସଙ୍ଘଟ୍ଟନଂ କରୋତି । ଉପରିୱାତେ ନିସିନ୍ନୋ ସରୀରଗନ୍ଧେନ ବାଧତି। ଉନ୍ନତପ୍ପଦେସେ ନିସିନ୍ନୋ ଅଗାରୱଂ ପକାସେତି। ଅତିସମ୍ମୁଖା ନିସିନ୍ନୋ ସଚେ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ ହୋତି, ଚକ୍ଖୁନା ଚକ୍ଖୁଂ ଆହଚ୍ଚ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ହୋତି। ଅତିପଚ୍ଛା ନିସିନ୍ନୋ ସଚେ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ ହୋତି, ଗୀୱଂ ପସାରେତ୍ୱା ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ଅୟମ୍ପି ଏତେ ଛ ନିସଜ୍ଜଦୋସେ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ନିସୀଦି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦୀ''ତି।

ଏତଦୱୋଚାତି ଦୁୱିଧା ହି ପୁଚ୍ଛା – ଅଗାରିକପୁଚ୍ଛା, ଅନଗାରିକପୁଚ୍ଛା ଚ। ତତ୍ଥ ''କିଂ, ଭନ୍ତେ, କୁସଲଂ, କିଂ ଅକୁସଲ''ନ୍ତି (ମ. ନି. ୩।୨୯୬) ଇମିନା ନୟେନ ଅଗାରିକପୁଚ୍ଛା ଆଗତା। ''ଇମେ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା''ତି (ମ. ନି. ୩।୮୬) ଇମିନା ନୟେନ ଅନଗାରିକପୁଚ୍ଛା। ଅୟଂ ପନ ଅତ୍ତନୋ ଅନୁରୂପଂ ଅଗାରିକପୁଚ୍ଛଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏତଂ ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋ''ତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥ ହେତୁ ପଚ୍ଚୟୋତି ଉଭୟମ୍ପେତଂ କାରଣୱେୱଚନମେୱ। ଅଧମ୍ମଚରିୟାୱିସମଚରିୟାହେତୂତି ଅଧମ୍ମଚରିୟାସଙ୍ଖାତାୟ ୱିସମଚରିୟାୟ ହେତୁ, ତଂକାରଣା ତପ୍ପଚ୍ଚୟାତି ଅତ୍ଥୋ । ତତ୍ରାୟଂ ପଦତ୍ଥୋ – ଅଧମ୍ମସ୍ସ ଚରିୟା ଅଧମ୍ମଚରିୟା, ଅଧମ୍ମକାରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିସମଂ ଚରିୟା, ୱିସମସ୍ସ ୱା କମ୍ମସ୍ସ ଚରିୟାତି ୱିସମଚରିୟା। ଅଧମ୍ମଚରିୟା ଚ ସା ୱିସମଚରିୟା ଚାତି ଅଧମ୍ମଚରିୟାୱିସମଚରିୟା। ଏତେନୁପାୟେନ ସୁକ୍କପକ୍ଖେପି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅତ୍ଥତୋ ପନେତ୍ଥ ଅଧମ୍ମଚରିୟାୱିସମଚରିୟା ନାମ ଦସ ଅକୁସଲକମ୍ମପଥା, ଧମ୍ମଚରିୟାସମଚରିୟା ନାମ ଦସ କୁସଲକମ୍ମପଥାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମାତି ଏତ୍ଥ ଅୟଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତସଦ୍ଦୋ ଖୟସୁନ୍ଦରାଭିରୂପଅବ୍ଭନୁମୋଦନେସୁ ଦିସ୍ସତି। ''ଅଭିକ୍କନ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ରତ୍ତି, ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ପଠମୋ ୟାମୋ, ଚିରନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ''ତିଆଦୀସୁ (ଉଦା. ୪୫; ଚୂଳୱ. ୩୮୩; ଅ. ନି. ୮।୨୦) ହି ଖୟେ ଦିସ୍ସତି। ''ଅୟଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରୋ ଚ ପଣୀତତରୋ ଚା''ତିଆଦୀସୁ (ଅ. ନି. ୪।୧୦୦) ସୁନ୍ଦରେ।

''କୋ ମେ ୱନ୍ଦତି ପାଦାନି, ଇଦ୍ଧିୟା ୟସସା ଜଲଂ;

ଅଭିକ୍କନ୍ତେନ ୱଣ୍ଣେନ, ସବ୍ବା ଓଭାସୟଂ ଦିସା''ତି। –

ଆଦୀସୁ (ୱି. ୱ. ୮୫୭) ଅଭିରୂପେ। ''ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ''ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ. ନି. ୧।୨୫୦; ପାରା. ୧୫) ଅବ୍ଭନୁମୋଦନେ। ଇଧାପି ଅବ୍ଭନୁମୋଦନେୟେୱ। ୟସ୍ମା ଚ ଅବ୍ଭନୁମୋଦନେ, ତସ୍ମା ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭୋ ଗୋତମାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

''ଭୟେ କୋଧେ ପସଂସାୟଂ, ତୁରିତେ କୋତୂହଲଚ୍ଛରେ;

ହାସେ ସୋକେ ପସାଦେ ଚ, କରେ ଆମେଡିତଂ ବୁଧୋ''ତି। –

ଇମିନା ଚ ଲକ୍ଖଣେନ ଇଧ ପସାଦୱସେନ ପସଂସାୱସେନ ଚାୟଂ ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱୁତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଥ ୱା ଅଭିକ୍କନ୍ତନ୍ତି ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିଇଟ୍ଠଂ ଅତିମନାପଂ, ଅତିସୁନ୍ଦରନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ତତ୍ଥ ଏକେନ ଅଭିକ୍କନ୍ତସଦ୍ଦେନ ଦେସନଂ ଥୋମେତି, ଏକେନ ଅତ୍ତନୋ ପସାଦଂ। ଅୟଞ୍ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ – ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ୟଦିଦଂ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନା, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ୟଦିଦଂ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆଗମ୍ମ ମମ ପସାଦୋତି। ଭଗୱତୋୟେୱ ୱା ୱଚନଂ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ଅତ୍ଥେ ସନ୍ଧାୟ ଥୋମେତି – ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ୱଚନଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ଦୋସନାସନତୋ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ଗୁଣାଧିଗମନତୋ , ତଥା ସଦ୍ଧାଜନନତୋ, ପଞ୍ଞାଜନନତୋ, ସାତ୍ଥତୋ, ସବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ, ଉତ୍ତାନପଦତୋ, ଗମ୍ଭୀରତ୍ଥତୋ, କଣ୍ଣସୁଖତୋ, ହଦୟଙ୍ଗମତୋ, ଅନତ୍ତୁକ୍କଂସନତୋ, ଅପରୱମ୍ଭନତୋ, କରୁଣାସୀତଲତୋ, ପଞ୍ଞାୱଦାତତୋ, ଆପାଥରମଣୀୟତୋ, ୱିମଦ୍ଦକ୍ଖମତୋ, ସୁୟ୍ୟମାନସୁଖତୋ, ୱୀମଂସିୟମାନହିତତୋତି

ଏୱମାଦୀହି ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ତତୋ ପରମ୍ପି ଚତୂହି ଉପମାହି ଦେସନଂଯେୱ ଥୋମେତି। ତତ୍ଥ ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତନ୍ତି ଅଧୋମୁଖଠପିତଂ, ହେଟ୍ଠାମୁଖଜାତଂ ୱା। ଉକ୍କୁଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି ଉପରିମୁଖଂ କରେୟ୍ୟ। ପଟିଚ୍ଛନ୍ନନ୍ତି ତିଣପଣ୍ଣାଦିଛାଦିତଂ। ୱିୱରେୟ୍ୟାତି ଉଗ୍ଘାଟେୟ୍ୟ। ମୂଳ୍ହସ୍ସାତି ଦିସାମୂଳ୍ହସ୍ସ। ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖେୟ୍ୟାତି ହତ୍ଥେ ଗହେତ୍ୱା ''ଏସ ମଗ୍ଗୋ''ତି ୱଦେୟ୍ୟ। ଅନ୍ଧକାରେତି କାଳପକ୍ଖଚାତୁଦ୍ଦସୀଅଡ୍ଢରତ୍ତଘନୱନସଣ୍ଡମେଘପଟଲେହି ଚତୁରଙ୍ଗେ ତମେ। ଅୟଂ ତାୱ ଅନୁତ୍ତାନପଦତ୍ଥୋ।

ଅୟଂ ପନ ଅଧିପ୍ପାୟଯୋଜନା – ଯଥା କୋଚି ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତଂ ଉକ୍କୁଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଏୱଂ ସଦ୍ଧମ୍ମୱିମୁଖଂ ଅସଦ୍ଧମ୍ମେ ପତିତଂ ମଂ ଅସଦ୍ଧମ୍ମା ୱୁଟ୍ଠାପେନ୍ତେନ, ଯଥା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ୱିୱରେୟ୍ୟ, ଏୱଂ କସ୍ସପସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନନ୍ତରଧାନତୋ ପଭୁତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଗହନପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ସାସନଂ ୱିୱରନ୍ତେନ, ଯଥା ମୂଳ୍ହସ୍ସ ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖେୟ୍ୟ, ଏୱଂ କୁମ୍ମଗ୍ଗମିଚ୍ଛାମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ମେ ସଗ୍ଗମୋକ୍ଖମଗ୍ଗଂ ଆୱିକରୋନ୍ତେନ, ଯଥା ଅନ୍ଧକାରେ ତେଲପଜ୍ଜୋତଂ ଧାରେୟ୍ୟ, ଏୱଂ ମୋହନ୍ଧକାରେ ନିମୁଗ୍ଗସ୍ସ ମେ ବୁଦ୍ଧାଦିରତନରୂପାନି ଅପସ୍ସତୋ ତପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦକମୋହନ୍ଧକାରୱିଦ୍ଧଂସକଦେସନାପଜ୍ଜୋତଧାରଣେନ ମୟ୍ହଂ ଭୋତା ଗୋତମେନ ଏତେହି ପରିୟାଯେହି ପକାସିତତ୍ତା ଅନେକପରିୟାଯେନ ଧମ୍ମୋ ପକାସିତୋତି।

ଏୱଂ ଦେସନଂ ଥୋମେତ୍ୱା ଇମାୟ ଦେସନାୟ ରତନତ୍ତୟେ ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ପସନ୍ନାକାରଂ କରୋନ୍ତୋ ଏସାହନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଏସାହନ୍ତି ଏସୋ ଅହଂ। ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀତି ଭୱଂ ମେ ଗୋତମୋ ସରଣଂ ପରାୟଣଂ ଅଘସ୍ସ ତାତା ହିତସ୍ସ ଚ ୱିଧାତାତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ଗଚ୍ଛାମି ଭଜାମି ସେୱାମି ପୟିରୁପାସାମି, ଏୱଂ ୱା ଜାନାମି ବୁଜ୍ଝାମୀତି। ଯେସଞ୍ହି ଧାତୂନଂ ଗତି ଅତ୍ଥୋ, ବୁଦ୍ଧିପି ତେସଂ ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମା ଗଚ୍ଛାମୀତି ଇମସ୍ସ ଜାନାମି ବୁଜ୍ଝାମୀତି ଅୟମତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚାତି ଏତ୍ଥ ପନ ଅଧିଗତମଗ୍ଗେ ସଚ୍ଛିକତନିରୋଧେ ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପଜ୍ଜମାନେ ଚ ଚତୂସୁ ଅପାଯେସୁ ଅପତମାନେ ଧାରେତୀତି ଧମ୍ମୋ। ସୋ ଅତ୍ଥତୋ ଅରିୟମଗ୍ଗୋ ଚେୱ ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ''ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ସଙ୍ଖତା, ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତୀ''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୪।୩୪) ୱିତ୍ଥାରୋ। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଅରିୟମଗ୍ଗୋ ଚେୱ ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ , ଅପିଚ ଖୋ ଅରିୟଫଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ପରିୟତ୍ତିଧମ୍ମୋପି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଛତ୍ତମାଣୱକୱିମାନେ –

''ରାଗୱିରାଗମନେଜମସୋକଂ, ଧମ୍ମମସଙ୍ଖତମପ୍ପଟିକୂଲଂ;

ମଧୁରମିମଂ ପଗୁଣଂ ସୁୱିଭତ୍ତଂ, ଧମ୍ମମିମଂ ସରଣତ୍ଥମୁପେହୀ''ତି। (ୱି॰ ୱ॰ ୮୮୭);

ଏତ୍ଥ ରାଗୱିରାଗୋତି ମଗ୍ଗୋ କଥିତୋ। ଅନେଜମସୋକନ୍ତି ଫଲଂ। ଧମ୍ମମସଙ୍ଖତନ୍ତି ନିବ୍ବାନଂ। ଅପ୍ପଟିକୂଲଂ ମଧୁରମିମଂପଗୁଣଂ ସୁୱିଭତ୍ତନ୍ତି ପିଟକତ୍ତଯେନ ୱିଭତ୍ତା ସବ୍ବଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧାତି। ଦିଟ୍ଠିସୀଲସଙ୍ଘାତେନ ସଂହତୋତି ସଙ୍ଘୋ। ସୋ ଅତ୍ଥତୋ ଅଟ୍ଠଅରିୟପୁଗ୍ଗଲସମୂହୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ତସ୍ମିଯେୱ ୱିମାନେ –

''ଯତ୍ଥ ଚ ଦିନ୍ନମହପ୍ଫଲମାହୁ, ଚତୂସୁ ସୁଚୀସୁ ପୁରିସୟୁଗେସୁ;

ଅଟ୍ଠ ଚ ପୁଗ୍ଗଲଧମ୍ମଦସା ତେ, ସଙ୍ଘମିମଂ ସରଣତ୍ଥମୁପେହୀ''ତି। (ୱି॰ ୱ॰ ୮୮୮);

ଭିକ୍ଖୂନଂ ସଙ୍ଘୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ। ଏତ୍ତାୱତା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତୀଣି ସରଣଗମନାନି ପଟିୱେଦେସି।

ଇଦାନି ତେସୁ ସରଣଗମନେସୁ କୋସଲ୍ଲତ୍ଥଂ ସରଣଂ, ସରଣଗମନଂ, ଯୋ ଚ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛତି, ସରଣଗମନପ୍ପଭେଦୋ, ସରଣଗମନଫଲଂ, ସଂକିଲେସୋ, ଭେଦୋତି ଅୟଂ ୱିଧି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ପଦତ୍ଥତୋ ତାୱ ହିଂସତୀତି ସରଣଂ, ସରଣଗତାନଂ ତେନେୱ ସରଣଗମନେନ ଭୟଂ ସନ୍ତାସଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁଗ୍ଗତିପରିକିଲେସଂ ହନତି ୱିନାସେତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ରତନତ୍ତୟସ୍ସେୱେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଅଥ ୱା ହିତେ ପୱତ୍ତନେନ ଅହିତା ଚ ନିୱତ୍ତନେନ ସତ୍ତାନଂ ଭୟଂ ହିଂସତୀତି ବୁଦ୍ଧୋ, ଭୱକନ୍ତାରା ଉତ୍ତାରଣେନ ଲୋକସ୍ସ ଅସ୍ସାସଦାନେନ ଚ ଧମ୍ମୋ, ଅପ୍ପକାନମ୍ପି କାରାନଂ ୱିପୁଲଫଲପଟିଲାଭକରଣେନ ସଙ୍ଘୋ। ତସ୍ମା ଇମିନାପି ପରିୟାଯେନ ରତନତ୍ତୟଂ ସରଣଂ। ତପ୍ପସାଦତଗ୍ଗରୁତାହି ୱିହତକିଲେସୋ ତପ୍ପରାୟଣତାକାରପ୍ପୱତ୍ତୋ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ସରଣଗମନଂ। ତଂସମଙ୍ଗୀସତ୍ତୋ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛତି, ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେନ ''ଏତାନି ମେ ତୀଣି ରତନାନି ସରଣଂ, ଏତାନି ପରାୟଣ''ନ୍ତି ଏୱଂ ଉପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ତାୱ ସରଣଂ ସରଣଗମନଂ ଯୋ ଚ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛତି ଇଦଂ ତୟଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସରଣଗମନପ୍ପଭେଦେ ପନ ଦୁୱିଧଂ ସରଣଗମନଂ ଲୋକୁତ୍ତରଂ ଲୋକିଯଞ୍ଚାତି। ତତ୍ଥ ଲୋକୁତ୍ତରଂ ଦିଟ୍ଠସଚ୍ଚାନଂ ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ସରଣଗମନୁପକ୍କିଲେସସମୁଚ୍ଛେଦେନ ଆରମ୍ମଣତୋ ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣଂ ହୁତ୍ୱା କିଚ୍ଚତୋ ସକଲେପି ରତନତ୍ତଯେ ଇଜ୍ଝତି। ଲୋକିଯଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ସରଣଗମନୁପକ୍କିଲେସୱିକ୍ଖମ୍ଭନେନ ଆରମ୍ମଣତୋ ବୁଦ୍ଧାଦିଗୁଣାରମ୍ମଣଂ ହୁତ୍ୱା ଇଜ୍ଝତି। ତଂ ଅତ୍ଥତୋ ବୁଦ୍ଧାଦୀସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ସଦ୍ଧାପଟିଲାଭୋ, ସଦ୍ଧାମୂଲିକା ଚ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଦସସୁ ପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୂସୁ ଦିଟ୍ଠିଜୁକମ୍ମନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ତଯିଦଂ ଚତୁଧା ପୱତ୍ତତି ଅତ୍ତସନ୍ନିଯ୍ୟାତନେନ ତପ୍ପରାଯଣତାଯ ସିସ୍ସଭାୱୂପଗମନେନ ପଣିପାତେନାତି। ତତ୍ଥ ଅତ୍ତସନ୍ନିଯ୍ୟାତନଂ ନାମ ‘‘ଅଜ୍ଜ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଅହଂ ଅତ୍ତାନଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ନିଯ୍ୟାତେମି, ଧମ୍ମସ୍ସ, ସଙ୍ଘସ୍ସା’’ତି ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ଅତ୍ତପରିଚ୍ଚଜନଂ। ତପ୍ପରାଯଣତା ନାମ ‘‘ଅଜ୍ଜ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଅହଂ ବୁଦ୍ଧପରାଯଣୋ, ଧମ୍ମପରାଯଣୋ, ସଙ୍ଘପରାଯଣୋ ଇତି ମଂ ଧାରେଥା’’ତି ଏୱଂ ତପ୍ପରାଯଣଭାୱୋ। ସିସ୍ସଭାୱୂପଗମନଂ ନାମ ‘‘ଅଜ୍ଜ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଅହଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅନ୍ତେୱାସିକୋ, ଧମ୍ମସ୍ସ, ସଙ୍ଘସ୍ସ ଇତି ମଂ ଧାରେଥା’’ତି ଏୱଂ ସିସ୍ସଭାୱୂପଗମୋ। ପଣିପାତୋ ନାମ ‘‘ଅଜ୍ଜ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଅହଂ ଅଭିୱାଦନ-ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାନ-ଅଞ୍ଜଲିକମ୍ମ-ସାମୀଚିକମ୍ମଂ ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂଯେୱ ତିଣ୍ଣଂ ୱତ୍ଥୂନଂ କରୋମି ଇତି ମଂ ଧାରେଥା’’ତି ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧାଦୀସୁ ପରମନିପଚ୍ଚକାରୋ। ଇମେସଞ୍ହି ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଆକାରାନଂ ଅଞ୍ଞତରମ୍ପି କରୋନ୍ତେନ ଗହିତଂଯେୱ ହୋତି ସରଣଗମନଂ।

ଅପିଚ ‘‘ଭଗୱତୋ ଅତ୍ତାନଂ ପରିଚ୍ଚଜାମି, ଧମ୍ମସ୍ସ, ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅତ୍ତାନଂ ପରିଚ୍ଚଜାମି, ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜାମି, ପରିଚ୍ଚତ୍ତୋଯେୱ ମେ ଅତ୍ତା, ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂଯେୱ ମେ ଜୀୱିତଂ, ଜୀୱିତପରିଯନ୍ତିକଂ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି, ବୁଦ୍ଧୋ ମେ ସରଣଂ ଲେଣଂ ତାଣ’’ନ୍ତି ଏୱମ୍ପି ଅତ୍ତସନ୍ନିଯ୍ୟାତନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ସତ୍ଥାରଞ୍ଚ ୱତାହଂ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ, ଭଗୱନ୍ତମେୱ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ, ସୁଗତଞ୍ଚ ୱତାହଂ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ, ଭଗୱନ୍ତମେୱ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଞ୍ଚ ୱତାହଂ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ, ଭଗୱନ୍ତମେୱ ପସ୍ସେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୨।୧୫୪) ଏୱମ୍ପି ମହାକସ୍ସପସ୍ସ ସରଣଗମନେ ୱିଯ ସିସ୍ସଭାୱୂପଗମନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

‘‘ସୋ ଅହଂ ୱିଚରିସ୍ସାମି, ଗାମା ଗାମଂ ପୁରା ପୁରଂ;

ନମସ୍ସମାନୋ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚ ସୁଧମ୍ମତ’’ନ୍ତି। (ସୁ। ନି। ୧୯୪; ସଂ। ନି। ୧।୨୪୬);

ଏୱମ୍ପି ଆଳୱକାଦୀନଂ ସରଣଗମନଂ ୱିଯ ତପ୍ପରାଯଣତା ୱେଦିତବ୍ବା। ‘‘ଅଥ ଖୋ ବ୍ରହ୍ମାଯୁ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ପାଦେସୁ ସିରସା ନିପତିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ପାଦାନି ମୁଖେନ ଚ ପରିଚୁମ୍ବତି, ପାଣୀହି ଚ ପରିସମ୍ବାହତି, ନାମଞ୍ଚ ସାୱେତି – ‘ବ୍ରହ୍ମାଯୁ ଅହଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ; ବ୍ରହ୍ମାଯୁ ଅହଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ’’’ତି (ମ। ନି। ୨।୩୯୪) ଏୱମ୍ପି ପଣିପାତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସୋ ପନେସ ଞାତିଭଯାଚରିଯଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟପଣିପାତେନ ସରଣଗମନଂ ହୋତି, ନ ଇତରେହି। ସେଟ୍ଠୱସେନେୱ ହି ସରଣଂ ଗଣ୍ହାତି, ସେଟ୍ଠୱସେନ ଚ ଭିଜ୍ଜତି। ତସ୍ମା ଯୋ ସାକିଯୋ ୱା କୋଲିଯୋ ୱା ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ ଅମ୍ହାକଂ ଞାତକୋ’’ତି ୱନ୍ଦତି, ଅଗ୍ଗହିତମେୱ ହୋତି ସରଣଂ। ଯୋ ୱା ‘‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ରାଜପୂଜିତୋ ମହାନୁଭାୱୋ ଅୱନ୍ଦିଯମାନୋ ଅନତ୍ଥମ୍ପି କରେଯ୍ୟା’’ତି ଭଯେନ ୱନ୍ଦତି, ଅଗ୍ଗହିତମେୱ ହୋତି ସରଣଂ। ଯୋ ୱା ବୋଧିସତ୍ତକାଲେ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ କିଞ୍ଚି ଉଗ୍ଗହିତଂ ସରମାନୋ ବୁଦ୍ଧକାଲେ ୱା –

‘‘ଏକେନ ଭୋଗେ ଭୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ, ଦ୍ୱୀହି କମ୍ମଂ ପଯୋଜଯେ;

ଚତୁତ୍ଥଞ୍ଚ ନିଧାପେଯ୍ୟ, ଆପଦାସୁ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। (ଦୀ। ନି। ୩।୨୬୫) –

ଏୱରୂପଂ ଅନୁସାସନିଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଆଚରିଯୋ ମେ’’ତି ୱନ୍ଦତି, ଅଗ୍ଗହିତମେୱ ହୋତି ସରଣଂ। ଯୋ ପନ ‘‘ଅଯଂ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟୋ’’ତି ୱନ୍ଦତି, ତେନେୱ ଗହିତଂ ହୋତି ସରଣଂ।

ଏୱଂ ଗହିତସରଣସ୍ସ ଚ ଉପାସକସ୍ସ ୱା ଉପାସିକାଯ ୱା ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯେସୁ ପବ୍ବଜିତମ୍ପି ଞାତିଂ ‘‘ଞାତକୋ ମେ ଅଯ’’ନ୍ତି ୱନ୍ଦତୋ ସରଣଗମନଂ ନ ଭିଜ୍ଜତି, ପଗେୱ ଅପବ୍ବଜିତଂ। ତଥା ରାଜାନଂ ଭଯୱସେନ ୱନ୍ଦତୋ। ସୋ ହି ରଟ୍ଠପୂଜିତତ୍ତା ଅୱନ୍ଦିଯମାନୋ ଅନତ୍ଥମ୍ପି କରେଯ୍ୟାତି। ତଥା ଯଂ କିଞ୍ଚି ସିପ୍ପଂ ସିକ୍ଖାପକଂ ତିତ୍ଥିଯଂ ‘‘ଆଚରିଯୋ ମେ ଅଯ’’ନ୍ତି ୱନ୍ଦତୋପି ନ ଭିଜ୍ଜତୀତି ଏୱଂ ସରଣଗମନପ୍ପଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଲୋକୁତ୍ତରସ୍ସ ସରଣଗମନସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ସାମଞ୍ଞଫଲାନି ୱିପାକଫଲଂ, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯୋ ଆନିସଂସଫଲଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

‘‘ଯୋ ଚ ବୁଦ୍ଧଞ୍ଚ ଧମ୍ମଞ୍ଚ, ସଙ୍ଘଞ୍ଚ ସରଣଂ ଗତୋ;

ଚତ୍ତାରି ଅରିୟସଚ୍ଚାନି, ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ପସ୍ସତି। (ଧ। ପ। ୧୯୦);

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁକ୍ଖସମୁପ୍ପାଦଂ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ଅତିକ୍କମଂ;

ଅରିୟଞ୍ଚଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ, ଦୁକ୍ଖୂପସମଗାମିନଂ। (ଧ। ପ। ୧୯୧);

‘‘ଏତଂ ଖୋ ସରଣଂ ଖେମଂ, ଏତଂ ସରଣମୁତ୍ତମଂ;

ଏତଂ ସରଣମାଗମ୍ମ, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। (ଧ। ପ। ୧୯୨);

ଅପିଚ ନିଚ୍ଚତୋ ଅନୁପଗମନାଦିୱସେନପେତସ୍ସ ଆନିସଂସଫଲଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

‘‘ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୱକାସୋ, ଯଂ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କଞ୍ଚି ସଙ୍ଖାରଂ ନିଚ୍ଚତୋ ଉପଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ସୁଖତୋ ଉପଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, କଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ଅତ୍ତତୋ ଉପଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ମାତରଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେୟ୍ୟ, ପିତରଂ, ଅରହନ୍ତଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେୟ୍ୟ, ପଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ତଥାଗତସ୍ସ ଲୋହିତଂ ଉପ୍ପାଦେୟ୍ୟ, ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦେୟ୍ୟ, ଅଞ୍ଞଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସେୟ୍ୟ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୩।୧୨୮-୧୩୦; ଅ। ନି। ୧।୨୬୨-୨୬୭)।

ଲୋକିୟସ୍ସ ପନ ସରଣଗମନସ୍ସ ଭୱସମ୍ପଦାପି ଭୋଗସମ୍ପଦାପି ଫଲମେୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

‘‘ଯେ କେଚି ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତାସେ,

ନ ତେ ଗମିସ୍ସନ୍ତି ଅପାୟଭୂମିଂ;

ପହାୟ ମାନୁସଂ ଦେହଂ,

ଦେୱକାୟଂ ପରିପୂରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୩୭);

ଅପରମ୍ପି ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଅସୀତିୟା ଦେୱତାସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯେନାୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ଠିତଂ ଖୋ ସକ୍କଂ ଦେୱାନମିନ୍ଦଂ ଆୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଏତଦୱୋଚ – ‘ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ବୁଦ୍ଧସରଣଗମନଂ ହୋତି। ବୁଦ୍ଧସରଣଗମନହେତୁ ଖୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦ ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି ଦିବ୍ବେନ ଆୟୁନା ଦିବ୍ବେନ ୱଣ୍ଣେନ ସୁଖେନ ଯସେନ ଆଧିପତେୟ୍ୟେନ ଦିବ୍ବେହି ରୂପେହି ସଦ୍ଦେହି ଗନ୍ଧେହି ରସେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହୀ’’’ତି (ସଂ। ନି। ୪।୩୪୧)।

ଏସେୱ ନୟୋ ଧମ୍ମେ ସଙ୍ଘେ ଚ। ଅପିଚ ୱେଲାମସୁତ୍ତାଦିୱସେନାପି (ଅ। ନି। ୯।୨୦ ଆଦୟୋ) ସରଣଗମନସ୍ସ ଫଲୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ସରଣଗମନଫଲଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ଲୋକିୟସରଣଗମନଂ ତୀସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ଅଞ୍ଞାଣସଂସୟମିଚ୍ଛାଞାଣାଦୀହି ସଂକିଲିସ୍ସତି, ନ ମହାଜୁତିକଂ ହୋତି ନ ମହାୱିପ୍ଫାରଂ। ଲୋକୁତ୍ତରସ୍ସ ନତ୍ଥି ସଂକିଲେସୋ। ଲୋକିୟସ୍ସ ଚ ସରଣଗମନସ୍ସ ଦୁୱିଧୋ ଭେଦୋ ସାୱଜ୍ଜୋ ଅନୱଜ୍ଜୋ ଚ। ତତ୍ଥ ସାୱଜ୍ଜୋ ଅଞ୍ଞସତ୍ଥାରାଦୀସୁ ଅତ୍ତସନ୍ନିୟ୍ୟାତନାଦୀହି ହୋତି, ସୋ ଅନିଟ୍ଠଫଲୋ। ଅନୱଜ୍ଜୋ କାଲକିରିୟାୟ, ସୋ ଅୱିପାକତ୍ତା ଅଫଲୋ। ଲୋକୁତ୍ତରସ୍ସ ପନ ନେୱତ୍ଥି ଭେଦୋ। ଭୱନ୍ତରେପି ହି ଅରିୟସାୱକୋ ଅଞ୍ଞଂ ସତ୍ଥାରଂ ନ ଉଦ୍ଦିସତୀତି ଏୱଂ ସରଣଗମନସ୍ସ ସଂକିଲେସୋ ଚ ଭେଦୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଉପାସକଂ ମଂ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୂତି ମଂ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ‘‘ଉପାସକୋ ଅୟ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ଧାରେତୁ, ଜାନାତୂତି ଅତ୍ଥୋ।

ଉପାସକଓିଧିକୋସଲ୍ଲଙ୍ଗଂ ପନେତ୍ଥ କୋ ଉପାସକୋ, କସ୍ମା ଉପାସକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, କିମସ୍ସ ସୀଲଂ, କୋ ଆଜୀୱୋ, କା ୱିପତ୍ତି, କା ସମ୍ପତ୍ତୀତି ଇଦଂ ପକିଣ୍ଣକଂ ୱେଦିତଙ୍ଗଂ।

ତତ୍ଥ କୋ ଉପାସକୋତି ଯୋ କୋଚି ସରଣଗତୋ ଗହଟ୍ଠୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

''ଯତୋ ଖୋ, ମହାନାମ, ଉପାସକୋ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତୋ, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି। ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ମହାନାମ, ଉପାସକୋ ହୋତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୧୦୩୩)।

କସ୍ମାଉପାସକୋତି। ରତନତ୍ତୟସ୍ସ ଉପାସନତୋ। ସୋ ହି ବୁଦ୍ଧଂ ଉପାସତୀତି ଉପାସକୋ। ଧମ୍ମଂ, ସଙ୍ଘଂ ଉପାସତୀତି ଉପାସକୋତି।

କିମସ୍ସ ସୀଲନ୍ତି। ପଞ୍ଚ ୱେରମଣିଯୋ। ଯଥାହ –

''ଯତୋ ଖୋ, ମହାନାମ, ଉପାସକୋ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା, ମୁସାୱାଦା, ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପ୍ପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ମହାନାମ, ଉପାସକୋ ସୀଲୱା ହୋତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୧୦୩୩)।

କୋ ଆଜୀୱୋତି। ପଞ୍ଚ ମିଚ୍ଛାୱଣିଜ୍ଜା ପହାୟ ଧମ୍ମେନ ସମେନ ଜୀୱିକକପ୍ପନଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

''ପଞ୍ଚିମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଣିଜ୍ଜା ଉପାସକେନ ଅକରଣୀୟା। କତମା ପଞ୍ଚ। ସତ୍ଥୱଣିଜ୍ଜା, ସତ୍ତୱଣିଜ୍ଜା, ମଂସୱଣିଜ୍ଜା, ମଜ୍ଜୱଣିଜ୍ଜା, ୱିସୱଣିଜ୍ଜା। ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ୱଣିଜ୍ଜା ଉପାସକେନ ଅକରଣୀୟା''ତି (ଅ। ନି। ୫।୧୭୭)।

କା ୱିପତ୍ତୀତି। ଯା ତସ୍ସେୱ ସୀଲସ୍ସ ଚ ଆଜୀୱସ୍ସ ଚ ୱିପତ୍ତି, ଅୟମସ୍ସ ୱିପତ୍ତି। ଅପିଚ ଯାୟ ଏସ ଚଣ୍ଡାଲୋ ଚେୱ ହୋତି ମଲଞ୍ଚ ପତିକୁଟ୍ଠୋ ଚ, ସାପି ତସ୍ସ ୱିପତ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତେ ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଅସ୍ସଦ୍ଧିୟାଦୟୋ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି। ଯଥାହ –

''ପଞ୍ଚହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଉପାସକୋ ଉପାସକଚଣ୍ଡାଲୋ ଚ ହୋତି ଉପାସକମଲଞ୍ଚ ଉପାସକପତିକୁଟ୍ଠୋ ଚ। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଦୁସ୍ସୀଲୋ ହୋତି, କୋତୂହଲମଙ୍ଗଲିକୋ ହୋତି, ମଙ୍ଗଲଂ ପଚ୍ଚେତି ନୋ କମ୍ମଂ, ଇତୋ ଚ ବହିଦ୍ଧା ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟଂ ପରିଯେସତି, ତତ୍ଥ ଚ ପୁବ୍ବକାରଂ କରୋତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୫।୧୭୫)।

କା ସମ୍ପତ୍ତୀତି। ଯା ଚସ୍ସ ସୀଲସମ୍ପଦା ଚ ଆଜୀୱସମ୍ପଦା ଚ, ସା ସମ୍ପତ୍ତି। ଯେ ଚସ୍ସ ରତନଭାୱାଦିକରା ସଦ୍ଧାଦୟୋ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା। ଯଥାହ –

''ପଞ୍ଚହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଉପାସକୋ ଉପାସକରତନଞ୍ଚ ହୋତି ଉପାସକପଦୁମଞ୍ଚ ଉପାସକପୁଣ୍ଡରୀକଞ୍ଚ। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ସଦ୍ଧୋ ହୋତି, ସୀଲୱା ହୋତି, ନ କୋତୂହଲମଙ୍ଗଲିକୋ ହୋତି, କମ୍ମଂ ପଚ୍ଚେତି ନୋ ମଙ୍ଗଲଂ, ନ ଇତୋ ବହିଦ୍ଧା ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟଂ ଗୱେସତି, ଇଧ ଚ ପୁବ୍ବକାରଂ କରୋତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୫।୧୭୫)।

ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେତି ଏତ୍ଥ ଅୟଂ ଅଗ୍ଗସଦ୍ଦୋ ଆଦିକୋଟିକୋଟ୍ଠାସସେଟ୍ଠେସୁ ଦିସ୍ସତି। ''ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ସମ୍ମ, ଦୋୱାରିକ, ଆୱରାମି ଦ୍ୱାରଂ ନିଗଣ୍ଠାନଂ ନିଗଣ୍ଠୀନ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୭୦) ହି ଆଦିମ୍ହି ଦିସ୍ସତି। ''ତେନେୱ ଅଙ୍ଗୁଲଗ୍ଗେନ ତଂ ଅଙ୍ଗୁଲଗ୍ଗଂ ପରାମସେୟ୍ୟ (କଥା। ୪୪୧)। ଉଚ୍ଛଗ୍ଗଂ ୱେଳଗ୍ଗ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ କୋଟିୟଂ। ''ଅମ୍ବିଲଗ୍ଗଂ ୱା ମଧୁରଗ୍ଗଂ ୱା ତିତ୍ତକଗ୍ଗଂ ୱା (ସଂ। ନି। ୫।୩୭୪), ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିହାରଗ୍ଗେନ ୱା ପରିୱେଣଗ୍ଗେନ ୱା ଭାଜେତୁ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଚୂଳୱ। ୩୧୮) କୋଟ୍ଠାସେ। ''ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଅପଦା ୱା…ପେ… ତଥାଗତୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୪।୩୪) ସେଟ୍ଠେ। ଇଧ ପନାୟଂ ଆଦିମ୍ହି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତସ୍ମା ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେତି ଅଜ୍ଜତଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱାତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଜ୍ଜତନ୍ତି ଅଜ୍ଜଭାୱଂ। ଅଜ୍ଜଦଗ୍ଗେତି ୱା ପାଠୋ, ଦକାରୋ ପଦସନ୍ଧିକରୋ, ଅଜ୍ଜ ଅଗ୍ଗଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ପାଣୁପେତନ୍ତି ପାଣେହି ଉପେତଂ, ଯାୱ ମେ ଜୀୱିତଂ ପୱତ୍ତତି, ତାୱ ଉପେତଂ, ଅନଞ୍ଞସତ୍ଥୁକଂ ତୀହି ସରଣଗମନେହି ସରଣଂ ଗତଂ ଉପାସକଂ କପ୍ପିୟକାରକଂ ମଂ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୁ ଜାନାତୁ। ଅହଞ୍ହି ସଚେପି ମେ ତିଖିଣେନ ଅସିନା ସୀସଂ ଛିନ୍ଦେୟ୍ୟ, ନେୱ ବୁଦ୍ଧଂ ''ନ ବୁଦ୍ଧୋ''ତି ୱା ଧମ୍ମଂ ''ନ ଧମ୍ମୋ''ତି ୱା ସଙ୍ଘଂ ''ନ ସଙ୍ଘୋ''ତି ୱା ୱଦେୟ୍ୟନ୍ତି ଏୱଂ ଅତ୍ତସନ୍ନିୟ୍ୟାତନେନ ସରଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚତୂହି ଚ ପଚ୍ଚୟେହି ପୱାରେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମୀତି।

୧୭। ସତ୍ତମେ ଜାଣୁସ୍ସୋଣୀତି ଜାଣୁସ୍ସୋଣିଠାନନ୍ତରଂ କିର ନାମେକଂ ଠାନନ୍ତରଂ, ତଂ ଯେନ କୁଲେନ ଲଦ୍ଧଂ, ତଂ ଜାଣୁସ୍ସୋଣିକୁଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଯଂ ତସ୍ମିଂ କୁଲେ ଜାତତ୍ତା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକେ ଚ ଲଦ୍ଧଜାଣୁସ୍ସୋଣିସକ୍କାରତ୍ତା ଜାଣୁସ୍ସୋଣୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତେନୁପସଙ୍କମୀତି ‘‘ସମଣୋ କିର ଗୋତମୋ ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ଯତ୍ତୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ‘‘ସଚେ ସୋ ଲିଙ୍ଗୱିଭତ୍ତିକାରକାଦିଭେଦଂ ଜାନିସ୍ସତି, ଅମ୍ହେହି ଞାତମେୱ ଜାନିସ୍ସତି, ଅଞ୍ଞାତଂ କିଂ ଜାନିସ୍ସତି। ଞାତମେୱ କଥେସ୍ସତି, ଅଞ୍ଞାତଂ କିଂ କଥେସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ମାନଦ୍ଧଜଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ସିଙ୍ଗଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମହାପରିୱାରେହି ପରିୱୁତୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି। କତତ୍ତା ଚ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅକତତ୍ତା ଚାତି ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଇଧ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ନ ଜାନିତୁକାମୋ ଅତ୍ଥଗୱେସୀ ହୁତ୍ୱା ଆଗତୋ, ମାନଂ ପନ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ସିଙ୍ଗଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଆଗତୋ। କିଂ ନୁ ଖ୍ୱସ୍ସ ଯଥା ପଞ୍ହସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଜାନାତି, ଏୱଂ କଥିତେ ୱୁଡ୍ଢି ଭୱିସ୍ସତି, ଉଦାହୁ ଯଥା ନ ଜାନାତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଯଥା ନ ଜାନାତି, ଏୱଂ କଥିତେ ୱୁଡ୍ଢି ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ‘‘କତତ୍ତା ଚ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅକତତ୍ତା ଚା’’ତି ଆହ।

ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ କତତ୍ତାପି ଅକତତ୍ତାପି ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତିଂ ୱଦତି, ଇଦଂ ଉଭଯକାରଣେନାପି ଏକଟ୍ଠାନେ ନିବ୍ବତ୍ତିଯା କଥିତତ୍ତା ଦୁଜ୍ଜାନଂ ମହନ୍ଧକାରଂ, ନତ୍ଥି ମୟ୍ହଂ ଏତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠା। ସଚେ ପନାହଂ ଏତ୍ତକେନେୱ ତୁଣ୍ହୀ ଭୱେୟ୍ଯଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ମଜ୍ଝେ କଥନକାଲେପି ମଂ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ଯୁଂ – ‘ତ୍ୱଂ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ମାନଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ସିଙ୍ଗଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗତୋସି, ଏକୱଚନେନେୱ ତୁଣ୍ହୀ ହୁତ୍ୱା କିଞ୍ଚି ୱତ୍ତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ କସ୍ମା କଥେସୀ’ତି। ତସ୍ମା ପରାଜିତୋପି ଅପରାଜିତସଦିସୋ ହୁତ୍ୱା ପୁନ ସଗ୍ଗଗମନପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମାତି ଇମଂ ଦୁତିଯପଞ୍ହଂ ଆରଭି।

ଏୱମ୍ପି ତସ୍ସ ଅହୋସି – ‘‘ଉପରିପଞ୍ହେନ ହେଟ୍ଠାପଞ୍ହଂ ଜାନିସ୍ସାମି, ହେଟ୍ଠାପଞ୍ହେନ ଉପରିପଞ୍ହ’’ନ୍ତି। ତସ୍ମାପି ଇମଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା ପୁରିମନଯେନେୱ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଯଥା ନ ଜାନାତି, ଏୱମେୱ କଥେନ୍ତୋ ପୁନପି ‘‘କତତ୍ତା ଚ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅକତତ୍ତା ଚା’’ତି ଆହ। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତସ୍ମିମ୍ପି ପତିଟ୍ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ‘‘ଅଲଂ, ଭୋ, ନ ଇଦିସସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତେନ ଅଜାନିତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ସକୱାଦଂ ପହାଯ ସମଣଂ ଗୋତମଂ ଅନୁୱତ୍ତିତ୍ୱା ମୟ୍ହଂ ଅତ୍ଥଂ ଗୱେସିସ୍ସାମି, ପରଲୋକମଗ୍ଗଂ ସୋଧେସ୍ସାମୀ’’ତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଆଯାଚନ୍ତୋ ନ ଖୋ ଅହନ୍ତିଆଦିମାହ। ଅଥସ୍ସ ନିହତମାନତଂ ଞତ୍ୱା ସତ୍ଥା ଉପରି ଦେସନଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତୋ ତେନ ହି, ବ୍ରାହ୍ମଣାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତେନ ହୀତି କାରଣନିଦ୍ଦେସୋ। ଯସ୍ମା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ୱିତ୍ଥାରଦେସନଂ ଯାଚସି, ତସ୍ମାତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

୧୮। ଅଟ୍ଠମେ ଆଯସ୍ମାତି ପିଯୱଚନମେତଂ। ଆନନ୍ଦୋତି ତସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ନାମଂ। ଏକଂସେନାତି ଏକନ୍ତେନ। ଅନୁୱିଚ୍ଚାତି ଅନୁପୱିସିତ୍ୱା। ୱିଞ୍ଞୂତି ପଣ୍ଡିତା। ଗରହନ୍ତୀତି ନିନ୍ଦନ୍ତି, ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସନ୍ତି। ସେସମେତ୍ଥ ନୱମେ ଚ ସବ୍ବଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୨୦। ଦସମେ ଦୁନ୍ନିକ୍ଖିତ୍ତଞ୍ଚ ପଦବ୍ଯଞ୍ଜନନ୍ତି ଉପ୍ପଟିପାଟିଯା ଗହିତପାଳିପଦମେୱ ହି ଅତ୍ଥସ୍ସ ବ୍ଯଞ୍ଜନତ୍ତା ବ୍ଯଞ୍ଜନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଉଭଯମେତଂ ପାଳିଯାୱ ନାମଂ। ଅତ୍ଥୋ ଚ ଦୁନ୍ନୀତୋତି ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଉପ୍ପଟିପାଟିଯା ଗହିତା ଅଟ୍ଠକଥା। ଦୁନ୍ନିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଦବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସ ଅତ୍ଥୋପି ଦୁନ୍ନଯୋ ହୋତୀତି ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଉପ୍ପଟିପାଟିଯା ଗହିତାଯ ପାଳିଯା ଅଟ୍ଠକଥା ନାମ ଦୁନ୍ନଯା ଦୁନ୍ନୀହାରା ଦୁକ୍କଥା ନାମ ହୋତି। ଏକାଦସମେ ୱୁତ୍ତପଟିପକ୍ଖନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି।

ଅଧିକରଣୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

୩। ବାଲୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୨୨। ତତିଯସ୍ସ ପଠମେ ଅଚ୍ଚଯଂ ଅଚ୍ଚଯତୋ ନ ପସ୍ସତୀତି ''ଅପରଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅପରଦ୍ଧଂ ମଯା''ତି ଅତ୍ତନୋ ଅପରାଧଂ ନ ପସ୍ସତି, ଅପରଦ୍ଧଂ ମଯାତି ୱତ୍ୱା ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ ଆହରିତ୍ୱା ନ ଖମାପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଚ୍ଚଯଂ ଦେସେନ୍ତସ୍ସାତି ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ ଆହରିତ୍ୱା ଖମାପେନ୍ତସ୍ସ। ଯଥାଧମ୍ମଂ ନପ୍ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ''ପୁନ ଏୱଂ ନ କରିସ୍ସାମି, ଖମଥ ମେ''ତି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ଅଚ୍ଚଯଂ ଇମଂ ଯଥାଧମ୍ମଂ ଯଥାସଭାୱଂ ନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ''ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୁନ ଏୱରୂପଂ ମା ଅକାସି, ଖମାମି ତୁଯ୍ହ''ନ୍ତି ନ ୱଦତି। ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ ୱୁତ୍ତପଟିପକ୍ଖନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୨୩। ଦୁତିଯେ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖନ୍ତୀତି ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି, ଅଭୂତେନ ୱଦନ୍ତି। ଦୋସନ୍ତରୋତି ଅନ୍ତରେ ପତିତଦୋସୋ। ଏୱରୂପୋ ହି ''ନତ୍ଥି ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମୋ''ତିଆଦୀନି ୱଦନ୍ତୋ ସୁନକ୍ଖତ୍ତୋ ୱିଯ ତଥାଗତଂ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖତି। ସଦ୍ଧୋୱା ଦୁଗ୍ଗହିତେନାତି ଯୋ ହି ଞାଣୱିରହିତାଯ ସଦ୍ଧାଯ ଅତିସଦ୍ଧୋ ହୋତି ମୁଦ୍ଧପ୍ପସନ୍ନୋ, ସୋପି ''ବୁଦ୍ଧୋ ନାମ ସବ୍ବଲୋକୁତ୍ତରୋ, ସବ୍ବେ ତସ୍ସ କେସାଦଯୋ ବାତ୍ତିଂସ କୋଟ୍ଠାସା ଲୋକୁତ୍ତରାଯେୱା''ତିଆଦିନା ନଯେନ ଦୁଗ୍ଗହିତଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ତଥାଗତଂ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖତି। ତତିଯଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

୨୫। ଚତୁତ୍ଥେ ନେଯ୍ୟତ୍ଥଂ ସୁତ୍ତନ୍ତନ୍ତି ଯସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ନେତବ୍ବୋ, ତଂ ନେତବ୍ବତ୍ଥଂ ସୁତ୍ତନ୍ତଂ। ନୀତତ୍ଥୋ ସୁତ୍ତନ୍ତୋତି ଦୀପେତୀତି କଥିତତ୍ଥୋ ଅଯଂ ସୁତ୍ତନ୍ତୋତି ୱଦତି। ତତ୍ଥ ''ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱେମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲା, ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲା, ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲା''ତି ଏୱରୂପୋ ସୁତ୍ତନ୍ତୋ ନେଯ୍ୟତ୍ଥୋ ନାମ। ଏତ୍ଥ ହି କିଞ୍ଚାପି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ''ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ, ଭିକ୍ଖୱେ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ପରମତ୍ଥତୋ ପନ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଏୱମସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ନେତବ୍ବୋୱ ହୋତି। ଅଯଂ ପନ ଅତ୍ତନୋ ବାଲତାଯ ନୀତତ୍ଥୋ ଅଯଂ ସୁତ୍ତନ୍ତୋତି ଦୀପେତି। ପରମତ୍ଥତୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲେ ଅସତି ନ ତଥାଗତୋ ''ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ, ଭିକ୍ଖୱେ''ତିଆଦୀନି ୱଦେଯ୍ୟ। ଯସ୍ମା ପନ ତେନ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ପରମତ୍ଥତୋ ଅତ୍ଥି ପୁଗ୍ଗଲୋତି ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ତଂ ନେଯ୍ୟତ୍ଥଂ ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ନୀତତ୍ଥୋ ସୁତ୍ତନ୍ତୋତି ଦୀପେତି। ନୀତତ୍ଥନ୍ତି ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତାତି ଏୱଂ କଥିତତ୍ଥଂ। ଏତ୍ଥ ହି ଅନିଚ୍ଚମେୱ ଦୁକ୍ଖମେୱ ଅନତ୍ତାଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଂ ପନ ଅତ୍ତନୋ ବାଲତାଯ ''ନେଯ୍ୟତ୍ଥୋ ଅଯଂ ସୁତ୍ତନ୍ତୋ, ଅତ୍ଥମସ୍ସ ଆହରିସ୍ସାମୀ''ତି ''ନିଚ୍ଚଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ସୁଖଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ଅତ୍ତା ନାମ ଅତ୍ଥୀ''ତି ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ନୀତତ୍ଥଂ ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ନେଯ୍ୟତ୍ଥୋ ସୁତ୍ତନ୍ତୋତି ଦୀପେତି ନାମ। ପଞ୍ଚମଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

୨୭। ଛଟ୍ଠେ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକମ୍ମନ୍ତସ୍ସାତି ପାପକମ୍ମସ୍ସ। ପାପଂ ହି ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା କରୋନ୍ତି। ନୋ ଚେପି ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା କରୋନ୍ତି, ପାପକମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନମେୱାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ନିରଯୋତି ସହୋକାସକା ଖନ୍ଧା। ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଯଂ ଖନ୍ଧାୱ ଲବ୍ଭନ୍ତି। ସତ୍ତମଟ୍ଠମାନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ।

୩୦। ନୱମେ ପଟିଗ୍ଗାହାତି ପଟିଗ୍ଗାହକା, ଦୁସ୍ସୀଲଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଦ୍ୱେ ଠାନାନି ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୩୧। ଦସମେ ଅତ୍ଥୱସେତି କାରଣାନି। ଅରଞ୍ଞୱନପତ୍ଥାନୀତି ଅରଞ୍ଞାନି ଚ ୱନପତ୍ଥାନି ଚ। ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଅଭିଧମ୍ମେ ନିପ୍ପରିଯାଯେନ ''ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହି ଇନ୍ଦଖୀଲା, ସବ୍ବମେତଂ ଅରଞ୍ଞ''ନ୍ତି (ୱିଭ। ୫୨୯) ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ଯଂ ତଂ ''ପଞ୍ଚଧନୁସତିକଂ ପଚ୍ଛିମ''ନ୍ତି (ପାରା। ୬୫୪) ଆରଞ୍ଞକଙ୍ଗନିପ୍ଫାଦକଂ ସେନାସନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଦେୱ ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱନପତ୍ଥନ୍ତି ଗାମନ୍ତଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ମନୁସ୍ସାନଂ ଅନୁପଚାରଟ୍ଠାନଂ, ଯତ୍ଥ ନ କସୀଯତି ନ ୱପୀଯତି। ପନ୍ତାନୀତି ପରିଯନ୍ତାନି ଅତିଦୂରାନି, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରନ୍ତି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରଂ ଫାସୁୱିହାରଂ। ପଚ୍ଛିମଞ୍ଚ ଜନତଂ ଅନୁକମ୍ପମାନୋତି ପଚ୍ଛିମେ ମମ ସାୱକେ ଅନୁକମ୍ପନ୍ତୋ।

୩୨। ଏକାଦସମେ ୱିଜ୍ଜାଭାଗିଯାତି ୱିଜ୍ଜାକୋଟ୍ଠାସିକା। ସମଥୋତି ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା। ୱିପସ୍ସନାତି ସଙ୍ଖାରପରିଗ୍ଗାହକଞାଣଂ। କମତ୍ଥମନୁଭୋତୀତି କତମଂ ଅତ୍ଥଂ ଆରାଧେତି ସମ୍ପାଦେତି ପରିପୂରେତି। ଚିତ୍ତଂ ଭାୱୀଯତୀତି ମଗ୍ଗଚିତ୍ତଂ ଭାୱୀଯତି ବ୍ରୂହୀଯତି ୱଡ୍ଢୀଯତି। ଯୋ ରାଗୋ, ସୋ ପହୀଯତୀତି ଯୋ ରଜ୍ଜନକୱସେନ ରାଗୋ, ସୋ ପହୀଯତି। ରାଗୋ ହି ମଗ୍ଗଚିତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଚନୀକୋ, ମଗ୍ଗଚିତ୍ତଂ ରାଗସ୍ସ ଚ। ରାଗକ୍ଖଣେ ମଗ୍ଗଚିତ୍ତଂ ନତ୍ଥି, ମଗ୍ଗଚିତ୍ତକ୍ଖଣେ ରାଗୋ ନତ୍ଥି। ଯଦା ପନ ରାଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଦା ମଗ୍ଗଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିଂ ନିୱାରେତି, ପଦଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦତି। ଯଦା ପନ ମଗ୍ଗଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଦା ରାଗଂ ସମୂଲକଂ ଉବ୍ବଟ୍ଟେତ୍ୱା ସମୁଗ୍ଘାତେନ୍ତମେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ରାଗୋ ପହୀଯତୀ''ତି।

ୱିପସ୍ସନା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱିତାତି ୱିପସ୍ସନାଞାଣଂ ବ୍ରୂହିତଂ ୱଡ୍ଢିତଂ। ପଞ୍ଞା ଭାୱୀଯତୀତି ମଗ୍ଗପଞ୍ଞା ଭାୱୀଯତି ବ୍ରୂହୀଯତି ୱଡ୍ଢୀଯତି। ଯା ଅୱିଜ୍ଜା, ସା ପହୀଯତୀତି ଅଟ୍ଠସୁ ଠାନେସୁ ୱଟ୍ଟମୂଲିକା ମହାଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି। ଅୱିଜ୍ଜା ହି ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ପଚ୍ଚନୀକା, ମଗ୍ଗପଞ୍ଞା ଅୱିଜ୍ଜାଯ। ଅୱିଜ୍ଜାକ୍ଖଣେ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞା ନତ୍ଥି , ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାକ୍ଖଣେ ଅୱିଜ୍ଜା ନତ୍ଥି। ଯଦା ପନ ଅୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଦା ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ଉପ୍ପତ୍ତିଂ ନିୱାରେତି, ପଦଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦତି। ଯଦା

ମଗ୍ଗପଞ୍ଞା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଦା ଅୱିଜ୍ଜଂ ସମୂଲିକଂ ଉଚ୍ଛେଦ୍ୱା ସମୁଗ୍ଘାତୟମାନାୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀୟତୀ’’ତି। ଇତି ମଗ୍ଗଚିତ୍ତଂ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାତି ଦ୍ୱେପି ସହଜାତଧମ୍ମାୱ କଥିତା।

ରାଗୁପକ୍କିଲିଟ୍ଠଂ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ ନ ୱିମୁଚ୍ଚତୀତି ରାଗେନ ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠତ୍ତା ମଗ୍ଗଚିତ୍ତଂ ନ ୱିମୁଚ୍ଚତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଅୱିଜ୍ଜୁପକ୍କିଲିଟ୍ଠା ୱା ପଞ୍ଞା ନ ଭାୱୀୟତୀତି ଅୱିଜ୍ଜାୟ ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠତ୍ତା ମଗ୍ଗପଞ୍ଞା ନ ଭାୱୀୟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ। ରାଗୱିରାଗା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତୀତି ରାଗସ୍ସ ଖୟୱିରାଗେନ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ନାମ ହୋତି। ଫଲସମାଧିସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ଅୱିଜ୍ଜାୱିରାଗା ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୀତି ଅୱିଜ୍ଜାୟ ଖୟୱିରାଗେନ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତି ନାମ ହୋତି। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ନାନାକ୍ଖଣିକା ସମାଧିୱିପସ୍ସନା କଥିତାତି।

ବାଲୱଗ୍ଗୋ ତତିୟୋ।

୪। ସମଚିତ୍ତୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୩୩। ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ପଠମେ ଅସପ୍ପୁରିସଭୂମୀତି ଅସପ୍ପୁରିସାନଂ ପତିଟ୍ଠାନଟ୍ଠାନଂ। ସପ୍ପୁରିସଭୂମିଯମ୍ପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅକତଞ୍ଞୂତି କତଂ ନ ଜାନାତି। ଅକତୱେଦୀତି କତଂ ପାକଟଂ କତ୍ୱା ନ ଜାନାତି। ଉପଞ୍ଞାତନ୍ତି ୱଣ୍ଣିତଂ ଥୋମିତଂ ପସତ୍ଥଂ। ଯଦିଦନ୍ତି ଯା ଅଯଂ। ଅକତଞ୍ଞୁତା ଅକତୱେଦିତାତି ପରେନ କତସ୍ସ ଉପକାରସ୍ସ ଅଜାନନଞ୍ଚେୱ ପାକଟଂ କତ୍ୱା ଅଜାନନଞ୍ଚ। କେୱଲାତି ସକଲା। ସୁକ୍କପକ୍ଖେପି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୩୪। ଦୁତିଯେ ମାତୁ ଚ ପିତୁ ଚାତି ଜନକମାତୁ ଚ ଜନକପିତୁ ଚ। ଏକେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଂସେନ ମାତରଂ ପରିହରେଯ୍ୟାତି ଏକସ୍ମିଂ ଅଂସକୂଟେ ଠପେତ୍ୱା ମାତରଂ ପଟିଜଗ୍ଗେଯ୍ୟ। ଏକେନ ଅଂସେନ ପିତରଂ ପରିହରେଯ୍ୟାତି ଏକସ୍ମିଂ ଅଂସକୂଟେ ଠପେତ୍ୱା ପିତରଂ ପଟିଜଗ୍ଗେଯ୍ୟ। ୱସ୍ସସତାଯୁକୋ ୱସ୍ସସତଜୀୱୀତି ୱସ୍ସସତାଯୁକକାଲେ ଜାତୋ ସକଲଂ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱନ୍ତୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ସଚେ ପୁତ୍ତୋ ନାମ ‘‘ମାତାପିତୂନଂ ପଟିକରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଉଟ୍ଠାଯ ସମୁଟ୍ଠାଯ ଦକ୍ଖିଣେ ଅଂସକୂଟେ ମାତରଂ, ୱାମେ ପିତରଂ ଠପେତ୍ୱା ୱସ୍ସସତାଯୁକୋ ସକଲମ୍ପି ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱମାନୋ ପରିହରେଯ୍ୟ। ସୋ ଚ ନେସଂ ଉଚ୍ଛାଦନପରିମଦ୍ଦନନ୍ହାପନସମ୍ବାହନେନାତି ସୋ ଚ ପୁତ୍ତୋ ନେସଂ ମାତାପିତୂନଂ ଅଂସକୂଟେସୁ ଠିତାନଂଯେୱ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧପଟିୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ସୁଗନ୍ଧକରଣେନ ଉଚ୍ଛାଦନେନ, ପରିସ୍ସମୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ହତ୍ଥପରିମଦ୍ଦନେନ, ସୀତୁଣ୍ହକାଲେ ଚ ଉଣ୍ହୋଦକସୀତୋଦକନ୍ହାପନେନ, ହତ୍ଥପାଦାଦୀନଂ ଆକଡ୍ଢନପରିକଡ୍ଢନସଙ୍ଖାତେନ ସମ୍ବାହନେନ ଉପଟ୍ଠାନଂ କରେଯ୍ୟ। ତେ ଚ ତତ୍ଥେୱାତି ତେ ଚ ମାତାପିତରୋ ତତ୍ଥେୱ ତସ୍ସ ଅଂସକୂଟେସୁ ନିସିନ୍ନାୱ ମୁତ୍ତକରୀସଂ ଚଜେଯ୍ୟୁଂ। ନତ୍ୱେୱ,ଭିକ୍ଖୱେତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱମ୍ପି ନତ୍ୱେୱ ମାତାପିତୂନଂ କତଂ ୱା ହୋତି ପଟିକତଂ ୱା।

ଇସ୍ସରାଧିପଚ୍ଚେ ରଜ୍ଜେତି ଚକ୍କୱତ୍ତିରଜ୍ଜଂ ସନ୍ଧାଯେୱମାହ। ଆପାଦକାତି ୱଡ୍ଢକା ଅନୁପାଲକା। ପୁତ୍ତା ହି ମାତାପିତୂହି ୱଡ୍ଢିତା ଚେୱ ଅନୁପାଲିତା ଚ। ପୋସକାତି ହତ୍ଥପାଦେ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ହଦଯଲୋହିତଂ ପାଯେତ୍ୱା ପୋସକା। ପୁତ୍ତା ହି ମାତାପିତୂହି ପୁଟ୍ଠା ଭତା ଅନ୍ନପାନାଦୀହି ପଟିଜଗ୍ଗିତା। ଇମସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଦସ୍ସେତାରୋତି ସଚେ ହି ମାତାପିତରୋ ଜାତଦିୱସେଯେୱ ପୁତ୍ତଂ ପାଦେ ଗହେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ୱା ନଦିଯଂ ୱା ପପାତେ ୱା ଖିପେଯ୍ୟୁଂ, ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠାରମ୍ମଣଂ ନ ପସ୍ସେଯ୍ୟ। ଏୱଂ ଅକତ୍ୱା ଆପାଦିତତ୍ତା ପୋସିତତ୍ତା ଏସ ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠାରମ୍ମଣଂ ମାତାପିତରୋ ନିସ୍ସାଯ ପସ୍ସତୀତି ତ୍ୟାସ୍ସ ଇମସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଦସ୍ସେତାରୋ ନାମ ହୋନ୍ତି। ସମାଦପେତୀତି ଗଣ୍ହାପେତି। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ସଦ୍ଧାସୀଲଚାଗପଞ୍ଞା ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକା କଥିତା। ଧମ୍ମସେନାପତିସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସଦିସୋୱ ଭିକ୍ଖୁ ତେସୁ ପତିଟ୍ଠାପେତି ନାମାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୩୫। ତତିଯେ ତେନୁପସଙ୍କମୀତି ସୋ ହି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ‘‘ସମଣୋ କିର ଗୋତମୋ କଥିତଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି, ପୁଚ୍ଛାଯସ୍ସ ୱିରଜ୍ଝନଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ଅହମସ୍ସ ୱିରଜ୍ଝନପଞ୍ହଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିସ୍ସାମୀ’’ତି ପଣୀତଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଗବ୍ଭଦ୍ୱାରଂ ପିଦହିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ଚିନ୍ତେତୁଂ ଆରଭି। ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦମହାସଦ୍ଦୋ ୱତ୍ତତି, ଚିତ୍ତଂ ନ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି, ଭୂମିଘରଂ କାରେସ୍ସାମୀ’’ତି ଭୂମିଘରଂ କାରେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପୱିସିତ୍ୱା – ‘‘ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠୋ ଏୱଂ କଥେସ୍ସତି, ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠୋ ଏୱଂ କଥେସ୍ସତୀ’’ତି ଏକଂ ଗଣ୍ଠିତ୍ୱା ଏକଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ସକଲଦିୱସଂ କିଞ୍ଚି ପସ୍ସିତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ତସ୍ସ ଇମିନାୱ ନୀହାରେନ ଚତ୍ତାରୋ ମାସା ୱୀତିୱତ୍ତା। ସୋ ଚତୁନ୍ନଂ ମାସାନଂ ଅଚ୍ଚଯେନ ଉଭତୋକୋଟିକଂ ପଞ୍ହଂ ନାମ ଅଦ୍ଦସ। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ‘‘ଅହଂ ସମଣଂ ଗୋତମଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘କିଂୱାଦୀ ଭୱ’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି। ସଚେ ‘କିରିଯୱାଦିମ୍ହୀ’ତି ୱକ୍ଖତି, ‘ସବ୍ବାକୁସଲାନଂ ନାମ ତୁମ୍ହେ କିରିଯଂ ୱଦେଥା’ତି ନଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମି। ସଚେ ‘ଅକିରିଯୱାଦିମ୍ହୀ’ତି ୱକ୍ଖତି, ‘କୁସଲଧମ୍ମାନଂ ନାମ ତୁମ୍ହେ ଅକିରିଯଂ ୱଦେଥା’ତି ନଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମି। ଇଦଞ୍ହି ଉଭତୋକୋଟିକଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ନେୱ ଉଗ୍ଗିଲିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତି ନ ନିଗ୍ଗିଲିତୁଂ। ଏୱଂ ମମ ଜଯୋ ଭୱିସ୍ସତି, ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ପରାଜଯୋ’’ତି ଉଟ୍ଠାଯ ଅପ୍ପୋଟେତ୍ୱା ଭୂମିଘରା ନିକ୍ଖମ୍ମ ‘‘ଏୱରୂପଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତେନ ନ ଏକକେନ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ନଗରେ ଘୋସନଂ କାରେତ୍ୱା ସକଲନାଗରେହି ପରିୱୁତୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି। କିଂୱାଦୀତି କିଂଲଦ୍ଧିକୋ। କିମକ୍ଖାଯୀତି କିଂ ନାମ ସାୱକାନଂ ପଟିପଦଂ ଅକ୍ଖାଯୀତି ପୁଚ୍ଛି। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ଚତୂହି ମାସେହି ପଞ୍ହଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ‘‘ଦିଟ୍ଠୋ ମେ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ପରାଜଯପଞ୍ହୋ’’ତି ମାନଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ ଆଗତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଏକପଦେନେୱ ତଂ ପଞ୍ହଂ ଭିନ୍ଦନ୍ତୋ କିରିଯୱାଦୀ ଚାହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣାତିଆଦିମାହ। ଅଥ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅତ୍ତନୋ ମାନଂ ଅପନେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଆଯାଚନ୍ତୋ ଯଥାକଥଂ ପନାତିଆଦିମାହ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

୩୬। ଚତୁତ୍ଥେ ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟାତି ଦକ୍ଖିଣା ୱୁଚ୍ଚତି ଦାନଂ, ତସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣଯୁତ୍ତା କତି ପୁଗ୍ଗଲାତି ପୁଚ୍ଛତି। ସେଖୋତି ଇମିନା ସତ୍ତ ସେକ୍ଖେ ଦସ୍ସେତି। ଏତ୍ଥ ଚ ସୀଲୱନ୍ତପୁଥୁଜ୍ଜନୋପି ସୋତାପନ୍ନେନେୱ ସଙ୍ଗହିତୋ। ଆହୁନେଯ୍ୟା ଯଜମାନାନଂ ହୋନ୍ତୀତି ଦାନଂ ଦଦନ୍ତାନଂ ଆହୁନସ୍ସ ଅରହା ଦାନପଟିଗ୍ଗାହକା ନାମ ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଖେତ୍ତନ୍ତି ୱତ୍ଥୁ ପତିଟ୍ଠା, ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ୱିରୁହନଟ୍ଠାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୩୭। ପଞ୍ଚମେ ପୁବ୍ବାରାମେତି ସାୱତ୍ଥିତୋ ପୁରତ୍ଥିମଦିସାଭାଗେ ଆରାମୋ। ମିଗାରମାତୁପାସାଦେତି ୱିସାଖାଯ ଉପାସିକାଯ ପାସାଦୋ। ସା ହି ମିଗାରସେଟ୍ଠିନା ମାତୁଟ୍ଠାନେ ଠପିତତ୍ତାପି, ସଙ୍ଖଜେଟ୍ଠକସ୍ସ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଅଯ୍ୟକସେଟ୍ଠିନୋୱ ସମାନନାମକତ୍ତାପି ମିଗାରମାତାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତାଯ କାରିତୋ ସହସ୍ସଗବ୍ଭୋ ପାସାଦୋ ମିଗାରମାତୁପାସାଦୋ ନାମ। ଥେରୋ ତସ୍ମିଂ ୱିହରତି। ତତ୍ର ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋତି ତସ୍ମିଂ ପାସାଦେ ୱିହରନ୍ତୋ ଧମ୍ମସେନାପତିସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ।

ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସୀତି କସ୍ମିଂ କାଲେ ଆମନ୍ତେସି? କାନିଚି ହି ସୁତ୍ତାନି ପୁରେଭତ୍ତେ ଭାସିତାନି ଅତ୍ଥି, କାନିଚି ପଚ୍ଛାଭତ୍ତେ, କାନିଚି ପୁରିମଯାମେ, କାନିଚି ମଜ୍ଝିମଯାମେ, କାନିଚି ପଚ୍ଛିମଯାମେ। ଇଦଂ ପନ ସମଚିତ୍ତପଟିପଦାସୁତ୍ତଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତେ ଭାସିତଂ। ତସ୍ମା ସାଯନ୍ହସମଯେ ଆମନ୍ତେସି।

ନ କେୱଲଂ ଚେତଂ ଥେରେନେୱ ଭାସିତଂ, ତଥାଗତେନାପି ଭାସିତଂ। କତ୍ଥ ନିସୀଦିତ୍ୱାତି? ୱିସାଖାଯ ରତନପାସାଦେ ନିସୀଦିତ୍ୱା। ତଥାଗତୋ ହି ପଠମବୋଧିଯଂ ୱୀସତି ୱସ୍ସାନି ଅନିବଦ୍ଧୱାସୋ ହୁତ୍ୱା ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ଫାସୁକଂ ହୋତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱସି। ପଠମଂ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସଞ୍ହି ଇସିପତନେ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାରସ ମହାବ୍ରହ୍ମକୋଟିଯୋ ଅମତପାନଂ ପାଯେତ୍ୱା ବାରାଣସିଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଇସିପତନେ ୱସି। ଦୁତିଯଂ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସଂ ରାଜଗହଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱେଳୁୱନେ, ତତିଯଚତୁତ୍ଥାନିପି ତତ୍ଥେୱ, ପଞ୍ଚମଂ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସଂ ୱେସାଲିଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ମହାୱନେ କୂଟାଗାରସାଲାଯଂ, ଛଟ୍ଠଂ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସଂ ମକୁଲପବ୍ବତେ, ସତ୍ତମଂ ତାୱତିଂସଭୱନେ, ଅଟ୍ଠମଂ ଭଗ୍ଗେ ସୁସୁମାରଗିରଂ ନିସ୍ସାଯ ଭେସକଳାୱନେ, ନୱମଂ କୋସମ୍ବିଯଂ, ଦସମଂ ପାଲିଲେଯ୍ୟକେ ୱନସଣ୍ଡେ, ଏକାଦସମଂ ନାଳାଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମେ, ଦ୍ୱାଦସମଂ ୱେରଞ୍ଜାଯଂ, ତେରସମଂ ଚାଲିଯପବ୍ବତେ, ଚୁଦ୍ଦସମଂ ଜେତୱନେ, ପଞ୍ଚଦସମଂ କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ, ସୋଳସମଂ ଆଳୱକଂ ଦମେତ୍ୱା ଚତୁରାସୀତିପାଣସହସ୍ସାନି ଅମତପାନଂ ପାଯେତ୍ୱା ଆଳୱିଯଂ, ସତ୍ତରସମଂ ରାଜଗହେଯେୱ, ଅଟ୍ଠାରସମଂ ଚାଲିଯପବ୍ବତେଯେୱ, ତଥା ଏକୂନୱୀସତିମଂ, ୱୀସତିମଂ ପନ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସଂ ରାଜଗହଂଯେୱ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱସି। ଏୱଂ ୱୀସତି ୱସ୍ସାନି ଅନିବଦ୍ଧୱାସୋ ହୁତ୍ୱା ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ଫାସୁକଂ ହୋତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ୱସି।

ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପନ ଦ୍ୱେ ସେନାସନାନି ଧୁୱପରିଭୋଗାନି ଅକାସି। କତରାନି ଦ୍ୱେ? ଜେତୱନଞ୍ଚ ପୁବ୍ବାରାମଞ୍ଚ। କସ୍ମା? ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କୁଲାନଂ ଗୁଣମହନ୍ତତାଯ। ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ହି ୱିସାଖାଯ ଚ ଗୁଣଂ ସନ୍ଧାଯ ଗୁଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ସତ୍ଥା ତାନି ସେନାସନାନି ଧୁୱପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁଞ୍ଜି। ଉତୁୱସ୍ସଂ ଚାରିକଂ ଚରିତ୍ୱାପି ହି ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ଦ୍ୱୀସୁଯେୱ ସେନାସନେସୁ ୱସତି। ଏୱଂ ୱସନ୍ତୋ ପନ ଜେତୱନେ ରତ୍ତିଂ ୱସିତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରେନ ସାୱତ୍ଥିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିତ୍ୱା ପାଚୀନଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପୁବ୍ବାରାମେ ଦିୱାୱିହାରଂ କରୋତି। ପୁବ୍ବାରାମେ ରତ୍ତିଂ ୱସିତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ପାଚୀନଦ୍ୱାରେନ ସାୱତ୍ଥିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଜେତୱନେ ଦିୱାୱିହାରଂ କରୋତି। ତସ୍ମିଂ ପନ ଦିୱସେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଜେତୱନେଯେୱ ୱସି। ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ୱସନ୍ତସ୍ସ ଚସ୍ସ ପଞ୍ଚୱିଧକିଚ୍ଚଂ ଅୱିଜହିତମେୱ ହୋତି। ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ। ତେସୁ କିଚ୍ଚେସୁ ପଚ୍ଛିମଯାମକିଚ୍ଚକାଲେ ଭଗୱା ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ସାୱତ୍ଥିୱାସୀନଞ୍ଚ ସମନ୍ତା ଚ ସାୱତ୍ଥିଯା ଗାୱୁତଅଡ୍ଢଯୋଜନଯୋଜନପରମେ ଠାନେ ଅପରିମାଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ଅଭିସମଯଭାୱଂ ଅଦ୍ଦସ।

ତତୋ "କସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ କାଲେ ଅଭିସମଯୋ ଭୱିସ୍ସତୀ"ତି ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ "ସାଯନ୍ହସମଯେ"ତି ଦିସ୍ୱା "ମଯି ନୁ ଖୋ କଥେନ୍ତେ ଅଭିସମଯୋ ଭୱିସ୍ସତି, ସାୱକେ କଥେନ୍ତେ ଭୱିସ୍ସତୀ"ତି "ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରେ କଥେନ୍ତେ ଭୱିସ୍ସତୀ"ତି ଅଦ୍ଦସ। ତତୋ "କତ୍ଥ ନିସୀଦିତ୍ୱା କଥେନ୍ତେ ଭୱିସ୍ସତୀ"ତି ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ "ୱିସାଖାଯ ରତନପାସାଦେ ନିସୀଦିତ୍ୱା"ତି ଦିସ୍ୱା "ବୁଦ୍ଧାନଂ ନାମ ତଯୋ ସାୱକସନ୍ନିପାତା ହୋନ୍ତି, ଅଗ୍ଗସାୱକାନଂ ଏକୋ। ତେସୁ ଅଜ୍ଜ ଧମ୍ମସେନାପତିସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସାୱକସନ୍ନିପାତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ"ତି ଅଦ୍ଦସ। ଦିସ୍ୱା ପାତୋୱ ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନଂ କତ୍ୱା ନିୱତ୍ଥନିୱାସନୋ ସୁଗତଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ସେଲମଯପତ୍ତଂ ଆଦାଯ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରେନ ନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ସୁଲଭପିଣ୍ଡପାତଂ କତ୍ୱା ୱାତପ୍ପହତା ୱିଯ ନାୱା ପଟିନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହିଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠାସି। ତତୋ ଅସୀତି ମହାସାୱକା ଭିକ୍ଖୁନିପରିସା ଉପାସକପରିସା ଉପାସିକାପରିସାତି ଚତସ୍ସୋ ପରିସା ସତ୍ଥାରଂ ପରିୱାରଯିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରଂ ଆମନ୍ତେସି – "ସାରିପୁତ୍ତ, ତଯା ପୁବ୍ବାରାମଂ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତୱ ଚ ପରିସଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛାହୀ"ତି। "ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ"ତି ଥେରୋ ଅତ୍ତନୋ ପରିୱାରେହି ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ପରିୱୁତୋ ପୁବ୍ବାରାମଂ ଅଗମାସି। ଏତେନେୱ ନିଯାମେନ ଅସୀତି ମହାସାୱକେ ପୁବ୍ବାରାମମେୱ ପେସେତ୍ୱା ସଯଂ ଏକେନ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ଜେତୱନଂ ଅଗମାସି। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋପି ୱିହାରେ ସତ୍ଥୁ ୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା "ପୁବ୍ବାରାମଂ ଗଚ୍ଛାମି, ଭନ୍ତେ"ତି ଆହ। ଏୱଂ କରୋହି ଆନନ୍ଦାତି। ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଅଗମାସି। ସତ୍ଥା ଏକକୋୱ ଜେତୱନେ ଓହୀନୋ।

ତଂ ଦିୱସଞ୍ହି ଚତସ୍ସୋ ପରିସା ଥେରସ୍ସେୱ ଧମ୍ମକଥଂ ସୋତୁକାମା ଅହେସୁଂ। କୋସଲମହାରାଜାପି ବଲକାଯେନ ପରିୱୁତୋ ପୁବ୍ବାରାମମେୱ

ଗତୋ। ତଥା ପଞ୍ଚସତୌପାସକପରିୱାରୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ। ୱିସାଖା ପନ ମହାଉପାସିକା ଦ୍ୱୀହି ଜଙ୍ଘସହସ୍ସେହି ପରିୱୁତୋ ଅଗମାସି। ସତ୍ତପଣ୍ଣାସାୟ କୁଲସତସହସ୍ସାନଂ ୱସନଟ୍ଠାନେ ସାୱତ୍ଥିନଗରେ ଗେହପାଲକଦାରକେ ଠପେତ୍ୱା ସେସଜନୋ ଗନ୍ଧଚୁଣ୍ଣମାଲାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ପୁବ୍ବାରାମମେୱ ଅଗମାସି। ଚତୂସୁ ଦ୍ୱାରଗାମେସୁ ଗାୱୁତଅଡ୍ଢୟୋଜନୟୋଜନପରମଟ୍ଠାନେ ସବ୍ବେୟେୱ ମନୁସ୍ସା ଗନ୍ଧଚୁଣ୍ଣମାଲାଦିହତ୍ଥା ପୁବ୍ବାରାମମେୱ ଅଗମଂସୁ। ସକଲୱିହାରୋ ମିସ୍ସକପୁପ୍ଫେହି ଅଭିକିଣ୍ଣୋ ୱିୟ ଅହୋସି।

ଧମ୍ମସେନାପତିସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋପି ଖୋ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିହାରପରିୱେଣେ ଅଙ୍ଗଣଟ୍ଠାନେ ଅଟ୍ଠାସି। ଭିକ୍ଖୂ ଥେରସ୍ସ ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପୟିଂସୁ। ଥେରୋ ତତ୍ଥ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାକତ୍ଥେରେନ ୱତ୍ତେ କତେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଓୱାଦଂ ଦତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା ନିସୀଦି। ସୋ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନକାଲୱସେନ ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ ଅଚିରୱତିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଜୋଜଲ୍ଲଂ ପୱାହେତ୍ୱା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧଦରଥୋ ଓତିଣ୍ଣତିତ୍ଥେନେୱ ଉତ୍ତରିତ୍ୱା ନିୱତ୍ଥନିୱାସନୋ ସଙ୍ଘାଟିଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋପି ସମ୍ମୁଖସମ୍ମୁଖଟ୍ଠାନେନ ଓତରିତ୍ୱା ସରୀରେ ରଜୋଜଲ୍ଲଂ ପୱାହେତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁତ୍ତରିତ୍ୱା ଥେରଂ ପରିୱାରୟିଂସୁ। ଅନ୍ତୋୱିହାରେପି ଥେରସ୍ସ ଧମ୍ମାସନଂ ପଞ୍ଞାପୟିଂସୁ। ଚତସ୍ସୋପି ପରିସା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଓକାସଂ ଞତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ଠପେତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋପି ପଞ୍ଚଭିକ୍ଖୁସତପରିୱାରୋ ଧମ୍ମସଭଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସୀହମତ୍ଥକପ୍ପତିଟ୍ଠିତେ ସମୁସ୍ସିତସେତଚ୍ଛତ୍ତେ ରତନପଲ୍ଲଙ୍କେ ଚିତ୍ତବୀଜନିଂ ଗହେତ୍ୱା ପୁରତ୍ଥାଭିମୁଖୋ ନିସୀଦି। ନିସୀଦିତ୍ୱା ପରିସଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା – ‘‘ମହତୀ ୱତାୟଂ ପରିସା, ଇମିସ୍ସା ନ ଅପ୍ପମତ୍ତିକା ପରିତ୍ତକଧମ୍ମଦେସନା ଅନୁଚ୍ଛୱିକା, କତରଧମ୍ମଦେସନା ନୁ ଖୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକା ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ତୀଣି ପିଟକାନି ଆୱଜ୍ଜମାନୋ ଇମଂ ସଂୟୋଜନପରିୟାୟ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଅଦ୍ଦସ।

ଏୱଂ ଦେସନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ତଂ ଦେସେତୁକାମୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୱେତି। ଆୱୁସୋତି ହି ଅୱତ୍ୱା, ଭିକ୍ଖୱେତି ୱଚନଂ ବୁଦ୍ଧାଲାପୋ ନାମ ହୋତି, ଅୟଂ ପନାୟସ୍ମା ‘‘ଦସବଲେନ ସମାନଂ ଆଲପନଂ ନ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ସତ୍ଥୁ ଗାରୱୱସେନ ସାୱକାଲାପଂ କରୋନ୍ତୋ, ‘‘ଆୱୁସୋ ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ଆହ। ଏତଦୱୋଚାତି ଏତଂ ‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତସଂୟୋଜନଞ୍ଚ, ଆୱୁସୋ, ପୁଗ୍ଗଲଂ ଦେସେସ୍ସାମି ବହିଦ୍ଧାସଂୟୋଜନଞ୍ଚା’’ତି ଧମ୍ମଦେସନାପଦଂ ଅୱୋଚ।

ତସ୍ମିଂ ପନ ରତନପାସାଦେ ଅଧିୱତ୍ଥୋ ଏକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ଥି, ସୋ ବୁଦ୍ଧେହି ୱା ସାୱକେହି ୱା ଦେସନାୟ ଆରଦ୍ଧମତ୍ତାୟେୱ ଜାନାତି – ‘‘ଅୟଂ ଦେସନା ଉତ୍ତାନିକା ଭୱିସ୍ସତି, ଅୟଂ ଗମ୍ଭୀରା। ଅୟଂ ଝାନନିସ୍ସିତା ଭୱିସ୍ସତି, ଅୟଂ ୱିପସ୍ସନାନିସ୍ସିତା। ଅୟଂ ମଗ୍ଗନିସ୍ସିତା ଅୟଂ ଫଲନିସ୍ସିତା, ଅୟଂ ନିବ୍ବାନନିସ୍ସିତା’’ତି। ସୋ ତସ୍ମିମ୍ପି ଦିୱସେ ଥେରେନ ଦେସନାୟ ଆରଦ୍ଧମତ୍ତାୟ ଏୱଂ ଅଞ୍ଞାସି – ‘‘ୟେନ ନୀହାରେନ ମୟ୍ହଂ ଅୟ୍ୟେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନା ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରେନ ଦେସନା ଆରଦ୍ଧା, ଅୟଂ ଦେସନା ୱିପସ୍ସନାଗାଲ୍ହା ଭୱିସ୍ସତି, ଛହି ମୁଖେହି ୱିପସ୍ସନଂ କଥେସ୍ସତି। ଦେସନାପରିୟୋସାନେ କୋଟିସତସହସ୍ସଦେୱତା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସନ୍ତି, ସୋତାପନ୍ନାଦୀନଂ ପନ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ନ ଭୱିସ୍ସତି। ଦେସନାୟ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ କତ୍ୱା ମୟ୍ହଂ ଅୟ୍ୟସ୍ସ ସାଧୁକାରଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଦେୱାନୁଭାୱେନ ମହନ୍ତଂ ସଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା – ‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ ଅୟ୍ୟା’’ତି ଆହ।

ଦେୱରାଜେନ ସାଧୁକାରେ ଦିନ୍ନେ ପରିୱାରକପାସାଦସହସ୍ସେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ସବ୍ବାୱ ସାଧୁକାରଂ ଅଦଂସୁ। ତାସଂ ସାଧୁକାରସଦ୍ଦେନ ସବ୍ବା ପୁବ୍ବାରାମେ ୱସନଦେୱତା, ତାସଂ ସଦ୍ଦେନ ଗାୱୁତମତ୍ତେ ଦେୱତା, ତତୋ ଅଡ୍ଢୟୋଜନେ ୟୋଜନେତି ଏତେନୁପାୟେନ ଏକଚକ୍କୱାଳେ, ଦ୍ୱୀସୁ ଚକ୍କୱାଳେସୁ, ତୀସୁ ଚକ୍କୱାଳେସୂତି ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେସୁ ଦେୱତା ସାଧୁକାରମଦଂସୁ। ତାସଂ ସାଧୁକାରସଦ୍ଦେନ ପଥୱିଟ୍ଠକନାଗା ଚ ଆକାସଟ୍ଠକଦେୱତା ଚ। ତତୋ ଅବ୍ଭୱଲାହକା, ଉଣ୍ହୱଲାହକା, ସୀତୱଲାହକା, ୱସ୍ସୱଲାହକା, ଚାତୁମହାରାଜିକା ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋ, ତାୱତିଂସା ଦେୱତା, ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା, ୟାମା ଦେୱତା, ସୁୟାମୋ ଦେୱରାଜା , ତୁସିତା ଦେୱତା, ସନ୍ତୁସିତୋ ଦେୱରାଜା, ନିମ୍ମାନରତୀ ଦେୱତା, ସୁନିମ୍ମିତୋ ଦେୱରାଜା, ୱସୱତ୍ତୀ ଦେୱତା, ୱସୱତ୍ତୀ ଦେୱରାଜା, ବ୍ରହ୍ମପାରିସଜ୍ଜା, ବ୍ରହ୍ମପୁରୋହିତା, ମହାବ୍ରହ୍ମାନୋ, ପରିତ୍ତାଭା, ଅପ୍ପମାଣାଭା, ଆଭସ୍ସରା, ପରିତ୍ତସୁଭା, ଅପ୍ପମାଣସୁଭା, ସୁଭକିଣ୍ହା, ୱେହପ୍ଫଲା, ଅୱିହା, ଅତପ୍ପା, ସୁଦସ୍ସା, ସୁଦସ୍ସୀ, ଅକନିଟ୍ଠା ଦେୱତାତି ଅସଞ୍ଞେ ଚ ଅରୂପାୱଚରସତ୍ତେ ଚ ଠପେତ୍ୱା ସୋତାୟତନପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନେ ସବ୍ବା ଦେୱତା ସାଧୁକାରମଦଂସୁ।

ତତୋ ଖୀଣାସୱମହାବ୍ରହ୍ମାନୋ – ‘‘ମହା ୱତାୟଂ ସାଧୁକାରସଦ୍ଦୋ, ପଥୱିତଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୟାୱ ଅକନିଟ୍ଠଲୋକଂ ଆଗତୋ, କିମତ୍ଥଂ ନୁ ଖୋ ଏସୋ’’ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ‘‘ଧମ୍ମସେନାପତିସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ପୁବ୍ବାରାମେ ୱିସାଖାୟ ରତନପାସାଦେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସଂୟୋଜନପରିୟାୟଧମ୍ମଦେସନମାରଭି, ଅମ୍ହେହିପି ତତ୍ଥ କାୟସକ୍ଖୀହି ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଅଗମଂସୁ। ପୁବ୍ବାରାମୋ ଦେୱତାହି ପରିପୁଣ୍ଣୋ, ସମନ୍ତା ପୁବ୍ବାରାମସ୍ସ ଗାୱୁତଂ ଅଡ୍ଢୟୋଜନଂ, ୟୋଜନନ୍ତି ସକଲଚକ୍କୱାଳଂ ହେଟ୍ଠା ପଥୱିତଲେନ ତିରିୟଂ ଚକ୍କୱାଳପରିୟନ୍ତେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ ଦସହି ଚକ୍କୱାଳସହସ୍ସେହି ସନ୍ନିପତିତାହି ଦେୱତାହି ନିରନ୍ତରମହୋସି, ଆରଗ୍ଗନିତୁଦନମତ୍ତେ ଠାନେ ଉପରିମକୋଟିୟା ସଟ୍ଠି ଦେୱତା

ସୁଖୁମଉଭାୱେ ମାପେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ।

ଅଥାୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ‘‘ମହନ୍ତଂ ୱତିଦଂ ହଲାହଲଂ, କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ’’ନ୍ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେ ଠିତାନଂ ଦେୱତାନଂ ଏକଚକ୍କୱାଳେ ସନ୍ନିପତିତଭାୱଂ ଅଦ୍ଦସ। ଅଥ ଯସ୍ମା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅଧିଟ୍ଠାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ପରିସପରିମାଣେନେୱ ପସ୍ସନ୍ତି ଚେୱ ସଦ୍ଦଞ୍ଚ ସାୱେନ୍ତି। ସାୱକାନଂ ପନ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱଟ୍ଟତି। ତସ୍ମା ଥେରୋ ସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ ମହଗ୍ଗତଚିତ୍ତେନ ଅଧିଟ୍ଠାସି – ‘‘ଚକ୍କୱାଳପରିୟନ୍ତା ପରିସା ସବ୍ବାପି ମଂ ପସ୍ସତୁ, ଧମ୍ମଞ୍ଚ ମେ ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ସଦ୍ଦଂ ସୁଣାତୂ’’ତି। ଅଧିଟ୍ଠିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦକ୍ଖିଣଜାଣୁପସ୍ସେ ଚ ଚକ୍କୱାଳମୁଖୱଟ୍ଟିୟଞ୍ଚ ନିସୀଦିତ୍ୱା ‘‘ଧମ୍ମସେନାପତିସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ନାମ କୀଦିସୋ ଦୀଘୋ ରସ୍ସୋ ସାମୋ ଓଦାତୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବକାରଣଂ ନାହୋସି, ସବ୍ବେସମ୍ପି ସବ୍ବଦିସାସୁ ନିସିନ୍ନାନଂ ଅଭିମୁଖେୟେୱ ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ, ନଭମଜ୍ଝେ ଠିତଚନ୍ଦୋ ୱିୟ ଅହୋସି। ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତସ୍ସାପିସ୍ସ ଦକ୍ଖିଣଜାଣୁପସ୍ସେ ଚ ଚକ୍କୱାଳମୁଖୱଟ୍ଟିୟଞ୍ଚ ନିସିନ୍ନା ସବ୍ବେ ଏକକଂସେନେୱ ସଦ୍ଦଂ ସୁଣିଂସୁ।

ଏୱଂ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଥେରୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତସଂୟୋଜନଞ୍ଚ, ଆୱୁସୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆରଭି। ତତ୍ଥ ଅଜ୍ଝତ୍ତନ୍ତି କାମଭୱୋ। ବହିଦ୍ଧାତି ରୂପାରୂପଭୱୋ। କିଞ୍ଚାପି ହି ସତ୍ତା କାମଭୱେ ଅପ୍ପଂ କାଲଂ ୱସନ୍ତି କପ୍ପସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥମେୱ କୋଟ୍ଠାସଂ, ଇତରେସୁ ତୀସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ କାମଭୱୋ ସୁଞ୍ଞୋ ହୋତି ତୁଚ୍ଛୋ, ରୂପଭୱେ ବହୁଂ କାଲଂ ୱସନ୍ତି, ତଥାପି ତେସଂ ଯସ୍ମା କାମଭୱେ ଚୁତିପଟିସନ୍ଧିୟୋ ବହୁକା ହୋନ୍ତି, ଅପ୍ପକା ରୂପାରୂପଭୱେସୁ। ଯତ୍ଥ ଚ ଚୁତିପଟିସନ୍ଧିୟୋ ବହୁକା, ତତ୍ଥ ଆଲୟୋପି ପତ୍ଥନାପି ଅଭିଲାସୋପି ବହୁ ହୋତି। ଯତ୍ଥ ଅପ୍ପା, ତତ୍ଥ ଅପ୍ପୋ। ତସ୍ମା କାମଭୱୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ନାମ ଜାତଂ, ରୂପାରୂପଭୱା ବହିଦ୍ଧା ନାମ। ଇତି ଅଜ୍ଝତ୍ତସଙ୍ଖାତେ କାମଭୱେ ଛନ୍ଦରାଗୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତସଂୟୋଜନଂ ନାମ, ବହିଦ୍ଧାସଙ୍ଖାତେସୁ ରୂପାରୂପଭୱେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୋ ବହିଦ୍ଧାସଂୟୋଜନଂ ନାମ। ଓରମ୍ଭାଗିୟାନି ୱା ପଞ୍ଚ ସଂୟୋଜନାନି ଅଜ୍ଝତ୍ତସଂୟୋଜନଂ ନାମ, ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିୟାନି ପଞ୍ଚ ବହିଦ୍ଧାସଂୟୋଜନଂ ନାମ। ତତ୍ରାୟଂ ୱଚନତ୍ଥୋ – ଓରଂ ୱୁଚ୍ଚତି କାମଧାତୁ, ତତ୍ଥ ଉପପତ୍ତିନିପ୍ଫାଦନତୋ ତଂ ଓରଂ ଭଜନ୍ତୀତି ଓରମ୍ଭାଗିୟାନି । ଉଦ୍ଧଂ ୱୁଚ୍ଚତି ରୂପାରୂପଧାତୁ, ତତ୍ଥ ଉପପତ୍ତିନିପ୍ଫାଦନତୋ ତଂ ଉଦ୍ଧଂ ଭଜନ୍ତୀତି ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିୟାନି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପଭେଦେନ ଅଜ୍ଝତ୍ତସଂୟୋଜନେନ ସଂଯୁତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତସଂୟୋଜନୋ, ବହିଦ୍ଧାସଂୟୋଜନେନ ସଂଯୁତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ବହିଦ୍ଧାସଂୟୋଜନୋ। ଉଭୟମ୍ପି ଚେତଂ ନ ଲୋକିୟସ୍ସ ୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତମହାଜନସ୍ସ ନାମଂ। ଯେସଂ ପନ ଭୱୋ ଦ୍ୱେଧା ପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ତେସଂ ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମିଅନାଗାମୀନଂ ଅରିୟସାୱକାନଂ ଏତଂ ନାମଂ। ଯଥା ହି ମହାଅରଞ୍ଞେ ଖଦିରୱନସାଲୱନାଦୀନି ଥମ୍ଭୋ ତୁଲାସଙ୍ଘାଟୋତି ନାମଂ ନ ଲଭନ୍ତି, ଖଦିରୱନଂ ସାଲୱନନ୍ତି ନାମମେୱ ଲଭନ୍ତି। ଯଦା ପନ ତତୋ ରୁକ୍ଖା ତିଣ୍ହାୟ କୁଠାରିୟା ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଥମ୍ଭାଦିସଣ୍ଠାନେନ ତଚ୍ଛିତା ହୋନ୍ତି, ତଦା ଥମ୍ଭୋ ତୁଲାସଙ୍ଘାଟୋତି ନାମଂ ଲଭନ୍ତି। ଏୱମେୱଂ ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନଭୱୋ ବହଲକିଲେସୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଏତଂ ନାମଂ ନ ଲଭତି, ଭୱଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କିଲେସେ ତନୁକେ କତ୍ୱା ଠିତା ସୋତାପନ୍ନାଦୟୋୱ ଲଭନ୍ତି।

ଇମସ୍ସ ଚ ପନତ୍ଥସ୍ସ ୱିଭାୱନତ୍ଥଂ ଇଦଂ ୱଚ୍ଛକସାଲୋପମଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱଚ୍ଛକସାଲଂ ହି କତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ଖାଣୁକେ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ୱଚ୍ଛକେ ଯୋତ୍ତେହି ବନ୍ଧିତ୍ୱା ତେସୁ ଉପନିବନ୍ଧନ୍ତି, ଯୋତ୍ତେସୁ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେସୁ କଣ୍ଠେସୁପି ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱଚ୍ଛକେ ପୱେସେନ୍ତି, ଅନ୍ତୋସାଲାୟ ଓକାସେ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ବହି ଖାଣୁକେ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱାପି ଏୱମେୱ କରୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ କୋଚି ଅନ୍ତୋବଦ୍ଧୋ ୱଚ୍ଛକୋ ବହିନିପନ୍ନୋ ହୋତି, କୋଚି ବହିବଦ୍ଧୋ ଅନ୍ତୋନିପନ୍ନୋ, କୋଚି ଅନ୍ତୋବଦ୍ଧୋ ଅନ୍ତୋୱ ନିପନ୍ନୋ, କୋଚି ବହିବଦ୍ଧୋ ବହିୟେୱ ନିପନ୍ନୋ। କୋଚି ଅନ୍ତୋପି ଅବଦ୍ଧୋୱ ଚରତି, ବହିପି ଅବଦ୍ଧୋୱ। ତତ୍ଥ ଅନ୍ତୋବଦ୍ଧସ୍ସ ବହିନିପନ୍ନସ୍ସ ବନ୍ଧନଂ ଦୀଘଂ ହୋତି। ସୋ ହି ଉଣ୍ହାଭିପୀଳିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହି ୱଚ୍ଛକାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ନିପଜ୍ଜତି। ବହିବଦ୍ଧେ ଅନ୍ତୋନିପନ୍ନେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଯୋ ପନ ଅନ୍ତୋବଦ୍ଧୋ ଅନ୍ତୋନିପନ୍ନୋ, ତସ୍ସ ବନ୍ଧନଂ ରସ୍ସଂ ହୋତି। ବହିବଦ୍ଧେ ବହିନିପନ୍ନେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଉଭୋପି ହି ତେ ଦିୱସମ୍ପି ଖାଣୁକଂ ଅନୁପରିଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ସୟନ୍ତି। ଯୋ ପନ ଅନ୍ତୋ ଅବଦ୍ଧୋ ତତ୍ଥେୱ ୱଚ୍ଛକାନଂ ଅନ୍ତରେ ୱିଚରତି। ଅୟଂ ସୀଲୱା ୱଚ୍ଛକୋ କଣ୍ଠେ ଗହେତ୍ୱା ୱଚ୍ଛକାନଂ ଅନ୍ତରେ ୱିସ୍ସଟ୍ଠୋ ଦିୱସମ୍ପି ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଚରତି। ବହି ଅବଦ୍ଧେ ତତ୍ଥେୱ ୱିଚରନ୍ତେପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ତତ୍ଥ ୱଚ୍ଛକସାଲା ୱିୟ ତୟୋ ଭୱା ୱେଦିତବ୍ବା। ୱଚ୍ଛକସାଲାୟଂ ଖାଣୁକା ୱିୟ ଅୱିଜ୍ଜାଖାଣୁକୋ। ୱଚ୍ଛକବନ୍ଧନୟୋତ୍ତଂ ୱିୟ ଦସ ସଂୟୋଜନାନି। ୱଚ୍ଛକା ୱିୟ ତୀସୁ ଭୱେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତସତ୍ତା । ଅନ୍ତୋବଦ୍ଧୋ ବହିସୟିତୱଚ୍ଛକୋ ୱିୟ ରୂପାରୂପଭୱେସୁ ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମିନୋ। ତେ ହି କିଞ୍ଚାପି ତତ୍ଥେୱ ୱସନ୍ତି, ସଂୟୋଜନଂ ପନ ତେସଂ କାମାୱଚରୂପନିବଦ୍ଧମେୱ। କେନଟ୍ଠେନ? ଅପ୍ପହୀନଟ୍ଠେନ। ରୂପାରୂପଭୱେସୁ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋପି ଏତେହେୱ ସଙ୍ଗହିତୋ। ସୋପି ହି କିଞ୍ଚାପି ତତ୍ଥ ୱସତି, ସଂୟୋଜନଂ ପନସ୍ସ କାମାୱଚରୂପନିବଦ୍ଧମେୱ। ବହିବଦ୍ଧୋ ଅନ୍ତୋସୟିତୱଚ୍ଛକୋ ୱିୟ କାମାୱଚରେ ଅନାଗାମୀ। ସୋ ହି କିଞ୍ଚାପି କାମାୱଚରେ ୱସତି, ସଂୟୋଜନଂ ପନସ୍ସ ରୂପାରୂପଭୱୂପନିବଦ୍ଧମେୱ। ଅନ୍ତୋବଦ୍ଧୋ ଅନ୍ତୋନିପନ୍ନୋ ୱିୟ କାମାୱଚରେ ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମିନୋ। ତେ ହି ସୟମ୍ପି କାମାୱଚରେ ୱସନ୍ତି, ସଂୟୋଜନମ୍ପି ତେସଂ କାମାୱଚରୂପନିବଦ୍ଧମେୱ। ବହିବଦ୍ଧୋ

ବହିନିପନ୍ନୋ ୱିଯ ରୂପାରୂପଭୱେସୁ ଅନାଗାମୀ। ସୋ ହି ସଯମ୍ପି ତତ୍ଥ ୱସତି, ସଂଯୋଜନମ୍ପିସ୍ସ ରୂପାରୂପଭୱୂପନିବଦ୍ଧମେୱ। ଅନ୍ତୋଅବଦ୍ଧୋ ଅନ୍ତୋୱିଚରଣୱଚ୍ଛକୋ ୱିଯ କାମାୱଚରେ ଖୀଣାସୱୋ। ବହିଅବଦ୍ଧୋ ବହିୱିଚରଣୱଚ୍ଛକୋ ୱିଯ ରୂପାରୂପଭୱେ ଖୀଣାସୱୋ। ସଂଯୋଜନେସୁ ପନ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି ୱିଚିକିଚ୍ଛା ସୀଲବ୍ବତପରାମାସୋତି ଇମାନି ତୀଣି ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ନିୱାରେନ୍ତି, ଗତଂ ପଟିଆନେନ୍ତି। କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ବ୍ଯାପାଦୋତି ଇମାନି ପନ ଦ୍ୱେ ସଂଯୋଜନାନି ସମାପତ୍ତିଯା ୱା ଅୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ମଗ୍ଗେନ ୱା ଅସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ରୂପାରୂପଭୱେ ନିବ୍ବତ୍ତିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି।

କତମୋ ଚାୱୁସୋତି ଇଦଂ ଥେରୋ ଯଥା ନାମ ପୁରିସୋ ଦ୍ୱେ ରତନପେଳା ପସ୍ସେ ଠପେତ୍ୱା ସମ୍ପତ୍ତପରିସାଯ ଦ୍ୱେ ହତ୍ଥେ ପୂରେତ୍ୱା ସତ୍ତୱିଧଂ ରତନଂ ଭାଜେତ୍ୱା ଦଦେଯ୍ଯ, ଏୱଂ ପଠମଂ ରତନପେଳଂ ଦତ୍ୱା ଦୁତିଯମ୍ପି ତଥେୱ ଦଦେଯ୍ଯ। ଏୱମେୱଂ ''ଅଜ୍ଝତ୍ତସଂଯୋଜନଞ୍ଚ, ଆୱୁସୋ, ପୁଗ୍ଗଲଂ ଦେସେସ୍ସାମି ବହିଦ୍ଧାସଂଯୋଜନଞ୍ଚା''ତି ଇମାନି ଦ୍ୱେ ପଦାନି ମାତିକାୱସେନ ଠପେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅଟ୍ଠୱିଧାଯ ପରିସାଯ ଭାଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ୱିତ୍ଥାରକଥଂ ଆରଭି।

ତତ୍ଥ ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ। ସୀଲୱାହୋତୀତି ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲେହି ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି। ଇତି ଥେରୋ ଏତ୍ତାୱତା ଚ କିର ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ''ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋ''ତି ଇମିନା ତତ୍ଥ ଜେଟ୍ଠକସୀଲଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସେସୀତି ଦୀପୱିହାରୱାସୀ ସୁମ୍ମତ୍ଥେରୋ ଆହ। ଅନ୍ତେୱାସିକୋ ପନସ୍ସ ତିପିଟକଚୂଳନାଗତ୍ଥେରୋ ଆହ – ''ଉଭଯତ୍ଥାପି ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରୋୱ ୱୁତ୍ତୋ। ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରୋଯେୱ ହି ସୀଲଂ, ଇତରାନି ପନ ତୀଣି ସୀଲନ୍ତି ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଅତ୍ଥୀ''ତି ଅନନୁଜାନନ୍ତୋ ଉତ୍ତରି ଆହ – ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରୋ ନାମ ଛଦ୍ୱାରରକ୍ଖାମତ୍ତକମେୱ, ଆଜୀୱପାରିସୁଦ୍ଧି ଧମ୍ମେନ ସମେନ ପଚ୍ଚଯୁପ୍ପତ୍ତିମତ୍ତକଂ, ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିସ୍ସିତଂ ପଟିଲଦ୍ଧପଚ୍ଚଯେ ''ଇଦମତ୍ଥ''ନ୍ତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନମତ୍ତକଂ, ନିପ୍ପରିଯାଯେନ ପନ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରୋୱ ସୀଲଂ । ଯସ୍ସ ସୋ ଭିନ୍ନୋ, ଅଯଂ ଛିନ୍ନସୀସୋ ୱିଯ ପୁରିସୋ ହତ୍ଥପାଦେ ସେସାନି ରକ୍ଖିସ୍ସତୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ଯସ୍ସ ପନ ସୋ ଅରୋଗୋ, ଅଯଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ନସୀସୋ ୱିଯ ପୁରିସୋ ଜୀୱିତଂ ସେସାନି ପୁନ ପାକତିକାନି କତ୍ୱା ରକ୍ଖିତୁଂ ସକ୍କୋତି। ତସ୍ମା ସୀଲୱାତି ଇମିନା ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ତଂ ୱିତ୍ଥାରେନ୍ତୋ ''ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋ''ତିଆଦିମାହାତି।

ତତ୍ଥ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋତି ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନୋତି ଆଚାରେନ ଚ ଗୋଚରେନ ଚ ସମ୍ପନ୍ନୋ। ଅଣୁମତ୍ତେସୂତି ଅପ୍ପମତ୍ତକେସୁ। ୱଜ୍ଜେସୂତି ଅକୁସଲଧମ୍ମେସୁ। ଭଯଦସ୍ସାୱୀତି ଭଯଦସ୍ସୀ। ସମାଦାଯାତି ସମ୍ମା ଆଦିଯିତ୍ୱା। ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୂତି ତଂ ତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ସମାଦିଯିତ୍ୱା ସିକ୍ଖତି। ଅପିଚ ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୂତି ଯଂକିଞ୍ଚି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ସିକ୍ଖାକୋଟ୍ଠାସେସୁ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ କାଯିକଂ ୱା ୱାଚସିକଂ ୱା, ତଂ ସବ୍ବଂ ସମ୍ମା ଆଦାଯ ସିକ୍ଖତି। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ସବ୍ବାନେତାନି ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରାଦୀନି ପଦାନି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୪ ଆଦଯୋ) ୱୁତ୍ତାନି, ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଞ୍ଚ ସବ୍ବାକାରେନ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସିତଂ। ଅଞ୍ଞତରଂ ଦେୱନିକାଯନ୍ତି ଛସୁ କାମାୱଚରଦେୱଘଟାସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ଦେୱଘଟଂ। ଆଗାମୀ ହୋତୀତି ହେଟ୍ଠା ଆଗାମୀ ହୋତି। ଆଗନ୍ତା ଇତ୍ଥତ୍ତନ୍ତି ଇତ୍ଥତ୍ତଂ ମାନୁସକପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧଭାୱମେୱ ଆଗନ୍ତା ହୋତି। ତତ୍ରୂପପତ୍ତିକୋ ୱା ଉପରୂପପତ୍ତିକୋ ୱା ନ ହୋତି, ପୁନ ହେଟ୍ଠାଗାମୀଯେୱ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଇମିନା ଅଙ୍ଗେନ ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକସ୍ସ ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନିକଭିକ୍ଖୁନୋ ହେଟ୍ଠିମଂ ମଗ୍ଗଦ୍ୱଯଞ୍ଚେୱ ଫଲଦ୍ୱଯଞ୍ଚ କଥିତଂ।

ଅଞ୍ଞତରଂ ସନ୍ତଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିନ୍ତି ଅଟ୍ଠସୁ ସମାପତ୍ତୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସମାପତ୍ତିଂ। ସା ହି ପଚ୍ଚନୀକକିଲେସାନଂ ସନ୍ତତ୍ତା ସନ୍ତା, ତେହେୱ ଚ କିଲେସେହି ଚେତସୋ ୱିମୁତ୍ତତ୍ତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଞ୍ଞତରଂ ଦେୱନିକାଯନ୍ତି ପଞ୍ଚସୁ ସୁଦ୍ଧାୱାସଦେୱନିକାଯେସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ। ଅନାଗନ୍ତା ଇତ୍ଥତ୍ତନ୍ତି ପୁନ ଇମଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧଭାୱଂ ଅନାଗନ୍ତା, ହେଟ୍ଠୂପପତ୍ତିକୋ ନ ହୋତି, ଉପରୂପପତ୍ତିକୋ ୱା ହୋତି ତତ୍ଥେୱ ୱା ପରିନିବ୍ବାଯୀତି ଦସ୍ସେତି। ଇମିନା ଅଙ୍ଗେନ ସମାଧିକମ୍ମିକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଯୋ ମଗ୍ଗା ତୀଣି ଚ ଫଲାନି କଥିତାନି।

କାମାନଂଯେୱ ନିବ୍ବିଦାଯାତି ଦୁୱିଧାନମ୍ପି କାମାନଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦନତ୍ଥାଯ ଉକ୍କଣ୍ଠନତ୍ଥାଯ। ୱିରାଗାଯାତି ୱିରଜ୍ଜନତ୍ଥାଯ। ନିରୋଧାଯାତି ଅପ୍ପୱତ୍ତିକରଣତ୍ଥାଯ। ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତୀତି ପଟିପତ୍ତିଂ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ଏତ୍ତାୱତା ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ଚ ସକଦାଗାମିନୋ ଚ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକରାଗକ୍ଖଯତ୍ଥାଯ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗୱିପସ୍ସନା କଥିତା ହୋତି। ଭୱାନଂଯେୱାତି ତିଣ୍ଣଂ ଭୱାନଂ। ଇମିନା ଅନାଗାମିନୋ ଭୱରାଗକ୍ଖଯତ୍ଥାଯ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୱିପସ୍ସନା କଥିତା ହୋତି। ତଣ୍ହାକ୍ଖଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତୀତି ଇମିନାପି ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମୀନଂଯେୱ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକତଣ୍ହାକ୍ଖଯକରଣତ୍ଥଂ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗୱିପସ୍ସନା କଥିତା। ସୋ ଲୋଭକ୍ଖଯାଯାତି ଇମିନାପି ଅନାଗାମିନୋ ଭୱଲୋଭକ୍ଖଯତ୍ଥାଯ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୱିପସ୍ସନାୱ କଥିତା। ଅଞ୍ଞତରଂ ଦେୱନିକାଯନ୍ତି ସୁଦ୍ଧାୱାସେସ୍ୱେୱ ଅଞ୍ଞତରଂ ଦେୱନିକାଯଂ। ଅନାଗନ୍ତା ଇତ୍ଥତ୍ତନ୍ତି ଇମଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଭାୱଂ ଅନାଗନ୍ତା, ହେଟ୍ଠୂପପତ୍ତିକୋ ନ ହୋତି, ଉପରୂପପତ୍ତିକୋ ୱା ହୋତି, ତତ୍ଥେୱ ୱା ପରିନିବ୍ବାଯତି।

ଇତି ପଠମେନ ଅଙ୍ଗେନ ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକସ୍ସ ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନିକଭିକ୍ଖୁନୋ ହେଟ୍ଠିମାନି ଦ୍ୱେ ମଗ୍ଗଫଲାନି କଥିତାନି, ଦୁତିଯେନ ସମାଧିକମ୍ମିକସ୍ସ ତୀଣି

ମଗ୍ଗଫଲାନି, ‘‘ସୋ କାମାନ’’ନ୍ତି ଇମିନା ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମୀନଂ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକରାଗକ୍ଖଯାଯ ଉପରି ଅନାଗାମିମଗ୍ଗୱିପସ୍ସନା, ‘‘ସୋ ଭୱାନଂଯେୱା’’ତି ଇମିନା ଅନାଗାମିସ୍ସ ଉପରି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୱିପସ୍ସନା, ‘‘ସୋ ତଣ୍ହାକ୍ଖଯାଯା’’ତି ଇମିନା ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମୀନଂ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକତଣ୍ହାକ୍ଖଯାଯ ଉପରି ଅନାଗାମିମଗ୍ଗୱିପସ୍ସନା, ‘‘ସୋ ଲୋଭକ୍ଖଯାଯା’’ତି ଇମିନା ଅନାଗାମିନୋ ଭୱଲୋଭକ୍ଖଯାଯ ଉପରି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୱିପସ୍ସନା କଥିତାତି ଏୱଂ ଛହି ମୁଖେହି ୱିପସ୍ସନଂ କଥେତ୍ୱା ଦେସନଂ ଯଥାନୁସନ୍ଧିଂ ପାପେସି। ଦେସନାପରିଯୋସାନେ କୋଟିସତସହସ୍ସଦେୱତା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ, ସୋତାପନ୍ନାଦୀନଂ ପରିଚ୍ଛେଦୋୱ ନାହୋସି। ଯଥା ଚ ଇମସ୍ମିଂ ସମାଗମେ, ଏୱଂ ମହାସମଯସୁତ୍ତେ ମଙ୍ଗଲସୁତ୍ତେ ଚ ଚୂଳରାହୁଲୋୱାଦସୁତ୍ତେ ଚ କୋଟିସତସହସ୍ସଦେୱତା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ, ସୋତାପନ୍ନାଦୀନଂ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ନାହୋସି।

ସମଚିତ୍ତା ଦେୱତାତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ସୁଖୁମଭାୱସମତାଯ ସମଚିତ୍ତା। ସବ୍ବାପି ହି ତା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତଭାୱେ ସୁଖୁମେ ଚିତ୍ତସରିକ୍ଖକେ କତ୍ୱା ମାପେସୁଂ। ତେନ ସମଚିତ୍ତା ନାମ ଜାତା। ଅପରେନପି କାରଣେନ ସମଚିତ୍ତା – ‘‘ଥେରେନ ସମାପତ୍ତି ତାୱ କଥିତା, ସମାପତ୍ତିଥାମୋ ପନ ନ କଥିତୋ। ମଯଂ ଦସବଲଂ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ସମାପତ୍ତିଯା ଥାମଂ କଥାପେସ୍ସାମା’’ତି ସବ୍ବାପି ଏକଚିତ୍ତା ଅହେସୁନ୍ତିପି ସମଚିତ୍ତା। ଅପରମ୍ପି କାରଣଂ – ‘‘ଥେରେନ ଏକେନ ପରିଯାଯେନ ସମାପତ୍ତିପି ସମାପତ୍ତିଥାମୋପି କଥିତୋ, କୋ ନୁ ଖୋ ଇମଂ ସମାଗମଂ ସମ୍ପତ୍ତୋ, କୋ ନ ସମ୍ପତ୍ତୋ’’ତି ଓଲୋକଯମାନା ତଥାଗତସ୍ସ ଅସମ୍ପତ୍ତଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ମଯଂ ତଥାଗତଂ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ପରିସଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି ସବ୍ବାପି ଏକଚିତ୍ତା ଅହେସୁନ୍ତିପି ସମଚିତ୍ତା। ଅପରମ୍ପି କାରଣଂ – ଅନାଗତେ କୋଚିଦେୱ ଭିକ୍ଖୁ ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀ ୱା ଦେୱୋ ୱା ମନୁସ୍ସୋ ୱା ‘‘ଅଯଂ ଦେସନା ସାୱକଭାସିତା’’ତି ଅଗାରୱଂ କରେଯ୍ଯ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ଇମଂ ଦେସନଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁଭାସିତଂ କରିସ୍ସାମ। ଏୱଂ ଅନାଗତେ ଗରୁଭାୱନୀଯା ଭୱିସ୍ସତୀତି ସବ୍ବାୱ ଏକଚିତ୍ତା ଅହେସୁନ୍ତିପି ସମଚିତ୍ତା। ଅପରମ୍ପି କାରଣଂ – ସବ୍ବାପି ହି ତା ଏକସମାପତ୍ତିଲାଭିନିଯୋ ୱା ଅହେସୁଂ ଏକାରମ୍ମଣଲାଭିନିଯୋ ୱାତି ଏୱମ୍ପି ସମଚିତ୍ତା।

ହଟ୍ଠାତି ତୁଟ୍ଠପହଟ୍ଠା ଆମୋଦିତା ପମୋଦିତା। ସାଧୂତି ଆଯାଚନତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯାତି ନ ଥେରସ୍ସ ଅନୁକମ୍ପଂ କାରୁଞ୍ଞଂ ଅନୁଦ୍ଦଯଂ ପଟିଚ୍ଚ, ନ ଚ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଥେରସ୍ସ ଅନୁକମ୍ପିତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥି। ଯସ୍ମିଂ ହି ଦିୱସେ ଥେରୋ ସୂକରଖତଲେଣଦ୍ୱାରେ ଭାଗିନେଯ୍ଯସ୍ସ ଦୀଘନଖପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ୱେଦନାକମ୍ମଟ୍ଠାନେ (ମ। ନି। ୨।୨୦୬) କଥିଯମାନେ ତାଲୱଣ୍ଟଂ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ବୀଜମାନୋ ଠିତୋ ପରସ୍ସ ୱଡ୍ଢିତଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଖୁଦଂ ୱିନୋଦେନ୍ତୋ ୱିଯ ପରସ୍ସ ସଜ୍ଜିତପସାଧନଂ ସୀସେ ପଟିମୁଞ୍ଚନ୍ତୋ ୱିଯ ଚ ସାୱକପାରମିଞାଣସ୍ସ ନିପ୍ପଦେସତୋ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତୋ, ତସ୍ମିଂଯେୱ ଦିୱସେ ଭଗୱତା ଅନୁକମ୍ପିତୋ ନାମ। ଅୱସେସାନଂ ପନ ତଂ ଠାନଂ ସମ୍ପତ୍ତାନଂ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯ ଗଚ୍ଛତୁ ଭଗୱାତି ଭଗୱନ୍ତଂ ଯାଚିଂସୁ।

ବଲୱା ପୁରିସୋତି ଦୁବ୍ବଲୋ ହି ଖିପ୍ପଂ ସମିଞ୍ଜନପସାରଣଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ବଲୱାୱ ସକ୍କୋତି। ତେନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସମ୍ମୁଖେ ପାତୁରହୋସୀତି ସମ୍ମୁଖଟ୍ଠାନେ ପୁରତୋଯେୱ ପାକଟୋ ଅହୋସି। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚାତି ଏତଂ ‘‘ଇଧ ସାରିପୁତ୍ତା’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ଅତ୍ତନୋ ଆଗମନକାରଣଂ ଅୱୋଚ। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ‘‘ସଚେ କୋଚି ବାଲୋ ଅକତଞ୍ଞୂ ଭିକ୍ଖୁ ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀ ୱା ଉପାସକୋ ୱା ଉପାସିକା ୱା ଏୱଂ ଚିନ୍ତେଯ୍ଯ – ‘ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ମହନ୍ତଂ ପରିସଂ ଅଲଦ୍ଧ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଏତ୍ତକଂ ଅଧିୱାସେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଉସୂଯାଯ ପରିସଂ ଉଟ୍ଠାପେତୁଂ ଆଗତୋ’ତି। ସୋ ଇମଂ ମଯି ମନୋପଦୋସଂ କତ୍ୱା ଅପାଯେ ନିବ୍ବତ୍ତେଯ୍ଯା’’ତି। ଅଥତ୍ତନୋ ଆଗମନକାରଣଂ କଥେନ୍ତୋ ଏତଂ ‘‘ଇଧ ସାରିପୁତ୍ତା’’ତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱୋଚ।

ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ଆଗମନକାରଣଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ସମାପତ୍ତିଯା ଥାମଂ କଥେତୁଂ ତା ଖୋ ପନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦେୱତା ଦସପି ହୁତ୍ୱାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯସୱସେନ ୱା ଅତ୍ଥଂ ଆହରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ସମାପତ୍ତିୱସେନ ୱା। ଯସୱସେନ ତାୱ ମହେସକ୍ଖା ଦେୱତା ଦସ ଦସ ଏକଟ୍ଠାନେ ଅଟ୍ଠଂସୁ, ତାହି ଅପ୍ପେସକ୍ଖତରା ୱୀସତି ୱୀସତି ଏକଟ୍ଠାନେ ଅଟ୍ଠଂସୁ, ତାହି ଅପ୍ପେସକ୍ଖତରା…ପେ… ସଟ୍ଠି ସଟ୍ଠି ଏକଟ୍ଠାନେ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ସମାପତ୍ତିୱସେନ ପନ ଯାହି ପଣୀତା ସମାପତ୍ତି ଭାୱିତା, ତା ସଟ୍ଠି ସଟ୍ଠି ଏକଟ୍ଠାନେ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଯାହି ତତୋ ହୀନତରା, ତା ପଞ୍ଞାସ ପଞ୍ଞାସ…ପେ… ଯାହି ତତୋ ହୀନତରା ସମାପତ୍ତି ଭାୱିତା…ପେ… ତା ଦସ ଦସ ଏକଟ୍ଠାନେ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଯାହି ୱା ହୀନା ଭାୱିତା, ତା ଦସ ଦସ ଏକଟ୍ଠାନେ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଯାହି ତତୋ ପଣୀତତରା ଭାୱିତା, ତା ୱୀସତି ୱୀସତି। ଯାହି ତତୋ ପଣୀତତରା…ପେ… ତା ସଟ୍ଠି ସଟ୍ଠି ଏକଟ୍ଠାନେ ଅଟ୍ଠଂସୁ।

ଆରଗ୍ଗକୋଟିନିତୁଦନମତ୍ତେତି ଆରଗ୍ଗକୋଟିଯା ପତନମତ୍ତେ ଓକାସେ। ନଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାବାଧେନ୍ତୀତି ଏୱଂ ସମ୍ବାଧେ ଠାନେ ତିଟ୍ଠନ୍ତିଯୋପି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନ ବ୍ୟାବାଧେନ୍ତି ନ ଘଟ୍ଟେନ୍ତି, ଅସମ୍ଭୀଳା ଅସମ୍ବାଧାୱ ଅହେସୁଂ। ‘‘ତୱ ହତ୍ଥୋ ମଂ ବାଧତି, ତୱ ପାଦୋ ମଂ ବାଧତି, ତ୍ୱଂ ମଂ ମଦ୍ଦନ୍ତୀ ଠିତା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବକାରଣଂ ନାହୋସି। ତତ୍ଥ ନୂନାତି ତସ୍ମିଂ ଭୱେ ନୂନ। ତଥାଚିତ୍ତଂ ଭାୱିତନ୍ତି ତେନାକାରେନ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱିତଂ। ଯେନ ତା ଦେୱତାତି ଯେନ

ତଥାଭାୱିତେନ ଚିତ୍ତେନ ତା ଦେୱତା ଦସପି ହୁତ୍ୱା…ପେ… ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ନ ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାବାଧେନ୍ତୀତି। ଇଧେୱ ଖୋତି ସାସନେ ୱା ମନୁସ୍ସଲୋକେ ୱା ଭୁମ୍ମଂ, ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ସାସନେ ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ମନୁସ୍ସଲୋକେତି ଅତ୍ଥୋ। ତାସଞ୍ହି ଦେୱତାନଂ ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ମନୁସ୍ସଲୋକେ ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଚ ସାସନେ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱିତଂ, ଯେନ ତା ସନ୍ତେ ରୂପଭୱେ ନିବ୍ବତ୍ତା, ତତୋ ଚ ପନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଏୱଂ ସୁଖୁମେ ଅତ୍ତଭାୱେ ମାପେତ୍ୱା ଠିତା। ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ ସାସନେ ତୀଣି ମଗ୍ଗଫଲାନି ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତଦେୱତାପି ଅତ୍ଥି, ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ ପନ ଏକାୱ ଅନୁସାସନୀ ଏକଂ ସାସନନ୍ତି କତ୍ୱା "ଇଧେୱ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତା"ତି ଅଞ୍ଞବୁଦ୍ଧାନଂ ସାସନମ୍ପି ଇମମେୱ ସାସନଂ କରୋନ୍ତୋ ଆହ। ଏତ୍ତାୱତା ତଥାଗତେନ ସମାପତ୍ତିଯା ଥାମୋ କଥିତୋ।

ଇଦାନି ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ ତନ୍ତିୱସେନ ଅନୁସାସନିଂ କଥେନ୍ତୋ ତସ୍ମାତିହ, ସାରିପୁତ୍ତାତି ଆହ। ତତ୍ଥ ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ତା ଦେୱତା ଇଧେୱ ସନ୍ତଂ ସମାପତ୍ତିଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ସନ୍ତେ ଭୱେ ନିବ୍ବତ୍ତା, ତସ୍ମା। ସନ୍ତିନ୍ଦ୍ରିଯାତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସନ୍ତତାଯ ନିବ୍ବୁତତାଯ ପଣୀତତାଯ ସନ୍ତିନ୍ଦ୍ରିଯା। ସନ୍ତମାନସାତି ମାନସସ୍ସ ସନ୍ତତାଯ ନିବ୍ବୁତତାଯ ପଣୀତତାଯ ସନ୍ତମାନସା। ସନ୍ତଂଯେୱ ଉପହାରଂ ଉପହରିସ୍ସାମାତି କାଯଚିତ୍ତୂପହାରଂ ସନ୍ତଂ ନିବ୍ବୁତଂ ପଣୀତଂଯେୱ ଉପହରିସ୍ସାମ। ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୂତି ସମାନଂ ଏକୁଦ୍ଦେସତାଦିଂ ବ୍ରହ୍ମଂ ଚରନ୍ତେସୁ ସହଧମ୍ମିକେସୁ। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ଇମିନା ଏତ୍ତକେନ ୱାରେନ ଭଗୱା ଦେସନଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଭାସିତଂ ଅକାସି। ଅନସ୍ସୁନ୍ତି ନଟ୍ଠା ୱିନଟ୍ଠା। ଯେ ଇମଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ ନାସ୍ସୋସୁନ୍ତି ଯେ ଅତ୍ତନୋ ପାପିକଂ ତୁଚ୍ଛଂ ନିରତ୍ଥକଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ନିସ୍ସାଯ ଇମଂ ଏୱରୂପଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୋତୁଂ ନ ଲଭିଂସୂତି ଯଥାନୁସନ୍ଧିନା ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠାପେସି।

୩୮। ଛଟ୍ଠେ ୱରଣାଯଂ ୱିହରତୀତି ୱରଣା ନାମ ଏକଂ ନଗରଂ, ତଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରତି।
କାମରାଗାଭିନିୱେସୱିନିବନ୍ଧପଲିଗେଧପରିଯୁଟ୍ଠାନଜ୍ଝୋସାନହେତୂତି କାମରାଗାଭିନିୱେସହେତୁ, କାମରାଗୱିନିବନ୍ଧହେତୁ, କାମରାଗପଲିଗେଧହେତୁ, କାମରାଗପରିଯୁଟ୍ଠାନହେତୁ, କାମରାଗଅଜ୍ଝୋସାନହେତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯ୍ୱାଯଂ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣେ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାମରାଗୋ, ତସ୍ସାଭିନିୱେସାଦିହେତୁ। କାମରାଗେନ ଅଭିନିୱିଟ୍ଠତ୍ତା ୱିନିବଦ୍ଧତ୍ତା ତସ୍ମିଂଯେୱ ଚ କାମରାଗେ ମହାପଙ୍କେ ୱିଯ ପଲିଗେଧତ୍ତା ଅନୁପୱିଟ୍ଠତ୍ତା ତେନେୱ ଚ କାମରାଗେନ ପରିଯୁଟ୍ଠିତତ୍ତା ଗହିତତ୍ତା କାମରାଗେନେୱ ଚ ଅଜ୍ଝୋସିତତ୍ତା ଗିଲିତ୍ୱା ପରିନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଗହିତତ୍ତାତି। ଦିଟ୍ଠିରାଗାଦିପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଦିଟ୍ଠିରାଗୋତି ପନେତ୍ଥ ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଯୋ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକରାଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପୁରତ୍ଥିମେସୁ ଜନପଦେସୂତି ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନତୋ ସାୱତ୍ଥିଜନପଦୋ ପୁରତ୍ଥିମଦିସାଭାଗେ ହୋତି, ଥେରୋ ଚ ନିସୀଦନ୍ତୋପି ତତୋମୁଖୋୱ ନିସିନ୍ନୋ, ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ଉଦାନଂ ଉଦାନେସୀତି ଉଦାହାରଂ ଉଦାହରି। ଯଥା ହି ଯଂ ତେଲଂ ମାନଂ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ୱିସ୍ସନ୍ଦିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ତଂ ଅୱସେସକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଞ୍ଚ ଜଲଂ ତଳାକଂ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି , ତଂ ଓଘୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱମେୱଂ ଯଂ ପୀତିୱଚନଂ ହଦଯଂ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଅଧିକଂ ହୁତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ଅସଣ୍ଠହିତ୍ୱା ବହି ନିକ୍ଖମତି, ତଂ ଉଦାନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱରୂପଂ ପୀତିମଯୱଚନଂ ନିଚ୍ଛାରେସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୩୯। ସତ୍ତମେ ଗୁନ୍ଦାୱନେତି ଏୱଂ ନାମକେ ୱନେ। ଉପସଙ୍କମୀତି "ମହାକଚ୍ଚାନତ୍ଥେରୋ କିର ନାମ ଅତ୍ତନୋ ପିତୁମତ୍ତମ୍ପି ଅଯ୍ଯକମତ୍ତମ୍ପି ଦିସ୍ୱା ନେୱ ଅଭିୱାଦେତି ନ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠେତି ନ ଆସନେନ ନିମନ୍ତେତୀ"ତି ସୁତ୍ୱା "ନ ସକ୍କା ଏତ୍ତକେନ ନିଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତୁଂ, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ନଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ"ତି ଭୁତ୍ତପାତରାସୋ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି। ଜିଣ୍ଣେତି ଜରାଜିଣ୍ଣେ। ୱୁଦ୍ଧେତି ୱଯୋୱୁଦ୍ଧେ। ମହଲ୍ଲକେତି ଜାତିମହଲ୍ଲକେ। ଅଦ୍ଧଗତେତି ଦୀଘକାଲଦ୍ଧାନଂ ଅତିକ୍କନ୍ତେ। ୱଯୋଅନୁପ୍ପତ୍ତେତି ପଚ୍ଛିମୱଯଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତେ। ତଯିଦଂ, ଭୋ କଚ୍ଚାନ, ତଥେୱାତି, ଭୋ କଚ୍ଚାନ, ଯଂ ତଂ ଅମ୍ହେହି କେୱଲଂ ସୁତମେୱ, ତଂ ଇମିନା ଦିଟ୍ଠେନ ସମେତି। ତସ୍ମା ତଂ ତଥେୱ, ନ ଅଞ୍ଞଥା। ନ ହି ଭୱଂ କଚ୍ଚାନୋ ବ୍ରାହ୍ମଣେତି ଇଦଂ ଅତ୍ତାନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ଅଯଂ କିରସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ଅମ୍ହେ ଏୱଂ ମହଲ୍ଲକେ ଦିସ୍ୱା ଭୋତୋ କଚ୍ଚାନସ୍ସ ଅଭିୱାଦନମତ୍ତମ୍ପି ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାନମତ୍ତମ୍ପି ଆସନେନ ନିମନ୍ତନମତ୍ତମ୍ପି ନତ୍ଥୀତି। ନ ସମ୍ପନ୍ନମେୱାତି ନ ଯୁତ୍ତମେୱ ନ ଅନୁଚ୍ଛୱିକମେୱ।

ଥେରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା "ଅଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ନେୱ ୱୁଦ୍ଧେ ଜାନାତି ନ ଦହରେ, ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସାମିସ୍ସ ୱୁଦ୍ଧେ ଚ ଦହରେ ଚା"ତି ଦେସନଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତୋ ଅତ୍ଥି ବ୍ରାହ୍ମଣାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଜାନତାତି ସବ୍ବଂ ନେଯ୍ୟଂ ଜାନନ୍ତେନ। ପସ୍ସତାତି ତଦେୱ ହତ୍ଥେ ଠପିତଂ ଆମଲକଂ ୱିଯ ପସ୍ସନ୍ତେନ। ୱୁଦ୍ଧଭୂମୀତି ଯେନ କାରଣେନ ୱୁଦ୍ଧୋ ନାମ ହୋତି, ତଂ କାରଣଂ। ଦହରଭୂମୀତି ଯେନ କାରଣେନ ଦହରୋ ନାମ ହୋତି, ତଂ କାରଣଂ। ଆସୀତିକୋତି ଅସୀତିୱସ୍ସୱଯୋ। ନାୱୁତିକୋତି ନୱୁତିୱସ୍ସୱଯୋ। କାମେ ପରିଭୁଞ୍ଜତୀତି ୱତ୍ଥୁକାମେ କିଲେସକାମେତି ଦୁୱିଧେପି କାମେ କମନୱସେନ ପରିଭୁଞ୍ଜତି। କାମମଜ୍ଝାୱସତୀତି ଦୁୱିଧେପି କାମେ ଘରେ ଘରସ୍ସାମିକୋ ୱିଯ ୱସତି ଅଧିୱସତି। କାମପରିଯେସନାଯ ଉସ୍ସୁକୋତି ଦୁୱିଧାନମ୍ପି କାମାନଂ ପରିଯେସନତ୍ଥଂ ଉସ୍ସୁକ୍କମାପନ୍ନୋ। ବାଲୋ ନ ଥେରୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ସୋ ନ ଥେରୋ ବାଲୋ ମନ୍ଦୋତ୍ୱେୱ ଗଣନଂ ଗଚ୍ଛତି। ୱୁତ୍ତଂ ହେତଂ –

‘‘ନ ତେନ ଥେରୋ ସୋ ହୋତି, ଯେନସ୍ସ ପଲିତଂ ସିରୋ;

ପରିପକ୍କୋ ୱଯୋ ତସ୍ସ, ମୋଘଜିଣ୍ଣୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। (ଧ। ପ। ୨୬୦);

ଦହରୋତି ତରୁଣୋ। ଯୁୱାତି ଯୋବ୍ବନେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ସୁସୁକାଳକେସୋତି ସୁଟ୍ଠୁ କାଳକେସୋ। ଭଦ୍ରେନ ଯୋବ୍ବନେନ ସମନ୍ନାଗତୋତି ଯେନ ଯୋବ୍ବନେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଯୁୱା, ତଂ ଯୋବ୍ବନଂ ଭଦ୍ରଂ ଲଦ୍ଧକନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ପଠମେନ ୱଯସାତି ପଠମୱଯୋ ନାମ ତେତ୍ତିଂସ ୱସ୍ସାନି, ତେନ ସମନ୍ନାଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପଣ୍ଡିତୋ ଥେରୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ସୋ ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଣ୍ଡିତୋତି ଚ ଥେରୋତି ଚ ଗଣନଂ ଗଚ୍ଛତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

‘‘ଯମ୍ହି ସଚ୍ଚଞ୍ଚ ଧମ୍ମୋ ଚ, ଅହିଂସା ସଂଯମୋ ଦମୋ;

ସ ୱେ ୱନ୍ତମଲୋ ଧୀରୋ, ଥେରୋ ଇତି ପୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। (ଧ। ପ। ୨୬୧);

୪୦। ଅଟ୍ଠମେ ଚୋରା ବଲୱନ୍ତୋ ହୋନ୍ତୀତି ପକ୍ଖସମ୍ପନ୍ନା, ପରିୱାରସମ୍ପନ୍ନା, ଧନସମ୍ପନ୍ନା, ନିୱାସଟ୍ଠାନସମ୍ପନ୍ନା, ୱାହନସମ୍ପନ୍ନା ଚ ହୋନ୍ତି। ରାଜାନୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଦୁବ୍ବଲା ହୋନ୍ତୀତି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ରାଜାନୋ ତାସଂ ସମ୍ପତ୍ତୀନଂ ଅଭାୱେନ ଦୁବ୍ବଲା ହୋନ୍ତି। ଅତିଯାତୁନ୍ତି ବହିଦ୍ଧା ଜନପଦଚାରିକଂ ଚରିତ୍ୱା ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେ ଅନ୍ତୋନଗରଂ ପୱିସିତୁଂ। ନିଯ୍ଯାତୁନ୍ତି ‘‘ଚୋରା ଜନପଦଂ ୱିଲୁମ୍ପନ୍ତି ମଦ୍ଦନ୍ତି, ତେ ନିସେଧେସ୍ସାମା’’ତି ପଠମଯାମେ ୱା ମଜ୍ଝିମଯାମେ ୱା ପଚ୍ଛିମଯାମେ ୱା ନିକ୍ଖମିତୁଂ ଫାସୁକଂ ନ ହୋତି। ତତୋ ଉଟ୍ଠାଯ ଚୋରା ମନୁସ୍ସେ ପୋଥେତ୍ୱା ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ପଚ୍ଚନ୍ତିମେ ୱା ଜନପଦେ ଅନୁସଞ୍ଞାତୁନ୍ତି ଗାମଂ ୱାସକରଣତ୍ଥାଯ ସେତୁଂ ଅତ୍ଥରଣତ୍ଥାଯ ପୋକ୍ଖରଣିଂ ଖଣାପନତ୍ଥାଯ ସାଲାଦୀନଂ କରଣତ୍ଥାଯ ପଚ୍ଚନ୍ତିମେ ଜନପଦେ ଅନୁସଞ୍ଞାତୁମ୍ପି ନ ସୁଖଂ ହୋତି। ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକାନନ୍ତି ଅନ୍ତୋନଗରୱାସୀନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକାନଂ। ବାହିରାନି ୱା କମ୍ମନ୍ତାନୀତି ବହିଗାମେ ଆରାମେ ଖେତ୍ତକମ୍ମନ୍ତାନି। ପାପଭିକ୍ଖୂ ବଲୱନ୍ତୋ ହୋନ୍ତୀତି ପକ୍ଖୁତ୍ତରା ଯସୁତ୍ତରା ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ବହୁକେହି ଉପଟ୍ଠାକେହି ଚ ଉପଟ୍ଠାକୀହି ଚ ସମନ୍ନାଗତା ରାଜରାଜମହାମତ୍ତସନ୍ନିସ୍ସିତା। ପେସଲା ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଦୁବ୍ବଲା ହୋନ୍ତୀତି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ପିଯସୀଲା ଭିକ୍ଖୂ ତାସଂ ସମ୍ପତ୍ତୀନଂ ଅଭାୱେନ ଦୁବ୍ବଲା ହୋନ୍ତି। ତୁଣ୍ହୀଭୂତା ତୁଣ୍ହୀଭୂତାୱ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ସଙ୍କସାଯନ୍ତୀତି ନିପ୍ପଭା ହୁତ୍ୱା ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନା କିଞ୍ଚି ଏକୱଚନମ୍ପି ମୁଖଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା କଥେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ପଜ୍ଝାଯନ୍ତା ୱିଯ ନିସୀଦନ୍ତି। ତଯିଦନ୍ତି ତଦେତଂ କାରଣଂ। ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ ୱୁତ୍ତୱିପଲ୍ଲାସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୪୧। ନୱମେ ମିଚ୍ଛାପଟିପତ୍ତାଧିକରଣହେତୂତି ମିଚ୍ଛାପଟିପତ୍ତିଯା କାରଣହେତୁ ପଟିପଜ୍ଜନହେତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଞାଯଂ ଧମ୍ମଂ କୁସଲନ୍ତି ସହୱିପସ୍ସନକଂ ମଗ୍ଗଂ। ଏୱରୂପୋ ହି ସହୱିପସ୍ସନକଂ ମଗ୍ଗଂ ଆରାଧେତୁଂ ସମ୍ପାଦେତୁଂ ପୂରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ ୱୁତ୍ତୱିପଲ୍ଲାସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ସହ ୱିପସ୍ସନାଯ ମଗ୍ଗୋ କଥିତୋ।

୪୨। ଦସମେ ଦୁଗ୍ଗହିତେହୀତି ଉପ୍ପଟିପାଟିଯା ଗହିତେହି। ବ୍ୟଞ୍ଜନପ୍ପତିରୂପକେହୀତି ବ୍ୟଞ୍ଜନସୋ ପତିରୂପକେହି ଅକ୍ଖରଚିତ୍ରତାଯ ଲଦ୍ଧକେହି। ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ପଟିବାହନ୍ତୀତି ସୁଗ୍ଗହିତସୁତ୍ତନ୍ତାନଂ ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ପାଳିଞ୍ଚ ପଟିବାହନ୍ତି, ଅତ୍ତନୋ ଦୁଗ୍ଗହିତସୁତ୍ତନ୍ତାନଂଯେୱ ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ପାଳିଞ୍ଚ ଉତ୍ତରିତରଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତି। ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ ୱୁତ୍ତୱିପଲ୍ଲାସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ସାସନସ୍ସ ୱୁଦ୍ଧି ଚ ପରିହାନି ଚ କଥିତାତି।

ସମଚିତ୍ତୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୫। ପରିସୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୪୩। ପଞ୍ଚମସ୍ସ ପଠମେ ଉତ୍ତାନାତି ପାକଟା ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା। ଗମ୍ଭୀରାତି ଗୁଳ୍ହା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା। ଉଦ୍ଧତାତି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚେନ ସମନ୍ନାଗତା। ଉନ୍ନଳାତି ଉଗ୍ଗତନଳା, ଉଟ୍ଠିତତୁଚ୍ଛମାନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଚପଲାତି ପତ୍ତଚୀୱରମଣ୍ଡନାଦିନା ଚାପଲ୍ଲେନ ଯୁତ୍ତା। ମୁଖରାତି ମୁଖଖରା ଖରୱଚନା। ୱିକିଣ୍ଣୱାଚାତି ଅସଂଯତୱଚନା ଦିୱସମ୍ପି ନିରତ୍ଥକୱଚନପଲାପିନୋ। ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀତି ୱିସ୍ସଟ୍ଠସତିନୋ। ଅସମ୍ପଜାନାତି ନିପ୍ପଞ୍ଞା। ଅସମାହିତାତି ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାମତ୍ତସ୍ସାପି ଅଲାଭିନୋ। ପାକତିନ୍ଦ୍ରିଯାତି ପକତିଯା ଠିତେହି ୱିୱଟେହି ଅରକ୍ଖିତେହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯେହି ସମନ୍ନାଗତା। ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ ୱୁତ୍ତୱିପଲ୍ଲାସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୪୪। ଦୁତିଯେ ଭଣ୍ଡନଜାତାତି ଭଣ୍ଡନଂ ୱୁଚ୍ଚତି କଲହସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗୋ, ତଂ ତେସଂ ଜାତନ୍ତି ଭଣ୍ଡନଜାତା। ତଥା ‘‘ମଯଂ ତୁମ୍ହେ ଦଣ୍ଡାପେସ୍ସାମ ବନ୍ଧାପେସ୍ସାମା’’ତିଆଦିୱଚନପ୍ପୱତ୍ତିଯା ସଞ୍ଜାତକଲହା। ଅଯଂ ତାୱ ଗିହୀସୁ ନଯୋ। ପବ୍ବଜିତା ପନ ଆପତ୍ତିୱୀତିକ୍କମୱାଚଂ ୱଦନ୍ତା କଲହଜାତା ନାମ। ୱିୱାଦାପନ୍ନାତି ୱିରୁଦ୍ଧୱାଦଂ ଆପନ୍ନା। ମୁଖସତ୍ତୀହି ୱିତୁଦନ୍ତାତି ଗୁଣାନଂ ଛିନ୍ଦନଟ୍ଠେନ ଦୁବ୍ଭାସିତା ୱାଚା ମୁଖସତ୍ତିଯୋତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତାହି ୱିତୁଦନ୍ତା ୱିଜ୍ଝନ୍ତା। ସମଗ୍ଗାତି ଏକକମ୍ମଂ ଏକୁଦ୍ଦେସୋ ସମସିକ୍ଖତାତି ଏତେସଂ କରଣେନ ସମଗ୍ଗତାଯ ସହିତା। ପିଯଚକ୍ଖୂହୀତି ମେତ୍ତାଚକ୍ଖୂହି।

୪୫। ତତିଯେ ଅଗ୍ଗୱତୀତି ଉତ୍ତମପୁଗ୍ଗଲୱତୀ, ଅଗ୍ଗାଯ ୱା ଉତ୍ତମାଯ ପଟିପତ୍ତିଯା ସମନ୍ନାଗତା। ତତୋ ୱିପରୀତା ଅନଗ୍ଗୱତୀ। ବାହୁଲିକାତି ଚୀୱରାଦିବାହୁଲ୍ଲାଯ ପଟିପନ୍ନା। ସାସନଂ ସିଥିଲଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ସାଥଲିକା। ଓକ୍କମନେ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମାତି ଏତ୍ଥ ଓକ୍କମନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅୱଗମନଟ୍ଠେନ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣାନି, ତେନ ପଞ୍ଚନୀୱରଣପୂରଣେ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପୱିୱେକେତି ଉପଧିୱିୱେକେ ନିବ୍ବାନେ। ନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରାତି ତିୱିଧେପି ୱିୱେକେ ଓରୋପିତଧୁରା। ନ ୱୀରିଯଂ ଆରଭନ୍ତୀତି ଦୁୱିଧମ୍ପି ୱୀରିଯଂ ନ କରୋନ୍ତି। ଅପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତିଯାତି ପୁବ୍ବେ ଅପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ଝାନୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗଫଲୱିସେସସ୍ସ ପତ୍ତିଅତ୍ଥାଯ। ଇତରଂ ପଦଦ୍ୱଯଂ ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ପଚ୍ଛିମା ଜନତାତି ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଅନ୍ତେୱାସିକଜନୋ । ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯେହି କତଂ ଅନୁକରୋନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ତେସଂ ଆଚାରସ୍ସ ଅନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜତି ନାମ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତପଟିପକ୍ଖନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୪୬। ଚତୁତ୍ଥେ ଅରିଯାତି ଅରିଯସାୱକପରିସା। ଅନରିଯାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନପରିସା। ‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତୀତି ଠପେତ୍ୱା ତଣ୍ହଂ ତେଭୂମକା ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ନାମ, ଏତ୍ତକମେୱ ଦୁକ୍ଖଂ, ଇତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନତ୍ଥୀତି ଯଥାସଭାୱତୋ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ସେସପଦେସୁ ପନ ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୁଟ୍ଠାପିକା ପୁରିମତଣ୍ହା ସମୁଦଯୋ ନାମ, ତସ୍ସାଯେୱ ତଣ୍ହାଯ, ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ୱା ତେସଂ ସଚ୍ଚାନଂ ଅଚ୍ଚନ୍ତକ୍ଖଯୋ ଅସମୁପ୍ପତ୍ତି ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ ନାମ, ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ନାମାତି ଏୱଂ ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଚତୂହି ସଚ୍ଚେହି ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା ଚ ଚତ୍ତାରି ଚ ଫଲାନି କଥିତାନି।

୪୭। ପଞ୍ଚମେ ପରିସାକସଟୋତି କସଟପରିସା କଚୱରପରିସା ପଲାପପରିସାତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିସାମଣ୍ଡୋତି ପସନ୍ନପରିସା ସାରପରିସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଛନ୍ଦାଗତିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଛନ୍ଦେନ ଅଗତିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅକତ୍ତବ୍ବଂ କରୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଇମାନି ପନ ଚତ୍ତାରି ଅଗତିଗମନାନି ଭଣ୍ଡଭାଜନୀଯେ ଚ ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନେ ଚ ଲବ୍ଭନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଭଣ୍ଡଭାଜନୀଯେ ତାୱ ଅତ୍ତନୋ ଭାରଭୂତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅମନାପେ ଭଣ୍ଡକେ ପତ୍ତେ ତଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ମନାପଂ ଦେନ୍ତୋ ଛନ୍ଦାଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି ନାମ। ଅତ୍ତନୋ ପନ ଅଭାରଭୂତାନଂ ମନାପେ ଭଣ୍ଡକେ ପତ୍ତେ ତଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଅମନାପଂ ଦେନ୍ତୋ ଦୋସାଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି ନାମ। ଭଣ୍ଡକଭାଜନୀଯୱତ୍ଥୁଞ୍ଚ ଠିତିକଞ୍ଚ ଅଜାନନ୍ତୋ ମୋହାଗତିଂଗଚ୍ଛତି ନାମ। ମୁଖରାନଂ ୱା ରାଜାଦିନିସ୍ସିତାନଂ ୱା ‘‘ଇମେ ମେ ଅମନାପେ ଭଣ୍ଡକେ ଦିନ୍ନେ ଅନତ୍ଥମ୍ପି କରେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ଭଯେନ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ମନାପଂ ଦେନ୍ତୋ ଭଯାଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି ନାମ। ଯୋ ପନ ଏୱଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ସବ୍ବେସଂ ତୁଲାଭୂତୋ ପମାଣଭୂତୋ ମଜ୍ଝତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଯଂ ଯସ୍ସ ପାପୁଣାତି, ତଞ୍ଞେୱ ତସ୍ସ ଦେତି, ଅଯଂ ଚତୁବ୍ବିଧମ୍ପି ଅଗତିଗମନଂ ନ ଗଚ୍ଛତି ନାମ। ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନେ ପନ ଅତ୍ତନୋ ଭାରଭୂତସ୍ସ ଗରୁକାପତ୍ତିଂ ଲହୁକାପତ୍ତୀତି କତ୍ୱା କଥେନ୍ତୋ ଛନ୍ଦାଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି ନାମ। ଇତରସ୍ସ ଲହୁକାପତ୍ତିଂ ଗରୁକାପତ୍ତୀତି କତ୍ୱା କଥେନ୍ତୋ ଦୋସାଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି ନାମ। ଆପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନଂ ପନ ସମୁଚ୍ଚଯକ୍ଖନ୍ଧକଞ୍ଚ ଅଜାନନ୍ତୋ ମୋହାଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି ନାମ। ମୁଖରସ୍ସ ୱା ରାଜପୂଜିତସ୍ସ ୱା ‘‘ଅଯଂ ମେ ଗରୁକଂ କତ୍ୱା ଆପତ୍ତିଂ କଥେନ୍ତସ୍ସ ଅନତ୍ଥମ୍ପି କରେଯ୍ୟା’’ତି ଗରୁକମେୱ ଲହୁକାତି କତ୍ୱା କଥେନ୍ତୋ ଭଯାଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି ନାମ। ଯୋ ପନ ସବ୍ବେସଂ ଯଥାଭୂତମେୱ କଥେତି, ଅଯଂ ଚତୁବ୍ବିଧମ୍ପି ଅଗତିଗମନଂ ନ ଗଚ୍ଛତି ନାମ।

୪୮ । ଛଟ୍ଠେ ଓକ୍କାଚିତୱିନୀତାତି ଦୁବ୍ବିନୀତା। ନୋ ପଟିପୁଚ୍ଛାୱିନୀତାତି ନ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱିନୀତା। ଗମ୍ଭୀରାତି ପାଳିୱସେନ ଗମ୍ଭୀରା ସଲ୍ଲସୁତ୍ତସଦିସା। ଗମ୍ଭୀରତ୍ଥାତି ଅତ୍ଥୱସେନ ଗମ୍ଭୀରା ମହାୱେଦଲ୍ଲସୁତ୍ତସଦିସା। ଲୋକୁତ୍ତରାତି ଲୋକୁତ୍ତରଅତ୍ଥଦୀପକା । ସୁଞ୍ଞତାପଟିସଂଯୁତ୍ତାତି ସତ୍ତସୁଞ୍ଞଂ ଧମ୍ମମତ୍ତମେୱ ପକାସକା ଅସଙ୍ଖତସଂଯୁତ୍ତସଦିସା। ନ ଅଞ୍ଞା ଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେନ୍ତୀତି ୱିଜାନନତ୍ଥାଯ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପଟ୍ଠପେନ୍ତି, ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତି ୱା

ଅଞ୍ଞୱିହିତା ୱା ହୋନ୍ତି। ଉଗ୍ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ପରିଯାପୁଣିତବ୍ବନ୍ତି ଉଗ୍ଗହେତବ୍ବେ ଚ ପରିଯାପୁଣିତବ୍ବେ ଚ। କୱିତାତି କୱୀହି କତା। ଇତରଂ ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଚିତ୍ତକ୍ଖରାତି ୱିଚିତ୍ରଅକ୍ଖରା। ଇତରଂ ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ବାହିରକାତି ସାସନତୋ ବହିଭୂତା। ସାୱକଭାସିତାତି ତେସଂ ତେସଂ ସାୱକେହି ଭାସିତା। ସୁସ୍ସୂସନ୍ତୀତି ଅକ୍ଖରଚିତ୍ତତାଯ ଚେୱ ସରସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚ ଅତ୍ତମନା ହୁତ୍ୱା ସୁଣନ୍ତି। ନ ଚେୱ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପଟିପୁଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅତ୍ଥଂ ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ୱା ପୁବ୍ବାପରଂ ୱା ନ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ନ ଚ ପଟିୱିଚରନ୍ତୀତି ପୁଚ୍ଛନତ୍ଥାଯ ଚାରିକଂ ନ ୱିଚରନ୍ତି। ଇଦଂ କଥନ୍ତି ଇଦଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ କଥଂ ରୋପେତବ୍ବଂ କିନ୍ତି ରୋପେତବ୍ବଂ? ଇମସ୍ସ କୋ ଅତ୍ଥୋତି ଇମସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ କୋ ଅତ୍ଥୋ, କା ଅନୁସନ୍ଧି, କିଂ ପୁବ୍ବାପରଂ? ଅୱିୱଟନ୍ତି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ। ନ ୱିୱରନ୍ତୀତି ନ ଉଗ୍ଘାଟେନ୍ତି। ଅନୁତ୍ତାନୀକତନ୍ତି ଅପାକଟଂ କତଂ। ନ ଉତ୍ତାନିଂ କରୋନ୍ତୀତି ପାକଟଂ ନ କରୋନ୍ତି। କଙ୍ଖାଠାନିଯେସୂତି କଙ୍ଖାଯ କାରଣଭୂତେସୁ। ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ ୱୁତ୍ତୱିପଲ୍ଲାସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୪୯। ସତ୍ତମେ ଆମିସଗରୂତି ଚତୁପଚ୍ଚଯଗରୁକା ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ଲାମକତୋ ଗହେତ୍ୱା ଠିତପରିସା। ସଦ୍ଧମ୍ମଗରୂତି ନୱ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେ ଗରୁକେ କତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯେ ଲାମକତୋ ଗହେତ୍ୱା ଠିତପରିସା। ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋତି ଦ୍ୱୀହି ଭାଗେହି ୱିମୁତ୍ତୋ। ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୋତି ପଞ୍ଞାଯ ୱିମୁତ୍ତୋ ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକଖୀଣାସୱୋ। କାଯସକ୍ଖୀତି କାଯେନ ଝାନଫସ୍ସଂ ଫୁସିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ନିରୋଧଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଠିତୋ। ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋତି ଦିଟ୍ଠନ୍ତଂ ପତ୍ତୋ। ଇମେ ଦ୍ୱେପି ଛସୁ ଠାନେସୁ ଲବ୍ଭନ୍ତି। ସଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତୋତି ସଦ୍ଦହନ୍ତୋ ୱିମୁତ୍ତୋ। ଅଯମ୍ପି ଛସୁ ଠାନେସୁ ଲବ୍ଭତି। ଧମ୍ମଂ ଅନୁସ୍ସରତୀତି ଧମ୍ମାନୁସାରୀ। ସଦ୍ଧଂ ଅନୁସ୍ସରତୀତି ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ। ଇମେ ଦ୍ୱେପି ପଠମମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିନୋ। କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋତି ସୁନ୍ଦରଧମ୍ମୋ। ଦୁସ୍ସୀଲୋ ପାପଧମ୍ମୋତି ନିସ୍ସୀଲୋ ଲାମକଧମ୍ମୋ। ଇମଂ କସ୍ମା ଗଣ୍ହନ୍ତି? ସବ୍ବେସୁ ହି ଏକସଦିସେସୁ ଜାତେସୁ ସୀଲୱନ୍ତେସୁ ବଲୱଗାରୱଂ ନ ହୋତି, ଏକଚ୍ଚେସୁ ପନ ଦୁସ୍ସୀଲେସୁ ସତି ସୀଲୱନ୍ତାନଂ ଉପରି ବଲୱଗାରୱଂ ହୋତୀତି ମଞ୍ଞନ୍ତା ଗଣ୍ହନ୍ତି। ତେ ତେନ ଲାଭଂ ଲଭନ୍ତୀତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଏକଚ୍ଚାନଂ ୱଣ୍ଣଂ ଏକଚ୍ଚାନଂ ଅୱଣ୍ଣଂ କଥେତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯେ ଲଭନ୍ତି। ଗଥିତାତି ତଣ୍ହାଯ ଗନ୍ଥିତା। ମୁଚ୍ଛିତାତି ତଣ୍ହାୱସେନେୱ ମୁଚ୍ଛିତା। ଅଜ୍ଝୋପନ୍ନାତି ଅଜ୍ଝୋସାଯ ଗିଲିତ୍ୱା ପରିନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଠିତା। ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସାୱିନୋତି ଅପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତପରିଭୋଗେ ଆଦୀନୱଂ ଅପସ୍ସନ୍ତା। ଅନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞାତି ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ଛନ୍ଦରାଗଅପକଡ୍ଢନାଯ ନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞାଯ ୱିରହିତା ଇଦମତ୍ଥଂ ଏତନ୍ତି ଅଜାନନ୍ତା। ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀତି ସଚ୍ଛନ୍ଦରାଗା ହୁତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି।

ସୁକ୍କପକ୍ଖେ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋତିଆଦୀସୁ ଅଯଂ ସତ୍ତନ୍ନମ୍ପି ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲାନଂ ସଙ୍ଖେପପକାସନା – ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଞାଧୁରେନ ଅଭିନିୱିଟ୍ଠୋ ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ ପାପୁଣାତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଧମ୍ମାନୁସାରୀ ନାମ ହୋତି, ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀସୁ ଛସୁ ଠାନେସୁ କାଯସକ୍ଖି ନାମ, ଅରହତ୍ତଫଲକ୍ଖଣେ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ ନାମ। ସମାପତ୍ତୀହି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱିମୁତ୍ତିଯା ମଗ୍ଗେନ ସମୁଚ୍ଛେଦୱିମୁତ୍ତିଯାତି ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ଦ୍ୱୀହି ୱା ଭାଗେହି ୱିମୁତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପରୋ ପଞ୍ଞାଧୁରେନ ଅଭିନିୱିଟ୍ଠୋ ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକୋୱ ହୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ ପାପୁଣାତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଧମ୍ମାନୁସାରୀ ନାମ ହୋତି, ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀସୁ ଛସୁ ଠାନେସୁ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ ନାମ, ଅରହତ୍ତଫଲକ୍ଖଣେ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୋ ନାମ। ଅପରୋ ସଦ୍ଧାଧୁରେନ ଅଭିନିୱିଟ୍ଠୋ ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ ପାପୁଣାତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ ନାମ ହୋତି, ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀସୁ ଛସୁ ଠାନେସୁ କାଯସକ୍ଖି ନାମ, ଅରହତ୍ତଫଲକ୍ଖଣେ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ ନାମ। ଅପରୋ ସଦ୍ଧାଧୁରେନ ଅଭିନିୱିଟ୍ଠୋ ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକୋୱ ହୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ ପାପୁଣାତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ ନାମ ହୋତି, ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀସୁ ଛସୁ ଠାନେସୁ ସଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତୋ ନାମ, ଅରହତ୍ତଫଲକ୍ଖଣେ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୋ ନାମ।

୫୦। ଅଟ୍ଠମେ ୱିସମାତି ସପକ୍ଖଲନଟ୍ଠେନ ୱିସମା। ସମାତି ନିପକ୍ଖଲନଟ୍ଠେନ ସମା। ଅଧମ୍ମକମ୍ମାନୀତି ଉଦ୍ଧମ୍ମାନି କମ୍ମାନି। ଅୱିନଯକମ୍ମାନୀତି ଉବ୍ବିନଯାନି କମ୍ମାନି।

୫୧। ନୱମେ ଅଧମ୍ମିକାତି ନିଦ୍ଧମ୍ମା। ଧମ୍ମିକାତି ଧମ୍ମଯୁତ୍ତା।

୫୨। ଦସମେ ଅଧିକରଣନ୍ତି ୱିୱାଦାଧିକରଣାଦିଚତୁବ୍ବିଧଂ ଅଧିକରଣଂ। ଆଦିଯନ୍ତୀତି ଗଣ୍ହନ୍ତି। ସଞ୍ଞାପେନ୍ତୀତି ଜାନାପେନ୍ତି। ନ ଚ ସଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ସଞ୍ଞାପନତ୍ଥଂ ନ ସନ୍ନିପତନ୍ତି। ନ ଚ ନିଜ୍ଝାପେନ୍ତୀତି ନ ପେକ୍ଖାପେନ୍ତି। ନ ଚ ନିଜ୍ଝତ୍ତିଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନିଜ୍ଝାପନତ୍ଥାଯ ନ ସନ୍ନିପତନ୍ତି। ଅସଞ୍ଞତ୍ତିବଲାତି ଅସଞ୍ଞତ୍ତିଯେୱ ବଲଂ ଏତେସନ୍ତି ଅସଞ୍ଞତ୍ତିବଲା । ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗମନ୍ତିନୋତି ଯେସଂ ହି ଏୱଂ ହୋତି – ‘‘ସଚେ ଅମ୍ହେହି ଗହିତଂ ଅଧିକରଣଂ ଧମ୍ମିକଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଗଣ୍ହିସ୍ସାମ। ସଚେ ଅଧମ୍ମିକଂ, ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସ୍ସାମା’’ତି, ତେ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗମନ୍ତିନୋ ନାମ ହୋନ୍ତି। ଇମେ ପନ ନ ତଥା ମନ୍ତେନ୍ତୀତି ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗମନ୍ତିନୋ। ଥାମସା ପରାମାସା ଅଭିନିୱିସ୍ସାତି ଦିଟ୍ଠିଥାମେନ ଚ ଦିଟ୍ଠିପରାମାସେନ ଚ ଅଭିନିୱିସିତ୍ୱା। ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚନ୍ତି ଇଦଂ ଅମ୍ହାକଂ ୱଚନମେୱ ସଚ୍ଚଂ। ମୋଘମଞ୍ଞନ୍ତି ଅୱସେସାନଂ ୱଚନଂ ମୋଘଂ ତୁଚ୍ଛଂ। ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ ଉତ୍ତାନତ୍ଥୋଯେୱାତି।

ପରିସୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ପଠମପଣ୍ଣାସକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

୨। ଦୁତିୟପଣ୍ଣାସକଂ

(୬) ୧। ପୁଗ୍ଗଲୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୫୩। ଦୁତିଯପଣ୍ଣାସକସ୍ସ ପଠମେ ଚକ୍କୱତ୍ତିନା ସଦ୍ଧିଂ ଗହିତତ୍ତା ‘‘ଲୋକାନୁକମ୍ପାଯା’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ଉପ୍ପତ୍ତିଯା ଦ୍ୱେ ସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ଲଭନ୍ତି, ବୁଦ୍ଧାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଯା ତିସ୍ସୋପି।

୫୪। ଦୁତିଯେ ଅଚ୍ଛରିଯମନୁସ୍ସାତି ଆଚିଣ୍ଣମନୁସ୍ସା ଅବ୍ଭୁତମନୁସ୍ସା।

୫୫। ତତିଯେ ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ ଅନୁତପ୍ପା ହୋତୀତି ମହାଜନସ୍ସ ଅନୁତାପକାରୀ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ କାଲକିରିଯା ଏକଚକ୍କୱାଳେ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଅନୁତାପଂ କରୋତି, ତଥାଗତସ୍ସ କାଲକିରିଯା ଦସସୁ ଚକ୍କୱାଳସହସ୍ସେସୁ।

୫୬। ଚତୁତ୍ଥେ ଥୂପାରହାତି ଥୂପସ୍ସ ଯୁତ୍ତା ଅନୁଚ୍ଛୱିକା। ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ହି ଚେତିଯଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ଲଭନ୍ତି, ବୁଦ୍ଧାନଂ ଚେତିଯଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତ୍ୱା ତିସ୍ସୋପି।

୫୭। ପଞ୍ଚମେ ବୁଦ୍ଧାତି ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱେନ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ବୁଦ୍ଧା।

୫୮। ଛଟ୍ଠେ ଫଲନ୍ତିଯାତି ସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତିଯା। ନ ସନ୍ତସନ୍ତୀତି ନ ଭାଯନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଖୀଣାସୱୋ ଅତ୍ତନୋ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିଯା ପହୀନତ୍ତା ନ ଭାଯତି, ହତ୍ଥାଜାନୀଯୋ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିଯା ବଲୱତ୍ତାତି। ସତ୍ତମଟ୍ଠମେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

୬୧। ନୱମେ କିଂପୁରିସାତି କିନ୍ନରା। ମାନୁସିଂ ୱାଚଂ ନ ଭାସନ୍ତୀତି ମନୁସ୍ସକଥଂ ନ କଥେନ୍ତି। ଧମ୍ମାସୋକସ୍ସ କିର ଏକଂ କିନ୍ନରଂ ଆନେତ୍ୱା ଦସ୍ସେସୁଂ। ସୋ ‘‘କଥାପେଥ ନ’’ନ୍ତି ଆହ। କିନ୍ନରୋ କଥେତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛତି। ଏକୋ ପୁରିସୋ ‘‘ଅହମେତଂ କଥାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ହେଟ୍ଠାପାସାଦଂ ଓତାରେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଖାଣୁକେ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ଉକ୍କଲିଂ ଆରୋପେସି। ସା ଉଭତୋପସ୍ସେହି ପତତି। ତଂ ଦିସ୍ୱା କିନ୍ନରୋ ‘‘କିଂ ଅଞ୍ଞଂ ଏକଂ ଖାଣୁକଂ କୋଟ୍ଟେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ଆହ। ପୁନ ଅପରଭାଗେ ଦ୍ୱେ କିନ୍ନରେ ଆନେତ୍ୱା ଦସ୍ସେସୁଂ। ରାଜା ‘‘କଥାପେଥ ନେ’’ତି ଆହ। ତେ କଥେତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛିଂସୁ। ଏକୋ ପୁରିସୋ ‘‘ଅହମେତେ କଥାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ତେ ଗହେତ୍ୱା ଅନ୍ତରାପଣଂ ଅଗମାସି। ତତ୍ଥେକୋ ଅମ୍ବପକ୍କଞ୍ଚ ମଚ୍ଛେ ଚ ଅଦ୍ଦସ, ଏକୋ କବିଟ୍ଠଫଲଞ୍ଚ ଅମ୍ବିଲିକାଫଲଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ପୁରିମୋ ‘‘ମହାୱିସଂ ମନୁସ୍ସା ଖାଦନ୍ତି, କଥଂ ତେ କିଲାସିନୋ ନ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ଆହ। ଇତରୋ ‘‘କଥଂ ଇମେ ଏତଂ ନିସ୍ସାଯ କୁଟ୍ଠିନୋ ନ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ଆହ। ଏୱଂ ମାନୁସିଂ ୱାଚଂ କଥେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତାପି ଦ୍ୱେ ଅତ୍ଥେ ସମ୍ପସ୍ସମାନା ନ କଥେନ୍ତୀତି।

୬୨। ଦସମେ ଅପ୍ପଟିୱାନୋତି ଅନୁକଣ୍ଠିତୋ ଅପଚ୍ଚୋସକ୍କିତୋ।

୬୩। ଏକାଦସମେ ଅସନ୍ତସନ୍ନିୱାସନ୍ତି ଅସପ୍ପୁରିସାନଂ ସନ୍ନିୱାସଂ। ନ ୱଦେଯ୍ୟାତି ଓୱାଦେନ ୱା ଅନୁସାସନିଯା ୱା ନ ୱଦେଯ୍ୟ, ମା ୱଦତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଥେରମ୍ପାହଂ ନ ୱଦେଯ୍ୟନ୍ତି ଅହମ୍ପି ଥେରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଓୱାଦାନୁସାସନିୱସେନ ନ ୱଦେଯ୍ୟଂ। ଅହିତାନୁକମ୍ପୀତି ଅହିତଂ ଇଚ୍ଛମାନୋ। ନୋ ହିତାନୁକମ୍ପୀତି ହିତଂ ଅନିଚ୍ଛମାନୋ। ନୋତି ନଂ ୱଦେଯ୍ୟନ୍ତି ‘‘ଅହଂ ତୱ ୱଚନଂ ନ କରିସ୍ସ’’ନ୍ତି ନଂ ୱଦେଯ୍ୟଂ। ୱିହେଠେଯ୍ୟନ୍ତି ୱଚନସ୍ସ ଅକରଣେନ ୱିହେଠେଯ୍ୟଂ। ପସ୍ସମ୍ପିସ୍ସନପ୍ପଟିକରେଯ୍ୟନ୍ତି ପସ୍ସନ୍ତୋପି ଜାନନ୍ତୋପି ଅହଂ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ନ କରେଯ୍ୟଂ। ଇମିନା ଉପାଯେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୁକ୍କପକ୍ଖେ ପନ ସାଧୂତି ନଂ ୱଦେଯ୍ୟନ୍ତି ‘‘ସାଧୁ ଭଦ୍ଦକଂ ସୁକଥିତଂ ତଯା’’ତି ତସ୍ସ କଥଂ ଅଭିନନ୍ଦନ୍ତୋ ନଂ ୱଦେଯ୍ୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୬୪। ଦ୍ୱାଦସମେ ଉଭତୋ ୱଚୀସଂସାରୋତି ଦ୍ୱୀସୁପି ପକ୍ଖେସୁ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅକ୍କୋସନପଚ୍ଚକ୍କୋସନୱସେନ ସଂସରମାନା ୱାଚା ୱଚୀସଂସାରୋ। ଦିଟ୍ଠିପଲାସୋତି ଦିଟ୍ଠିଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକୋ ଯୁଗଗ୍ଗାହଲକ୍ଖଣୋ ପଲାସୋ ଦିଟ୍ଠିପଲାସୋ ନାମ। ଚେତସୋ ଆଘାତୋତି କୋପୋ। ସୋ ହି ଚିତ୍ତଂ ଆଘାତେନ୍ତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋତି ଅତୁଟ୍ଠାକାରୋ, ଦୋମନସ୍ସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନଭିରଦ୍ଧୀତି କୋପୋଯେୱ। ସୋ ହି ଅନଭିରାଧନୱସେନ ଅନଭିରଦ୍ଧୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅୱୂପସନ୍ତଂ ହୋତୀତି ସବ୍ବମ୍ପେତଂ ନିଯକଜ୍ଝତ୍ତସଙ୍ଖାତେ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତେ ଚ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଅନ୍ତେୱାସିକସଙ୍ଖାତାଯ ଅତ୍ତନୋ ପରିସାଯ ଚ ଅୱୂପସନ୍ତଂ ହୋତି। ତସ୍ମେତନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ଏତଂ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି।

ପୁଗ୍ଗଲୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୭) ୨। ସୁଖଓଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୬୫। ଦୁତିଯସ୍ମି ପଠମେ ଗିହିସୁଖନ୍ତି ଗିହୀନଂ ସବ୍ବକାମନିପ୍ଫତ୍ତିମୂଲକଂ ସୁଖଂ। ପବ୍ବଜିତସୁଖନ୍ତି ପବ୍ବଜିତାନଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାମୂଲକଂ ସୁଖଂ।

୬୬। ଦୁତିଯେ କାମସୁଖନ୍ତି କାମେ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସୁଖଂ। ନେକ୍ଖମ୍ମସୁଖନ୍ତି ନେକ୍ଖମ୍ମଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପବ୍ବଜ୍ଜା, ତଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସୁଖଂ।

୬୭। ତତିଯେ ଉପଧିସୁଖନ୍ତି ତେଭୂମକସୁଖଂ। ନିରୁପଧିସୁଖନ୍ତି ଲୋକୁତ୍ତରସୁଖଂ।

୬୮। ଚତୁତ୍ଥେ ସାସୱସୁଖନ୍ତି ଆସୱାନଂ ପଚ୍ଚଯଭୂତଂ ୱଟ୍ଟସୁଖଂ। ଅନାସୱସୁଖନ୍ତି ତେସଂ ଅପଚ୍ଚଯଭୂତଂ ୱିୱଟ୍ଟସୁଖଂ।

୬୯। ପଞ୍ଚମେ ସାମିସନ୍ତି ସଂକିଲେସଂ ୱଟ୍ଟଗାମିସୁଖଂ। ନିରାମିସନ୍ତି ନିକ୍କିଲେସଂ ୱିୱଟ୍ଟଗାମିସୁଖଂ।

୭୦। ଛଟ୍ଠେ ଅରିଯସୁଖନ୍ତି ଅପୁଥୁଜ୍ଜନସୁଖଂ। ଅନରିଯସୁଖନ୍ତି ପୁଥୁଜ୍ଜନସୁଖଂ।

୭୧। ସତ୍ତମେ କାଯିକନ୍ତି କାଯୱିଞ୍ଞାଣସହଜାତଂ। ଚେତସିକନ୍ତି ମନୋଦ୍ୱାରିକସୁଖଂ। ତଂ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକଂ କଥିତଂ।

୭୨। ଅଟ୍ଠମେ ସପ୍ପୀତିକନ୍ତି ପଠମଦୁତିଯଜ୍ଝାନସୁଖଂ। ନିପ୍ପୀତିକନ୍ତି ତତିଯଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସୁଖଂ। ତତ୍ଥ ଲୋକିଯସପ୍ପୀତିକତୋ ଲୋକିଯନିପ୍ପୀତିକଂ, ଲୋକୁତ୍ତରସପ୍ପୀତିକତୋ ଚ ଲୋକୁତ୍ତରନିପ୍ପୀତିକଂ ଅଗ୍ଗନ୍ତି ଏୱଂ ଭୁମ୍ମନ୍ତରଂ ଅଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୭୩। ନୱମେ ସାତସୁଖନ୍ତି ତୀସୁ ଝାନେସୁ ସୁଖଂ। ଉପେକ୍ଖାସୁଖନ୍ତି ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସୁଖଂ।

୭୪। ଦସମେ ସମାଧିସୁଖନ୍ତି ଅପ୍ପନଂ ୱା ଉପଚାରଂ ୱା ପତ୍ତସୁଖଂ। ଅସମାଧିସୁଖନ୍ତି ତଦୁଭଯଂ ଅପ୍ପତ୍ତସୁଖଂ।

୭୫। ଏକାଦସମେ ସପ୍ପୀତିକାରମ୍ମଣନ୍ତି ସପ୍ପୀତିକଂ ଝାନଦ୍ୱଯଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନସୁଖଂ। ନିପ୍ପୀତିକାରମ୍ମଣେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଦ୍ୱାଦସମେପି ଇମିନାୱ ଉପାଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୭୬। ତେରସମେ ରୂପାରମ୍ମଣନ୍ତି ରୂପାୱଚରଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନାରମ୍ମଣଂ, ଯଂକିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଂ ୱା। ଅରୂପାରମ୍ମଣନ୍ତି ଅରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନାରମ୍ମଣଂ, ଯଂକିଞ୍ଚି ଅରୂପଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଂ ୱାତି।

ସୁଖୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୮) ୩। ସନିମିତ୍ତୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୭୮-୭୯। ତତିଯସ୍ସ ପଠମେ ସନିମିତ୍ତାତି ସକାରଣା। ଦୁତିଯାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ନିଦାନଂ ହେତୁ ସଙ୍ଖାରୋ ପଚ୍ଚଯୋ ରୂପନ୍ତି ସବ୍ବାନିପି ହି ଏତାନି କାରଣୱେୱଚନାନେୱ।

୮୪। ସତ୍ତମେ ସୱେଦନାତି ପଚ୍ଚଯଭୂତାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତୱେଦନାଯ ସତିଯେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନାସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଟ୍ଠମନୱମେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

୮୭। ଦସମେ ସଙ୍ଖତାରମ୍ମଣାତି ପଚ୍ଚଯନିବ୍ବତ୍ତଂ ସଙ୍ଖତଧମ୍ମଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱାୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ନୋ ଅସଙ୍ଖତାରମ୍ମଣାତି ଅସଙ୍ଖତଂ ପନ ନିବ୍ବାନଂ ଆରବ୍ଭ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ନ ହୋନ୍ତୀତି ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ନ ହୋନ୍ତି ନାମ, ଫଲେ ପତ୍ତେ ନାହେସୁନ୍ତି। ଏୱମେତେସୁ ଦସସୁପି ଠାନେସୁ ଯାୱ ଅରହତ୍ତା ଦେସନା ଦେସିତାତି।

ସନିମିତ୍ତୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୯) ୪। ଧମ୍ମୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୮୮। ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ପଠମେ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତୀତି ଫଲସମାଧି। ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୀତି ଫଲପଞ୍ଞା।

୮୯। ଦୁତିଯେ ପଗ୍ଗାହୋତି ୱୀରିଯଂ। ଅୱିକ୍ଖେପୋତି ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା।

୯୦। ତତିଯେ ନାମନ୍ତି ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧା। ରୂପନ୍ତି ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଧମ୍ମକୋଟ୍ଠାସପରିଚ୍ଛେଦଞ୍ଞାଣଂ ନାମ କଥିତଂ।

୯୧। ଚତୁତ୍ଥେ ୱିଜ୍ଜାତି ଫଲଞ୍ଞାଣଂ। ୱିମୁତ୍ତୀତି ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ସେସଧମ୍ମା।

୯୨। ପଞ୍ଚମେ ଭୱଦିଟ୍ଠୀତି ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି। ୱିଭୱଦିଟ୍ଠୀତି ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି। ଛଟ୍ଠସତ୍ତମାନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ।

୯୫। ଅଟ୍ଠମେ ଦୋୱଚସ୍ସତାତି ଦୁବ୍ବଚଭାୱୋ। ପାପମିତ୍ତତାତି ପାପମିତ୍ତସେୱନଭାୱୋ। ନୱମଂ ୱୁତ୍ତପରିଯାଯେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୯୭। ଦସମେ ଧାତୁକୁସଲତାତି ଅଟ୍ଠାରସ ଧାତୁଯୋ ଧାତୂତି ଜାନନଂ। ମନସିକାରକୁସଲତାତି ତାସଂଯେୱ ଧାତୂନଂ ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ଲକ୍ଖଣତ୍ତଯଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଜାନନଂ।

୯୮। ଏକାଦସମେ ଆପତ୍ତିକୁସଲତାତି ପଞ୍ଚନ୍ନଞ୍ଚ ସତ୍ତନ୍ନଞ୍ଚ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଜାନନଂ। ଆପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲତାତି ଦେସନାଯ ୱା କମ୍ମୱାଚାଯ ୱା ଆପତ୍ତୀହି ୱୁଟ୍ଠାନଜାନନନ୍ତି।

ଧମ୍ମୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

(୧୦) ୫। ବାଲୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୯୯। ପଞ୍ଚମସ୍ସ ପଠମେ ଅନାଗତଂ ଭାରଂ ୱହତୀତି ‘‘ସମ୍ମଜ୍ଜନୀ ପଦୀପୋ ଚ, ଉଦକଂ ଆସନେନ ଚ, ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧିଉତୁକ୍ଖାନଂ, ଭିକ୍ଖୁଗଣନା ଚ ଓୱାଦୋ, ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଥେରଭାରୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଇମଂ ଦସୱିଧଂ ଥେରଭାରଂ ନୱକୋ ହୁତ୍ୱା ଥେରେନ ଅନଜ୍ଝିଟ୍ଠୋ କରୋନ୍ତୋ ଅନାଗତଂ ଭାରଂ ୱହତି ନାମ। ଆଗତଂ ଭାରଂ ନ ୱହତୀତି ଥେରୋ ସମାନୋ ତମେୱ ଦସୱିଧଂ ଭାରଂ ଅତ୍ତନା ୱା ଅକରୋନ୍ତୋ ପରଂ ୱା ଅସମାଦପେନ୍ତୋ ଆଗତଂ ଭାରଂ ନ ୱହତି ନାମ। ଦୁତିଯସୁତ୍ତେପି ଇମିନାୱ ନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୧୦୧। ତତିଯେ ଅକପ୍ପିଯେ କପ୍ପିଯସଞ୍ଞୀତି ଅକପ୍ପିଯେ ସୀହମଂସାଦିମ୍ହି ‘‘କପ୍ପିଯଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ଏୱଂସଞ୍ଞୀ। କପ୍ପିଯେ ଅକପ୍ପିଯସଞ୍ଞୀତି କୁମ୍ଭୀଲମଂସବିଳାରମଂସାଦିମ୍ହି କପ୍ପିଯେ ‘‘ଅକପ୍ପିଯଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ଏୱଂସଞ୍ଞୀ। ଚତୁତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୧୦୩। ପଞ୍ଚମେ ଅନାପତ୍ତିଯା ଆପତ୍ତିସଞ୍ଞୀତି ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଭଣ୍ଡକଂ ଧୋୱନ୍ତସ୍ସ, ପତ୍ତଂ ପଚନ୍ତସ୍ସ, କେସେ ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ, ଗାମଂ ପୱିସନ୍ତସ୍ସାତିଆଦୀସୁ ଅନାପତ୍ତି, ତତ୍ଥ ‘‘ଆପତ୍ତି ଅଯ’’ନ୍ତି ଏୱଂସଞ୍ଞୀ। ଆପତ୍ତିଯା ଅନାପତ୍ତିସଞ୍ଞୀତି ତେସଞ୍ଞେୱ ୱତ୍ଥୂନଂ ଅନାପୁଚ୍ଛାକରଣେ ଆପତ୍ତି, ତତ୍ଥ ‘‘ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ଏୱଂସଞ୍ଞୀ। ଛଟ୍ଠେପି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସତ୍ତମାଦୀନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ।

୧୦୯। ଏକାଦସମେ ଆସୱାତି କିଲେସା। ନ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯିତବ୍ବନ୍ତି ସଙ୍ଘଭୋଗସ୍ସ ଅପଟ୍ଟପନଂ ଅୱିଚାରଣଂ ନ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯିତବ୍ବଂ ନାମ, ତଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯତି। କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯିତବ୍ବନ୍ତି ତସ୍ସେୱ ପଟ୍ଟପନଂ ୱିଚାରଣଂ, ତଂ ନ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯତି। ଦ୍ୱାଦସମାଦୀନି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବାନୀତି।

ବାଲୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ଦୁତିଯପଣ୍ଣାସକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

୩। ତତିଯପଣ୍ଣାସକଂ

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୧୧) ୧। ଆସାଦୁପ୍ପଜହଵଗ୍ଗଵଣ୍ଣନା

୧୧୯। ତତିଯସ୍ସ ପଣ୍ଣାସକସ୍ସ ପଠମେ ଆସାତି ତଣ୍ହା। ଦୁପ୍ପଜହାତି ଦୁଜ୍ଜହା ଦୁନ୍ନୀହରା। ଲାଭାସାଯ ଦୁପ୍ପଜହଭାଵେନ ସତ୍ତ ଦସପି ଵସ୍ସାନି ଵୀସତିପି ସଟ୍ଠିପି ଵସ୍ସାନି ‘‘ଅଜ୍ଜ ଲଭିସ୍ସାମ, ସ୍ଵେ ଲଭିସ୍ସାମା’’ତି ରାଜାନଂ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, କସିକମ୍ମାଦୀନି କରୋନ୍ତି, ଉଭତୋବ୍ୟୂଳ୍ହଂ ସଙ୍ଗାମଂ ପକ୍ଖନ୍ଦନ୍ତି, ଅଜପଥସଙ୍କୁପଥାଦଯୋ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, ନାଵାଯ ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ପଵିସନ୍ତି। ଜୀଵିତାସାଯ ଦୁପ୍ପଜହତ୍ତା ସମ୍ପତ୍ତେ ମରଣକାଲେପି ଵସ୍ସସତଜୀଵିଂ ଅତ୍ତାନଂ ମଞ୍ଞନ୍ତି। ସୋ କମ୍ମକମ୍ମନିମିତ୍ତାଦୀନି ପସ୍ସନ୍ତୋପି ‘‘ଦାନଂ ଦେହି ପୂଜଂ, କରୋହୀ’’ତି ଅନୁକମ୍ପକେହି ଵୁଚ୍ଚମାନୋ ‘‘ନାହଂ ମରିସ୍ସାମି, ଜୀଵିସ୍ସାମି’’ଚ୍ଚେଵ ଆସାଯ କସ୍ସଚି ଵଚନଂ ନ ଗଣ୍ହାତି।

୧୨୦। ଦୁତିଯେ ପୁବ୍ବକାରୀତି ପଠମଂ ଉପକାରସ୍ସ କାରକୋ। କତଞ୍ଞୂକତଵେଦୀତି ତେନ କତଂ ଞତ୍ଵା ପଚ୍ଛା କାରକୋ। ତେସୁ ପୁବ୍ବକାରୀ ‘‘ଇଣଂ ଦେମୀ’’ତି ସଞ୍ଞଂ କରୋତି, ପଚ୍ଛା କାରକୋ ‘‘ଇଣଂ ଜୀରାପେମୀ’’ତି ସଞ୍ଞଂ କରୋତି।

୧୨୧। ତତିଯେ ତିତ୍ତୋ ଚ ତପ୍ପେତା ଚାତି ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଚ ତଥାଗତସାଵକୋ ଚ ଖୀଣାସଵୋ ତିତ୍ତୋ ନାମ, ତଥାଗତୋ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ତିତ୍ତୋ ଚ ତପ୍ପେତା ଚ।

୧୨୨। ଚତୁତ୍ଥେ ଦୁତ୍ତପ୍ପଯାତି ଦାଯକେନ ଦୁତ୍ତପ୍ପଯା ତପ୍ପେତୁଂ ନ ସୁକରା। ନିକ୍ଖିପତୀତି ନିଦହତି ନ ପରିଭୁଞ୍ଜତି। ଵିସ୍ସଜ୍ଜେତୀତି ପରେସଂ ଦେତି।

୧୨୩। ପଞ୍ଚମେ ନ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେତୀତି ସବ୍ବଂଯେଵ ପରେସଂ ନ ଦେତି, ଅତ୍ତନୋ ପନ ଯାପନମତ୍ତଂ ଗହେତ୍ଵା ଅଵସେସଂ ଦେତି।

୧୨୪। ଛଟ୍ଠେ ସୁଭନିମିତ୍ତନ୍ତି ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣଂ।

୧୨୫। ସତ୍ତମେ ପଟିଘନିମିତ୍ତନ୍ତି ଅନିଟ୍ଠନିମିତ୍ତଂ।

୧୨୬। ଅଟ୍ଠମେ ପରତୋ ଚ ଘୋସୋତି ପରସ୍ସ ସନ୍ତିକା ଅସ୍ସଦ୍ଧମ୍ମସଵନଂ।

୧୨୭। ନଵମେ ପରତୋ ଚ ଘୋସୋତି ପରସ୍ସ ସନ୍ତିକା ସଦ୍ଧମ୍ମସଵନଂ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେଵାତି।

ଆସାଦୁପ୍ପଜହଵଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

(୧୨) ୨। ଆଯାଚନଵଗ୍ଗଵଣ୍ଣନା

୧୩୧। ଦୁତିଯସ୍ସ ପଠମେ ଏଵଂ ସମ୍ମା ଆଯାଚମାନୋ ଆଯାଚେଯ୍ଯାତି ସଦ୍ଧୋ ଭିକ୍ଖୁ ଉଟ୍ଠହିତ୍ଵା ''ଯାଦିସୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ପଞ୍ଞାଯ, ଅହମ୍ପି ତାଦିସୋ ହୋମି। ଯାଦିସୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋ ଇଦ୍ଧିଯା, ଅହମ୍ପି ତାଦିସୋ ହୋମୀ''ତି ଏଵଂ ଆଯାଚନ୍ତୋ ପିହେନ୍ତୋ ପତ୍ଥେନ୍ତୋ ଯଂ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସେଵ ପତ୍ଥିତତ୍ତା ସମ୍ମା ପତ୍ଥେଯ୍ଯ ନାମ। ଇତୋ ଉତ୍ତରି ପତ୍ଥେନ୍ତୋ ମିଚ୍ଛା ପତ୍ଥେଯ୍ଯ। ଏଵରୂପା ହି ପତ୍ଥନା ଯଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ସ ପତ୍ଥିତତ୍ତା ମିଚ୍ଛାପତ୍ଥନା ନାମ ହୋତି। କିଂ କାରଣା? ଏସା, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୁଲା ଏତଂ ପମାଣନ୍ତି ଯଥା ହି ସୁଵଣ୍ଣଂ ଵା ହିରଞ୍ଞଂ ଵା ତୁଲେନ୍ତସ୍ସ ତୁଲା ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା, ଧଞ୍ଞଂ ମିନନ୍ତସ୍ସ ମାନନ୍ତି ତୁଲନେ ତୁଲା, ମିନନେ ଚ ମାନଂ ପମାଣଂ ହୋତି, ଏଵମେଵ ମମ ସାଵକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏସା ତୁଲା ଏତଂ ପମାଣଂ ଯଦିଦଂ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା। ତେ ଗହେତ୍ଵା ''ଅହମ୍ପି ଞାଣେନ ଵା ଇଦ୍ଧିଯା ଵା ଏତପ୍ପମାଣୋ ହୋମୀ''ତି ଅତ୍ତାନଂ ତୁଲେତୁଂ ଵା ପମାଣେତୁଂ ଵା ସକ୍କା, ନ ଇତୋ ଅଞ୍ଞଥା।

୧୩୨। ଦୁତିଯାଦୀସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ। ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ ଵିସେସମତ୍ତଂ – ଖେମା ଚ ଭିକ୍ଖୁନୀ ଉପ୍ପଲଵଣ୍ଣା ଚାତି ଏତାସୁ ହି ଖେମା ପଞ୍ଞାଯ ଅଗ୍ଗା, ଉପ୍ପଲଵଣ୍ଣା ଇଦ୍ଧିଯା। ତସ୍ମା ''ପଞ୍ଞାଯ ଵା ଇଦ୍ଧିଯା ଵା ଏତାଦିସୀ ହୋମୀ''ତି ସମ୍ମା ଆଯାଚମାନା ଆଯାଚେଯ୍ଯ। ତଥା ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ପଞ୍ଞାଯ ଅଗ୍ଗୋ, ହତ୍ଥକୋ ରାଜକୁମାରୋ ମହିଦ୍ଧିକତାଯ। ତସ୍ମା ''ପଞ୍ଞାଯ ଵା ଇଦ୍ଧିଯା ଵା ଏଦିସୋ ହୋମୀ''ତି ସମ୍ମା ଆଯାଚମାନୋ ଆଯାଚେଯ୍ଯ। ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରାପି ମହାପଞ୍ଞତାଯ ଅଗ୍ଗା, ନନ୍ଦମାତା ମହିଦ୍ଧିକତାଯ। ତସ୍ମା ''ପଞ୍ଞାଯ ଵା ଇଦ୍ଧିଯା ଵା ଏତାଦିସୀ ହୋମୀ''ତି ସମ୍ମା ଆଯାଚମାନା ଆଯାଚେଯ୍ଯ।

୧୩୫। ପଞ୍ଚମେ ଖତନ୍ତି ଗୁଣାନଂ ଖତତ୍ତା ଖତଂ। ଉପହତନ୍ତି ଗୁଣାନଂ ଉପହତତ୍ତା ଉପହତଂ, ଛିନ୍ନଗୁଣଂ ନଟ୍ଠଗୁଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରତୀତି ନିଗ୍ଗୁଣଂ ଅତ୍ତାନଂ ଜଗ୍ଗତି ଗୋପାଯତି। ସାଵଜ୍ଜୋତି ସଦୋସୋ। ସାନୁଵଜ୍ଜୋତି ସଉପଵାଦୋ। ପସଵତୀତି ପଟିଲଭତି। ଅନନୁଵିଚ୍ଚାତି ଅଜାନିତ୍ଵା ଅଵିନିଚ୍ଛିନିତ୍ଵା। ଅପରିଯୋଗାହେତ୍ଵାତି ଅନନୁପଵିସିତ୍ଵା। ଅଵଣ୍ଣାରହସ୍ସାତି ଅଵଣ୍ଣଯୁତ୍ତସ୍ସ ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନସ୍ସ ତିତ୍ଥିଯସ୍ସ ଵା ତିତ୍ଥିଯସାଵକସ୍ସ ଵା। ଵଣ୍ଣଂ ଭାସତୀତି ''ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଏସ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ''ତି ଗୁଣଂ କଥେତି। ଵଣ୍ଣାରହସ୍ସାତି ବୁଦ୍ଧାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନସ୍ସ। ଅଵଣ୍ଣଂ ଭାସତୀତି ''ଦୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଏସ ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନୋ''ତି ଅଗୁଣଂ କଥେତି। ଅଵଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଅଵଣ୍ଣଂ ଭାସତୀତି ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁପ୍ପଟିପନ୍ନାନଂ ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନାନଂ ତିତ୍ଥିଯାନଂ ତିତ୍ଥିଯସାଵକାନଂ ''ଇତିପି ଦୁପ୍ପଟିପନ୍ନା ଇତିପି ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା''ତି ଅଵଣ୍ଣଂ ଭାସତି। ଵଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଵଣ୍ଣଂ ଭାସତୀତି ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନାନଂ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନାନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ବୁଦ୍ଧସାଵକାନଂ ''ଇତିପି ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା ଇତିପି ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା''ତି ଵଣ୍ଣଂ ଭାସତି।

୧୩୬। ଛଟ୍ଠେ ଅପ୍ପସାଦନୀଯେ ଠାନେତି ଅପ୍ପସାଦକାରଣେ। ପସାଦଂଉପଦଂସେତୀତି ଦୁପ୍ପଟିପଦାଯ ମିଚ୍ଛାପଟିପଦାଯ ''ଅଯଂ ସୁପ୍ପଟିପଦା ସମ୍ମାପଟିପଦା''ତି ପସାଦଂ ଜନେତି। ପସାଦନୀଯେ ଠାନେ ଅପ୍ପସାଦନ୍ତି ସୁପ୍ପଟିପଦାଯ ସମ୍ମାପଟିପଦାଯ ''ଅଯଂ ଦୁପ୍ପଟିପଦା ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା''ତି ଅପ୍ପସାଦଂ ଜନେତୀତି। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେଵ।

୧୩୭।ସତ୍ତମେ ଦ୍ଵୀସୂତି ଦ୍ଵୀସୁ ଓକାସେସୁ ଦ୍ଵୀସୁ କାରଣେସୁ। ମିଚ୍ଛାପଟିପଜ୍ଜମାନୋତି ମିଚ୍ଛାପଟିପତ୍ତିଂ ପଟିପଜ୍ଜମାନୋ। ମାତରି ଚ ପିତରି ଚାତି ମିତ୍ତଵିନ୍ଦକୋ ଵିଯ ମାତରି, ଅଜାତସତ୍ତୁ ଵିଯ ପିତରି। ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବୋ।

୧୩୮। ଅଟ୍ଠମେ ତଥାଗତେ ଚ ତଥାଗତସାଵକେ ଚାତି ଦେଵଦତ୍ତୋ ଵିଯ ତଥାଗତେ, କୋକାଲିକୋ ଵିଯ ଚ ତଥାଗତସାଵକେ। ସୁକ୍କପକ୍ଖେ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଵିଯ ତଥାଗତେ, ନନ୍ଦଗୋପାଲକସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ଵିଯ ଚ ତଥାଗତସାଵକେ।

୧୩୯। ନଵମେ ସଚିତ୍ତଵୋଦାନନ୍ତି ସକଚିତ୍ତସ୍ସ ଵୋଦାନଂ, ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ସମାପତ୍ତୀନଂ ଏତଂ ନାମଂ। ନ ଚ କିଞ୍ଚି ଲୋକେ ଉପାଦିଯତୀତି ଲୋକେ ଚ ରୂପାଦୀସୁ ଧମ୍ମେସୁ କିଞ୍ଚି ଏକଂ ଧମ୍ମମ୍ପି ନ ଗଣ୍ହାତି ନ ପରାମସତି। ଏଵମେତ୍ଥ ଅନୁପାଦାନଂ ନାମ ଦୁତିଯୋ ଧମ୍ମୋ ହୋତି। ଦସମେକାଦସମାନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେଵାତି।

ଆଯାଚନଵଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୧୩) ୩। ଦାନୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୧୪୨। ତତିଯସ୍ସ ପଠମେ ଦାନାନୀତି ଦିଯ୍ଯନକୱସେନ ଦାନାନି, ଦେଯ୍ଯଧମ୍ମସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ସୱତ୍ଥୁକା ୱା ଚେତନା ଦାନଂ, ସମ୍ପତ୍ତିପରିଚ୍ଚାଗସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ଆମିସଦାନନ୍ତି ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯା ଦିଯ୍ଯନକୱସେନ ଆମିସଦାନଂ ନାମ। ଧମ୍ମଦାନନ୍ତି ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଅମତପତ୍ତିପଟିପଦଂ କଥେତ୍ୱା ଦେତି, ଇଦଂ ଧମ୍ମଦାନଂ ନାମ।

୧୪୩। ଦୁତିଯେ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯା ଯଜନକୱସେନ ଯାଗୋ ନାମ ଧମ୍ମୋପି ଯଜନକୱସେନ ଯାଗୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୧୪୪। ତତିଯେ ଆମିସସ୍ସ ଚଜନଂ ଆମିସଚାଗୋ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚଜନଂ ଧମ୍ମଚାଗୋ। ଚତୁତ୍ଥେ ଉପସଗ୍ଗମତ୍ତଂ ୱିସେସୋ।

୧୪୬। ପଞ୍ଚମେ ଚତୁନ୍ନଂ ପଚ୍ଚଯାନଂ ଭୁଞ୍ଜନଂ ଆମିସଭୋଗୋ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଭୁଞ୍ଜନଂ ଧମ୍ମଭୋଗୋ। ଛଟ୍ଠେ ଉପସଗ୍ଗମତ୍ତଂ ୱିସେସୋ।

୧୪୮। ସତ୍ତମେ ଚତୁନ୍ନଂ ପଚ୍ଚଯାନଂ ସଂୱିଭଜନଂ ଆମିସସଂୱିଭାଗୋ, ଧମ୍ମସ୍ସ ସଂୱିଭଜନଂ ଧମ୍ମସଂୱିଭାଗୋ।

୧୪୯। ଅଟ୍ଠମେ ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ସଙ୍ଗହୋ ଆମିସସଙ୍ଗହୋ, ଧମ୍ମେନ ସଙ୍ଗହୋ ଧମ୍ମସଙ୍ଗହୋ।

୧୫୦। ନୱମେ ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନଂ ଆମିସାନୁଗ୍ଗହୋ, ଧମ୍ମେନ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନଂ ଧମ୍ମାନୁଗ୍ଗହୋ।

୧୫୧। ଦସମେ ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ଅନୁକମ୍ପନଂ ଆମିସାନୁକମ୍ପା, ଧମ୍ମେନ ଅନୁକମ୍ପନଂ ଧମ୍ମାନୁକମ୍ପାତି।

ଦାନୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

(୧୪) ୪। ସଙ୍ଖାରୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୧୫୨। ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ପଠମେ ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ଅତ୍ତନୋ ଚ ପରସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତରପଟିଚ୍ଛାଦନୱସେନ ସଙ୍ଖରଣଂ ଆମିସସଙ୍ଖାରୋ, ଧମ୍ମେନ ସଙ୍ଖରଣଂ ଧମ୍ମସଙ୍ଖାରୋ। ଦୁତିଯେ ଉପସଗ୍ଗମତ୍ତଂ ୱିସେସୋ।

୧୫୪। ତତିଯେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରସ୍ସ ଆମିସସ୍ସ ଏସନା ଆମିସେସନା, ଧମ୍ମସ୍ସ ଏସନା ଧମ୍ମେସନା। ଚତୁତ୍ଥେ ଉପସଗ୍ଗମତ୍ତମେୱ ୱିସେସୋ।

୧୫୬। ପଞ୍ଚମେ ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତା ଆମିସପରିଯେସନା ଆମିସପରିଯେଟ୍ଠି, ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତାୱ ଧମ୍ମପରିଯେସନା ଧମ୍ମପରିଯେଟ୍ଠୀତି ୱୁତ୍ତା।

୧୫୭। ଛଟ୍ଠେ ଆମିସେନ ପୂଜନଂ ଆମିସପୂଜା, ଧମ୍ମେନ ପୂଜନଂ ଧମ୍ମପୂଜା।

୧୫୮। ସତ୍ତମେ ଆତିଥେଯ୍ୟାନୀତି ଆଗନ୍ତୁକଦାନାନି। ଅତିଥେଯ୍ୟାନୀତିପି ପାଠୋ।

୧୫୯। ଅଟ୍ଠମେ ଆମିସଂ ଇଜ୍ଝନକସମିଜ୍ଝନକୱସେନ ଆମିସିଦ୍ଧି, ଧମ୍ମୋପି ଇଜ୍ଝନକସମିଜ୍ଝନକୱସେନ ଧମ୍ମିଦ୍ଧି।

୧୬୦। ନୱମେ ଆମିସେନ ୱଡ୍ଢନଂ ଆମିସୱୁଦ୍ଧି, ଧମ୍ମେନ ୱଡ୍ଢନଂ ଧମ୍ମୱୁଦ୍ଧି।

୧୬୧। ଦସମେ ରତିକରଣଟ୍ଠେନ ଆମିସଂ ଆମିସରତନଂ, ଧମ୍ମୋ ଧମ୍ମରତନଂ।

୧୬୨। ଏକାଦସମେ ଆମିସସ୍ସ ଚିନନଂ ୱଡ୍ଢନଂ ଆମିସସନ୍ନିଚଯୋ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚିନନଂ ୱଡ୍ଢନଂ ଧମ୍ମସନ୍ନିଚଯୋ।

୧୬୩। ଦ୍ୱାଦସମେ ଆମିସସ୍ସ ୱିପୁଲଭାୱୋ ଆମିସୱେପୁଲ୍ଲଂ, ଧମ୍ମସ୍ସ ୱିପୁଲଭାୱୋ ଧମ୍ମୱେପୁଲ୍ଲନ୍ତି।

ସଙ୍ଖାରୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୧୫) ୫। ସମାପତ୍ତିଓଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୧୬୪। ପଞ୍ଚମସ୍ସ ପଠମେ ସମାପତ୍ତିକୁସଲତାତି ଆହାରସପ୍ପାଯଂ ଉତୁସପ୍ପାଯଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସମାପତ୍ତିସମାପଜ୍ଜନେ ଛେକତା। ସମାପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲତାତି ଯଥାପରିଚ୍ଛେଦେନ ଗତେ କାଲେ ୱିଯତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଉଟ୍ଠହନ୍ତୋ ୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲୋ ନାମ ହୋତି, ଏୱଂ କୁସଲତା।

୧୬୫। ଦୁତିଯେ ଅଜ୍ଜୱନ୍ତି ଉଜୁଭାୱୋ। ମଦ୍ଦୱନ୍ତି ମୁଦୁଭାୱୋ।

୧୬୬। ତତିଯେ ଖନ୍ତୀତି ଅଧିୱାସନଖନ୍ତି। ସୋରଚ୍ଚନ୍ତି ସୁସୀଲ୍ୟଭାୱେନ ସୁରତଭାୱୋ।

୧୬୭। ଚତୁତ୍ଥେ ସାଖଲ୍ୟନ୍ତି ସଣ୍ହୱାଚାୱସେନ ସମ୍ମୋଦମାନଭାୱୋ। ପଟିସନ୍ଥାରୋତି ଆମିସେନ ୱା ଧମ୍ମେନ ୱା ପଟିସନ୍ଥରଣଂ।

୧୬୮। ପଞ୍ଚମେ ଅୱିହିଂସାତି କରୁଣାପୁବ୍ବଭାଗୋ। ସୋଚେଯ୍ୟନ୍ତି ସୀଲୱସେନ ସୁଚିଭାୱୋ। ଛଟ୍ଠସତ୍ତମାନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ।

୧୭୧। ଅଟ୍ଠମେ ପଟିସଙ୍ଖାନବଲନ୍ତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣବଲଂ।

୧୭୨। ନୱମେ ମୁଟ୍ଠସ୍ସଚ୍ଚେ ଅକମ୍ପନେନ ସତିଯେୱ ସତିବଲଂ। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚେ ଅକମ୍ପନେନ ସମାଧିଯେୱ ସମାଧିବଲଂ।

୧୭୩। ଦସମେ ସମଥୋତି ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା। ୱିପସ୍ସନାତି ସଙ୍ଖାରପରିଗ୍ଗାହକଞ୍ଞାଣଂ।

୧୭୪। ଏକାଦସମେ ସୀଲୱିପତ୍ତୀତି ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ। ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତୀତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି।

୧୭୫। ଦ୍ୱାଦସମେ ସୀଲସମ୍ପଦାତି ପରିପୁଣ୍ଣସୀଲତା। ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦାତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକଭାୱୋ। ତେନ କମ୍ମସ୍ସକତସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ଝାନସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ୱିପସ୍ସନାସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ମଗ୍ଗସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ଫଲସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀତି ସବ୍ବାପି ପଞ୍ଚୱିଧା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସଙ୍ଗହିତା ହୋତି।

୧୭୬। ତେରସମେ ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧୀତି ୱିସୁଦ୍ଧିସମ୍ପାପକଂ ସୀଲଂ। ଦିଟ୍ଠିୱିସୁଦ୍ଧୀତି ୱିସୁଦ୍ଧିସମ୍ପାପିକା ଚତୁମଗ୍ଗସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ପଞ୍ଚୱିଧାପି ୱା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି।

୧୭୭। ଚୁଦ୍ଦସମେ ଦିଟ୍ଠିୱିସୁଦ୍ଧୀତି ୱିସୁଦ୍ଧିସମ୍ପାପିକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯେୱ। ଯଥାଦିଟ୍ଠିସ୍ସ ଚ ପଧାନନ୍ତି ହେଟ୍ଠିମମଗ୍ଗସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ୱୀରିଯଂ। ତଞ୍ହି ତସ୍ସା ଦିଟ୍ଠିଯା ଅନୁରୂପତ୍ତା ''ଯଥାଦିଟ୍ଠିସ୍ସ ଚ ପଧାନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୧୭୮। ପନ୍ନରସମେ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠିତା ଚ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୂତି ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠିଭାୱୋ।

୧୭୯। ସୋଳସମେ ମୁଟ୍ଠସ୍ସଚ୍ଚନ୍ତି ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିଭାୱୋ। ଅସମ୍ପଜଞ୍ଞନ୍ତି ଅଞ୍ଞାଣଭାୱୋ।

୧୮୦। ସତ୍ତରସମେ ଅପିଲାପନଲକ୍ଖଣା ସତି। ସମ୍ମା ପଜାନନଲକ୍ଖଣଂ ସମ୍ପଜଞ୍ଞନ୍ତି।

ସମାପତ୍ତିୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ। ତତିଯପଣ୍ଣାସକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧। କୋଧପେଯ୍ୟାଲଂ

୧୮୧। ଇତୋ ପରେସୁ କୁଜ୍ଝନଲକ୍ଖଣୋ କୋଧୋ। ଉପନନ୍ଧନଲକ୍ଖଣୋ ଉପନାହୋ। ସୁକତକରଣମକ୍ଖନଲକ୍ଖଣୋ ମକ୍ଖୋ। ଯୁଗଗ୍ଗାହଲକ୍ଖଣୋ ପଲାସୋ। ଉସୂଯନଲକ୍ଖଣା ଇସ୍ସା। ପଞ୍ଚମଚ୍ଛେରଭାୱୋ ମଚ୍ଛରିଯଂ। ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ମଚ୍ଛରାଯନଲକ୍ଖଣଂ। କତପଟିଚ୍ଛାଦନଲକ୍ଖଣା ମାଯା। କେରାଟିକଲକ୍ଖଣଂ ସାଠେଯ୍ୟଂ। ଅଲଜ୍ଜନାକାରୋ ଅହିରିକଂ। ଉପୱାଦତୋ ଅଭାଯନାକାରୋ ଅନୋତ୍ତପ୍ପଂ। ଅକ୍କୋଧାଦଯୋ ତେସଂ ପଟିପକ୍ଖୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବା।

୧୮୫।ସେକ୍ଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋତି ସତ୍ତୱିଧସ୍ସାପି ସେକ୍ଖସ୍ସ ଉପରିଉପରିଗୁଣେହି ପରିହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ପନ ପଠମତରଂଯେୱ ପରିହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅପରିହାନାଯାତି ଉପରିଉପରିଗୁଣେହି ଅପରିହାନତ୍ଥାଯ।

୧୮୭।ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋତି ଯଥା ଆନେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ, ଏୱଂ ନିରଯେ ପତିଟ୍ଠିତୋ ୱାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୧୯୦।ଏକଚ୍ଚୋତି ଯସ୍ସେତେ କୋଧାଦଯୋ ଅତ୍ଥି, ସୋ ଏକଚ୍ଚୋ ନାମ।

କୋଧପେଯ୍ୟାଲଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨। ଅକୁସଲପେୟ୍ୟାଲଂ

୧୯୧-୨୦୦।ସାୱଜ୍ଜାତି ସଦୋସା। ଅନୱଜ୍ଜାତି ନିଦ୍ଦୋସା। ଦୁକ୍ଖୁଦ୍ରଯାତି ଦୁକ୍ଖୱଡ୍ଢିକା। ସୁଖୁଦ୍ରଯାତି ସୁଖୱଡ୍ଢିକା। ସବ୍ୟାବଜ୍ଝାତି ସଦୁକ୍ଖା। ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝାତି ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖା। ଏତ୍ତାୱତା ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟମେୱ କଥିତଂ।

ଅକୁସଲପେୟ୍ୟାଲଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩। ୱିନଯପେଯ୍ଯାଲଂ

୨୦୧ ।ଦ୍ୱେମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥୱସେ ପଟିଚ୍ଚାତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱେ ଅତ୍ଥେ ନିସ୍ସାଯ ଦ୍ୱେ କାରଣାନି ସନ୍ଧାଯ। ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ସିକ୍ଖାକୋଟ୍ଠାସୋ ଠପିତୋ। ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁତାଯାତି ସଙ୍ଘସ୍ସ ସୁଟ୍ଠୁଭାୱାଯ, ‘‘ସୁଟ୍ଠୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱତ୍ୱା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନତ୍ଥାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ସଙ୍ଘଫାସୁତାଯାତି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଫାସୁୱିହାରତ୍ଥାଯ। ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନନ୍ତି ଦୁସ୍ସୀଲାନଂ। ପେସଲାନନ୍ତି ପୀଯସୀଲାନଂ। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାନଂ ଆସୱାନନ୍ତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମେ ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ୱୀତିକ୍କମପଚ୍ଚଯା ପଟିଲଦ୍ଧବ୍ବାନଂ ୱଧବନ୍ଧନାଦିଦୁକ୍ଖଧମ୍ମସଙ୍ଖାତାନଂ ଆସୱାନଂ। ସଂୱରାଯାତି ପିଦହନତ୍ଥାଯ। ସମ୍ପରାଯିକାନନ୍ତି ତଥାରୂପାନଂଯେୱ ଅପାଯଦୁକ୍ଖସଙ୍ଖାତାନଂ ସମ୍ପରାଯେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଆସୱାନଂ। ପଟିଘାତାଯାତି ପଟିସେଧନତ୍ଥାଯ। ୱେରାନନ୍ତି ଅକୁସଲୱେରାନମ୍ପି ପୁଗ୍ଗଲୱେରାନମ୍ପି। ୱଜ୍ଜାନନ୍ତି ଦୋସାନଂ। ତେ ଏୱ ୱା ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମା ୱଜ୍ଜନୀଯତ୍ତା ଇଧ ୱଜ୍ଜାତି ଅଧିପ୍ପେତା। ଭଯାନନ୍ତି ଚିତ୍ତୁତ୍ରାସଭଯାନମ୍ପି ଭଯହେତୂନଂ ତେସଂଯେୱ ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମାନମ୍ପି। ଅକୁସଲାନନ୍ତି ଅକ୍ଖମଟ୍ଠେନ ଅକୁସଲସଙ୍ଖାତାନଂ ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମାନଂ। ଗିହୀନଂ ଅନୁକମ୍ପାଯାତି ଗିହୀସୁ ଉଜ୍ଝାଯନ୍ତେସୁ ପଞ୍ଞତ୍ତସିକ୍ଖାପଦଂ ଗିହୀନଂ ଅନୁକମ୍ପାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ନାମ। ପାପିଚ୍ଛାନଂ ପକ୍ଖୁପଚ୍ଛେଦାଯାତି ପାପିଚ୍ଛା ପକ୍ଖଂ ନିସ୍ସାଯ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦେଯ୍ଯୁନ୍ତି ତେସଂ ପକ୍ଖୁପଚ୍ଛେଦନତ୍ଥାଯ। ଅପ୍ପସନ୍ନାନଂ ପସାଦାଯାତି ପୁବ୍ବେ ଅପ୍ପସନ୍ନାନମ୍ପି ପଣ୍ଡିତମନୁସ୍ସାନଂ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିସମ୍ପଦଂ ଦିସ୍ୱା ପସାଦୁପ୍ପତ୍ତିଅତ୍ଥାଯ। ପସନ୍ନାନଂ ଭିଯ୍ଯୋଭାୱାଯାତି ପସନ୍ନାନଂ ଉପରୂପରିପସାଦଭାୱାଯ। ସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଯାତି ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ଚିରଟ୍ଠିତତ୍ଥଂ। ୱିନଯାନୁଗ୍ଗହାଯାତି ପଞ୍ଚୱିଧସ୍ସାପି ୱିନଯସ୍ସ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥାଯ।

୨୦୨-୨୩୦ ।ପାତିମୋକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁପାତିମୋକ୍ଖଂ ଭିକ୍ଖୁନିପାତିମୋକ୍ଖନ୍ତି ଦୁୱିଧଂ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଚତ୍ତାରୋତି ନୱ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସା ପଞ୍ଞତ୍ତା। ପାତିମୋକ୍ଖଟ୍ଠପନନ୍ତି ଉପୋସଥଟ୍ଠପନଂ। ପୱାରଣା ପଞ୍ଞତ୍ତାତି ଚାତୁଦ୍ଦସିକା ପନ୍ନରସିକାତି ଦ୍ୱେ ପୱାରଣା ପଞ୍ଞତ୍ତା। ପୱାରଣଟ୍ଠପନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ସାପତ୍ତିକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପୱାରଣା ଉତ୍ତିଯା ୱତ୍ତମାନାଯ ପୱାରଣଟ୍ଠପନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମାଦୀସୁ ଭିକ୍ଖୂ ୱାଚାସତ୍ତୀହି ୱିତୁଦନ୍ତାନଂ ପଣ୍ଡୁକଲୋହିତକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମଂ (ଚୂଳୱ। ୧ ଆଦଯୋ) ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ବାଲସ୍ସ ଅବ୍ଯତ୍ତସ୍ସ ସେଯ୍ଯସକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନିଯସ୍ସକମ୍ମଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। କୁଲଦୂସକେ ଅସ୍ସଜିପୁନବ୍ବସୁକେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ ପବ୍ବାଜନୀଯକମ୍ମଂ (ଚୂଳୱ। ୨୧ ଆଦଯୋ) ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଗିହୀନଂ ଅକ୍କୋସକସ୍ସ ସୁଧମ୍ମତ୍ଥେରସ୍ସ ପଟିସାରଣୀଯକମ୍ମଂ (ଚୂଳୱ। ୩୩ ଆଦଯୋ) ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଆପତ୍ତିଯା ଅଦସ୍ସନାଦୀସୁ ଉକ୍ଖେପନୀଯକମ୍ମଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଗରୁକାପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନସ୍ସ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯ ଆପତ୍ତିଯା ପରିୱାସଦାନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ପରିୱାସେ ଅନ୍ତରାପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନସ୍ସ ମୂଲାଯ ପଟିକସ୍ସନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯପି ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯପି ଆପତ୍ତିଯା ମାନତ୍ତଦାନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଚିଣ୍ଣମାନତ୍ତସ୍ସ ଅବ୍ଭାନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ସମ୍ମା ୱତ୍ତନ୍ତସ୍ସ ଓସାରଣୀଯଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଅସମ୍ମାୱତ୍ତନାଦୀସୁ ନିସ୍ସାରଣୀଯଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ।

ଏହିଭିକ୍ଖୂପସମ୍ପଦା ସରଣଗମନୂପସମ୍ପଦା ଓୱାଦୂପସମ୍ପଦା ପଞ୍ହାବ୍ଯାକରଣୂପସମ୍ପଦା ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମୂପସମ୍ପଦା ଗରୁଧମ୍ମୂପସମ୍ପଦା ଉଭତୋସଙ୍ଘେ ଉପସମ୍ପଦା ଦୂତେନ ଉପସମ୍ପଦାତି ଅଟ୍ଠୱିଧା ଉପସମ୍ପଦା ପଞ୍ଞତ୍ତା। ଞତ୍ତିକମ୍ମଂ ନୱ ଠାନାନି ଗଚ୍ଛତୀତି ଏୱଂ ନୱଟ୍ଠାନିକଂ ଞତ୍ତିକମ୍ମଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଂ ସତ୍ତ ଠାନାନି ଗଚ୍ଛତୀତି ଏୱଂ ସତ୍ତଟ୍ଠାନିକମେୱ ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମଂ ସତ୍ତ ଠାନାନି ଗଚ୍ଛତୀତି ଏୱଂ ସତ୍ତଟ୍ଠାନିକମେୱ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ପଠମପାରାଜିକାଦୀନଂ ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତି ଅପଞ୍ଞତ୍ତେ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ତେସଂଯେୱ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତି ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଧମ୍ମସମ୍ମୁଖତା ୱିନଯସମ୍ମୁଖତା ସଙ୍ଘସମ୍ମୁଖତା ପୁଗ୍ଗଲସମ୍ମୁଖତାତି ଇମସ୍ସ ଚତୁବ୍ବିଧସ୍ସ ସମ୍ମୁଖୀଭାୱସ୍ସ ୱସେନ ସମ୍ମୁଖାୱିନଯୋ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ। ସତିୱେପୁଲ୍ଲପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଅଚୋଦନତ୍ଥାଯ ସତିୱିନଯୋ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ। ଉମ୍ମତ୍ତକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅମୂଳ୍ହୱିନଯୋ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ। ଅପ୍ପଟିଞ୍ଞାଯ ଚୁଦିତକସ୍ସ ଆପତ୍ତିଯା ଅତରଣତ୍ଥଂ ପଟିଞ୍ଞାତକରଣଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ବହୁତରାନଂ ଧମ୍ମୱାଦୀନଂ ଲଦ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଧିକରଣୱୂପସମନତ୍ଥଂ। ଯେଭୁଯ୍ଯସିକା ପଞ୍ଞତ୍ତା। ପାପୁସ୍ସନ୍ନସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନିଗ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ ତସ୍ସପାପିଯସିକା ପଞ୍ଞତ୍ତା। ଭଣ୍ଡନାଦିୱସେନ ବହୁଂ ଅସ୍ସାମଣକଂ କତ୍ୱା ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଠପେତ୍ୱା ଥୁଲ୍ଲୱଜ୍ଜଂ ଠପେତ୍ୱା ଗିହିପଟିସଂଯୁତ୍ତଞ୍ଚ ଅୱସେସାପତ୍ତୀନଂ ୱୂପସମନତ୍ଥାଯ ତିଣୱତ୍ଥାରକୋ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ।

ୱିନଯପେଯ୍ଯାଲଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୪। ରାଗପେୟ୍ୟାଲଂ

୨୩୧।ରାଗସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିଞ୍ଞାଯାତି ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକରାଗସ୍ସ ଅଭିଜାନନତ୍ଥଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖକରଣତ୍ଥଂ। ପରିଞ୍ଞାଯାତି ପରିଜାନନତ୍ଥଂ। ପରିକ୍ଖଯାଯାତି ପରିକ୍ଖଯଗମନତ୍ଥଂ। ପହାନାଯାତି ପଜହନତ୍ଥଂ। ଖଯାଯ ୱଯାଯାତି ଖଯୱଯଗମନତ୍ଥଂ। ୱିରାଗାଯାତି ୱିରଜ୍ଜନତ୍ଥଂ। ନିରୋଧାଯାତି ନିରୁଜ୍ଝନତ୍ଥଂ। ଚାଗାଯାତି ଚଜନତ୍ଥଂ। ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାଯାତି ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନତ୍ଥଂ।

୨୩୨-୨୪୬।ଥମ୍ଭସ୍ସାତି କୋଧମାନୱସେନ ଥଦ୍ଧଭାୱସ୍ସ। ସାରମ୍ଭସ୍ସାତି କାରଣୁତ୍ତରିଯଲକ୍ଖଣସ୍ସ ସାରମ୍ଭସ୍ସ। ମାନସ୍ସାତି ନୱୱିଧମାନସ୍ସ। ଅତିମାନସ୍ସାତି ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ମଞ୍ଞନମାନସ୍ସ। ମଦସ୍ସାତି ମଜ୍ଜନାକାରମଦସ୍ସ। ପମାଦସ୍ସାତି ସତିୱିପ୍ପୱାସସ୍ସ, ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଚିତ୍ତୱୋସ୍ସଗ୍ଗସ୍ସ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ରାଗପେୟ୍ୟାଲଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ମନୋରଥପୂରଣିଯା ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାଯ-ଅଟ୍ଠକଥାଯ

ଦୁକନିପାତସ୍ସ ସଂୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାଯେ

ତିକନିପାତ-ଅଟ୍ଠକଥା

୧। ପଠମପଣ୍ଣାସକଂ

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧। ବାଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ଭୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧। ତିକନିପାତସ୍ସ ପଠମେ ଭୟାନୀତିଆଦୀସୁ ଭୟନ୍ତି ଚିତ୍ତୁତ୍ରାସୋ। ଉପଦ୍ଦୱୋତି ଅନେକଗ୍ଗତାକାରୋ। ଉପସଗ୍ଗୋତି ଉପସଟ୍ଠାକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଲଗ୍ଗନାକାରୋ।

ତେସଂ ଏୱଂ ନାନତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ – ପବ୍ବତୱିସମନିସ୍ସିତା ଚୋରା ଜନପଦୱାସୀନଂ ପେସେନ୍ତି – ‘‘ମୟଂ ଅସୁକଦିୱସେ ନାମ ତୁମ୍ହାକଂ ଗାମଂ ପହରିସ୍ସାମା’’ତି। ତେ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଭୟଂ ସନ୍ତାସଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି। ଅୟଂ ଚିତ୍ତୁତ୍ରାସୋ ନାମ। ‘‘ୟଥା ନୋ ତେ ଚୋରା କୁପିତା ଅନତ୍ଥମ୍ପି ଆୱହେୟ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ହତ୍ଥସାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଦ୍ୱିପଦଚତୁପ୍ପଦେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୂମିୟଂ ନିପଜ୍ଜନ୍ତି ଡଂସମକସାଦୀହି ଖଜ୍ଜମାନା, ଗୁମ୍ବନ୍ତରାନି ପୱିସନ୍ତା ଖାଣୁକଣ୍ଟକେ ମଦ୍ଦନ୍ତି। ତେସଂ ଏୱଂ ୱିଚରନ୍ତାନଂ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଭାୱୋ ଅନେକଗ୍ଗତାକାରୋ ନାମ। ତତୋ ଚୋରେସୁ ୟଥାୱୁତ୍ତେ ଦିୱସେ ଅନାଗଚ୍ଛନ୍ତେସୁ ‘‘ତୁଚ୍ଛକସାସନଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଗାମଂ ପୱିସିସ୍ସାମା’’ତି ସପରିକ୍ଖାରା ଗାମଂ ପୱିସନ୍ତି। ଅଥ ତେସଂ ପୱିଟ୍ଠଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଗାମଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଦ୍ୱାରେ ଅଗ୍ଗିଂ ଦତ୍ୱା ମନୁସ୍ସେ ଘାତେତ୍ୱା ଚୋରା ସବ୍ବଂ ୱିଭୱଂ ୱିଲୁମ୍ପିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତେସୁ ଘାତିତାୱସେସା ଅଗ୍ଗିଂ ନିବ୍ବାପେତ୍ୱା କୋଟ୍ଟକଚ୍ଛାୟାଭିତ୍ତିଚ୍ଛାୟାଦୀସୁ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଲଗ୍ଗିତ୍ୱା ନିସୀଦନ୍ତି ନଟ୍ଠଂ ଅନୁସୋଚମାନା। ଅୟଂ ଉପସଟ୍ଠାକାରୋ ଲଗ୍ଗନାକାରୋ ନାମ।

ନଳାଗାରାତି ନଳେହି ଛନ୍ନପଟିଚ୍ଛନ୍ନଅଗାରା। ସେସସମ୍ଭାରା ପନେତ୍ଥ ରୁକ୍ଖମୟା ହୋନ୍ତି। ତିଣାଗାରେପି ଏସେୱ ନୟୋ। କୂଟାଗାରାନୀତି କୂଟସଙ୍ଗହିତାନି ଅଗାରାନି। ଉଲ୍ଲିତ୍ତାୱଲିତ୍ତାନୀତି ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ଲିତ୍ତାନି। ନିୱାତାନୀତି ନିୱାରିତୱାତପ୍ପୱେସାନି। ଫୁସିତଗ୍ଗଳାନୀତି ଛେକେହି ୱଡ୍ଢକୀହି କତତ୍ତା ପିଟ୍ଠସଙ୍ଘାଟମ୍ହି ସୁଟ୍ଠୁ ଫୁସିତକୱାଟାନି। ପିହିତୱାତପାନାନୀତି ୟୁତ୍ତୱାତପାନାନି। ଇମିନା ପଦଦ୍ୱୟେନ କୱାଟୱାତପାନାନଂ ନିଚ୍ଚପିହିତତଂ ଅକଥେତ୍ୱା ସମ୍ପତ୍ତିୟେୱ କଥିତା। ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେ ପନ ତାନି ପିଧୀୟନ୍ତି ଚ ୱିୱରୀୟନ୍ତି ଚ।

ବାଲତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ବାଲମେୱ ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ବାଲୋ ହି ଅପଣ୍ଡିତପୁରିସୋ ରଜ୍ଜଂ ୱା ଉପରଜ୍ଜଂ ୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱା ପନ ମହନ୍ତଂ ଠାନଂ ପତ୍ଥେନ୍ତୋ କତିପୟେ ଅତ୍ତନା ସଦିସେ ୱିଧୱପୁତ୍ତେ ମହାଧୁତ୍ତେ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଏଥ ଅହଂ ତୁମ୍ହେ ଇସ୍ସରେ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ପବ୍ବତଗହନାଦୀନି ନିସ୍ସାୟ ଅନ୍ତମନ୍ତେ ଗାମେ ପହରନ୍ତୋ ଦାମରିକଭାୱଂ ଜାନାପେତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ନିଗମେପି ଜନପଦେପି ପହରତି। ମନୁସ୍ସା ଗେହାନି ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଖେମଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ଥୟମାନା ପକ୍କମନ୍ତି। ତେ ନିସ୍ସାୟ ୱସନ୍ତା ଭିକ୍ଖୂପି ଭିକ୍ଖୁନିୟୋପି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନାନି ପହାୟ ପକ୍କମନ୍ତି। ଗତଗତଟ୍ଠାନେ ଭିକ୍ଖାପି ସେନାସନମ୍ପି ଦୁଲ୍ଲଭଂ ହୋତି। ଏୱଂ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ପରିସାନଂ ଭୟଂ ଆଗତମେୱ ହୋତି। ପବ୍ବଜିତେସୁପି ଦ୍ୱେ ବାଲା ଭିକ୍ଖୂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିୱାଦଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଚୋଦନଂ ଆରଭନ୍ତି। ଇତି କୋସମ୍ବିୱାସିକାନଂ ୱିୟ ମହାକଲହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଚତୁନ୍ନଂ ପରିସାନଂ ଭୟଂ ଆଗତମେୱ ହୋତୀତି ଏୱଂ ୟାନି କାନିଚି ଭୟାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ସବ୍ବାନି ତାନି ବାଲତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୟଥାନୁସନ୍ଧିନା ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠପେସି।

୨। ଲକ୍ଖଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨। ଦୁତିୟେ କାୟଦ୍ୱାରାଦିପୱତ୍ତଂ କମ୍ମଂ ଲକ୍ଖଣଂ ସଞ୍ଜାନନକାରଣଂ ଅସ୍ସାତି କମ୍ମଲକ୍ଖଣୋ। ଅପଦାନସୋଭନୀ ପଞ୍ଞାତି ୟା ପଞ୍ଞା ନାମ ଅପଦାନେନ ସୋଭତି, ବାଲା ଚ ପଣ୍ଡିତା ଚ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଚରିତେନେୱ ପାକଟା ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ବାଲେନ ହି ଗତମଗ୍ଗୋ ରୁକ୍ଖଗଚ୍ଛଗାମନିଗମାଦୀନି ଝାପେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଇନ୍ଦଗ୍ଗିନୋ ଗତମଗ୍ଗୋ ୱିୟ ହୋତି, ଝାମଟ୍ଠାନମତ୍ତମେୱ ଅଙ୍ଗାରମସିଛାରିକାସମାକୁଲଂ ପଞ୍ଞାୟତି। ପଣ୍ଡିତେନ ଗତମଗ୍ଗୋ କୁସୋବ୍ଭାଦୟୋ ପୂରେତ୍ୱା ୱିୱିଧସସ୍ସସମ୍ପଦଂ ଆୱହମାନେନ ଚତୁଦୀପିକମେଘେନ ଗତମଗ୍ଗୋ ୱିୟ ହୋତି। ୟଥା ତେନ ଗତମଗ୍ଗେ ଉଦକପୂରାନି ଚେୱ ୱିୱିଧସସ୍ସଫଲାଫଲାନି ଚ ତାନି ତାନି ଠାନାନି ପଞ୍ଞାୟନ୍ତି, ଏୱଂ ପଣ୍ଡିତେନ ଗତମଗ୍ଗେ ସମ୍ପତ୍ତିୟୋୱ ପଞ୍ଞାୟନ୍ତି ନୋ ୱିପତ୍ତିୟୋତି। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୩। ଚିନ୍ତୀସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩। ତତିୟେ ବାଲଲକ୍ଖଣାନୀତି ‘‘ବାଲୋ ଅୟ’’ନ୍ତି ଏତେହି ଲକ୍ଖୀୟତି ଞାୟତୀତି ବାଲଲକ୍ଖଣାନି। ତାନେୱସ୍ସ ସଞ୍ଜାନନକାରଣାନୀତି ବାଲନିମିତ୍ତାନି। ବାଲାପଦାନାନୀତି ବାଲସ୍ସ ଅପଦାନାନି। ଦୁଚ୍ଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତୀତି ଚିନ୍ତୟନ୍ତୋ ଅଭିଜ୍ଝାବ୍ୟାପାଦମିଚ୍ଛାଦସ୍ସନୱସେନ ଦୁଚ୍ଚିନ୍ତିତମେୱ ଚିନ୍ତେତି। ଦୁବ୍ଭାସିତଭାସୀତି

ଭାସମାନୋପି ମୁସାୱାଦାଦିଭେଦଂ ଦୁବ୍ଭାସିତମେୱ ଭାସତି। ଦୁକ୍କଟକମ୍ମକାରୀତି କରୋନ୍ତୋପି ପାଣାତିପାତାଦିୱସେନ ଦୁକ୍କଟକମ୍ମମେୱ କରୋତି। ପଣ୍ଡିତଲକ୍ଖଣାନୀତିଆଦି ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସୁଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତୀତିଆଦୀନି ଚେତ୍ଥ ମନୋସୁଚରିତାଦୀନଂ ୱସେନ ଯୋଜେତବ୍ବାନି।

୪। ଅଚ୍ଚଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪। ଚତୁତ୍ଥେ ଅଚ୍ଚଯଂ ଅଚ୍ଚଯତୋ ନ ପସ୍ସତୀତି ଅତ୍ତନୋ ଅପରାଧଂ ଅପରାଧତୋ ନ ପସ୍ସତି। ଅଚ୍ଚଯତୋ ଦିସ୍ୱା ଯଥାଧମ୍ମଂ ନପ୍ପଟିକରୋତୀତି ''ଅପରଦ୍ଧଂ ମଯା''ତି ଞତ୍ୱାପି ଯୋ ଧମ୍ମୋ, ତଂ ନ କରୋତି, ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ ଆହରିତ୍ୱା ଅଚ୍ଚଯଂ ନ ଦେସେତି ନକ୍ଖମାପେତି। ଅଚ୍ଚଯଂ ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ଯଥାଧମ୍ମଂ ନପ୍ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ପରସ୍ସ ''ୱିରଦ୍ଧଂ ମଯା''ତି ଞତ୍ୱା ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ ଆହରିତ୍ୱା ଖମାପେନ୍ତସ୍ସ ନକ୍ଖମତି। ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ ୱୁତ୍ତପଟିପକ୍ଖତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୫। ଅଯୋନିସୋସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫। ପଞ୍ଚମେ ଅଯୋନିସୋ ପଞ୍ହଂ କତ୍ତା ହୋତୀତି ''କତି ନୁ ଖୋ, ଉଦାଯି, ଅନୁସ୍ସତିଟ୍ଠାନାନୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ପୁବ୍ବେନିୱାସୋ ଅନୁସ୍ସତିଟ୍ଠାନଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଲାଳୁଦାଯିତ୍ଥେରୋ ୱିଯ ଅନୁପାଯଚିନ୍ତାଯ ଅପଞ୍ହମେୱ ପଞ୍ହନ୍ତି କତ୍ତା ହୋତି। ଅଯୋନିସୋ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତା ହୋତୀତି ଏୱଂ ଚିନ୍ତିତଂ ପନ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋପି ''ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ଏକମ୍ପି ଜାତି''ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ସୋଯେୱ ଥେରୋ ୱିଯ ଅଯୋନିସୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତା ହୋତି, ଅପଞ୍ହମେୱ ପଞ୍ହନ୍ତି କଥେତି। ପରିମଣ୍ଡଲେହି ପଦବ୍ୟଞ୍ଜନେହୀତି ଏତ୍ଥ ପଦମେୱ ଅତ୍ଥସ୍ସ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ପଦବ୍ୟଞ୍ଜନଂ। ତଂ ଅକ୍ଖରପାରିପୂରିଂ କତ୍ୱା ଦସୱିଧଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନବୁଦ୍ଧିଂ ଅପରିହାପେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ପରିମଣ୍ଡଲଂ ନାମ ହୋତି, ଏୱରୂପେହି ପଦବ୍ୟଞ୍ଜନେହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସିଲିଟ୍ଠେହୀତି ପଦସିଲିଟ୍ଠତାଯ ସିଲିଟ୍ଠେହି। ଉପଗତେହୀତି ଅତ୍ଥଞ୍ଚ କାରଣଞ୍ଚ ଉପଗତେହି। ନାବ୍ଭନୁମୋଦିତାତି ଏୱଂ ଯୋନିସୋ ସଙ୍ଖଂ କାରଣସମ୍ପନ୍ନଂ କତ୍ୱାପି ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତଂ ପରସ୍ସ ପଞ୍ହଂ ନାଭିନୁମୋଦତି ନାଭିନନ୍ଦତି ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ପଞ୍ହଂ ଲାଳୁଦାଯିତ୍ଥେରୋ ୱିଯ। ଯଥାହ –

''ଅଟ୍ଠାନଂ ଖୋ ଏତଂ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅନୱକାସୋ, ଯଂ ସୋ ଅତିକ୍କମ୍ମେୱ କବଳୀକାରାହାରଭକ୍ଖାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ମନୋମଯଂ କାଯଂ ଉପପନ୍ନୋ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ସମାପଜ୍ଜେଯ୍ୟାପି ୱୁଟ୍ଠହେଯ୍ୟାପି, ନତ୍ଥେତଂ ଠାନ''ନ୍ତି (ଅ॰ ନି॰ ୫।୧୬୬)।

ଯୋନିସୋ ପଞ୍ହଂ କତ୍ତାତିଆଦୀସୁ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ୱିଯ ଯୋନିସୋୱ ପଞ୍ହଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଯୋନିସୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତା ହୋତି। ଥେରୋ ହି ''କତି ନୁ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଅନୁସ୍ସତିଟ୍ଠାନାନୀ''ତି ପୁଟ୍ଠୋ ''ଅଯଂ ପଞ୍ହୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଯୋନିସୋ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଯୋନିସୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଆହ – ''ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି…ପେ… ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, ଅନୁସ୍ସତିଟ୍ଠାନଂ ଏୱଂଭାୱିତଂ ଏୱଂବହୁଲୀକତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରାଯ ସଂୱତ୍ତତୀ''ତି। ଅବ୍ଭନୁମୋଦିତା ହୋତୀତି ତଥାଗତୋ ୱିଯ ଯୋନିସୋ ଅବ୍ଭନୁମୋଦିତା ହୋତି। ତଥାଗତୋ ହି ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ପଞ୍ହେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତେ ''ସାଧୁ ସାଧୁ, ଆନନ୍ଦ, ତେନ ହି ତ୍ୱଂ, ଆନନ୍ଦ, ଇମମ୍ପି ଛଟ୍ଠଂ ଅନୁସ୍ସତିଟ୍ଠାନଂ ଧାରେହି। ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ସତୋୱ ଅଭିକ୍କମତି ସତୋୱ ପଟିକ୍କମତୀ''ତିଆଦିମାହ। ଛଟ୍ଠାଦୀନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ।

୯। ଖତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯। ନୱମେ ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ ପୁବ୍ବଭାଗେ ଦସହିପି କୁସଲକମ୍ମପଥେହି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ଉପରି ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ଲବ୍ଭତି। ବହୁଞ୍ଚ ପୁଞ୍ଞଂ ପସୱତୀତି ଏତ୍ଥ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକପୁଞ୍ଞଂ କଥିତଂ।

୧୦। ମଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦। ଦସମେ ଦୁସ୍ସୀଲଭାୱୋ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ, ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟମେୱ ମଲଂ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟମଲଂ। କେନଟ୍ଠେନ ମଲନ୍ତି? ଅନୁଦହନଟ୍ଠେନ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଟ୍ଠେନ କିଲିଟ୍ଠକରଣଟ୍ଠେନ ଚ। ତଞ୍ହି ନିରଯାଦୀସୁ ଅପାଯେସୁ ଅନୁଦହତୀତି ଅନୁଦହନଟ୍ଠେନପି ମଲଂ। ତେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମାତାପିତୂନମ୍ପି ସନ୍ତିକେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସାପି ଅନ୍ତରେ ବୋଧିଚେତିଯଟ୍ଠାନେସୁପି ଜିଗୁଚ୍ଛନୀଯୋ ହୋତି, ସବ୍ବଦିସାସୁ ଚସ୍ସ ''ଏୱରୂପଂ କିର ତେନ ପାପକମ୍ମଂ କତ''ନ୍ତି ଅୱଣ୍ଣଗନ୍ଧୋ ୱାଯତୀତି ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଟ୍ଠେନପି ମଲଂ। ତେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗତଗତଟ୍ଠାନେ ଉପତାପଞ୍ଚେୱ ଲଭତି, କାଯକମ୍ମାଦୀନି ଚସ୍ସ ଅସୁଚୀନି ହୋନ୍ତି ଅପଭସ୍ସରାନୀତି କିଲିଟ୍ଠକରଣଟ୍ଠେନପି ମଲଂ। ଅପିଚ ତଂ ଦେୱମନୁସ୍ସସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ଚେୱ ନିବ୍ବାନସମ୍ପତ୍ତିଞ୍ଚ ମିଲାପେତୀତି ମିଲାପନଟ୍ଠେନପି ମଲନ୍ତି

ୱେଦିତୱ୍ୱଂ। ଇସ୍ସାମଲମଚ୍ଛେରମଲେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ବାଲୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

୨। ରଥକାରଵଗ୍ଗୋ

୧। ଞାତସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୧୧। ଦୁତିଯସ୍ସ ପଠମେ ଞାତୋତି ପଞ୍ଞାତୋ ପାକଟୋ। ଅନନୁଲୋମିକେତି ସାସନସ୍ସ ନ ଅନୁଲୋମେତୀତି ଅନନୁଲୋମିକଂ, ତସ୍ମିଂ ଅନନୁଲୋମିକେ। କାଯକମ୍ମେତି ପାଣାତିପାତାଦିମ୍ହି କାଯଦୁଚ୍ଚରିତେ। ଓଳାରିକଂ ଵା ଏତଂ, ନ ଏଵରୂପେ ସମାଦପେତୁଂ ସକ୍କୋତି। ଦିସା ନମସ୍ସିତୁଂ ଵଟ୍ଟତି, ଭୂତବଲିଂ କାତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀତି ଏଵରୂପେ ସମାଦପେତି ଗଣ୍ହାପେତି। ଵଚୀକମ୍ମେପି ମୁସାଵାଦାଦୀନି ଓଳାରିକାନି, ଅଞ୍ଞନୋ ସନ୍ତକଂ ପରସ୍ସ ଅଦାତୁକାମେନ ‘‘ନତ୍ଥୀ’’ତି ଅଯଂ ଵଞ୍ଚନମୁସାଵାଦୋ ନାମ ଵତ୍ତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀତି ଏଵରୂପେ ସମାଦପେତି। ମନୋକମ୍ମେପି ଅଭିଜ୍ଝାଦଯୋ ଓଳାରିକା, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଵିସଂଵାଦେତ୍ଵା କଥେନ୍ତୋ ପନ ଅନନୁଲୋମିକେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସମାଦପେତି ନାମ ଦକ୍ଖିଣଵିହାରଵାସିଥେରୋ ଵିଯ। ତଂ କିର ଥେରଂ ଏକୋ ଉପଟ୍ଠାକୋ ଅମଚ୍ଚପୁତ୍ତୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ‘‘ମେତ୍ତାଯନ୍ତେନ ପଠମଂ କୀଦିସେ ପୁଗ୍ଗଲେ ମେତ୍ତାଯିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋ ସଭାଗଵିସଭାଗଂ ଅନାଚିକ୍ଖିତ୍ଵା ‘‘ପିଯପୁଗ୍ଗଲେ’’ତି ଆହ। ତସ୍ସ ଚ ଭରିଯା ପିଯା ହୋତି ମନାପା, ସୋ ତଂ ଆରବ୍ଭ ମେତ୍ତାଯନ୍ତୋ ଉମ୍ମାଦଂ ପାପୁଣି। କଥଂ ପନେସ ବହୁଜନଅହିତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତୀତି? ଏଵରୂପସ୍ସ ହି ସଦ୍ଧିଵିହାରିକାଦଯୋ ଚେଵ ଉପଟ୍ଠାକାଦଯୋ ଚ ତେସଂ ଆରକ୍ଖଦେଵତା ଆଦିଂ କତ୍ଵା ତାସଂ ତାସଂ ମିତ୍ତଭୂତା ଯାଵ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ସେସଦେଵତା ଚ ‘‘ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ନ ଅଜାନିତ୍ଵା କରିସ୍ସତୀ’’ତି ତେନ କତମେଵ କରୋନ୍ତି, ଏଵମେସ ବହୁଜନଅହିତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି।

ସୁକ୍କପକ୍ଖେ ପାଣାତିପାତା ଵେରମଣିଆଦୀନଂଯେଵ ଵସେନ କାଯକମ୍ମଵଚୀକମ୍ମାନି ଵେଦିତବ୍ବାନି। କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପନ ଅଵିସଂଵାଦେତ୍ଵା କଥେନ୍ତୋ ଅନୁଲୋମିକେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସମାଦପେତି ନାମ କୋଳିତଵିହାରଵାସୀ ଚତୁନିକାଯିକତିସ୍ସଥେରୋ ଵିଯ। ତସ୍ସ କିର ଜେଟ୍ଠଭାତା ନନ୍ଦାଭଯତ୍ଥେରୋ ନାମ ପୋତଲିଯଵିହାରେ ଵସନ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ରୋଗେ ସମୁଟ୍ଠିତେ କନିଟ୍ଠଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ଵା ଆହ – ‘‘ଆଵୁସୋ, ମଯ୍ହଂ ସଲ୍ଲହୁକଂ କତ୍ଵା ଏକଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେହୀ’’ତି। କିଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନେନ, କବଳୀକାରାହାରଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀତି? କିମତ୍ଥିକୋ ଏସ, ଆଵୁସୋତି? ଭନ୍ତେ, କବଳୀକାରାହାରୋ ଉପାଦାରୂପଂ, ଏକସ୍ମିଞ୍ଚ ଉପାଦାରୂପେ ଦିଟ୍ଠେ ତେଵୀସତି ଉପାଦାରୂପାନି ପାକଟାନି ହୋନ୍ତୀତି । ସୋ ‘‘ଵଟ୍ଟିସ୍ସତି, ଆଵୁସୋ, ଏତ୍ତକ’’ନ୍ତି ତଂ ଉଯ୍ୟୋଜେତ୍ଵା କବଳୀକାରାହାରଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ଵା ଉପାଦାରୂପଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ଵା ଵିଵଟ୍ଟେତ୍ଵା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅଥ ନଂ ଥେରଂ ବହିଵିହାରା ଅନିକ୍ଖନ୍ତମେଵ ପକ୍କୋସିତ୍ଵା, ‘‘ଆଵୁସୋ, ମହାଅଵସ୍ସଯୋସି ମଯ୍ହଂ ଜାତୋ’’ତି କନିଟ୍ଠତ୍ଥେରସ୍ସ ଅତ୍ତନା ପଟିଲଦ୍ଧଗୁଣଂ ଆରୋଚେସି। ବହୁଜନହିତାଯାତି ଏତସ୍ସପି ହି ସଦ୍ଧିଵିହାରିକାଦଯୋ ‘‘ଅଯଂ ନ ଅଜାନିତ୍ଵା କରିସ୍ସତୀ’’ତି ତେନ କତମେଵ କରୋନ୍ତୀତି ବହୁଜନହିତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ନାମ ହୋତୀତି।

୨। ସାରଣୀଯସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୧୨। ଦୁତିଯେ ଖତ୍ତିଯସ୍ସାତି ଜାତିଯା ଖତ୍ତିଯସ୍ସ। ମୁଦ୍ଧାଵସିତ୍ତସ୍ସାତି ରାଜାଭିସେକେନ ମୁଦ୍ଧନି ଅଭିସିତ୍ତସ୍ସ। ସାରଣୀଯାନି ଭଵନ୍ତୀତି ସରିତବ୍ବାନି ଅସମ୍ମୁସ୍ସନୀଯାନି ହୋନ୍ତି। ଜାତୋତି ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ଯାଵଜୀଵଂ ସାରଣୀଯନ୍ତି ଦହରକାଲେ ଜାନିତୁମ୍ପି ନ ସକ୍କା, ଅପରଭାଗେ ପନ ମାତାପିତୁଆଦୀହି ଞାତକେହି ଵା ଦାସାଦୀହି ଵା ‘‘ତ୍ଵଂ ଅସୁକଜନପଦେ ଅସୁକନଗରେ ଅସୁକଦିଵସେ ଅସୁକନକ୍ଖତ୍ତେ ଜାତୋ’’ତି ଆଚିକ୍ଖିତେ ସୁତ୍ଵା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାଵଜୀଵଂ ସରତି ନ ସମ୍ମୁସ୍ସତି। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ – ‘‘ଯାଵଜୀଵଂ ସାରଣୀଯଂ ହୋତୀ’’ତି।

ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁତିଯନ୍ତି ଅଭିସେକଟ୍ଠାନଂ ନାମ ରଞ୍ଞୋ ବଲଵତୁଟ୍ଠିକରଂ ହୋତି, ତେନସ୍ସ ତଂ ଯାଵଜୀଵଂ ସାରଣୀଯଂ। ସଙ୍ଗାମଵିଜଯଟ୍ଠାନେପି ଏସେଵ ନଯୋ। ଏତ୍ଥ ପନ ସଙ୍ଗାମନ୍ତି ଯୁଦ୍ଧଂ। ଅଭିଵିଜିନିତ୍ଵାତି ଜିନିତ୍ଵା ସତ୍ତୁମଦ୍ଦନଂ କତ୍ଵା। ତମେଵ ସଙ୍ଗାମସୀସନ୍ତି ତମେଵ ସଙ୍ଗାମଟ୍ଠାନଂ। ଅଜ୍ଝାଵସତୀତି ଅଭିଭଵିତ୍ଵା ଆଵସତି।

ଇଦାନି ଯସ୍ମା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଜାତିଟ୍ଠାନାଦୀହି କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସାସନେ ତପ୍ପଟିଭାଗେ ଠଯୋ ପୁଗ୍ଗଲେ ଦସ୍ସେତୁଂ ଇଦଂ କାରଣଂ ଆଭତଂ, ତସ୍ମା ତେ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତୋ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲମ୍ପି ପବ୍ବଜ୍ଜାନିସ୍ସିତମେଵାତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ସାରଣୀଯଂ ହୋତୀତି ‘‘ଅହଂ ଅସୁକରଟ୍ଠେ ଅସୁକଜନପଦେ ଅସୁକଵିହାରେ ଅସୁକମାଳକେ ଅସୁକଦିଵାଟ୍ଠାନେ ଅସୁକଚଙ୍କମେ ଅସୁକରୁକ୍ଖମୂଲେ ପବ୍ବଜିତୋ’’ତି ଏଵଂ ଯାଵଜୀଵଂ ସରିତବ୍ବମେଵ ହୋତି ନ ସମ୍ମୁସ୍ସିତବ୍ବଂ।

ଇଦଂଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଏତ୍ତକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ନ ଇତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅତ୍ଥି। ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋତି ଏତ୍ତକୋ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ, ନ ଇତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ ଅତ୍ଥୀତି। ସେସପଦଦ୍ୱୟେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଏୱମେତ୍ଥ ଚତୂହି ସଚ୍ଚେହି ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗୋ କଥିତୋ। କସିଣପରିକମ୍ମୱିପସ୍ସନାଞାଣାନି ପନ ମଗ୍ଗସନ୍ନିସ୍ସିତାନେୱ ହୋନ୍ତି। ସାରଣୀୟଂହୋତୀତି ‘‘ଅହଂ ଅସୁକରଟ୍ଠେ...ପେ... ଅସୁକରୁକ୍ଖମୂଲେ ସୋତାପନ୍ନୋ ଜାତୋ’’ତି ୟାୱଜୀୱଂ ସାରଣୀୟଂ ହୋତି ଅସମ୍ମୁସ୍ସନୀୟଂ।

ଆସୱାନଂ ଖୟାତି ଆସୱାନଂ ଖୟେନ। ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିନ୍ତି ଫଲସମାଧିଂ। ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିନ୍ତି ଫଲପଞ୍ଞଂ। ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱାତି ଅତ୍ତନାୱ ଅଭିୱିସିଟ୍ଠାୟ ପଞ୍ଞାୟ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା। ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀତି ପଟିଲଭିତ୍ୱା ୱିହରତି। ସାରଣୀୟନ୍ତି ‘‘ମୟା ଅସୁକରଟ୍ଠେ...ପେ... ଅସୁକରୁକ୍ଖମୂଲେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତ’’ନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଅରହତ୍ତପତ୍ତିଟ୍ଠାନଂ ନାମ ୟାୱଜୀୱଂ ସାରଣୀୟଂ ହୋତି ଅସମ୍ମୁସ୍ସନୀୟନ୍ତି ୟଥାନୁସନ୍ଧିନାୱ ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠପେସି।

୩। ଆସଂସସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩। ତତିୟେ ସନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥି ଉପଲବ୍ଭନ୍ତି। ସଂୱିଜ୍ଜମାନାତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଲୋକସ୍ମିନ୍ତି ସତ୍ତଲୋକେ। ନିରାସୋତି ଅନାସୋ ଅପତ୍ଥନୋ। ଆସଂସୋତି ଆସଂସମାନୋ ପତ୍ଥୟମାନୋ। ୱିଗତାସୋତି ଅପଗତାସୋ। ଚଣ୍ଡାଲକୁଲେତି ଚଣ୍ଡାଲାନଂ କୁଲେ। ୱେନକୁଲେତି ୱିଲୀୱକାରକୁଲେ। ନେସାଦକୁଲେତି ମିଗଲୁଦ୍ଦକାନଂ କୁଲେ। ରଥକାରକୁଲେତି ଚମ୍ମକାରକୁଲେ। ପୁକ୍କୁସକୁଲେତି ପୁପ୍ଫଛଡ୍ଡକକୁଲେ।

ଏତ୍ତାୱତା କୁଲୱିପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ୟସ୍ମା ନୀଚକୁଲେ ଜାତୋପି ଏକଚ୍ଚୋ ଅଡ୍ଢୋ ହୋତି ମହଦ୍ଧନୋ, ଅୟଂ ପନ ନ ତାଦିସୋ, ତସ୍ମାସ୍ସ ଭୋଗୱିପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଦଲିଦ୍ଦେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଦଲିଦ୍ଦେତି ଦାଲିଦ୍ଦିୟେନ ସମନ୍ନାଗତେ। ଅପ୍ପନ୍ନପାନଭୋଜନେତି ପରିତ୍ତକଅନ୍ନପାନଭୋଜନେ। କସିରୱୁତ୍ତିକେତି ଦୁକ୍ଖଜୀୱିକେ, ୟତ୍ଥ ୱାୟାମେନ ପୟୋଗେନ ଜୀୱିତୱୁତ୍ତିଂ ସାଧେନ୍ତି, ତଥାରୂପେତି ଅତ୍ଥୋ। ୟତ୍ଥ କସିରେନ ଘାସଚ୍ଛାଦୋ ଲବ୍ଭତୀତି ୟସ୍ମିଂ କୁଲେ ଦୁକ୍ଖେନ ୟାଗୁଭତ୍ତଘାସୋ ଚ କୋପୀନମତ୍ତଂ ଅଚ୍ଛାଦନଞ୍ଚ ଲବ୍ଭତି।

ଇଦାନି ୟସ୍ମା ଏକଚ୍ଚୋ ନୀଚକୁଲେ ଜାତୋପି ଉପଧିସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି ଅତ୍ତଭାୱସମିଦ୍ଧିୟଂ ଠିତୋ , ଅୟଞ୍ଚ ନ ତାଦିସୋ, ତସ୍ମାସ୍ସ ସରୀରୱିପତ୍ତିମ୍ପି ଦସ୍ସେତୁଂ ସୋ ଚ ହୋତି ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋତି ପଂସୁପିସାଚକୋ ୱିୟ ଝାମଖାଣୁୱଣ୍ଣୋ। ଦୁଦ୍ଦସିକୋତି ୱିଜାତମାତୁୟାପି ଅମନାପଦସ୍ସନୋ। ଓକୋଟିମକୋତି ଲକୁଣ୍ଡକୋ। କାଣୋତି ଏକକ୍ଖିକାଣୋ ୱା ଉଭୟକ୍ଖିକାଣୋ ୱା। କୁଣୀତି ଏକହତ୍ଥକୁଣୀ ୱା ଉଭୟହତ୍ଥକୁଣୀ ୱା। ଖଞ୍ଜୋତି ଏକପାଦଖଞ୍ଜୋ ୱା ଉଭୟପାଦଖଞ୍ଜୋ ୱା। ପକ୍ଖହତୋତି ହତପକ୍ଖୋ ପୀଠସପ୍ପୀ। ପଦୀପେୟ୍ୟସ୍ସାତି ୱଟ୍ଟିତେଲକପଲ୍ଲକାଦିନୋ ପଦୀପୌପକରଣସ୍ସ। ତସ୍ସ ନ ଏୱଂ ହୋତୀତି। କସ୍ମା ନ ହୋତି? ନୀଚକୁଲେ ଜାତତ୍ତା।

ଜେଟ୍ଠୋତି ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଜେଟ୍ଠେ ସତି କନିଟ୍ଠୋ ଆସଂ ନ କରୋତି, ତସ୍ମା ଜେଟ୍ଠୋତି ଆହ। ଆଭିସେକୋତି ଜେଟ୍ଠୋପି ନ ଅଭିସେକାରହୋ ଆସଂ ନ କରୋତି, ତସ୍ମା ଆଭିସେକୋତି ଆହ। ଅନଭିସିତ୍ତୋତି ଅଭିସେକାରହୋପି କାଣକୁଣିଆଦିଦୋସରହିତୋ ସକିଂ ଅଭିସିତ୍ତୋ ପୁନ ଅଭିସେକେ ଆସଂ ନ କରୋତି, ତସ୍ମା ଅନଭିସିତ୍ତୋତି ଆହ । ଅଚଲପ୍ପତ୍ତୋତି ଜେଟ୍ଠୋପି ଆଭିସେକୋ ଅନଭିସିତ୍ତୋ ମନ୍ଦୋ ଉତ୍ତାନସେୟ୍ୟକୋ, ସୋପି ଅଭିସେକେ ଆସଂ ନ କରୋତି। ସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକୋ ପନ ପଞ୍ଞାୟମାନମସ୍ସୁଭେଦୋ ଅଚଲପ୍ପତ୍ତୋ ନାମ ହୋତି, ମହନ୍ତମ୍ପି ରଜ୍ଜଂ ୱିଚାରେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା ‘‘ଅଚଲପ୍ପତ୍ତୋ’’ତି ଆହ। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତୀତି କସ୍ମା ହୋତି? ମହାଜାତିତାୟ।

ଦୁସ୍ସୀଲୋତି ନିସ୍ସୀଲୋ। ପାପଧମ୍ମୋତି ଲାମକଧମ୍ମୋ। ଅସୁଚୀତି ଅସୁଚୀହି କାୟକମ୍ମାଦୀହି ସମନ୍ନାଗତୋ। ସଙ୍କସ୍ସରସମାଚାରୋତି ସଙ୍କାହି ସରିତବ୍ବସମାଚାରୋ, କିଞ୍ଚିଦେୱ ଅସାରୁପ୍ପଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ଇମିନା କତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଏୱଂ ପରେସଂ ଆସଙ୍କନୀୟସମାଚାରୋ, ଅତ୍ତନାୟେୱ ୱା ସଙ୍କାହି ସରିତବ୍ବସମାଚାରୋ, ସାସଙ୍କସମାଚାରୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ସ ହି ଦିୱାଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା କିଞ୍ଚିଦେୱ ମନ୍ତୟନ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମେ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ମନ୍ତେନ୍ତି, କଚ୍ଚି ନୁ ଖୋ ମୟା କତକମ୍ମଂ ଜାନିତ୍ୱା ମନ୍ତେନ୍ତୀ’’ତି ଏୱଂ ସାସଙ୍କସମାଚାରୋ ହୋତି। ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକମ୍ମନ୍ତୋତି ପଟିଚ୍ଛାଦେତବ୍ବୟୁତ୍ତକେନ ପାପକମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଅସ୍ସମଣୋ ସମଣପଟିଞ୍ଞୋତି ଅସ୍ସମଣୋ ହୁତ୍ୱାୱ ସମଣପତିରୂପକତାୟ ‘‘ସମଣୋ ଅହ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ପଟିଞ୍ଞୋ। ଅବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବ୍ରହ୍ମଚାରିପଟିଞ୍ଞୋତି ଅଞ୍ଞେ ବ୍ରହ୍ମଚାରିନୋ ସୁନିୱତ୍ଥେ ସୁପାରୁତେ ସୁମ୍ଭକପତ୍ତଧରେ ଗାମନିଗମରାଜଧାନୀସୁ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ସୟମ୍ପି ତାଦିସେନ ଆକାରେନ ତଥା ପଟିପଜ୍ଜନତୋ ‘‘ଅହଂ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ’’ତି ପଟିଞ୍ଞଂ ଦେନ୍ତୋ ୱିୟ ହୋତି। ‘‘ଅହଂ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଉପୋସଥଗ୍ଗାଦୀନି ପୱିସନ୍ତୋ ପନ ବ୍ରହ୍ମଚାରିପଟିଞ୍ଞୋ ହୋତିୟେୱ, ତଥା ସଙ୍ଘିକଂ ଲାଭଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ। ଅନ୍ତୋପୂତୀତି ପୂତିନା କମ୍ମେନ ଅନ୍ତୋ ଅନୁପୱିଟ୍ଠୋ। ଅୱସ୍ସୁତୋତି ରାଗାଦୀହି ତିନ୍ତୋ। କସମ୍ବୁଜାତୋତି ସଞ୍ଜାତରାଗାଦିକଚୱରୋ। ତସ୍ସ ନ ଏୱଂ ହୋତୀତି। କସ୍ମା ନ ହୋତି? ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୌପନିସ୍ସୟସ୍ସ ନତ୍ଥିତାୟ। ତସ୍ସଏୱଂ ହୋତୀତି। କସ୍ମା ହୋତି? ମହାସୀଲସ୍ମିଂ ପରିପୂରକାରିତାୟ।

୪। ଚକ୍କୱତ୍ତିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪। ଚତୁତ୍ଥେ ଚତୂହି ସଙ୍ଗହୱତ୍ଥୂହି ଜନଂ ରଞ୍ଜେତୀତି ରାଜା। ଚକ୍କଂ ୱତ୍ତେତୀତି ଚକ୍କୱତ୍ତୀ। ୱତ୍ତିତଂ ୱା ଅନେନ ଚକ୍କନ୍ତି ଚକ୍କୱତ୍ତୀ। ଧମ୍ମୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଧମ୍ମିକୋ। ଧମ୍ମେନେୱ ଦସୱିଧେନ ଚକ୍କୱତ୍ତିୱତ୍ତେନ ରାଜା ଜାତୋତି ଧମ୍ମରାଜା। ସୋପି ନ ଅରାଜକନ୍ତି ସୋପି ଅଞ୍ଞଂ ନିସ୍ସୟରାଜାନଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ଚକ୍କଂ ନାମ ୱତ୍ତେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତି ସତ୍ଥା ଦେସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଯଥାନୁସନ୍ଧିଂ ଅପାପେତ୍ୱାୱ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। କସ୍ମା? ଅନୁସନ୍ଧିକୁସଲା ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତି, ବହୂ ହି ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ତଥାରୂପା ଭିକ୍ଖୂ, ଅଥାହଂ ତେହି ପୁଟ୍ଠୋ ଦେସନଂ ୱଡ୍ଢେସ୍ସାମୀତି। ଅଥେକୋ ଅନୁସନ୍ଧିକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ କୋ ପନ, ଭନ୍ତେତିଆଦିମାହ। ଭଗୱାପିସ୍ସ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ ଧମ୍ମୋ ଭିକ୍ଖୂତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ଧମ୍ମୋତି ଦସକୁସଲକମ୍ମପଥଧମ୍ମୋ। ଧମ୍ମନ୍ତି ତମେୱ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ଧମ୍ମଂ। ନିସ୍ସାୟାତି ତଦଧିଟ୍ଠାନେନ ଚେତସା ତମେୱ ନିସ୍ସୟଂ କତ୍ୱା। ଧମ୍ମଂ ସକ୍କରୋନ୍ତୋତି ଯଥା କତୋ ସୋ ଧମ୍ମୋ ସୁଟ୍ଠୁ କତୋ ହୋତି, ଏୱମେତଂ କରୋନ୍ତୋ। ଧମ୍ମଂ ଗରୁଂ କରୋନ୍ତୋତି ତସ୍ମିଂ ଗାରୱୁପ୍ପତ୍ତିୟା ତଂ ଗରୁକରୋନ୍ତୋ। ଧମ୍ମଂ ଅପଚାୟମାନୋତି ତସ୍ସେୱ ଧମ୍ମସ୍ସ ଅଞ୍ଜଲିକରଣାଦୀହି ନୀଚୱୁତ୍ତିତଂ କରୋନ୍ତୋ। ଧମ୍ମଦ୍ଧଜୋ ଧମ୍ମକେତୂତି ତଂ ଧମ୍ମଂ ଧଜମିୱ ପୁରକ୍ଖତ୍ୱା କେତୁମିୱ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୱତ୍ତିୟା ଧମ୍ମଦ୍ଧଜୋ ଧମ୍ମକେତୁ ଚ ହୁତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଧମ୍ମାଧିପତେୟ୍ୟୋତି ଧମ୍ମାଧିପତିଭୂତାଗତଭାୱେନ ଧମ୍ମୱସେନେୱ ଚ ସବ୍ବକିରିୟାନଂ କରଣେନ ଧମ୍ମାଧିପତେୟ୍ୟୋ ହୁତ୍ୱା। ଧମ୍ମିକଂ ରକ୍ଖାୱରଣଗୁତ୍ତିଂ ସଂୱିଦହତୀତି ଧମ୍ମୋ ଅସ୍ସା ଅତ୍ଥୀତି ଧମ୍ମିକା, ରକ୍ଖା ଚ ଆୱରଣଞ୍ଚ ଗୁତ୍ତି ଚ ରକ୍ଖାୱରଣଗୁତ୍ତି। ତତ୍ଥ ''ପରଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋ ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖତୀ''ତି ୱଚନତୋ ଖନ୍ତିଆଦୟୋ ରକ୍ଖା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋ ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖତି। ଖନ୍ତିୟା ଅୱିହିଂସାୟ ମେତ୍ତଚିତ୍ତତାୟ ଅନୁଦ୍ଦୟାୟା''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୩୮୫)। ନିୱାସନପାରୁପନଗେହାଦୀନି ଆୱରଣଂ। ଚୋରାଦିଉପଦ୍ଦୱନିୱାରଣତ୍ଥଂ ଗୋପାୟନା ଗୁତ୍ତି। ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ସୁଟ୍ଠୁ ୱିଦହତି ପୱତ୍ତେତି ଠପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ଯତ୍ଥ ସା ସଂୱିଦହିତବ୍ବା, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଅନ୍ତୋଜନସ୍ମିନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ରାୟଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ଅନ୍ତୋଜନସଙ୍ଖାତଂ ପୁତ୍ତଦାରଂ ସୀଲସଂୱରେ ପତିଟ୍ଠାପେନ୍ତୋ ୱତ୍ଥଗନ୍ଧମାଲାଦୀନି ଚସ୍ସ ଦଦମାନୋ ସବ୍ବୋପଦ୍ଦୱେ ଚସ୍ସ ନିୱାରୟମାନୋ ଧମ୍ମିକଂ ରକ୍ଖାୱରଣଗୁତ୍ତିଂ ସଂୱିଦହତି ନାମ। ଖତ୍ତିୟାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଅୟଂ ପନ ୱିସେସୋ – ଅଭିସିତ୍ତଖତ୍ତିୟା ଭଦ୍ରଅସ୍ସାଜାନୀୟାଦିରତନସମ୍ପଦାନେନପି ଉପଗଣ୍ହିତବ୍ବା, ଅନୁୟନ୍ତା ଖତ୍ତିୟା ତେସଂ ଅନୁରୂପୟାନୱାହନସମ୍ପଦାନେନପି ପରିତୋସେତବ୍ବା, ବଲକାୟୋ କାଲଂ ଅନତିକ୍କମେତ୍ୱା ଭତ୍ତୱେତନସମ୍ପଦାନେନପି ଅନୁଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣା ଅନ୍ନପାନୱତ୍ଥାଦିନା ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମେନ, ଗହପତିକା ଭତ୍ତବୀଜନଙ୍ଗଲବଲିବଦ୍ଦାଦିସମ୍ପଦାନେନ, ତଥା ନିଗମୱାସିନୋ ନେଗମା ଜନପଦୱାସିନୋ ଚ ଜାନପଦା। ସମିତପାପବାହିତପାପା ପନ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସମଣପରିକ୍ଖାରସମ୍ପଦାନେନ ସକ୍କାତବ୍ବା, ମିଗପକ୍ଖିନୋ ଅଭୟଦାନେନ ସମସ୍ସାସେତବ୍ବା।

ଧମ୍ମେନେୱ ଚକ୍କଂ ୱତ୍ତେତୀତି ଦସକୁସଲକମ୍ମପଥଧମ୍ମେନେୱ ଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତି। ତଂ ହୋତି ଚକ୍କଂ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିୟନ୍ତି ତଂ ତେନ ଏୱଂ ପୱତ୍ତିତଂ ଆଣାଚକ୍କଂ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିୟଂ ହୋତି। କେନଚିମନୁସ୍ସଭୂତେନାତି ଦେୱତା ନାମ ଅତ୍ତନା ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତମେୱ କରୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ତା ଅଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ''ମନୁସ୍ସଭୂତେନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଚ୍ଚତ୍ଥିକେନାତି ପଟିଅତ୍ଥିକେନ, ପଟିସତ୍ତୁନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଧମ୍ମିକୋତି ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଦସକୁସଲକମ୍ମପଥୱସେନ ଧମ୍ମିକୋ, ତଥାଗତୋ ପନ ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୱସେନ। ଧମ୍ମରାଜାତି ନୱହି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେହି ମହାଜନଂ ରଞ୍ଜେତୀତି ଧମ୍ମରାଜା। ଧମ୍ମଂଯେୱାତି ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମମେୱ ନିସ୍ସାୟ ତମେୱ ସକ୍କରୋନ୍ତୋ ତଂ ଗରୁକରୋନ୍ତୋ ତଂ ଅପଚାୟମାନୋ। ସୋୱସ୍ସ ଧମ୍ମୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତଟ୍ଠେନ ଧଜୋତି ଧମ୍ମଦ୍ଧଜୋ। ସୋୱସ୍ସ କେତୂତି ଧମ୍ମକେତୁ। ତମେୱ ଅଧିପତିଂ ଜେଟ୍ଠକଂ କତ୍ୱା ୱିହରତୀତି ଧମ୍ମାଧିପତେୟ୍ୟୋ। ଧମ୍ମିକଂ ରକ୍ଖାୱରଣଗୁତ୍ତିନ୍ତି ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଦାୟିକରକ୍ଖଞ୍ଚ ଆୱରଣଞ୍ଚ ଗୁତ୍ତିଞ୍ଚ। ସଂୱିଦହତୀତି ଠପେତି ପଞ୍ଞପେତି। ଏୱରୂପନ୍ତି ତିୱିଧଂ କାୟଦୁଚ୍ଚରିତଂ ନ ସେୱିତବ୍ବଂ, ସୁଚରିତଂ ସେୱିତବ୍ବନ୍ତି ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସଂୱିଦହିତ୍ୱାତି ଠପେତ୍ୱା କଥେତ୍ୱା। ଧମ୍ମେନେୱ ଅନୁତ୍ତରଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତୀତି ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେନେୱ ଅସଦିସଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତି। ତଂ ହୋତି ଚକ୍କଂ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିୟନ୍ତି ତଂ ଏୱଂ ପୱତ୍ତିତଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଏତେସୁ ସମଣାଦୀସୁ ଏକେନପି ପଟିୱତ୍ତେତୁଂ ପଟିବାହିତୁଂ ନ ସକ୍କା। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

୫। ସଚେତନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୫। ପଞ୍ଚମେ ଇସିପତନେତି ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସଙ୍ଖାତାନଂ ଇସୀନଂ ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନତ୍ଥାୟ ଚେୱ ଉପୋସଥକରଣତ୍ଥାୟ ଚ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପତନେ, ସନ୍ନିପାତଟ୍ଠାନେତି ଅତ୍ଥୋ। ପଦନେତିପି ପାଠୋ, ଅୟମେୱ ଅତ୍ଥୋ। ମିଗଦାୟେତି ମିଗାନଂ ଅଭୟତ୍ଥାୟ ଦିନ୍ନେ। ଛହି ମାସେହି ଛାରତ୍ତୂନେହୀତି ସୋ କିର ରଞ୍ଞା ଆଣତ୍ତଦିୱସେୟେୱ ସବ୍ବୂପକରଣାନି ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅନ୍ତେୱାସିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଗାମଦ୍ୱାରଗାମମଜ୍ଝଦେୱକୁଲସୁସାନାଦୀସୁ

ઠિତରୁକ୍ଖେ ଚେୱ ଝାମପତିତସୁକ୍ଖରୁକ୍ଖେ ଚ ୱିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ସମ୍ପନ୍ନପଦେସେ ଠିତେ ସଙ୍କଦୋସୱିୱଜ୍ଜିତେ ନାଭିଅରନେମୀନଂ ଅନୁରୂପେ ରୁକ୍ଖେ ଗହେତ୍ୱା ତଂ ଚକ୍କଂ ଅକାସି। ତସ୍ସ ରୁକ୍ଖେ ୱିଚିନିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଚେୱ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଚ ଏତ୍ତକୋ କାଲୋ ୱୀତିୱତ୍ତୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଛହି ମାସେହି ଛାରତ୍ତୂନେହୀ''ତି। ନାନାକରଣନ୍ତି ନାନତ୍ତଂ। ନେସନ୍ତି ନ ଏସଂ। ଅତ୍ଥେସନ୍ତି ଅତ୍ଥି ଏସଂ। ଅଭିସଙ୍ଖାରସ୍ସ ଗତୀତି ପୟୋଗସ୍ସ ଗମନଂ। ଚିଙ୍ଗୁଲାୟିତ୍ୱାତି ପରିବ୍ଭମିତ୍ୱା। ଅକ୍ଖାହତଂ ମଞ୍ଞେତି ଅକ୍ଖେ ପଓେସେତ୍ୱା ଠପିତମିୱ।

ସଦୋସାତି ସଗଣ୍ଠା ଉଣ୍ଣତୋଣତଟ୍ଠାନୟୁତ୍ତା। ସକସାୱାତି ପୂତିସାରେନ ଚେୱ ଫେଗ୍ଗୁନା ଚ ୟୁତ୍ତା। କାୟୱଙ୍କାତିଆଦୀନି କାୟଦୁଚ୍ଚରିତାଦୀନଂ ନାମାନି। ଏୱଂ ପପତିତାତି ଏୱଂ ଗୁଣପତନେନ ପତିତା। ଏୱଂ ପତିଟ୍ଠିତାତି ଏୱଂ ଗୁଣେହି ପତିଟ୍ଠିତା। ତତ୍ଥ ଲୋକିୟମହାଜନା ପପତିତା ନାମ, ସୋତାପନ୍ନାଦୟୋ ପତିଟ୍ଠିତା ନାମ। ତେସୁପି ପୁରିମା ତୟୋ କିଲେସାନଂ ସମୁଦାଚାରକ୍ଖଣେ ପପତିତା ନାମ, ଖୀଣାସୱା ପନ ଏକନ୍ତେନେୱ ପତିଟ୍ଠିତା ନାମ। ତସ୍ମାତି ୟସ୍ମା ଅପ୍ପହୀନକାୟୱଙ୍କାଦୟୋ ପପତନ୍ତି, ପହୀନକାୟୱଙ୍କାଦୟୋ ପତିଟ୍ଠହନ୍ତି, ତସ୍ମା। କାୟୱଙ୍କାଦୀନଂ ପନ ଏୱଂ ପହାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ – ପାଣାତିପାତୋ ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ମିଚ୍ଛାଚାରୋ ମୁସାୱାଦୋ ପିସୁଣାୱାଚା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀତି ଇମେ ତାୱ ଛ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେନ ପହୀୟନ୍ତି, ଫରୁସାୱାଚା ବ୍ୟାପାଦୋତି ଦ୍ୱେ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ, ଅଭିଜ୍ଝା ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୋତି ଦ୍ୱେ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନାତି।

୬। ଅପଣ୍ଣକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୬। ଛଟ୍ଠେ ଅପଣ୍ଣକପଟିପଦନ୍ତି ଅୱିରଦ୍ଧପଟିପଦଂ ଏକଂସପଟିପଦଂ ନିୟ୍ୟାନିକପଟିପଦଂ କାରଣପଟିପଦଂ ସାରପଟିପଦଂ ମଣ୍ଡପଟିପଦଂ ଅପଚ୍ଚନୀକପଟିପଦଂ ଅନୁଲୋମପଟିପଦଂ ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, ନ ତକ୍କଗ୍ଗାହେନ ୱା ନୟଗ୍ଗାହେନ ୱା। ଏୱଂ ଗହେତ୍ୱା ପଟିପନ୍ନୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀ ୱା ଉପାସକୋ ୱା ଉପାସିକା ୱା ମନୁସ୍ସଦେୱନିବ୍ବାନସମ୍ପତ୍ତୀହି ହାୟତି ପରିହାୟତି, ଅପଣ୍ଣକପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନୋ ପନ ତାହି ସମ୍ପତ୍ତୀହି ନ ପରିହାୟତି। ଅତୀତେ କନ୍ତାରଦ୍ଧାନମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ସତ୍ଥୱାହେସୁ ୟକ୍ଖସ୍ସ ୱଚନଂ ଗହେତ୍ୱା ବାଲସତ୍ଥୱାହୋ ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ଥେନ ଅନୟବ୍ୟସନଂ ପତ୍ତୋ, ୟକ୍ଖସ୍ସ ୱଚନଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ''ଉଦକଦିଟ୍ଠଟ୍ଠାନେ ଉଦକଂ ଛଡ୍ଡେସ୍ସାମା''ତି ସତ୍ଥକେ ସଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନୋ ପଣ୍ଡିତସତ୍ଥୱାହୋ ୱିୟ। ୟଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ –

''ଅପଣ୍ଣକଂ ଠାନମେକେ, ଦୁତିୟଂ ଆହୁ ତକ୍କିକା;

ଏତଦଞ୍ଞାୟ ମେଧାୱୀ, ତଂ ଗଣ୍ହେ ୟଦପଣ୍ଣକ''ନ୍ତି। (ଜା। ୧।୧।୧);

ୟୋନି ଚସ୍ସ ଆରଦ୍ଧା ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ୟୋନୀତି ଖନ୍ଧକୋଟ୍ଠାସସ୍ସପି କାରଣସ୍ସପି ପସ୍ସାୱମଗ୍ଗସ୍ସପି ନାମଂ। ''ଚତସ୍ସୋ ଖୋ ଇମା, ସାରିପୁତ୍ତ, ୟୋନିୟୋ''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୧୫୨) ହି ଖନ୍ଧକୋଟ୍ଠାସୋ ୟୋନି ନାମ। ''ୟୋନି ହେସା ଭୂମିଜ ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାୟା''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୩।୨୨୬) କାରଣଂ। ''ନ ଚାହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ବ୍ରୂମି, ୟୋନିଜଂ ମତ୍ତିସମ୍ଭୱ''ନ୍ତି (ମ। ନି। ୨।୪୫୭; ଧ। ପ। ୩୯୬) ଚ ''ତମେନଂ କମ୍ମଜୱାତା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଉଦ୍ଧଂପାଦଂ ଅଧୋସିରଂ ସମ୍ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ମାତୁ ୟୋନିମୁଖେ ସମ୍ପଟିପାଦେନ୍ତୀ''ତି ଚ ଆଦୀସୁ ପସ୍ସାୱମଗ୍ଗୋ। ଇଧ ପନ କାରଣଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଆରଦ୍ଧାତି ପଗ୍ଗହିତା ପରିପୁଣ୍ଣା।

ଆସୱାନଂ ଖୟାୟାତି ଏତ୍ଥ ଆସୱନ୍ତୀତି ଆସୱା, ଚକ୍ଖୁତୋପି…ପେ… ମନତୋପି ସନ୍ଦନ୍ତି ପୱତ୍ତନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଧମ୍ମତୋ ୟାୱ ଗୋତ୍ରଭୁ, ଓକାସତୋ ୟାୱ ଭୱଗ୍ଗା ସୱନ୍ତୀତି ୱା ଆସୱା, ଏତେ ଧମ୍ମେ ଏତଞ୍ଚ ଓକାସଂ ଅନ୍ତୋକରିତ୍ୱା ପୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନ୍ତୋକରଣତ୍ଥୋ ହି ଅୟଂ ଆକାରୋ। ଚିରପାରିୱାସିୟଟ୍ଠେନ ମଦିରାଦୟୋ ଆସୱା, ଆସୱା ୱିୟାତିପି ଆସୱା। ଲୋକସ୍ମିମ୍ପି ହି ଚିରପାରିୱାସିକା ମଦିରାଦୟୋ ଆସୱାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ୟଦି ଚ ଚିରପାରିୱାସିୟଟ୍ଠେନ ଆସୱା, ଏତେୟେୱ ଭୱିତୁମରହନ୍ତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ''ପୁରିମା, ଭିକ୍ଖୱେ, କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାୟତି ଅୱିଜ୍ଜାୟ, ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ଅୱିଜ୍ଜା ନାହୋସୀ''ତିଆଦି (ଅ। ନି। ୧୦।୬୧)। ଆୟତଂ ୱା ସଂସାରଦୁକ୍ଖଂ ସୱନ୍ତି ପସୱନ୍ତୀତିପି ଆସୱା। ପୁରିମାନି ଚେତ୍ଥ ନିବ୍ବଚନାନି ୟତ୍ଥ କିଲେସା ଆସୱାତି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତତ୍ଥ ୟୁଜ୍ଜନ୍ତି, ପଚ୍ଛିମଂ କମ୍ମେପି। ନ କେୱଲଞ୍ଚ କମ୍ମକିଲେସାୟେୱ ଆସୱା, ଅପିଚ ଖୋ ନାନପ୍ପକାରା ଉପଦ୍ଦୱାପି। ସୁତ୍ତେସୁ ହି ''ନାହଂ, ଚୁନ୍ଦ, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାନଂୟେୱ ଆସୱାନଂ ସଂୱରାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେମୀ''ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୧୮୨) ଏତ୍ଥ ୱିୱାଦମୂଲଭୂତା କିଲେସା ଆସୱାତି ଆଗତା।

''ୟେନ ଦେୱୂପପତ୍ୟସ୍ସ, ଗନ୍ଧବ୍ବୋ ୱା ୱିହଙ୍ଗମୋ;

ୟକ୍ଖତ୍ତଂ ୟେନ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ, ମନୁସ୍ସତ୍ତଞ୍ଚ ଅବ୍ବଜେ;

ତେ ମଗ୍ଗେନ ଆସଵା ଖୀଣା, ଭିନ୍ନତ୍ତା ଵିନଳୀକତା’’ତି। (ଅ। ନି। ୪।୩୬) –

ଏତ୍ଥ ତେଭୂମକଂ ଚ କମ୍ମଂ ଅଵସେସା ଚ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା। ‘‘ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାନଂ ଆସଵାନଂ ସଂଵରାଯ ସମ୍ପରାଯିକାନଂ ଆସଵାନଂ ପଟିଘାତାଯା’’ତି (ପାରା। ୩୯; ଅ। ନି। ୨।୨୦୨-୨୩୦) ଏତ୍ଥ ପରୂପଵାଦଵିପ୍ପଟିସାରଵଧବନ୍ଧାଦଯୋ ଚେଵ ଅପାଯଦୁକ୍ଖଭୂତା ଚ ନାନପ୍ପକାରା ଉପଦ୍ଦଵା।

ତେ ପନେତେ ଆସଵା ଯତ୍ଥ ଯଥା ଆଗତା, ତତ୍ଥ ତଥା ଵେଦିତବ୍ବା। ଏତେ ହି ଵିନଯେ ତାଵ ‘‘ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାନଂ ଆସଵାନଂ ସଂଵରାଯ, ସମ୍ପରାଯିକାନଂ ଆସଵାନଂ ପଟିଘାତାଯା’’ତି (ପାରା। ୩୯; ଅ। ନି। ୨।୨୦୨-୨୩୦) ଦ୍ଵେଧା ଆଗତା। ସଳାଯତନେ ‘‘ତଯୋ ମେ, ଆଵୁସୋ, ଆସଵା କାମାସଵୋ ଭଵାସଵୋ ଅଵିଜ୍ଜାସଵୋ’’ତି (ସଂ। ନି। ୪।୩୨୧) ତିଧା ଆଗତା। ଅଞ୍ଞେସୁ ଚ ସୁତ୍ତନ୍ତେସୁ (ଚୂଳନି। ଜତୁକଣ୍ଣିମାଣଵପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସୋ ୬୯; ପଟି। ମ। ୧।୧୦୭) ଅଭିଧମ୍ମେ (ଧ। ସ। ୧୧୦୨-୧୧୦୬; ଵିଭ। ୯୩୭) ଚ ତେଯେଵ ଦିଟ୍ଠାସଵେନ ସହ ଚତୁଧା ଆଗତା। ନିବ୍ବେଧିକପରିଯାଯେନ ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆସଵା ନିରଯଗାମିନିଯା , ଅତ୍ଥି ଆସଵା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଗାମିନିଯା, ଅତ୍ଥି ଆସଵା ପେତ୍ତିଵିସଯଗାମିନିଯା, ଅତ୍ଥି ଆସଵା ମନୁସ୍ସଲୋକଗାମିନିଯା, ଅତ୍ଥି ଆସଵା ଦେଵଲୋକଗାମିନିଯା’’ତି (ଅ। ନି। ୬।୬୩) ପଞ୍ଚଧା ଆଗତା। କମ୍ମମେଵ ଚେତ୍ଥ ଆସଵାତି ଵୁତ୍ତଂ। ଛକ୍କନିପାତେ ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆସଵା ସଂଵରାପହାତବ୍ବା’’ତିଆଦିନା (ଅ। ନି। ୬।୫୮) ନଯେନ ଛଧା ଆଗତା। ସବ୍ବାସଵପରିଯାଯେ (ମ। ନି। ୧।୧୪ ଆଦଯୋ) ତେଯେଵ ଦସ୍ସନେନ ପହାତବ୍ବେହି ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ତଧା ଆଗତା। ଇଧ ପନ ଅଭିଧମ୍ମନଯେନ ଚତ୍ତାରୋ ଆସଵା ଅଧିପ୍ପେତାତି ଵେଦିତବ୍ବା।

ଖଯାଯାତି ଏତ୍ଥ ପନ ଆସଵାନଂ ସରସଭେଦୋପି ଖୀଣାକାରୋପି ମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନାନିପି ‘‘ଆସଵକ୍ଖଯୋ’’ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ‘‘ଯୋ ଆସଵାନଂ ଖଯୋ ଵଯୋ ଭେଦୋ ପରିଭେଦୋ ଅନିଚ୍ଚତା ଅନ୍ତରଧାନ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ହି ଆସଵାନଂ ସରସଭେଦୋ ‘‘ଆସଵକ୍ଖଯୋ’’ତି ଵୁତ୍ତୋ। ‘‘ଜାନତୋ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପସ୍ସତୋ ଆସଵାନଂ ଖଯଂ ଵଦାମୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୧୫; ସଂ। ନି। ୨।୨୩; ଇତିଵୁ। ୧୦୨) ଏତ୍ଥ ଆସଵପ୍ପହାନଂ ଆସଵାନଂ ଅଚ୍ଚନ୍ତକ୍ଖଯୋ ଅସମୁପ୍ପାଦୋ ଖୀଣାକାରୋ ନତ୍ଥିଭାଵୋ ‘‘ଆସଵକ୍ଖଯୋ’’ତି ଵୁତ୍ତୋ।

‘‘ସେଖସ୍ସ ସିକ୍ଖମାନସ୍ସ, ଉଜୁମଗ୍ଗାନୁସାରିନୋ;

ଖଯସ୍ମିଂ ପଠମଂ ଞାଣଂ, ତତୋ ଅଞ୍ଞା ଅନନ୍ତରା’’ତି। (ଇତିଵୁ। ୬୨) –

ଏତ୍ଥ ମଗ୍ଗୋ ‘‘ଆସଵକ୍ଖଯୋ’’ତି ଵୁତ୍ତୋ। ‘‘ଆସଵାନଂ ଖଯା ସମଣୋ ହୋତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୪୩୮) ଏତ୍ଥ ଫଲଂ।

‘‘ପରଵଜ୍ଜାନୁପସ୍ସିସ୍ସ, ନିଚ୍ଚଂ ଉଜ୍ଝାନସଞ୍ଞିନୋ;

ଆସଵା ତସ୍ସ ଵଡ୍ଢନ୍ତି, ଆରା ସୋ ଆସଵକ୍ଖଯା’’ତି। (ଧ। ପ। ୨୫୩) –

ଏତ୍ଥ ନିବ୍ବାନଂ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସୁତ୍ତେ ଫଲଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଆସଵାନଂ ଖଯାଯା’’ତି ଆହ, ଅରହତ୍ତଫଲତ୍ଥାଯାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ଵାରୋତି ମନଚ୍ଛଟ୍ଠେସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ପିହିତଦ୍ଵାରୋ। ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୂତି ଭୋଜନସ୍ମିଂ ପମାଣଞ୍ଞୂ, ପଟିଗ୍ଗହଣପରିଭୋଗପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣମତ୍ତଂ ଜାନାତି ପଜାନାତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଜାଗରିଯଂଅନୁଯୁତ୍ତୋତି ରତ୍ତିନ୍ଦିଵଂ ଛ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ଵା ପଞ୍ଚସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ଜାଗରଣଭାଵଂ ଅନୁଯୁତ୍ତୋ, ଜାଗରଣେଯେଵ ଯୁତ୍ତପ୍ପଯୁତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏଵଂ ମାତିକଂ ଠପେତ୍ଵା ଇଦାନି ତମେଵ ଠପିତପଟିପାଟିଯା ଵିଭଜନ୍ତୋ କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୂତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ଵାତିଆଦୀନଂ ଅତ୍ଥୋ ଵିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ଵିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୫) ଵିତ୍ଥାରିତୋ, ତଥା ପଟିସଙ୍ଖା ଯୋନିସୋ ଆହାରଂ ଆହାରେତି ନେଵ ଦଵାଯାତିଆଦୀନଂ (ଵିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୮)। ଆଵରଣୀଯେହି ଧମ୍ମେହୀତି ପଞ୍ଚହି ନୀଵରଣେହି ଧମ୍ମେହି। ନୀଵରଣାନି ହି ଚିତ୍ତଂ ଆଵରିତ୍ଵା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ତସ୍ମା ଆଵରଣୀଯା ଧମ୍ମାତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି। ସୀହସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେତୀତି ସୀହୋ ଵିଯ ସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେତି। ପାଦେ ପାଦଂ ଅଚ୍ଚାଧାଯାତି ଵାମପାଦଂ ଦକ୍ଖିଣପାଦେ ଅତିଆଧାଯ। ସମଂ ଠପିତେ ହି ପାଦେ ଜାଣୁକେନ ଜାଣୁକଂ ଗୋପ୍ଫକେନ ଚ ଗୋପ୍ଫକଂ ଘଟୀଯତି, ତତୋ ଵେଦନା ଉଟ୍ଠହନ୍ତି। ତସ୍ମା ତସ୍ସ ଦୋସସ୍ସ ପରିଵଜ୍ଜନତ୍ଥଂ ଥୋକଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ଵା ଏସ ପାଦଂ ଠପେତି। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ – ‘‘ପାଦେ ପାଦଂ ଅଚ୍ଚାଧାଯା’’ତି।

ସତୋସମ୍ପଜାନୋତି ସତିଯା ଚେୱ ସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତୋ। କଥଂ ପନେସ ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ନାମ ହୋତୀତି? ପୁରିମପଦ୍ୱଓଡ୍ଡିୱସେନ। ଅଯଂ ହି ଚଙ୍କମେ ଚଙ୍କମନ୍ତୋ ନିଦ୍ଦାଯ ଓକ୍କମନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ପଓଉମାନଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଠପେତ୍ୱା ମଞ୍ଚେ ୱା ଫଲକେ ୱା ନିପନ୍ନୋ ନିଦ୍ଦଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ପୁନ ପବୁଜ୍ଝମାନୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଠିତଟ୍ଠାନେ ଗଣ୍ହନ୍ତୋଯେୱ ପବୁଜ୍ଝତି। ତସ୍ମା ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋପି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ନାମ ହୋତି। ଅଯଂ ତାୱ ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନେ ନଯୋ। ପରିଗ୍ଗହକମ୍ମଟ୍ଠାନୱସେନାପି ପନେସ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ନାମ ହୋତି। କଥଂ? ଅଯଂ ହି ଚଙ୍କମନ୍ତୋ ନିଦ୍ଦାଯ ଓକ୍କମନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ପାସାଣଫଲକେ ୱା ମଞ୍ଚେ ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ପସ୍ସେନ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି – ''ଅଚେତନୋ କାଯୋ ଅଚେତନେ ମଞ୍ଚେ ପତିଟ୍ଠିତୋ, ଅଚେତନୋ ମଞ୍ଚୋ ଅଚେତନାଯ ପଥୱିଯା, ଅଚେତନା ପଥୱୀ ଅଚେତନେ ଉଦକେ, ଅଚେତନଂ ଉଦକଂ ଅଚେତନେ ୱାତେ, ଅଚେତନୋ ୱାତୋ ଅଚେତନେ ଆକାସେ ପତିଟ୍ଠିତୋ। ତତ୍ଥ ଆକାସମ୍ପି 'ଅହଂ ୱାତଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠିତ'ନ୍ତି ନ ଜାନାତି, ୱାତୋପି 'ଅହଂ ଆକାସେ ପତିଟ୍ଠିତୋ'ତି ନ ଜାନାତି। ତଥା ୱାତୋ ନ ଜାନାତି। 'ଅହଂ ଉଦକଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠିତୋ'ତି...ପେ... ମଞ୍ଚୋ ନ ଜାନାତି, 'ଅହଂ କାଯଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠିତୋ'ତି, କାଯୋ ନ ଜାନାତି 'ଅହଂ ମଞ୍ଚେ ପତିଟ୍ଠିତୋ'ତି। ନ ହି ତେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଆଭୋଗୋ ୱା ସମନ୍ନାହାରୋ ୱା ମନସିକାରୋ ୱା ଚେତନା ୱା ପତ୍ଥନା ୱା ଅତ୍ଥୀ''ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଚିତ୍ତଂ ଭୱଙ୍ଗେ ଓତରତି। ଏୱଂ ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋପି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ନାମ ହୋତୀତି।

ଉଟ୍ଠାନସଞ୍ଞଂ ମନସିକରିତ୍ୱାତି ''ଏତ୍ତକଂ ଠାନଂ ଗତେ ଚନ୍ଦେ ୱା ତାରକାଯ ୱା ଉଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ''ତି ଉଟ୍ଠାନକାଲପରିଚ୍ଛେଦିକଂ ସଞ୍ଞଂ ମନସିକରିତ୍ୱା, ଚିତ୍ତେ ଠପେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ କରିତ୍ୱା ସଯିତୋ ହି ଯଥାପରିଚ୍ଛିନ୍ନେଯେୱ କାଲେ ଉଟ୍ଠହତି।

୭। ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୭। ସତ୍ତମେ ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯାତି ଅତ୍ତଦୁକ୍ଖାଯ। ପରବ୍ୟାବାଧାଯାତି ପରଦୁକ୍ଖାଯ। କାଯସୁଚରିତନ୍ତିଆଦୀନି ପୁବ୍ବଭାଗେ ଦସକୁସଲକମ୍ମପଥୱସେନ ଆଗତାନି, ଉପରି ପନ ଯାୱ ଅରହତ୍ତା ଅୱାରିତାନେୱ।

୮। ଦେୱଲୋକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୮। ଅଟ୍ଠମେ ଅଟ୍ଟୀଯେଯ୍ୟାଥାତି ଅଟ୍ଟା ପୀଳିତା ଭୱେଯ୍ୟାଥ। ହରାଯେଯ୍ୟାଥାତି ଲଜ୍ଜେଯ୍ୟାଥ। ଜିଗୁଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥାତି ଗୂଥେ ୱିଯ ତସ୍ମିଂ ୱଚନେ ସଞ୍ଜାତଜିଗୁଚ୍ଛା ଭୱେଯ୍ୟାଥ। ଇତି କିରାତି ଏତ୍ଥ ଇତୀତି ପଦସନ୍ଧିବ୍ୟଞ୍ଜନସିଲିଟ୍ଠତା, କିରାତି ଅନୁସ୍ସୱତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଦିବ୍ବେନ କିର ଆଯୁନା ଅଟ୍ଟୀଯଥାତି ଏୱମସ୍ସ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପଗେୱ ଖୋ ପନାତି ପଠମତରଂଯେୱ।

୯। ପଠମପାପଣିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୯। ନୱମେ ପାପଣିକୋତି ଆପଣିକୋ, ଆପଣଂ ଉଗ୍ଘାଟେତ୍ୱା ଭଣ୍ଡୱିକ୍କାଯକସ୍ସ ୱାଣିଜସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଅଭବ୍ବୋତି ଅଭାଜନଭୂତୋ। ନସକ୍କଚ୍ଚଂ କମ୍ମନ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୀତି ଯଥା ଅଧିଟ୍ଠିତଂ ସୁଅଧିଟ୍ଠିତଂ ହୋତି, ଏୱଂ ସଯଂ ଅତ୍ତପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କରୋନ୍ତୋ ନାଧିଟ୍ଠାତି। ତତ୍ଥ ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ପଦସଦ୍ଦେନ ଉଟ୍ଠାଯ ଦୀପଂ ଜାଲେତ୍ୱା ଭଣ୍ଡଂ ପସାରେତ୍ୱା ଅନିସୀଦନ୍ତୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନ ସକ୍କଚ୍ଚଂ କମ୍ମନ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି ନାମ। ଅଯଂ ହି ଯଂ ଚୋରା ରତ୍ତିଂ ଭଣ୍ଡଂ ହରିତ୍ୱା ''ଇଦଂ ଅମ୍ହାକଂ ହତ୍ଥତୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସ୍ସାମା''ତି ଆପଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅପ୍ପେନ ଅଗ୍ଘେନ ଦେନ୍ତି, ଯମ୍ପି ବହୁୱେରିନୋ ମନୁସ୍ସା ରତ୍ତିଂ ନଗରେ ୱସିତ୍ୱା ପାତୋୱ ଆପଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭଣ୍ଡଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଯଂ ୱା ପନ ଜନପଦଂ ଗନ୍ତୁକାମା ମନୁସ୍ସା ପାତୋୱ ଆପଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭଣ୍ଡଂ କିଣନ୍ତି, ତପ୍ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଲାଭସ୍ସ ଅସ୍ସାମିକୋ ହୋତି।

ଅଞ୍ଞେସଂ ଭୋଜନୱେଲାଯ ପନ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପାତୋୱ ଭଣ୍ଡଂ ପଟିସାମେତ୍ୱା ଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାଯିତ୍ୱା ସାଯଂ ପୁନ ଆପଣଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମଯଂ ନ ସକ୍କଚ୍ଚଂ କମ୍ମନ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି ନାମ। ସୋ ହି ଯଂ ଚୋରା ପାତୋୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁଂ ନ ସମ୍ପାପୁଣିଂସୁ, ଦିୱାକାଲେ ପନ ପରେସଂ ଅସଞ୍ଚାରକ୍ଖଣେ ଆପଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅପ୍ପଗ୍ଘେନ ଦେନ୍ତି, ଯଞ୍ଚ ଭୋଜନୱେଲାଯ ପୁଞ୍ଜୱନ୍ତୋ ଇସ୍ସରା ''ଆପଣତୋ ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ପହିଣିତ୍ୱା ଆହରାପେନ୍ତି, ତପ୍ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଲାଭସ୍ସ ଅସ୍ସାମିକୋ ହୋତି।

ଯାୱ ଯାମଭେରିନିକ୍ଖମନା ପନ ଅନ୍ତୋଆପଣେ ଦୀପଂ ଜାଲାପେତ୍ୱା ଅନିସୀଦନ୍ତୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ନ ସକ୍କଚ୍ଚଂ କମ୍ମନ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି ନାମ। ସୋ ହି ଯଂ ଚୋରା ପାତୋପି ଦିୱାପି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁଂ ନ ସମ୍ପାପୁଣିଂସୁ , ସାଯଂ ପନ ଆପଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅପ୍ପଗ୍ଘେନ ଦେନ୍ତି, ତପ୍ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଲାଭସ୍ସ ଅସ୍ସାମିକୋ ହୋତି।

ନ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୀତି ସକ୍କଚ୍ଚକିରିୟାୟ ସମାଧିଂ ନ ସମାପଜ୍ଜତି। ଏତ୍ଥ ଚ ପାତୋୱ ଚେତିୟଙ୍ଗଣବୋଧିୟଙ୍ଗଣେସୁ ୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ସେନାସନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଯାୱ ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲା, ତାୱ ସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା ଅନିସୀଦନ୍ତୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ନ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି ନାମ। ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପନ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଯାୱ ସାୟନ୍ହସମୟା ସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା ଅନିସୀଦନ୍ତୋ ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମୟଂ ନ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି ନାମ। ସାୟଂ ପନ ଚେତିୟଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଥେରୂପଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ସେନାସନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପଠମୟାମଂ ସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅନିସୀଦନ୍ତୋ ସାୟନ୍ହସମୟଂ ନ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି ନାମ। ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ ୱୁତ୍ତପଟିପକ୍ଖନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅପିଚେତ୍ଥ ‘‘ସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ସମାପତ୍ତିୟା ଅସତି ୱିପସ୍ସନାପି ୱଟ୍ଟତି, ସମାଧିନିମିତ୍ତନ୍ତି ଚ ସମାଧିଆରମ୍ମଣମ୍ପି ୱଟ୍ଟତିୟେୱ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ – ‘‘ସମାଧିପି ସମାଧିନିମିତ୍ତଂ, ସମାଧାରମ୍ମଣମ୍ପି ସମାଧିନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି।

୧୦। ଦୁତିୟପାପଣିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୦। ଦସମେ ଚକ୍ଖୁମାତି ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ଚକ୍ଖୁମା ହୋତି। ୱିଧୁରୋତି ୱିସିଟ୍ଠଧୁରୋ ଉତ୍ତମଧୁରୋ ଞାଣସମ୍ପୟୁତ୍ତେନ ୱୀରିୟେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ନିସ୍ସୟସମ୍ପନ୍ନୋତି ଅୱସ୍ସୟସମ୍ପନ୍ନୋ ପତିଟ୍ଠାନସମ୍ପନ୍ନୋ। ପଣିୟନ୍ତି ୱିକ୍କାୟିକଭଣ୍ଡଂ। ଏତ୍ତକଂ ମୂଲଂ ଭୱିସ୍ସତି ଏତ୍ତକୋ ଉଦୟୋତି ତସ୍ମିଂ ‘‘ଏୱଂ କୀତଂ ଏୱଂ ୱିକ୍କାୟମାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତପଣିୟେ ଯେନ କୟେନ ତଂ କୀତଂ, ତଂ କୟସଙ୍ଖାତଂ ମୂଲଂ ଏତ୍ତକଂ ଭୱିସ୍ସତି। ଯୋ ଚ ତସ୍ମିଂ ୱିକ୍କୟମାନେ ୱିକ୍କୟୋ, ତସ୍ମିଂ ୱିକ୍କୟେ ଏତ୍ତକୋ ଉଦୟୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଏତ୍ତିକା ୱଡ୍ଢୀତି ଅତ୍ଥୋ।

କୁସଲୋ ହୋତି ପଣିୟଂ କେତୁଞ୍ଚ ୱିକ୍କେତୁଞ୍ଚାତି ସୁଲଭଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କିଣନ୍ତୋ ଦୁଲ୍ଲଭଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିକ୍କିଣନ୍ତୋ ଚ ଏତ୍ଥ କୁସଲୋ ନାମ ହୋତି, ଦସଗୁଣମ୍ପି ୱୀସତିଗୁଣମ୍ପି ଲାଭଂ ଲଭତି।

ଅଡ୍ଢାତି ଇସ୍ସରା ବହୁନା ନିକ୍ଖିତ୍ତଧନେନ ସମନ୍ନାଗତା। ମହଦ୍ଧନାତି ୱଳଞ୍ଜନକୱସେନ ମହଦ୍ଧନା । ମହାଭୋଗାତି ଉପଭୋଗପରିଭୋଗଭଣ୍ଡେନ ମହାଭୋଗା। ପଟିବଲୋତି କାୟବଲେନ ଚେୱ ଞାଣବଲେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ସମତ୍ଥୋ। ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ କାଲେନ କାଲଂ ଅନୁପ୍ପଦାତୁନ୍ତି ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ଗହିତଧନମୂଲିକଂ ୱଡ୍ଢିଂ କାଲେନ କାଲଂ ଅନୁପ୍ପଦାତୁଂ। ନିପତନ୍ତୀତି ନିମନ୍ତେନ୍ତି। ନିପାତେନ୍ତୀତିପି ପାଠୋ, ଅୟମେୱ ଅତ୍ଥୋ।

କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପସମ୍ପଦାୟାତି କୁସଲଧମ୍ମାନଂ ସମ୍ପାଦନତ୍ଥାୟ ପଟିଲାଭତ୍ଥାୟ। ଥାମୱାତି ଞାଣଥାମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଦଳ୍ହପରକ୍କମୋତି ଥିରେନ ଞାଣପରକ୍କମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଅନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରୋତି ‘‘ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗଂ ଅପାପୁଣିତ୍ୱା ଇମଂ ୱୀରିୟଧୁରଂ ନ ଠପେସ୍ସାମୀ’’ତି ଏୱଂ ଅଟ୍ଠପିତଧୁରୋ।

ବହୁସ୍ସୁତାତି ଏକନିକାୟାଦିୱସେନ ବହୁ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ସୁତଂ ଏତେସନ୍ତି ବହୁସ୍ସୁତା। ଆଗତାଗମାତି ଏକୋ ନିକାୟୋ ଏକୋ ଆଗମୋ ନାମ, ଦ୍ୱେ ନିକାୟା ଦ୍ୱେ ଆଗମା ନାମ, ପଞ୍ଚ ନିକାୟା ପଞ୍ଚ ଆଗମା ନାମ, ଏତେସୁ ଆଗମେସୁ ଯେସଂ ଏକୋପି ଆଗମୋ ଆଗତୋ ପଗୁଣୋ ପୱତ୍ତିତୋ, ତେ ଆଗତାଗମା ନାମ। ଧମ୍ମଧରାତି ସୁତ୍ତନ୍ତପିଟକଧରା। ୱିନୟଧରାତି ୱିନୟପିଟକଧରା। ମାତିକାଧରାତି ଦ୍ୱେମାତିକାଧରା। ପରିପୁଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥାନତ୍ଥଂ କାରଣାକାରଣଂ ପୁଚ୍ଛତି। ପରିପଞ୍ହତୀତି ‘‘ଇମଂ ନାମ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅଞ୍ଞାତି ତୁଲେତି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସୁତ୍ତେ ପଠମଂ ପଞ୍ଞା ଆଗତା, ପଚ୍ଛା ୱୀରିୟଞ୍ଚ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସେୱନା ଚ। ତତ୍ଥ ପଠମଂ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ୱୀରିୟଂ କତ୍ୱା କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତା ସେୱିତବ୍ବାତି ନ ଏୱଂ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ଦେସନାୟ ନାମ ହେଟ୍ଠିମେନ ୱା ପରିଚ୍ଛେଦୋ ହୋତି ଉପରିମେନ ୱା ଦ୍ୱୀହିପି ୱା କୋଟୀହି। ଇଧ ପନ ଉପରିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତସ୍ମା କଥେନ୍ତେନ ପଠମଂ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋପନିସ୍ସୟଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ୱୀରିୟଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଅରହତ୍ତଂ କଥେତବ୍ବନ୍ତି।

ରଥକାରୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିୟୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩। ପୁଗ୍ଗଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ସମିଦ୍ଧସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୧। ତତିଯସ୍ସ ପଠମେ ଝାନଫସ୍ସଂ ପଠମଂ ଫୁସତି, ପଚ୍ଛା ନିରୋଧଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତୀତି କାଯସକ୍ଖି। ଦିଟ୍ଠନ୍ତଂ ପତ୍ତୋତି ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ। ସଦ୍ଧହନ୍ତୋ ୱିମୁତ୍ତୋତି ସଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତୋ। ଖମତୀତି ରୁଚ୍ଚତି। ଅଭିକ୍କନ୍ତତରୋତି ଅତିସୁନ୍ଦରତରୋ। ପଣୀତତରୋତି ଅତିପଣୀତତରୋ। ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅଧିମତ୍ତଂ ହୋତୀତି ସମିଦ୍ଧତ୍ଥେରସ୍ସ କିର ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଧୁରଂ ଅହୋସି, ସେସାନି ଚତ୍ତାରି ସହଜାତିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ତସ୍ସେୱ ପରିୱାରାନି ଅହେସୁଂ। ଇତି ଥେରୋ ଅତ୍ତନା ପଟିୱିଦ୍ଧମଗ୍ଗଂ କଥେନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ମହାକୋଟ୍ଠିକତ୍ଥେରସ୍ସ ପନ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଧୁରଂ ଅହୋସି, ସେସାନି ଚତ୍ତାରି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ତସ୍ସେୱ ପରିୱାରାନି ଅହେସୁଂ। ତସ୍ମା ସୋପି ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅଧିମତ୍ତନ୍ତି କଥେନ୍ତୋ ଅତ୍ତନା ପଟିୱିଦ୍ଧମଗ୍ଗମେୱ କଥେସି। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ପନ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଧୁରଂ ଅହୋସି। ସେସାନି ଚତ୍ତାରି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ତସ୍ସେୱ ପରିୱାରାନି ଅହେସୁଂ। ତସ୍ମା ସୋପି ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅଧିମତ୍ତନ୍ତି କଥେନ୍ତୋ ଅତ୍ତନା ପଟିୱିଦ୍ଧମଗ୍ଗମେୱ କଥେସି।

ନଖ୍ୱେତ୍ଥାତି ନ ଖୋ ଏତ୍ଥ। ଏକଂସେନ ବ୍ଯାକାତୁନ୍ତି ଏକନ୍ତେନ ବ୍ଯାକରିତୁଂ। ଅରହତ୍ତାଯ ପଟିପନ୍ନୋତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିଂ ଦସ୍ସେତି। ଏୱମେତସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ତୀହିପି ଥେରେହି ଅତ୍ତନା ପଟିୱିଦ୍ଧମଗ୍ଗୋୱ କଥିତୋ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ପନ ଭୂମନ୍ତରେନେୱ କଥେସି।

୨। ଗିଲାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୨। ଦୁତିଯେ ସପ୍ପାଯାନୀତି ହିତାନି ୱୁଦ୍ଧିକରାନି। ପତିରୂପନ୍ତି ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ। ନେୱ ୱୁଟ୍ଠାତି ତମ୍ହା ଆବାଧାତି ଇମିନା ଅତେକିଚ୍ଛେନ ୱାତାପମାରାଦିନା ରୋଗେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ନିଟ୍ଠାପତ୍ତଗିଲାନୋ କଥିତୋ। ୱୁଟ୍ଠାତି ତମ୍ହା ଆବାଧାତି ଇମିନା ଖିପିତକକଚ୍ଛୁତିଣପୁପ୍ଫକଜରାଦିଭେଦୋ ଅପ୍ପମତ୍ତଆବାଧୋ କଥିତୋ। ଲଭନ୍ତୋ ସପ୍ପାଯାନି ଭୋଜନାନି ନୋ ଅଲଭନ୍ତୋତି ଇମିନା ପନ ଯେସଂ ପଟିଜଗ୍ଗନେନ ଫାସୁକଂ ହୋତି, ସବ୍ବେପି ତେ ଆବାଧା କଥିତା। ଏତ୍ଥ ଚ ପତିରୂପୋ ଉପଟ୍ଠାକୋ ନାମ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପଣ୍ଡିତୋ ଦକ୍ଖୋ ଅନଲସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକୋ ଅନୁଞ୍ଞାତୋତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ଦାତବ୍ବୋତି ଅନୁଞ୍ଞାତୋ। ତସ୍ମିଞ୍ହି ଗିଲାନେ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାଯ ଯାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଚ ସାମଣେରୋ ଚ ''ଇମଂ ପଟିଜଗ୍ଗଥା''ତି ଅପଲୋକେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବା। ଯାୱ ପନ ତେ ତଂ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତି, ତାୱ ଗିଲାନସ୍ସ ଚ ତେସଞ୍ଚ ୱତ୍ତଂ ଯେନତ୍ଥୋ, ସବ୍ବଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସେୱ ଭାରୋ।

ଅଞ୍ଞେପି ଗିଲାନା ଉପଟ୍ଠାତବ୍ବାତି ଇତରେପି ଦ୍ୱେ ଗିଲାନା ଉପଟ୍ଠାପେତବ୍ବା। କିଂ କାରଣା? ଯୋପି ହି ନିଟ୍ଠପତ୍ତଗିଲାନୋ, ସୋ ଅନୁପଟ୍ଠିଯମାନୋ ''ସଚେ ମଂ ପଟିଜଗ୍ଗେଯ୍ଯୁଂ, ଫାସୁକଂ ମେ ଭୱେଯ୍ଯ। ନ ଖୋ ପନ ମଂ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତୀ''ତି ମନୋପଦୋସଂ କତ୍ୱା ଅପାଯେ ନିବ୍ବତ୍ତେଯ୍ଯ। ପଟିଜଗ୍ଗିଯମାନସ୍ସ ପନସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି ''ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ଯଂ କାତବ୍ବଂ, ତଂ କତଂ। ମଯ୍ହଂ ପନ କମ୍ମୱିପାକୋ ଈଦିସୋ''ତି। ସୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ମେତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସତି। ଯୋ ପନ ଅପ୍ପମତ୍ତକେନ ବ୍ଯାଧିନା ସମନ୍ନାଗତୋ ଲଭନ୍ତୋପି ଅଲଭନ୍ତୋପି ୱୁଟ୍ଠାତିଯେୱ, ତସ୍ସ ୱିନାପି ଭେସଜ୍ଜେନ ୱୂପସମନବ୍ଯାଧି ଭେସଜ୍ଜେ କତେ ଖିପ୍ପତରଂ ୱୂପସମ୍ମତି। ସୋ ତତୋ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ୱା ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତି, ସମଣଧମ୍ମଂ ୱା କାତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତି। ଇମିନା କାରଣେନ ''ଅଞ୍ଞେପି ଗିଲାନା ଉପଟ୍ଠାତବ୍ବା''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ନେୱ ଓକ୍କମତୀତି ନେୱ ପୱିସତି। ନିଯାମଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସମ୍ମତ୍ତନ୍ତି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ମଗ୍ଗନିଯାମସଙ୍ଖାତଂ ସମ୍ମତ୍ତଂ। ଇମିନା ପଦପରମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କଥିତୋ। ଦୁତିଯୱାରେନ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂ ଗହିତୋ ସାସନେ ନାଲକତ୍ଥେରସଦିସୋ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରେ ଏକୱାରଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ତିକେ ଓୱାଦଂ ଲଭିତ୍ୱା ପଟିୱିଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୋଧିଞାଣୋ ଚ। ତତିଯୱାରେନ ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂ ପୁଗ୍ଗଲୋ କଥିତୋ, ନେଯ୍ଯୋ ପନ ତନ୍ନିସ୍ସିତୋୱ ହୋତି।

ଧମ୍ମଦେସନା ଅନୁଞ୍ଞାତାତି ମାସସ୍ସ ଅଟ୍ଠ ୱାରେ ଧମ୍ମକଥା ଅନୁଞ୍ଞାତା। ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ଧମ୍ମୋ ଦେସେତବ୍ବୋତି ଇତରେସମ୍ପି ଧମ୍ମୋ କଥେତବ୍ବୋ। କିଂ କାରଣା? ପଦପରମସ୍ସ ହି ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ଧମ୍ମଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସାପି ଅନାଗତେ ପଚ୍ଚଯୋ ଭୱିସ୍ସତି। ଯୋ ପନ ତଥାଗତସ୍ସ ରୂପଦସ୍ସନଂ ଲଭନ୍ତୋପି ଅଲଭନ୍ତୋପି ଧମ୍ମୱିନଯଞ୍ଚ ସୱନାଯ ଲଭନ୍ତୋପି ଅଲଭନ୍ତୋପି ଧମ୍ମଂ ଅଭିସମେତି, ସୋ ଅଲଭନ୍ତୋ ତାୱ ଅଭିସମେତି। ଲଭନ୍ତୋ ପନ ଖିପ୍ପମେୱ ଅଭିସମେସ୍ସତୀତି ଇମିନା କାରଣେନ ତେସଂ ଧମ୍ମୋ ଦେସେତବ୍ବୋ। ତତିଯସ୍ସ ପନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଦେସେତବ୍ବୋୱ।

୩। ସଙ୍ଖାରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୩। ତତିଯେ ସବ୍ଯାବଜ୍ଝନ୍ତି ସଦୁକ୍ଖଂ। କାଯସଙ୍ଖାରନ୍ତି କାଯଦ୍ୱାରେ ଚେତନାରାସିଂ। ଅଭିସଙ୍ଖରୋତୀତି ଆଯୂହତି ରାସିଂ କରୋତି ପିଣ୍ଡଂ କରୋତି। ୱଚୀମନୋଦ୍ୱାରେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସବ୍ଯାବଜ୍ଝଂ ଲୋକନ୍ତି ସଦୁକ୍ଖଂ ଲୋକଂ। ସବ୍ଯାବଜ୍ଝା ଫସ୍ସା ଫୁସନ୍ତୀତି ସଦୁକ୍ଖା ୱିପାକଫସ୍ସା ଫୁସନ୍ତି। ସବ୍ଯାବଜ୍ଝଂୱେଦନଂ ୱେଦିଯତୀତି ସଦୁକ୍ଖଂ ୱିପାକୱେଦନଂ ୱେଦିଯତି, ସାବାଧଂ ନିରସ୍ସାଦନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସେଯ୍ଯଥାପି ସତ୍ତା ନେରଯିକାତି ଯଥା ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତସତ୍ତା ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦିଯନ୍ତି, ଏୱଂ ୱେଦିଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କିଂ ପନ ତତ୍ଥ ଉପେକ୍ଖାୱେଦନା ନତ୍ଥୀତି? ଅତ୍ଥି, ଦୁକ୍ଖୱେଦନାଯ ପନ ବଲୱଭାୱେନ ସା ଅବ୍ବୋହାରିକଟ୍ଠାନେ ଠିତା। ଇତି ନିରଯୋୱ ନିରଯସ୍ସ ଉପମଂ କତ୍ୱା ଆହଟୋ। ତତ୍ର ପଟିଭାଗୌପମା ନାମ କିର ଏସା।

ସେଯ୍ଯଥାପି ଦେୱା ସୁଭକିଣ୍ହାତି ଇଧାପି ଦେୱଲୋକୋୱ ଦେୱଲୋକସ୍ସ ଉପମଂ କତ୍ୱା ଆହଟୋ। ଯସ୍ମା ପନ ହେଟ୍ଠିମେସୁ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେସୁ ସପ୍ପୀତିକଜ୍ଝାନୱିପାକୋ ୱତ୍ତତି, ସୁଭକିଣ୍ହେସୁ ନିପ୍ପୀତିକୋ ଏକନ୍ତସୁଖୋୱ, ତସ୍ମା ତେ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସୁଭକିଣ୍ହାୱ କଥିତା। ଇତି ଅଯମ୍ପି ତତ୍ର ପଟିଭାଗୌପମା ନାମାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ୱୋକିଣ୍ଣସୁଖଦୁକ୍ଖନ୍ତି ୱୋମିସ୍ସକସୁଖଦୁକ୍ଖଂ। ସେଯ୍ଯଥାପି ମନୁସ୍ସାତି ମନୁସ୍ସାନଂ ହି କାଲେନ ସୁଖଂ ହୋତି, କାଲେନ ଦୁକ୍ଖଂ। ଏକଚ୍ଚେ ଚ ଦେୱାତି କାମାୱଚରଦେୱା। ତେସମ୍ପି କାଲେନ ସୁଖଂ ହୋତି, କାଲେନ ଦୁକ୍ଖଂ। ତେସଂ ହି ହୀନତରାନଂ ମହେସକ୍ଖତରା ଦେୱତା ଦିସ୍ୱା ଆସନା ୱୁଟ୍ଠାତବ୍ବଂ ହୋତି, ମଗ୍ଗା ଉକ୍କମିତବ୍ବଂ, ପାରୁତୱତ୍ଥଂ ଅପନେତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଜଲିକମ୍ମଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ନାମ ହୋତି। ଏକଚ୍ଚେ ଚ ୱିନିପାତିକାତି ୱେମାନିକପେତା। ତେ ହି କାଲେନ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱନ୍ତି କାଲେନ କମ୍ମନ୍ତି ୱୋକିଣ୍ଣସୁଖଦୁକ୍ଖାୱ ହୋନ୍ତି। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ତୀଣି ସୁଚରିତାନି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକାନି କଥିତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

୪। ବହୁକାରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪। ଚତୁତ୍ଥେ ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲାତି ତଯୋ ଆଚରିଯପୁଗ୍ଗଲା। ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସବହୁକାରାତି ଅନ୍ତେୱାସିକପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ବହୂପକାରା। ବୁଦ୍ଧନ୍ତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧଂ। ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତୀତି ଅୱସ୍ସଯଂ ଗତୋ ହୋତି। ଧମ୍ମନ୍ତି ସତନ୍ତିକଂ ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ। ସଙ୍ଘନ୍ତି ଅଟ୍ଠଅରିଯପୁଗ୍ଗଲସମୂହଂ। ଇଦଞ୍ଚ ପନ ସରଣଗମନଂ ଅଗ୍ଗହିତସରଣପୁବ୍ବସ୍ସ ଅକତାଭିନିୱେସସ୍ସ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ସରଣଦାଯକୋ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗସମ୍ପାପକୋ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗସମ୍ପାପକୋତି ତଯୋ ଆଚରିଯା ବହୁକାରାତି ଆଗତା, ପବ୍ବଜ୍ଜାଦାଯକୋ ବୁଦ୍ଧୱଚନଦାଯକୋ କମ୍ମୱାଚାଚରିଯୋ ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗସମ୍ପାପକୋ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗସମ୍ପାପକୋତି ଇମେ ଆଚରିଯା ନ ଆଗତା, କିଂ ଏତେ ନ ବହୁକାରାତି? ନୋ, ନ ବହୁକାରା। ଅଯଂ ପନ ଦେସନା ଦ୍ୱିୱିଧେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନା। ତସ୍ମା ସବ୍ବେପେତେ ବହୁକାରା। ତେସୁ ସରଣଗମନସ୍ମିଂଯେୱ ଅକତାଭିନିୱେସୋ ୱଟ୍ଟତି, ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲକସିଣପରିକମ୍ମୱିପସ୍ସନାଞାଣାନି ପନ ପଠମମଗ୍ଗସନ୍ନିସ୍ସିତାନି ହୋନ୍ତି, ଉପରି ଦ୍ୱେ ମଗ୍ଗା ଚ ଫଲାନି ଚ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗସନ୍ନିସ୍ସିତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ଇମିନା ପୁଗ୍ଗଲେନାତି ଇମିନା ଅନ୍ତେୱାସିକପୁଗ୍ଗଲେନ। ନ ସୁପ୍ପତିକାରଂ ୱଦାମୀତି ପଟିକାରଂ କାତୁଂ ନ ସୁକରନ୍ତି ୱଦାମି। ଅଭିୱାଦନାଦୀସୁ ଅନେକସତୱାରଂ ଅନେକସହସ୍ସୱାରମ୍ପି ହି ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ନିପତିତ୍ୱା ୱନ୍ଦନ୍ତୋ ଆସନା ୱୁଟ୍ଠାଯ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠଦିଟ୍ଠକ୍ଖଣେ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ସାମୀଚିକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଦିୱସେ ଦିୱସେ ଚୀୱରସତଂ ଚୀୱରସହସ୍ସଂ ପିଣ୍ଡପାତସତଂ ପିଣ୍ଡପାତସହସ୍ସଂ ଦଦମାନୋ ଚକ୍କୱାଳପରିଯନ୍ତେନ ସବ୍ବରତନମଯଂ ଆୱାସଂ କରୋନ୍ତୋ ସପ୍ପିନୱନୀତାଦିନାନପ୍ପକାରଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ଅନୁପ୍ପଦଜ୍ଜମାନୋ ନେୱ ସକ୍କୋତି ଆଚରିଯେନ କତସ୍ସ ପଟିକାରଂ ନାମ କାତୁନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୫। ୱଜିରୂପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୫। ପଞ୍ଚମେ ଅରୁକୂପମଚିତ୍ତୋତି ପୁରାଣୱଣସଦିସଚିତ୍ତୋ। ୱିଜ୍ଜୂପମଚିତ୍ତୋତି ଇତ୍ତରକାଲୋଭାସନେନ ୱିଜ୍ଜୁସଦିସଚିତ୍ତୋ। ୱଜିରୂପମଚିତ୍ତୋତି କିଲେସାନଂ ମୂଲଘାତକରଣସମତ୍ଥତାଯ ୱଜିରେନ ସଦିସଚିତ୍ତୋ। ଅଭିସଜ୍ଜତୀତି ଲଗ୍ଗତି। କୁପ୍ପତୀତି କୋପୱସେନ କୁପ୍ପତି। ବ୍ଯାପଜ୍ଜତୀତି ପକତିଭାୱଂ ପଜହତି, ପୂତିକୋ ହୋତି। ପତିତ୍ଥୀଯତୀତି ଥିନଭାୱଂ ଥଦ୍ଧଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜତି। କୋପନ୍ତି ଦୁବ୍ବଲକୋଧଂ। ଦୋସନ୍ତି ଦୁସ୍ସନୱସେନ ତତୋ ବଲୱତରଂ। ଅପ୍ପଚ୍ଚଯନ୍ତି ଅତୁଟ୍ଠାକାରଂ ଦୋମନସ୍ସଂ। ଦୁଟ୍ଠାରୁକୋତି ପୁରାଣୱଣୋ। କଟ୍ଠେନାତି ଦଣ୍ଡକକୋଟିଯା। କଠଲେନାତି କପାଲେନ। ଆସୱଂ ଦେତୀତି ଅପରାପରଂ ସୱତି। ପୁରାଣୱଣୋ ହି ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାଯେୱ ପୁବ୍ବଂ ଲୋହିତଂ ଯୂସନ୍ତି ଇମାନି ତୀଣି ସୱତି, ଘଟ୍ଟିତୋ ପନ ତାନି ଅଧିକତରଂ ସୱତି।

ଏୱମେୱଖୋତି ଏତ୍ଥ ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ଦୁଟ୍ଠାରୁକୋ ୱିଯ ହି କୋଧନପୁଗ୍ଗଲୋ, ତସ୍ସ ଅଭନୋ ଧମ୍ମତାଯ ସୱନଂ ୱିଯ କୋଧନସ୍ସପି ଅଭନୋ ଧମ୍ମତାଯ ଉଦ୍ଧୁମାତସ୍ସ ୱିଯ ଚଣ୍ଡିକତସ୍ସ ଚରଣଂ, କଟ୍ଠେନ ୱା କଠଲାଯ ୱା ଘଟ୍ଟନଂ ୱିଯ ଅପ୍ପମତ୍ତଂ ୱଚନଂ, ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ସୱନଂ ୱିଯ "ମାଦିସଂ ନାମ ଏସ ଏୱଂ ୱଦତୀ"ତି ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ଉଦ୍ଧୁମାଯନଭାୱୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ରତ୍ତନ୍ଧକାରତିମିସାଯନ୍ତି ରତ୍ତିଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣୁପ୍ପତ୍ତିନିୱାରଣେନ ଅନ୍ଧଭାୱକରଣେ ବହଲତମେ। ୱିଜ୍ଜନ୍ତରିକାଯାତି ୱିଜ୍ଜୁପ୍ପତ୍ତିକ୍ଖଣେ। ଇଧାପି ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ୱିଯ ହି ଯୋଗାୱଚରୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ଅନ୍ଧକାରଂ ୱିଯ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗୱଜ୍ଝା କିଲେସା, ୱିଜ୍ଜୁସଞ୍ଚରଣଂ ୱିଯ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିକାଲୋ, ୱିଜ୍ଜନ୍ତରିକାଯ ଚକ୍ଖୁମତୋ ପୁରିସସ୍ସ ସମନ୍ତା ରୂପଦସ୍ସନଂ ୱିଯ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ନିବ୍ବାନଦସ୍ସନଂ, ପୁନ ଅନ୍ଧକାରାୱତ୍ଥରଣଂ ୱିଯ ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗୱଜ୍ଝା କିଲେସା, ପୁନ ୱିଜ୍ଜୁସଞ୍ଚରଣଂ ୱିଯ ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ, ୱିଜ୍ଜନ୍ତରିକାଯ ଚକ୍ଖୁମତୋ ପୁରିସସ୍ସ ସମନ୍ତା ରୂପଦସ୍ସନଂ ୱିଯ ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ନିବ୍ବାନଦସ୍ସନଂ, ପୁନ ଅନ୍ଧକାରାୱତ୍ଥରଣଂ ୱିଯ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗୱଜ୍ଝା କିଲେସା, ପୁନ ୱିଜ୍ଜୁସଞ୍ଚରଣଂ ୱିଯ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ, ୱିଜ୍ଜନ୍ତରିକାଯ ଚକ୍ଖୁମତୋ ପୁରିସସ୍ସ ସମନ୍ତା ରୂପଦସ୍ସନଂ ୱିଯ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ନିବ୍ବାନଦସ୍ସନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ୱଜିରୂପମଚିତ୍ତତାଯପି ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ୱଜିରଂ ୱିଯ ହି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ମଣିଗଣ୍ଠିପାସାଣଗଣ୍ଠି ୱିଯ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୱଜ୍ଝା କିଲେସା, ୱଜିରସ୍ସ ମଣିଗଣ୍ଠିମ୍ହି ୱା ପାସାଣଗଣ୍ଠିମ୍ହି ୱା ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅଗମନଭାୱସ୍ସ ନତ୍ଥିତା ୱିଯ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣେନ ଅଚ୍ଛେଜ୍ଜାନଂ କିଲେସାନଂ ନତ୍ଥିଭାୱୋ, ୱଜିରେନ ନିବ୍ବିଦ୍ଧୱେଧସ୍ସ ପୁନ ଅପଟିପୂରଣଂ ୱିଯ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଛିନ୍ନାନଂ କିଲେସାନଂ ପୁନ ଅନୁପ୍ପାଦୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି।

୬। ସେୱିତବ୍ବସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୬। ଛଟ୍ଠେ ସେୱିତବ୍ବୋତି ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବୋ। ଭଜିତବ୍ବୋତି ଅଲ୍ଲୀଯିତବ୍ବୋ। ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋତି ସନ୍ତିକେ ନିସୀଦନୱସେନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉପାସିତବ୍ବୋ। ସକ୍କତ୍ୱା ଗରୁଂ କତ୍ୱାତି ସକ୍କାରଞ୍ଚେୱ ଗରୁକାରଞ୍ଚ କତ୍ୱା। ହୀନୋ ହୋତି ସୀଲେନାତିଆଦୀସୁ ଉପାଦାଯୁପାଦାଯ ହୀନତା ୱେଦିତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ଯୋ ହି ପଞ୍ଚ ସୀଲାନି ରକ୍ଖତି, ସୋ ଦସ ସୀଲାନି ରକ୍ଖନ୍ତେନ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ । ଯୋ ଦସ ସୀଲାନି ରକ୍ଖତି, ସୋ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ ରକ୍ଖନ୍ତେନ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁଦ୍ଦଯା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁକମ୍ପାତି ଠପେତ୍ୱା ଅନୁଦ୍ଦଯଞ୍ଚ ଅନୁକମ୍ପଞ୍ଚ। ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯେୱ ହି ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ, ଅନୁଦ୍ଦଯାନୁକମ୍ପାୱସେନ ପନ ତଂ ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ସୀଲସାମଞ୍ଞଗତାନଂ ସତନ୍ତି ସୀଲେନ ସମାନଭାୱଂ ଗତାନଂ ସନ୍ତାନଂ। ସୀଲକଥା ଚ ନୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଏୱଂ ସମାନସୀଲାନଂ ଅମ୍ହାକଂ ସୀଲମେୱ ଆରବ୍ଭ କଥା ଭୱିସ୍ସତି। ସା ଚ ନୋ ପୱତ୍ତିନୀ ଭୱିସ୍ସତୀତି ସା ଚ ଅମ୍ହାକଂ କଥା ଦିୱସମ୍ପି କଥେନ୍ତାନଂ ପୱତ୍ତିସ୍ସତି ନ ପଟିହଞ୍ଞିସ୍ସତି। ସା ଚ ନୋ ଫାସୁ ଭୱିସ୍ସତୀତି ସା ଚ ଦିୱସମ୍ପି ପୱତ୍ତମାନା ସୀଲକଥା ଅମ୍ହାକଂ ଫାସୁୱିହାରୋ ସୁଖୱିହାରୋ ଭୱିସ୍ସତି। ସମାଧିପଞ୍ଞାକଥାସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧନ୍ତି ସୀଲରାସିଂ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାଯ ଅନୁଗ୍ଗହେସ୍ସାମୀତି ଏତ୍ଥ ସୀଲସ୍ସ ଅସପ୍ପାଯେ ଅନୁପକାରଧମ୍ମେ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ସପ୍ପାଯେ ଉପକାରଧମ୍ମେ ସେୱନ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧଂ ପଞ୍ଞାଯ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହାତି ନାମ। ସମାଧିପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ନିହୀଯତୀତି ଅତ୍ତନୋ ହୀନତରଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ସେୱନ୍ତୋ ଖାରପରିସ୍ସାୱନେ ଆସିତ୍ତୌଦକଂ ୱିଯ ସତତଂ ସମିତଂ ହାଯତି ପରିହାଯତି। ତୁଲ୍ୟସେୱୀତି ଅତ୍ତନା ସମାନସେୱୀ। ସେଟ୍ଠମୁପନମନ୍ତି ସେଟ୍ଠଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ୱଣମନ୍ତୋ। ଉଦେତି ଖିପ୍ପନ୍ତି ଖିପ୍ପମେୱ ୱଡ୍ଢତି। ତସ୍ମା ଅତ୍ତନୋ ଉତ୍ତରିଂ ଭଜେଥାତି ଯସ୍ମା ସେଟ୍ଠଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଉପନମନ୍ତୋ ଉଦେତି ଖିପ୍ପଂ, ତସ୍ମା ଅତ୍ତନୋ ଉତ୍ତରିତରଂ ୱିସିଟ୍ଠତରଂ ଭଜେଥ।

୭। ଜିଗୁଚ୍ଛିତବ୍ବସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୭। ସତ୍ତମେ ଜିଗୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋତି ଗୂଥଂ ୱିଯ ଜିଗୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ। ଅଥ ଖୋ ନନ୍ତି ଅଥ ଖୋ ଅସ୍ସ। କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋତି କଥାସଦ୍ଦୋ। ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ଗୂଥକୂପୋ ୱିଯ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଗୂଥକୂପେ ପତିତ୍ୱା ଠିତୋ ଧମ୍ମନିଅହି ୱିଯ ଦୁସ୍ସୀଲପୁଗ୍ଗଲୋ। ଗୂଥକୂପତୋ ଉଦ୍ଧରିଯମାନେନ ତେନ ଅହିନା ପୁରିସସ୍ସ ସରୀରଂ ଆରୁଳ୍ହେନାପି ଅଦଟ୍ଠଭାୱୋ ୱିଯ ଦୁସ୍ସୀଲଂ ସେୱମାନସ୍ସାପି ତସ୍ସ କିରିଯାଯ ଅକରଣଭାୱୋ। ସରୀରଂ ଗୂଥେନ ମକ୍ଖେତ୍ୱା ଅହିନା ଗତକାଲୋ ୱିଯ ଦୁସ୍ସୀଲଂ ସେୱମାନସ୍ସ ପାପକିତ୍ତିସଦ୍ଦଅବ୍ଭୁଗ୍ଗମନକାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତିନ୍ଦୁକାଲାତନ୍ତି ତିନ୍ଦୁକରୁକ୍ଖଅଲାତଂ। ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ଚିଚ୍ଚିଟାଯତୀତି ତଂ ହି ଝାଯମାନଂ ପକତିଯାପି ପପଟିକାଯୋ ମୁଞ୍ଚନ୍ତଂ ଚିଚ୍ଚିଟାତି "ଚିଟିଚିଟା"ତି ସଦ୍ଦଂ କରୋତି, ଘଟ୍ଟିତଂ ପନ ଅଧିମତ୍ତଂ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏୱମେୱଂ କୋଧନୋ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାଯପି

ଉଦ୍ଧତୋ ଚଣ୍ଡିକତୋ ହୁତ୍ୱା ଚରତି, ଅଟ୍ଠମଭଣ୍ଡଙ୍ଗ ପନ ଓଚନଂ ସୁତକାଲେ ''ମାଦିସଂ ନାମ ଏଓଂ ଓଦତି ଏଓଂ ଓଦତୀ''ତି ଅତିରେକତରଂ ଉଦ୍ଧତୋ ଚଣ୍ଡିକତୋ ହୁତ୍ୱା ଚରତି। ଗୂଥକୂପୋତି ଗୂଥପୁଣ୍ଣକୂପୋ, ଗୂଥରାସିଯେଓ ୱା। ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ ପନେତ୍ଥ ପୁରିମନଯେନେଓ ୱେଦିତଙ୍ଗଂ। ତସ୍ମା ଏଓରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତବ୍ବୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋତି ଯସ୍ମା କୋଧନୋ ଅତିସେୱିଯମାନୋ ଅତିଉପସଙ୍କମିଯମାନୋପି କୁଜ୍ଝତିଯେଓ, ''କିଂ ଇମିନା''ତି ପଟିକ୍କମନ୍ତେପି କୁଜ୍ଝତିଯେଓ। ତସ୍ମା ପଲାଲଗ୍ଗି ୱିଯ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତବ୍ବୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ଯୋ ହି ପଲାଲଗ୍ଗିଂ ଅତିଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତପ୍ପତି, ତସ୍ସ ସରୀରଂ ଝାଯତି। ଯୋ ଅତିପଟିକ୍କମିତ୍ୱା ତପ୍ପତି, ତସ୍ସ ସୀତଂ ନ ୱୂପସମ୍ମତି। ଅନୁପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅପଟିକ୍କମିତ୍ୱା ପନ ମଜ୍ଝତ୍ତଭାୱେନ ତପ୍ପନ୍ତସ୍ସ ସୀତଂ ୱୂପସମ୍ମତି, ତସ୍ମା ପଲାଲଗ୍ଗି ୱିଯ କୋଧନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମଜ୍ଝତ୍ତଭାୱେନ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତବ୍ବୋ, ନ ସେୱିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ।

କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋତି ସୁଚିମିତ୍ତୋ। କଲ୍ୟାଣସହାଯୋତି ସୁଚିସହାଯୋ। ସହାଯା ନାମ ସହଗାମିନୋ ସଦ୍ଧିଂଚରା। କଲ୍ୟାଣସମ୍ପଓଙ୍କୋତି କଲ୍ୟାଣେସୁ ସୁଚିପୁଗ୍ଗଲେସୁ ସମ୍ପଓଙ୍କୋ, ତନ୍ନିନ୍ନତପ୍ପୋଣତପ୍ପବ୍ଭାରମାନସୋତି ଅତ୍ଥୋ।

୮। ଗୂଥଭାଣୀସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୮। ଅଟ୍ଠମେ ଗୂଥଭାଣୀତି ଯୋ ଗୂଥଂ ୱିଯ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧକଥଂ କଥେତି। ପୁପ୍ଫଭାଣୀତି ଯୋ ପୁପ୍ଫାନି ୱିଯ ସୁଗନ୍ଧକଥଂ କଥେତି। ମଧୁଭାଣୀତି ଯୋ ମଧୁ ୱିଯ ମଧୁରକଥଂ କଥେତି। ସଭଗ୍ଗତୋତି ସଭାଯ ଠିତୋ। ପରିସଗ୍ଗତୋତି ଗାମପରିସାଯ ଠିତୋ। ଞାତିମଜ୍ଝଗତୋତି ଞାତୀନଂ ମଜ୍ଝେ ଠିତୋ। ପୂଗମଜ୍ଝଗତୋତି ସେଣୀନଂ ମଜ୍ଝେ ଠିତୋ। ରାଜକୁଲମଜ୍ଝଗତୋତି ରାଜକୁଲସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ମହାୱିନିଚ୍ଛଯେ ଠିତୋ। ଅଭିନୀତୋତି ପୁଚ୍ଛନତ୍ଥାଯାନୀତୋ। ସକ୍ଖିପୁଟ୍ଠୋତି ସକ୍ଖିଂ କତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିତୋ। ଏହମ୍ଭୋ ପୁରିସାତି ଆଲପନମେତଂ। ଅତ୍ତହେତୁ ୱା ପରହେତୁ ୱାତି ଅତ୍ତନୋ ୱା ପରସ୍ସ ୱା ହତ୍ଥପାଦାଦିହେତୁ ୱା ଧନହେତୁ ୱା। ଆମିସକିଞ୍ଚିକ୍ଖହେତୁ ୱାତି ଏତ୍ଥ ଆମିସନ୍ତି ଲଞ୍ଜୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। କିଞ୍ଚିକ୍ଖନ୍ତି ଯଂ ୱା ତଂ ୱା ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଅନ୍ତମସୋ ତିତ୍ତିରିଯଓଟ୍ଟକସପ୍ପିପିଣ୍ଡନଓନୀତପିଣ୍ଡାଦିମତ୍ତକସ୍ସ ଲଞ୍ଜସ୍ସ ହେତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ପଜାନମୁସା ଭାସିତା ହୋତୀତି ଜାନନ୍ତୋଯେଓ ମୁସାୱାଦଂ କତ୍ତା ହୋତି।

ନେଲାତି ଏଲଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦୋସୋ, ନାସ୍ସ ଏଲନ୍ତି ନେଲା, ନିଦ୍ଦୋସାତି ଅତ୍ଥୋ। ''ନେଲଙ୍ଗୋ ସେତପଚ୍ଛାଦୋ''ତି (ଉଦା। ୬୫) ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତସୀଲଂ ୱିଯ। କଣ୍ଣସୁଖାତି ବ୍ୟଞ୍ଜନମଧୁରତାଯ କଣ୍ଣାନଂ ସୁଖା, ସୂଚିୱିଜ୍ଝନଂ ୱିଯ କଣ୍ଣସୂଲଂ ନ ଜନେତି। ଅତ୍ଥମଧୁରତାଯ ସକଲସରୀରେ କୋପଂ ଅଜନେତ୍ୱା ପେମଂ ଜନେତୀତି ପେମନୀଯା। ହଦଯଂ ଗଚ୍ଛତି ଅପ୍ପଟିହଞ୍ଞମାନା ସୁଖେନ ଚିତ୍ତଂ ପୱିସତୀତି ହଦଯଙ୍ଗମା। ଗୁଣପରିପୁଣ୍ଣତାଯ ପୁରେ ଭୱାତି ପୋରୀ। ପୁରେ ସଂୱଡ୍ଢନାରୀ ୱିଯ ସୁକୁମାରାତିପି ପୋରୀ। ପୁରସ୍ସ ଏସାତିପି ପୋରୀ। ପୁରସ୍ସ ଏସାତି ନଗରୱାସୀନଂ କଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ନଗରୱାସିନୋ ହି ଯୁତ୍ତକଥା ହୋନ୍ତି , ପିତିମତ୍ତଂ ପିତାତି, ମାତିମତ୍ତଂ ମାତାତି, ଭାତିମତ୍ତଂ ଭାତାତି ୱଦନ୍ତି। ଏଓରୂପୀ କଥା ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ କନ୍ତା ହୋତୀତି ବହୁଜନକନ୍ତା। କନ୍ତଭାୱେନେଓ ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ ମନାପା ଚିତ୍ତୱୁଦ୍ଧିକରାତି ବହୁଜନମନାପା।

୯। ଅନ୍ଧସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୯। ନୱମେ ଚକ୍ଖୁ ନ ହୋତୀତି ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁ ନ ହୋତି। ଫାତିଂ କରେଯ୍ୟାତି ଫୀତଂ ୱଡ୍ଢିତଂ କରେଯ୍ୟ। ସାୱଜ୍ଜାନଓଜ୍ଜେତି ସଦୋସନିଦ୍ଦୋସେ। ହୀନପ୍ପଣୀତେତି ଅଧମୁତ୍ତମେ। କଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗେତି କଣ୍ହସୁକ୍କାଯେଓ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପଟିବାହନତୋ ପଟିପକ୍ଖଓସେନ ସପ୍ପଟିଭାଗାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ – କୁସଲେ ଧମ୍ମେ ''କୁସଲା ଧମ୍ମା''ତି ଜାନେଯ୍ୟ, ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ''ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା''ତି ଜାନେଯ୍ୟ। ସାୱଜ୍ଜାଦୀସୁପି ଏସେଓ ନଯୋ। କଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗେସୁ ପନ କଣ୍ହଧମ୍ମେ ''ସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗା''ତି ଜାନେଯ୍ୟ, ସୁକ୍କଧମ୍ମେ ''କଣ୍ହସପ୍ପଟିଭାଗା''ତି ଯେନ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ଜାନେଯ୍ୟ, ତଥାରୂପମ୍ପିସ୍ସ ଚକ୍ଖୁ ନ ହୋତୀତି। ଇମିନା ନଯେନ ସେସୱାରେସୁପି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ନ ଚେଓ ଭୋଗା ତଥାରୂପାତି ତଥାଜାତିକା ଭୋଗାପିସ୍ସ ନ ହୋନ୍ତି। ନ ଚ ପୁଞ୍ଞାନି କୁବ୍ବତୀତି ପୁଞ୍ଞାନି ଚ ନ କରୋତି। ଏତ୍ତାୱତା ଭୋଗୁପ୍ପାଦନଚକ୍ଖୁନୋ ଚ ପୁଞ୍ଞକରଣଚକ୍ଖୁନୋ ଚ ଅଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଉଭଯତ୍ଥ କଲିଗ୍ଗାହୋତି ଇଧଲୋକେ ଚ ପରଲୋକେ ଚାତି ଉଭଯସ୍ମିମ୍ପି ଅପରଦ୍ଧଗ୍ଗାହୋ, ପରାଜଯଗ୍ଗାହୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ଉଭଯତ୍ଥ କଲିଗ୍ଗାହୋତି ଉଭଯେସମ୍ପି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକାନଂ ଅତ୍ଥାନଂ କଲିଗ୍ଗାହୋ, ପରାଜଯଗ୍ଗାହୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଧମ୍ମାଧମ୍ମେନାତି ଦସକୁସଲକମ୍ମପଥଧମ୍ମେନପି ଦସଅକୁସଲକମ୍ମପଥଅଧମ୍ମେନପି। ସଠୋତି କେରାଟିକୋ। ଭୋଗାନି ପରିଯେସତୀତି ଭୋଗେ ଗୱେସତି। ଥେଯ୍ୟେନକୂଟକମ୍ମେନ, ମୁସାୱାଦେନ ଚୂଭଯନ୍ତି ଥେଯ୍ୟାଦୀସୁ ଉଭଯେନ ପରିଯେସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କଥଂ? ଥେଯ୍ୟେନ କୂଟକମ୍ମେନ ଚ ପରିଯେସତି, ଥେଯ୍ୟେନ ମୁସାୱାଦେନ ଚ ପରିଯେସତି , କୂଟକମ୍ମେନ ମୁସାୱାଦେନ ଚ ପରିଯେସତି। ସଙ୍ଘାତୁନ୍ତି ସଙ୍ଘରିତୁଂ। ଧମ୍ମଲଦ୍ଧେହୀତି ଦସକୁସଲକମ୍ମପଥଧମ୍ମଂ ଅକୋପେତ୍ୱା ଲଦ୍ଧେହି। ଉଟ୍ଠାନାଧିଗତନ୍ତି ୱୀରିଯେନ ଅଧିଗତଂ। ଅବ୍ଯଗ୍ଗମାନସୋତି

ନିବ୍ବିଚିକିଚ୍ଛଚିତ୍ତୋ। ଭଦ୍ଦକଂ ଠାନନ୍ତି ସେଟ୍ଠଂ ଦେୱଟ୍ଠାନଂ। ନ ସୋଚତୀତି ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅନ୍ତୋସୋକେନ ନ ସୋଚତି।

୧୦। ଅୱକୁଜ୍ଜସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୦। ଦସମେ ଅୱକୁଜ୍ଜପଞ୍ଞୋତି ଅଧୋମୁଖପଞ୍ଞୋ। ଉଚ୍ଛଙ୍ଗପଞ୍ଞୋତି ଉଚ୍ଛଙ୍ଗସଦିସପଞ୍ଞୋ। ପୁଥୁପଞ୍ଞୋତି ୱିତ୍ଥାରିକପଞ୍ଞୋ। ଆଦିକଲ୍ୟାଣନ୍ତିଆଦୀସୁ ଆଦୀତି ପୁବ୍ବପଟ୍ଠପନା। ମଜ୍ଝନ୍ତି କଥାୱେମଜ୍ଝଂ। ପରିୟୋସାନନ୍ତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ। ଇତିସ୍ସ ତେ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତା ପୁବ୍ବପଟ୍ଠପନେପି କଲ୍ୟାଣଂ ଭଦ୍ଦକଂ ଅନୱଜ୍ଜମେୱ କତ୍ୱା କଥେନ୍ତି, ୱେମଜ୍ଝେପି ପରିୟୋସାନେପି। ଏତ୍ଥ ଚ ଅତ୍ଥି ଦେସନାୟ ଆଦିମଜ୍ଝପରିୟୋସାନାନି, ଅତ୍ଥି ସାସନସ୍ସ। ତତ୍ଥ ଦେସନାୟ ତାୱ ଚତୁପ୍ପଦିକଗାଥାୟ ପଠମପଦଂ ଆଦି, ଦ୍ୱେ ପଦାନି ମଜ୍ଝଂ, ଅୱସାନପଦଂ ପରିୟୋସାନଂ। ଏକାନୁସନ୍ଧିକସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ନିଦାନଂ ଆଦି, ଅନୁସନ୍ଧି ମଜ୍ଝଂ, ଇଦମୱୋଚାତି ଅପ୍ପନା ପରିୟୋସାନଂ। ଅନେକାନୁସନ୍ଧିକସ୍ସ ପଠମୋ ଅନୁସନ୍ଧି ଆଦି, ତତୋ ପରଂ ଏକୋ ୱା ଅନେକେ ୱା ମଜ୍ଝଂ, ପଚ୍ଛିମୋ ପରିୟୋସାନଂ। ଅୟଂ ତାୱ ଦେସନାୟ ନୟୋ। ସାସନସ୍ସ ପନ ସୀଲଂ ଆଦି, ସମାଧି ମଜ୍ଝଂ, ୱିପସ୍ସନା ପରିୟୋସାନଂ। ସମାଧି ୱା ଆଦି, ୱିପସ୍ସନା ମଜ୍ଝଂ, ମଗ୍ଗୋ ପରିୟୋସାନଂ। ୱିପସ୍ସନା ୱା ଆଦି, ମଗ୍ଗୋ ମଜ୍ଝଂ, ଫଲଂ ପରିୟୋସାନଂ। ମଗ୍ଗୋ ୱା ଆଦି, ଫଲଂ ମଜ୍ଝଂ, ନିବ୍ବାନଂ ପରିୟୋସାନଂ। ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ୱା କୟିରମାନେ ସୀଲସମାଧୟୋ ଆଦି, ୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗା ମଜ୍ଝଂ, ଫଲନିବ୍ବାନାନି ପରିୟୋସାନଂ।

ସାତ୍ଥନ୍ତି ସାତ୍ଥକଂ କତ୍ୱା ଦେସେନ୍ତି। ସବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତି ଅକ୍ଖରପାରିପୂରିଂ କତ୍ୱା ଦେସେନ୍ତି। କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣନ୍ତି ସକଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ଅନୂନଂ କତ୍ୱା ଦେସେନ୍ତି। ପରିସୁଦ୍ଧନ୍ତି ପରିସୁଦ୍ଧଂ ନିଜ୍ଜଟଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ଠିଂ କତ୍ୱା ଦେସେନ୍ତି। ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ପକାସେନ୍ତୀତି ଏୱଂ ଦେସେନ୍ତା ଚ ସେଟ୍ଠଚରିୟଭୂତଂ ସିକ୍ଖତ୍ତୟସଙ୍ଗହିତଂ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ପକାସେନ୍ତି। ନେୱ ଆଦିଂ ମନସି କରୋତୀତି ନେୱ ପୁବ୍ବପଟ୍ଠପନଂ ମନସି କରୋତି।

କୁମ୍ଭୋତି ଘଟୋ। ନିକୁଜ୍ଜୋତି ଅଧୋମୁଖୋ ଠପିତୋ। ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ କୁମ୍ଭୋ ନିକୁଜ୍ଜୋ ୱିୟ ଅୱକୁଜ୍ଜପଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ଉଦକାସିଞ୍ଚନକାଲୋ ୱିୟ ଧମ୍ମଦେସନାୟ ଲଦ୍ଧକାଲୋ, ଉଦକସ୍ସ ୱିୱଟ୍ଟନକାଲୋ ୱିୟ ତସ୍ମିଂ ଆସନେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଉଗ୍ଗହେତୁଂ ଅସମତ୍ଥକାଲୋ, ଉଦକସ୍ସ ଅସଣ୍ଠାନକାଲୋ ୱିୟ ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅସଲ୍ଲକ୍ଖଣକାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଆକିଣ୍ଣାନୀତି ପକ୍ଖିତ୍ତାନି। ସତିସମ୍ମୋସାୟ ପକିରେୟ୍ୟାତି ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିତାୟ ୱିକିରେୟ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ଉଚ୍ଛଙ୍ଗୋ ୱିୟ ଉଚ୍ଛଙ୍ଗପଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ନାନାଖଜ୍ଜକାନି ୱିୟ ନାନପ୍ପକାରଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ, ଉଚ୍ଛଙ୍ଗେ ନାନାଖଜ୍ଜକାନି ଖାଦନ୍ତସ୍ସ ନିସିନ୍ନକାଲୋ ୱିୟ ତସ୍ମିଂ ଆସନେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନକାଲୋ, ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ ସତିସମ୍ମୋସା ପକିରଣକାଲୋ ୱିୟ ତସ୍ମା ଆସନା ୱୁଟ୍ଠାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖଣକାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଉକ୍କୁଜ୍ଜୋତି ଉପରିମୁଖୋ ଠପିତୋ। ସଣ୍ଠାତୀତି ପତିଟ୍ଠହତି। ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ଉପରିମୁଖୋ ଠପିତୋ କୁମ୍ଭୋ ୱିୟ ପୁଥୁପଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ଉଦକସ୍ସ ଆସିତ୍ତକାଲୋ ୱିୟ ଦେସନାୟ ଲଦ୍ଧକାଲୋ, ଉଦକସ୍ସ ସଣ୍ଠାନକାଲୋ ୱିୟ ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନକାଲୋ, ନୋ ୱିୱଟ୍ଟନକାଲୋ ୱିୟ ୱୁଟ୍ଠାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ସଲ୍ଲକ୍ଖଣକାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଦୁମ୍ମେଧୋତି ନିପ୍ପଞ୍ଞୋ। ଅୱିଚକ୍ଖଣୋତି ସଂୱିଦହନପଞ୍ଞାୟ ରହିତୋ। ଗନ୍ତାତି ଗମନସୀଲୋ। ସେୟ୍ୟୋ ଏତେନ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଏତସ୍ମା ପୁଗ୍ଗଲା ଉତ୍ତରିତରୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋତି ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମସ୍ସ ଅନୁଧମ୍ମଂ ସହ ସୀଲେନ ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନୋ। ଦୁକ୍ଖସ୍ସାତି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ। ଅନ୍ତକରୋ ସିୟାତି କୋଟିକରୋ ପରିଚ୍ଛେଦକରୋ ପରିୱଟୁମକରୋ ଭୱେୟ୍ୟାତି।

ପୁଗ୍ଗଲୱଗ୍ଗୋ ତତିୟୋ।

୪। ଦେଵଦୂତଵଗ୍ଗୋ

୧। ସବ୍ରହ୍ମକସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୩୧। ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ପଠମେ ଅଜ୍ଝାଗାରେତି ସକେ ଘରେ। ପୂଜିତା ହୋନ୍ତୀତି ଯଂ ଘରେ ଅତ୍ଥି, ତେନ ପଟିଜଗ୍ଗିତା ଗୋପିତା ହୋନ୍ତି। ଇତି ମାତାପିତୁପୂଜକାନି କୁଲାନି ମାତାପିତୂହି ସବ୍ରହ୍ମକାନୀତି ପକାସେତ୍ଵା ଇଦାନି ନେସଂ ସପୁବ୍ବାଚରିଯକାଦିଭାଵଂ ପକାସେନ୍ତୋ ସପୁବ୍ବାଚରିଯକାନୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମାତିଆଦୀନି ତେସଂ ବ୍ରହ୍ମାଦିଭାଵସାଧନତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତାନି। ବହୁକାରାତି ପୁତ୍ତାନଂ ବହୂପକାରା। ଆପାଦକାତି ଜୀଵିତସ୍ସ ଆପାଦକା। ପୁତ୍ତକାନଂ ହି ମାତାପିତୂହି ଜୀଵିତଂ ଆପାଦିତଂ ପାଲିତଂ ଘଟିତଂ ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧେନ ପଵତ୍ତିତଂ। ପୋସକାତି ହତ୍ଥପାଦେ ଵଡ୍ଢେତ୍ଵା ହଦଯଲୋହିତଂ ପାଯେତ୍ଵା ପୋସେତାରୋ। ଇମସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଦସ୍ସେତାରୋତି ପୁତ୍ତାନଂ ହି ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠାରମ୍ମଣସ୍ସ ଦସ୍ସନଂ ନାମ ମାତାପିତରୋ ନିସ୍ସାଯ ଜାତନ୍ତି ଇମସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଦସ୍ସେତାରୋ ନାମ।

ବ୍ରହ୍ମାତି ମାତାପିତରୋତି ସେଟ୍ଠାଧିଵଚନଂ। ଯଥା ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଚତସ୍ସୋ ଭାଵନା ଅଵିଜହିତା ହୋନ୍ତି ମେତ୍ତା କରୁଣା ମୁଦିତା ଉପେକ୍ଖାତି, ଏଵମେଵ ମାତାପିତୂନଂ ପୁତ୍ତକେସୁ ଚତସ୍ସୋ ଭାଵନା ଅଵିଜହିତା ହୋନ୍ତି। ତା ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଵେଦିତବ୍ବା – କୁଚ୍ଛିଗତସ୍ମିଂ ହି ଦାରକେ ''କଦା ନୁ ଖୋ ପୁତ୍ତକଂ ଅରୋଗଂ ପରିପୁଣ୍ଣଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା''ତି ମାତାପିତୂନଂ ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯଦା ପନେସ ମନ୍ଦୋ ଉତ୍ତାନସେଯ୍ୟକୋ ଊକାହି ଵା ମଙ୍କୁଲାଦୀହି ପାଣକେହି ଦଟ୍ଠୋ ଦୁକ୍ଖସେଯ୍ୟାଯ ଵା ପନ ପୀଳିତୋ ପରୋଦତି ଵିରଵତି, ତଦାସ୍ସ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ଵା ମାତାପିତୂନଂ କାରୁଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଆଧାଵିତ୍ଵା ଵିଧାଵିତ୍ଵା କୀଳନକାଲେ ପନ ଲୋଭନୀଯଵଯସ୍ମିଂ ଵା ଠିତକାଲେ ଦାରକଂ ଓଲୋକେତ୍ଵା ମାତାପିତୂନଂ ଚିତ୍ତଂ ସପ୍ପିମଣ୍ଡେ ପକ୍ଖିତ୍ତସତଵିହତକପ୍ପାସପିଚୁପଟଲଂ ଵିଯ ମୁଦୁକଂ ହୋତି ଆମୋଦିତଂ ପମୋଦିତଂ, ତଦା ତେସଂ ମୁଦିତା ଲବ୍ଭତି। ଯଦା ପନେସ ପୁତ୍ତୋ ଦାରାଭରଣଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାପେତ୍ଵା ପାଟିଯେକ୍କଂ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାଵସତି, ତଦା ମାତାପିତୂନଂ ''ସକ୍କୋତି ଦାନି ନୋ ପୁତ୍ତକୋ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାଯ ଯାପେତୁ''ନ୍ତି ମଜ୍ଝତ୍ତଭାଵୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଉପେକ୍ଖା ଲବ୍ଭତୀତି ଇମିନା କାରଣେନ ''ବ୍ରହ୍ମାତି ମାତାପିତରୋ''ତି ଵୁତ୍ତଂ।

ପୁବ୍ବାଚରିଯାତିଵୁଚ୍ଚରେତି ମାତାପିତରୋ ହି ଜାତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ''ଏଵଂ ନିସୀଦ, ଏଵଂ ତିଟ୍ଠ, ଏଵଂ ଗଚ୍ଛ, ଏଵଂ ସଯ, ଏଵଂ ଖାଦ, ଏଵଂ ଭୁଞ୍ଜ, ଅଯଂ ତେ, ତାତାତି ଵତ୍ତବ୍ବୋ, ଅଯଂ ଭାତିକାତି, ଅଯଂ ଭଗିନୀତି, ଇଦଂ ନାମ କାତୁଂ ଵଟ୍ଟତି, ଇଦଂ ନ ଵଟ୍ଟତି, ଅସୁକଂ ନାମ ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ଵଟ୍ଟତି, ଅସୁକଂ ନ ଵଟ୍ଟତୀ''ତି ଗାହାପେନ୍ତି ସିକ୍ଖାପେନ୍ତି। ଅଥାପରଭାଗେ ଅଞ୍ଞେ ଆଚରିଯା ହତ୍ଥିସିପ୍ପଅସ୍ସସିପ୍ପରଥସିପ୍ପଧନୁସିପ୍ପଥରୁସିପ୍ପମୁଦ୍ଦାଗଣନାଦୀନି ସିକ୍ଖାପେନ୍ତି। ଅଞ୍ଞୋ ସରଣାନି ଦେତି, ଅଞ୍ଞୋ ସୀଲେସୁ ପତିଟ୍ଠାପେତି, ଅଞ୍ଞୋ ପବ୍ବାଜେତି, ଅଞ୍ଞୋ ବୁଦ୍ଧଵଚନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେତି, ଅଞ୍ଞୋ ଉପସମ୍ପାଦେତି, ଅଞ୍ଞୋ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗାଦୀନି ପାପେତି। ଇତି ସବ୍ବେପି ତେ ପଚ୍ଛାଚରିଯା ନାମ ହୋନ୍ତି, ମାତାପିତରୋ ପନ ସବ୍ବପଠମା, ତେନାହ – ''ପୁବ୍ବାଚରିଯାତି ଵୁଚ୍ଚରେ''ତି। ତତ୍ଥ ଵୁଚ୍ଚରେତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି କଥିଯନ୍ତି। ଆହୁନେଯ୍ୟା ଚ ପୁତ୍ତାନନ୍ତି ପୁତ୍ତାନଂ ଆହୁତଂ ପାହୁତଂ ଅଭିସଙ୍ଖତଂ ଅନ୍ନପାନାଦିଂ ଅରହନ୍ତି, ଅନୁଚ୍ଛଵିକା ତଂ ପଟିଗ୍ଗହେତୁଂ। ତସ୍ମା ''ଆହୁନେଯ୍ୟା ଚ ପୁତ୍ତାନ''ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ପଜାଯ ଅନୁକମ୍ପକାତି ପରେସଂ ପାଣେ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ଵାପି ଅତ୍ତନୋ ପଜଂ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତି ଗୋପାଯନ୍ତି। ତସ୍ମା ''ପଜାଯ ଅନୁକମ୍ପକା''ତି ଵୁତ୍ତଂ।

ନମସ୍ସେଯ୍ୟାତି ନମୋ କରେଯ୍ୟ। ସକ୍କରେଯ୍ୟାତି ସକ୍କାରେନ ପଟିମାନେଯ୍ୟ। ଇଦାନି ତଂ ସକ୍କାରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଅନ୍ନେନା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅନ୍ନେନାତି ଯାଗୁଭତ୍ତଖାଦନୀଯେନ। ପାନେନାତି ଅଟ୍ଠଵିଧପାନେନ। ଵତ୍ଥେନାତି ନିଵାସନପାରୁପନକେନ ଵତ୍ଥେନ। ସଯନେନାତି ମଞ୍ଚପୀଠାନୁପ୍ପଦାନେନ। ଉଚ୍ଛାଦନେନାତି ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ପଟିଵିନୋଦେତ୍ଵା ସୁଗନ୍ଧକରଣୁଚ୍ଛାଦନେନ। ନ୍ହାପନେନାତି ସୀତେ ଉଣ୍ହୋଦକେନ, ଉଣ୍ହେ ସୀତୋଦକେନ ଗତ୍ତାନି ପରିସିଞ୍ଚିତ୍ଵା ନ୍ହାପନେନ। ପାଦାନଂ ଧୋଵନେନାତି ଉଣ୍ହୋଦକସୀତୋଦକେହି ପାଦଧୋଵନେନ ଚେଵ ତେଲମକ୍ଖନେନ ଚ। ପେଚ୍ଚାତି ପରଲୋକଂ ଗନ୍ତ୍ଵା। ସଗ୍ଗେ ପମୋଦତୀତି ଇଧ ତାଵ ମାତାପିତୂସୁ ପାରିଚରିଯଂ ଦିସ୍ଵା ପାରିଚରିଯକାରଣା ତଂ ପଣ୍ଡିତମନୁସ୍ସା ଇଧେଵ ପସଂସନ୍ତି , ପରଲୋକଂ ପନ ଗନ୍ତ୍ଵା ସଗ୍ଗେ ଠିତୋ ସୋ ମାତାପିତୁଉପଟ୍ଠାକୋ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତୀହି ଆମୋଦତି ପମୋଦତୀତି।

୨। ଆନନ୍ଦସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୩୨। ଦୁତିଯେ ତଥାରୂପୋତି ତଥାଜାତିକୋ। ସମାଧିପଟିଲାଭୋତି ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାଲାଭୋ। ଇମସ୍ମିଂ ଚ ସଵିଞ୍ଞାଣକେତି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ତନୋ ଚ ପରସ୍ସ ଚାତି ଉଭଯେସମ୍ପି କାଯୋ ସଵିଞ୍ଞାଣକଟ୍ଠେନ ଏକତୋ କତ୍ଵା ଇମସ୍ମିନ୍ତି ଵୁତ୍ତୋ। ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯାତି ଅହଙ୍କାରଦିଟ୍ଠି ଚ ମମଙ୍କାରତଣ୍ହା

ଚ ମାନାନୁସଯୋ ଚାତି ଅତ୍ତନୋ ଚ ପରସ୍ସ ଚ କିଲେସା। ନାସ୍ସୂତି ନ ଭୱେଯ୍ୟୁଂ। ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୂତି ରୂପନିମିତ୍ତଂ, ସଦ୍ଦନିମିତ୍ତଂ, ଗନ୍ଧନିମିତ୍ତଂ, ରସନିମିତ୍ତଂ, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ସସ୍ସତାଦିନିମିତ୍ତଂ, ପୁଗ୍ଗଲନିମିତ୍ତଂ ଧମ୍ମନିମିତ୍ତନ୍ତି ଏୱରୂପେସୁ ଚ ବହିଦ୍ଧା ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ। ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିନ୍ତି ଫଲସମାଧିଞ୍ଚେୱ ଫଲଞାଣଞ୍ଚ। ସିଯାତି ଭୱେଯ୍ୟ।

ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋତି, ଆନନ୍ଦ, ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଭିକ୍ଖୁନୋ। ଏତଂ ସନ୍ତଂ ଏତଂ ପଣୀତନ୍ତି ନିବ୍ବାନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ। ନିବ୍ବାନଂ ହି କିଲେସାନଂ ସନ୍ତତାଯ ସନ୍ତଂ ନାମ, ନିବ୍ବାନଂ ସନ୍ତନ୍ତି ସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱାୱ ଦିୱସମ୍ପି ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ସନ୍ତନ୍ତେୱ ପୱତ୍ତତୀତିପି ସନ୍ତଂ। ପଣୀତନ୍ତି ସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସାପି ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ପଣୀତନ୍ତେୱ ପୱତ୍ତତୀତି ନିବ୍ବାନଂ ପଣୀତଂ ନାମ। ସବ୍ବସଙ୍ଖାରସମଥୋତିଆଦୀନିପି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନାନି। ''ସବ୍ବସଙ୍ଖାରସମଥୋ''ତି ସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ହି ଦିୱସଭାଗମ୍ପି ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରସମଥୋତେୱ ପୱତ୍ତତି…ପେ… ତଥା ତୀସୁ ଭୱେସୁ ୱାନସଙ୍ଖାତାଯ ତଣ୍ହାଯ ଅଭାୱେନ ନିବ୍ବାନନ୍ତି ଲଦ୍ଧନାମେ ତସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ନିବ୍ବାନଂ ନିବ୍ବାନନ୍ତେୱ ପୱତ୍ତତୀତି ସବ୍ବସଙ୍ଖାରସମଥୋତିଆଦୀନି ନାମାନି ଲଭତି। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଅଟ୍ଠୱିଧେ ଆଭୋଗସମନ୍ନାହାରେ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଏକୋପି ଲବ୍ଭତି, ଦ୍ୱେପି ସବ୍ବେପି ଲବ୍ଭନ୍ତେୱ।

ସଙ୍ଖାଯାତି ଞାଣେନ ଜାନିତ୍ୱା। ପରୋପରାନୀତି ପରାନି ଚ ଓପରାନି ଚ। ପରଅତ୍ତଭାୱସକଅତ୍ତଭାୱାନି ହି ପରାନି ଚ ଓପରାନି ଚାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯସ୍ସାତି ଯସ୍ସ ଅରହତୋ। ଇଞ୍ଜିତନ୍ତି ରାଗିଞ୍ଜିତଂ ଦୋସମୋହମାନଦିଟ୍ଠିକିଲେସଦୁଚ୍ଚରିତିଞ୍ଜିତନ୍ତି ଇମାନି ସତ୍ତ ଇଞ୍ଜିତାନି ଚଲିତାନି ଫନ୍ଦିତାନି। ନତ୍ଥି କୁହିଞ୍ଚୀତି କତ୍ଥଚି ଏକାରମ୍ମଣେପି ନତ୍ଥି। ସନ୍ତୋତି ପଚ୍ଚନୀକକିଲେସାନଂ ସନ୍ତତାଯ ସନ୍ତୋ। ୱିଧୂମୋତି କାଯଦୁଚ୍ଚରିତାଦିଧୂମୱିରହିତୋ। ଅନୀଘୋତି ରାଗାଦିଈଘୱିରହିତୋ। ନିରାସୋତି ନିତ୍ତଣ୍ହୋ। ଅତାରୀତି ତିଣ୍ଣୋ ଉତ୍ତିଣ୍ଣୋ ସମତିକ୍କନ୍ତୋ। ସୋତି ସୋ ଅରହଂ ଖୀଣାସୱୋ। ଜାତିଜରନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଜାତିଜରାଗହଣେନେୱ ବ୍ୟାଧିମରଣମ୍ପି ଗହିତମେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇତି ସୁତ୍ତନ୍ତେପି ଗାଥାଯପି ଅରହତ୍ତଫଲସମାପତ୍ତିଯେୱ କଥିତାତି।

୩। ସାରିପୁତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୩। ତତିଯେ ସଂଖିତ୍ତେନାତି ମାତିକାଠପନେନ। ୱିତ୍ଥାରେନାତି ଠପିତମାତିକାୱିଭଜନେନ। ସଂଖିତ୍ତୱିତ୍ଥାରେନାତି କାଲେ ସଂଖିତ୍ତେନ କାଲେ ୱିତ୍ଥାରେନ। ଅଞ୍ଞାତାରୋ ଚ ଦୁଲ୍ଲଭାତି ପଟିୱିଜ୍ଝନକପୁଗ୍ଗଲା ପନ ଦୁଲ୍ଲଭା। ଇଦଂ ଭଗୱା ''ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ଞାଣଂ ଘଟ୍ଟେମୀ''ତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ କଥେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଥେରୋ କିଞ୍ଚାପି ''ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଆଜାନିସ୍ସାମୀ''ତି ନ ୱଦତି, ଅଧିପ୍ପାଯେନ ପନ ''ୱିସ୍ସତ୍ଥା ତୁମ୍ହେ, ଭନ୍ତେ, ଦେସେଥ, ଅହଂ ତୁମ୍ହେହି ଦେସିତଂ ଧମ୍ମଂ ନଯସତେନ ନଯସହସ୍ସେନ ପଟିୱିଜ୍ଝିସ୍ସାମି, ମମେସ ଭାରୋ ହୋତୂ''ତି ସତ୍ଥାରଂ ଦେସନାଯ ଉସ୍ସାହେନ୍ତୋ ଏତସ୍ସ ଭଗୱା କାଲୋତିଆଦିମାହ।

ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ତସ୍ମାତିହାତି ଦେସନଂ ଆରଭି। ତତ୍ଥ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେତିଆଦି ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଅଚ୍ଛେଚ୍ଛିତଣ୍ହନ୍ତି ମଗ୍ଗଞାଣସତ୍ଥେନ ତଣ୍ହଂ ଛିନ୍ଦି। ୱିୱତ୍ତଯି ସଂଯୋଜନନ୍ତି ଦସୱିଧମ୍ପି ସଂଯୋଜନଂ ସମୂଲକଂ ଉବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେସି। ସମ୍ମା ମାନାଭିସମଯା ଅନ୍ତମକାସି ଦୁକ୍ଖସ୍ସାତି ସମ୍ମା ଉପାଯେନ ସମ୍ମା ପଟିପତ୍ତିଯା ନୱୱିଧସ୍ସ ମାନସ୍ସ ପହାନାଭିସମଯେନ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତମକାସି। ଇଦଞ୍ଚ ପନ ମେତଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସନ୍ଧାଯ ଭାସିତନ୍ତି, ସାରିପୁତ୍ତ, ମଯା ପାରାଯନେ ଉଦଯପଞ୍ହେ ଇଦଂ ଫଲସମାପତ୍ତିମେୱ ସନ୍ଧାଯ ଏତଂ ଭାସିତଂ।

ଇଦାନି ଯଂ ତଂ ଭଗୱତା ଭାସିତଂ, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ପହାନଂ କାମସଞ୍ଞାନନ୍ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ଉଦଯପଞ୍ହେ ଚ ଏତଂ ପଦଂ ''ପହାନଂ କାମଚ୍ଛନ୍ଦାନ''ନ୍ତି (ସୁ। ନି। ୧୧୧୨; ଚୂଳନି। ଉଦଯମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସୋ ୭୫) ଆଗତଂ, ଇଧ ପନ ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରଭାଣକେହି ''କାମସଞ୍ଞାନ''ନ୍ତି ଆରୋପିତଂ। ତତ୍ଥ ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନଂ, ଅତ୍ଥୋ ପନ ଏକୋଯେୱ। କାମସଞ୍ଞାନନ୍ତି କାମେ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନସଞ୍ଞାନଂ, ଅଟ୍ଠହି ୱା ଲୋଭସହଗତଚିତ୍ତେହି ସହଜାତସଞ୍ଞାନଂ। ଦୋମନସ୍ସାନ ଚୂଭଯନ୍ତି ଏତାସଞ୍ଚ କାମସଞ୍ଞାନଂ ଚେତସିକଦୋମନସ୍ସାନଞ୍ଚାତି ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ପହାନଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିପହାନସଙ୍ଖାତଂ ଅରହତ୍ତଫଲଂ ଅଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖଂ ପବ୍ରୂମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନିଦ୍ଦେସେ ପନ ''କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଚ ଦୋମନସ୍ସସ୍ସ ଚ ଉଭିନ୍ନଂ ପହାନଂ ୱୂପସମଂ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିଂ ଅମତଂ ନିବ୍ବାନ''ନ୍ତି (ଚୂଳନି। ଉଦଯମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସୋ ୭୫) ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ପହାନନ୍ତି ହି ଖୀଣାକାରସଙ୍ଖାତୋ ୱୂପସମୋପି ୱୁଚ୍ଚତି, କିଲେସେ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତୋ ମଗ୍ଗୋପି, କିଲେସପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିସଙ୍ଖାତଂ ଫଲମ୍ପି , ଯଂ ଆଗମ୍ମ କିଲେସା ପହୀଯନ୍ତି, ତଂ ଅମତଂ ନିବ୍ବାନମ୍ପି। ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ତାନି ପଦାନି ଆଗତାନି। ''ଅଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖଂ ପବ୍ରୂମୀ''ତି ୱଚନତୋ ପନ ଅରହତ୍ତଫଲମେୱ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଥିନସ୍ସଚ ପନୂଦନନ୍ତିପି ଥିନସ୍ସ ଚ ପନୂଦନନ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଅରହତ୍ତଫଲମେୱ ଅଧିପ୍ପେତଂ । କୁକ୍କୁଚ୍ଚାନଂ ନିୱାରଣନ୍ତି କୁକ୍କୁଚ୍ଚନିୱାରଣସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅନନ୍ତରଂ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଫଲମେୱ ଅଧିପ୍ପେତଂ।

ଉପେକ୍ଖାସତିସଂସୁଦ୍ଧନ୍ତି ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନିକେ ଫଲେ ଉପ୍ପନ୍ନାୟ ଉପେକ୍ଖାୟ ଚ ସତିୟା ଚ ସଂସୁଦ୍ଧଂ। ଧମ୍ମତକ୍କପୁରେଜଵନ୍ତି ଧମ୍ମତକ୍କୋ ଵୁଚ୍ଚତି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ, ସୋ ଆଦିତୋ ହୋତି, ପୁରତୋ ହୋତି, ପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ ହୋତି ଅଞ୍ଞାଵିମୋକ୍ଖସ୍ସାତି ଧମ୍ମତକ୍କପୁରେଜଵୋ। ତଂ ଧମ୍ମତକ୍କପୁରେଜଵଂ। ଅଞ୍ଞାଵିମୋକ୍ଖନ୍ତି ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟପରିୟୋସାନେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଵିମୋକ୍ଖଂ, ଅଞ୍ଞାୟ ଵା ଵିମୋକ୍ଖଂ ଅଞ୍ଞାଵିମୋକ୍ଖଂ, ପଞ୍ଞାଵିମୁତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଵିଜ୍ଜାୟ ପଭେଦନନ୍ତି ଅଵିଜ୍ଜାୟ ପଭେଦନନ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା, ଅଵିଜ୍ଜାୟ ପଭେଦନସଙ୍ଖାତଂ ଵା ନିବ୍ବାନଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଏଵଂଲଦ୍ଧନାମଂ ଅରହତ୍ତଫଲମେଵ। ଇତି ସବ୍ବେହିପି ଇମେହି ପହାନନ୍ତିଆଦୀହି ପଦେହି ଅରହତ୍ତଫଲମେଵ ପକାସିତନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ।

୪। ନିଦାନସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୩୪। ଚତୁତ୍ଥେ ନିଦାନାନୀତି କାରଣାନି। କମ୍ମାନନ୍ତି ଵଟ୍ଟଗାମିକମ୍ମାନଂ। ଲୋଭୋ ନିଦାନଂ କମ୍ମାନଂ ସମୁଦୟାୟାତି ଲୁବ୍ଭନପଲୁବ୍ଭନସଭାଵୋ ଲୋଭୋ ଵଟ୍ଟଗାମିକମ୍ମାନଂ ସମୁଦୟାୟ ପିଣ୍ଡକରଣତ୍ଥାୟ ନିଦାନଂ କାରଣଂ ପଚ୍ଚୟୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୋସୋତି ଦୁସ୍ସନପଦୁସ୍ସନସଭାଵୋ ଦୋସୋ। ମୋହୋତି ମୁୟ୍ହନପମୁୟ୍ହନସଭାଵୋ ମୋହୋ।

ଲୋଭପକତନ୍ତି ଲୋଭେନ ପକତଂ, ଲୋଭାଭିଭୂତେନ ଲୁଦ୍ଧେନ ହୁତ୍ଵା କତକମ୍ମନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଲୋଭତୋ ଜାତନ୍ତି ଲୋଭଜଂ। ଲୋଭୋ ନିଦାନମସ୍ସାତି ଲୋଭନିଦାନଂ। ଲୋଭୋ ସମୁଦୟୋ ଅସ୍ସାତି ଲୋଭସମୁଦୟଂ। ସମୁଦୟୋତି ପଚ୍ଚୟୋ, ଲୋଭପଚ୍ଚୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୟତ୍ଥସ୍ସ ଅତ୍ତଭାଵୋ ନିବ୍ବତ୍ତତୀତି ୟସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅସ୍ସ ଲୋଭଜକମ୍ମଵତୋ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅତ୍ତଭାଵୋ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ଖନ୍ଧା ପାତୁଭଵନ୍ତି। ତତ୍ଥ ତଂ କମ୍ମଂ ଵିପଚ୍ଚତୀତି ତେସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ତଂ କମ୍ମଂ ଵିପଚ୍ଚତି। ଦିଟ୍ଠେ ଵା ଧମ୍ମେତିଆଦି ୟସ୍ମା ତଂ କମ୍ମଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମଵେଦନୀୟଂ ଵା ହୋତି ଉପପଜ୍ଜଵେଦନୀୟଂ ଵା ଅପରପରିୟାୟଵେଦନୀୟଂ ଵା, ତସ୍ମା ତଂ ପଭେଦଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଵୁତ୍ତଂ। ସେସଦ୍ଵୟେପି ଏସେଵ ନୟୋ।

ଅଖଣ୍ଡାନୀତି ଅଭିନ୍ନାନି। ଅପୂତୀନୀତି ପୂତିଭାଵେନ ଅବୀଜତ୍ତଂ ଅପ୍ପତ୍ତାନି। ଅଵାତାତପହତାନୀତି ନ ଵାତେନ ନ ଚ ଆତପେନ ହତାନି। ସାରାଦାନୀତି ଗହିତସାରାନି ସାରଵନ୍ତାନି ନ ନିସ୍ସାରାନି। ସୁଖସୟିତାନୀତି ସନ୍ନିଚୟଭାଵେନ ସୁଖଂ ସୟିତାନି। ସୁଖେତ୍ତେତି ମଣ୍ଡଖେତ୍ତେ। ସୁପରିକମ୍ମକତାୟ ଭୂମିୟାତି ନଙ୍ଗଲକସନେନ ଚେଵ ଅଟ୍ଠଦନ୍ତକେନ ଚ ସୁଟ୍ଠୁ ପରିକମ୍ମକତାୟ ଖେତ୍ତଭୂମିୟା। ନିକ୍ଖିତ୍ତାନୀତି ଠପିତାନି ରୋପିତାନି। ଅନୁପ୍ପଵେଚ୍ଛେୟ୍ୟାତି ଅନୁପ୍ପଵେସେୟ୍ୟ। ଵୁଦ୍ଧିନ୍ତିଆଦୀସୁ ଉଦ୍ଧଗ୍ଗମନେନ ଵୁଦ୍ଧିଂ, ହେଟ୍ଠା ମୂଲପତିଟ୍ଠାନେନ ଵିରୂଳ୍ହିଂ, ସମନ୍ତା ଵିତ୍ଥାରିକଭାଵେନ ଵେପୁଲ୍ଲଂ।

ୟଂ ପନେତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠେ ଵା ଧମ୍ମେତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ଅସମ୍ମୋହତ୍ଥଂ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ କମ୍ମଵିଭତ୍ତି ନାମ କଥେତବ୍ବା। ସୁତ୍ତନ୍ତିକପରିୟାୟେନ ହି ଏକାଦସ କମ୍ମାନି ଵିଭତ୍ତାନି। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମଵେଦନୀୟଂ ଉପପଜ୍ଜଵେଦନୀୟଂ ଅପରପରିୟାୟଵେଦନୀୟଂ, ୟଗ୍ଗରୁକଂ ୟବ୍ବହୁଲଂ ୟଦାସନ୍ନଂ କଟତ୍ତା ଵା ପନ କମ୍ମଂ, ଜନକଂ ଉପତ୍ଥମ୍ଭକଂ ଉପପୀଳକଂ ଉପଘାତକନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଏକଜଵନଵୀଥିୟଂ ସତ୍ତସୁ ଚିତ୍ତେସୁ କୁସଲା ଵା ଅକୁସଲା ଵା ପଠମଜଵନଚେତନା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମଵେଦନୀୟକମ୍ମଂ ନାମ। ତଂ ଇମସ୍ମିଂୟେଵ ଅତ୍ତଭାଵେ ଵିପାକଂ ଦେତି କାକଵଳିୟପୁଣ୍ଣସେଟ୍ଠୀନଂ ଵିୟ କୁସଲଂ, ନନ୍ଦୟକ୍ଖନନ୍ଦମାଣଵକନନ୍ଦଗୋଘାତକକୋକାଲିୟସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧଦେଵଦତ୍ତଚିଞ୍ଚମାଣଵିକାନଂ ଵିୟ ଚ ଅକୁସଲଂ। ତଥା ଅସକ୍କୋନ୍ତଂ ପନ ଅହୋସିକମ୍ମଂ ନାମ ହୋତି, ଅଵିପାକଂ ସମ୍ପଜ୍ଜତି। ତଂ ମିଗଲୁଦ୍ଧକୋପମାୟ ସାଧେତବ୍ବଂ। ୟଥା ହି ମିଗଲୁଦ୍ଧକେନ ମିଗଂ ଦିସ୍ଵା ଧନୁଂ ଆକଡ୍ଢିତ୍ଵା ଖିତ୍ତୋ ସରୋ ସଚେ ନ ଵିରଜ୍ଝତି, ତଂ ମିଗଂ ତତ୍ଥେଵ ପାତେତି, ଅଥ ନଂ ମିଗଲୁଦ୍ଧକୋ ନିଚ୍ଚମ୍ମଂ କତ୍ଵା ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ ଛେତ୍ଵା ମଂସଂ ଆଦାୟ ପୁତ୍ତଦାରଂ ତୋସେନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି। ସଚେ ପନ ଵିରଜ୍ଝତି, ମିଗୋ ପଲାୟିତ୍ଵା ପୁନ ତଂ ଦିସଂ ନ ଓଲୋକେତି। ଏଵଂ ସମ୍ପଦମିଦଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସରସ୍ସ ଅଵିରଜ୍ଝିତ୍ଵା ମିଗଵିଜ୍ଝନଂ ଵିୟ ହି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମଵେଦନୀୟସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ଵିପାକଵାରପଟିଲାଭୋ, ଅଵିଜ୍ଝନଂ ଵିୟ ଅଵିପାକଭାଵାୟ ସମ୍ପଜ୍ଜନନ୍ତି।

ଅତ୍ଥସାଧିକା ପନ ସତ୍ତମଜଵନଚେତନା ଉପପଜ୍ଜଵେଦନୀୟକମ୍ମଂ ନାମ। ତଂ ଅନନ୍ତରେ ଅତ୍ତଭାଵେ ଵିପାକଂ ଦେତି। ତଂ ପନେତଂ କୁସଲପକ୍ଖେ ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଵସେନ, ଅକୁସଲପକ୍ଖେ ପଞ୍ଚାନନ୍ତରିୟକମ୍ମଵସେନ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଲାଭୀ ଏକାୟ ସମାପତ୍ତିୟା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତତି। ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ଆନନ୍ତରିୟାନଂ କତ୍ତା ଏକେନ କମ୍ମେନ ନିରୟେ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ସେସସମାପତ୍ତିୟୋ ଚ କମ୍ମାନି ଚ ଅହୋସିକମ୍ମଭାଵଂୟେଵ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ଅଵିପାକାନି ହୋନ୍ତି। ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ପୁରିମୋପମାୟୟେଵ ଦୀପେତବ୍ବୋ।

ଉଭିନ୍ନଂ ଅନ୍ତରେ ପନ ପଞ୍ଚଜଵନଚେତନା ଅପରପରିୟାୟଵେଦନୀୟକମ୍ମଂ ନାମ। ତଂ ଅନାଗତେ ୟଦା ଓକାସଂ ଲଭତି, ତଦା ଵିପାକଂ ଦେତି। ସତି ସଂସାରପ୍ପଵତ୍ତିୟା ଅହୋସିକମ୍ମଂ ନାମ ନ ହୋତି। ତଂ ସଙ୍ଖଂ ସୁନଖଲୁଦ୍ଧକେନ ଦୀପେତବ୍ବଂ। ୟଥା ହି ସୁନଖଲୁଦ୍ଧକେନ ମିଗଂ ଦିସ୍ଵା ସୁନଖୋ ଵିସ୍ସଜ୍ଜିତୋ ମିଗଂ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ଵା ୟସ୍ମିଂ ଠାନେ ପାପୁଣାତି, ତସ୍ମିଂ ୟେଵ ଡଂସତି; ଏଵମେଵଂ ଇଦଂ କମ୍ମଂ ୟସ୍ମିଂ ଠାନେ ଓକାସଂ ଲଭତି, ତସ୍ମିଂୟେଵ ଵିପାକଂ ଦେତି, ତେନ ମୁତ୍ତୋ ସତ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି।

କୁସଲାକୁସଲେସୁ ପନ ଗରୁକାଗରୁକେସୁ ଯଂ ଗରୁକଂ ହୋତି, ତଂ ଯଗ୍ଗରୁକଂ ନାମ। ତଦେତଂ କୁସଲପକ୍ଖେ ମହଗ୍ଗତକମ୍ମଂ, ଅକୁସଲପକ୍ଖେ ପଞ୍ଚାନନ୍ତରିଯକମ୍ମଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମିଂ ସତି ସେସାନି କୁସଲାନି ୱା ଅକୁସଲାନି ୱା ୱିପଚ୍ଚିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତଦେୱ ଦୁୱିଧମ୍ପି ପଟିସନ୍ଧିଂ ଦେତି। ଯଥା ହି ସାସପପ୍ପମାଣାପି ସକ୍ଖରା ୱା ଅଯଗୁଲିକା ୱା ଉଦକରହଦେ ପକ୍ଖିତ୍ତା ଉଦକପିଟ୍ଠେ ଉପ୍ପ୍ଲୱିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ହେଟ୍ଠାୱ ପୱିସତି; ଏୱମେୱ କୁସଲେପି ଅକୁସଲେପି ଯଂ ଗରୁକଂ, ତଦେୱ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି।

କୁସଲାକୁସଲେସୁ ପନ ଯଂ ବହୁଲଂ ହୋତି, ତଂ ଯବ୍ବହୁଲଂ ନାମ। ତଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଲଦ୍ଧାସେୱନୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଂ ୱା ବଲୱକୁସଲକମ୍ମେସୁ ସୋମନସ୍ସକରଂ, ଅକୁସଲକମ୍ମେସୁ ସନ୍ତାପକରଂ, ଏତଂ ଯବ୍ବହୁଲଂ ନାମ। ତଦେତଂ ଯଥା ନାମ ଦ୍ୱୀସୁ ମଲ୍ଲେସୁ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିଂ ଓତିଣ୍ଣେସୁ ଯୋ ବଲୱା, ସୋ ଇତରଂ ପାତେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି; ଏୱମେୱ ଇତରଂ ଦୁବ୍ବଲକମ୍ମଂ ଅୱତ୍ଥରିତ୍ୱା ଯଂ ଆସେୱନୱସେନ ୱା ବହୁଲଂ, ଆସନ୍ନୱସେନ ୱା ବଲୱଂ, ତଂ ୱିପାକଂ ଦେତି, ଦୁଟ୍ଠଗାମଣିଅଭଯରଞ୍ଞୋ କମ୍ମଂ ୱିଯ।

ସୋ କିର ଚୂଳଙ୍ଗଣିଯଯୁଦ୍ଧେ ପରାଜିତୋ ୱଲୱଂ ଆରୁଯ୍ହ ପଲାଯି। ତସ୍ସ ଚୂଳୁପଟ୍ଠାକୋ ତିସ୍ସାମଚ୍ଚୋ ନାମ ଏକକୋୱ ପଚ୍ଛତୋ ଅହୋସି। ସୋ ଏକଂ ଅଟୱିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ଜିଘଚ୍ଛାଯ ବାଧଯମାନାଯ – ‘‘ଭାତିକ ତିସ୍ସ, ଅତିୱିଯ ନୋ ଜିଘଚ୍ଛା ବାଧତି, କିଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି ଆହ । ଅତ୍ଥି, ଦେୱ, ମଯା ସାଟକନ୍ତରେ ଠପେତ୍ୱା ଏକଂ ସୁୱଣ୍ଣସରକଭତ୍ତଂ ଆଭତନ୍ତି। ତେନ ହି ଆହରାତି। ସୋ ନୀହରିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ପୁରତୋ ଠପେସି। ରାଜା ଦିସ୍ୱା, ‘‘ତାତ, ଚତ୍ତାରୋ କୋଟ୍ଠାସେ କରୋହୀ’’ତି ଆହ। ମଯଂ ତଯୋ ଜନା, କସ୍ମା ଦେୱୋ ଚତ୍ତାରୋ କୋଟ୍ଠାସେ କାରଯତୀତି? ଭାତିକ ତିସ୍ସ, ଯତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅହଂ ଅତ୍ତାନଂ ସରାମି, ନ ମେ ଅଯ୍ୟାନଂ ଅଦତ୍ୱା ଆହାରୋ ପରିଭୁତ୍ତପୁବ୍ବୋ ଅତ୍ଥି, ସ୍ୱାହଂ ଅଜ୍ଜପି ଅଦତ୍ୱା ନ ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀତି। ସୋ ଚତ୍ତାରୋ କୋଟ୍ଠାସେ ଅକାସି। ରାଜା ‘‘କାଲଂ ଘୋସେହୀ’’ତି ଆହ। ଛଡ୍ଡିତାରଞ୍ଞେ କୁତୋ, ଅଯ୍ୟେ, ଲଭିସ୍ସାମ ଦେୱାତି । ‘‘ନାଯଂ ତୱ ଭାରୋ। ସଚେ ମମ ସଦ୍ଧା ଅତ୍ଥି, ଅଯ୍ୟେ, ଲଭିସ୍ସାମ, ୱିସ୍ସତ୍ଥୋ କାଲଂ ଘୋସେହୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘କାଲୋ, ଭନ୍ତେ, କାଲୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଘୋସେସି।

ଅଥସ୍ସ ବୋଧିମାତୁମହାତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ତଂ ସଦ୍ଦଂ ଦିବ୍ବାଯ ସୋତଧାତୁଯା ସୁତ୍ୱା ‘କତ୍ଥାଯଂ ସଦ୍ଦୋ’ତି ତଂ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ‘‘ଅଜ୍ଜ ଦୁଟ୍ଠଗାମଣିଅଭଯମହାରାଜା ଯୁଦ୍ଧପରାଜିତୋ ଅଟୱିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ଏକଂ ସରକଭତ୍ତଂ ଚତ୍ତାରୋ କୋଟ୍ଠାସେ କାରେତ୍ୱା ‘ଏକକୋୱ ନ ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀ’ତି କାଲଂ ଘୋସାପେସୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ‘‘ଅଜ୍ଜ ମଯା ରଞ୍ଞୋ ସଙ୍ଗହଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ମନୋଗତିଯା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ପୁରତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ରାଜା ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ‘‘ପସ୍ସ, ଭାତିକ, ତିସ୍ସା’’ତି ୱତ୍ୱା ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ପତ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ, ଦେଥା’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ପତ୍ତଂ ନୀହରି। ରାଜା ଅତ୍ତନୋ କୋଟ୍ଠାସେନ ସଦ୍ଧିଂ ଥେରସ୍ସ କୋଟ୍ଠାସଂ ପତ୍ତେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଆହାରପରିସ୍ସଯୋ ନାମ ମା କଦାଚି ହୋତୂ’’ତି ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ତିସ୍ସାମଚ୍ଚୋପି ‘‘ମମ ଅଯ୍ୟପୁତ୍ତେ ପସ୍ସନ୍ତେ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ କୋଟ୍ଠାସଂ ଥେରସ୍ସେୱ ପତ୍ତେ ଆକିରି। ୱଲୱାପି ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମଯ୍ହମ୍ପି କୋଟ୍ଠାସଂ ଥେରସ୍ସେୱ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ରାଜା ୱଲୱଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ କୋଟ୍ଠାସଂ ଥେରସ୍ସେୱ ପତ୍ତେ ପକ୍ଖିପନଂ ପଚ୍ଚାସୀସତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ତମ୍ପି ତତ୍ଥେୱ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଉଯ୍ୟୋଜେସି। ଥେରୋ ତଂ ଭତ୍ତଂ ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଆଲୋପସଙ୍ଖେପେନ ଅଦାସି।

ରାଜାପି ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅତିୱିଯମ୍ହା ଜିଘଚ୍ଛିତା, ସାଧୁ ୱତସ୍ସ ସଚେ ଅତିରେକଭତ୍ତସିତ୍ଥାନି ପହିଣେଯ୍ୟା’’ତି। ଥେରୋ ରଞ୍ଞୋ ଚିତ୍ତଂ ଞତ୍ୱା ଅତିରେକଭତ୍ତଂ ଏତେସଂ ଯାପନମତ୍ତଂ କତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଆକାସେ ଖିପି, ପତ୍ତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ହତ୍ଥେ ପତିଟ୍ଠାସି। ଭତ୍ତଂ ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଜନାନଂ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଅହୋସି। ଅଥ ରାଜା ପତ୍ତଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ‘‘ତୁଚ୍ଛପତ୍ତଂ ନ ପେସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଉତ୍ତରିସାଟକଂ ମୋଚେତ୍ୱା ଉଦକଂ ପୁଞ୍ଛିତ୍ୱା ସାଟକଂ ପତ୍ତେ ଠପେତ୍ୱା ‘‘ପତ୍ତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ମମ ଅଯ୍ୟସ୍ସ ହତ୍ଥେ ପତିଟ୍ଠାତୂ’’ତି ଆକାସେ ଖିପି। ପତ୍ତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ହତ୍ଥେ ପତିଟ୍ଠାସି।

ଅପରଭାଗେ ରଞ୍ଞୋ ତଥାଗତସ୍ସ ସରୀରଧାତୂନଂ ଅଟ୍ଠମଭାଗଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ୱୀସରତନସତିକଂ ମହାଚେତିଯଂ କାରେନ୍ତସ୍ସ ଅପରିନିଟ୍ଠିତେଯେୱ ଚେତିଯେ କାଲକିରିଯାସମଯୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ। ଅଥସ୍ସ ମହାଚେତିଯସ୍ସ ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେ ନିପନ୍ନସ୍ସ ପଞ୍ଚନିକାଯୱସେନ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ସଜ୍ଝାଯଂ କରୋନ୍ତେ ଛହି ଦେୱଲୋକେହି ଛ ରଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପୁରତୋ ଆକାସେ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ରାଜା ‘‘ପୁଞ୍ଞପୋତ୍ଥକଂ ଆହରଥା’’ତି ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୁଞ୍ଞପୋତ୍ଥକଂ ୱାଚାପେସି। ଅଥ ନଂ କିଞ୍ଚି କମ୍ମଂ ନ ପରିତୋସେସି। ସୋ ‘‘ପରତୋ ୱାଚେଥା’’ତି ଆହ। ପୋତ୍ଥକୱାଚକୋ ‘‘ଚୂଳଙ୍ଗଣିଯଯୁଦ୍ଧେ ପରାଜିତେନ ତେ ଦେୱ ଅଟୱିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନେନ ଏକଂ ସରକଭତ୍ତଂ ଚତ୍ତାରୋ କୋଟ୍ଠାସେ କାରେତ୍ୱା ବୋଧିମାତୁମହାତିସ୍ସତ୍ଥେରସ୍ସ ଭିକ୍ଖା ଦିନ୍ନା’’ତି ଆହ। ରାଜା ‘‘ଠପେହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପୁଚ୍ଛି, ‘‘ଭନ୍ତେ, କତରୋ ଦେୱଲୋକୋ ରମଣୀଯୋ’’ତି? ସବ୍ବବୋଧିସତ୍ତାନଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ତୁସିତଭୱନଂ ମହାରାଜାତି। ରାଜା କାଲଂ କତ୍ୱା ତୁସିତଭୱନତୋ ଆଗତରଥେୱ ପତିଟ୍ଠାଯ ତୁସିତଭୱନଂ ଅଗମାସି। ଇଦଂ ବଲୱକମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକଦାନେ ୱତ୍ଥୁ।

ଯଂ ପନ କୁସଲାକୁସଲେସୁ ଆସନ୍ନମରଣେ ଅନୁସ୍ସରିତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତଂ ଯଦାସନ୍ନଂ ନାମ। ତଦେତଂ ଯଥା ନାମ ଗୋଗଣପରିପୁଣ୍ଣସ୍ସ ୱଜସ୍ସ ଦ୍ୱାରେ ୱିୱଟେ ପରଭାଗେ ଦମ୍ମଗୱବଲୱଗୱେସୁ ସନ୍ତେସୁପି ଯୋ ୱଜଦ୍ୱାରସ୍ସ ଆସନ୍ନୋ ହୋତି ଅନ୍ତମସୋ ଦୁବ୍ବଲଜରଗ୍ଗୱୋପି, ସୋ ଏୱ ପଠମତରଂ ନିକ୍ଖମତି, ଏୱମେୱ ଅଞ୍ଞେସୁ କୁସଲାକୁସଲେସୁ ସନ୍ତେସୁପି ମରଣକାଲସ୍ସ ଆସନ୍ନତ୍ତା ୱିପାକଂ ଦେତି।

ତତ୍ରିମାନି ୱତ୍ଥୂନି – ମଧୁଅଙ୍ଗଣଗାମେ କିର ଏକୋ ଦମିଳଦୋୱାରିକୋ ପାତୋୱ ବଳିସଂ ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ମଚ୍ଛେ ୱଧିତ୍ୱା ତଯୋ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ଏକେନ ତଣ୍ଡୁଲଂ ଗଣ୍ହାତି, ଏକେନ ଦଧିଂ, ଏକଂ ପଚତି। ଇମିନା ନୀହାରେନ ପଞ୍ଞାସ ୱସ୍ସାନି ପାଣାତିପାତକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ମହଲ୍ଲକୋ ଅନୁଟ୍ଠାନସେଯ୍ୟଂ ଉପଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଗିରିୱିହାରୱାସୀ ଚୂଳପିଣ୍ଡପାତିକତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ‘‘ମା ଅଯଂ ସତ୍ତୋ ମଯି ପସ୍ସନ୍ତେ ନସ୍ସତୂ’’ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ଗେହଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥସ୍ସ ଭରିଯା, ‘‘ସାମି, ଥେରୋ ଆଗତୋ’’ତି ଆରୋଚେସି। ଅହଂ ପଞ୍ଞାସ ୱସ୍ସାନି ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ନ ଗତପୁବ୍ବୋ, କତରେନ ମେ ଗୁଣେନ ଥେରୋ ଆଗମିସ୍ସତି, ଗଚ୍ଛାତି ନଂ ୱଦଥାତି। ସା ‘‘ଅତିଚ୍ଛଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ‘‘ଉପାସକସ୍ସ କା ସରୀରପୱତ୍ତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଦୁବ୍ବଲୋ, ଭନ୍ତେତି। ଥେରୋ ଘରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସତିଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ‘‘ସୀଲଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସସୀ’’ତି ଆହ। ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଦେଥାତି। ଥେରୋ ତୀଣି ସରଣାନି ଦତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ସୀଲାନି ଦାତୁଂ ଆରଭି। ତସ୍ସ ପଞ୍ଚ ସୀଲାନୀତି ୱଚନକାଲେଯେୱ ଜିୱ୍ହା ପପତି। ଥେରୋ ‘‘ୱଟ୍ଟିସ୍ସତି ଏତ୍ତକ’’ନ୍ତି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଗତୋ। ସୋପି କାଲଂ କତ୍ୱା ଚାତୁମହାରାଜିକଭୱନେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ନିବ୍ବତ୍ତକ୍ଖଣେଯେୱ ଚ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ମଯା ଇଦଂ ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଥେରଂ ନିସ୍ସାଯ ଲଦ୍ଧଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଦେୱଲୋକତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ‘‘କୋ ଏସୋ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଦମିଳଦୋୱାରିକୋ’’ତି ଆହ। କୁହିଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋସୀତି? ଚାତୁମହାରାଜିକେସୁ, ଭନ୍ତେ, ସଚେ ମେ ଅଯ୍ୟୋ ପଞ୍ଚ ସୀଲାନି ଅଦସ୍ସ, ଉପରି ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଅସ୍ସଂ। ଅହଂ କିଂ କରିସ୍ସାମି, ତ୍ୱଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ପୁତ୍ତକାତି। ସୋ ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଦେୱଲୋକମେୱ ଗତୋ। ଇଦଂ ତାୱ କୁସଲକମ୍ମେ ୱତ୍ଥୁ।

ଅନ୍ତରଗଙ୍ଗାଯ ପନ ମହାୱାଚକାଲୌପାସକୋ ନାମ ଅହୋସି। ସୋ ତିଂସ ୱସ୍ସାନି ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗତ୍ଥାଯ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ସଜ୍ଝାଯିତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ଏୱଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ସଜ୍ଝାଯନ୍ତୋ ଓଭାସମତ୍ତମ୍ପି ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂ, ବୁଦ୍ଧସାସନଂ ଅନିଯ୍ୟାନିକଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଦିଟ୍ଠିୱିପଲ୍ଲାସଂ ପତ୍ୱା କାଲକିରିଯଂ କତ୍ୱା ମହାଗଙ୍ଗାଯ ନୱୌସଭିକୋ ସୁସୁମାରପେତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ଏକଂ ସମଯଂ କଚ୍ଛକତିତ୍ଥେନ ସଟ୍ଠି ପାସାଣତ୍ଥମ୍ଭସକଟାନି ଅଗମଂସୁ। ସୋ ସବ୍ବେପି ତେ ଗୋଣେ ଚ ପାସାଣେ ଚ ଖାଦି। ଇଦଂ ଅକୁସଲକମ୍ମେ ୱତ୍ଥୁ।

ଏତେହି ପନ ତୀହି ମୁତ୍ତଂ ଅଞ୍ଞାଣୱସେନ କତଂ କଟତ୍ତା ୱା ପନ କମ୍ମଂ ନାମ। ତଂ ଯଥା ନାମ ଉମ୍ମତ୍ତକେନ ଖିତ୍ତଦଣ୍ଡଂ ଯତ୍ଥ ୱା ତତ୍ଥ ୱା ଗଚ୍ଛତି, ଏୱମେୱ ତେସଂ ଅଭାୱେ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ୱିପାକଂ ଦେତି।

ଜନକଂ ନାମ ଏକଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଜନେତ୍ୱା ପୱତ୍ତିଂ ନ ଜନେତି, ପୱତ୍ତେ ଅଞ୍ଞଂ କମ୍ମଂ ୱିପାକଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତି। ଯଥା ହି ମାତା ଜନେତିଯେୱ, ଧାତିଯେୱ ପନ ଜଗ୍ଗତି; ଏୱମେୱଂ ମାତା ୱିଯ ପଟିସନ୍ଧିନିବ୍ବତ୍ତକଂ ଜନକକମ୍ମଂ, ଧାତି ୱିଯ ପୱତ୍ତେ ସମ୍ପତ୍ତକମ୍ମଂ। ଉପତ୍ଥମ୍ଭକଂ ନାମ କୁସଲେପି ଲବ୍ଭତି ଅକୁସଲେପି। ଏକଚ୍ଚୋ ହି କୁସଲଂ କତ୍ୱା ସୁଗତିଭୱେ ନିବ୍ବତ୍ତତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଠିତୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ତଂ କମ୍ମଂ ଉପତ୍ଥମ୍ଭେତ୍ୱା ଅନେକାନି ୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ସୁଗତିଭୱସ୍ମିଂଯେୱ ୱିଚରତି। ଏକଚ୍ଚୋ ଅକୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦୁଗ୍ଗତିଭୱେ ନିବ୍ବତ୍ତତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଠିତୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଅକୁସଲଂ କତ୍ୱା ତଂ କମ୍ମଂ ଉପତ୍ଥମ୍ଭେତ୍ୱା ବହୂନି ୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ଦୁଗ୍ଗତିଭୱସ୍ମିଂଯେୱ ୱିଚରତି।

ଅପରୋ ନଯୋ – ଜନକଂ ନାମ କୁସଲମ୍ପି ହୋତି ଅକୁସଲମ୍ପି। ତଂ ପଟିସନ୍ଧିଯମ୍ପି ପୱତ୍ତେପି ରୂପାରୂପୱିପାକକ୍ଖନ୍ଧେ ଜନେତି। ଉପତ୍ଥମ୍ଭକଂ ପନ ୱିପାକଂ ଜନେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଅଞ୍ଞେନ କମ୍ମେନ ଦିନ୍ନାଯ ପଟିସନ୍ଧିଯା ଜନିତେ ୱିପାକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ଉପତ୍ଥମ୍ଭେତି, ଅଦ୍ଧାନଂ ପୱତ୍ତେତି। ଉପପୀଳକଂ ନାମ ଅଞ୍ଞେନ କମ୍ମେନ ଦିନ୍ନାଯ ପଟିସନ୍ଧିଯା ଜନିତେ ୱିପାକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପୀଳେତି ବାଧେତି, ଅଦ୍ଧାନଂ ପୱତ୍ତିତୁଂ ନ ଦେତି। ତତ୍ରାଯଂ ନଯୋ – କୁସଲକମ୍ମେ ୱିପଚ୍ଚମାନେ ଅକୁସଲକମ୍ମଂ ଉପପୀଳକଂ ହୁତ୍ୱା ତସ୍ସ ୱିପଚ୍ଚିତୁଂ ନ ଦେତି। ଅକୁସଲକମ୍ମେ ୱିପଚ୍ଚମାନେ କୁସଲକମ୍ମଂ ଉପପୀଳକଂ ହୁତ୍ୱା ତସ୍ସ ୱିପଚ୍ଚିତୁଂ ନ ଦେତି। ଯଥା ୱଡ୍ଢମାନକଂ ରୁକ୍ଖଂ ୱା ଗଚ୍ଛଂ ୱା ଲତଂ ୱା କୋଚିଦେୱ ଦଣ୍ଡେନ ୱା ସତ୍ଥେନ ୱା ଭିନ୍ଦେଯ୍ୟ ୱା ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ ୱା, ଅଥ ସୋ ରୁକ୍ଖୋ ୱା ଗଚ୍ଛୋ ୱା ଲତା ୱା ୱଡ୍ଢିତୁଂ ନ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟ; ଏୱମେୱଂ କୁସଲଂ ୱିପଚ୍ଚମାନଂ ଅକୁସଲେନ ଉପପୀଳିତଂ, ଅକୁସଲଂ ୱା ପନ ୱିପଚ୍ଚମାନଂ କୁସଲେନ ଉପପୀଳିତଂ ୱିପଚ୍ଚିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ତତ୍ଥ ସୁନକ୍ଖତ୍ତସ୍ସ ଅକୁସଲକମ୍ମଂ କୁସଲଂ ଉପପୀଳେସି, ଚୋରଘାତକସ୍ସ କୁସଲକମ୍ମଂ ଅକୁସଲଂ ଉପପୀଳେସି।

ରାଜଗହେ କିର ୱାତକାଲକୋ ପଞ୍ଞାସ ୱସ୍ସାନି ଚୋରଘାତକମ୍ମଂ ଅକାସି। ଅଥ ନଂ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ – ‘‘ଦେୱ, ୱାତକାଲକୋ ମହଲ୍ଲକୋ ଚୋରେ ଘାତେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀ’’ତି। ‘‘ଅପନେଥ ନଂ ତସ୍ମା ଠାନନ୍ତରାତି। ଅମଚ୍ଚା ନଂ ଅପନେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠପଯିଂସୁ। ୱାତକାଲକୋପି ଯାୱ ତଂ କମ୍ମଂ ଅକାସି, ତାୱ ଅହତୱତ୍ଥାନି ୱା ଅଚ୍ଛାଦିତୁଂ ସୁରଭିପୁପ୍ଫାନି ୱା ପିଳନ୍ଧିତୁଂ ପାଯାସଂ ୱା ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଉଚ୍ଛାଦନନ୍ହାପନଂ ୱା ପଚ୍ଚନୁଭୋତୁଂ

ନାଲଦ୍ଧା ସୋ ‘‘ଦୀଘରତ୍ତଂ ମେ କିଲିଟ୍ଠଓେ୍ସନ ଚରିତ’’ନ୍ତି ‘‘ପାଯାସଂ ମେ ପଚାହୀ’’ତି ଭରିଯଂ ଆଣାପେତ୍ୱା ନ୍ହାନୀଯସମ୍ଭାରାନି ଗାହାପେତ୍ୱା ନ୍ହାନତିତ୍ଥଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସୀସଂ ନ୍ହତ୍ୱା ଅହତଓତ୍ଥାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଗନ୍ଧେ ୱିଲିମ୍ପିତ୍ୱା ପୁପ୍ଫାନି ପିଲନ୍ଧିତ୍ୱା ଘରଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସଂକିଲିଟ୍ଠକମ୍ମତୋ ଚମ୍ହି ଅପଗତୋ, ଅଯ୍ୟୋ ଚ ମେ ଦିଟ୍ଠୋ’’ତି ତୁଟ୍ଠମାନସୋ ଥେରଂ ଘରଂ ନେତ୍ୱା ନଓସପ୍ପିସକ୍କରଚୁଣ୍ଣାଭିସଙ୍ଖତେନ ପାଯାସେନ ପରିୱିସି। ଥେରୋ ତସ୍ସ ଅନୁମୋଦନମକାସି। ସୋ ଅନୁମୋଦନଂ ସୁତ୍ୱା ଅନୁଲୋମିକଖନ୍ତିଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ଥେରଂ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ନିଓତ୍ତମାନୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ତରୁଣଓଚ୍ଛାଯ ଗାୱିଯା ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପିତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତାୱତିଂସଭୱନେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂ ତଥାଗତଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଚୋରଘାତକୋ ଅଜ୍ଜେୱ କିଲିଟ୍ଠକମ୍ମତୋ ଅପନୀତୋ, ଅଜ୍ଜେୱ କାଲଙ୍କତୋ, କହଂ ନୁ ଖୋ ନିବ୍ବତ୍ତୋ’’ତି? ତାୱତିଂସଭୱନେ, ଭିକ୍ଖୱେତି। ଭନ୍ତେ, ଚୋରଘାତକୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ ପୁରିସେ ଘାତେସି, ତୁମ୍ହେ ଚ ଏୱଂ ୱଦେଥ, ନତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ପାପକମ୍ମସ୍ସ ଫଲନ୍ତି। ମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ଅୱଚୁତ୍ଥ, ବଲୱକଲ୍ଯାଣମିତ୍ତୂପନିସ୍ସଯଂ ଲଭିତ୍ୱା ଧମ୍ମସେନାପତିସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦତ୍ୱା ଅନୁମୋଦନଂ ସୁତ୍ୱା ଅନୁଲୋମିକଖନ୍ତିଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ସୋ ତତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତୋତି।

‘‘ସୁଭାସିତଂ ସୁଣିତ୍ୱାନ, ନାଗରିଯୋ ଚୋରଘାତକୋ;

ଅନୁଲୋମଖନ୍ତିଂ ଲଦ୍ଧାନ, ମୋଦତୀ ତିଦିୱଂ ଗତୋ’’ତି।

ଉପଘାତକଂ ପନ ସଯଂ କୁସଲମ୍ପି ଅକୁସଲମ୍ପି ସମାନଂ ଅଞ୍ଞଂ ଦୁବ୍ବଲକମ୍ମଂ ଘାତେତ୍ୱା ତସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିବାହିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱିପାକସ୍ସ ଓକାସଂ କରୋତି। ଏୱଂ ପନ କମ୍ମେନ କତେ ଓକାସେ ତଂ ୱିପାକଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ ହୋତି। ଉପଚ୍ଛେଦକନ୍ତିପି ଏତସ୍ସେୱ ନାମଂ। ତତ୍ରାଯଂ ନଯୋ – କୁସଲକମ୍ମସ୍ସ ୱିପଚ୍ଚନକାଲେ ଏକଂ ଅକୁସଲକମ୍ମଂ ଉଟ୍ଠାଯ ତଂ କମ୍ମଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପାତେତି। ଅକୁସଲକମ୍ମସ୍ସପି ୱିପଚ୍ଚନକାଲେ ଏକଂ କୁସଲକମ୍ମଂ ଉଟ୍ଠାଯ ତଂ କମ୍ମଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପାତେତି। ଇଦଂ ଉପଚ୍ଛେଦକଂ ନାମ। ତତ୍ଥ ଅଜାତସତ୍ତୁନୋ କମ୍ମଂ କୁସଲଚ୍ଛେଦକଂ ଅହୋସି, ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲତ୍ଥେରସ୍ସ ଅକୁସଲଚ୍ଛେଦକନ୍ତି। ଏୱଂ ସୁତ୍ତନ୍ତିକପରିଯାଯେନ ଏକାଦସ କମ୍ମାନି ୱିଭତ୍ତାନି।

ଅଭିଧମ୍ମପରିଯାଯେନ ପନ ସୋଳସ କମ୍ମାନି ୱିଭତ୍ତାନି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ‘‘ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚାନି ପାପକାନି କମ୍ମସମାଦାନାନି ଗତିସମ୍ପତ୍ତିପଟିବାଳ୍ହାନି ନ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତି, ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚାନି ପାପକାନି କମ୍ମସମାଦାନାନି ଉପଧିସମ୍ପତ୍ତିପଟିବାଳ୍ହାନି ନ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତି, ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚାନି ପାପକାନି କମ୍ମସମାଦାନାନି କାଲସମ୍ପତ୍ତିପଟିବାଳ୍ହାନି ନ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତି, ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚାନି ପାପକାନି କମ୍ମସମାଦାନାନି ପଯୋଗସମ୍ପତ୍ତିପଟିବାଳ୍ହାନି ନ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତି । ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚାନି ପାପକାନି କମ୍ମସମାଦାନାନି ଗତିୱିପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତି, ଉପଧିୱିପତ୍ତିଂ, କାଲୱିପତ୍ତିଂ, ପଯୋଗୱିପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତି। ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚାନି କଲ୍ଯାଣାନି କମ୍ମସମାଦାନାନି ଗତିୱିପତ୍ତିପଟିବାଳ୍ହାନି ନ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତି, ଉପଧିୱିପତ୍ତି, କାଲୱିପତ୍ତି, ପଯୋଗୱିପତ୍ତିପଟିବାଳ୍ହାନି ନ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତି। ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚାନି କଲ୍ଯାଣାନି କମ୍ମସମାଦାନାନି ଗତିସମ୍ପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତି, ଉପଧିସମ୍ପତ୍ତିଂ, କାଲସମ୍ପତ୍ତିଂ, ପଯୋଗସମ୍ପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତୀ’’ତି (ୱିଭ। ୮୧୦)।

ତତ୍ଥ ପାପକାନୀତି ଲାମକାନି। କମ୍ମସମାଦାନାନୀତି କମ୍ମଗ୍ଗହଣାନି। ଗହିତସମାଦିନ୍ନାନଂ କମ୍ମାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଗତିସମ୍ପତ୍ତିପଟିବାଳ୍ହାନି ନ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତୀତିଆଦୀସୁ ଅନିଟ୍ଠାରମ୍ମଣାନୁଭୱନାରହେ କମ୍ମେ ୱିଜ୍ଜମାନେଯେୱ ସୁଗତିଭୱେ ନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ ତଂ କମ୍ମଂ ଗତିସମ୍ପତ୍ତିପଟିବାଳ୍ହଂ ନ ୱିପଚ୍ଚତି ନାମ। ଗତିସମ୍ପତ୍ତିଯା ପଟିବାହିତଂ ହୁତ୍ୱା ନ ୱିପଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୋ ପନ ପାପକମ୍ମେନ ଦାସିଯା ୱା କମ୍ମକାରିଯା ୱା କୁଚ୍ଛିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଉପଧିସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ଅତ୍ତଭାୱସମିଦ୍ଧିଯଂ ତିଟ୍ଠତି। ଅଥସ୍ସ ସାମିକା ତସ୍ସ ରୂପସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ନାଯଂ କିଲିଟ୍ଠକମ୍ମସ୍ସାନୁଚ୍ଛୱିକୋ’’ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଜାତପୁତ୍ତଂ ୱିଯ ଭଣ୍ଡାଗାରିକାଦିଟ୍ଠାନେସୁ ଠପେତ୍ୱା ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ପରିହରନ୍ତି। ଏୱରୂପସ୍ସ କମ୍ମଂ ଉପଧିସମ୍ପତ୍ତିପଟିବାଳ୍ହଂ ନ ୱିପଚ୍ଚତି ନାମ। ଯୋ ପନ ପଠମକପ୍ପିକକାଲସଦିସେ ସୁଲଭସମ୍ପନ୍ନରସଭୋଜନେ ସୁଭିକ୍ଖକାଲେ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ତସ୍ସ ୱିଜ୍ଜମାନମ୍ପି ପାପକମ୍ମଂ କାଲସମ୍ପତ୍ତିପଟିବାଳ୍ହଂ ନ ୱିପଚ୍ଚତି ନାମ। ଯୋ ପନ ସମ୍ମାପଯୋଗଂ ନିସ୍ସାଯ ଜୀୱତି, ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବଯୁତ୍ତକାଲେ ଉପସଙ୍କମତି, ପଟିକ୍କମିତବ୍ବଯୁତ୍ତକାଲେ ପଟିକ୍କମତି, ପଲାଯିତବ୍ବଯୁତ୍ତକାଲେ ପଲାଯତି। ଲଞ୍ଜଦାନଯୁତ୍ତକାଲେ ଲଞ୍ଜଂ ଦେତି, ଚୋରିକଯୁତ୍ତକାଲେ ଚୋରିକଂ କରୋତି, ଏୱରୂପସ୍ସ ପାପକମ୍ମଂ ପଯୋଗସମ୍ପତ୍ତିପଟିବାଳ୍ହଂ ନ ୱିପଚ୍ଚତି ନାମ।

ଦୁଗ୍ଗତିଭୱେ ନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ ପନ ପାପକମ୍ମଂ ଗତିୱିପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ ୱିପଚ୍ଚତି ନାମ। ଯୋ ପନ ଦାସିଯା ୱା କମ୍ମକାରିଯା ୱା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ହୋତି ଦୁସ୍ସଣ୍ଠାନୋ, ‘‘ଯକ୍ଖୋ ନୁ ଖୋ ମନୁସ୍ସୋ ନୁ ଖୋ’’ତି ୱିମତିଂ ଉପ୍ପାଦେତି। ସୋ ସଚେ ପୁରିସୋ ହୋତି, ଅଥ ନଂ ‘‘ନାଯଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ’’ତି ହତ୍ଥିଂ ୱା ରକ୍ଖାପେନ୍ତି ଅସ୍ସଂ ୱା ଗୋଣେ ୱା, ତିଣକଟ୍ଠାଦୀନି ୱା ଆହରାପେନ୍ତି, ଖେଳସରକଂ ୱା ଗଣ୍ହାପେନ୍ତି। ସଚେ ଇତ୍ଥୀ ହୋତି, ଅଥ ନଂ ହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦୀନଂ ଭତ୍ତମାସାଦୀନି ୱା ପଚାପେନ୍ତି, କଚୱରଂ ୱା ଛଡ୍ଡାପେନ୍ତି, ଅଞ୍ଞଂ ୱା ପନ ଜିଗୁଚ୍ଛନୀଯକମ୍ମଂ କାରେନ୍ତି। ଏୱରୂପସ୍ସ ପାପକମ୍ମଂ ଉପଧିୱିପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ ୱିପଚ୍ଚତି ନାମ। ଯୋ ପନ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖକାଲେ ୱା ପରିହୀନସମ୍ପତ୍ତିକାଲେ ୱା ଅନ୍ତରକପ୍ପେ ୱା ନିବ୍ବତ୍ତତି, ତସ୍ସ ପାପକମ୍ମଂ କାଲୱିପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ ୱିପଚ୍ଚତି ନାମ। ଯୋ ପନ ପଯୋଗଂ ସମ୍ପାଦେତୁଂ ନ ଜାନାତି, ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବଯୁତ୍ତକାଲେ ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ନ ଜାନାତି…ପେ…

ଚୋରିକଯୁଦ୍ଧକାଲେ ଚୋରିକଂ କାତୁଂ ନ ଜାନାତି, ତସ୍ସ ପାପକକମ୍ମଂ ପଯୋଗୱିପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ ୱିପଚ୍ଚତି ନାମ।

ଯୋ ପନ ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣାନୁଭୱନାରହେ କମ୍ମେ ୱିଜ୍ଜମାନେଯେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦୁଗ୍ଗତିଭୱେ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ତସ୍ସ ତଂ କମ୍ମଂ ଗତିୱିପତ୍ତିପଟିବାଳ୍ହଂ ନ ୱିପଚ୍ଚତି ନାମ। ଯୋ ପନ ପୁଞ୍ଞାନୁଭାୱେନ ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାଦୀନଂ ଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା କାଣୋ ୱା ହୋତି କୁଣୀ ୱା ଖଞ୍ଜୋ ୱା ପକ୍ଖହତୋ ୱା, ତସ୍ସ ଓପରଜ୍ଜସେନାପତିଭଣ୍ଡାଗାରିକଟ୍ଠାନାଦୀନି ନ ଅନୁଚ୍ଛୱିକାନୀତି ନ ଦେନ୍ତି। ଇଚ୍ଚସ୍ସ ତଂ ପୁଞ୍ଞଂ ଉପଧିୱିପତ୍ତିପଟିବାଳ୍ହଂ ନ ୱିପଚ୍ଚତି ନାମ। ଯୋ ପନ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖକାଲେ ୱା ପରିହୀନସମ୍ପତ୍ତିକାଲେ ୱା ଅନ୍ତରକପ୍ପେ ୱା ମନୁସ୍ସେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ତସ୍ସ ତଂ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ କାଲୱିପତ୍ତିପଟିବାଳ୍ହଂ ନ ୱିପଚ୍ଚତି ନାମ। ଯୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପଯୋଗଂ ସମ୍ପାଦେତୁଂ ନ ଜାନାତି, ତସ୍ସ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ ପଯୋଗୱିପତ୍ତିପଟିବାଳ୍ହଂ ନ ୱିପଚ୍ଚତି ନାମ।

କଲ୍ୟାଣକମ୍ମେନ ପନ ସୁଗତିଭୱେ ନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ ତଂ କମ୍ମଂ ଗତିସମ୍ପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ ୱିପଚ୍ଚତି ନାମ । ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାଦୀନଂ କୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଉପଧିସମ୍ପତ୍ତିଂ ପତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱସମିଦ୍ଧିଯଂ ଠିତସ୍ସ ଦେୱନଗରେ ସମୁସ୍ସିତରତନତୋରଣସଦିସଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ''ଇମସ୍ସ ଓପରଜ୍ଜସେନାପତିଭଣ୍ଡାଗାରିକଟ୍ଠାନାଦୀନି ଅନୁଚ୍ଛୱିକାନୀ''ତି ଦହରସ୍ସେୱ ସତୋ ତାନି ଠାନନ୍ତରାନି ଦେନ୍ତି, ଏୱରୂପସ୍ସ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ ଉପଧିସମ୍ପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ ୱିପଚ୍ଚତି ନାମ। ଯୋ ପଠମକପ୍ପିକେସୁ ୱା ସୁଲଭନ୍ନପାନକାଲେ ୱା ନିବ୍ବତ୍ତତି, ତସ୍ସ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ କାଲସମ୍ପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ ୱିପଚ୍ଚତି ନାମ। ଯୋ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପଯୋଗଂ ସମ୍ପାଦେତୁଂ ଜାନାତି, ତସ୍ସ କମ୍ମଂ ପଯୋଗସମ୍ପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ ୱିପଚ୍ଚତି ନାମ। ଏୱଂ ଅଭିଧମ୍ମପରିଯାଯେନ ସୋଳସ କମ୍ମାନି ୱିଭତ୍ତାନି।

ଅପରାନିପି ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗପରିଯାଯେନ ଦ୍ୱାଦସ କମ୍ମାନି ୱିଭତ୍ତାନି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ''ଅହୋସି କମ୍ମଂ ଅହୋସି କମ୍ମୱିପାକୋ, ଅହୋସି କମ୍ମଂ ନାହୋସି କମ୍ମୱିପାକୋ, ଅହୋସି କମ୍ମଂ ଅତ୍ଥି କମ୍ମୱିପାକୋ, ଅହୋସି କମ୍ମଂ ନତ୍ଥି କମ୍ମୱିପାକୋ, ଅହୋସି କମ୍ମଂ ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମୱିପାକୋ, ଅହୋସି କମ୍ମଂ ନ ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମୱିପାକୋ, ଅତ୍ଥି କମ୍ମଂ ଅତ୍ଥି କମ୍ମୱିପାକୋ, ଅତ୍ଥି କମ୍ମଂ ନତ୍ଥି କମ୍ମୱିପାକୋ, ଅତ୍ଥି କମ୍ମଂ ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମୱିପାକୋ, ଅତ୍ଥି କମ୍ମଂ ନ ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମୱିପାକୋ, ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମଂ ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମୱିପାକୋ, ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମଂ ନ ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମୱିପାକୋ''ତି (ପଟି। ମ। ୧।୨୩୪)।

ତତ୍ଥ ଯଂ କମ୍ମଂ ଅତୀତେ ଆଯୂହିତଂ ଅତୀତେଯେୱ ୱିପାକୱାରଂ ଲଭି, ପଟିସନ୍ଧିଜନକଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଜନେସି, ରୂପଜନକଂ ରୂପଂ, ତଂ ଅହୋସି କମ୍ମଂ ଅହୋସି କମ୍ମୱିପାକୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ପନ ୱିପାକୱାରଂ ନ ଲଭି, ପଟିସନ୍ଧିଜନକଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ରୂପଜନକଂ ୱା ରୂପଂ ଜନେତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ତଂ ଅହୋସି କମ୍ମଂ ନାହୋସି କମ୍ମୱିପାକୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ପନ ଅତୀତେ ଆଯୂହିତଂ ଏତରହି ଲଦ୍ଧୱିପାକୱାରଂ ପଟିସନ୍ଧିଜନକଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଜନେତ୍ୱା ରୂପଜନକଂ ରୂପଂ ଜନେତ୍ୱା ଠିତଂ, ତଂ ଅହୋସି କମ୍ମଂ ଅତ୍ଥି କମ୍ମୱିପାକୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ଅଲଦ୍ଧୱିପାକୱାରଂ ପଟିସନ୍ଧିଜନକଂ ୱା ପଟିସନ୍ଧିଂ ରୂପଜନକଂ ୱା ରୂପଂ ଜନେତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ତଂ ଅହୋସି କମ୍ମଂ ନତ୍ଥି କମ୍ମୱିପାକୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ପନ ଅତୀତେ ଆଯୂହିତଂ ଅନାଗତେ ୱିପାକୱାରଂ ଲଭିସ୍ସତି, ପଟିସନ୍ଧିଜନକଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ରୂପଜନକଂ ରୂପଂ ଜନେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତି, ତଂ ଅହୋସି କମ୍ମଂ ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମୱିପାକୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ଅନାଗତେ ୱିପାକୱାରଂ ନ ଲଭିସ୍ସତି, ପଟିସନ୍ଧିଜନକଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ରୂପଜନକଂ ୱା ରୂପଂ ଜନେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସତି, ତଂ ଅହୋସି କମ୍ମଂ ନ ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମୱିପାକୋତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଯଂ ପନ ଏତରହି ଆଯୂହିତଂ ଏତରହିଯେୱ ୱିପାକୱାରଂ ଲଭତି, ତଂ ଅତ୍ଥି କମ୍ମଂ ଅତ୍ଥି କମ୍ମୱିପାକୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ପନ ଏତରହି ୱିପାକୱାରଂ ନ ଲଭତି, ତଂ ଅତ୍ଥି କମ୍ମଂ ନତ୍ଥି କମ୍ମୱିପାକୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ପନ ଏତରହି ଆଯୂହିତଂ ଅନାଗତେ ୱିପାକୱାରଂ ଲଭିସ୍ସତି, ପଟିସନ୍ଧିଜନକଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ରୂପଜନକଂ ରୂପଂ ଜନେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତି, ତଂ ଅତ୍ଥି କମ୍ମଂ ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମୱିପାକୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ପନ ୱିପାକୱାରଂ ନ ଲଭିସ୍ସତି, ପଟିସନ୍ଧିଜନକଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ରୂପଜନକଂ ୱା ରୂପଂ ଜନେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତି, ତଂ ଅତ୍ଥି କମ୍ମଂ ନ ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମୱିପାକୋତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଯଂ ପନାନାଗତେ ଆଯୂହିସ୍ସତି, ଅନାଗତେଯେୱ ୱିପାକୱାରଂ ଲଭିସ୍ସତି, ପଟିସନ୍ଧିଜନକଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ରୂପଜନକଂ ୱା ରୂପଂ ଜନେସ୍ସତି, ତଂ ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମଂ ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମୱିପାକୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ପନ ୱିପାକୱାରଂ ନ ଲଭିସ୍ସତି, ପଟିସନ୍ଧିଜନକଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ରୂପଜନକଂ ୱା ରୂପଂ ଜନେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସତି, ତଂ ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମଂ ନ ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମୱିପାକୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗପରିଯାଯେନ ଦ୍ୱାଦସ କମ୍ମାନି ୱିଭତ୍ତାନି।

ଇତି ଇମାନି ଚେୱ ଦ୍ୱାଦସ ଅଭିଧମ୍ମପରିଯାଯେନ ୱିଭତ୍ତାନି ଚ ସୋଳସ କମ୍ମାନି ଅତ୍ତନୋ ଠାନା ଓସକ୍କିତ୍ୱା ସୁତ୍ତନ୍ତିକପରିଯାଯେନ ୱୁତ୍ତାନି ଏକାଦସ କମ୍ମାନିଯେୱ ଭୱନ୍ତି। ତାନିପି ତତୋ ଓସକ୍କିତ୍ୱା ତୀଣିଯେୱ କମ୍ମାନି ହୋନ୍ତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯଂ, ଉପପଜ୍ଜୱେଦନୀଯଂ , ଅପରପରିଯାଯୱେଦନୀଯନ୍ତି। ତେସଂ ସଙ୍କମନଂ ନତ୍ଥି, ଯଥାଠାନେଯେୱ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଯଦି ହି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯଂ କମ୍ମଂ ଉପପଜ୍ଜୱେଦନୀଯଂ ୱା ଅପରପରିଯାଯୱେଦନୀଯଂ ୱା ଭୱେଯ୍ୟ, ''ଦିଟ୍ଠେ ୱା ଧମ୍ମେ''ତି ସତ୍ଥା ନ ୱଦେଯ୍ୟ। ସଚେପି ଉପପଜ୍ଜୱେଦନୀଯଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯଂ ୱା ଅପରପରିଯାଯୱେଦନୀଯଂ ୱା ଭୱେଯ୍ୟ, ''ଉପପଜ୍ଜ ୱା''ତି ସତ୍ଥା ନ ୱଦେଯ୍ୟ। ଅଥାପି ଅପରପରିଯାଯୱେଦନୀଯଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯଂ ୱା

ଉପପଜ୍ଜୱେଦନୀୟଂ ୱା ଭୱେୟ୍ୟ, ‘‘ଅପରେ ୱା ପରିୟାୟେ’’ତି ସଦ୍ଧା ନ ୱଦେୟ୍ୟ।

ସୁକ୍କପକ୍ଖେପି ଇମିନାୱ ନୟେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ପନ ଲୋଭେ ୱିଗତେତି ଲୋଭେ ଅପଗତେ ନିରୁଦ୍ଧେ। ତାଲୱତ୍ଥୁକତନ୍ତି ତାଲୱତ୍ଥୁ ୱିୟ କତଂ, ମତ୍ଥକଚ୍ଛିନ୍ନତାଲୋ ୱିୟ ପୁନ ଅୱିରୁଳ୍ହିସଭାୱଂ କତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନଭାୱଂ କତନ୍ତି ଅନୁଅଭାୱଂ କତଂ, ୟଥା ପୁନ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱଂ କତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱସ୍ସୁତି ଏୱଂ ଭୱେୟ୍ୟୁଂ। ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ବୀଜାନି ୱିୟ କୁସଲାକୁସଲଂ କମ୍ମଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ତାନି ଅଗ୍ଗିନା ଡହନପୁରିସୋ ୱିୟ ଯୋଗାୱଚରୋ, ଅଗ୍ଗି ୱିୟ ମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣଂ , ଅଗ୍ଗିଂ ଦତ୍ୱା ବୀଜାନଂ ଡହନକାଲୋ ୱିୟ ମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣେନ କିଲେସାନଂ ଦଡ୍ଢକାଲୋ, ମସିକତକାଲୋ ୱିୟ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ଛିନ୍ନମୂଲକେ କତ୍ୱା ଠପିତକାଲୋ, ମହାୱାତେ ଓପୁନିତ୍ୱା ନଦିୟା ୱା ପୱାହେତ୍ୱା ଅପ୍ପୱତ୍ତିକତକାଲୋ ୱିୟ ଉପାଦିନ୍ନକସନ୍ତାନସ୍ସ ନିରୋଧେନ ଛିନ୍ନମୂଲକାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକଭାୱେନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ପୁନ ଭୱସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଅଗ୍ଗହିତକାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ମୋହଜଞ୍ଚାପୱିଦ୍ଦସୂତି ମୋହଜଞ୍ଚାପି ଅୱିଦ୍ଦସୁ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ୟଂ ସୋ ଅୱିଦ୍ଦୂ ଅନ୍ଧବାଲୋ ଲୋଭଜଞ୍ଚ ଦୋସଜଞ୍ଚ ମୋହଜଞ୍ଚାତି କମ୍ମଂ କରୋତି, ଏୱଂ କରୋନ୍ତେନ ୟଂ ତେନ ପକତଂ କମ୍ମଂ ଅପ୍ପଂ ୱା ୟଦି ୱା ବହୁଂ। ଇଧେୱ ତଂ ୱେଦନିୟନ୍ତି ତଂ କମ୍ମଂ ତେନ ବାଲେନ ଇଧ ସକେ ଅତ୍ତଭାୱେୟେୱ ୱେଦନୀୟଂ, ତସ୍ସେୱ ତଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ୱିପଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱତ୍ଥୁଂ ଅଞ୍ଞଂ ନ ୱିଜ୍ଜତୀତି ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପଚ୍ଚନତ୍ଥାୟ ଅଞ୍ଞଂ ୱତ୍ଥୁ ନତ୍ଥି। ନ ହି ଅଞ୍ଞେନ କତଂ କମ୍ମଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱେ ୱିପଚ୍ଚତି। ତସ୍ମା ଲୋଭଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ, ମୋହଜଞ୍ଚାପି ୱିଦ୍ଦସୂତି ତସ୍ମା ଯୋ ୱିଦ୍ଦୂ ମେଧାୱୀ ପଣ୍ଡିତୋ ତଂ ଲୋଭଜାଦିଭେଦଂ କମ୍ମଂ ନ କରୋତି, ସୋ ୱିଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦୟଂ ଭିକ୍ଖୁ, ସବ୍ବା ଦୁଗ୍ଗତିୟୋ ଜହେ, ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୱିଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ତଂ ୱା ପନ ୱିଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତୋ ସବ୍ବା ଦୁଗ୍ଗତିୟୋ ଜହତି। ଦେସନାସୀସମେୱେତଂ, ସୁଗତିୟୋପି ପନ ସୋ ଖୀଣାସୱୋ ଜହତିୟେୱ। ୟସ୍ମିଂ ଚେତଂ ‘‘ତସ୍ମା ଲୋଭଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଏତ୍ଥାପି ଲୋଭଦୋସସୀସେନ ଲୋଭଜଞ୍ଚ ଦୋସଜଞ୍ଚ କମ୍ମମେୱ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ସୁତ୍ତନ୍ତେସୁପି ଗାଥାୟପି ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟମେୱ କଥିତନ୍ତି।

୫। ହତ୍ଥକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୫। ପଞ୍ଚମେ ଆଳୱିୟନ୍ତି ଆଳୱିରଟ୍ଠେ। ଗୋମଗ୍ଗେତି ଗୁନ୍ନଂ ଗମନମଗ୍ଗେ। ପଣ୍ଣସନ୍ଥରେତି ସୟଂ ପତିତପଣ୍ଣସନ୍ଥରେ। ଅଥାତି ଏୱଂ ଗୁନ୍ନଂ ଗମନମଗ୍ଗଂ ଉଜୁଂ ମହାପଥଂ ନିସ୍ସାୟ ସିଂସପାୱନେ ସୟଂ ପତିତପଣ୍ଣାନି ସଙ୍କଡ୍ଢିତ୍ୱା କତସନ୍ଥରେ ସୁଗତମହାଚୀୱରଂ ପତ୍ଥରିତ୍ୱା ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନେ ତଥାଗତେ। ହତ୍ଥକୋ ଆଳୱକୋତି ହତ୍ଥତୋ ହତ୍ଥଂ ଗତତ୍ତା ଏୱଂଲଦ୍ଧନାମୋ ଆଳୱକୋ ରାଜପୁତ୍ତୋ। ଏତଦୱୋଚାତି ଏତଂ ‘‘କଚ୍ଚି, ଭନ୍ତେ , ଭଗୱା’’ତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱୋଚ। କସ୍ମା ପନ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ତଂ ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ, କସ୍ମା ରାଜକୁମାରୋ ତତ୍ଥ ଗତୋତି? ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ତାୱ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିକାୟ ଧମ୍ମଦେସନାୟ ସମୁଟ୍ଠାନଂ ଦିସ୍ୱା ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନୋ, ରାଜକୁମାରୋପି ପାତୋୱ ଉଟ୍ଠାୟ ପଞ୍ଚହି ଉପାସକସତେହି ପରିୱୁତୋ ବୁଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ମହାମଗ୍ଗା ଓକ୍କମ୍ମ ଗୋପଥଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ବୁଦ୍ଧାନଂ ପୂଜନତ୍ଥାୟ ମିସ୍ସକମାଲଂ ଓଚିନିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି, ଏୱଂ ସୋ ତତ୍ଥ ଗତୋତି। ସୁଖମସୟିତ୍ଥାତି ସୁଖଂ ସୟିତ୍ଥ।

ଅନ୍ତରଟ୍ଠକୋତି ମାଘଫଗ୍ଗୁଣାନଂ ଅନ୍ତରେ ଅଟ୍ଠଦିୱସପରିମାଣୋ କାଲୋ। ମାଘସ୍ସ ହି ଅୱସାନେ ଚତ୍ତାରୋ ଦିୱସା, ଫଗ୍ଗୁଣସ୍ସ ଆଦିମ୍ହି ଚତ୍ତାରୋତି ଅୟଂ ‘‘ଅନ୍ତରଟ୍ଠକୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ହିମପାତସମୟୋତି ହିମସ୍ସ ପତନସମୟୋ। ଖରାତି ଫରୁସା କକ୍ଖଳା ୱା। ଗୋକଣ୍ଟକହତାତି ନୱୱୁଟ୍ଠେ ଦେୱେ ଗାୱୀନଂ ଅକ୍କନ୍ତକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନେ ଖୁରନ୍ତରେହି କଦ୍ଦମୋ ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ସୋ ୱାତାତପେନ ସୁକ୍ଖୋ କକଚଦନ୍ତସଦିସୋ ହୋତି ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସୋ। ତଂ ସନ୍ଧାୟାହ – ‘‘ଗୋକଣ୍ଟକହତା ଭୂମୀ’’ତି। ଗୁନ୍ନଂ ଖୁରନ୍ତରେହି ଛିନ୍ନାତିପି ଅତ୍ଥୋ। ୱେରମ୍ଭୋ ୱାତୋ ୱାୟତୀତି ଚତୂହି ଦିସାହି ୱାୟନ୍ତୋ ୱାତୋ ୱାୟତି। ଏକାୟ ଦିସାୟ ୱା ଦ୍ୱୀହି ୱା ଦିସାହି ତୀହି ୱା ଦିସାହି ୱାୟନ୍ତୋ ୱାତୋ ୱେରମ୍ଭୋତି ନ ୱୁଚ୍ଚତି।

ତେନ ହି ରାଜକୁମାରାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ‘‘ଅୟଂ ରାଜକୁମାରୋ ଲୋକସ୍ମିଂ ନେୱ ସୁଖୱାସିନୋ, ନ ଦୁକ୍ଖୱାସିନୋ ଜାନାତି, ଜାନାପେସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି ଉପରି ଦେସନଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତୋ ଆହ। ତତ୍ଥ ୟଥା ତେ ଖମେୟ୍ୟାତି ୟଥା ତୁୟ୍ହଂ ରୁଚ୍ଚେୟ୍ୟ। ଇଧସ୍ସାତି ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଅସ୍ସ। ଗୋନକତ୍ଥତୋତି ଚତୁରଙ୍ଗୁଲାଧିକଲୋମେନ କାଳକୋଜୱେନ ଅତ୍ଥତୋ। ପଟିକତ୍ଥତୋତି ଉଣ୍ଣାମୟେନ ସେତତ୍ଥରଣେନ ଅତ୍ଥତୋ। ପଟଲିକତ୍ଥତୋତି ଘନପୁପ୍ଫେନ ଉଣ୍ଣାମୟଅତ୍ଥରଣେନ ଅତ୍ଥତୋ। କଦଲିମିଗପୱରପଚ୍ଚତ୍ଥରଣୋତି କଦଲିମିଗଚମ୍ମମୟେନ ଉତ୍ତମପଚ୍ଚତ୍ଥରଣେନ ଅତ୍ଥତୋ। ତଂ କିର ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ସେତୱତ୍ଥସ୍ସ ଉପରି କଦଲିମିଗଚମ୍ମଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ସିବ୍ବିତ୍ୱା କରୋନ୍ତି। ସଉତ୍ତରଚ୍ଛଦୋତି ସହ ଉତ୍ତରଚ୍ଛଦେନ, ଉପରି ବଦ୍ଧେନ ରତ୍ତୱିତାନେନ ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଭତୋଲୋହିତକୂପଧାନୋତି ସୀସୂପଧାନଞ୍ଚ ପାଦୂପଧାନଞ୍ଚାତି ପଲ୍ଲଙ୍କସ୍ସ ଉଭତୋ ଠପିତଲୋହିତକୂପଧାନୋ। ପଜାପତିୟୋତି ଭରିୟାୟୋ। ମନାପେନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତା ଅସ୍ସୁତି ମନାପେନ ଉପଟ୍ଠାନୱିଧାନେନ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତା ଭୱେୟ୍ୟୁଂ।

କାୟିକାତି ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରକାୟଂ ଖୋଭୟମାନା। ଚେତସିକାତି ମନୋଦ୍ୱାରଂ ଖୋଭୟମାନା। ସୋ ରାଗୋ ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନୋତି ତଥାରୂପୋ ରାଗୋ ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୋ ପନ ତସ୍ସ ରାଗୋ, ନ ସୋ ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନୋ ନାମ। ଦୋସମୋହେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି ବାହିତପାପୋ ଖୀଣାସୱବ୍ରାହ୍ମଣୋ। ପରିନିବ୍ବୁତୋତି କିଲେସପରିନିବ୍ବାନେନ ପରିନିବ୍ବୁତୋ । ନ ଲିମ୍ପତି କାମେସୂତି ୱତ୍ଥୁକାମେସୁ ଚ କିଲେସକାମେସୁ ଚ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିଲେପେହି ନ ଲିମ୍ପତି। ସୀତିଭୂତୋତି ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ତାପନକିଲେସାନଂ ଅଭାୱେନ ସୀତିଭୂତୋ। ନିରୂପଧୀତି କିଲେସୂପଧୀନଂ ଅଭାୱେନ ନିରୂପଧି। ସବ୍ବା ଆସତ୍ତିୟୋ ଛେତ୍ୱାତି ଆସତ୍ତିୟୋ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ତଣ୍ହାୟୋ, ତା ସବ୍ବାପି ରୂପାଦୀସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ଆସତ୍ତୱିସତ୍ତା ଆସତ୍ତିୟୋ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା। ୱିନେୟ୍ୟ ହଦୟେ ଦରନ୍ତି ହଦୟନିସ୍ସିତଂ ଦରଥଂ ୱିନୟିତ୍ୱା ୱୂପସମେତ୍ୱା। ସନ୍ତିଂ ପପ୍ପୁୟ୍ୟ ଚେତସୋତି ଚିତ୍ତସ୍ସ କିଲେସନିବ୍ବାନଂ ପାପୁଣିତ୍ୱା। କରଣୱଚନଂ ୱା ଏତଂ ''ସବ୍ବଚେତସୋ ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱା''ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ, ଚେତସା ନିବ୍ବାନଂ ପାପୁଣିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

୬। ଦେୱଦୂତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୬। ଛଟ୍ଠେ ଦେୱଦୂତାନୀତି ଦେୱଦୂତା। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ୱଚନତ୍ଥୋ – ଦେୱୋତି ମଚ୍ଚୁ, ତସ୍ସ ଦୂତାତି ଦେୱଦୂତା। ଜିଣ୍ଣବ୍ୟାଧିମତା ହି ସଂୱେଗଜନନଟ୍ଠେନ ''ଇଦାନି ତେ ମଚ୍ଚୁସମୀପଂ ଗନ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ଚୋଦେନ୍ତି ୱିୟ, ତସ୍ମା ଦେୱଦୂତାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଦେୱା ୱିୟ ଦୂତାତିପି ଦେୱଦୂତା। ଯଥା ହି ଅଲଙ୍କତପଟିୟତ୍ତାୟ ଦେୱତାୟ ଆକାସେ ଠତ୍ୱା ''ତ୍ୱଂ ଅସୁକଦିୱସେ ମରିସ୍ସସୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ତସ୍ସା ୱଚନଂ ସଦ୍ଧାତବ୍ବଂ ହୋତି; ଏୱମେୱଂ ଜିଣ୍ଣବ୍ୟାଧିମତାପି ଦିସ୍ସମାନା ''ତ୍ୱମ୍ପି ଏୱଂଧମ୍ମୋ''ତି ଚୋଦେନ୍ତି ୱିୟ, ତେସଞ୍ଚ ତଂ ୱଚନଂ ଅନଞ୍ଞଥାଭାୱିତାୟ ଦେୱତାୟ ବ୍ୟାକରଣସଦିସମେୱ ହୋତୀତି ଦେୱା ୱିୟ ଦୂତାତି ଦେୱଦୂତା। ୱିସୁଦ୍ଧିଦେୱାନଂ ଦୂତାତିପି ଦେୱଦୂତା। ସବ୍ବବୋଧିସତ୍ତା ହି ଜିଣ୍ଣବ୍ୟାଧିମତପବ୍ବଜିତେ ଦିସ୍ୱାୱ ସଂୱେଗଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମ୍ମ ପବ୍ବଜିଂସୁ। ଏୱଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଦେୱାନଂ ଦୂତାତିପି ଦେୱଦୂତା। ଇଧ ପନ ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସେନ ''ଦେୱଦୂତାନୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

କାୟେନଦୁଚ୍ଚରିତନ୍ତିଆଦି କସ୍ମା ଆରଦ୍ଧଂ? ଦେୱଦୂତାନୁୟୁଞ୍ଜନଟ୍ଠାନୁପକ୍କମକମ୍ମଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ଇମିନା ହି କମ୍ମେନ ଅୟଂ ସତ୍ତୋ ନିରୟେ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ଅଥ ନଂ ତତ୍ଥ ଯମୋ ରାଜା ଦେୱଦୂତେ ସମନୁୟୁଞ୍ଜତି। ତତ୍ଥ କାୟେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତୀତି କାୟଦ୍ୱାରେନ ତିୱିଧଂ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି। ୱାଚାୟାତି ୱଚୀଦ୍ୱାରେନ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି। ମନସାତି ମନୋଦ୍ୱାରେନ ତିୱିଧଂ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି।

ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରୟପାଲାତି ଏତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚେ ଥେରା ''ନିରୟପାଲା ନାମ ନତ୍ଥି, ୟନ୍ତରୂପଂ ୱିୟ କମ୍ମମେୱ କାରଣଂ କାରେତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ତଂ ''ଅତ୍ଥି ନିରୟେ ନିରୟପାଲାତି, ଆମନ୍ତା। ଅତ୍ଥି ଚ କାରଣିକା''ତିଆଦିନା ନୟେନ ଅଭିଧମ୍ମେ (କଥା। ୮୬୬) ପଟିସେଧିତମେୱ। ଯଥା ହି ମନୁସ୍ସଲୋକେ କମ୍ମକାରଣକାରକା ଅତ୍ଥି, ଏୱମେୱ ନିରୟେ ନିରୟପାଲା ଅତ୍ଥୀତି। ୟମସ୍ସରଞ୍ଞୋତି ୟମରାଜା ନାମ ୱେମାନିକପେତରାଜା। ଏକସ୍ମିଂ କାଲେ ଦିବ୍ବୱିମାନେ ଦିବ୍ବକପ୍ପରୁକ୍ଖଦିବ୍ବୋୟ୍ୟାନଦିବ୍ବନାଟକାଦିସବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱତି, ଏକସ୍ମିଂ କାଲେ କମ୍ମୱିପାକଂ, ଧମ୍ମିକୋ ରାଜା, ନ ଚେସ ଏକୋୱ ହୋତି, ଚତୂସୁ ପନ ଦ୍ୱାରେସୁ ଚତ୍ତାରୋ ଜନା ହୋନ୍ତି। ଅମତ୍ତେୟ୍ୟୋତି ମାତୁ ହିତୋ ମତ୍ତେୟ୍ୟୋ, ମାତରି ସମ୍ମା ପଟିପନ୍ନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ମତ୍ତେୟ୍ୟୋତି ଅମତ୍ତେୟ୍ୟୋ, ମାତରି ମିଚ୍ଛା ପଟିପନ୍ନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଅବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞୋତି ଏତ୍ଥ ଚ ଖୀଣାସୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ନାମ, ତେସୁ ମିଚ୍ଛା ପଟିପନ୍ନୋ ଅବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞୋ ନାମ।

ସମନୁୟୁଞ୍ଜତୀତି ଅନୁୟୋଗୱତ୍ତଂ ଆରୋପେନ୍ତୋ ପୁଚ୍ଛତି, ଲଦ୍ଧିଂ ପତିଟ୍ଠାପେନ୍ତୋ ପନ ସମନୁଗ୍ଗାହତି ନାମ, କାରଣଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ସମନୁଭାସତି ନାମ। ନାଦ୍ଦସନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ ପହିତସ୍ସ କସ୍ସଚି ଦେୱଦୂତସ୍ସ ଅଭାୱଂ ସନ୍ଧାୟ ଏୱଂ ୱଦତି।

ଅଥ ନଂ ୟମୋ ''ନାୟଂ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତୀ''ତି ଞତ୍ୱା ଅତ୍ଥଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖାପେତୁକାମୋ ଅଦ୍ଦୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଜିଣ୍ଣନ୍ତି ଜରାଜିଣ୍ଣଂ। ଗୋପାନସିୱଙ୍କନ୍ତି ଗୋପାନସୀ ୱିୟ ୱଙ୍କଂ। ଭୋଗ୍ଗନ୍ତି ଭଗ୍ଗଂ। ଇମିନାପିସ୍ସ ୱଙ୍କଭାୱମେୱ ଦୀପେତି। ଦଣ୍ଡପରାୟଣନ୍ତି ଦଣ୍ଡପଟିସରଣଂ ଦଣ୍ଡଦୁତିୟଂ। ପୱେଧମାନନ୍ତି କମ୍ପମାନଂ। ଆତୁରନ୍ତି ଜରାତୁରଂ। ଖଣ୍ଡଦନ୍ତନ୍ତି ଜରାନୁଭାୱେନ ଖଣ୍ଡିତଦନ୍ତଂ। ପଲିତକେସନ୍ତି ପଣ୍ଡରକେସଂ। ୱିଲୂନନ୍ତି ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଗହିତକେସଂ ୱିୟ ଖଲ୍ଲାଟଂ। ଖଲିତସିରନ୍ତି ମହାଖଲ୍ଲାଟସୀସଂ। ୱଲିତନ୍ତି ସଞ୍ଜାତୱଲିଂ। ତିଲକାହତଗତ୍ତନ୍ତି ସେତତିଲକକାଳତିଲକେହି ୱିକିଣ୍ଣସରୀରଂ। ଜରାଧମ୍ମୋତି ଜରାସଭାୱୋ, ଅପରିମୁତ୍ତୋ ଜରାୟ, ଜରା ନାମ ମୟ୍ହଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେୟେୱ ପୱତ୍ତତୀତି। ପରତୋ ବ୍ୟାଧିଧମ୍ମୋ ମରଣଧମ୍ମୋତି ପଦଦ୍ୱୟେପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ପଠମଂ ଦେୱଦୂତଂ ସମନୁୟୁଞ୍ଜିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଜରାଜିଣ୍ଣସତ୍ତୋ ଅତ୍ଥତୋ ଏୱଂ ୱଦତି ନାମ – ''ପସ୍ସଥ, ଭୋ, ଅହମ୍ପି ତୁମ୍ହେ ୱିୟ ତରୁଣୋ ଅହୋସିଂ ଊରୁବଲୀ ବାହୁବଲୀ ଜୱସମ୍ପନ୍ନୋ, ତସ୍ସ ମେ ତା ବଲଜୱସମ୍ପତ୍ତିୟୋ ଅନ୍ତରହିତା, ୱିଜ୍ଜମାନାପି ମେ ହତ୍ଥପାଦା ହତ୍ଥପାଦକିଚ୍ଚଂ ନ କରୋନ୍ତି, ଜରାୟମ୍ହି

ଅପରିମୁତ୍ତତାୟ ଏଦିସୋ ଜାତୋ। ନ ଖୋ ପନାହମେୱ, ତୁମ୍ହେପି ଜରାୟ ଅପରିମୁତ୍ତାୱ। ଯଥେୱ ହି ମୟ୍ହଂ, ଏୱଂ ତୁମ୍ହାକମ୍ପି ଜରା ଆଗମିସ୍ସତି। ଇତି ତସ୍ସା ପୁରେ ଆଗମନାୟ କଲ୍ଯାଣଂ କରୋଥା''ତି । ତେନେୱେସ ଦେୱଦୂତୋ ନାମ ଜାତୋ। ଆବାଧିକନ୍ତି ବାଧିକଂ। ଦୁକ୍ଖିତନ୍ତି ଦୁକ୍ଖପ୍ପତ୍ତଂ। ବାଳ୍ହଗିଲାନନ୍ତି ଅଧିମତ୍ତଗିଲାନଂ।

ଦୁତିୟଂ ଦେୱଦୂତନ୍ତି ଏତ୍ଥପି ଗିଲାନସତ୍ତୋ ଅତ୍ଥତୋ ଏୱଂ ୱଦତି ନାମ – ''ପସ୍ସଥ, ଭୋ, ଅହମ୍ପି ତୁମ୍ହେ ୱିୟ ନିରୋଗୋ ଅହୋସିଂ, ସୋମ୍ହି ଏତରହି ବ୍ଯାଧିନା ଅଭିହତୋ, ସକେ ମୁତ୍ତକରୀସେ ପଲିପନ୍ନୋ, ଉଟ୍ଠାତୁମ୍ପି ନ ସକ୍କୋମି। ୱିଜ୍ଜମାନାପି ମେ ହତ୍ଥପାଦା ହତ୍ଥପାଦକିଚ୍ଚଂ ନ କରୋନ୍ତି, ବ୍ଯାଧିତୋମ୍ହି ଅପରିମୁତ୍ତତାୟ ଏଦିସୋ ଜାତୋ। ନ ଖୋ ପନାହମେୱ, ତୁମ୍ହେପି ବ୍ଯାଧିତୋ ଅପରିମୁତ୍ତାୱ। ଯଥେୱ ହି ମୟ୍ହଂ, ଏୱଂ ତୁମ୍ହାକମ୍ପି ବ୍ଯାଧି ଆଗମିସ୍ସତି। ଇତି ତସ୍ସ ପୁରେ ଆଗମନାୟ କଲ୍ଯାଣଂ କରୋଥା''ତି। ତେନେୱେସ ଦେୱଦୂତୋ ନାମ ଜାତୋ।

ଏକାହମତନ୍ତିଆଦୀସୁ ଏକାହଂ ମତସ୍ସ ଅସ୍ସାତି ଏକାହମତୋ, ତଂ ଏକାହମତଂ। ପରତୋ ପଦଦ୍ୱୟେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଭସ୍ତା ୱିୟ ୱାୟୁନା ଉଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତପରିୟାଦାନା ଯଥାକ୍କମଂ ସମୁଗ୍ଗତେନ ସୂନଭାୱେନ ଉଦ୍ଧୁମାତତ୍ତା ଉଦ୍ଧୁମାତକଂ। ୱିନୀଲୋ ୱୁଚ୍ଚତି ୱିପରିଭିନ୍ନୱଣ୍ଣୋ, ୱିନୀଲୋୱ ୱିନୀଲକୋ, ତଂ ୱିନୀଲକଂ। ପଟିକୂଲତ୍ତା ୱା କୁଚ୍ଛିତଂ ୱିନୀଲନ୍ତି ୱିନୀଲକଂ। ୱିପୁବ୍ବକନ୍ତି ୱିସ୍ସନ୍ଦମାନପୁବ୍ବକଂ, ପରିଭିନ୍ନଟ୍ଠାନେ ହି ପଗ୍ଘରିତେନ ପୁବ୍ବେନ ପଲିମକ୍ଖିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ତତିୟଂଦେୱଦୂତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ମତକସତ୍ତୋ ଅତ୍ଥତୋ ଏୱଂ ୱଦତି ନାମ – ''ପସ୍ସଥ, ଭୋ, ମଂ ଆମକସୁସାନେ ଛଡ୍ଡିତଂ ଉଦ୍ଧୁମାତକାଦିଭାୱପ୍ପତ୍ତଂ, ମରଣତୋମ୍ହି ଅପରିମୁତ୍ତତାୟ ଏଦିସୋ ଜାତୋ। ନ ଖୋ ପନାହମେୱ, ତୁମ୍ହେପି ମରଣତୋ ଅପରିମୁତ୍ତା। ଯଥେୱ ହି ମୟ୍ହଂ, ଏୱଂ ତୁମ୍ହାକମ୍ପି ମରଣଂ ଆଗମିସ୍ସତି। ଇତି ତସ୍ସ ପୁରେ ଆଗମନାୟ କଲ୍ଯାଣଂ କରୋଥା''ତି। ତେନେୱସ୍ସ ଦେୱଦୂତୋ ନାମ ଜାତୋ।

ଇମଂ ପନ ଦେୱଦୂତାନୁୟୋଗଂ କୋ ଲଭତି, କୋ ନ ଲଭତି? ଯେନ ତାୱ ବହୁଂ ପାପଂ କତଂ, ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିରୟେ ନିବ୍ବତ୍ତତିୟେୱ। ଯେନ ପନ ପରିତ୍ତଂ ପାପଂ କତଂ, ସୋ ଲଭତି। ଯଥା ହି ସଭଣ୍ଡଂ ଚୋରଂ ଗହେତ୍ୱା କତ୍ତବ୍ବମେୱ କରୋନ୍ତି ନ ୱିନିଚ୍ଛିନନ୍ତି। ଅନୁୱିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଗହିତଂ ପନ ୱିନିଚ୍ଛୟଟ୍ଠାନଂ ନୟନ୍ତି, ସୋ ୱିନିଚ୍ଛୟଂ ଲଭତି। ଏୱଂସମ୍ପଦମେତଂ। ପରିତ୍ତପାପକମ୍ମା ହି ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାୟପି ସରନ୍ତି, ସାରୀୟମାନାପି ସରନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଦୀଘଜୟନ୍ତଦମିଳୋ ନାମ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାୟ ସରି। ସୋ କିର ଦମିଳୋ ସୁମନଗିରିମହାୱିହାରେ ଆକାସଚେତିୟଂ ରତ୍ତପଟେନ ପୂଜେସି, ଅଥ ନିରୟେ ଉସ୍ସଦସାମନ୍ତେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିଜାଲସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱାୱ ଅତ୍ତନା ପୂଜିତପଟଂ ଅନୁସ୍ସରି, ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ଅପରୋପି ପୁତ୍ତସ୍ସ ଦହରଭିକ୍ଖୁନୋ ଖଳିସାଟକଂ ଦେନ୍ତୋ ପାଦମୂଲେ ଠପେସି, ମରଣକାଲମ୍ହି ପଟପଟାତି ସଦ୍ଦେ ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହି , ସୋପି ଉସ୍ସଦସାମନ୍ତେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଜାଲସଦ୍ଦେନ ତଂ ସାଟକଂ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ଏୱଂ ତାୱ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାୟ କୁସଲଂ କମ୍ମଂ ସରିତ୍ୱା ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତତୀତି।

ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାୟ ଅସରନ୍ତେ ପନ ତୟୋ ଦେୱଦୂତେ ପୁଚ୍ଛତି। ତତ୍ଥ କୋଚି ପଠମେନ ଦେୱଦୂତେନ ସରତି, କୋଚି ଦୁତିୟତତିୟେହି, କୋଚି ତୀହିପି ନସ୍ସରତି। ତଂ ୟମୋ ରାଜା ଦିସ୍ୱା ସୟଂ ସାରେତି। ଏକୋ କିର ଅମଚ୍ଚୋ ସୁମନପୁପ୍ଫକୁମ୍ଭେନ ମହାଚେତିୟଂ ପୂଜେତ୍ୱା ୟମସ୍ସ ପତ୍ତିଂ ଅଦାସି, ତଂ ଅକୁସଲକମ୍ମେନ ନିରୟେ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ୟମସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ନୟିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ତୀହିପି ଦେୱଦୂତେହି କୁସଲଂ ଅସରନ୍ତେ ୟମୋ ସୟଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଦିସ୍ୱା – ''ନନୁ ତ୍ୱଂ ମହାଚେତିୟଂ ସୁମନପୁପ୍ଫକୁମ୍ଭେନ ପୂଜେତ୍ୱା ମୟ୍ହଂ ପତ୍ତିଂ ଅଦାସୀ''ତି ସାରେସି, ସୋ ତସ୍ମିଂ କାଲେ ସରିତ୍ୱା ଦେୱଲୋକଂ ଗତୋ । ୟମୋ ପନ ସୟଂ ଓଲୋକେତ୍ୱାପି ଅପସ୍ସନ୍ତୋ – ''ମହାଦୁକ୍ଖଂ ନାମ ଅନୁଭୱିସ୍ସତି ଅୟଂ ସତ୍ତୋ''ତି ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି।

ତତ୍ତଂ ଅୟୋଖିଲନ୍ତି ତିଗାୱୁତଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତାୟ ଲୋହପଥୱିୟା ଉତ୍ତାନକଂ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥେ ତାଲପ୍ପମାଣଂ ଅୟସୂଲଂ ପୱେସେନ୍ତି, ତଥା ୱାମହତ୍ଥାଦୀସୁ। ଯଥା ଚ ତଂ ଉତ୍ତାନକଂ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା, ଏୱଂ ଉରେନପି ୱାମପସ୍ସେନପି ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେନପି ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ତେ ତଂ କମ୍ମକାରଣଂ କରୋନ୍ତିୟେୱ। ସଂୱେସେତ୍ୱାତି ଜଲିତାୟ ଲୋହପଥୱିୟା ତିଗାୱୁତଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା। କୁଠାରୀହୀତି ମହତୀହି ଗେହସ୍ସ ଏକପକ୍ଖଚ୍ଛଦନମତ୍ତାହି କୁଠାରୀହି ତଚ୍ଛନ୍ତି, ଲୋହିତଂ ନଦୀ ହୁତ୍ୱା ସନ୍ଦତି, ଲୋହପଥୱିତୋ ଜାଲା ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ତଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନଂ ଗଣ୍ହାତି, ମହାଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତଚ୍ଛନ୍ତା ପନ ସୁତ୍ତାହତଂ କରିତ୍ୱା ଦାରୁଂ ୱିୟ ଅଟ୍ଠଂସମ୍ପି ଛଳଂସମ୍ପି କରୋନ୍ତି। ୱାସୀହୀତି ମହାସୁପ୍ପପ୍ପମାଣାହି ୱାସୀହି। ରଥେ ଯୋଜେତ୍ୱାତି ସଦ୍ଧିଂ ଯୁଗଯୋତ୍ତପକ୍ଖରଥଚକ୍କକୁବ୍ବରପାଜନେହି ସବ୍ବତୋ ପଜ୍ଜଲିତେ ରଥେ ଯୋଜେତ୍ୱା। ମହନ୍ତନ୍ତି ମହାକୂଟାଗାରପ୍ପମାଣଂ। ଆରୋପେନ୍ତୀତି ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତେହି ଅୟମୁଗ୍ଗରେହି ପୋଥେନ୍ତା ଆରୋପେନ୍ତି। ସକିମ୍ପି ଉଦ୍ଧନ୍ତି ସୁପକ୍କୁଥିତାୟ ଉକ୍ଖଲିୟା ପକ୍ଖିତ୍ତତଣ୍ଡୁଲା ୱିୟ ଉଦ୍ଧମଧୋତିରିୟଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛତି। ମହାନିରୟେତି ଅୱୀଚିମହାନିରୟମ୍ହି।

ଭାଗସୋମିତୋତି ଭାଗେ ଠପେତ୍ୱା ୱିଭତ୍ତୋ। ପରିଯନ୍ତୋତି ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ। ଅଯସାତି ଉପରି ଅଯପଟ୍ଟେନ ଛାଦିତୋ। ସମନ୍ତା ଯୋଜନସତଂ, ଫରିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତୀତି ଏୱଂ ଫରିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ଯଥା ତଂ ସମନ୍ତା ଯୋଜନସତେ ଠତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ଅକ୍ଖୀନି ଯମକଗୋଳକା ୱିଯ ନିକ୍ଖମନ୍ତି।

ହୀନକାଯୂପଗାତି ହୀନଂ କାଯଂ ଉପଗତା ହୁତ୍ୱା। ଉପାଦାନେତି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିଗ୍ଗହଣେ। ଜାତିମରଣସମ୍ଭୱେତି ଜାତିଯା ଚ ମରଣସ୍ସ ଚ କାରଣଭୂତେ। ଅନୁପାଦାତି ଚତୂହି ଉପାଦାନେହି ଅନୁପାଦିଯିତ୍ୱା। ଜାତିମରଣସଙ୍ଖଯେତି ଜାତିମରଣସଙ୍ଖଯସଙ୍ଖାତେ ନିବ୍ବାନେ ୱିମୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମାଭିନିବ୍ବୁତାତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମେ ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ସବ୍ବକିଲେସନିବ୍ବାନେନ ନିବ୍ବୁତା। ସବ୍ବଦୁକ୍ଖଂ ଉପଚ୍ଚଗୁନ୍ତି ସକଲୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଂ ଅତିକ୍କନ୍ତା।

୭। ଚତୁମହାରାଜସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୭। ସତ୍ତମେ ଅମଚ୍ଚା ପାରିସଜ୍ଜାତି ପରିଚାରିକଦେୱତା। ଇମଂ ଲୋକଂ ଅନୁୱିଚରନ୍ତୀତି ଅଟ୍ଠମୀଦିୱସେ କିର ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋ ଆଣାପେତି – ‘‘ତାତା, ଅଜ୍ଜ ଅଟ୍ଠମୀଦିୱସେ ମନୁସ୍ସଲୋକଂ ଅନୁୱିଚରିତ୍ୱା ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତାନଂ ନାମଗୋତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛଥା’’ତି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପରିଚାରକେ ପେସେନ୍ତି – ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ତାତା, ମନୁସ୍ସଲୋକଂ ୱିଚରିତ୍ୱା ପୁଞ୍ଞକାରକାନଂ ନାମଗୋତ୍ତାନି ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟେ ଲିଖିତ୍ୱା ଆନେଥା’’ତି। ତେ ତଥା କରୋନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଇମଂ ଲୋକଂ ଅନୁୱିଚରନ୍ତୀ’’ତି। କଚ୍ଚିବହୂତିଆଦି ତେସଂ ଉପପରିକ୍ଖାକାରଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଉପପରିକ୍ଖନ୍ତା ହି ତେ ଅନୁୱିଚରନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଉପୋସଥଂ ଉପୱସନ୍ତୀତି ମାସସ୍ସ ଅଟ୍ଠୱାରେ ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ଅଧିଟ୍ଠହନ୍ତି। ପଟିଜାଗରୋନ୍ତୀତି ପଟିଜାଗରୌପୋସଥକମ୍ମଂ ନାମ କରୋନ୍ତି। ତଂ କରୋନ୍ତା ଏକସ୍ମିଂ ଅଦ୍ଧମାସେ ଚତୁନ୍ନଂ ଉପୋସଥଦିୱସାନଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନାନୁଗ୍ଗମନୱସେନ କରୋନ୍ତି। ପଞ୍ଚମୀଉପୋସଥଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଚତୁତ୍ଥିଯଂ ଉପୋସଥିକା ହୋନ୍ତି, ଅନୁଗଚ୍ଛନ୍ତା ଛଟ୍ଠିଯଂ। ଅଟ୍ଠମୀଉପୋସଥଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତା ସତ୍ତମିଯଂ, ଅନୁଗଚ୍ଛନ୍ତା ନୱମିଯଂ। ଚାତୁଦ୍ଦସିଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତା ତେରସିଯଂ, ପନ୍ନରସୀଉପୋସଥଂ ଅନୁଗଚ୍ଛନ୍ତା ପାଟିପଦେ ଉପୋସଥିକା ହୋନ୍ତି। ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତୀତି ସରଣଗମନନିଚ୍ଚସୀଲପୁପ୍ଫପୂଜାଧମ୍ମସ୍ସୱନପଦୀପସହସ୍ସଆରୋପନୱିହାରକରଣାଦୀନି ନାନପ୍ପକାରାନି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତି। ତେ ଏୱଂ ଅନୁୱିଚରିତ୍ୱା ପୁଞ୍ଞକମ୍ମକାରକାନଂ ନାମଗୋତ୍ତାନି ସୋୱଣ୍ଣମଯେ ପଟ୍ଟେ ଲିଖିତ୍ୱା ଆହରିତ୍ୱା ଚତୁନ୍ନଂ ମହାରାଜାନଂ ଦେନ୍ତି। ପୁନ ଇମଂ ଲୋକଂ ଅନୁୱିଚରନ୍ତୀତି ଚତୂହି ମହାରାଜେହି ପୁରିମନଯେନେୱ ପହିତତ୍ତା ଅନୁୱିଚରନ୍ତି। ତଦହୂତି ତଂଦିୱସଂ। ଉପୋସଥେତି ଉପୋସଥଦିୱସେ।

ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ହୋନ୍ତୀତି ଚତୁନ୍ନଂ ମହାରାଜାନଂ ଅମଚ୍ଚା ପାରିସଜ୍ଜା ତା ତା ଗାମନିଗମରାଜଧାନିଯୋ ଉପସଙ୍କମନ୍ତି, ତତୋ ତଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ‘‘ମହାରାଜାନଂ ଅମଚ୍ଚା ଆଗତା’’ତି ପଣ୍ଣାକାରଂ ଗହେତ୍ୱା ତେସଂ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତେ ପଣ୍ଣାକାରଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘କଚ୍ଚି ନୁ ଖୋ ମାରିସା ବହୂ ମନୁସ୍ସା ମତ୍ତେଯ୍ୟା’’ତି ୱୁତ୍ତନଯେନ ମନୁସ୍ସାନଂ ପୁଞ୍ଞପଟିପତ୍ତିଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଆମ, ମାରିସ, ଇମସ୍ମିଂ ଗାମେ ଅସୁକୋ ଚ ଅସୁକୋ ଚ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତେସଂ ନାମଗୋତ୍ତଂ ଲିଖିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅଥ ଚାତୁଦ୍ଦସିଯଂ ଚତୁନ୍ନଂ ମହାରାଜାନଂ ପୁତ୍ତାପି ତମେୱ ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟଂ ଗହେତ୍ୱା ତେନେୱ ନଯେନ ଅନୁୱିଚରନ୍ତା ନାମଗୋତ୍ତାନି ଲିଖନ୍ତି। ତଦହୁପୋସଥେ ପନ୍ନରସେ ଚତ୍ତାରୋପି ମହାରାଜାନୋ ତେନେୱ ନଯେନ ତସ୍ମିଂଯେୱ ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟେ ନାମଗୋତ୍ତାନି ଲିଖନ୍ତି। ତେ ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟପରିମାଣେନେୱ – ‘‘ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ମନୁସ୍ସା ଅପ୍ପକା, ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ବହୁକା’’ତି ଜାନନ୍ତି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ହୋନ୍ତି ମନୁସ୍ସା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଦେୱାନଂ ତାୱତିଂସାନନ୍ତି ପଠମଂ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତେ ତେତ୍ତିଂସ ଦେୱପୁତ୍ତେ ଉପାଦାଯ ଏୱଂଲଦ୍ଧନାମାନଂ। ତେସଂ ପନ ଉପ୍ପତ୍ତିକଥା ଦୀଘନିକାଯେ ସକ୍କପଞ୍ହସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ୱିତ୍ଥାରିତା। ତେନାତି ତେନ ଆରୋଚନେନ, ତେନ ୱା ପୁଞ୍ଞକାରକାନଂ ଅପ୍ପକଭାୱେନ। ଦିବ୍ବା ୱତ, ଭୋ, କାଯା ପରିହାଯିସ୍ସନ୍ତୀତି ନୱନୱାନଂ ଦେୱପୁତ୍ତାନଂ ଅପାତୁଭାୱେନ ଦେୱକାଯା ପରିହାଯିସ୍ସନ୍ତି, ରମଣୀଯଂ ଦସଯୋଜନସହସ୍ସଂ ଦେୱନଗରଂ ସୁଞ୍ଞଂ ଭୱିସ୍ସତି। ପରିପୂରିସ୍ସନ୍ତି ଅସୁରକାଯାତି ଚତ୍ତାରୋ ଅପାଯା ପରିପୂରିସ୍ସନ୍ତି। ଇମିନା ‘‘ମଯଂ ପରିପୁଣ୍ଣେ ଦେୱନଗରେ ଦେୱସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳିତୁଂ ନ ଲଭିସ୍ସାମା’’ତି ଅନତ୍ତମନା ହୋନ୍ତି। ସୁକ୍କପକ୍ଖେପି ଇମିନାୱ ଉପାଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋତି ଅତ୍ତନୋ ସକ୍କଦେୱରାଜକାଲଂ ସନ୍ଧାଯ କଥେତି। ଏକସ୍ସ ୱା ସକ୍କସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଗହେତ୍ୱା କଥେତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅନୁନଯମାନୋତି ଅନୁବୋଧଯମାନୋ। ତାଯଂ ୱେଲାଯନ୍ତି ତସ୍ମିଂ କାଲେ।

ପାଟିହାରିଯପକ୍ଖଞ୍ଚାତି ଏତ୍ଥ ପାଟିହାରିଯପକ୍ଖୋ ନାମ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ତେମାସଂ ନିବଦ୍ଧୁପୋସଥୋ, ତଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୱାରଣାନଂ ଅନ୍ତରେ ଏକମାସଂ ନିବଦ୍ଧୁପୋସଥୋ, ତମ୍ପି ଅସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସ ପଠମପୱାରଣତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଏକୋ ଅଦ୍ଧମାସୋ ପାଟିହାରିଯପକ୍ଖୋଯେୱ ନାମ। ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସୁସମାଗତନ୍ତି ଅଟ୍ଠହି ଗୁଣଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଂ। ଯୋପିସ୍ସମାଦିସୋ ନରୋତି ଯୋପି ସତ୍ତୋ ମାଦିସୋ ଭୱେଯ୍ୟ। ସକ୍କୋପି କିର ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରସ୍ସ ଉପୋସଥକମ୍ମସ୍ସ ଗୁଣଂ ଜାନିତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଦେୱଲୋକସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ପହାଯ ମାସସ୍ସ ଅଟ୍ଠ ୱାରେ ଉପୋସଥଂ ଉପୱସତି। ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ଅପରୋ ନଯୋ

– ଯୋପିସ୍ସ ମାଦିସୋ ନରୋତି ଯୋପି ସତ୍ତୋ ମାଦିସୋ ଅସ୍ସ, ମଯା ପତ୍ତଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପାପୁଣିତୁଂ ଇଚ୍ଛେଯ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ସକ୍କା ହି ଏୱରୂପେନ ଉପୋସଥକମ୍ମେନ ସକ୍କସମ୍ପତ୍ତିଂ ପାପୁଣିତୁନ୍ତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ୱୁସିତୱାତି ୱୁତ୍ଥୱାସୋ। କତକରଣୀଯୋତି ଚତୂହି ମଗ୍ଗେହି କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଠିତୋ। ଓହିତଭାରୋତି ଖନ୍ଧଭାରକିଲେସଭାରଅଭିସଙ୍ଖାରଭାରେ ଓତାରେତ୍ୱା ଠିତୋ। ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥୋତି ସଦତ୍ଥୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଅରହତ୍ତଂ, ତଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ। ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂଯୋଜନୋତି ଯେନ ସଂଯୋଜନେନ ବଦ୍ଧୋ ଭୱେସୁ ଆକଡ୍ଢୀଯତି, ତସ୍ସ ଖୀଣତ୍ତା ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂଯୋଜନୋ। ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତୋତି ହେତୁନା ନଯେନ କାରଣେନ ଜାନିତ୍ୱା ୱିମୁତ୍ତୋ। କଲ୍ଲଂ ୱଚନାଯାତି ଯୁତ୍ତଂ ୱତ୍ତୁଂ।

ଯୋପିସ୍ସ ମାଦିସୋ ନରୋତି ଯୋପି ମାଦିସୋ ଖୀଣାସୱୋ ଅସ୍ସ, ସୋପି ଏୱରୂପଂ ଉପୋସଥଂ ଉପୱସେଯ୍ଯାତି ଉପୋସଥକମ୍ମସ୍ସ ଗୁଣଂ ଜାନନ୍ତୋ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ଯ। ଅପରୋ ନଯୋ ଯୋପିସ୍ସ ମାଦିସୋ ନରୋତି ଯୋପି ସତ୍ତୋ ମାଦିସୋ ଅସ୍ସ, ମଯା ପତ୍ତଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପାପୁଣିତୁଂ ଇଚ୍ଛେଯ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ସକ୍କା ହି ଏୱରୂପେନ ଉପୋସଥକମ୍ମେନ ଖୀଣାସୱସମ୍ପତ୍ତିଂ ପାପୁଣିତୁନ୍ତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଟ୍ଠମଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୯। ସୁଖୁମାଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୯। ନୱମେ ସୁଖୁମାଲୋତି ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖୋ। ପରମସୁଖୁମାଲୋତି ପରମନିଦ୍ଦୁକ୍ଖୋ। ଅଚ୍ଚନ୍ତସୁଖୁମାଲୋତି ସତତନିଦ୍ଦୁକ୍ଖୋ। ଇମଂ ଭଗୱା କପିଲପୁରେ ନିଵ୍ଵତ୍ତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖଭାୱଂ ଗହେତ୍ୱା ଆହ, ଚରିଯକାଲେ ପନ ତେନ ଅନୁଭୂତଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ନତ୍ଥୀତି। ଏକତ୍ଥାତି ଏକିସ୍ସା ପୋକ୍ଖରଣିଯା। ଉପ୍ପଲଂ ୱପ୍ପତୀତି ଉପ୍ପଲଂ ରୋପେତି। ସା ନୀଲୁପ୍ପଲୱନସଞ୍ଛନ୍ନା ହୋତି। ପଦୁମନ୍ତି ପଣ୍ଡରପଦୁମଂ। ପୁଣ୍ଡରୀକନ୍ତି ରତ୍ତପଦୁମଂ। ଏୱଂ ଇତରାପି ଦ୍ୱେ ପଦୁମପୁଣ୍ଡରୀକୱନେହି ସଞ୍ଛନ୍ନା ହୋନ୍ତି। ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ କିର ସତ୍ତୱସ୍ସିକକାଲେ ରାଜା ଅମଚ୍ଚେ ପୁଚ୍ଛି – ''ତରୁଣଦାରକା କତରକୀଳିକଂ ପିଯାଯନ୍ତୀ''ତି? ଉଦକକୀଳିକଂ ଦେୱାତି। ତତୋ ରାଜା କୁଦ୍ଦାଲକମ୍ମକାରକେ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ପୋକ୍ଖରଣିଟ୍ଠାନାନି ଗଣ୍ହାପେସି। ଅଥ ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା – ''ନ ଯୁତ୍ତୋ ମହାସତ୍ତସ୍ସ ମାନୁସକପରିଭୋଗୋ, ଦିଵ୍ଵପରିଭୋଗୋ ଯୁତ୍ତୋ''ତି ୱିସ୍ସକମ୍ମଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା – ''ଗଚ୍ଛ, ତାତ, ମହାସତ୍ତସ୍ସ କୀଳାଭୂମିଯଂ ପୋକ୍ଖରଣିଯୋ ମାପେହୀ''ତି ଆହ। କୀଦିସା ହୋନ୍ତୁ , ଦେୱାତି? ଅପଗତକଲଲକଦ୍ଦମା ହୋନ୍ତୁ ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣମଣିମୁତ୍ତପୱାଳିକା ସତ୍ତରତନମଯପାକାରପରିକ୍ଖିତ୍ତା ପୱାଳମଯୌଣ୍ହୀସେହି ମଣିମଯସୋପାନବାହୁକେହି ସୁୱଣ୍ଣରଜତମଣିମଯଫଲକେହି ସୋପାନେହି ସମନ୍ନାଗତା। ସୁୱଣ୍ଣରଜତମଣିପୱାଳମଯା ଚେତ୍ଥ ନାୱା ହୋନ୍ତୁ, ସୁୱଣ୍ଣନାୱାଯ ରଜତପଲ୍ଲଙ୍କୋ ହୋତୁ, ରଜତନାୱାଯ ସୁୱଣ୍ଣପଲ୍ଲଙ୍କୋ, ମଣିନାୱାଯ ପୱାଳପଲ୍ଲଙ୍କୋ, ପୱାଳନାୱାଯ ମଣିପଲ୍ଲଙ୍କୋ, ସୁୱଣ୍ଣରଜତମଣିପୱାଳମଯାୱ ଉଦକସେଚନନାଳିକା ହୋନ୍ତୁ, ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣେହି ଚ ପଦୁମେହି ସଞ୍ଛନ୍ନା ହୋନ୍ତୂତି। ''ସାଧୁ, ଦେୱା''ତି ୱିସ୍ସକମ୍ମଦେୱପୁତ୍ତୋ ସକ୍କସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ରତ୍ତିଭାଗେ ଓତରିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଗାହାପିତପୋକ୍ଖରଣିଟ୍ଠାନେସ୍ୱେୱ ତେନେୱ ନିଯାମେନ ପୋକ୍ଖରଣିଯୋ ମାପେସି।

ନନୁ ଚେତା ଅପଗତକଲଲକଦ୍ଦମା, କଥମେତ୍ଥ ପଦୁମାନି ପୁପ୍ଫିଂସୂତି? ସୋ କିର ତାସୁ ପୋକ୍ଖରଣୀସୁ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସୁୱଣ୍ଣରଜତମଣିପୱାଳମଯା ଖୁଦ୍ଦକନାୱାଯୋ ମାପେତ୍ୱା ''ଏତା କଲଲକଦ୍ଦମପୂରିତା ଚ ହୋନ୍ତୁ, ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣାନି ଚେତ୍ଥ ପଦୁମାନି ପୁପ୍ଫନ୍ତୂ''ତି ଅଧିଟ୍ଠାସି। ଏୱଂ ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣାନି ପଦୁମାନି ପୁପ୍ଫିଂସୁ, ରେଣୁୱଟ୍ଟିଯୋ ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଉଦକପିଟ୍ଠଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତି। ପଞ୍ଚୱିଧା ଭମରଗଣା ଉପକୂଜନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତି। ଏୱଂ ତା ମାପେତ୍ୱା ୱିସ୍ସକମ୍ମୋ ଦେୱପୁରମେୱ ଗତୋ। ତତୋ ୱିଭାତାଯ ରତ୍ତିଯା ମହାଜନୋ ଦିସ୍ୱା ''ମହାପୁରିସସ୍ସ ମାପିତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ରାଜା ମହାଜନପରିୱାରୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୋକ୍ଖରଣିଯୋ ଦିସ୍ୱା ''ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ପୁଞ୍ଞିଦ୍ଧିଯା ଦେୱତାହି ମାପିତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଅତ୍ତମନୋ ଅହୋସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମହାପୁରିସୋ ଉଦକକୀଳିକଂ ଅଗମାସି।

ଯାୱଦେୱ ମମତ୍ଥାଯାତି ଏତ୍ଥ ଯାୱଦେୱାତି ପଯୋଜନାୱଧିନିଯାମୱଚନଂ, ଯାୱ ମମେୱ ଅତ୍ଥାଯ, ନତ୍ଥେତ୍ଥ ଅଞ୍ଞଂ କାରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ଖୋ ପନସ୍ସାହନ୍ତି ନ ଖୋ ପନସ୍ସ ଅହଂ। ଅକାସିକଂ ଚନ୍ଦନନ୍ତି ଅସଣ୍ହଂ ଚନ୍ଦନଂ। କାସିକଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁ ମେ ତଂ ୱେଠନନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଠନମ୍ପି ମେ କାସିକଂ ହୋତି। ଏତ୍ଥ ହି ସୁଇତି ଚ ତନ୍ତି ଚ ନିପାତମତ୍ତଂ, ମେତି ସାମିୱଚନଂ। ୱେଠନମ୍ପି ମେ ସଣ୍ହମେୱ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। କାସିକା କଞ୍ଚୁକାତି ପାରୁପନକଞ୍ଚୁକୋପି ସଣ୍ହକଞ୍ଚୁକୋୱ। ସେତଚ୍ଛତ୍ତଂ ଧାରୀଯତୀତି ମାନୁସକସେତଚ୍ଛତ୍ତମ୍ପି ଦିଵ୍ଵସେତଚ୍ଛତ୍ତମ୍ପି ଉପରିଧାରିତମେୱ ହୋତି। ମା ନଂ ଫୁସି ସୀତଂ ୱାତି ମା ଏତଂ ବୋଧିସତ୍ତଂ ସୀତଂ ୱା ଉଣ୍ହାଦୀସୁ ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ଫୁସତୂତି ଅତ୍ଥୋ।

ତଯୋପାସାଦା ଅହେସୁନ୍ତି ବୋଧିସତ୍ତେ କିର ସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକେ ଜାତେ ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜା ''ପୁତ୍ତସ୍ସ ୱସନକପାସାଦେ କାରେସ୍ସାମୀ''ତି ୱଡ୍ଢକିନୋ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା ଭଦ୍ଦକେନ ନକ୍ଖତ୍ତମୁହୁତ୍ତେନ ନୱଭୂମିକତପରିକମ୍ମଂ କାରେତ୍ୱା ତଯୋ ପାସାଦେ କାରାପେସି। ତେ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ହେମନ୍ତିକୋତିଆଦୀସୁ ଯତ୍ଥ ସୁଖଂ ହେମନ୍ତେ ୱସିତୁଂ, ଅଯଂ ହେମନ୍ତିକୋ। ଇତରେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱଚନତ୍ଥୋ – ହେମନ୍ତେ ୱାସୋ ହେମନ୍ତଂ, ହେମନ୍ତଂ ଅରହତୀତି ହେମନ୍ତିକୋ। ଇତରେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ତତ୍ଥ ହେମନ୍ତିକୋ ପାସାଦୋ ନୱଭୂମକୋ ଅହୋସି, ଭୂମିଯୋ ପନସ୍ସ ଉଣ୍ହୋତୁଗ୍ଗାହାପନତ୍ଥାଯ ନୀଚା ଅହେସୁଂ। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱାରୱାତପାନାନି ସୁଫୁସିତକୱାଟାନି ଅହେସୁଂ ନିଜ୍ଜିୱରାନି। ଚିତ୍ତକମ୍ମମ୍ପି କରୋନ୍ତା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଜ୍ଜଲିତେ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧେଯେୱ ଅକଂସୁ। ଭୂମତ୍ଥରଣଂ ପନେତ୍ଥ କମ୍ବଲମଯଂ, ତଥା ସାଣିୱିତାନନିୱାସନପାରୁପନୱେଠନାନି। ୱାତପାନାନି ଉଣ୍ହଗ୍ଗାହାପନତ୍ଥଂ ଦିୱା ୱିୱଟାନି ରତ୍ତିଂ ପିହିତାନି ହୋନ୍ତି।

ଗିମ୍ହିକୋ ପନ ପଞ୍ଚଭୂମକୋ ଅହୋସି। ସୀତୌତୁଗ୍ଗାହାପନତ୍ଥଂ ପନେତ୍ଥ ଭୂମିଯୋ ଉଚ୍ଚା ଅସମ୍ବାଧା ଅହେସୁଂ। ଦ୍ୱାରୱାତପାନାନି ନାତିଫୁସିତାନି ସୱିୱରାନି ସଜାଲାନି ଅହେସୁଂ। ଚିତ୍ତକମ୍ମେ ଉପ୍ପଲାନି ପଦୁମାନି ପୁଣ୍ଡରୀକାନିଯେୱ ଅକଂସୁ। ଭୂମତ୍ଥରଣଂ ପନେତ୍ଥ ଦୁକୂଲମଯଂ, ତଥା ସାଣିୱିତାନନିୱାସନପାରୁପନୱେଠନାନି। ୱାତପାନସମୀପେସୁ ଚେତ୍ଥ ନୱ ଚାଟିଯୋ ଠପେତ୍ୱା ଉଦକସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ନୀଲୁପ୍ପଲାଦୀହି ସଞ୍ଛାଦେନ୍ତି। ତେସୁ ତେସୁ ପଦେସେସୁ ଉଦକଯନ୍ତାନି କରୋନ୍ତି, ଯେହି ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ୱିଯ ଉଦକଧାରା ନିକ୍ଖମନ୍ତି। ଅନ୍ତୋପାସାଦେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ କଲଲପୂରା ଦୋଣିଯୋ ଠପେତ୍ୱା ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣାନି ପଦୁମାନି ରୋପଯିଂସୁ। ପାସାଦମତ୍ଥକେ ସୁକ୍ଖମହିଂସଚମ୍ମଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଯନ୍ତଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଯାୱ ଛଦନପିଟ୍ଠିଯା ପାସାଣେ ଆରୋପେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତି। ତେସଂ ଚମ୍ମେ ପୱଟ୍ଟନ୍ତାନଂ ସଦ୍ଦୋ ମେଘଗଜ୍ଜିତଂ ୱିଯ ହୋତି। ଦ୍ୱାରୱାତପାନାନି ପନେତ୍ଥ ଦିୱା ପିହିତାନି ହୋନ୍ତି ରତ୍ତିଂ ୱିୱଟାନି।

ୱସ୍ସିକୋ ସତ୍ତଭୂମକୋ ଅହୋସି। ଭୂମିଯୋ ପନେତ୍ଥ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଉତୂନଂ ଗାହାପନତ୍ଥାଯ ନାତିଉଚ୍ଚା ନାତିନୀଚା ଅକଂସୁ। ଏକଚ୍ଚାନି ଦ୍ୱାରୱାତପାନାନି ସୁଫୁସିତାନି, ଏକଚ୍ଚାନି ସୱିୱରାନି। ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତକମ୍ମମ୍ପି କେସୁଚି ଠାନେସୁ ପଜ୍ଜଲିତଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୱସେନ, କେସୁଚି ଜାତସ୍ସରୱସେନ କତଂ। ଭୂମତ୍ଥରଣାଦୀନି ପନେତ୍ଥ କମ୍ବଲଦୁକୂଲୱସେନ ଉଭଯମିସ୍ସକାନି। ଏକଚ୍ଚେ ଦ୍ୱାରୱାତପାନା ରତ୍ତିଂ ୱିୱଟା ଦିୱା ପିହିତା, ଏକଚ୍ଚେ ଦିୱା ୱିୱଟା ରତ୍ତିଂ ପିହିତା। ତଯୋପି ପାସାଦା ଉବ୍ବେଧେନ ସମପ୍ପମାଣା। ଭୂମିକାସୁ ପନ ନାନତ୍ତଂ ଅହୋସି।

ଏୱଂ ନିଟ୍ଠିତେସୁ ପାସାଦେସୁ ରାଜା ଚିନ୍ତେସି – ''ପୁତ୍ତୋ ମେ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ, ଛତ୍ତମସ୍ସ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ରଜ୍ଜସିରିଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ''ତି। ସୋ ସାକିଯାନଂ ପଣ୍ଣାନି ପହିଣି – ''ପୁତ୍ତୋ ମେ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ, ରଜ୍ଜେ ନଂ ପତିଟ୍ଠାପେସ୍ସାମି, ସବ୍ବେ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଗେହେସୁ ୱଯପ୍ପତ୍ତା, ଦାରିକା ଇମଂ ଗେହଂ ପେସେନ୍ତୁ''ତି। ତେ ସାସନଂ ସୁତ୍ୱା – ''କୁମାରୋ କେୱଲଂ ଦସ୍ସନକ୍ଖମୋ ରୂପସମ୍ପନ୍ନୋ, ନ କିଞ୍ଚି ସିପ୍ପଂ ଜାନାତି, ଦାରଭରଣଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସତି, ନ ମଯଂ ଧୀତରୋ ଦସ୍ସାମା''ତି ଆହଂସୁ। ରାଜା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ପୁତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆରୋଚେସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ''କିଂ ସିପ୍ପଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତାତା''ତି ଆହ। ସହସ୍ସଥାମଧନୁଂ ଆରୋପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତାତାତି। ତେନ ହି ଆହରାପେଥାତି। ରାଜା ଆହରାପେତ୍ୱା ଅଦାସି। ଧନୁଂ ପୁରିସସହସ୍ସଂ ଆରୋପେତି, ପୁରିସସହସ୍ସଂ ଓରୋପେତି। ମହାପୁରିସୋ ଧନୁଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସିନ୍ନୋୱ ଜିଯଂ ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠକେ ୱେଠେତ୍ୱା କଡ୍ଢନ୍ତୋ ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠକେନେୱ ଧନୁଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ୱାମେନ ହତ୍ଥେନ ଦଣ୍ଡେ ଗହେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ହତ୍ଥେନ କଡ୍ଢିତ୍ୱା ଜିଯଂ ପୋଥେସି। ସକଲନଗରଂ ଉପ୍ପତନାକାରପ୍ପତ୍ତଂ ଅହୋସି। ''କିଂ ସଦ୍ଦୋ ଏସୋ''ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ''ଦେୱୋ ଗଜ୍ଜତୀ''ତି ଆହଂସୁ। ଅଥଞ୍ଞେ ''ତୁମ୍ହେ ନ ଜାନାଥ, ନ ଦେୱୋ ଗଜ୍ଜତି, ଅଙ୍ଗୀରସସ୍ସ କୁମାରସ୍ସ ସହସ୍ସଥାମଧନୁଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଜିଯଂ ପୋଥେନ୍ତସ୍ସ ଜିଯପ୍ପହାରସଦ୍ଦୋ ଏସୋ''ତି ଆହଂସୁ। ସାକିଯା ତାୱତକେନେୱ ଆରଦ୍ଧଚିତ୍ତା ଅହେସୁଂ।

ମହାପୁରିସୋ ''ଅଞ୍ଞଂ କିଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଆହ। ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲମତ୍ତବହଲଂ ଅଯୋପଟ୍ଟଂ କଣ୍ଡେନ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି। ତଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ''ଅଞ୍ଞଂ କିଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଆହ। ଚତୁରଙ୍ଗୁଲବହଲଂ ଅସନଫଲକଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି। ତଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ''ଅଞ୍ଞଂ କିଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଆହ। ୱିଦତ୍ଥିବହଲଂ ଉଦୁମ୍ବରଫଲକଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି। ତଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ''ଅଞ୍ଞଂ କିଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ଯନ୍ତେ ବଦ୍ଧଂ ଫଲକସତଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି। ତଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ''ଅଞ୍ଞଂ କିଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଆହ। ସଟ୍ଠିପଟଲଂ ସୁକ୍ଖମହିଂସଚମ୍ମଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି। ତମ୍ପି ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ''ଅଞ୍ଞଂ କିଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଆହ। ତତୋ ୱାଲିକସକଟାଦୀନି ଆଚିକ୍ଖିଂସୁ। ମହାସତ୍ତୋ ୱାଲିକସକଟମ୍ପି ପଲାଲସକଟମ୍ପି ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଉଦକେ ଏକୁସଭପ୍ପମାଣଂ କଣ୍ଡଂ ପେସେସି, ଥଲେ ଅଟ୍ଠୌସଭପ୍ପମାଣଂ। ଅଥ ନଂ ''ଇଦାନି ୱାତିଙ୍ଗଣସଞ୍ଜ୍ଞାଯ ୱାଲଂ ୱିଜ୍ଝିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଆହଂସୁ। ତେନ ହି ବନ୍ଧାପେଥାତି। ସଦ୍ଦନ୍ତରେ ବଜ୍ଝତୁ, ତାତାତି। ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୁ, ଗାୱୁତନ୍ତରେ ବନ୍ଧନ୍ତୂତି। ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୁ, ଅଦ୍ଧଯୋଜନେ ବନ୍ଧନ୍ତୂତି । ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୁ ଯୋଜନେ ବନ୍ଧନ୍ତୂତି। ବନ୍ଧାପେଥ, ତାତାତି ଯୋଜନମତ୍ଥକେ ୱାତିଙ୍ଗଣସଞ୍ଜ୍ଞାଯ ୱାଲଂ ବନ୍ଧାପେତ୍ୱା ରତ୍ତନ୍ଧକାରେ ମେଘପଟଲଚ୍ଛନ୍ନାସୁ ଦିସାସୁ କଣ୍ଡଂ ଖିପି, ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଯୋଜନମତ୍ଥକେ ୱାଲଂ ଫାଲେତ୍ୱା ପଥୱିଂ ପାୱିସି। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଏତ୍ତକମେୱ, ତଂ ଦିୱସଂ ପନ ମହାସତ୍ତୋ ଲୋକେ ୱତ୍ତମାନସିପ୍ପଂ ସବ୍ବମେୱ ସନ୍ଦସ୍ସେସି। ସକ୍ୟରାଜାନୋ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଧୀତରୋ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ପେସଯିଂସୁ, ଚତ୍ତାଳୀସସହସ୍ସନାଟକିତ୍ଥିଯୋ ଅହେସୁଂ।

ମହାପୁରିସୋ ତୀସୁ ପାସାଦେସୁ ଦେଖୋ ମଞ୍ଜେ ପରିଚାରେନ୍ତୋ ମହାସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭଓତି।

ନିପ୍ପୁରିସେହୀତି ପୁରିସତ୍ତିରହିତେହି। ନ କେଓଲଂ ଚେତ୍ଥ ତୂରିୟାନେଓ ନିପ୍ପୁରିସାନି, ସବ୍ବଟ୍ଠାନାନିପି ନିପ୍ପୁରିସାନେଓ। ଦୋୱାରିକାପି ଇତ୍ଥିୟୋଓ, ନ୍ହାପନାଦିପରିକମ୍ମକରାପି ଇତ୍ଥିୟୋଓ । ରାଜା କିର ‘‘ତଥାରୂପଂ ଇସ୍ସରିୟସୁଖସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭଓମାନସ୍ସ ପୁରିସଂ ଦିସ୍ୱା ପରିସଙ୍କା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସା ମେ ପୁତ୍ତସ୍ସ ମା ଅହୋସୀ’’ତି ସବ୍ବକିଚ୍ଚେସୁ ଇତ୍ଥିୟୋଓ ଠପେସି। ପରିଚାରୟମାନୋତି ମୋଦମାନୋ। ନ ହେଟ୍ଠାପାସାଦଂ ଓରୋହାମୀତି ପାସାଦତୋ ହେଟ୍ଠା ନ ଓତରାମି। ଇତି ମଂ ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ଅଞ୍ଞୋ ସିଖାବନ୍ଧୋ ପୁରିସୋ ନାମ ପସ୍ସିତୁଂ ନାଲତ୍ଥ। ଯଥାତି ଯେନ ନିୟାମେନ। ଦାସକମ୍ମକରପୋରିସସ୍ସାତି ଦାସାନଞ୍ଚେଓ ଦେଓସିକଭତ୍ତଓେତନାଭତାନଂ କମ୍ମକରାନଞ୍ଚ ନିସ୍ସାୟ ଜୀଓମାନପୁରିସାନଞ୍ଚ। କଣାଜକନ୍ତି ସକୁଣ୍ଡକଭତ୍ତଂ। ବିଲଙ୍ଗଦୁତିୟନ୍ତି କଞ୍ଜିକଦୁତିୟଂ।

ଏଓରୂପାୟ ଇଦ୍ଧିୟାତି ଏଓଂଜାତିକାୟ ପୁଞ୍ଞିଦ୍ଧିୟା ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ। ଏଓରୂପେନ ଚ ସୁଖୁମାଲେନାତି ଏଓଂଜାତିକେନ ଚ ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖଭାଓେନ। ସୋଖୁମାଲେନାତିପି ପାଠୋ। ଏଓଂ ତଥାଗତୋ ଏତ୍ତକେନ ଠାନେନ ଅତ୍ତନୋ ସିରିସମ୍ପତ୍ତିଂ କଥେସି। କଥେନ୍ତୋ ଚ ନ ଉପ୍ପିଲାଓିତଭାଓତ୍ଥଂ କଥେସି, ‘‘ଏଓରୂପାୟପି ପନ ସମ୍ପତ୍ତିୟା ଠିତୋ ପମାଦଂ ଅକତ୍ୱା ଅପ୍ପମତ୍ତୋଓ ଅହୋସି’’ନ୍ତି ଅପ୍ପମାଦଲକ୍ଖଣସ୍ସେଓ ଦୀପନତ୍ଥଂ କଥେସି। ତେନେଓ ଅସ୍ସୁତଓା ଖୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପରନ୍ତି ପରପୁଗ୍ଗଲଂ। ଜିଣ୍ଣନ୍ତି ଜରାଜିଣ୍ଣଂ। ଅଟ୍ଟୀୟତୀତି ଅଟ୍ଟୋ ପୀଳିତୋ ହୋତି। ହରାୟତୀତି ହିରିଂ କରୋତି ଲଜ୍ଜତି। ଜିଗୁଚ୍ଛତୀତି ଅସୁଚିଂ ଓିୟ ଦିସ୍ୱା ଜିଗୁଚ୍ଛଂ ଉପ୍ପାଦେତି। ଅତ୍ତାନଂଯେଓ ଅତିସିତ୍ୱାତି ଜରାଧମ୍ମମ୍ପି ସମାନଂ ଅତ୍ତାନଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅଟ୍ଟୀୟତି ହରାୟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଜରାଧମ୍ମୋତି ଜରାସଭାଓୋ। ଜରଂ ଅନତୀତୋତି ଜରଂ ଅନତିକ୍କନ୍ତୋ, ଅନ୍ତୋ ଜରାୟ ଓତ୍ତାମି। ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତୋତି ଏଓଂ ପଚ୍ଚଓେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ। ଯୋବ୍ବନମଦୋତି ଯୋବ୍ବନଂ ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକୋ ମାନମଦୋ। ସବ୍ବସୋପହୀୟୀତି ସବ୍ବାକାରେନ ପହୀନୋ। ମଗ୍ଗେନ ପହୀନସଦିସୋ କତ୍ୱା ଦସ୍ସିତୋ। ନ ପନେସ ମଗ୍ଗେନ ପହୀନୋ, ପଟିସଙ୍ଖାନେନ ପହୀନୋଓ କଥିତୋତି ଓେଦିତବ୍ବୋ। ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ହି ଦେଓତା ଜରାପତ୍ତଂ ଦସ୍ସେସୁଂ। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାଓ ଅରହତ୍ତା ଅନ୍ତରା ମହାସତ୍ତସ୍ସ ଯୋବ୍ବନମଦୋ ନାମ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ସେସପଦଦ୍ୱୟେପି ଏସେଓ ନୟୋ। ଏତ୍ଥ ପନ ଆରୋଗ୍ୟମଦୋତି ଅହଂ ନିରୋଗୋତି ଆରୋଗ୍ୟଂ ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକୋ ମାନମଦୋ। ଜୀଓିତମଦୋତି ଅହଂ ଚିରଂ ଜୀଓୀତି ତଂ ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକୋ ମାନମଦୋ। ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାୟାତି ସିକ୍ଖଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା। ହୀନାୟାଓତ୍ତତୀତି ହୀନାୟ ଲାମକାୟ ଗିହିଭାଓାୟ ଆଓତ୍ତତି।

ୟଥାଧମ୍ମାତି ବ୍ୟାଧିଆଦୀହି ୟଥାସଭାଓା। ତଥାସନ୍ତାତି ୟଥା ସନ୍ତା ଏଓ ଅଓିପରୀତବ୍ୟାଧିଆଦିସଭାଓାଓ ହୁତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତୀତି ପରପୁଗ୍ଗଲଂ ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତି। ମମ ଏଓଂ ଓିହାରିନୋତି ମୟ୍ହଂ ଏଓଂ ଜିଗୁଚ୍ଛାଓିହାରେନ ଓିହରନ୍ତସ୍ସ ଏଓଂ ଜିଗୁଚ୍ଛନଂ ନପ୍ପତିରୂପଂ ଭଓେୟ୍ୟ ନାନୁଚ୍ଛଓିକଂ। ସୋହଂ ଏଓଂ ଓିହରନ୍ତୋତି ସୋ ଅହଂ ଏଓଂ ପରଂ ଜିଗୁଚ୍ଛମାନୋ ଓିହରନ୍ତୋ, ଏଓଂ ଓା ଇମିନା ପଟିସଙ୍ଖାନଓିହାରେନ ଓିହରନ୍ତୋ। ଞତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ନିରୂପଧିନ୍ତି ସବ୍ବୂପଧିଓିରହିତଂ ନିବ୍ବାନଧମ୍ମଂ ଞତ୍ୱା। ସବ୍ବେ ମଦେ ଅଭିଭୋସ୍ମୀତି ସବ୍ବେ ତୟୋପି ମଦେ ଅଭିଭଓିଂ ସମତିକ୍କମିଂ। ନେକ୍ଖମ୍ମେ ଦଟ୍ଠୁ ଖେମତନ୍ତି ନିବ୍ବାନେ ଖେମଭାଓଂ ଦିସ୍ୱା। ନେକ୍ଖମ୍ମଂ ଦଟ୍ଠୁ ଖେମତୋତିପି ପାଠୋ, ନିବ୍ବାନଂ ଖେମତୋ ଦିସ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ସ ମେ ଅହୁ ଉସ୍ସାହୋତି ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ ତଂ ନେକ୍ଖମ୍ମସଙ୍ଖାତଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅଭିପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ଉସ୍ସାହୋ ଅହୁ, ଓାୟାମୋ ଅହୋସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନାହଂଭବ୍ବୋ ଏତରହି, କାମାନି ପଟିସେଓିତୁନ୍ତି ଅହଂ ଦାନି ଦୁଓିଧେପି କାମେ ପଟିସେଓିତୁଂ ଅଭବ୍ବୋ। ଅନିଓତ୍ତି ଭଓିସ୍ସାମୀତି ପବ୍ବଜ୍ଜତୋ ଚ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣତୋ ଚ ନ ନିଓତ୍ତିସ୍ସାମି, ଅନିଓତ୍ତକୋ ଭଓିସ୍ସାମି। ବ୍ରହ୍ମଚରିୟପରାୟଣୋତି ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିୟପରାୟଣୋ ଜାତୋସ୍ମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତି ଇମାହି ଗାଥାହି ମହାବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କେ ଅତ୍ତନୋ ଆଗମନୀୟଓୀରିୟଂ କଥେସି।

୧୦। ଆଧିପତେୟ୍ୟସୁତ୍ତଓଣ୍ଣନା

୪୦। ଦସମେ ଆଧିପତେୟ୍ୟାନୀତି ଜେଟ୍ଠକକାରଣତୋ ନିବ୍ବତ୍ତାନି। ଅତ୍ତାଧିପତେୟ୍ୟନ୍ତିଆଦୀସୁ ଅତ୍ତାନଂ ଜେଟ୍ଠକଂ କତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତିତଂ ଗୁଣଜାତଂ ଅତ୍ତାଧିପତେୟ୍ୟଂ। ଲୋକଂ ଜେଟ୍ଠକଂ କତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତିତଂ ଲୋକାଧିପତେୟ୍ୟଂ। ନଓୱିଧଂ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ଜେଟ୍ଠକଂ କତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତିତଂ ଧମ୍ମାଧିପତେୟ୍ୟଂ। ନ ଇତି ଭଓାଭଓହେତୂତି ଇତି ଭଓୋ, ଇତି ଭଓୋତି ଏଓଂ ଆୟତିଂ, ନ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ସମ୍ପତ୍ତିଭଓସ୍ସ ହେତୁ। ଓତିଣ୍ଣୋତି ଅନୁପଓିଟ୍ଠୋ। ୟସ୍ସ ହି ଜାତି ଅନ୍ତୋପଓିଟ୍ଠା, ସୋ ଜାତିୟା ଓତିଣ୍ଣୋ ନାମ। ଜରାଦୀସୁପି ଏସେଓ ନୟୋ। କେଓଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସାତି ସକଲସ୍ସ ଓଟ୍ଟଦୁକ୍ଖରାସିସ୍ସ। ଅନ୍ତକିରିୟାପଞ୍ଞାୟେଥାତି ଅନ୍ତକରଣଂ ପରିଚ୍ଛେଦପରିଓଟୁମକରଣଂ ପଞ୍ଞାୟେୟ୍ୟ। ଓହାୟାତି ପହାୟ। ପାପିଟ୍ଠତରେତି ଲାମକତରେ। ଆରଦ୍ଧନ୍ତି ପଗ୍ଗହିତଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ, ଆରଦ୍ଧତ୍ତାଓ ଅସଲ୍ଲୀନଂ। ଉପଟ୍ଠିତାତି ଚତୁସତିପଟ୍ଠାନଓସେନ ଉପଟ୍ଠିତା। ଉପଟ୍ଠିତତ୍ତାଓ ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା। ପସ୍ସଦ୍ଧୋ କାୟୋତି ନାମକାୟୋ ଚ କରଜକାୟୋ ଚ ପସ୍ସଦ୍ଧୋ ଓୂପସନ୍ତଦରଥୋ। ପସ୍ସଦ୍ଧତ୍ତାଓ ଅସାରଦ୍ଧୋ। ସମାହିତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଆରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତଂ ସମ୍ମା ଆହିତଂ ସୁଟ୍ଠୁ ଠପିତଂ। ସମ୍ମା ଆହିତତ୍ତାଓ ଏକଗ୍ଗଂ। ଅଧିପତିଂ କରିତ୍ୱାତି ଜେଟ୍ଠକଂ କତ୍ୱା। ସୁଦ୍ଧଂଅତ୍ତାନଂ ପରିହରତୀତି ସୁଦ୍ଧଂ ନିମ୍ମଲଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରତି

ପଟିଜଗ୍ଗତି, ଗୋପାୟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଞ୍ଚ ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ପରିଯାଯେନ ସୁଦ୍ଧମତ୍ତାନଂ ପରିହରତି ନାମ, ଫଲପ୍ପତ୍ତୋୱ ପନ ନିପ୍ପରିଯାଯେନ ସୁଦ୍ଧମତ୍ତାନଂ ପରିହରତି।

ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋତିଆଦୀନି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୪୭) ୱିତ୍ଥାରିତାନି। ଜାନଂ ପସ୍ସଂ ୱିହରନ୍ତୀତି ତଂ ଧମ୍ମଂ ଜାନନ୍ତା ପସ୍ସନ୍ତା ୱିହରନ୍ତି। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ଆଧିପତେଯ୍ୟାନୀତି ଏତ୍ତାୱତା ତୀଣି ଆଧିପତେଯ୍ୟାନି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକାନି କଥିତାନି।

ପକୁବ୍ବତୋତି କରୋନ୍ତସ୍ସ। ଅତ୍ତା ତେ ପୁରିସ ଜାନାତି, ସଚ୍ଚଂ ୱା ଯଦି ୱା ମୁସାତି ଯଂ ତ୍ୱଂ କରୋସି, ତଂ ଯଦି ୱା ଯଥାସଭାୱଂ ଯଦି ୱା ନୋ ଯଥାସଭାୱନ୍ତି ତୱ ଅତ୍ତାୱ ଜାନାତି। ଇମିନା ଚ କାରଣେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ ''ପାପକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଲୋକେ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ନାମ ନତ୍ଥୀ''ତି। କଲ୍ୟାଣନ୍ତି ସୁନ୍ଦରଂ। ଅତିମଞ୍ଞସୀତି ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ମଞ୍ଞସି। ଅତ୍ତାନଂ ପରିଗୂହସୀତି ଯଥା ମେ ଅତ୍ତାପି ନ ଜାନାତି, ଏୱଂ ନଂ ପରିଗୂହାମୀତି ୱାଯମସି। ଅତ୍ତାଧିପତେଯ୍ୟକୋତି ଅତ୍ତଜେଟ୍ଠକୋ। ଲୋକାଧିପୋତି ଲୋକଜେଟ୍ଠକୋ। ନିପକୋତି ପଞ୍ଞୱା। ଝାଯୀତି ଝାଯନ୍ତୋ। ଧମ୍ମାଧିପୋତି ଧମ୍ମଜେଟ୍ଠକୋ। ସଚ୍ଚପରକ୍କମୋତି ଥିରପରକ୍କମୋ ଭୂତପରକ୍କମୋ। ପସଯ୍ହ ମାରନ୍ତି ମାରଂ ପସହିତ୍ୱା। ଅଭିଭୁଯ୍ୟ ଅନ୍ତକନ୍ତି ଇଦଂ ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଯୋ ଚ ଫୁସୀ ଜାତିକ୍ଖଯଂ ପଧାନୱାତି ଯୋ ଝାଯୀ ପଧାନୱା ମାରଂ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଜାତିକ୍ଖଯଂ ଅରହତ୍ତଂ ଫୁସି। ସୋତାଦିସୋତି ସୋ ତଥାୱିଧୋ ତଥାସଣ୍ଠିତୋ। ଲୋକୱିଦୂତି ତଯୋ ଲୋକେ ୱିଦିତେ ପାକଟେ କତ୍ୱା ଠିତୋ। ସୁମେଧୋତି ସୁପଞ୍ଞୋ। ସବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅତମ୍ମଯୋ ମୁନୀତି ସବ୍ବେ ତେଭୂମକଧମ୍ମେ ତଣ୍ହାସଙ୍ଖାତାଯ ତମ୍ମଯତାଯ ଅଭାୱେନ ଅତମ୍ମଯୋ ଖୀଣାସୱମୁନି କଦାଚି କତ୍ଥଚି ନ ହୀଯତି ନ ପରିହୀଯତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀତି।

ଦେୱଦୂତୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ଚୂଳୱଗ୍ଗୋ

୧। ସମ୍ମୁଖୀଭାୱସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୧। ପଞ୍ଚମସ୍ସ ପଠମେ ସମ୍ମୁଖୀଭାୱାତି ସମ୍ମୁଖୀଭାୱେନ, ୱିଜ୍ଜମାନତାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ପସୱତୀତି ପଟିଲଭତି। ସଦ୍ଧାଯ ସମ୍ମୁଖୀଭାୱାତି ଯଦି ହି ସଦ୍ଧା ନ ଭୱେଯ୍ୟ, ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମୋ ନ ଭୱେଯ୍ୟ, ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟସଙ୍ଖାତା ପଟିଗ୍ଗାହକପୁଗ୍ଗଲା ନ ଭୱେଯ୍ୟୁଂ, କଥଂ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମଂ କରେଯ୍ୟ। ତେସଂ ପନ ସମ୍ମୁଖୀଭାୱେନ ସକ୍କା କାତୁନ୍ତି ତସ୍ମା ‘‘ସଦ୍ଧାଯ ସମ୍ମୁଖୀଭାୱା’’ତିଆଦିମାହ। ଏତ୍ଥ ଚ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ସୁଲଭା ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମା ଚେୱ ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟା ଚ, ସଦ୍ଧା ପନ ଦୁଲ୍ଲଭା। ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ହି ସଦ୍ଧା ଅଥାୱରା ପଦୱାରେନ ନାନା ହୋତି, ତେନେୱ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସଦିସୋପି ଅଗ୍ଗସାୱକୋ ପାଟିଭୋଗୋ ଭୱିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଆହ – ‘‘ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଖୋ ତେ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମାନଂ ପାଟିଭୋଗୋ ଭୋଗାନଞ୍ଚ ଜୀୱିତସ୍ସ ଚ, ସଦ୍ଧାଯ ପନ ତ୍ୱଂଯେୱ ପାଟିଭୋଗୋ’’ତି (ଉଦା। ୧୮)।

୨। ତିଠାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୨। ଦୁତିଯେ ୱିଗତମଲମଚ୍ଛେରେନାତି ୱିଗତମଚ୍ଛରିଯମଲେନ। ମୁତ୍ତଚାଗୋତି ୱିସ୍ସଟ୍ଠଚାଗୋ। ପଯତପାଣୀତି ଧୋତହତ୍ଥୋ। ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ହି ସତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ହତ୍ଥେ ଧୋୱିତ୍ୱାପି ମଲିନହତ୍ଥୋୱ ହୋତି, ସଦ୍ଧୋ ପନ ଦାନାଭିରତତ୍ତା ମଲିନହତ୍ଥୋପି ଧୋତହତ୍ଥୋୱ। ୱୋସ୍ସଗ୍ଗରତୋତି ୱୋସ୍ସଗ୍ଗସଙ୍ଖାତେ ଦାନେ ରତୋ। ଯାଚଯୋଗୋତି ଯାଚିତୁଂ ଯୁତ୍ତୋ, ଯାଚକେହି ୱା ଯୋଗୋ ଅସ୍ସାତିପି ଯାଚଯୋଗୋ। ଦାନସଂୱିଭାଗରତୋତି ଦାନଂ ଦଦନ୍ତୋ ସଂୱିଭାଗଞ୍ଚ କରୋନ୍ତୋ ଦାନସଂୱିଭାଗରତୋ ନାମ ହୋତି।

ଦସ୍ସନକାମୋ ସୀଲୱନ୍ତନ୍ତି ଦସପି ଯୋଜନାନି ୱୀସମ୍ପି ତିଂସମ୍ପି ଯୋଜନସତମ୍ପି ଗନ୍ତ୍ୱା ସୀଲସମ୍ପନ୍ନେ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ ହୋତି ପାଟଲିପୁତ୍ତକବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱିଯ ସଦ୍ଧାତିସ୍ସମହାରାଜା ୱିଯ ଚ। ପାଟଲିପୁତ୍ତସ୍ସ କିର ନଗରଦ୍ୱାରେ ସାଲାଯ ନିସିନ୍ନା ଦ୍ୱେ ବ୍ରାହ୍ମଣା କାଳୱଲ୍ଲିମଣ୍ଡପୱାସିମହାନାଗତ୍ଥେରସ୍ସ ଗୁଣକଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ହେହି ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଦ୍ୱେପି ଜନା ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ଏକୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ କାଲମକାସି। ଏକୋ ସମୁଦ୍ଦତୀରଂ ପତ୍ୱା ନାୱାଯ ମହାତିତ୍ଥପଟ୍ଟନେ ଓରୁଯ୍ହ ଅନୁରାଧପୁରଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଳୱଲ୍ଲିମଣ୍ଡପୋ କୁହି’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ରୋହଣଜନପଦେତି। ସୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ୱା ଚୂଳନଗରଗାମେ ଧୁରଘରେ ନିୱାସଂ ଗହେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଆହାରଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ପାତୋୱ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଜନପରିଯନ୍ତେ ଠିତୋ ଥେରଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସକିଂ ତତ୍ଥେୱ ଠିତୋ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁନ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଗୋପ୍ଫକେସୁ ଦଳ୍ହଂ ଗହେତ୍ୱା ୱନ୍ଦନ୍ତୋ ‘‘ଉଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ଚ ନାତିଉଚ୍ଚୋ ନାତିରସ୍ସୋ ପମାଣଯୁତ୍ତୋୱ, ତେନ ନଂ ପୁନ ଆହ – ‘‘ନାତିଉଚ୍ଚା ତୁମ୍ହେ, ତୁମ୍ହାକଂ ପନ ଗୁଣା ମେଚକୱଣ୍ଣସ୍ସ ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ମତ୍ଥକେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପତଲଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ଗତା, ଅହମ୍ପି ପାଟଲିପୁତ୍ତନଗରଦ୍ୱାରେ ନିସିନ୍ନୋ ତୁମ୍ହାକଂ ଗୁଣକଥଂ ଅସ୍ସୋସି’’ନ୍ତି। ସୋ ଥେରସ୍ସ ଭିକ୍ଖାହାରଂ ଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ତିଚୀୱରଂ ପଟିଯାଦେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତସ୍ସୋୱାଦେ ପତିଟ୍ଠାଯ କତିପାହେନେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

ସଦ୍ଧାତିସ୍ସମହାରାଜାପି, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମଯ୍ହଂ ୱନ୍ଦିତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ଏକଂ ଅଯ୍ୟଂ ଆଚିକ୍ଖଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ମଙ୍ଗଲୱାସୀ କୁଟ୍ଟତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ’’ତି ଆହଂସୁ। ରାଜା ମହାପରିୱାରେନ ପଞ୍ଚଯୋଜନମଗ୍ଗଂ ଅଗମାସି। ଥେରୋ ‘‘କିଂ ସଦ୍ଦୋ ଏସୋ, ଆୱୁସୋ’’ତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ରାଜା, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ଦସ୍ସନତ୍ଥାଯ ଆଗତୋ’’ତି। ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘କିଂ ମଯ୍ହଂ ମହଲ୍ଲକକାଲେ ରାଜଗେହେ କମ୍ମ’’ନ୍ତି ଦିୱାଟ୍ଠାନେ ମଞ୍ଚେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ଲେଖଂ ଲିଖନ୍ତୋ ଅଚ୍ଛି। ରାଜା ‘‘କହଂ ଥେରୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଦିୱାଟ୍ଠାନେ’’ତି ସୁତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଥେରଂ ଭୂମିଯଂ ଲେଖଂ ଲିଖନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଖୀଣାସୱସ୍ସ ନାମ ହତ୍ଥକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ନାଯଂ ଖୀଣାସୱୋ’’ତି ଅୱନ୍ଦିତ୍ୱାୱ ନିୱତ୍ତି। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଥେରଂ ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଏୱଂୱିଧସ୍ସ ସଦ୍ଧସ୍ସ ପସନ୍ନସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ କସ୍ମା ୱିପ୍ପଟିସାରଂ କରିତ୍ଥା’’ତି। ‘‘ଆୱୁସୋ, ରଞ୍ଞୋ ପସାଦରକ୍ଖନଂ ନ ତୁମ୍ହାକଂ ଭାରୋ, ମହଲ୍ଲକତ୍ଥେରସ୍ସ ଭାରୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଆହ – ‘‘ମଯ୍ହଂ କୂଟାଗାରମ୍ପି ଅଞ୍ଞମ୍ପି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଅତ୍ଥରଥା’’ତି। ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥତେ ଥେରୋ – ‘‘ଇଦଂ କୂଟାଗାରଂ ଅନ୍ତରେ ଅପ୍ପତିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ରଞ୍ଞା ଦିଟ୍ଠକାଲେଯେୱ ଭୂମିଯଂ ପତିଟ୍ଠାତୂ’’ତି ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯି। କୂଟାଗାରଂ ପଞ୍ଚଯୋଜନମଗ୍ଗଂ ଆକାସେନ ଅଗମାସି। ପଞ୍ଚଯୋଜନମଗ୍ଗେ ଧଜଂ ଧାରେତୁଂ ସମତ୍ଥା ରୁକ୍ଖା ଧଜପଗ୍ଗହିତାୱ ଅହେସୁଂ। ଗଚ୍ଛାପି ଗୁମ୍ବାପି ସବ୍ବେ କୂଟାଗାରାଭିମୁଖା ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ।

ରଞ୍ଞୋପି ପଣ୍ଣଂ ପହିଣିଂସୁ ‘‘ଥେରୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ, କୂଟାଗାରଂ ଆକାସେନ ଆଗଚ୍ଛତୀ’’ତି। ରାଜା ନ ସଦ୍ଦହି। କୂଟାଗାରଂ ଆକାସେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥୂପାରାମଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ସିଲାଚେତିଯଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସି। ଚେତିଯଂ ସହ ୱନ୍ଦୁନା ଉପ୍ପତିତ୍ୱା କୂଟାଗାରମତ୍ଥକେ ଅଟ୍ଠାସି, ସାଧୁକାରସହସ୍ସାନି ପୱତ୍ତିଂସୁ । ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ମହାବ୍ଯଗ୍ଘତ୍ଥେରୋ ନାମ ଲୋହପାସାଦେ ସତ୍ତମକୂଟାଗାରେ ନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱିନଯକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ତଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘କିଂ ସଦ୍ଦୋ ଏସୋ’’ତି ପଟିପୁଚ୍ଛି। ଭନ୍ତେ, ମଙ୍ଗଲୱାସୀ କୁଟ୍ଟତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ, କୂଟାଗାରଂ ପଞ୍ଚଯୋଜନମଗ୍ଗଂ ଆକାସେନ ଆଗତଂ, ତତ୍ଥ ସୋ ସାଧୁକାରସଦ୍ଦୋତି। ଆୱୁସୋ, ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତେ ନିସ୍ସାଯ ସକ୍କାରଂ ଲଭିସ୍ସାମାତି ଅନ୍ତେୱାସିକେ ଖମାପେତ୍ୱା ଆକାସେନେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ କୂଟାଗାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଦୁତିଯମଞ୍ଚେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବାଯି। ରାଜା ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫଚୁଣ୍ଣାନି ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆକାସେ ଠିତଂ କୂଟାଗାରଂ ଦିସ୍ୱା କୂଟାଗାରଂ ପୂଜେସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ କୂଟାଗାରଂ ଓତରିତ୍ୱା ପଥୱିଯଂ ପତିଟ୍ଠିତଂ। ରାଜା ମହାସକ୍କାରେନ ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କାରେତ୍ୱା ଧାତୁଯୋ ଗହେତ୍ୱା ଚେତିଯଂ ଅକାସି। ଏୱରୂପା ସୀଲୱନ୍ତାନଂ ଦସ୍ସନକାମା ନାମ ହୋନ୍ତି।

ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ସୋତୁମିଚ୍ଛତୀତି ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ସୋତୁକାମୋ ହୋତି ପିଣ୍ଡପାତିକତ୍ଥେରାଦଯୋ ୱିଯ। ଗଙ୍ଗାୱନୱାଲିଅଙ୍ଗଣମ୍ହି କିର ତିଂସ ଭିକ୍ଖୂ ୱସ୍ସଂ ଉପଗତା ଅନ୍ୱଦ୍ଧମାସଂ ଉପୋସଥଦିୱସେ ଚତୁପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସଭାୱନାରାମମହାଅରିଯୱଂସଞ୍ଚ (ଅ। ନି। ୪।୨୮) କଥେନ୍ତି। ଏକୋ ପିଣ୍ଡପାତିକତ୍ଥେରୋ ପଚ୍ଛାଭାଗେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ଏକୋ ଗୋନସୋ ଜଙ୍ଘପିଣ୍ଡିମଂସଂ ସଣ୍ଡାସେନ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ୱିଯ ଡଂସି। ଥେରୋ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଗୋନସଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଜ୍ଜ ଧମ୍ମସ୍ସୱନନ୍ତରାଯଂ ନ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗୋନସଂ ଗହେତ୍ୱା ଥୱିକାଯ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଥୱିକାମୁଖଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଅୱିଦୂରେ ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋୱ ନିସୀଦି। ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନଞ୍ଚ ୱିସଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ତିଣ୍ଣଂ ଫଲାନଂ ପାପୁଣନଞ୍ଚ ୱିସସ୍ସ ଦଟ୍ଠଟ୍ଠାନେନେୱ ଓତରିତ୍ୱା ପଥୱିପୱିସନଞ୍ଚ ଧମ୍ମକଥିକତ୍ଥେରସ୍ସ ଧମ୍ମକଥାନିଟ୍ଠାପନଞ୍ଚ ଏକକ୍ଖଣେଯେୱ ଅହୋସି। ତତୋ ଥେରୋ ଆହ – ‘‘ଆୱୁସୋ ଏକୋ ମେ ଚୋରୋ ଗହିତୋ’’ତି ଥୱିକଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଗୋନସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କାଯ ୱେଲାଯ ଦଟ୍ଠତ୍ଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ହିଯ୍ୟୋ ସାଯନ୍ହସମଯେ, ଆୱୁସୋତି। କସ୍ମା, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ଭାରିଯଂ କମ୍ମଂ କରିତ୍ଥାତି। ଆୱୁସୋ, ସଚାହଂ ଦୀଘଜାତିକେନ ଦଟ୍ଠୋତି ୱଦେଯ୍ୟଂ, ନଯିମଂ ଏତ୍ତକଂ ଆନିସଂସଂ ଲଭେଯ୍ୟନ୍ତି। ଇଦଂ ତାୱ ପିଣ୍ଡପାତିକତ୍ଥେରସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ।

ଦୀଘୱାପିଯମ୍ପି ‘‘ମହାଜାତକଭାଣକତ୍ଥେରୋ ଗାଥାସହସ୍ସଂ ମହାୱେସ୍ସନ୍ତରଂ କଥେସ୍ସତୀ’’ତି ତିସ୍ସମହାଗାମେ ତିସ୍ସମହାୱିହାରୱାସୀ ଏକୋ ଦହରୋ ସୁତ୍ୱା ତତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଏକାହେନେୱ ନୱଯୋଜନମଗ୍ଗଂ ଆଗତୋ। ତସ୍ମିଂଯେୱ ଖଣେ ଥେରୋ ଧମ୍ମକଥଂ ଆରଭି। ଦହରୋ ଦୂରମଗ୍ଗାଗମନେନ ସଞ୍ଜାତକାଯଦରଥତ୍ତା ପଟ୍ଠାନଗାଥାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଅୱସାନଗାଥଂଯେୱ ୱୱତ୍ଥପେସି। ତତୋ ଥେରସ୍ସ ‘‘ଇଦମୱୋଚା’’ତି ୱତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯ ଗମନକାଲେ ‘‘ମଯ୍ହଂ ଆଗମନକମ୍ମଂ ମୋଘଂ ଜାତ’’ନ୍ତି ରୋଦମାନୋ ଅଟ୍ଠାସି। ଏକୋ ମନୁସ୍ସୋ ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଆରୋଚେସି, ‘‘ଭନ୍ତେ, ‘ତୁମ୍ହାକଂ ଧମ୍ମକଥଂ ସୋସ୍ସାମୀ’ତି ଏକୋ ଦହରଭିକ୍ଖୁ ତିସ୍ସମହାୱିହାରା ଆଗତୋ, ସୋ ‘କାଯଦରଥଭାୱେନ ମେ ଆଗମନଂ ମୋଘଂ ଜାତ’ନ୍ତି ରୋଦମାନୋ ଠିତୋ’’ତି। ଗଚ୍ଛଥ ସଞ୍ଞାପେଥ ନଂ ‘‘ପୁନ ସ୍ୱେ କଥେସ୍ସାମା’’ତି। ସୋ ପୁନଦିୱସେ ଥେରସ୍ସ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପାପୁଣି।

ଅପରାପି ଉଲ୍ଲକୋଲିକଣ୍ଣିୱାସିକା ଏକା ଇତ୍ଥୀ ପୁତ୍ତକଂ ପାଯମାନା ‘‘ଦୀଘଭାଣକମହାଅଭଯତ୍ଥେରୋ ନାମ ଅରିଯୱଂସପଟିପଦଂ କଥେତୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ପଞ୍ଚଯୋଜନମଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦିୱାକଥିକତ୍ଥେରସ୍ସ ନିସିନ୍ନକାଲେଯେୱ ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ପୁତ୍ତଂ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ଦିୱାକଥିକତ୍ଥେରସ୍ସ ଠିତକାୱ ଧମ୍ମଂ ଅସ୍ସୋସି। ସରଭାଣକେ ଥେରେ ଉଟ୍ଠିତେ ଦୀଘଭାଣକମହାଅଭଯତ୍ଥେରୋ ଚତୁପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସଭାୱନାରାମମହାଅରିଯୱଂସଂ ଆରଭି। ସା ଠିତକାୱ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ଥେରୋ ତଯୋ ଏୱ ପଚ୍ଚଯେ କଥେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାନାକାରଂ ଅକାସି। ସା ଉପାସିକା ଆହ – ‘‘ଅଯ୍ୟୋ, ‘ଅରିଯୱଂସଂ କଥେସ୍ସାମୀ’ତି ସିନିଦ୍ଧଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ମଧୁରପାନକଂ ପିୱିତ୍ୱା ଯଟ୍ଠିମଧୁକତେଲାଦୀହି ଭେସଜ୍ଜଂ କତ୍ୱା କଥେତୁଂ ଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନେଯେୱ ଉଟ୍ଠହତୀ’’ତି। ଥେରୋ ‘‘ସାଧୁ, ଭଗିନୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଉପରି ଭାୱନାରାମଂ ପଟ୍ଠପେସି। ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନଞ୍ଚ ଥେରସ୍ସ ‘‘ଇଦମୱୋଚା’’ତି ୱଚନଞ୍ଚ ଉପାସିକାଯ ସୋତାପତ୍ତିଫଲୁପ୍ପତ୍ତି ଚ ଏକକ୍ଖଣେଯେୱ ଅହୋସି।

ଅପରାପି କଲମ୍ବରୱାସିକା ଇତ୍ଥୀ ଅଙ୍କେନ ପୁତ୍ତଂ ଆଦାଯ ‘‘ଧମ୍ମଂ ସୋସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିତ୍ତଲପବ୍ବତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକଂ ରୁକ୍ଖଂ ନିସ୍ସାଯ ଦାରକଂ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ସଯଂ ଠିତକାୱ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି। ରତ୍ତିଭାଗସମନନ୍ତରେ ଏକୋ ଦୀଘଜାତିକୋ ତସ୍ସା ପସ୍ସନ୍ତିଯାଯେୱ ସମୀପେ ନିପନ୍ନଦାରକଂ ଚତୂହି ଦାଠାହି ଡଂସିତ୍ୱା ଅଗମାସି। ସା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସଚାହଂ ‘ପୁତ୍ତୋ ମେ ସପ୍ପେନ ଦଟ୍ଠୋ’ତି ୱକ୍ଖାମି, ଧମ୍ମସ୍ସ ଅନ୍ତରାଯୋ ଭୱିସ୍ସତି। ଅନେକକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଖୋ ପନ ମେ ଅଯଂ ସଂସାରୱଟ୍ଟେ ୱଟ୍ଟନ୍ତିଯା ପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି, ଧମ୍ମମେୱ ଚରିସ୍ସାମୀ’’ତି ତିଯାମରତ୍ତିଂ ଠିତକାୱ ଧମ୍ମଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେ ସଚ୍ଚକିରିଯାଯ ପୁତ୍ତସ୍ସ ୱିସଂ ନିମ୍ମଥେତ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଗତା। ଏୱରୂପା ପୁଗ୍ଗଲା ଧମ୍ମଂ ସୋତୁକାମା ନାମ ହୋନ୍ତି।

୩। ଅତ୍ଥୱସସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୩। ତତିଯେ ତଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥୱସେ ସମ୍ପସ୍ସମାନେନାତି ତଯୋ ଅତ୍ଥେ ତୀଣି କାରଣାନି ପସ୍ସନ୍ତେନ। ଅଲମେୱାତି ଯୁତ୍ତମେୱ। ଯୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀତି ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମଂ ପକାସେତି। ଅତ୍ଥପ୍ପଟିସଂୱେଦୀତି ଅଟ୍ଠକଥଂ ଞାଣେନ ପଟିସଂୱେଦୀ। ଧମ୍ମପ୍ପଟିସଂୱେଦୀତି ପାଳିଧମ୍ମଂ ପଟିସଂୱେଦୀ।

୪। କଥାପୱତ୍ତିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୪। ଚତୁତ୍ଥେ ଠାନେହୀତି କାରଣେହି। ପୱତ୍ତିନୀତି ଅପ୍ପଟିହତା ନିଯ୍ୟାନିକା।

୫। ପଣ୍ଡିତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୫। ପଞ୍ଚମେ ପଣ୍ଡିତପଞ୍ଞତ୍ତାନୀତି ପଣ୍ଡିତେହି ପଞ୍ଞତ୍ତାନି କଥିତାନି ପସତ୍ଥାନି। ସପ୍ପୁରିସପଞ୍ଞତ୍ତାନୀତି ସପ୍ପୁରିସେହି ମହାପୁରିସେହି ପଞ୍ଞତ୍ତାନି କଥିତାନି ପସତ୍ଥାନି। ଅହିଂସାତି କରୁଣା ଚେୱ କରୁଣାପୁବ୍ବଭାଗୋ ଚ। ସଂଯମୋତି ସୀଲସଂଯମୋ। ଦମୋତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରୋ, ଉପୋସଥୱସେନ ୱା ଅତ୍ତଦମନଂ, ପୁଣ୍ଣୋୱାଦେ (ମ। ନି। ୩।୩୯୫ ଆଦଯୋ; ସଂ। ନି। ୪।୮୮ ଆଦଯୋ) ଦମୋତି ୱୁତ୍ତା ଖନ୍ତିପି ଆଳୱକେ (ସଂ। ନି। ୧।୨୪୬; ସୁ। ନି। ୧୮୩ ଆଦଯୋ) ୱୁତ୍ତା ପଞ୍ଞାପି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ମାତାପିତୁ ଉପଟ୍ଠାନନ୍ତି ମାତାପିତୂନଂ ରକ୍ଖନଂ ଗୋପନଂ ପଟିଜଗ୍ଗନଂ। ସନ୍ତାନନ୍ତି ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଅରିଯସାୱକା ସନ୍ତୋ ନାମ, ଇଧ ପନ ମାତାପିତୁଉପଟ୍ଠାକା ଅଧିପ୍ପେତା। ତସ୍ମା ଉତ୍ତମଟ୍ଠେନ ସନ୍ତାନଂ , ସେଟ୍ଠଚରିଯଟ୍ଠେନ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ। ଇଦଂ ମାତାପିତୁଉପଟ୍ଠାନଂ ସବ୍ଭି ଉପଞ୍ଞାତନ୍ତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସତଂ ଏତାନି ଠାନାନୀତି ସନ୍ତାନଂ ଉତ୍ତମପୁରିସାନଂ ଏତାନି ଠାନାନି କାରଣାନି। ଅରିଯୋ ଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନୋତି ଇଧ ଇମେସଂଯେୱ ତିଣ୍ଣଂ ଠାନାନଂ କାରଣେନ ଅରିଯୋ ଚେୱ ଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ନ ବୁଦ୍ଧାଦଯୋ ନ ସୋତାପନ୍ନା। ଅଥ ୱା ସତଂ ଏତାନି ଠାନାନୀତି ମାତୁପଟ୍ଠାନଂ ପିତୁପଟ୍ଠାନନ୍ତି ଏତାନି ଠାନାନି ସନ୍ତାନଂ ଉତ୍ତମପୁରିସାନଂ କାରଣାନୀତି ଏୱଂ ମାତାପିତୁଉପଟ୍ଠାକୱସେନ ଇମିସ୍ସା ଗାଥାଯ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ମାତାପିତୁଉପଟ୍ଠାକୋଯେୱ ହି ଇଧ ‘‘ଅରିଯୋ ଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ। ସ ଲୋକଂ ଭଜତେ ସିୱନ୍ତି ସୋ ଖେମଂ ଦେୱଲୋକଂ ଗଚ୍ଛତୀତି।

୬। ସୀଲୱନ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୬। ଛଟ୍ଠେ ତୀହି ଠାନେହୀତି ତୀହି କାରଣେହି। କାଯେନାତିଆଦୀସୁ ଭିକ୍ଖୂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କରୋନ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଅନୁଗଚ୍ଛନ୍ତା ଆସନସାଲାଯ ସମ୍ମଜ୍ଜନୌପଲେପନାଦୀନି କରୋନ୍ତା ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପେନ୍ତା ପାନୀଯଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେନ୍ତା କାଯେନ ପୁଞ୍ଞଂ ପସୱନ୍ତି ନାମ। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଯାଗୁଂ ଦେଥ, ଭତ୍ତଂ ଦେଥ, ସପ୍ପିନୱନୀତାଦୀନି ଦେଥ, ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫାଦୀହି ପୂଜେଥ, ଉପୋସଥଂ ଉପୱସଥ, ଧମ୍ମଂ ସୁଣାଥ, ଚେତିଯଂ ୱନ୍ଦଥା’’ତିଆଦୀନି ୱଦନ୍ତା ୱାଚାଯ ପୁଞ୍ଞଂ ପସୱନ୍ତି ନାମ। ଭିକ୍ଖୂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଲଭନ୍ତୂ’’ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତା ମନସା ପୁଞ୍ଞଂ ପସୱନ୍ତି ନାମ। ପସୱନ୍ତୀତି ପଟିଲଭନ୍ତି। ପୁଞ୍ଞଂ ପନେତ୍ଥ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକଂ କଥିତଂ।

୭। ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୭। ସତ୍ତମେ ସଙ୍ଖତସ୍ସାତି ପଚ୍ଚଯେହି ସମାଗନ୍ତ୍ୱା କତସ୍ସ। ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣାନୀତି ସଙ୍ଖତଂ ଏତନ୍ତି ସଞ୍ଜାନନକାରଣାନି ନିମିତ୍ତାନି। ଉପ୍ପାଦୋତି ଜାତି। ୱଯୋତି ଭେଦୋ। ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ନାମ ଜରା। ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖତନ୍ତି ତେଭୂମକା ଧମ୍ମା। ମଗ୍ଗଫଲାନି ପନ ଅସମ୍ମସନୂପଗତ୍ତା ଇଧ ନ କଥୀଯନ୍ତି। ଉପ୍ପାଦାଦଯୋ ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣା ନାମ। ତେସୁ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପାଦୋ, ଠାନକ୍ଖଣେ ଜରା, ଭେଦକ୍ଖଣେ ୱଯୋ। ଲକ୍ଖଣଂ ନ ସଙ୍ଖତଂ, ସଙ୍ଖତଂ ନ ଲକ୍ଖଣଂ , ଲକ୍ଖଣେନ ପନ ସଙ୍ଖତଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ। ଯଥା ହତ୍ଥିଅସ୍ସଗୋମହିଂସାଦୀନଂ ସତ୍ତିସୂଲାଦୀନି ସଞ୍ଜାନନଲକ୍ଖଣାନି ନ ହତ୍ଥିଆଦଯୋ, ନପି ହତ୍ଥିଆଦଯୋ ଲକ୍ଖଣାନେୱ, ଲକ୍ଖଣେହି ପନ ତେ ‘‘ଅସୁକସ୍ସ ହତ୍ଥୀ, ଅସୁକସ୍ସ ଅସ୍ସୋ, ଅସୁକହତ୍ଥୀ, ଅସୁକଅସ୍ସୋ’’ତି ୱା ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୮। ଅସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୮। ଅଟ୍ଠମେ ଅସଙ୍ଖତସ୍ସାତି ପଚ୍ଚଯେହି ସମାଗନ୍ତ୍ୱା ଅକତସ୍ସ। ଅସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣାନୀତି ଅସଙ୍ଖତଂ ଏତନ୍ତି ସଞ୍ଜାନନକାରଣାନି ନିମିତ୍ତାନି। ନ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାଯତୀତିଆଦୀହି ଉପ୍ପାଦଜରାଭଙ୍ଗାନଂ ଅଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଉପ୍ପାଦାଦୀନଞ୍ହି ଅଭାୱେନ ଅସଙ୍ଖତନ୍ତି ପଞ୍ଞାଯତି।

୯। ପବ୍ବତରାଜସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୯। ନୱମେ ମହାସାଲାତି ମହାରୁକ୍ଖା। କୁଲପତିନ୍ତି କୁଲଜେଟ୍ଠକଂ। ସେଲୋତି ସିଲାମଯୋ। ଅରଞ୍ଞସ୍ମିନ୍ତି ଅଗାମକଟ୍ଠାନେ। ବ୍ରହ୍ମାତି ମହନ୍ତୋ। ୱନେତି ଅଟୱିଯଂ। ୱନପ୍ପତୀତି ୱନଜେଟ୍ଠକୋ। ଇଧ ଧମ୍ମଂ ଚରିତ୍ୱାନ, ମଗ୍ଗଂ ସୁଗତିଗାମିନନ୍ତି ସୁଗତିଗାମିକମଗ୍ଗସଙ୍ଖାତଂ ଧମ୍ମଂ ଚରିତ୍ୱା।

୧୦। ଆତପ୍ପକରଣୀଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୦। ଦସମେ ଆତପ୍ପଂ କରଣୀଯନ୍ତି ୱୀରିଯଂ କାତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ। ଅନୁପ୍ପାଦାଯାତି ଅନୁପ୍ପାଦତ୍ଥାଯ, ଅନୁପ୍ପାଦଂ ସାଧେସ୍ସାମୀତି ଇମିନା କାରଣେନ କତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପରତୋପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସାରୀରିକାନନ୍ତି ସରୀରସମ୍ଭୱାନଂ। ଦୁକ୍ଖାନନ୍ତି ଦୁକ୍ଖମାନଂ। ତିବ୍ବାନନ୍ତି ବହଲାନଂ, ତାପନୱସେନ ୱା ତିବ୍ବାନଂ। ଖରାନନ୍ତି ଫରୁସାନଂ। କଟୁକାନନ୍ତି ତିଖିଣାନଂ। ଅସାତାନନ୍ତି ଅମଧୁରାନଂ। ଅମନାପାନନ୍ତି ମନଂ ୱଡ୍ଢେତୁଂ ଅସମତ୍ଥାନଂ। ପାଣହରାନନ୍ତି ଜୀୱିତହରାନଂ। ଅଧିୱାସନାଯାତି ଅଧିୱାସନତ୍ଥାଯ ସହନତ୍ଥାଯ ଖମନତ୍ଥାଯ।

ଏତ୍ତକେ ଠାନେ ସତ୍ଥା ଆଣାପେତ୍ୱା ଆଣତ୍ତିଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ଇଦାନି ସମାଦପେନ୍ତୋ ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯତୋତି ଯଦା। ଆତାପୀତି ୱୀରିଯୱା। ନିପକୋତି ସପ୍ପଞ୍ଞୋ। ସତୋତି ସତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ। ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯାଯାତି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପରିଚ୍ଛେଦପରିୱଟୁମକିରିଯାଯ। ଇମେ ଚ ପନ ଆତାପାଦଯୋ ତଯୋପି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକା କଥିତା।

୧୧। ମହାଚୋରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୧। ଏକାଦସମେ ମହାଚୋରୋତି ମହନ୍ତୋ ବଲୱଚୋରୋ। ସନ୍ଧିନ୍ତି ଘରସନ୍ଧିଂ। ନିଲ୍ଲୋପନ୍ତି ମହାୱିଲୋପଂ। ଏକାଗାରିକନ୍ତି ଏକମେୱ ଗେହଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ୱିଲୁମ୍ପନଂ। ପରିପନ୍ଥେପି ତିଟ୍ଠତୀତି ପନ୍ଥଦୂହନକମ୍ମଂ କରୋତି। ନଦୀୱିଦୁଗ୍ଗନ୍ତି ନଦୀନଂ ଦୁଗ୍ଗମଟ୍ଠାନଂ ଅନ୍ତରଦୀପକଂ, ଯତ୍ଥ ସକ୍କା ହୋତି ଦ୍ୱୀହିପି ତୀହିପି ଜଙ୍ଘସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ନିଲୀଯିତୁଂ। ପବ୍ବତୱିସମନ୍ତି ପବ୍ବତାନଂ ୱିସମଟ୍ଠାନଂ ପବ୍ବତନ୍ତରଂ, ଯତ୍ଥ ସକ୍କା ହୋତି ସତେହି ୱା ଅଟ୍ଠହି ୱା ଜଙ୍ଘସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ନିଲୀଯିତୁଂ। ତିଣଗହନନ୍ତି ତିଣେନ ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ସଞ୍ଛନ୍ନଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଯୋଜନଟ୍ଠାନଂ। ରୋଧନ୍ତି ଘନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଂସଟ୍ଠସାଖଂ ଏକାବଦ୍ଧଂ ମହାୱନସଣ୍ଡଂ। ପରିଯୋଧାଯ ଅତ୍ଥଂ ଭଣିସ୍ସନ୍ତୀତି ପରିଯୋଦହିତ୍ୱା ତଂ ତଂ କାରଣଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅତ୍ଥଂ କଥଯିସ୍ସନ୍ତି। ତ୍ୟାସ୍ସାତି ତେ ଅସ୍ସ। ପରିଯୋଧାଯ ଅତ୍ଥଂ ଭଣନ୍ତୀତି କିସ୍ମିଞ୍ଚି କିଞ୍ଚି ୱତ୍ତୁଂ ଆରଦ୍ଧେଯେୱ "ମା ଏୱଂ ଅୱଚୁତ୍ଥ, ମଯଂ ଏତଂ କୁଲପରମ୍ପରାଯ ଜାନାମ, ନ ଏସ ଏୱରୂପଂ କରିସ୍ସତୀ"ତି ତଂ ତଂ କାରଣଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମହନ୍ତମ୍ପି ଦୋସଂ ହରନ୍ତା ଅତ୍ଥଂ ଭଣନ୍ତି। ଅଥ ୱା ପରିଯୋଧାଯାତି ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱାତିପି ଅତ୍ଥୋ। ତେ ହି ତସ୍ସପି ଦୋସଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଅତ୍ଥଂ ଭଣନ୍ତି। ଖତଂ ଉପହତନ୍ତି ଗୁଣଖନନେନ ଖତଂ, ଗୁଣୁପଘାତେନ ଉପହତଂ। ୱିସମେନ କାଯକମ୍ମେନାତି ସମ୍ପକ୍ଖଲନଟ୍ଠେନ ୱିସମେନ କାଯଦ୍ୱାରିକକମ୍ମେନ। ୱଚୀମନୋକମ୍ମେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅନ୍ତଗ୍ଗାହିକାଯାତି ଦସୱତ୍ଥୁକାଯ ଅନ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଠିତଦିଟ୍ଠିଯା। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ଚୂଳୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ପଠମପଣ୍ଣାସକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

୨। ଦୁତିଯପଣ୍ଣାସକଂ

(୬) ୧। ବ୍ରାହ୍ମଣୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମଦ୍ୱେବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୨। ବ୍ରାହ୍ମଣୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଜିଣ୍ଣାତି ଜରାଜିଣ୍ଣା। ୱୁଦ୍ଧାତି ୱୟୋୱୁଦ୍ଧା। ମହଲ୍ଲକାତି ଜାତିମହଲ୍ଲକା। ଅଦ୍ଧଗତାତି ତୟୋ ଅଦ୍ଧେ ଅତିକ୍କନ୍ତା। ୱୟୋଅନୁପ୍ପତ୍ତାତି ତତିୟଂ ୱୟଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତା। ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୂତି ପୁତ୍ତଦାରେ ଅତ୍ତନୋ ୱଚନଂ ଅକରୋନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା “ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୟ୍ୟାନିକମଗ୍ଗଂ ଗୱେସିସ୍ସାମା”ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମିଂସୁ। ମୟମସ୍ସୁ, ଭୋ ଗୋତମ, ବ୍ରାହ୍ମଣାତି; ଭୋ ଗୋତମ, ମୟଂ ବ୍ରାହ୍ମଣା ନ ଖତ୍ତିୟା ନାମଚ୍ଚା ନ ଗହପତିକାତି ବ୍ରାହ୍ମଣଭାୱଂ ଜାନାପେତ୍ୱା ଜିଣ୍ଣାତିଆଦିମାହଂସୁ। ଅକତଭୀରୁତ୍ତାଣାତି ଅକତଭୟପରିତ୍ତାଣା। ଅୱସ୍ସୟଭୂତଂ ପତିଟ୍ଠାକମ୍ମଂ ଅମ୍ହେହି ନ କତନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତି। ତଗ୍ଘାତି ଏକଂସତ୍ଥେ ନିପାତୋ, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନତ୍ଥେ ୱା। ଏକନ୍ତେନ ତୁମ୍ହେ ଏୱରୂପା, ଅହମ୍ପି ଖୋ ଏତଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀତି ଚ ଦସ୍ସେତି। ଉପନୀୟତୀତି ଉପସଂହରୀୟତି। ଅୟଂ ହି ଜାତିୟା ଜରଂ ଉପନୀୟତି, ଜରାୟ ବ୍ୟାଧିଂ, ବ୍ୟାଧିନା ମରଣଂ, ମରଣେନ ପୁନ ଜାତିଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – “ଉପନୀୟତୀ”ତି।

ଇଦାନି ୟସ୍ମା ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ମହଲ୍ଲକତ୍ତା ପବ୍ବଜିତ୍ୱାପି ୱତ୍ତଂ ପୂରେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି, ତସ୍ମା ନେ ପଞ୍ଚସୁ ସୀଲେସୁ ପତିଟ୍ଠାପେନ୍ତୋ ଭଗୱା ୟୋଧ କାୟେନ ସଂୟମୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କାୟେନ ସଂୟମୋତି କାୟଦ୍ୱାରେନ ସଂୱରୋ। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ତଂ ତସ୍ସ ପେତସ୍ସାତି ତଂ ପୁଞ୍ଞଂ ତସ୍ସ ପରଲୋକଂ ଗତସ୍ସ ତାୟନଟ୍ଠେନ ତାଣଂ, ନିଲୀୟନଟ୍ଠେନ ଲେଣଂ, ପତିଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ଦୀପୋ, ଅୱସ୍ସୟନଟ୍ଠେନ ସରଣଂ, ଉତ୍ତମଗତିୱସେନ ପରାୟଣଞ୍ଚ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଗାଥା ଉତ୍ତାନତ୍ଥାୟେୱ। ଏୱଂ ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ତଥାଗତେନ ପଞ୍ଚସୁ ସୀଲେସୁ ସମାଦପିତା ୟାୱଜୀୱଂ ପଞ୍ଚ ସୀଲାନି ରକ୍ଖିତ୍ୱା ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ।

୨। ଦୁତିୟଦ୍ୱେବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୩। ଦୁତିୟେ ଭାଜନନ୍ତି ୟଂକିଞ୍ଚି ଭଣ୍ଡକଂ। ସେସଂ ପଠମେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୩। ଅଞ୍ଞତରବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୪। ତତିୟେ ସମ୍ମୋଦନୀୟନ୍ତି ସମ୍ମୋଦଜନନିଂ। ସାରଣୀୟନ୍ତି ସରିତବ୍ବୟୁତ୍ତକଂ। ୱୀତିସାରେତ୍ୱାତି ପରିୟୋସାପେତ୍ୱା। କିତ୍ତାୱତାତି କିତ୍ତକେନ। ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଧମ୍ମୋ ହୋତୀତି ସାମଂ ପସ୍ସିତବ୍ବୋ ହୋତି। ଅକାଲିକୋତି ନ କାଲନ୍ତରେ ଫଲଦାୟକୋ। ଏହିପସ୍ସିକୋତି “ଏହି ପସ୍ସା”ତି ଏୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ସକ୍କାତି ଆଗମନୀୟପଟିପଦଂ ପୁଚ୍ଛତି। ଓପନେୟ୍ୟିକୋତି ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ ଉପନେତବ୍ବୋ। ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ସାମଂୟେୱ ଜାନିତବ୍ବୋ। ୱିଞ୍ଞୂହୀତି ପଣ୍ଡିତେହି। ପରିୟାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋତି ଆଦିନ୍ନଗହିତପରାମଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା। ଚେତେତୀତି ଚିନ୍ତେତି। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସୁତ୍ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗୋ ପୁଚ୍ଛିତୋ, ସତ୍ଥାରାପି ସୋୟେୱ କଥିତୋ। ସୋ ହି ସାମଂ ପସ୍ସିତବ୍ବତ୍ତା ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ନାମାତି।

୪। ପରିବ୍ବାଜକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୫। ଚତୁତ୍ଥେ ବ୍ରାହ୍ମଣପରିବ୍ବାଜକୋତି ବ୍ରାହ୍ମଣଜାତିକୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ, ନ ଖତ୍ତିୟାଦିଜାତିକୋ। ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପୀତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାୟିକଂ ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥଂ।

୫। ନିବ୍ବୁତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୬। ପଞ୍ଚମେ ଅକାଲିକନ୍ତି ନ କାଲନ୍ତରେ ପତ୍ତବ୍ବଂ। ଓପନେୟ୍ୟିକନ୍ତି ପଟିପତ୍ତିୟା ଉପଗନ୍ତବ୍ବଂ।

୬। ପଲୋକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୭। ଛଟ୍ଠେ ଆଚରିୟପାଚରିୟାନନ୍ତି ଆଚରିୟାନଞ୍ଚେୱ ଆଚରିୟାଚରିୟାନଞ୍ଚ। ଅୱୀଚି ମଞ୍ଞେ ଫୁଟୋ ଅହୋସୀତି ୟଥା ଅୱୀଚି ମହାନିରୟୋ

ନିରନ୍ତରଫୁଟୋ ନେରଯିକସତ୍ତେହି ପରିପୁଣ୍ଣୋ, ମନୁସ୍ସେହି ଏୱଂ ପରିପୁଣ୍ଣୋ ହୋତି। କୁକ୍କୁଟସଂପାତିକାତି ଏକଗାମସ୍ସ ଛଦନପିଟ୍ଠିତୋ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଇତରଗାମସ୍ସ ଛଦନପିଟ୍ଠେ ପତନସଙ୍ଖାତୋ କୁକ୍କୁଟସଂପାତୋ ଏତାସୁ ଅତ୍ଥୀତି କୁକ୍କୁଟସଂପାତିକା। କୁକ୍କୁଟସଂପାଦିକାତିପି ପାଠୋ, ଗାମନ୍ତରତୋ ଗାମନ୍ତରଂ କୁକ୍କୁଟାନଂ ପଦସା ଗମନସଙ୍ଖାତୋ କୁକ୍କୁଟସଂପାଦୋ ଏତାସୁ ଅତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଭଯମ୍ପେତଂ ଘନନିୱାସତଂଯେୱ ଦୀପେତି। ଅଧମ୍ମରାଗରତ୍ତାତି ରାଗୋ ନାମ ଏକନ୍ତେନେୱ ଅଧମ୍ମୋ, ଅତ୍ତନୋ ପରିକ୍ଖାରେସୁ ପନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ନ ଅଧମ୍ମରାଗୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ, ପରପରିକ୍ଖାରେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋୱ ଅଧମ୍ମରାଗୋତି। ୱିସମଲୋଭାଭିଭୂତାତି ଲୋଭସ୍ସ ସମକାଲୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଏକନ୍ତଂ ୱିସମୋୱ ଏସ। ଅତ୍ତନା ପରିଗ୍ଗହିତୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ସମଲୋଭୋ ନାମ, ପରପରିଗ୍ଗହିତୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋୱ ୱିସମୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ମିଚ୍ଛାଧମ୍ମପରେତାତି ଅୱତ୍ଥୁପଟିସେୱନସଙ୍ଖାତେନ ମିଚ୍ଛାଧମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତା। ଦେୱୋ ନ ସମ୍ମା ଧାରଂ ଅନୁପ୍ପୱେଚ୍ଛତୀତି ୱସ୍ସିତବ୍ବଯୁତ୍ତେ କାଲେ ୱସ୍ସଂ ନ ୱସ୍ସତି। ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖନ୍ତି ଦୁଲ୍ଲଭଭିକ୍ଖଂ। ଦୁସ୍ସସ୍ସନ୍ତି ୱିୱିଧସସ୍ସାନଂ ଅସମ୍ପଜ୍ଜନେନ ଦୁସ୍ସସ୍ସଂ। ସେତଟ୍ଟିକନ୍ତି ସସ୍ସେ ସମ୍ପଜ୍ଜମାନେ ପାଣକା ପତନ୍ତି, ତେହି ଦଟ୍ଠତ୍ତା ନିକ୍ଖନ୍ତନିକ୍ଖନ୍ତାନି ସାଲିସୀସାନି ସେତୱଣ୍ଣାନି ହୋନ୍ତି ନିସ୍ସାରାନି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ''ସେତଟ୍ଟିକ''ନ୍ତି। ସଲାକାୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱପିତଂ ୱପିତଂ ସସ୍ସଂ ସଲାକାମତ୍ତମେୱ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ଫଲଂ ନ ଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯକ୍ଖାତି ଯକ୍ଖାଧିପତିନୋ। ୱାଳେ ଅମନୁସ୍ସେ ଓସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଚଣ୍ଡଯକ୍ଖେ ମନୁସ୍ସପଥେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତି, ତେ ଲଦ୍ଧୋକାସା ମହାଜନଂ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପେନ୍ତି।

୭। ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୮। ସତ୍ତମେ ମହପ୍ଫଲନ୍ତି ମହାୱିପାକଂ। ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ଯାକରୋନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ଧମ୍ମୋ ନାମ କଥିତକଥା, ଅନୁଧମ୍ମୋ ନାମ କଥିତସ୍ସ ପଟିକଥନଂ। ସହଧମ୍ମିକୋତି ସକାରଣୋ ସହେତୁକୋ। ୱାଦାନୁପାତୋତି ୱାଦସ୍ସ ଅନୁପାତୋ, ଅନୁପତନଂ ପୱତ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଗାରଯ୍ହଂଠାନନ୍ତି ଗରହିତବ୍ବଯୁତ୍ତଂ କାରଣଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଭୋତା ଗୋତମେନ ୱୁତ୍ତା ସକାରଣା ୱାଦପ୍ପୱତ୍ତି କିଞ୍ଚିପି ଗାରଯ୍ହଂ କାରଣଂ ନ ଆଗଚ୍ଛତୀତି। ଅଥ ୱା ତେହି ପରେହି ୱୁତ୍ତା ସକାରଣା ୱାଦପ୍ପୱତ୍ତି କିଞ୍ଚି ଗାରଯ୍ହଂ କାରଣଂ ନ ଆଗଚ୍ଛତୀତି ପୁଚ୍ଛତି।

ଅନ୍ତରାଯକରୋହୋତୀତି ଅନ୍ତରାଯଂ ୱିନାସଂ କିଚ୍ଛଲାଭକଂ ୱିଲୋମକଂ କରୋତି। ପାରିପନ୍ଥିକୋତି ପନ୍ଥଦୂହନଚୋରୋ। ଖତୋ ଚ ହୋତୀତି ଗୁଣଖନନେନ ଖତୋ ହୋତି। ଉପହତୋତି ଗୁଣୁପଘାତେନେୱ ଉପହତୋ।

ଚନ୍ଦନିକାଯାତି ଅସୁଚିକଲଲକୂପେ। ଓଳିଗଲ୍ଲେତି ନିଦ୍ଧମନକଲଲେ। ସୋ ଚାତି ସୋ ସୀଲୱାତି ୱୁତ୍ତଖୀଣାସୱୋ। ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେନାତି ସୀଲରାସିନା। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ, ତଂ ଅସେକ୍ଖସ୍ସ ପୱତ୍ତତ୍ତା ଅସେକ୍ଖନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇତରାନି ସିକ୍ଖାପରିଯୋସାନପ୍ପତ୍ତତାଯ ସଯମ୍ପି ଅସେକ୍ଖାନେୱ। ତାନି ଚ ପନ ଲୋକୁତ୍ତରାନି, ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ ଲୋକିଯଂ।

ରୋହିଣୀସୂତି ରତ୍ତୱଣ୍ଣାସୁ। ସରୂପାସୂତି ଅତ୍ତନୋ ୱଚ୍ଛକେହି ସମାନରୂପାସୁ। ପାରେୱତାସୂତି କପୋତୱଣ୍ଣାସୁ। ଦନ୍ତୋତି ନିବ୍ବିସେୱନୋ। ପୁଙ୍ଗୱୋତି ଉସଭୋ। ଧୋରଯ୍ହୋତି ଧୁରୱାହୋ। କଲ୍ଯାଣଜୱନିକ୍କମୋତି କଲ୍ଯାଣେନ ଉଜୁନା ଜୱେନ ଗନ୍ତା। ନାସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ପରିକ୍ଖରେତି ଅସ୍ସ ଗୋଣସ୍ସ ସରୀରୱଣ୍ଣଂ ନ ଉପପରିକ୍ଖନ୍ତି, ଧୁରୱହନକମ୍ମମେୱ ପନ ଉପପରିକ୍ଖନ୍ତି। ଯସ୍ମିଂ କସ୍ମିଞ୍ଚି ଜାତିଯେତି ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି କୁଲଜାତେ। ଯାସୁ କାସୁଚି ଏତାସୂତି ଏତାସୁ ଖତ୍ତିଯାଦିପ୍ପଭେଦାସୁ ଯାସୁ କାସୁଚି ଜାତୀସୁ।

ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ କେୱଲୀତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ କେୱଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ, ପରିପୁଣ୍ଣଭାୱେନ ଯୁତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଖୀଣାସୱୋ ହି ସକଲବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ନାମ ହୋତି। ତେନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପନ୍ନଭାରୋତି ଓରୋପିତଭାରୋ, ଖନ୍ଧଭାରଂ କିଲେସଭାରଂ କାମଗୁଣଭାରଞ୍ଚ ଓରୋପେତ୍ୱା ଠିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। କତକିଚ୍ଚୋତି ଚତୂହି ମଗ୍ଗେହି କିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଠିତୋ। ପାରଗୂ ସବ୍ବଧମ୍ମାନନ୍ତି ସବ୍ବଧମ୍ମା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଦ୍ୱାଦସାଯତନାନି ଅଟ୍ଠାରସ ଧାତୁଯୋ, ତେସଂ ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାପାରଂ, ପରିଞ୍ଞାପାରଂ, ପହାନପାରଂ, ଭାୱନାପାରଂ, ସଚ୍ଛିକିରିଯାପାରଂ, ସମାପତ୍ତିପାରଞ୍ଚାତି ଛବ୍ବିଧଂ ପାରଂ ଗତତ୍ତା ପାରଗୂ। ଅନୁପାଦାଯାତି ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା। ନିବ୍ବୁତୋତି କିଲେସସନ୍ତାପରହିତୋ। ୱିରଜେତି ରାଗଦୋସମୋହରଜରହିତେ।

ଅୱିଜାନନ୍ତାତି ଖେତ୍ତଂ ଅଜାନନ୍ତା। ଦୁମ୍ମେଧାତି ନିପ୍ପଞ୍ଞା। ଅସ୍ସୁତାୱିନୋତି ଖେତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯସୱନେନ ରହିତା। ବହିଦ୍ଧାତି ଇମମ୍ହା ସାସନା ବହିଦ୍ଧା। ନ ହି ସନ୍ତେ ଉପାସରେତି ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଖୀଣାସୱେ ଉତ୍ତମପୁରିସେ ନ ଉପସଙ୍କମନ୍ତି। ଧୀରସମ୍ମତେତି ପଣ୍ଡିତେହି ସମ୍ମତେ ସମ୍ଭାୱିତେ। ମୂଲଜାତା ପତିଟ୍ଠିତାତି ଇମିନା ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ସଦ୍ଧଂ ଦସ୍ସେତି। କୁଲେ ୱା ଇଧ ଜାଯରେତି ଇଧ ୱା ମନୁସ୍ସଲୋକେ ଖତ୍ତିଯବ୍ରାହ୍ମଣୱେସ୍ସକୁଲେ ଜାଯନ୍ତି। ଅଯମେୱ ହି ତିୱିଧା କୁଲସମ୍ପତ୍ତି ନାମ। ଅନୁପୁବ୍ବେନ ନିବ୍ବାନଂ, ଅଧିଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାତି ଇମେ ଗୁଣେ ପୂରେତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ନିବ୍ବାନଂ ଅଧିଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି।

୮। ଟିକଣ୍ଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୯। ଅଟ୍ଠମେ ଟିକଣ୍ଣୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ଉପସଙ୍କମୀତି ''ସମଣୋ କିର ଗୋତମୋ ପଣ୍ଡିତୋ, ଗଚ୍ଛିସ୍ସାମି ତସ୍ସ ସନ୍ତିକ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଭୁତ୍ତପାତରାସୋ ମହାଜନପରିୱୁତୋ ଉପସଙ୍କମି। ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖାତି ଦସବଲସ୍ସ ପୁରତୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା। ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତୀତି କସ୍ମା ଭାସତି? ସୋ କିର ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ତଥାଗତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗତପୁବ୍ବୋ। ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ବୁଦ୍ଧା ନାମ ଦୁରାସଦା, ମୟି ପଠମତରଂ ଅକଥେନ୍ତେ କଥେୟ୍ୟ ୱା ନ ୱା। ସଚେ ନ କଥେସ୍ସତି, ଅଥ ମଂ ସମାଗମଟ୍ଠାନେ କଥେନ୍ତଂ ଏୱଂ ୱକ୍ଖନ୍ତି 'ତ୍ୱଂ ଇଧ କସ୍ମା କଥେସି, ୟେନ ତେ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱଚନମତ୍ତମ୍ପି ନ ଲଦ୍ଧ'ନ୍ତି। ତସ୍ମା 'ଏୱଂ ମେ ଅୟଂ ଗରହା ମୁଚ୍ଚିସ୍ସତୀ'''ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ଭାସତି। କିଞ୍ଚାପି ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି, ତଥାଗତସ୍ସ ପନ ଞାଣଂ ଘଟ୍ଟେସ୍ସାମୀତି ଅଧିପ୍ପାୟେନେୱ ଭାସତି। ଏୱମ୍ପି ତେୱିଜ୍ଜା ବ୍ରାହ୍ମଣାତି ତେୱିଜ୍ଜକବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱଂପଣ୍ଡିତା ଏୱଂଧୀରା ଏୱଂବ୍ୟତ୍ତା ଏୱଂବହୁସ୍ସୁତା ଏୱଂୱାଦିନୋ, ଏୱଂସମ୍ମତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତିପୀତି ଇମିନା ତେସଂ ପଣ୍ଡିତାଦିଆକାରପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେତି। ଏତ୍ତକେନ କାରଣେନ ପଣ୍ଡିତା…ପେ… ଏତ୍ତକେନ କାରଣେନ ସମ୍ମତାତି ଅୟଞ୍ହି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ।

ୟଥା କଥଂ ପନ ବ୍ରାହ୍ମଣାତି ଏତ୍ଥ ୟଥାତି କାରଣୱଚନଂ, କଥଂ ପନାତି ପୁଚ୍ଛାୱଚନଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – କଥଂ ପନ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବ୍ରାହ୍ମଣା ତେୱିଜ୍ଜଂ ପଞ୍ଞାପେନ୍ତି। ୟଥା ଏୱଂ ସକ୍କା ହୋତି ଜାନିତୁଂ, ତଂ କାରଣଂ ୱଦେହୀତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ''ଜାନନଟ୍ଠାନେୟେୱ ମଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ପୁଚ୍ଛି, ନୋ ଅଜାନନଟ୍ଠାନେ''ତି ଅତ୍ତମନୋ ହୁତ୍ୱା ଇଧ, ଭୋ ଗୋତମାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଉଭତୋତି ଦ୍ୱୀହିପି ପକ୍ଖେହି। ମାତିତୋ ଚ ପିତିତୋ ଚାତି ୟସ୍ସ ମାତା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ମାତୁ ମାତା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ତସ୍ସାପି ମାତା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ। ପିତା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ପିତୁ ପିତା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ତସ୍ସାପି ପିତା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ସୋ ଉଭତୋ ସୁଜାତୋ ମାତିତୋ ଚ ପିତିତୋ ଚ। ସଂସୁଦ୍ଧଗହଣିକୋତି ୟସ୍ସ ସଂସୁଦ୍ଧା ମାତୁ ଗହଣୀ, କୁଚ୍ଛୀତି ଅତ୍ଥୋ। ''ସମୱେପାକିନିୟା ଗହଣିୟା''ତି ପନ ଏତ୍ଥ କମ୍ମଜତେଜୋଧାତୁ ଗହଣୀତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ୟାୱ ସତ୍ତମା ପିତାମହୟୁଗାତି ଏତ୍ଥ ପିତୁ ପିତା ପିତାମହୋ, ପିତାମହସ୍ସ ୟୁଗଂ ପିତାମହୟୁଗଂ। ୟୁଗନ୍ତି ଆୟୁପ୍ପମାଣଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଭିଲାପମତ୍ତମେୱ ଚେତଂ, ଅତ୍ଥତୋ ପନ ପିତାମହୋୟେୱ ପିତାମହୟୁଗଂ। ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ସବ୍ବେପି ପୁବ୍ବପୁରିସା ପିତାମହଗ୍ଗହଣେନେୱ ଗହିତା। ଏୱଂ ୟାୱ ସତ୍ତମୋ ପୁରିସୋ, ତାୱ ସଂସୁଦ୍ଧଗହଣିକୋ, ଅଥ ୱା ଅକ୍ଖିତ୍ତୋ ଅନୁପକ୍କୁଟ୍ଠୋ ଜାତିୱାଦେନାତି ଦସ୍ସେତି। ଅକ୍ଖିତ୍ତୋତି ''ଅପନେଥ ଏତଂ, କିଂ ଇମିନା''ତି ଏୱଂ ଅକ୍ଖିତ୍ତୋ ଅନୱକ୍ଖିତ୍ତୋ। ଅନୁପକ୍କୁଟ୍ଠୋତି ନ ଉପକ୍କୁଟ୍ଠୋ, ନ ଅକ୍କୋସଂ ୱା ନିନ୍ଦଂ ୱା ପତ୍ତପୁବ୍ବୋ। କେନ କାରଣେନାତି? ଜାତିୱାଦେନ। ''ଇତିପି ହୀନଜାତିକୋ ଏସୋ''ତି ଏୱରୂପେନ ୱଚନେନାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଜ୍ଝାୟକୋତି ଇଦଂ ''ନ ଦାନିମେ ଝାୟନ୍ତି, ନ ଦାନିମେ ଝାୟନ୍ତୀତି ଖୋ, ୱାସେଟ୍ଠ, ଅଜ୍ଝାୟକା ଅଜ୍ଝାୟକାତେୱ ତତିୟଂ ଅକ୍ଖରଂ ଉପନିବ୍ବତ୍ତ''ନ୍ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୧୩୨) ଏୱଂ ପଠମକପ୍ପିକକାଲେ ଝାନୱିରହିତାନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଗରହୱଚନଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଇଦାନି ପନ ତଂ ଅଜ୍ଝାୟତୀତି ଅଜ୍ଝାୟକୋ, ମନ୍ତେ ପରିୱତ୍ତେତୀତି ଇମିନା ଅତ୍ଥେନ ପସଂସାୱଚନଂ କତ୍ୱା ୱୋହରନ୍ତି। ମନ୍ତେ ଧାରେତୀତି ମନ୍ତଧରୋ।

ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନନ୍ତି ଇରୁବ୍ବେଦୟଜୁବ୍ବେଦସାମବ୍ବେଦାନଂ। ଓଟ୍ଠପହତକରଣୱସେନ ପାରଂ ଗତୋତି ପାରଗୂ। ସହ ନିଘଣ୍ଡୁନା ଚ କେଟୁଭେନ ଚ ସନିଘଣ୍ଡୁକେଟୁଭାନଂ। ନିଘଣ୍ଡୂତି ନାମନିଘଣ୍ଡୁରୁକ୍ଖାଦୀନଂ ୱେୱଚନପକାସକସତ୍ଥଂ। କେଟୁଭନ୍ତି କିରିୟାକପ୍ପୱିକପ୍ପୋ କୱୀନଂ ଉପକାରାୟ ସତ୍ଥଂ। ସହ ଅକ୍ଖରପ୍ପଭେଦେନ ସାକ୍ଖରପ୍ପଭେଦାନଂ। ଅକ୍ଖରପ୍ପଭେଦୋତି ସିକ୍ଖା ଚ ନିରୁତ୍ତି ଚ। ଇତିହାସପଞ୍ଚମାନନ୍ତି ଆଥବ୍ବଣୱେଦଂ ଚତୁତ୍ଥଂ କତ୍ୱା ଇତିହ ଆସ, ଇତିହ ଆସାତି ଇଦିସୱଚନପଟିସଂୟୁତ୍ତୋ ପୁରାଣକଥାସଙ୍ଖାତୋ ଖତ୍ତୱିଜ୍ଜାସଙ୍ଖାତୋ ୱା ଇତିହାସୋ ପଞ୍ଚମୋ ଏତେସନ୍ତି ଇତିହାସପଞ୍ଚମା। ତେସଂ ଇତିହାସପଞ୍ଚମାନଂ ୱେଦାନଂ।

ପଦଂ ତଦୱସେସଞ୍ଚ ବ୍ୟାକରଣଂ ଅଧୀୟତି ୱେଦେତି ଚାତି ପଦକୋ ୱେୟ୍ୟାକରଣୋ। ଲୋକାୟତଂ ୱୁଚ୍ଚତି ୱିତଣ୍ଡୱାଦସତ୍ଥଂ। ମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣନ୍ତି ମହାପୁରିସାନଂ ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ଲକ୍ଖଣଦୀପକଂ ଦ୍ୱାଦସସହସ୍ସଗନ୍ଥପମାଣଂ ସତ୍ଥଂ, ୟତ୍ଥ ସୋଳସସହସ୍ସଗାଥାପଦପରିମାଣା ବୁଦ୍ଧମନ୍ତା ନାମ ଅହେସୁଂ, ୟେସଂ ୱସେନ ''ଇମିନା ଲକ୍ଖଣେନ ସମନ୍ନାଗତା ବୁଦ୍ଧା ନାମ ହୋନ୍ତି , ଇମିନା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା, ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା, ଅସୀତି ମହାସାୱକା, ବୁଦ୍ଧମାତା, ବୁଦ୍ଧପିତା, ଅଗ୍ଗୁପଟ୍ଠାକା, ଅଗ୍ଗୁପଟ୍ଠାୟିକା, ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ''ତି ଅୟଂ ୱିସେସୋ ଞାୟତି। ଅନୱୟୋତି ଇମେସୁ ଲୋକାୟତମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣେସୁ ଅନୂନୋ ପରିପୂରକାରୀ, ଅୱୟୋ ନ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅୱୟୋ ନାମ ୟୋ ତାନି ଅତ୍ଥତୋ ଚ ଗନ୍ଥତୋ ଚ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଅଥ ୱା ଅନୱୟୋତି ଅନୁ ଅୱୟୋ, ସନ୍ଧିୱସେନ ଉକାରଲୋପୋ। ଅନୁ ଅୱୟୋ ପରିପୁଣ୍ଣସିପ୍ପୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ତେନହୀତି ଇଦଂ ଭଗୱା ନଂ ଆଯାଚନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା "ଇଦାନିସ୍ସ ପଞ୍ହଂ କଥେତୁଂ କାଲୋ"ତି ଞତ୍ୱା ଆହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯସ୍ମା ମଂ ଆଯାଚସି, ତସ୍ମା ସୁଣାହୀତି। ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହୀତିଆଦି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୭୦) ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ। ଇଧ ପନେତଂ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ୱିଜ୍ଜାନଂ ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦାଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱିଜ୍ଜାନଂ ଅନୁପଦୱଣ୍ଣନା ଚେୱ ଭାୱନାନଯୋ ଚ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୨।୪୦୨ ଆଦଯୋ) ୱିତ୍ଥାରିତୋୱ।

ପଠମା ୱିଜ୍ଜାତି ପଠମଂ ଉପ୍ପନ୍ନାତି ପଠମା, ୱିଦିତକରଣଟ୍ଠେନ ୱିଜ୍ଜା। କିଂ ୱିଦିତଂ କରୋତି? ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ। ଅୱିଜ୍ଜାତି ତସ୍ସେୱ ପୁବ୍ବେନିୱାସସ୍ସ ଅୱିଦିତକରଣଟ୍ଠେନ ତପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦକୋ ମୋହୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ତମୋତି ସ୍ୱେୱ ମୋହୋ ପଟିଚ୍ଛାଦକଟ୍ଠେନ ତମୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଆଲୋକୋତି ସାଯେୱ ୱିଜ୍ଜା ଓଭାସକରଣଟ୍ଠେନ ଆଲୋକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏତ୍ଥ ଚ ୱିଜ୍ଜା ଅଧିଗତାତି ଅଯଂ ଅତ୍ଥୋ । ସେସଂ ପସଂସାୱଚନଂ। ଯୋଜନା ପନେତ୍ଥ ଅଯମସ୍ସ ୱିଜ୍ଜା ଅଧିଗତା, ଅଥସ୍ସ ଅଧିଗତୱିଜ୍ଜସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜା ୱିହତା ୱିନଟ୍ଠାତି ଅତ୍ଥୋ। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପନ୍ନା। ଇତରସ୍ମିମ୍ପି ପଦଦ୍ୱଯେ ଏସେୱ ନଯୋ। ଯଥା ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯଥାତି ଓପମ୍ମଂ, ତନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ସତିଯା ଅୱିପ୍ପୱାସେନ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ। ୱୀରିଯାତାପେନ ଆତାପିନୋ। କାଯେ ଚ ଜୀୱିତେ ଚ ଅନପେକ୍ଖତାଯ ପହିତତ୍ତସ୍ସ। ପେସିତତ୍ତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଥା ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଅୱିଜ୍ଜା ୱିହଞ୍ଞେଯ୍ୟ, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ତମୋ ୱିହଞ୍ଞେଯ୍ୟ, ଆଲୋକୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଏୱମେୱ ତସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜା ୱିହତା , ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପନ୍ନା। ତମୋ ୱିହତୋ, ଆଲୋକୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ। ଏତସ୍ସ ତେନ ପଧାନାନୁଯୋଗସ୍ସ ଅନୁରୂପମେୱ ଫଲଂ ଲଦ୍ଧନ୍ତି।

ଚୁତୂପପାତକଥାଯଂ ୱିଜ୍ଜାତି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣୱିଜ୍ଜା। ଅୱିଜ୍ଜାତି ସତ୍ତାନଂ ଚୁତିପଟିସନ୍ଧିପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦିକା ଅୱିଜ୍ଜା। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ତତିଯୱିଜ୍ଜାଯ ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେତି ୱିପସ୍ସନାପାଦକଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଚିତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଆସୱାନଂ ଖଯଞାଣାଯାତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣତ୍ଥାଯ। ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ହି ଆସୱୱିନାସନତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତତ୍ର ଚେତଂ ଞାଣଂ ତତ୍ଥ ପରିଯାପନ୍ନତ୍ତାତି। ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତୀତି ୱିପସ୍ସନାଚିତ୍ତଂ ଅଭିନୀହରତି। ସୋ ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ ଏତ୍ତକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ନ ଇତୋ ଭିଯ୍ୟୋତି ସବ୍ବମ୍ପି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ସରସଲକ୍ଖଣପ୍ପଟିୱେଧେନ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି ପଟିୱିଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ଚ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତିକଂ ତଣ୍ହଂ "ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ"ତି, ତଦୁଭଯମ୍ପି ଯଂ ଠାନଂ ପତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝତି , ତଂ ତେସଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତିଂ ନିବ୍ବାନଂ "ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ"ତି। ତସ୍ସ ଚ ସମ୍ପାପକଂ ଅରିଯମଗ୍ଗଂ "ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା"ତି ସରସଲକ୍ଖଣପ୍ପଟିୱେଧେନ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି ପଟିୱିଜ୍ଝତୀତି ଏୱମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏୱଂ ସରୂପତୋ ସଚ୍ଚାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି କିଲେସୱସେନ ପରିଯାଯତୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇମେ ଆସୱାତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋତି ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତସ୍ସ ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ। ସହ ୱିପସ୍ସନାଯ କୋଟିପ୍ପତ୍ତଂ ମଗ୍ଗଂ କଥେସି। କାମାସୱାତି କାମାସୱତୋ। ୱିମୁଚ୍ଚତୀତି ଇମିନା ମଗ୍ଗକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତି। ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଫଲକ୍ଖଣେ ୱିମୁତ୍ତଂ ହୋତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣନ୍ତି ଇମିନା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ ଦସ୍ସେତି। ଖୀଣା ଜାତୀତିଆଦୀହି ତସ୍ସ ଭୂମିଂ। ତେନ ହି ଞାଣେନ ସୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ ଖୀଣା ଜାତୀତିଆଦୀନି ପଜାନାତି। କତମା ପନସ୍ସ ଜାତି ଖୀଣା, କଥଞ୍ଚ ନଂ ପଜାନାତୀତି? ନ ତାୱସ୍ସ ଅତୀତା ଜାତି ଖୀଣା ପୁବ୍ବେୱ ଖୀଣତ୍ତା, ନ ଅନାଗତା, ଅନାଗତେ ୱାଯାମାଭାୱତୋ, ନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା, ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା। ଯା ପନ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅଭାୱିତତ୍ତା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ ଏକଚତୁପଞ୍ଚୱୋକାରଭୱେସୁ ଏକଚତୁପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧପ୍ପଭେଦା ଜାତି, ସା ମଗ୍ଗସ୍ସ ଭାୱିତତ୍ତା ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମତଂ ଆପଜ୍ଜନେନ ଖୀଣା। ତଂ ସୋ ମଗ୍ଗଭାୱନାଯ ପହୀନକିଲେସେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା କିଲେସାଭାୱେ ୱିଜ୍ଜମାନମ୍ପି କମ୍ମଂ ଆଯତିଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକଂ ହୋତୀତି ଜାନନ୍ତୋ ପଜାନାତି।

ୱୁସିତନ୍ତି ୱୁଟ୍ଠଂ ପରିୱୁଟ୍ଠଂ, କତଂ ଚରିତଂ ନିଟ୍ଠିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ। ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ୟାଣକେନ ହି ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ତ ସେକ୍ଖା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସଂ ୱସନ୍ତି ନାମ, ଖୀଣାସୱୋ ୱୁତ୍ଥୱାସୋ। ତସ୍ମା ସୋ ଅତ୍ତନୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ "ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯ"ନ୍ତି ପଜାନାତି। କତଂ କରଣୀଯନ୍ତି ଚତୂସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ଚତୂହି ମଗ୍ଗେହି ପରିଞ୍ଞାପହାନସଚ୍ଛିକିରିଯାଭାୱନାଭିସମଯୱସେନ ସୋଳସୱିଧମ୍ପି କିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠାପିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ୟାଣକାଦଯୋ ହି ତଂ କିଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତି, ଖୀଣାସୱୋ କତକରଣୀଯୋ। ତସ୍ମା ସୋ ଅତ୍ତନୋ କରଣୀଯଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ "କତଂ କରଣୀଯ"ନ୍ତି ପଜାନାତି। ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପୁନ ଇତ୍ଥଭାୱାଯ, ଏୱଂ ସୋଳସୱିଧକିଚ୍ଚଭାୱାଯ କିଲେସକ୍ଖଯାଯ ୱା ମଗ୍ଗଭାୱନାକିଚ୍ଚଂ ମେ ନତ୍ଥୀତି ପଜାନାତି। ଅଥ ୱା ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ଇତ୍ଥଭାୱତୋ, ଇମସ୍ମା ଏୱଂ ପକାରା ଇଦାନି ୱତ୍ତମାନକ୍ଖନ୍ଧସନ୍ତାନା ଅପରଂ ଖନ୍ଧସନ୍ତାନଂ ମଯ୍ହଂ ନତ୍ଥି, ଇମେ ପନ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ପରିଞ୍ଞାତା ତିଟ୍ଠନ୍ତି ଛିନ୍ନମୂଲକା ରୁକ୍ଖା ୱିଯ। ତେ ଚରିମକୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧେନ ଅନୁପାଦାନୋ ୱିଯ ଜାତୱେଦୋ ନିବ୍ବାଯିସ୍ସନ୍ତୀତି ପଜାନାତି। ଇଧ ୱିଜ୍ଜାତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣୱିଜ୍ଜା। ଅୱିଜ୍ଜାତି ଚତୁସଚ୍ଚପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦିକା ଅୱିଜ୍ଜା। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ଅନୁଚ୍ଚାୱଚସୀଲସ୍ସାତି ଯସ୍ସ ସୀଲଂ କାଲେନ ହାଯତି, କାଲେନ ୱଡ୍ଢତି, ସୋ ଉଚ୍ଚାୱଚସୀଲୋ ନାମ ହୋତି। ଖୀଣାସୱସ୍ସ ପନ ସୀଲଂ ଏକନ୍ତୱଡ୍ଢିତମେୱ। ତସ୍ମା ସୋ ଅନୁଚ୍ଚାୱଚସୀଲୋ ନାମ ହୋତି। ୱସୀଭୂତନ୍ତି ୱସିପ୍ପତ୍ତଂ। ସୁସମାହିତନ୍ତି ସୁଟ୍ଠୁ ସମାହିତଂ, ଆରମ୍ମଣମ୍ହି ସୁଟ୍ଠପିତଂ।

ଧୀରନ୍ତି ଧିତିସମ୍ପନ୍ନଂ। ମଚ୍ଚୁହାୟିନନ୍ତି ମଚ୍ଚୁଂ ଜହିତ୍ୱା ଠିତଂ। ସବ୍ବପ୍ପହାୟିନନ୍ତି ସବ୍ବେ ପାପଧମ୍ମେ ପଜହିତ୍ୱା ଠିତଂ। ବୁଦ୍ଧନ୍ତି ଚତୁସଚ୍ଚବୁଦ୍ଧଂ। ଅନ୍ତିମଦେହିନନ୍ତି ସବ୍ବପଚ୍ଛିମସରୀରଧାରିନଂ। ତଂ ନମସ୍ସନ୍ତି ଗୋତମନ୍ତି ତଂ ଗୋତମଗୋତ୍ତଂ ବୁଦ୍ଧସାୱକା ନମସ୍ସନ୍ତି। ଅଥ ୱା ଗୋତମବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାୱକୋପି ଗୋତମୋ, ତଂ ଗୋତମଂ ଦେୱମନୁସ୍ସା ନମସ୍ସନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ପୁବ୍ବେନିୱାସନ୍ତି ପୁବ୍ବେନିୱୁତ୍ଥକ୍ଖନ୍ଧପରମ୍ପରଂ। ଯୋୱେଦୀତି ଯୋ ଅୱେତି ଅୱଗଚ୍ଛତି। ଯୋୱେଦୀତିପି ପାଠୋ। ଯୋ ଅୱେଦି, ୱିଦିତଂ ପାକଟଂ କତ୍ୱା ଠିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସଗ୍ଗାପାୟଞ୍ଚ ପସ୍ସତୀତି ଛ କାମାୱଚରେ ନୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଚତ୍ତାରୋ ଚ ଅପାୟେ ପସ୍ସତି। ଜାତିକ୍ଖୟଂ ପତ୍ତୋତି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ। ଅଭିଞ୍ଞାୱୋସିତୋତି ଜାନିତ୍ୱା କିଚ୍ଚୱୋସାନେନ ୱୋସିତୋ। ମୁନୀତି ମୋନେୟ୍ୟେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଖୀଣାସୱମୁନି। ଏତାହାତି ହେଟ୍ଠା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାହି ପୁବ୍ବେନିୱାସଞ୍ଞାଣାଦୀହି। ନାଞ୍ଞଂ ଲପିତଲାପନନ୍ତି ଯୋ ପନଞ୍ଞୋ ତେୱିଜ୍ଜୋତି ଅଞ୍ଞେହି ଲପିତୱଚନମତ୍ତମେୱ ଲପତି, ତମହଂ ତେୱିଜ୍ଜୋତି ନ ୱଦାମି, ଅତ୍ତପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଞତ୍ୱା ପରସ୍ସପି ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା କଥେନ୍ତମେୱାହଂ ତେୱିଜ୍ଜୋତି ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। କଲନ୍ତି କୋଟ୍ଠାସଂ। ନାଗ୍ଘତୀତି ନ ପାପୁଣାତି। ଇଦାନି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗୱତୋ କଥାୟ ପସନ୍ନୋ ପସନ୍ନାକାରଂ କରୋନ୍ତୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତନ୍ତିଆଦିମାହ।

୯। ଜାଣୁସ୍ସୋଣିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୦। ନୱମେ ଯସ୍ସସ୍ସୂତି ଯସ୍ସ ଭୱେୟ୍ୟୁଂ। ଯଞ୍ଞୋତିଆଦୀସୁ ଯଜିତବ୍ବୋତି ଯଞ୍ଞୋ, ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ସଦ୍ଧନ୍ତି ମତକଭତ୍ତଂ। ଥାଲିପାକୋତି ୱରପୁରିସାନଂ ଦାତବ୍ବଯୁତ୍ତଂ ଭତ୍ତଂ। ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମନ୍ତି ୱୁତ୍ତାୱସେସଂ ଯଂକିଞ୍ଚି ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମଂ ନାମ। ତେୱିଜ୍ଜେସୁ ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଦାନଂ ଦଦେୟ୍ୟାତି ସବ୍ବମେତଂ ଦାନଂ ତେୱିଜ୍ଜେସୁ ଦଦେୟ୍ୟ, ତେୱିଜ୍ଜା ବ୍ରାହ୍ମଣାୱ ପଟିଗ୍ଗହେତୁଂ ଯୁତ୍ତାତି ଦସ୍ସେତି। ସେସମେତ୍ଥ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟମେୱାତି।

୧୦। ସଙ୍ଗାରୱସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୧। ଦସମେ ସଙ୍ଗାରୱୋତି ଏୱଂନାମକୋ ରାଜଗହନଗରେ ଜିଣ୍ଣପଟିସଙ୍ଖରଣକାରକୋ ଆୟୁତ୍ତକବ୍ରାହ୍ମଣୋ। ଉପସଙ୍କମୀତି ଭୁତ୍ତପାତରାସୋ ହୁତ୍ୱା ମହାଜନପରିୱୁତୋ ଉପସଙ୍କମି। ମୟମସ୍ସୂତି ଏତ୍ଥ ଅସ୍ସୂତି ନିପାତମତ୍ତଂ, ମୟଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ବ୍ରାହ୍ମଣା ନାମାତି ଇଦମେୱ ଅତ୍ଥପଦଂ। ଯଞ୍ଞଂ ଯଜାମାତି ବାହିରସମୟେ ସବ୍ବଚତୁକ୍କେନ ସବ୍ବଟ୍ଠକେନ ସବ୍ବସୋଳସକେନ ସବ୍ବଦ୍ୱତ୍ତିଂସାୟ ସବ୍ବଚତୁସଟ୍ଠିୟା ସବ୍ବସତେନ ସବ୍ବପଞ୍ଚସତେନାତି ଚ ଏୱଂ ପାଣଘାତପଟିସଂଯୁତ୍ତୋ ଯଞ୍ଞୋ ନାମ ହୋତି। ତଂ ସନ୍ଧାୟେୱମାହ। ଅନେକସାରୀରିକନ୍ତି ଅନେକସରୀରସମ୍ଭୱଂ। ଯଦିଦନ୍ତି ଯା ଏସା। ଯଞ୍ଞାଧିକରଣନ୍ତି ଯଜନକାରଣା ଚେୱ ଯାଜନକାରଣା ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ବହୂନଂ ଦଦନ୍ତେପି ଦାପେନ୍ତେପି ବହୂସୁପି ବହୂନଂ ଦେନ୍ତେସୁପି ଦାପେନ୍ତେସୁପି ପୁଞ୍ଞପଟିପଦା ଅନେକସାରୀରିକା ନାମ ହୋତି। ତଂ ସନ୍ଧାୟେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତୁୟ୍ହଞ୍ଚ ତୁୟ୍ହଞ୍ଚ ଯଜାମୀତି ୱଦନ୍ତସ୍ସାପି ତ୍ୱଞ୍ଚ ତ୍ୱଞ୍ଚ ଯଜାହୀତି ଆଣାପେନ୍ତସ୍ସାପି ଚ ଅନେକସାରୀରିକାୱ ହୋତି। ତମ୍ପି ସନ୍ଧାୟେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ସ ୱା ତସ୍ସ ୱାତି ଯସ୍ମା ୱା ତସ୍ମା ୱା। ଏକମତ୍ତାନଂ ଦମେତୀତି ଅତ୍ତନୋ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦମନୱସେନ ଏକଂ ଅତ୍ତାନମେୱ ଦମେତି। ଏକମତ୍ତାନଂ ସମେତୀତି ଅତ୍ତନୋ ରାଗାଦିସମନୱସେନ ଏକଂ ଅତ୍ତାନମେୱ ସମେତି। ପରିନିବ୍ବାପେତୀତି ରାଗାଦିପରିନିବ୍ବାନେନେୱ ପରିନିବ୍ବାପେତି। ଏୱମସ୍ସାୟନ୍ତି ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଅୟଂ।

ଏୱମିଦଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅୟଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପସୁଘାତକସଂଯୁତ୍ତଂ ମହାଯଞ୍ଞଂ ଅନେକସାରୀରିକଂ ପୁଞ୍ଞପଟିପଦଂ ୱଦେତି, ପବ୍ବଜ୍ଜାମୂଲକଂ ପନ ପୁଞ୍ଞପ୍ପୱତ୍ତିପଟିପଦଂ ଏକସାରୀରିକନ୍ତି ୱଦେତି। ନେୱାୟଂ ଏକସାରୀରିକଂ ଜାନାତି, ନ ଅନେକସାରୀରିକଂ, ହନ୍ଦସ୍ସ ଏକସାରୀରିକଞ୍ଚ ଅନେକସାରୀରିକଞ୍ଚ ପଟିପଦଂ ଦେସେସ୍ସାମୀ''ତି ଉପରି ଦେସନଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତୋ ତେନ ହି ବ୍ରାହ୍ମଣାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯଥା ତେ ଖମେୟ୍ୟାତି ଯଥା ତୁୟ୍ହଂ ରୁଚ୍ଚେୟ୍ୟ। ଇଧ ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତିଆଦି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ। ଏଥାୟଂ ମଗ୍ଗୋତି ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ଅହମନୁସାସାମି, ଅୟଂ ମଗ୍ଗୋ। ଅୟଂ ପଟିପଦାତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଯଥା ପଟିପନ୍ନୋତି ଯେନ ମଗ୍ଗେନ ପଟିପନ୍ନୋ। ଅନୁତ୍ତରଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟୋଗଧନ୍ତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗସଙ୍ଖାତସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟସ୍ସ ଅନୁତ୍ତରଂ ଓଗଧଂ ଉତ୍ତମପତିଟ୍ଠାଭୂତଂ ନିବ୍ବାନଂ। ଇଚ୍ଚାୟନ୍ତି ଇତି ଅୟଂ।

ଅପ୍ପଟ୍ଠତରାତି ଯତ୍ଥ ବହୂହି ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରେହି ୱା ଉପକରଣେହି ୱା ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥି। ଅପ୍ପସମାରମ୍ଭତରାତି ଯତ୍ଥ ବହୂନଂ କମ୍ମଚ୍ଛେଦୱସେନ ପୀଳାସଙ୍ଖାତୋ ସମାରମ୍ଭୋ ନତ୍ଥି। ସେୟ୍ୟଥାପି ଭୱଂ ଗୋତମୋ , ଭୱଂ ଚାନନ୍ଦୋ, ଏତେ ମେ ପୁଜ୍ଜାତି ଯଥା ଭୱଂ ଗୋତମୋ, ଭୱଞ୍ଚାନନ୍ଦୋ, ଏୱରୂପା ମମ ପୂଜିତା, ତୁମ୍ହେୟେୱ ଦ୍ୱେ ଜନା ମୟ୍ହଂ ପୁଜ୍ଜା ଚ ପାସଂସା ଚାତି ଇମମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାୟେତଂ ୱଦତି। ତସ୍ସ କିର ଏୱଂ ଅହୋସି – ''ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ମଂୟେୱ ଇମଂ ପଞ୍ହଂ କଥାପେତୁକାମୋ, ଅତ୍ତନୋ ଖୋ ପନ ୱଣ୍ଣେ ୱୁତ୍ତେ ପଦୁସ୍ସନକୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ''ତି। ତସ୍ମା ପଞ୍ହଂ ଅକଥେତୁକାମୋ ୱଣ୍ଣଭଣନେନ ୱିକ୍ଖେପଂ କରୋନ୍ତୋ ଏୱମାହ।

ନଖୋ ତ୍ୱାହନ୍ତି ନ ଖୋ ତେ ଅହଂ। ଥେରୋପି କିର ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପଞ୍ହଂ ଅକଥେତୁକାମୋ ପରିୱତ୍ତତି, ଇମଂ ପଞ୍ହଂ ଏତଂଯେୱ କଥାପେସ୍ସାମୀ’’ତି। ତସ୍ମା ନଂ ଏୱମାହ।

ସହଧମ୍ମିକନ୍ତି ସକାରଣଂ। ସଂସାଦେତୀତି ସଂସୀଦାପେତି। ନୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୀତି ନ କଥେତି। ଯଂନୂନାହଂ ପରିମୋଚେଯ୍ୟନ୍ତି ଯଂନୂନାହଂ ଉଭୋପେତେ ୱିହେସତୋ ପରିମୋଚେଯ୍ୟଂ। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ହି ଆନନ୍ଦେନ ପୁଚ୍ଛିତଂ ପଞ୍ହଂ ଅକଥେନ୍ତୋ ୱିହେସେତି, ଆନନ୍ଦୋପି ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଅକଥେନ୍ତଂ କଥାପେନ୍ତୋ। ଇତି ଉଭୋପେତେ ୱିହେସତୋ ମୋଚେସ୍ସାମୀତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏୱମାହ। କା ନ୍ୱଜ୍ଜାତି କା ନୁ ଅଜ୍ଜ। ଅନ୍ତରାକଥା ଉଦପାଦୀତି ଅଞ୍ଞିସ୍ସା କଥାଯ ଅନ୍ତରନ୍ତରେ କତରା କଥା ଉପ୍ପଜ୍ଜୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ତଦା କିର ରାଜନ୍ତେପୁରେ ତୀଣି ପାଟିହାରିଯାନି ଆରବ୍ଭ କଥା ଉଦପାଦି, ତଂ ପୁଚ୍ଛାମୀତି ସତ୍ଥା ଏୱମାହ। ଅଥ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ‘‘ଇଦାନି ୱତ୍ତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି ରାଜନ୍ତେପୁରେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ କଥଂ ଆରୋଚେନ୍ତୋ ଅଯଂ ଖ୍ୱଜ୍ଜ, ଭୋ ଗୋତମାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅଯଂ ଖ୍ୱଜ୍ଜାତି ଅଯଂ ଖୋ ଅଜ୍ଜ। ପୁବ୍ବେ ସୁଦନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସୁଦନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ଉତ୍ତରି ମନୁସ୍ସଧମ୍ମାତି ଦସକୁସଲକମ୍ମପଥସଙ୍ଖାତା ମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଉତ୍ତରିଂ। ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିଯଂ ଦସ୍ସେସୁନ୍ତି ଭିକ୍ଖାଚାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଆକାସେନେୱ ଗମିଂସୁ ଚେୱ ଆଗମିଂସୁ ଚାତି ଏୱଂ ପୁବ୍ବେ ପୱତ୍ତଂ ଆକାସଗମନଂ ସନ୍ଧାଯେୱମାହ। ଏତରହି ପନ ବହୁତରା ଚ ଭିକ୍ଖୂତି ଇଦଂ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ‘‘ପୁବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୂ ‘ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯେ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମା’ତି ମଞ୍ଞେ ଏୱମକଂସୁ, ଇଦାନି ପଚ୍ଚଯାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ସୋପ୍ପେନ ଚେୱ ପମାଦେନ ଚ ୱୀତିନାମେନ୍ତୀ’’ତି ଲଦ୍ଧିଯା ଏୱମାହ।

ପାଟିହାରିଯାନୀତି ପଚ୍ଚନୀକପଟିହରଣୱସେନ ପାଟିହାରିଯାନି। ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିଯନ୍ତି ଇଜ୍ଝନୱସେନ ଇଦ୍ଧି, ପଟିହରଣୱସେନ ପାଟିହାରିଯଂ, ଇଦ୍ଧିଯେୱ ପାଟିହାରିଯଂ ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିଯଂ। ଇତରେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧନ୍ତିଆଦୀନଂ ଅତ୍ଥୋ ଚେୱ ଭାୱନାନଯୋ ଚ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୨।୩୬୫) ୱିତ୍ଥାରିତୋୱ।

ନିମିତ୍ତେନଆଦିସତୀତି ଆଗତନିମିତ୍ତେନ ୱା ଗତନିମିତ୍ତେନ ୱା ଠିତନିମିତ୍ତେନ ୱା ‘‘ଇଦଂ ନାମ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି କଥେତି। ତତ୍ରିଦଂ ୱତ୍ଥୁ – ଏକୋ କିର ରାଜା ତିସ୍ସୋ ମୁତ୍ତା ଗହେତ୍ୱା ପୁରୋହିତଂ ପୁଚ୍ଛି ‘‘କିଂ ମେ, ଆଚରିଯ, ହତ୍ଥେ’’ତି। ସୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଓଲୋକେସି, ତେନ ଚ ସମଯେନ ଏକା ସରବୂ ‘‘ମକ୍ଖିକଂ ଗହେସ୍ସାମୀ’’ତି ପକ୍ଖନ୍ତା, ଗହଣକାଲେ ମକ୍ଖିକା ପଲାତା। ସୋ ମକ୍ଖିକାଯ ମୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ମୁତ୍ତା ମହାରାଜା’’ତି ଆହ। ମୁତ୍ତା ତାୱ ହୋନ୍ତୁ, କତି ମୁତ୍ତାତି। ସୋ ପୁନ ନିମିତ୍ତଂ ଓଲୋକେସି। ଅଥାୱିଦୂରେ କୁକ୍କୁଟୋ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସଦ୍ଦଂ ନିଚ୍ଛାରେସି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ‘‘ତିସ୍ସୋ ମହାରାଜା’’ତି ଆହ। ଏୱଂ ଏକଚ୍ଚୋ ଆଗତନିମିତ୍ତେନ କଥେତି। ଏତେନୁପାଯେନ ଗତଠିତନିମିତ୍ତେହିପି କଥନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱମ୍ପି ତେ ମନୋତି ଏୱଂ ତୱ ମନୋ ସୋମନସ୍ସିତୋ ୱା ଦୋମନସ୍ସିତୋ ୱା କାମୱିତକ୍କାଦିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱାତି। ଦୁତିଯଂ ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଇତିପି ତେ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଇତିପି ତୱ ଚିତ୍ତଂ, ଇମଞ୍ଚ ଇମଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଂ ଚିନ୍ତଯମାନଂ ପୱତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ବହୁଂ ଚେପି ଆଦିସତୀତି ବହୁଂ ଚେପି କଥେତି। ତଥେୱ ତଂ ହୋତୀତି ଯଥା କଥିତଂ, ତଥେୱ ହୋତି।

ଅମନୁସ୍ସାନନ୍ତି ଯକ୍ଖପିସାଚାଦୀନଂ। ଦେୱତାନନ୍ତି ଚାତୁମହାରାଜିକାଦୀନଂ। ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱାତି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଞତ୍ୱା କଥେନ୍ତାନଂ ସୁତ୍ୱା। ୱିତକ୍କୱିପ୍ଫାରସଦ୍ଦନ୍ତି ୱିତକ୍କୱିପ୍ଫାରୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱିପ୍ପଲପନ୍ତାନଂ ସୁତ୍ତପମତ୍ତାଦୀନଂ ସଦ୍ଦଂ। ସୁତ୍ୱାତି ତଂ ସୁତ୍ୱା। ଯଂ ୱିତକ୍କଯତୋ ତସ୍ସ ସୋ ସଦ୍ଦୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତସ୍ସ ୱସେନ ‘‘ଏୱମ୍ପି ତେ ମନୋ’’ତିଆଦିସତି।

ତତ୍ରିମାନି ୱତ୍ଥୂନି – ଏକୋ କିର ମନୁସ୍ସୋ ‘‘ଅଟ୍ଟଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗାମା ନଗରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ‘‘ୱିନିଚ୍ଛଯସଭାଯଂ ରଞ୍ଞୋ ଚ ରାଜମହାମତ୍ତାନଞ୍ଚ ଇଦଂ କଥେସ୍ସାମି ଇଦଂ କଥେସ୍ସାମୀ’’ତି ୱିତକ୍କେନ୍ତୋ ରାଜକୁଲଂ ଗତୋ ୱିଯ ରଞ୍ଞୋ ପୁରତୋ ଠିତୋ ୱିଯ ଅଟ୍ଟକାରକେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତୋ ୱିଯ ଚ ଅହୋସି, ତସ୍ସ ତଂ ୱିତକ୍କୱିପ୍ଫାରୱସେନ ନିଚ୍ଛରନ୍ତଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଏକୋ ପୁରିସୋ ‘‘କେନଟ୍ଠେନ ଗଚ୍ଛସୀ’’ତି ଆହ। ଅଟ୍ଟକମ୍ମେନାତି। ଗଚ୍ଛ, ଜଯୋ ତେ ଭୱିସ୍ସତୀତି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଟ୍ଟଂ କତ୍ୱା ଜଯମେୱ ପାପୁଣି।

ଅପରୋପି ଥେରୋ ମୋଳିଯଗାମେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରି। ଅଥ ନଂ ନିକ୍ଖମନ୍ତଂ ଏକା ଦାରିକା ଅଞ୍ଞୱିହିତା ନ ଅଦ୍ଦସ। ସୋ ଗାମଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେତ୍ୱା ତଂ ଦିସ୍ୱା ୱିତକ୍କେନ୍ତୋ ଅଗମାସି। ଗଚ୍ଛନ୍ତୋଯେୱ ଚ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ କୁରୁମାନା ଦାରିକା ନ ଅଦ୍ଦସା’’ତି ୱଚୀଭେଦଂ ଅକାସି। ପସ୍ସେ ଠିତୋ ଏକୋ ପୁରିସୋ ସୁତ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହେ, ଭନ୍ତେ, ମୋଳିଯଗାମେ ଚରିତ୍ଥା’’ତି ଆହ।

ମନୋସଙ୍ଖାରାପଣିହିତାତି ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରା ସୁଟ୍ଠପିତା। ୱିତକ୍କେସ୍ସତୀତି ୱିତକ୍କଯିସ୍ସତି ପୱତ୍ତଯିସ୍ସତୀତି ପଜାନାତି। ପଜାନନ୍ତୋ ଚ ଆଗମନେନ ଜାନାତି, ପୁବ୍ବଭାଗେନ ଜାନାତି, ଅନ୍ତୋସମାପତ୍ତିଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଅପଲୋକେତ୍ୱା ଜାନାତି। ଆଗମନେନ ଜାନାତି ନାମ କସିଣପରିକମ୍ମକାଲେଯେୱ ‘‘ଯେନାକାରେନେସ କସିଣଭାୱନଂ ଆରଦ୍ଧୋ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ୱା…ପେ… ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ୱା ଅଟ୍ଠ ୱା ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେସ୍ସତୀ’’ତି ଜାନାତି।

ପୁବ୍ବଭାଗେନ ଜାନାତି ନାମ ପଠମୱିପସ୍ସନାଯ ଆରଦ୍ଧାଯଯେୱ ଜାନାତି, ‘‘ଯେନାକାରେନ ଏସ ୱିପସ୍ସନଂ ଆରଦ୍ଧୋ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ ୱା ନିବ୍ବତ୍ତେସ୍ସତି…ପେ… ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଂ ୱା ନିବ୍ବତ୍ତେସ୍ସତୀ’’ତି ଜାନାତି। ଅନ୍ତୋସମାପତ୍ତିଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଜାନାତି ନାମ – ‘‘ଯେନାକାରେନ ଇମସ୍ସ ମନୋସଙ୍ଖାରା ସୁଟ୍ଠପିତା, ଇମସ୍ସ ନାମ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନନ୍ତରା ଇମଂ ନାମ ୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କେସ୍ସତି, ଇତୋ ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ଏତସ୍ସ ହାନଭାଗିଯୋ ୱା ସମାଧି ଭୱିସ୍ସତି ଠିତିଭାଗିଯୋ ୱା ୱିସେସଭାଗିଯୋ ୱା ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯୋ ୱା, ଅଭିଞ୍ଞାଯୋ ୱା ନିବ୍ବତ୍ତେସ୍ସତୀ’’ତି ଜାନାତି। ତତ୍ଥ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଚେତୋପରିଯଞ୍ଞାଣଲାଭୀ ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂଯେୱ ଚିତ୍ତଂ ଜାନାତି, ନ ଅରିଯାନଂ। ଅରିଯେସୁପି ହେଟ୍ଠିମୋ ଉପରିମସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଜାନାତି, ଉପରିମୋ ପନ ହେଟ୍ଠିମସ୍ସ ଜାନାତି। ଏତେସୁ ଚ ସୋତାପନ୍ନୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜତି…ପେ… ଅରହା ଅରହତ୍ତଫଲସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜତି। ଉପରିମୋ ହେଟ୍ଠିମଂ ନ ସମାପଜ୍ଜତି। ତେସଞ୍ହି ହେଟ୍ଠିମା ହେଟ୍ଠିମା ସମାପତ୍ତି ତତ୍ରୱତ୍ତିଯେୱ ହୋତି। ତଥେୱ ତଂହୋତୀତି ଏତଂ ଏକଂସେନ ତଥେୱ ହୋତି। ଚେତୋପରିଯଞ୍ଞାଣୱସେନ ଞାତଞ୍ହି ଅଞ୍ଞଥାଭାୱି ନାମ ନତ୍ଥି।

ଏୱଂ ୱିତକ୍କେଥାତି ଏୱଂ ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କାଦଯୋ ପୱତ୍ତେନ୍ତା ୱିତକ୍କେଥ। ମା ଏୱଂ ୱିତକ୍କଯିତ୍ଥାତି ଏୱଂ କାମୱିତକ୍କାଦଯୋ ପୱତ୍ତେନ୍ତା ମା ୱିତକ୍କଯିତ୍ଥ। ଏୱଂ ମନସି କରୋଥାତି ଏୱଂ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞମେୱ, ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞାଦୀସୁ ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ମନସି କରୋଥ। ମା ଏୱନ୍ତି ନିଚ୍ଚନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ମା ମନସା କରିତ୍ଥ। ଇଦନ୍ତି ଇଦଂ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣରାଗଂ ପଜହଥ। ଇଦଞ୍ଚ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜାତି ଇଦଂ ଚତୁମଗ୍ଗଫଲପ୍ପଭେଦଂ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମମେୱ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ପାପୁଣିତ୍ୱା ନିପ୍ଫାଦେତ୍ୱା ୱିହରଥ।

ମାଯାସହଧମ୍ମରୂପଂ ୱିଯ ଖାଯତୀତି ମାଯାଯ ସମାନକାରଣଜାତିକଂ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାତି। ମାଯାକାରୋପି ହି ଉଦକଂ ଗହେତ୍ୱା ତେଲଂ କରୋତି, ତେଲଂ ଗହେତ୍ୱା ଉଦକନ୍ତି ଏୱଂ ଅନେକରୂପଂ ମାଯଂ ଦସ୍ସେତି। ଇଦମ୍ପି ପାଟିହାରିଯଂ ତଥାରୂପମେୱାତି। ଇଦମ୍ପି ମେ, ଭୋ ଗୋତମ, ପାଟିହାରିଯଂ ମାଯାସହଧମ୍ମରୂପଂ ୱିଯ ଖାଯତୀତି ଚିନ୍ତାମଣିକୱିଜ୍ଜାସରିକ୍ଖକତଂ ସନ୍ଧାଯ ଏୱଂ ଆହ। ଚିନ୍ତାମଣିକୱିଜ୍ଜଂ ଜାନନ୍ତାପି ହି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତମେୱ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ଇଦଂ ନାମ ୱିତକ୍କେନ୍ତୋ ଆଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ଜାନନ୍ତି। ତଥା ‘‘ଇଦଂ ନାମ ୱିତକ୍କେନ୍ତୋ ଠିତୋ, ଇଦଂ ନାମ ୱିତକ୍କେନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋ, ଇଦଂ ନାମ ୱିତକ୍କେନ୍ତୋ ନିପନ୍ନୋ’’ତି ଜାନନ୍ତି।

ଅଭିକ୍କନ୍ତତରନ୍ତି ସୁନ୍ଦରତରଂ। ପଣୀତତରନ୍ତି ଉତ୍ତମତରଂ। ଭୱଞ୍ହି ଗୋତମୋ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରନ୍ତି ଇଧ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅୱସେସଂ ଆଦେସନାପାଟିହାରିଯଂ ବାହିରକନ୍ତି ନ ଗଣ୍ହି। ଇଦଞ୍ଚ ପନ ସବ୍ବଂ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତଥାଗତସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ କଥେନ୍ତୋଯେୱ ଆହ। ଅଦ୍ଧା ଖୋ ତ୍ୱାଯନ୍ତି ଏକଂସେନେୱ ତଯା ଅଯଂ। ଆସଜ୍ଜ ଉପନୀଯ ୱାଚା ଭାସିତାତି ମମ ଗୁଣେ ଘଟ୍ଟେତ୍ୱା ମମେୱ ଗୁଣାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଉପନୀତା ୱାଚା ଭାସିତା। ଅପିଚ ତ୍ୱାହଂ ବ୍ଯାକରିସ୍ସାମୀତି ଅପିଚ ତେ ଅହମେୱ କଥେସ୍ସାମୀତି। ସେସଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ବ୍ରାହ୍ମଣୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

(୭) ୨। ମହାୱଗ୍ଗୋ

୧। ତିତ୍ଥାଯତନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୨। ଦୁତିଯସ୍ସ ପଠମେ ତିତ୍ଥାଯତନାନୀତି ତିତ୍ଥଭୂତାନି ଆଯତନାନି, ତିତ୍ଥିଯାନଂ ୱା ଆଯତନାନି। ତତ୍ଥ ତିତ୍ଥଂ ଜାନିତବ୍ବଂ, ତିତ୍ଥକରା ଜାନିତବ୍ବା, ତିତ୍ଥିଯା ଜାନିତବ୍ବା, ତିତ୍ଥିଯସାୱକା ଜାନିତବ୍ବା। ତିତ୍ଥଂ ନାମ ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଯୋ। ତିତ୍ଥକରା ନାମ ତାସଂ ଦିଟ୍ଠୀନଂ ଉପ୍ପାଦକା। ତିତ୍ଥିଯା ନାମ ଯେସଂ ତା ଦିଟ୍ଠିଯୋ ରୁଚ୍ଚନ୍ତି ଖମନ୍ତି। ତିତ୍ଥିଯସାୱକା ନାମ ତେସଂ ପଚ୍ଚଯଦାଯକା। ଆଯତନନ୍ତି ''କମ୍ବୋଜୋ ଅସ୍ସାନଂ ଆଯତନଂ, ଗୁନ୍ନଂ ଦକ୍ଖିଣାପଥୋ ଆଯତନ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସଞ୍ଜାତିଟ୍ଠାନଂ ଆଯତନଂ ନାମ।

''ମନୋରମେ ଆଯତନେ, ସେୱନ୍ତି ନଂ ୱିହଙ୍ଗମା;

ଛାଯଂ ଛାଯତ୍ଥିନୋ ଯନ୍ତି, ଫଲତ୍ଥଂ ଫଲଭୋଜିନୋ''ତି। (ଅ। ନି। ୫।୩୮) –

ଏତ୍ଥ ସମୋସରଣଟ୍ଠାନଂ। ''ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିମୁତ୍ତାଯତନାନୀ''ତି (ଅ। ନି। ୫।୨୬) ଏତ୍ଥ କାରଣଂ। ତଂ ଇଧ ସବ୍ବମ୍ପି ଲବ୍ଭତି। ସବ୍ବେପି ହି ଦିଟ୍ଠିଗତିକା ସଞ୍ଜାଯମାନା ଇମେସୁଯେୱ ତୀସୁ ଠାନେସୁ ସଞ୍ଜାଯନ୍ତି, ସମୋସରଣମାନାପି ଏତେସୁଯେୱ ତୀସୁ ଠାନେସୁ ସମୋସରନ୍ତି ସନ୍ନିପତନ୍ତି, ଦିଟ୍ଠିଗତିକଭାୱେ ଚ ନେସଂ ଏତାନେୱ ତୀଣି କାରଣାନୀତି ତିତ୍ଥଭୂତାନି ସଞ୍ଜାତିଆଦିନା ଅତ୍ଥେନ ଆଯତନାନୀତିପି ତିତ୍ଥାଯତନାନି। ତେନେୱତ୍ଥେନ ତିତ୍ଥିଯାନଂ ଆଯତନାନୀତିପି ତିତ୍ଥାଯତନାନି। ସମନୁଯୁଞ୍ଜିଯମାନାନୀତି କା ନାମେତା ଦିଟ୍ଠିଯୋତି ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛିଯମାନାନି। ସମନୁଗାହିଯମାନାନୀତି କିଂକାରଣା ଏତା ଦିଟ୍ଠିଯୋ ଉପ୍ପନ୍ନାତି ଏୱଂ ସମ୍ମା ଅନୁଗ୍ଗାହିଯମାନାନି। ସମନୁଭାସିଯମାନାନୀତି ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜେଥ ଏତାନି ପାପକାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନୀତି ଏୱଂ ସମ୍ମା ଅନୁସାସିଯମାନାନି। ଅପିଚ ତୀଣିପି ଏତାନି ଅନୁଯୋଗପୁଚ୍ଛାୱେୱଚନାନେୱ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ – ''ସମନୁଯୁଞ୍ଜତୀତି ୱା ସମନୁଗ୍ଗାହତୀତି ୱା ସମନୁଭାସତୀତି ୱା ଏସେସେ ଏକଟ୍ଠେ ସମେ ସମଭାଗେ ତଜ୍ଜାତେ ତଞ୍ଞେୱା''ତି।

ପରମ୍ପିଗନ୍ତ୍ୱାତି ଆଚରିଯପରମ୍ପରା ଲଦ୍ଧିପରମ୍ପରା ଅତ୍ତଭାୱପରମ୍ପରାତି ଏତେସୁ ଯଂକିଞ୍ଚି ପରମ୍ପରଂ ଗନ୍ତ୍ୱାପି। ଅକିରିଯାଯ ସଣ୍ଠହନ୍ତୀତି ଅକିରିଯମତ୍ତେ ସଂତିଟ୍ଠନ୍ତି। ''ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯୋ ପୁବ୍ବେକତୱାଦୀ, ଅମ୍ହାକଂ ପାଚରିଯୋ ପୁବ୍ବେକତୱାଦୀ, ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯପାଚରିଯୋ ପୁବ୍ବେକତୱାଦୀ। ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯୋ ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନୱାଦୀ , ଅମ୍ହାକଂ ପାଚରିଯୋ ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନୱାଦୀ, ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯପାଚରିଯୋ ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନୱାଦୀ। ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯୋ ଅହେତୁଅପଚ୍ଚଯୱାଦୀ, ଅମ୍ହାକଂ ପାଚରିଯୋ ଅହେତୁଅପଚ୍ଚଯୱାଦୀ, ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯପାଚରିଯୋ ଅହେତୁଅପଚ୍ଚଯୱାଦୀ''ତି ଏୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନି ହି ଏତାନି ଆଚରିଯପରମ୍ପରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ନାମ। ''ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯୋ ପୁବ୍ବେକତଲଦ୍ଧିକୋ, ଅମ୍ହାକଂ ପାଚରିଯୋ…ପେ… ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯପାଚରିଯୋ ଅହେତୁଅପଚ୍ଚଯଲଦ୍ଧିକୋ''ତି ଏୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନି ଲଦ୍ଧିପରମ୍ପରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ନାମ। ''ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱୋ ପୁବ୍ବେକତହେତୁ, ଅମ୍ହାକଂ ପାଚରିଯସ୍ସ…ପେ… ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯପାଚରିଯସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱୋ ଅହେତୁ ଅପଚ୍ଚଯୋ''ତି ଏୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନି ଅତ୍ତଭାୱପରମ୍ପରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ନାମ। ଏୱଂ ପନ ସୁୱିଦୂରମ୍ପି ଗଚ୍ଛନ୍ତାନି ଅକିରିଯମତ୍ତେଯେୱ ସଣ୍ଠହନ୍ତି, ଏକୋପି ଏତେସଂ ଦିଟ୍ଠିଗତିକାନଂ କତ୍ତା ୱା କାରେତା ୱା ନ ପଞ୍ଞାଯତି।

ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋତି ସତ୍ତୋ। କାମଞ୍ଚ ପୁରିସୋତିପି ୱୁତ୍ତେ ପୁଗ୍ଗଲୋତିପି ୱୁତ୍ତେ ସତ୍ତୋଯେୱ ୱୁତ୍ତୋ ହୋତି, ଅଯଂ ପନ ସମ୍ମୁତିକଥା ନାମ ଯୋ ଯଥା ଜାନାତି, ତସ୍ସ ତଥା ୱୁଚ୍ଚତି। ପଟିସଂୱେଦେତୀତି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଜାନାତି ପଟିସଂୱିଦିତଂ କରୋତି, ଅନୁଭୱତି ୱା। ପୁବ୍ବେକତହେତୂତି ପୁବ୍ବେକତକାରଣା, ପୁବ୍ବେକତକମ୍ମପଚ୍ଚଯେନେୱ ପଟିସଂୱେଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମିନା କମ୍ମୱେଦନଞ୍ଚ କିରିଯୱେଦନଞ୍ଚ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଏକଂ ୱିପାକୱେଦନମେୱ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି। ଯେ ୱା ଇମେ ପିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା ଆବାଧା ସେମ୍ହସମୁଟ୍ଠାନା ୱାତସମୁଟ୍ଠାନା ସନ୍ନିପାତିକା ଉତୁପରିଣାମଜା ୱିସମପରିହାରଜା ଓପକ୍କମିକା ଆବାଧା କମ୍ମୱିପାକଜା ଆବାଧାତି ଅଟ୍ଠ ରୋଗା ୱୁତ୍ତା, ତେସୁ ସତ୍ତ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଏକଂ ୱିପାକୱେଦନଂଯେୱ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି। ଯେପିମେ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯଂ ଉପପଜ୍ଜୱେଦନୀଯଂ ଅପରପରିଯାଯୱେଦନୀଯନ୍ତି ତଯୋ କମ୍ମରାସଯୋ ୱୁତ୍ତା, ତେସୁପି ଦ୍ୱେ ପଟିବାହିତ୍ୱା ଏକଂ ଅପରପରିଯାଯକମ୍ମଂଯେୱ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି। ଯେପିମେ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯୋ ୱିପାକୋ ଉପପଜ୍ଜୱେଦନୀଯୋ ଅପରପରିଯାଯୱେଦନୀଯୋତି ତଯୋ ୱିପାକରାସଯୋ ୱୁତ୍ତା, ତେସୁପି ଦ୍ୱେ ପଟିବାହିତ୍ୱା ଏକଂ ଅପରପରିଯାଯୱିପାକମେୱ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି। ଯେପିମେ କୁସଲଚେତନା ଅକୁସଲଚେତନା ୱିପାକଚେତନା କିରିଯଚେତନାତି ଚତ୍ତାରୋ ଚେତନାରାସଯୋ ୱୁତ୍ତା, ତେସୁପି ତଯୋ ପଟିବାହିତ୍ୱା ଏକଂ

ୱିପାକଚେତନଂଯେୱ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି।

ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୂତି ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନକାରଣା, ଇସ୍ସରେନ ନିମ୍ମିତତ୍ତା ପଟିସଂୱେଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଂ ହି ତେସଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ଇମା ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଅତ୍ତନା କତମୂଲକେନ ୱା ଆଣତ୍ତିମୂଲକେନ ୱା ପୁବ୍ବେକତେନ ୱା ଅହେତୁଅପଚ୍ଚଯା ୱା ପଟିସଂୱେଦିତୁଂ ନାମ ନ ସକ୍କା, ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନକାରଣାଯେୱ ପନ ଇମା ପଟିସଂୱେଦେତୀତି। ଏୱଂୱାଦିନୋ ପନେତେ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତେସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ରୋଗେସୁ ଏକମ୍ପି ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ସବ୍ବେ ପଟିବାହନ୍ତି, ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତେସୁ ଚ ତୀସୁ କମ୍ମରାସୀସୁ ତୀସୁ ୱିପାକରାସୀସୁ ଚତୂସୁ ଚେତନାରାସୀସୁ ଏକମ୍ପି ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ସବ୍ବେପି ପଟିବାହନ୍ତି।

ଅହେତୁଅପଚ୍ଚଯାତି ହେତୁଞ୍ଚ ପଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ୱିନା, ଅକାରଣେନେୱ ପଟିସଂୱେଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଞ୍ହି ନେସଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ଇମା ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଅତ୍ତନା କତମୂଲକେନ ୱା ଆଣତ୍ତିମୂଲକେନ ୱା ପୁବ୍ବେକତେନ ୱା ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୁନା ୱା ପଟିସଂୱେଦିତୁଂ ନାମ ନ ସକ୍କା, ଅହେତୁଅପଚ୍ଚଯାଯେୱ ପନ ଇମା ପଟିସଂୱେଦେତୀତି। ଏୱଂୱାଦିନୋ ପନେତେ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତେସୁ ରୋଗାଦୀସୁ ଏକମ୍ପି ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ପଟିବାହନ୍ତି।

ଏୱଂ ସତ୍ଥା ମାତିକଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଇଦାନି ତଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଏୱଂ ୱଦାମୀତି ଲଦ୍ଧିପତିଟ୍ଠାପନତ୍ଥଂ ଏୱଂ ୱଦାମୀତି ଦସ୍ସେତି। ଲଦ୍ଧିଞ୍ହି ଅପ୍ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ନିଗ୍ଗଯ୍ହମାନା ଲଦ୍ଧିତୋ ଲଦ୍ଧିଂ ସଙ୍କମନ୍ତି, ଭୋ ଗୋତମ, ନ ମଯଂ ପୁବ୍ବେକତୱାଦଂ ୱଦାମାତିଆଦୀନି ୱଦନ୍ତି। ଲଦ୍ଧିଯା ପନ ପତିଟ୍ଠାପିତାଯ ସଙ୍କମିତୁଂ ଅଲଭନ୍ତା ସୁନିଗ୍ଗହିତା ହୋନ୍ତି, ଇତି ନେସଂ ଲଦ୍ଧିପତିଟ୍ଠାପନତ୍ଥଂ ଏୱଂ ୱଦାମୀତି ଆହ। ତେନହାଯସ୍ମନ୍ତୋତି ତେନ ହି ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଦି ଏତଂ ସଚ୍ଚଂ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ତେନ ତୁମ୍ହାକଂ ୱାଦେନ। ପାଣାତିପାତିନୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ପୁବ୍ବେକତହେତୂତି ଯେ କେଚି ଲୋକେ ପାଣଂ ଅତିପାତେନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ପୁବ୍ବେକତହେତୁ ପାଣାତିପାତିନୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। କିଂକାରଣା? ନ ହି ପାଣାତିପାତକମ୍ମଂ ଅତ୍ତନା କତମୂଲକେନ ନ ଆଣତ୍ତିମୂଲକେନ ନ ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୁନା ନ ଅହେତୁଅପଚ୍ଚଯା ସକ୍କା ପଟିସଂୱେଦେତୁଂ, ପୁବ୍ବେକତହେତୁଯେୱ ପଟିସଂୱେଦେତୀତି ଅଯଂ ୱୋ ଲଦ୍ଧି। ଯଥା ଚ ପାଣାତିପାତିନୋ, ଏୱଂ ପାଣାତିପାତା ୱିରମନ୍ତାପି ପୁବ୍ବେକତହେତୁଯେୱ ୱିରମିସ୍ସନ୍ତୀତି। ଇତି ଭଗୱା ତେସଂଯେୱ ଲଦ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ତେସଂ ନିଗ୍ଗହଂ ଆରୋପେତି। ଇମିନା ନଯେନ ଅଦିନ୍ନାଦାଯିନୋତିଆଦୀସୁପି ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା।

ସାରତୋପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛତନ୍ତି ସାରଭାୱେନ ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ। ଛନ୍ଦୋତି କତ୍ତୁକମ୍ୟତାଛନ୍ଦୋ। ଇଦଂ ୱା କରଣୀଯଂଇଦଂ ୱା ଅକରଣୀଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅଯଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ଇଦଂ ୱା କରଣୀଯନ୍ତି କତ୍ତବ୍ବସ୍ସ କରଣତ୍ଥାଯ, ଇଦଂ ୱା ଅକରଣୀଯନ୍ତି ଅକତ୍ତବ୍ବସ୍ସ ଅକରଣତ୍ଥାଯ କତ୍ତୁକମ୍ୟତା ୱା ପଚ୍ଚତ୍ତପୁରିସକାରୋ ୱା ନ ହୋତି। ଛନ୍ଦୱାଯାମେସୁ ୱା ଅସନ୍ତେସୁ ''ଇଦଂ କତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତିପି ''ଇଦଂ ନ କତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତିପି ନ ହୋତି। ଇତି କରଣୀଯାକରଣୀଯେ ଖୋ ପନ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ ଅନୁପଲବ୍ଭିଯମାନେତି ଏୱଂ କତ୍ତବ୍ବେ ଚ ଅକତ୍ତବ୍ବେ ଚ ଭୂତତୋ ଥିରତୋ ଅପଞ୍ଞାଯମାନେ ଅଲବ୍ଭମାନେ। ଯଦି ହି କତ୍ତବ୍ବଂ କାତୁଂ ଅକତ୍ତବ୍ବତୋ ଚ ୱିରମିତୁଂ ଲଭେଯ୍ୟ, କରଣୀଯାକରଣୀଯଂ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ ଉପଲବ୍ଭେଯ୍ୟ। ଯସ୍ମା ପନ ଉଭଯମ୍ପି ତଂ ଏସ ନୁପଲବ୍ଭତି, ତସ୍ମା ତଂ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ ନ ଉପଲବ୍ଭତି, ଏୱଂ ତସ୍ମିଂ ଚ ଅନୁପଲବ୍ଭିଯମାନେତି ଅତ୍ଥୋ। ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀନନ୍ତି ନଟ୍ଠସ୍ସତୀନଂ ୱିସ୍ସଟ୍ଠସ୍ସତୀନଂ। ଅନାରକ୍ଖାନଂ ୱିହରତନ୍ତି ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ନିରାରକ୍ଖାନଂ ୱିହରନ୍ତାନଂ। ନ ହୋତି ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ସହଧମ୍ମିକୋ ସମଣୱାଦୋତି ଏୱଂ ଭୂତାନଂ ତୁମ୍ହାକଂ ୱା ଅଞ୍ଞେସଂ ୱା ମଯଂ ସମଣାତି ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ସକାରଣୋ ସମଣୱାଦୋ ନ ହୋତି ନ ଇଜ୍ଝତି। ସମଣାପି ହି ପୁବ୍ବେକତକାରଣାଯେୱ ହୋନ୍ତି, ଅସ୍ସମଣାପି ପୁବ୍ବେକତକାରଣାଯେୱାତି। ସହଧମ୍ମିକୋତି ସକାରଣୋ। ନିଗ୍ଗହୋହୋତୀତି ମମ ନିଗ୍ଗହୋ ହୋତି, ତେ ପନ ନିଗ୍ଗହିତା ହୋନ୍ତୀତି।

ଏୱଂ ପୁବ୍ବେକତୱାଦିନୋ ନିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଇଦାନି ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନୱାଦିନୋ ନିଗ୍ଗହେତୁଂ ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ପୁବ୍ବେକତୱାଦେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ତଥା ଅହେତୁକୱାଦେପି।

ଏୱଂ ଇମେସଂ ତିତ୍ଥାଯତନାନଂ ପରମ୍ପି ଗନ୍ତ୍ୱା ଅକିରିଯାଯ ସଣ୍ଠହନଭାୱେନ ତୁଚ୍ଛଭାୱଂ ଅନିଯ୍ୟାନିକଭାୱଂ, ଅସାରଭାୱେନ ଥୁସକୋଟ୍ଟନସଦିସତଂ ଆପଜ୍ଜନଭାୱେନ ଅଗ୍ଗିସଞ୍ଞାଯ ଧମମାନଖଜ୍ଜୁପନକସରିକ୍ଖତଂ ତଂଦିଟ୍ଠିକାନଂ ପୁରିମସ୍ସପି ମଜ୍ଝିମସ୍ସପି ପଚ୍ଛିମସ୍ସପି ଅତ୍ଥଦସ୍ସନତାଯ ଅଭାୱେନ ଅନ୍ଧୱେଣୂପମତଂ ସଦ୍ଦମତ୍ତେନେୱ ତାନି ଗହେତ୍ୱା ସାରଦିଟ୍ଠିକାନଂ ପଥୱିଯଂ ପତିତସ୍ସ ବେଲୁୱପକ୍କସ୍ସ ଦଦ୍ଦଭାଯିତସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ''ପଥୱୀ ସଂୱଟ୍ଟମାନା ଆଗଚ୍ଛତୀ''ତି ସଞ୍ଞାଯ ପଲାଯନ୍ତେନ ସସକେନ ସରିକ୍ଖଭାୱଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅତ୍ତନା ଦେସିତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ସାରଭାୱଞ୍ଚେୱ ନିଯ୍ୟାନିକଭାୱଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତୁଂ ଅଯଂଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅନିଗ୍ଗହିତୋତି ଅଞ୍ଞେହି ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ନିଗ୍ଗହେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟୋ। ଅସଂକିଲିଟ୍ଠୋତି ନିକ୍କିଲେସୋ ପରିସୁଦ୍ଧୋ, ''ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ ନଂ କରିସ୍ସାମା''ତି ପୱତ୍ତେହିପି ତଥା କାତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟୋ। ଅନୁପୱଜ୍ଜୋତି ଉପୱାଦୱିନିମୁତ୍ତୋ। ଅପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠୋତି ''କିଂ ଇମିନା ହରଥ ନ''ନ୍ତି ଏୱଂ ଅପ୍ପଟିବାହିତୋ , ଅନୁପକ୍କୁଟ୍ଠୋ ୱା। ୱିଞ୍ଞୂହୀତି ପଣ୍ଡିତେହି। ଅପଣ୍ଡିତାନଞ୍ହି ଅଜାନିତ୍ୱା କଥେନ୍ତାନଂ ୱଚନଂ ଅପ୍ପମାଣଂ। ତସ୍ମା ୱିଞ୍ଞୂହୀତି ଆହ।

ଇଦାନି ତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ “କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ”ତି ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା “ଇମା ଛ ଧାତୁୟୋ”ତିଆଦିନା ନୟେନ ମାତିକଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୟଥାପଟିପାଟିୟା ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ପୁନ ଇମା ଛ ଧାତୁୟୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଧାତୁୟୋତି ସଭାୱା। ନିଜ୍ଜୀୱନିସ୍ସତ୍ତସଭାୱପ୍ପକାସକୋ ହି ସଭାୱଟ୍ଠୋ ଧାତ୍ୱଟ୍ଠୋ ନାମ। ଫସ୍ସାୟତନାନୀତି ୱିପାକଫସ୍ସାନଂ ଆକରଟ୍ଠେନ ଆୟତନାନି। ମନୋପୱିଚାରାତି ୱିତକ୍କୱିଚାରପାଦେହି ଅଟ୍ଠାରସସୁ ଠାନେସୁ ମନସ୍ସ ଉପୱିଚାରା।

ପଥୱୀଧାତୂତି ପତିଟ୍ଠାଧାତୁ। ଆପୋଧାତୂତି ଆବନ୍ଧନଧାତୁ। ତେଜୋଧାତୂତି ପରିପାଚନଧାତୁ। ୱାୟୋଧାତୂତି ୱିତ୍ଥମ୍ଭନଧାତୁ। ଆକାସଧାତୂତି ଅସମ୍ଫୁଟ୍ଠଧାତୁ। ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୂତି ୱିଜାନନଧାତୁ। ଏୱମିଦଂ ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଗତଂ। ତଂ ଖୋ ପନେତଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ଆଗତଟ୍ଠାନେ ସଙ୍ଖେପତୋପି ୱିତ୍ଥାରତୋପି କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ୱିତ୍ଥାରତୋ ଆଗତଟ୍ଠାନେ ସଙ୍ଖେପତୋ କଥେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ୱିତ୍ଥାରତୋୱ ୱଟ୍ଟତି। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ତିତ୍ଥାୟତନସୁତ୍ତେ ଇଦଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ଛଧାତୁୱସେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଗତଂ। ତଂ ଉଭୟଥାପି କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ସଙ୍ଖେପତୋ ଛଧାତୁୱସେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋପି ଏୱଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି – ପଥୱୀଧାତୁ ଆପୋଧାତୁ ତେଜୋଧାତୁ ୱାୟୋଧାତୂତି ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ମହାଭୂତାନି, ଆକାସଧାତୁ ଉପାଦାରୂପଂ। ଏକସ୍ମିଂ ଚ ଉପାଦାରୂପେ ଦିଟ୍ଠେ ସେସାନି ତେୱୀସତି ଦିଟ୍ଠାନେୱାତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବାନି। ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୂତି ଚିତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ ହୋତି, ତେନ ସହଜାତା ୱେଦନା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଫସ୍ସୋ ଚ ଚେତନା ଚ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧା ନାମ। ଚତ୍ତାରି ପନ ମହାଭୂତାନି ଚତୁନ୍ନଞ୍ଚ ମହାଭୂତାନଂ ଉପାଦାରୂପଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନାମ। ତତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧା ନାମଂ, ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ରୂପନ୍ତି ନାମଞ୍ଚ ରୂପଞ୍ଚାତି ଦ୍ୱେୟେୱ ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି, ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ସତ୍ତୋ ୱା ଜୀୱୋ ୱା ନତ୍ଥୀତି ଏୱଂ ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସଙ୍ଖେପତୋ ଛଧାତୁୱସେନ ଅରହତ୍ତସମ୍ପାପକଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ୱିତ୍ଥାରତୋ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ପନ ଚତ୍ତାରି ମହାଭୂତାନି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଆକାସଧାତୁପରିଗ୍ଗହାନୁସାରେନ ତେୱୀସତି ଉପାଦାରୂପାନି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ଅଥ ନେସଂ ପଚ୍ଚୟଂ ଉପପରିକ୍ଖନ୍ତୋ ପୁନ ଚତ୍ତାରେୱ ମହାଭୂତାନି ଦିସ୍ୱା ତେସୁ ପଥୱୀଧାତୁ ୱୀସତିକୋଟ୍ଠାସା, ଆପୋଧାତୁ ଦ୍ୱାଦସ, ତେଜୋଧାତୁ ଚତ୍ତାରୋ, ୱାୟୋଧାତୁ ଛକୋଟ୍ଠାସାତି କୋଟ୍ଠାସୱସେନ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଲୀସ ମହାଭୂତାନି ଚ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ତେସୁ ତେୱୀସତି ଉପାଦାରୂପାନି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଞ୍ଚସଟ୍ଠି ରୂପାନି ୱୱତ୍ଥପେତି। ତାନି ଚ ୱତ୍ଥୁରୂପେନ ସଦ୍ଧିଂ ଛସଟ୍ଠି ହୋନ୍ତୀତି ଛସଟ୍ଠି ରୂପାନି ପସ୍ସତି। ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ପନ ଲୋକିୟଚିତ୍ତୱସେନ ଏକାସୀତି ଚିତ୍ତାନି। ତାନି ସବ୍ବାନିପି ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ ନାମ ହୋତି। ତେହି ସହଜାତା ୱେଦନାଦୟୋପି ତତ୍ତକାୟେୱାତି ଏକାସୀତି ୱେଦନା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଏକାସୀତି ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଏକାସୀତି ଚେତନା ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧା ତେଭୂମକୱସେନ ଗୟ୍ହମାନା ଚତୁୱୀସାଧିକାନି ତୀଣି ଧମ୍ମସତାନି ହୋନ୍ତୀତି ଇତି ଇମେ ଚ ଅରୂପଧମ୍ମା ଛସଟ୍ଠି ଚ ରୂପଧମ୍ମାତି ସବ୍ବେପି ସମୋଧାନେତ୍ୱା ନାମଞ୍ଚ ରୂପଞ୍ଚାତି ଦ୍ୱେୱ ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି, ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ସତ୍ତୋ ୱା ଜୀୱୋ ୱା ନତ୍ଥୀତି ନାମରୂପୱସେନ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ତେସଂ ପଚ୍ଚୟଂ ପରିୟେସନ୍ତୋ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ତଣ୍ହାପଚ୍ଚୟା କମ୍ମପଚ୍ଚୟା ଆହାରପଚ୍ଚୟାତି ଏୱଂ ପଚ୍ଚୟଂ ଦିସ୍ୱା “ଅତୀତେପି ଇମେହି ପଚ୍ଚୟେହି ଇଦଂ ୱଟ୍ଟଂ ପୱତ୍ତିତ୍ଥ, ଅନାଗତେପି ଏତେହି ପଚ୍ଚୟେହି ପୱତ୍ତିସ୍ସତି, ଏତରହିପି ଏତେହିୟେୱ ପୱତ୍ତତୀ”ତି ତୀସୁ କାଲେସୁ କଙ୍ଖଂ ୱିତରିତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ପଟିପଜ୍ଜମାନୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି। ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରତୋପି ଛଧାତୁୱସେନ ଅରହତ୍ତସମ୍ପାପକଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଫସ୍ସାୟତନନ୍ତି ସୁୱଣ୍ଣାଦୀନଂ ସୁୱଣ୍ଣାଦିଆକରୋ ୱିୟ ଦ୍ୱେ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାନି ଦ୍ୱେ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନାନି ତୀଣି ସନ୍ତୀରଣାନୀତି ଇମେହି ସତ୍ତହି ୱିଞ୍ଞାଣେହି ସହଜାତାନଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ ଫସ୍ସାନଂ ସମୁଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ଆକରୋତି ଆୟତନଂ। ସୋତଂ ଫସ୍ସାୟତନନ୍ତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ମନୋ ଫସ୍ସାୟତନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନ ଦ୍ୱାୱୀସତି ୱିପାକଫସ୍ସା ୟୋଜେତବ୍ବା। ଇତି ହିଦଂ ଛଫସ୍ସାୟତନାନଂ ୱସେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଗତଂ। ତଂ ସଙ୍ଖେପତୋପି ୱିତ୍ଥାରତୋପି କଥେତବ୍ବଂ। ସଙ୍ଖେପତୋ ତାୱ – ଏତ୍ଥ ହି ପୁରିମାନି ପଞ୍ଚ ଆୟତନାନି ଉପାଦାରୂପଂ, ତେସୁ ଦିଟ୍ଠେସୁ ଅୱସେସଂ ଉପାଦାରୂପଂ ଦିଟ୍ଠମେୱ ହୋତି। ଛଟ୍ଠଂ ଆୟତନଂ ଚିତ୍ତଂ, ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ ହୋତି, ତେନ ସହଜାତା ୱେଦନାଦୟୋ ସେସା ତୟୋ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧାତି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ସଙ୍ଖେପତୋ ଚ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଚ ଅରହତ୍ତସମ୍ପାପକଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱାତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେନ ରୂପଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା। ସୋମନସ୍ସଟ୍ଠାନିୟନ୍ତି ସୋମନସ୍ସସ୍ସ କାରଣଭୂତଂ। ଉପୱିଚରତୀତି ତତ୍ଥ ମନଂ ଚାରେନ୍ତୋ ଉପୱିଚରତି। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ । ଏତ୍ଥ ଚ ଇଟ୍ଠଂ ୱା ହୋତୁ ଅନିଟ୍ଠଂ ୱା, ୟଂ ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ସୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ସୋମନସ୍ସଟ୍ଠାନିୟଂ ନାମ। ୟଂ ଦିସ୍ୱା ଦୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଦୋମନସ୍ସଟ୍ଠାନିୟଂ ନାମ। ୟଂ ଦିସ୍ୱା ଉପେକ୍ଖା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଉପେକ୍ଖାଟ୍ଠାନିୟଂ ନାମାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସଦ୍ଦାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଇତି ଇଦଂ ସଙ୍ଖେପତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଗତଂ। ତଂ ଖୋ ପନେତଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ଆଗତଟ୍ଠାନେ ସଙ୍ଖେପତୋପି ୱିତ୍ଥାରତୋପି କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ୱିତ୍ଥାରତୋ ଆଗତଟ୍ଠାନେ ସଙ୍ଖେପତୋ କଥେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ତିତ୍ଥାୟତନସୁତ୍ତେ ଇଦଂ

ସଙ୍ଖେପତୋ ଅଟ୍ଠାରସମନୋପଓିଚାରଓସେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଗତଂ। ତଂ ସଙ୍ଖେପତୋପି ଓିତ୍ଥାରତୋପି କଥେତୁଂ ଓଟ୍ଟତି।

ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତୋ ତାଓ – ଚକ୍ଖୁ ସୋତଂ ଘାନଂ ଜିଓ୍ହା କାୟୋ, ରୂପଂ ସଦ୍ଦୋ ଗନ୍ଧୋ ରସୋତି ଇମାନି ନଓ ଉପାଦାରୂପାନି, ତେସୁ ଦିଟ୍ଠେସୁ ସେସଂ ଉପାଦାରୂପଂ ଦିଟ୍ଠମେଓ ହୋତି। ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ତୀଣି ମହାଭୂତାନି, ତେହି ଦିଟ୍ଠେହି ଚତୁତ୍ଥଂ ଦିଟ୍ଠମେଓ ହୋତି। ମନୋ ଓିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, ତେନ ସହଜାତା ଓେଦନାଦୟୋ ତୟୋ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧାତି ହେଟ୍ଠା ଓୁତ୍ତନୟେନେଓ ସଙ୍ଖେପତୋ ଚ ଓିତ୍ଥାରତୋ ଚ ଅରହତ୍ତସମ୍ପାପକଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଓେଦିତବ୍ବଂ।

ଅରିୟସଚ୍ଚାନୀତି ଅରିୟଭାଓକରାନି, ଅରିୟପଟିଓିଦ୍ଧାନି ଓା ସଚ୍ଚାନି। ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ଓିତ୍ଥାରତୋ ପନେତଂ ପଦଂ ଓିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ଓିସୁଦ୍ଧି। ୨। ୫୨୯) ପକାସିତଂ। ଛନ୍ନଂ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଧାତୂନନ୍ତି ଇଦଂ କିମତ୍ଥଂ ଆରଦ୍ଧଂ? ସୁଖାଓବୋଧନତ୍ଥଂ। ୟସ୍ସ ହି ତଥାଗତୋ ଦ୍ୱାଦସପଦଂ ପଚ୍ଚୟାଓଟ୍ଟଂ କଥେତୁକାମୋ ହୋତି, ତସ୍ସ ଗବ୍ଭାଓକ୍କନ୍ତି ଓଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସେତି। ଗବ୍ଭାଓକ୍କନ୍ତି ଓଟ୍ଟସ୍ମିଂ ହି ଦସ୍ସିତେ କଥେତୁମ୍ପି ସୁଖଂ ହୋତି ପରଂ ଅଓବୋଧେ ଉତୁମ୍ପୀତି ସୁଖାଓବୋଧନତ୍ଥଂ ଇଦମାରଦ୍ଧନ୍ତି ଓେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଛନ୍ନଂ ଧାତୂନନ୍ତି ହେଟ୍ଠା ଓୁତ୍ତାନଂୟେଓ ପଥଓୀଧାତୁଆଦୀନଂ। ଉପାଦାୟାତି ପଟିଚ୍ଚ। ଏତେନ ପଚ୍ଚୟମତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତି। ଇଦଂ ଓୁତ୍ତଂ ହୋତି ''ଛଧାତୁପଚ୍ଚୟା ଗବ୍ଭସ୍ସାଓକ୍କନ୍ତି ହୋତୀ''ତି। କସ୍ସ ଛନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ପଚ୍ଚୟେନ, କିଂ ମାତୁ, ଉଦାହୁ ପିତୂତି? ନ ମାତୁ ନ ପିତୁ, ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗଣ୍ହନକସତ୍ତସ୍ସେଓ ପନ ଛନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ପଚ୍ଚୟେନ ଗବ୍ଭସ୍ସାଓକ୍କନ୍ତି ନାମ ହୋତି। ଗବ୍ଭୋ ଚ ନାମେସ ନିରୟଗବ୍ଭୋ ତିରଚ୍ଛାନୟୋନିଗବ୍ଭୋ ପେତ୍ତିଓିସୟଗବ୍ଭୋ ମନୁସ୍ସଗବ୍ଭୋ ଦେଓଗବ୍ଭୋତି ନାନପ୍ପକାରୋ ହୋତି। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ମନୁସ୍ସଗବ୍ଭୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଅଓକ୍କନ୍ତି ହୋତୀତି ଓକ୍କନ୍ତି ନିବ୍ବତ୍ତି ପାତୁଭାଓୋ ହୋତି, କଥଂ ହୋତୀତି? ତିଣ୍ଣଂ ସନ୍ନିପାତେନ। ଓୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

''ତିଣ୍ଣଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖଓେ, ସନ୍ନିପାତା ଗବ୍ଭସ୍ସାଓକ୍କନ୍ତି ହୋତି। କତମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ? ଇଧ ମାତାପିତରୋ ଚ ସନ୍ନିପତିତା ହୋନ୍ତି, ମାତା ଚ ନ ଉତୁନୀ ହୋତି, ଗନ୍ଧବ୍ବୋ ଚ ନ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତୋ ହୋତି। ନେଓ ତାଓ ଗବ୍ଭସ୍ସାଓକ୍କନ୍ତି ହୋତି। ଇଧ ମାତାପିତରୋ ଚ ସନ୍ନିପତିତା ହୋନ୍ତି, ମାତା ଚ ଉତୁନୀ ହୋତି, ଗନ୍ଧବ୍ବୋ ଚ ନ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତୋ ହୋତି, ନେଓ ତାଓ ଗବ୍ଭସ୍ସାଓକ୍କନ୍ତି ହୋତି। ୟତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓେ, ମାତାପିତରୋ ଚ ସନ୍ନିପତିତା ହୋନ୍ତି, ମାତା ଚ ଉତୁନୀ ହୋତି, ଗନ୍ଧବ୍ବୋ ଚ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତୋ ହୋତି। ଏଓଂ ତିଣ୍ଣଂ ସନ୍ନିପାତା ଗବ୍ଭସ୍ସାଓକ୍କନ୍ତି ହୋତୀ''ତି (ମ। ନି। ୧।୪୦୮)।

ଓକ୍କନ୍ତିୟାସତି ନାମରୂପନ୍ତି ''ଓିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚୟା ନାମରୂପ''ନ୍ତି ଓୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଓତ୍ଥୁଦସକଂ କାୟଦସକଂ ଭାଓଦସକଂ ତୟୋ ଅରୂପିନୋ ଖନ୍ଧାତି ତେତ୍ତିଂସ ଧମ୍ମା ଗହିତା, ଇମସ୍ମିଂ ପନ ''ଓକ୍କନ୍ତିୟା ସତି ନାମରୂପ''ନ୍ତି ଓୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଓିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧମ୍ପି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗବ୍ଭସେୟ୍ୟକାନଂ ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ଚତୁତ୍ତିଂସ ଧମ୍ମା ଗହିତାତି ଓେଦିତବ୍ବା। ନାମରୂପପଚ୍ଚୟା ସଳାୟତନନ୍ତିଆଦୀହି ୟଥେଓ ଓକ୍କନ୍ତିୟା ସତି ନାମରୂପପାତୁଭାଓୋ ଦସ୍ସିତୋ, ଏଓଂ ନାମରୂପେ ସତି ସଳାୟତନପାତୁଭାଓୋ, ସଳାୟତନେ ସତି ଫସ୍ସପାତୁଭାଓୋ, ଫସ୍ସେ ସତି ଓେଦନାପାତୁଭାଓୋ ଦସ୍ସିତୋ।

ଓେଦିୟମାନସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ଓେଦନଂ ଅନୁଭଓନ୍ତୋପି ଓେଦିୟମାନୋତି ଓୁଚ୍ଚତି ଜାନନ୍ତୋପି। ''ଓେଦିୟାମହଂ, ଭନ୍ତେ, ଓେଦିୟତୀତି ମଂ ସଙ୍ଘୋ ଧାରେତୂ''ତି (ଚୂଳଓ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୨) ଏତ୍ଥ ହି ଅନୁଭଓନ୍ତୋ ଓେଦିୟମାନୋ ନାମ, ''ସୁଖଂ ଓେଦନଂ ଓେଦିୟମାନୋ ସୁଖଂ ଓେଦନଂ ଓେଦିୟାମୀତି ପଜାନାତୀ''ତି (ମ। ନି। ୧।୧୧୩; ଦୀ। ନି। ୨।୩୮୦; ଓିଭ। ୩୬୩) ଏତ୍ଥ ଜାନନ୍ତୋ। ଇଧାପି ଜାନନ୍ତୋଓ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ପଞ୍ଞପେମୀତି ଏଓଂ ଜାନନ୍ତସ୍ସ ସତ୍ତସ୍ସ ''ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଏତ୍ତକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ନତ୍ଥି ଇତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ପଞ୍ଞପେମି ବୋଧେମି ଜାନାପେମି। ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋତିଆଦୀସୁପି ଏସେଓ ନୟୋ।

ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖାଦୀସୁ ଅୟଂ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନକଥା – ଠପେତ୍ୱା ହି ତଣ୍ହଂ ତେଭୂମକା ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଦୁକ୍ଖଂ ନାମ, ତସ୍ସେଓ ପଭାଓିକା ପୁବ୍ବତଣ୍ହା ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ ନାମ, ତେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ସଚ୍ଚାନଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିନିରୋଧୋ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ ନାମ, ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ନାମ। ଇତି ଭଗଓା ଓକ୍କନ୍ତିୟା ସତି ନାମରୂପନ୍ତି କଥେନ୍ତୋପି ଓେଦିୟମାନସ୍ସ ଜାନମାନସ୍ସେଓ କଥେସି, ନାମରୂପପଚ୍ଚୟା ସଳାୟତନନ୍ତି କଥେନ୍ତୋପି, ସଳାୟତନପଚ୍ଚୟା ଫସ୍ସୋତି କଥେନ୍ତୋପି, ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଓେଦନାତି କଥେନ୍ତୋପି, ଓେଦିୟମାନସ୍ସ ଖୋ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ପଞ୍ଞପେମୀତି କଥେନ୍ତୋପି , ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋତି, ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋତି, ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦାତି ପଞ୍ଞପେମୀତି କଥେନ୍ତୋପି ଓେଦିୟମାନସ୍ସ ଜାନମାନସ୍ସେଓ କଥେସି।

ଇଦାନି ତାନି ପଟିପାଟିୟା ଠପିତାନି ସଚ୍ଚାନି ଓିତ୍ଥାରେନ୍ତୋ କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଓେତିଆଦିମାହ। ତଂ ସବ୍ବଂ ସବ୍ବାକାରେନ ଓିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ଓିସୁଦ୍ଧି। ୨।୫୩୭) ଓିତ୍ଥାରିତମେଓ। ତତ୍ଥ ଓୁତ୍ତନୟେନେଓ ଓେଦିତବ୍ବଂ। ଅୟଂ ପନ ଓିସେସୋ – ତତ୍ଥ ''ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ ୟାୟଂ ତଣ୍ହା ପୋନୋବ୍ଭଓିକା''ତି (ମ। ନି। ୧।୧୩୩; ଦୀ। ନି। ୨।୪୦୦; ଓିଭ। ୨୦୩) ଇମାୟ ତନ୍ତିୟା ଆଗତଂ, ଇଧ ''ଅଓିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରା''ତି ପଚ୍ଚୟାକାରଓସେନ। ତତ୍ଥ ଚ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ ''ୟୋ ତସ୍ସାୟେଓ ତଣ୍ହାୟ ଅସେସଓିରାଗନିରୋଧୋ''ତି (ମ। ନି। ୧।୧୩୪; ଦୀ। ନି। ୨।୪୦୧; ଓିଭ। ୨୦୪)

ଇମାଯ ତନ୍ତିଯା ଆଗତଂ, ଇଧ ‘‘ଅଭିଜ୍ଝାଯଭ୍ଵେଵ ଅସେସଭିରାଗନିରୋଧା’’ତି ପଞ୍ଚଯାକାରନିରୋଧଵସେନ।

ତତ୍ଥ ଅସେସଭିରାଗନିରୋଧାତି ଅସେସଭିରାଗେନ ଚ ଅସେସନିରୋଧେନ ଚ। ଉଭଯମ୍ପେତଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଵେଵଚନମେଵ। ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋତି ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିନିରୋଧୋ ହୋତି। ସେସପଦେସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ। ଇମେହି ପନ ପଦେହି ଯଂ ଆଗମ୍ମ ଅଭିଜ୍ଝାଦଯୋ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ଅନ୍ତତୋ ତଂ ନିବ୍ବାନଂ ଦୀପିତଂ ହୋତି। ନିବ୍ବାନଞ୍ହି ଅଭିଜ୍ଝାନିରୋଧୋତିପି ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋତିପି ଏଵଂ ତେସଂ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ନିରୋଧନାମେନ କଥୀଯତି। କେଵଲସ୍ସାତି ସକଲସ୍ସ। ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସାତି ଵଟ୍ଟଦୁକ୍ଖରାସିସ୍ସ। ନିରୋଧୋ ହୋତୀତି ଅପ୍ପଵତ୍ତି ହୋତି। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ଅଭିଜ୍ଝାଦୀନଂ ନିରୋଧୋ ନାମ ଖୀଣାକାରୋପି ଵୁଚ୍ଚତି ଅରହତ୍ତମ୍ପି ନିବ୍ବାନମ୍ପି, ତସ୍ମା ଇଧ ଖୀଣାକାରଦସ୍ସନଵସେନ ଦ୍ଵାଦସସୁ ଠାନେସୁ ଅରହତ୍ତଂ, ଦ୍ଵାଦସସ୍ଵେଵ ନିବ୍ବାନଂ କଥିତନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତୀତି ଏତ୍ଥ ନିବ୍ବାନମେଵ ସନ୍ଧାଯ ଇଦନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋତି ନ ଅଟ୍ଠହି ଅଙ୍ଗେହି ଵିନିମୁତ୍ତୋ ଅଞ୍ଞୋ ମଗ୍ଗୋ ନାମ ଅତ୍ଥି। ଯଥା ପନ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକଂ ତୂରିଯନ୍ତି ଵୁତ୍ତେ ପଞ୍ଚଙ୍ଗମତ୍ତମେଵ ତୂରିଯନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଏଵମିଧାପି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକମତ୍ତମେଵ ମଗ୍ଗୋ ହୋତୀତି ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଅନିଗ୍ଗହିତୋତି ନ ନିଗ୍ଗହିତୋ। ନିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ହି ହାପେତ୍ଵା ଵା ଦସ୍ସେତି ଵଡ୍ଢେତ୍ଵା ଵା ତଂ ପରିଵତ୍ତେତ୍ଵା ଵା। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ‘‘ନ ଇମାନି ଚତ୍ତାରି, ଦ୍ଵେ ଵା ତୀଣି ଵା’’ତି ଏଵଂ ହାପେତ୍ଵାପି ‘‘ପଞ୍ଚ ଵା ଛ ଵା’’ତି ଏଵଂ ଵଡ୍ଢେତ୍ଵାପି ‘‘ନ ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି, ଅଞ୍ଞାନେଵ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନୀ’’ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ନ ସକ୍କା। ତସ୍ମା ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ନାମ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେଵାତି।

୨। ଭଯସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୬୩। ଦୁତିଯେ ଅମାତାପୁତ୍ତିକାନୀତି ମାତା ଚ ପୁତ୍ତୋ ଚ ମାତାପୁତ୍ତଂ, ପରିତ୍ତାତୁଂ ସମତ୍ଥଭାଵେନ ନତ୍ଥି ଏତ୍ଥ ମାତାପୁତ୍ତନ୍ତି ଅମାତାପୁତ୍ତିକାନି। ଯନ୍ତି ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ। ତତ୍ଥ ମାତାପି ପୁତ୍ତଂ ନପ୍ପଟିଲଭତୀତି ତସ୍ମିଂ ଅଗ୍ଗିଭଯେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ମାତାପି ପୁତ୍ତଂ ପସ୍ସିତୁଂ ନ ଲଭତି, ପୁତ୍ତୋପି ମାତରଂ ପସ୍ସିତୁଂ ନ ଲଭତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଭଯଂ ହୋତୀତି ଚିତ୍ତୁତ୍ରାସଭଯଂ ହୋତି। ଅଟଵିସଙ୍କୋପୋତି ଅଟଵିଯା ସଙ୍କୋପୋ। ଅଟଵୀତି ଚେତ୍ଥ ଅଟଵିଵାସିନୋ ଚୋରା ଵେଦିତବ୍ବା। ଯଦା ହି ତେ ଅଟଵିତୋ ଜନପଦଂ ଓତରିତ୍ଵା ଗାମନିଗମରାଜଧାନିଯୋ ପହରିତ୍ଵା ଵିଲୁମ୍ପନ୍ତି, ତଦା ଅଟଵିସଙ୍କୋପୋ ନାମ ହୋତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ଵୁତ୍ତଂ। ଚକ୍କସମାରୂଳ୍ହାତି ଏତ୍ଥ ଇରିଯାପଥଚକ୍କମ୍ପି ଵଟ୍ଟତି ଯାନଚକ୍କମ୍ପି। ଭଯସ୍ମିଂ ହି ସମ୍ପତ୍ତେ ଯେସଂ ଯାନକାନି ଅତ୍ଥି, ତେ ଅତ୍ତନୋ ପରିକ୍ଖାରଭଣ୍ଡଂ ତେସୁ ଆରୋପେତ୍ଵା ପଲାଯନ୍ତି। ଯେସଂ ନତ୍ଥି , ତେ କାଜେନ ଵା ଆଦାଯ ସୀସେନ ଵା ଉକ୍ଖିପିତ୍ଵା ପଲାଯନ୍ତିଯେଵ। ତେ ଚକ୍କସମାରୂଳ୍ହା ନାମ ହୋନ୍ତି। ପରିଯାଯନ୍ତୀତି ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। କଦାଚୀତି କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେଵ କାଲେ। କରହଚୀତି ତସ୍ସେଵ ଵେଵଚନଂ। ମାତାପି ପୁତ୍ତଂ ପଟିଲଭତୀତି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଵା ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଵା ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ନିଲୀନଂ ଵା ପସ୍ସିତୁଂ ଲଭତି। ଉଦକଵାହକୋତି ନଦୀପୂରୋ। ମାତାପି ପୁତ୍ତଂ ପଟିଲଭତୀତି କୁଲ୍ଲେ ଵା ଉଳୁମ୍ପେ ଵା ମତ୍ତିକାଭାଜନେ ଵା ଦାରୁକ୍ଖଣ୍ଡେ ଵା ଲଗ୍ଗଂ ଵୁଯ୍ହମାନଂ ପସ୍ସିତୁଂ ପଟିଲଭତି, ସୋତ୍ଥିନା ଵା ପୁନ ଉତ୍ତରିତ୍ଵା ଗାମେ ଵା ଅରଞ୍ଞେ ଵା ଠିତଂ ପସ୍ସିତୁଂ ଲଭତୀତି।

ଏଵଂ ପରିଯାଯତୋ ଅମାତାପୁତ୍ତିକାନି ଭଯାନି ଦସ୍ସେତ୍ଵା ଇଦାନି ନିପ୍ପରିଯାଯେନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ତୀଣିମାନୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଜରାଭଯନ୍ତି ଜରଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଭଯଂ। ଇତରେସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ। ଵୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ – ‘‘ଜରଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଭଯଂ ଭଯାନକଂ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ ଲୋମହଂସୋ ଚେତସୋ ଉତ୍ରାସୋ। ବ୍ୟାଧିଂ ପଟିଚ୍ଚ, ମରଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଭଯଂ ଭଯାନକଂ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ ଲୋମହଂସୋ ଚେତସୋ ଉତ୍ରାସୋ’’ତି (ଵିଭ। ୯୨୧)। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେଵାତି।

୩। ଵେନାଗପୁରସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୬୪। ତତିଯେ କୋସଲେସୂତି ଏଵଂନାମକେ ଜନପଦେ। ଚାରିକଂ ଚରମାନୋତି ଅଦ୍ଧାନଗମନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ। ଚାରିକା ଚ ନାମେସା ଭଗଵତୋ ଦୁଵିଧା ହୋତି ତୁରିତଚାରିକା ଚ ଅତୁରିତଚାରିକା ଚାତି। ତତ୍ଥ ଦୂରେପି ବୋଧନେଯ୍ୟପୁଗ୍ଗଲଂ ଦିସ୍ଵା ତସ୍ସ ବୋଧନତ୍ଥାଯ ସହସା ଗମନଂ ତୁରିତଚାରିକା ନାମ । ସା ମହାକସ୍ସପପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନାଦୀସୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଯଂ ପନ ଗାମନିଗମପଟିପାଟିଯା ଦେଵସିକଂ ଯୋଜନଅଦ୍ଧଯୋଜନଵସେନ ପିଣ୍ଡପାତଚରିଯାଦୀହି ଲୋକଂ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଗମନଂ, ଅଯଂ ଅତୁରିତଚାରିକା ନାମ। ଇମଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ଵୁତ୍ତଂ – ‘‘ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ’’ତି। ଵିତ୍ଥାରେନ ପନ ଚାରିକାକଥା ସୁମଙ୍ଗଲଵିଲାସିନିଯା ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ ଅମ୍ବଟ୍ଠସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନାଯଂ (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୨୫୪) ଵୁତ୍ତା। ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମୋତି ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ସମୋସରଣଗାମୋପି ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମୋତି ଵୁଚ୍ଚତି, ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଭୋଗଗାମୋପି। ଇଧ ସମୋସରଣଗାମୋ ବ୍ରାହ୍ମଣଵସନଗାମୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତଦଵସରୀତି ତତ୍ଥ ଅଵସରି, ସମ୍ପତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଵିହାରୋ ପନେତ୍ଥ ଅନିଯାମିତୋ। ତସ୍ମା ତସ୍ସ ଅଵିଦୂରେ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅନୁଚ୍ଛଵିକୋ ଏକୋ ଵନସଣ୍ଡୋ ଅତ୍ଥି, ସତ୍ଥା ତଂ ଵନସଣ୍ଡଂ ଗତୋତି ଵେଦିତବ୍ବୋ।

ଅସ୍ସୋସୁନ୍ତି ସୁଣିଂସୁ ଉପଲଭିଂସୁ, ସୋତଦ୍ୱାରସମ୍ପତ୍ତୱଚନନିଗ୍ଘୋସାନୁସାରେନ ଜାନିଂସୁ। ଖୋତି ଅୱଧାରଣତ୍ଥେ, ପଦପୂରଣମତ୍ତେ ୱା ନିପାତୋ। ତତ୍ଥ ଅୱଧାରଣତ୍ଥେନ ''ଅସ୍ସୋସୁଂ ଏୱ, ନ ତେସଂ କୋଚି ସୱନନ୍ତରାୟୋ ଅହୋସୀ''ତି ଅୟମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପଦପୂରଣେନ ବ୍ୟଞ୍ଜନସିଲିଟ୍ଠତାମତ୍ତମେୱ।

ଇଦାନି ୟମତ୍ଥଂ ଅସ୍ସୋସୁଂ, ତଂ ପକାସେନ୍ତୋ ସମଣୋ ଖଲୁ, ଭୋ, ଗୋତମୋତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସମିତପାପତ୍ତା ସମଣୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଖଲୂତି ଅନୁସ୍ସୱତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଭୋତି ତେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଆଲପନମତ୍ତଂ। ଗୋତମୋତି ଭଗୱତୋ ଗୋତ୍ତୱସେନ ପରିଦୀପନଂ, ତସ୍ମା ''ସମଣୋ ଖଲୁ, ଭୋ, ଗୋତମୋ''ତି ଏତ୍ଥ ସମଣୋ କିର, ଭୋ, ଗୋତମଗୋତ୍ତୋତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସକ୍ୟପୁତ୍ତୋତି ଇଦଂ ପନ ଭଗୱତୋ ଉଚ୍ଚାକୁଲପରିଦୀପନଂ। ସକ୍ୟକୁଲା ପବ୍ବଜିତୋତି ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତଭାୱପରିଦୀପନଂ, କେନଚି ପାରିଜୁଞ୍ଞେନ ଅନଭିଭୂତୋ ଅପରିକ୍ଖୀଣଂୟେୱ ତଂ କୁଲଂ ପହାୟ ସଦ୍ଧାୟ ପବ୍ବଜିତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତଂ ଖୋ ପନାତି ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତାଖ୍ୟାନତ୍ଥେ ଉପୟୋଗୱଚନଂ, ତସ୍ସ ଖୋ ପନ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। କଲ୍ୟାଣୋତି କଲ୍ୟାଣଗୁଣସମନ୍ନାଗତୋ, ସେଟ୍ଠୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋତି କିତ୍ତିୟେୱ, ଥୁତିଘୋସୋ ୱା। ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତୋତି ସଦେୱକଂ ଲୋକଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ଉଗ୍ଗତୋ। କିନ୍ତି? ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା...ପେ... ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ତତ୍ରାୟଂ ପଦସମ୍ବନ୍ଧୋ – ସୋ ଭଗୱା ଇତିପି ଅରହଂ, ଇତିପି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ...ପେ... ଇତିପି ଭଗୱାତି। ଇମିନା ଚ ଇମିନା ଚ କାରଣେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ତତ୍ଥ ''ଆରକତ୍ତା, ଅରୀନଂ ଅରାନଞ୍ଚ ହତତ୍ତା, ପଚ୍ଚୟାଦୀନଂ ଅରହତ୍ତା, ପାପକରଣେ ରହାଭାୱାତି ଇମେହି କାରଣେହି ସୋ ଭଗୱା ଅରହନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ''ତିଆଦିନା ନୟେନ ମାତିକଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସବ୍ବାନେୱ ଏତାନି ପଦାନି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୨୫-୧୨୭) ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିନିଦ୍ଦେସେ ୱିତ୍ଥାରିତାନୀତି ତତୋ ନେସଂ ୱିତ୍ଥାରୋ ଗହେତବ୍ବୋ।

ସୋଇମଂ ଲୋକନ୍ତି ସୋ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଇମଂ ଲୋକଂ, ଇଦାନି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ନିଦସ୍ସେତି। ସଦେୱକନ୍ତି ସହ ଦେୱେହି ସଦେୱକଂ। ଏୱଂ ସହ ମାରେନ ସମାରକଂ। ସହ ବ୍ରହ୍ମୁନା ସବ୍ରହ୍ମକଂ। ସହ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେହି ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଂ। ପଜାତତ୍ତା ପଜା, ତଂ ପଜଂ। ସହ ଦେୱମନୁସ୍ସେହି ସଦେୱମନୁସ୍ସଂ। ତତ୍ଥ ସଦେୱକୱଚନେନ ପଞ୍ଚକାମାୱଚରଦେୱଗ୍ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ସମାରକୱଚନେନ ଛଟ୍ଠକାମାୱଚରଦେୱଗ୍ଗହଣଂ, ସବ୍ରହ୍ମକୱଚନେନ ବ୍ରହ୍ମକାୟିକାଦିବ୍ରହ୍ମଗ୍ଗହଣଂ, ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିୱଚନେନ ସାସନସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକପଚ୍ଚାମିତ୍ତସମଣବ୍ରାହ୍ମଣଗ୍ଗହଣଂ, ସମିତପାପବାହିତପାପସମଣବ୍ରାହ୍ମଣଗ୍ଗହଣଞ୍ଚ, ପଜାୱଚନେନ ସତ୍ତଲୋକଗ୍ଗହଣଂ, ସଦେୱମନୁସ୍ସୱଚନେନ ସମ୍ମୁତିଦେୱଅୱସେସମନୁସ୍ସଗ୍ଗହଣଂ। ଏୱମେତ୍ଥ ତୀହି ପଦେହି ଓକାସଲୋକେନ ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ତଲୋକୋ, ଦ୍ୱୀହି ପଜାୱସେନ ସତ୍ତଲୋକୋୱ ଗହିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅପରୋ ନୟୋ – ସଦେୱକଗ୍ଗହଣେନ ଅରୂପାୱଚରଲୋକୋ ଗହିତୋ, ସମାରକଗ୍ଗହଣେନ ଛକାମାୱଚରଦେୱଲୋକୋ, ସବ୍ରହ୍ମକଗ୍ଗହଣେନ ରୂପୀବ୍ରହ୍ମଲୋକୋ, ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାଦିଗ୍ଗହଣେନ ଚତୁପରିସୱସେନ, ସମ୍ମୁତିଦେୱେହି ୱା ସହ ମନୁସ୍ସଲୋକୋ, ଅୱସେସସବ୍ବସତ୍ତଲୋକୋ ୱା। ପୋରାଣା ପନାହୁ – ସଦେୱକନ୍ତି ଦେୱତାହି ସଦ୍ଧିଂ ଅୱସେସଲୋକଂ। ସମାରକନ୍ତି ମାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅୱସେସଲୋକଂ। ସବ୍ରହ୍ମକନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅୱସେସଲୋକଂ। ଏୱଂ ସବ୍ବେପି ତିଭୱୂପଗେ ସତ୍ତେ ତୀହାକାରେହି ତୀସୁ ପଦେସୁ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁନ ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ପରିୟାଦାତୁଂ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ପଜଂ ସଦେୱମନୁସ୍ସନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ପଞ୍ଚହି ପଦେହି ତେନ ତେନାକାରେନ ତେଧାତୁକମେୱ ପରିୟାଦିନ୍ନନ୍ତି।

ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେତୀତି ସୟନ୍ତି ସାମଂ, ଅପରନେୟ୍ୟୋ ହୁତ୍ୱା। ଅଭିଞ୍ଞାତି ଅଭିଞ୍ଞାୟ, ଅଧିକେନ ଞାଣେନ ଞତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସଚ୍ଛିକତ୍ୱାତି ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା , ଏତେନ ଅନୁମାନାଦିପଟିକ୍ଖେପୋ କତୋ। ପୱେଦେତୀତି ବୋଧେତି ଞାପେତି ପକାସେତି।

ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ...ପେ... ପରିୟୋସାନକଲ୍ୟାଣନ୍ତି ସୋ ଭଗୱା ସତ୍ତେସୁ କାରୁଞ୍ଞତଂ ପଟିଚ୍ଚ ହିତ୍ୱାପି ଅନୁତ୍ତରଂ ୱିୱେକସୁଖଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। ତଞ୍ଚ ଖୋ ଅପ୍ପଂ ୱା ବହୁଂ ୱା ଦେସେନ୍ତୋ ଆଦିକଲ୍ୟାଣାଦିପ୍ପକାରମେୱ ଦେସେତି, ଆଦିମ୍ହିପି କଲ୍ୟାଣଂ ଭଦ୍ଦକଂ ଅନୱଜ୍ଜମେୱ କତ୍ୱା ଦେସେତି, ମଜ୍ଝେପି, ପରିୟୋସାନେପି କଲ୍ୟାଣଂ ଭଦ୍ଦକଂ ଅନୱଜ୍ଜମେୱ କତ୍ୱା ଦେସେତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ଦେସନାୟ ଆଦିମଜ୍ଝପରିୟୋସାନଂ, ଅତ୍ଥି ସାସନସ୍ସ। ଦେସନାୟ ତାୱ ଚତୁପ୍ପଦିକାୟପି ଗାଥାୟ ପଠମପାଦୋ ଆଦି ନାମ, ତତୋ ଦ୍ୱେ ମଜ୍ଝଂ ନାମ, ଅନ୍ତେ ଏକୋ ପରିୟୋସାନଂ ନାମ। ଏକାନୁସନ୍ଧିକସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ନିଦାନଂ ଆଦି, ଇଦମୱୋଚାତି ପରିୟୋସାନଂ, ଉଭିନ୍ନଂ ଅନ୍ତରା ମଜ୍ଝଂ। ଅନେକାନୁସନ୍ଧିକସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମାନୁସନ୍ଧି ଆଦି, ଅନ୍ତେ ଅନୁସନ୍ଧି ପରିୟୋସାନଂ, ମଜ୍ଝେ ଏକୋ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ବହୂ ୱା ମଜ୍ଝମେୱ।

ସାସନସ୍ସ ସୀଲସମାଧିୱିପସ୍ସନା ଆଦି ନାମ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ – ''କୋ ଚାଦି କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ, ସୀଲଞ୍ଚ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ଦିଟ୍ଠି ଚ ଉଜୁକା''ତି (ସଂ। ନି। ୫।

୩୬୯)। ''ଅଜ୍ଝ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା''ତି ଏଵଂ ଵୁତ୍ତୋ ପନ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ମଜ୍ଝଂ ନାମ। ଫଲଞ୍ଚେଵ ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ପରିଯୋସାନଂ ନାମ। ''ତସ୍ମାତିହ ତ୍ଵଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଏତଂପାରଂ ଏତଂପରିଯୋସାନ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଫଲଂ ପରିଯୋସନନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ''ନିବ୍ବାନୋଗଧଞ୍ହି, ଆଵୁସୋ ଵିସାଖ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଵୁସ୍ସତି ନିବ୍ବାନପରାଯଣଂ ନିବ୍ବାନପରିଯୋସାନ''ନ୍ତି (ମ॰ ନି॰ ୧।୪୬୬) ଏତ୍ଥ ନିବ୍ବାନଂ ପରିଯୋସାନନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଇଧ ପନ ଦେସନାଯ ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଭଗଵା ହି ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଆଦିମ୍ହି ସୀଲଂ ଦସ୍ସେତ୍ଵା ମଜ୍ଝେ ମଗ୍ଗଂ ପରିଯୋସାନେ ନିବ୍ବାନଂ ଦସ୍ସେତି। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ – ''ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣ''ନ୍ତି। ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞୋପି ଧମ୍ମକଥିକୋ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତୋ –

''ଆଦିମ୍ହି ସୀଲଂ ଦସ୍ସେଯ୍ୟ, ମଜ୍ଝେ ମଗ୍ଗଂ ଵିଭାଵଯେ;

ପରିଯୋସାନମ୍ହି ନିବ୍ବାନଂ, ଏସା କଥିକସଣ୍ଠିତୀ''ତି।

ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତି ଯସ୍ସ ହି ଯାଗୁଭତ୍ତଇତ୍ଥିପୁରିସାଦିଵଣ୍ଣନାନିସ୍ସିତା ଦେସନା ହୋତି, ନ ସୋ ସାତ୍ଥଂ ଦେସେତି। ଭଗଵା ପନ ତଥାରୂପଂ ଦେସନଂ ପହାଯ ଚତୁସତିପଟ୍ଠାନାଦିନିସ୍ସିତଂ ଦେସନଂ ଦେସେତି। ତସ୍ମା ''ସାତ୍ଥଂ ଦେସେତୀ''ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଯସ୍ସ ପନ ଦେସନା ଏକବ୍ୟଞ୍ଜନାଦିଯୁତ୍ତା ଵା ସବ୍ବନିରୋଟ୍ଠବ୍ୟଞ୍ଜନା ଵା ସବ୍ବଵିସ୍ସଟ୍ଠବ୍ୟଞ୍ଜନା ଵା ସବ୍ବନିଗ୍ଗହିତବ୍ୟଞ୍ଜନା ଵା, ତସ୍ସ ଦମିଳକିରାତଯଵନାଦିମିଲକ୍ଖାନଂ ଭାସା ଵିଯ ବ୍ୟଞ୍ଜନପାରିପୂରିଯା ଅଭାଵତୋ ଅବ୍ୟଞ୍ଜନା ନାମ ଦେସନା ହୋତି। ଭଗଵା ପନ –

''ସିଥିଲଂ ଧନିତଞ୍ଚ ଦୀଘରସ୍ସଂ, ଲହୁକଂ ଗରୁକଞ୍ଚ ନିଗ୍ଗହୀତଂ;

ସମ୍ବନ୍ଧଂ ଵଵତ୍ଥିତଂ ଵିମୁତ୍ତଂ, ଦସଧା ବ୍ୟଞ୍ଜନବୁଦ୍ଧିଯା ପଭେଦୋ''ତି। –

ଏଵଂ ଵୁତ୍ତଂ ଦସଵିଧଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଅମକ୍ଖେତ୍ଵା ପରିପୁଣ୍ଣବ୍ୟଞ୍ଜନମେଵ କତ୍ଵା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। ତସ୍ମା ''ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ କତ୍ଵା ଦେସେତୀ''ତି ଵୁଚ୍ଚତି। କେଵଲପରିପୁଣ୍ଣନ୍ତି ଏତ୍ଥ କେଵଲନ୍ତି ସକଲାଧିଵଚନଂ। ପରିପୁଣ୍ଣନ୍ତି ଅନୂନାଧିକଵଚନଂ। ଇଦଂ ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି – ସକଲପରିପୁଣ୍ଣମେଵ ଦେସେତି, ଏକଦେସନାପି ଅପରିପୁଣ୍ଣା ନତ୍ଥୀତି। ପରିସୁଦ୍ଧନ୍ତି ନିରୁପକ୍କିଲେସଂ। ଯୋ ହି ''ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ନିସ୍ସାଯ ଲାଭଂ ଵା ସକ୍କାରଂ ଵା ଲଭିସ୍ସାମୀ''ତି ଦେସେତି, ତସ୍ସ ଅପରିସୁଦ୍ଧା ଦେସନା ନାମ ହୋତି। ଭଗଵା ପନ ଲୋକାମିସନିରପେକ୍ଖୋ ହିତଫରଣେନେଵ ମେତ୍ତାଭାଵନାଯ ମୁଦୁହଦଯୋ ଉଲ୍ଲୁମ୍ପନସଭାଵସଣ୍ଠିତେନ ଚିତ୍ତେନ ଦେସେତି। ତସ୍ମା ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଦେସେତୀତି ଵୁଚ୍ଚତି। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେତୀତି ଏତ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ସିକ୍ଖତ୍ତଯସଙ୍ଗହିତଂ ସକଲଂ ସାସନଂ। ତସ୍ମା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେତୀତି ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ…ପେ… ପରିସୁଦ୍ଧଂ, ଏଵଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଚ ସିକ୍ଖତ୍ତଯସଙ୍ଗହିତଂ ସକଲସାସନବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେତୀତି ଏଵମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ସେଟ୍ଠଟ୍ଠେନ ବ୍ରହ୍ମଭୂତଂ ଚରିଯଂ, ବ୍ରହ୍ମଭୂତାନଂ ଵା ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ଚରିଯନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ସାଧୁ ଖୋ ପନାତି ସୁନ୍ଦରଂ ଖୋ ପନ, ଅତ୍ଥାଵହଂ ସୁଖାଵହନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତଥାରୂପାନଂ ଅରହତନ୍ତି ଯଥାରୂପୋ ସୋ ଭଵଂ ଗୋତମୋ, ଏଵରୂପାନଂ ଅନେକେହିପି କପ୍ପକୋଟିସତସହସ୍ସେହି ଦୁଲ୍ଲଭଦସ୍ସନାନଂ ବ୍ୟାମପ୍ପଭାପରିକ୍ଖିତ୍ତେହି ଅସୀତିଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନପଟିମଣ୍ଡିତେହି ଦ୍ଵତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣଵରେହି ସମାକିଣ୍ଣମନୋରମସରୀରାନଂ ଅନପ୍ପକଦସ୍ସନାନଂ ଅତିମଧୁରଧମ୍ମନିଗ୍ଘୋସାନଂ ଯଥାଭୂତଗୁଣାଧିଗମେନ ଲୋକେ ଅରହନ୍ତୋତି ଲଦ୍ଧସଦ୍ଦାନଂ ଅରହତଂ। ଦସ୍ସନଂ ହୋତୀତି ପସାଦସୋମ୍ମାନି ଅକ୍ଖୀନି ଉମ୍ମୀଲେତ୍ଵା ଦସ୍ସନମତ୍ତମ୍ପି ସାଧୁ ହୋତି। ସଚେ ପନ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତେନ ବ୍ରହ୍ମସ୍ସରେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ଏକପଦମ୍ପି ସୋତୁଂ ଲଭିସ୍ସାମ, ସାଧୁତରଂଯେଵ ଭଵିସ୍ସତୀତି ଏଵଂ ଅଜ୍ଝାସଯଂ କତ୍ଵା। ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୂତି ସବ୍ବକିଚ୍ଚାନି ପହାଯ ତୁଟ୍ଠମାନସା ଅଗମଂସୁ। ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ଵାତି ଏତେ ଉଭତୋପକ୍ଖିକା, ତେ ଏଵଂ ଚିନ୍ତେସୁଂ – ''ସଚେ ନୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ଚୋଦେସ୍ସନ୍ତି 'କସ୍ମା ତୁମ୍ହେ ସମଣଂ ଗୋତମଂ ଵନ୍ଦିତ୍ଥା'ତି, ତେସଂ 'କିଂ ଅଞ୍ଜଲିକରଣମତ୍ତେନାପି ଵନ୍ଦିତଂ ହୋତୀ'ତି ଵକ୍ଖାମ । ସଚେ ନୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ଚୋଦେସ୍ସନ୍ତି 'କସ୍ମା ଭଗଵନ୍ତଂ ନ ଵନ୍ଦିତ୍ଥା'ତି, 'କିଂ ସୀସେନ ଭୂମିଂ ପହରନ୍ତେନେଵ ଵନ୍ଦିତଂ ହୋତି। ନନୁ ଅଞ୍ଜଲିକମ୍ମମ୍ପି ଵନ୍ଦନା ଏଵା'ତି ଵକ୍ଖାମା''ତି।

ନାମଗୋତ୍ତନ୍ତି , ''ଭୋ ଗୋତମ, ଅହଂ ଅସୁକସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ଦତ୍ତୋ ନାମ ମିତ୍ତୋ ନାମ ଇଧାଗତୋ''ତି ଵଦନ୍ତା ନାମଂ ସାଵେନ୍ତି ନାମ। ''ଭୋ ଗୋତମ, ଅହଂ ଵାସେଟ୍ଠୋ ନାମ କଚ୍ଚାନୋ ନାମ ଇଧାଗତୋ''ତି ଵଦନ୍ତା ଗୋତ୍ତଂ ସାଵେନ୍ତି ନାମ। ଏତେ କିର ଦଲିଦ୍ଦା ଜିଣ୍ଣକୁଲପୁତ୍ତା ''ପରିସମଜ୍ଝେ ନାମଗୋତ୍ତଵସେନ ପାକଟା ଭଵିସ୍ସାମା''ତି ଏଵଂ ଅକଂସୁ। ଯେ ପନ ତୁଣ୍ହୀଭୂତା ନିସୀଦିଂସୁ, ତେ କେରାଟିକା ଚେଵ ଅନ୍ଧବାଲା ଚ। ତତ୍ଥ କେରାଟିକା

‘‘ଏକଂ ଦ୍ୱେ କଥାସଲ୍ଲାପେ କରୋନ୍ତେ ୱିସ୍ସାସିକୋ ହୋତି, ଅଥ ୱିସ୍ସାସେ ସତି ଏକଂ ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖା ଅଦାତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ତତୋ ଅତ୍ତାନଂ ମୋଚେନ୍ତୋ ତୁଣ୍ହୀଭୂତା ନିସୀଦନ୍ତି। ଅନ୍ଧବାଲା ଅଞ୍ଞାଣତାଯେୱ ଅୱକ୍ଖିତ୍ତମତ୍ତିକାପିଣ୍ଡା ୱିଯ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ତୁଣ୍ହୀଭୂତା ନିସୀଦନ୍ତି।

ୱେନାଗପୁରିକୋତି ୱେନାଗପୁରୱାସୀ। ଏତଦୱୋଚାତି ପାଦନ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ କେସଗ୍ଗା ତଥାଗତସ୍ସ ସରୀରଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅସୀତିଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସମୁଜ୍ଜଲେହି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣେହି ପଟିମଣ୍ଡିତଂ ସରୀରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସମନ୍ତତୋ ଅସୀତିହତ୍ଥପ୍ପଦେସଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ଠିତାହି ଛବ୍ବଣ୍ଣାହି ଘନବୁଦ୍ଧରଂସୀହି ସମ୍ପରିୱାରିତଂ ତଥାଗତସ୍ସ ସରୀରଂ ଦିସ୍ୱା ସଞ୍ଜାତୱିମ୍ହଯୋ ୱଣ୍ଣଂ ଭଣନ୍ତୋ ଏତଂ ‘‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭୋ ଗୋତମା’’ତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱୋଚ।

ତତ୍ଥ ଯାୱଞ୍ଚିଦନ୍ତି ଅଧିମତ୍ତପ୍ପମାଣପରିଚ୍ଛେଦୱଚନମେତଂ। ତସ୍ସ ୱିପ୍ପସନ୍ନପଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଯାୱଞ୍ଚ ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି ଅଧିମତ୍ତୱିପ୍ପସନ୍ନାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନୀତି ଚକ୍ଖାଦୀନି ଛ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ତସ୍ସ ହି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ପତିଟ୍ଠିତୋକାସସ୍ସ ୱିପ୍ପସନ୍ନତଂ ଦିସ୍ୱା ତେସଂ ୱିପ୍ପସନ୍ନତା ପାକଟା ଅହୋସି। ଯସ୍ମା ପନ ସା ମନେ ୱିପ୍ପସନ୍ନେଯେୱ ହୋତି, ଅୱିପ୍ପସନ୍ନଚିତ୍ତାନଞ୍ହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯପ୍ପସାଦୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମାସ୍ସ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯପ୍ପସାଦୋପି ପାକଟୋ ଅହୋସି। ତଂ ଏସ ୱିପ୍ପସନ୍ନତଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନୀ’’ତି ଆହ। ପରିସୁଦ୍ଧୋତି ନିମ୍ମଲୋ। ପରିଯୋଦାତୋତି ପଭସ୍ସରୋ। ସାରଦଂବଦରପଣ୍ଡୁନ୍ତି ସରଦକାଲେ ଜାତଂ ନାତିସୁପରିପକ୍କଂ ବଦରଂ। ତଞ୍ହି ପରିସୁଦ୍ଧଞ୍ଚେୱ ହୋତି ପରିଯୋଦାତଞ୍ଚ। ତାଲପକ୍କନ୍ତି ସୁପରିପକ୍କତାଲଫଲଂ। ସମ୍ପତି ବନ୍ଧନା ପମୁତ୍ତନ୍ତି ତଂଖଣଞ୍ଞେୱ ବନ୍ଧନା ପମୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ହି ବନ୍ଧନମୂଲଂ ଅପନେତ୍ୱା ପରମୁଖଂ କତ୍ୱା ଫଲକେ ଠପିତସ୍ସ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲମତ୍ତଂ ଠାନଂ ଓଲୋକେନ୍ତାନଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ପରିଯୋଦାତଂ ହୁତ୍ୱା ଖାଯତି। ତଂ ସନ୍ଧାଯେୱମାହ । ନେକ୍ଖଂ ଜମ୍ବୋନଦନ୍ତି ସୁରତ୍ତୱଣ୍ଣସ୍ସ ଜମ୍ବୋନଦସୁୱଣ୍ଣସ୍ସ ଘଟିକା। ଦକ୍ଖକମ୍ମାରପୁତ୍ତସୁପରିକମ୍ମକତନ୍ତି ଦକ୍ଖେନ ସୁୱଣ୍ଣକାରପୁତ୍ତେନ ସୁଟ୍ଠୁ କତପରିକମ୍ମଂ। ଉକ୍କାମୁଖେ ସୁକୁସଲସମ୍ପହଟ୍ଠନ୍ତି ସୁୱଣ୍ଣକାରୌଦ୍ଧନେ ପଚିତ୍ୱା ସୁକୁସଲେନ ସୁୱଣ୍ଣକାରେନ ଘଟ୍ଟନପରିମଜ୍ଜନହଂସନେନ ସୁଟ୍ଠୁ ପହଟ୍ଟଂ ସୁପରିମଦ୍ଦିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲେ ନିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି ଅଗ୍ଗିନା ପଚିତ୍ୱା ଦୀପିଦାଠାଯ ଘଂସିତ୍ୱା ଗେରୁକପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ରତ୍ତକମ୍ବଲେ ଠପିତଂ। ଭାସତେତି ସଞ୍ଜାତଓଭାସତାଯ ଭାସତେ। ତପତେତି ଅନ୍ଧକାରୱିଦ୍ଧଂସନତାଯ ତପତେ। ୱିରୋଚତୀତି ୱିଜ୍ଜୋତମାନଂ ହୁତ୍ୱା ୱିରୋଚତି, ସୋଭତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନାନୀତି ଏତ୍ଥ ଅତିକ୍କନ୍ତପ୍ପମାଣଂ ଉଚ୍ଚାସଯନଂ ନାମ, ଆଯତୱିତ୍ଥତଂ ଅକପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଂ ମହାସଯନଂ ନାମ। ଇଦାନି ତାନି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ଆସନ୍ଦୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଆସନ୍ଦୀତି ଅତିକ୍କନ୍ତପ୍ପମାଣଂ ଆସନଂ। ପଲ୍ଲଙ୍କୋତି ପାଦେସୁ ୱାଳରୂପାନି ଠପେତ୍ୱା କତୋ। ଗୋନକୋତି ଦୀଘଲୋମକୋ ମହାକୋଜୱୋ। ଚତୁରଙ୍ଗୁଲାଧିକାନି କିର ତସ୍ସ ଲୋମାନି। ଚିତ୍ତକୋତି ୱାନଚିତ୍ତଂ ଉଣ୍ଣାମଯତ୍ଥରଣଂ। ପଟିକାତି ଉଣ୍ଣାମଯୋ ସେତତ୍ଥରକୋ। ପଟଲିକାତି ଘନପୁପ୍ଫୋ ଉଣ୍ଣାମଯତ୍ଥରକୋ, ଯୋ ଆମଲକପଟ୍ଟୋତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ତୂଲିକାତି ତିଣ୍ଣଂ ତୂଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରପୁଣ୍ଣା ତୂଲିକା। ୱିକତିକାତି ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘାଦିରୂପୱିଚିତ୍ରୋ ଉଣ୍ଣାମଯତ୍ଥରକୋ। ଉଦ୍ଦଲୋମୀତି ଉଭତୋଦସଂ ଉଣ୍ଣାମଯତ୍ଥରଣଂ। କେଚି ଏକତୋ ଉଗ୍ଗତପୁପ୍ଫନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଏକନ୍ତଲୋମୀତି ଏକତୋଦସଂ ଉଣ୍ଣାମଯତ୍ଥରଣଂ। କେଚି ଉଭତୋ ଉଗ୍ଗତପୁପ୍ଫନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। କଟ୍ଟିସ୍ସନ୍ତି ରତନପରିସିବ୍ବିତଂ କୋସେଯ୍ୟକଟ୍ଟିସ୍ସମଯଂ ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ। କୋସେଯ୍ୟନ୍ତି ରତନପରିସିବ୍ବିତମେୱ କୋସିଯସୁତ୍ତମଯଂ ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ। କୁତ୍ତକନ୍ତି ସୋଳସନ୍ନଂ ନାଟକିତ୍ଥୀନଂ ଠତ୍ୱା ନଚ୍ଚନଯୋଗ୍ଗଂ ଉଣ୍ଣାମଯତ୍ଥରଣଂ। ହତ୍ଥତ୍ଥରାଦଯୋ ହତ୍ଥିପିଟ୍ଠାଦୀସୁ ଅତ୍ଥରଣକଅତ୍ଥରକା ଚେୱ ହତ୍ଥିରୂପାଦୀନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା କତଅତ୍ଥରକା ଚ। ଅଜିନପ୍ପୱେଣୀତି ଅଜିନଚମ୍ମେହି ମଞ୍ଚପ୍ପମାଣେନ ସିବ୍ବିତ୍ୱା କତପ୍ପୱେଣୀ। ସେସଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱ।

ନିକାମଲାଭୀତି ଅତିକାମଲାଭୀ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତଲାଭୀ। ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀତି ଅଦୁକ୍ଖଲାଭୀ। ଅକସିରଲାଭୀତି ୱିପୁଲଲାଭୀ ମହନ୍ତଲାଭୀ, ଉଳାରୁଳାରାନେୱ ଲଭତି ମଞ୍ଞେତି ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ଅଯଂ କିର ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସଯନଗରୁକୋ, ସୋ ଭଗୱତୋ ୱିପ୍ପସନ୍ନିନ୍ଦ୍ରିଯାଦିତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଦ୍ଧା ଏସ ଏୱରୂପେସୁ ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନେସୁ ନିସୀଦତି ଚେୱ ନିପଜ୍ଜତି ଚ। ତେନସ୍ସ ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଛୱିୱଣ୍ଣୋ ପରିଯୋଦାତୋ’’ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ଇମଂ ସେନାସନୱଣ୍ଣଂ କଥେସି।

ଲଦ୍ଧାଚ ପନ ନ କପ୍ପନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚି କିଞ୍ଚି କପ୍ପତି। ସୁଦ୍ଧକୋସେଯ୍ୟଞ୍ହି ମଞ୍ଚେପି ଅତ୍ଥରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଗୋନକାଦଯୋ ଚ ଭୂମତ୍ଥରଣପରିଭୋଗେନ, ଆସନ୍ଦିଯା ପାଦେ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା, ପଲ୍ଲଙ୍କସ୍ସ ୱାଳେ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା, ତୂଲିକଂ ୱିଜଟେତ୍ୱା ‘‘ବିମ୍ବୋହନଞ୍ଚ କାତୁ’’ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୨୯୭) ୱଚନତୋ ଇମାନିପି ଏକେନ ୱିଧାନେନ କପ୍ପନ୍ତି। ଅକପ୍ପିଯଂ ପନ ଉପାଦାଯ ସବ୍ବାନେୱ ନ କପ୍ପନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତାନି।

ୱନନ୍ତଞ୍ଞେୱ ପୱିସାମୀତି ଅରଞ୍ଞଂଯେୱ ପୱିସାମି। ଯଦେୱାତି ଯାନିଯେୱ। ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱାତି ସମନ୍ତତୋ ଊରୁବଦ୍ଧାସନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା। ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯାତି ଅଟ୍ଠାରସ ପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକେ କୋଟିଯା କୋଟିଂ ପଟିପାଦେନ୍ତୋ ଉଜୁଂ କାଯଂ ଠପେତ୍ୱା। ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱାତି କମ୍ମଟ୍ଠାନାଭିମୁଖଂ ସତିଂ ଠପେତ୍ୱା, ପରିଗ୍ଗହିତନିଯ୍ୟାନଂ ୱା କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ‘‘ପରୀତି ପରିଗ୍ଗହଟ୍ଠୋ। ମୁଖନ୍ତି ନିଯ୍ୟାନଟ୍ଠୋ। ସତୀତି ଉପଟ୍ଠାନଟ୍ଠୋ। ତେନ

ଖ୍ଯଜତି ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା’’ତି (ପଟି। ମ। ୧।୧୬୪)। ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମୀତି ପଟିଲଭିତ୍ୱା ପଜ୍ଜଙ୍କଂ କତ୍ୱା ୱିହରାମି। ଏୱଂଭୂତୋତି ଏୱଂ ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରସମଙ୍ଗୀ ହୁତ୍ୱା। ଦିବ୍ବୋ ମେ ଏସୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଚଙ୍କମୋ ହୋତୀତି ଚତ୍ତାରି ହି ରୂପଜ୍ଝାନାନି ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚଙ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଚଙ୍କମୋ ଦିବ୍ବଚଙ୍କମୋ ନାମ ହୋତି, ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଚଙ୍କମନ୍ତସ୍ସାପି ଚଙ୍କମୋ ଦିବ୍ବଚଙ୍କମୋଯେୱ। ଠାନାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତଥା ଇତରେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ୱିହାରେସୁ।

ସୋଏୱଂ ପଜାନାମି ‘‘ରାଗୋ ମେ ପହୀନୋ’’ତି ମହାବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କେ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ପହୀନରାଗମେୱ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାମି ରାଗୋ ମେ ପହୀନୋ’’ତି ଆହ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଇମିନା ପନ କିଂ କଥିତଂ ହୋତୀତି? ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା କଥିତା, ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଯ ଫଲସମାପତ୍ତି କଥିତା। ଫଲସମାପତ୍ତିଞ୍ହି ସମାପନ୍ନସ୍ସାପି ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସାପି ଚଙ୍କମାଦଯୋ ଅରିଯଚଙ୍କମାଦଯୋ ହୋନ୍ତି। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

୪। ସରଭସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୫। ଚତୁତ୍ଥେ ରାଜଗହେତି ଏୱଂନାମକେ ନଗରେ। ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପବ୍ବତେତି ଗିଜ୍ଝସଦିସାନିସ୍ସ କୂଟାନି, ଗିଜ୍ଝା ୱା ତସ୍ସ କୂଟେସୁ ୱସନ୍ତୀତି ଗିଜ୍ଝକୂଟୋ, ତସ୍ମିଂ ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପବ୍ବତେ। ଏତେନସ୍ସ ରାଜଗହଂ ଗୋଚରଗାମଂ କତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସିତଂ। ଗିଜ୍ଝକୂଟସ୍ମିଞ୍ହି ତଥାଗତଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ୱିହାରୋ କାରିତୋ, ଗିଜ୍ଝକୂଟୱିହାରୋତ୍ୱେୱସ୍ସ ନାମଂ। ତତ୍ରାଯଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତୀତି। ସରଭୋ ନାମ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତୋ ହୋତୀତି ସରଭୋତି ଏୱଂନାମକୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ପକ୍କନ୍ତୋ ହୋତି, ଅଧୁନା ୱିବ୍ଭନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ହି ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ତିତ୍ଥିଯା ନଟ୍ଠଲାଭସକ୍କାରା ଅହେସୁଂ, ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ମହାଲାଭସକ୍କାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଯଥାହ –

‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭଗୱା ସକ୍କତୋ ହୋତି ଗରୁକତୋ ମାନିତୋ ପୂଜିତୋ ଅପଚିତୋ ଲାଭୀ ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ। ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପନ ପରିବ୍ବାଜକା ଅସକ୍କତା ହୋନ୍ତି ଅଗରୁକତା ଅମାନିତା ଅପୂଜିତା ନ ଲାଭିନୋ ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନ’’ନ୍ତି (ଉଦା।୧୪; ସଂ।ନି।୧।୨।୭୦)।

ତେ ଏୱଂ ପରିହୀନଲାଭସକ୍କାରା ପଞ୍ଚସତମତ୍ତା ଏକସ୍ମିଂ ପରିବ୍ବାଜକାରାମେ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ସମ୍ମନ୍ତଯିଂସୁ – ‘‘ଭୋ, ମଯଂ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହତଲାଭସକ୍କାରା ଜାତା, ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସାୱକାନଞ୍ଚସ୍ସ ଏକଂ ଅୱଣ୍ଣଂ ଉପଧାରେଥ, ଅୱଣ୍ଣଂ ପତ୍ଥରିତ୍ୱା ଏତସ୍ସ ସାସନଂ ଗରହିତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ଲାଭସକ୍କାରଂ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମା’’ତି। ତେ ୱଜ୍ଜଂ ଓଲୋକେନ୍ତା – ‘‘ତୀସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଆଜୀୱେ ଚାତି ଚତୂସୁପି ଠାନେସୁ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ୱଜ୍ଜଂ ପସ୍ସିତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଠାନାନି ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଓଲୋକେଥା’’ତି ଆହଂସୁ। ଅଥ ନେସଂ ଅନ୍ତରେ ଏକୋ ଏୱମାହ – ‘‘ଅହଂ ଅଞ୍ଞଂ ନ ପସ୍ସାମି, ଇମେ ଅନ୍ୱଦ୍ଧମାସଂ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରୱାତପାନାନି ପିଧାଯ ସାମଣେରାନମ୍ପି ପୱେସନଂ ନ ଦେନ୍ତି। ଜୀୱିତସଦିସାପି ଉପଟ୍ଠାକା ଦଟ୍ଠୁଂ ନ ଲଭନ୍ତି, ଆୱଟ୍ଟନିମାଯଂ ଓସାରେତ୍ୱା ଓସାରେତ୍ୱା ଜନଂ ଆୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଆୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତି। ସଚେ ତଂ ମଯଂ ଆହରିତୁଂ ସକ୍କିସ୍ସାମ, ଏୱଂ ନୋ ଲାଭସକ୍କାରୌଳାରୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ଅପରୋପି ଏୱମେୱ ୱଦନ୍ତୋ ଉଟ୍ଠାସି। ସବ୍ବେ ଏକୱାଦା ଅହେସୁଂ। ତତୋ ଆହଂସୁ – ‘‘ଯୋ ତଂ ଆହରିତୁଂ ସକ୍କିସ୍ସତି, ତଂ ମଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ସମଯେ ଜେଟ୍ଠକଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି।

ତତୋ କୋଟିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ‘‘ତ୍ୱଂ ସକ୍କିସ୍ସସି, ତ୍ୱଂ ସକ୍କିସ୍ସସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ନ ସକ୍କିସ୍ସାମି, ଅହଂ ନ ସକ୍କିସ୍ସାମୀ’’ତି ବହୂହି ୱୁତ୍ତେ ସରଭଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘ତ୍ୱଂ ସକ୍କିସ୍ସସି ଆଚରିଯା’’ତି। ସୋ ଆହ – ‘‘ଅଗରୁ ଏତଂ ଆହରିତୁଂ, ସଚେ ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ତନୋ କଥାଯ ଠତ୍ୱା ମଂ ଜେଟ୍ଠକଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି। ଅଗରୁ ଏତମାଚରିଯ ଆହର, ତ୍ୱଂ କତୋଯେୱାସି ଅମ୍ହେହି ଜେଟ୍ଠକୋତି। ସୋ ଆହ – ‘‘ତଂ ଆହରନ୍ତେନ ଥେନେତ୍ୱା ୱା ୱିଲୁମ୍ପିତ୍ୱା ୱା ଆହରିତୁଂ ନ ସକ୍କା, ସମଣସ୍ସ ପନ ଗୋତମସ୍ସ ସାୱକସଦିସେନ ହୁତ୍ୱା ତସ୍ସ ସାୱକେ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ତେସଂ ପତ୍ତେ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଆହରିତୁଂ ସକ୍କା। ରୁଚ୍ଚତି ୱୋ ଏତସ୍ସ ଏତ୍ତକସ୍ସ କିରିଯା’’ତି। ଯଂକିଞ୍ଚି କତ୍ୱା ଆହରିତ୍ୱା ଚ ନୋ ଦେହୀତି। ତେନ ହି ମଂ ଦିସ୍ୱା ଅପସ୍ସନ୍ତା ୱିଯ ଭୱେଯ୍ୟାଥାତି ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ସଞ୍ଞଂ ଦତ୍ୱା ଦୁତିଯଦିୱସେ ପାତୋୱ ଉଟ୍ଠାଯ ଗିଜ୍ଝକୂଟମହାୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠଦିଟ୍ଠାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ପାଦେ ୱନ୍ଦି। ଭିକ୍ଖୂ ଆହଂସୁ – ‘‘ଅଞ୍ଞେ ପରିବ୍ବାଜକା ଚଣ୍ଡା ଫରୁସା, ଅଯଂ ପନ ସଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତି ପସନ୍ନୋ’’ତି। ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ଞତ୍ୱା ଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନସ୍ମିଂଯେୱ ପବ୍ବଜିତା, ମଯଂ ପନ ଅନୁପଧାରେତ୍ୱା ଅତିତ୍ଥେନେୱ ପକ୍ଖନ୍ତା ଅନିଯ୍ୟାନିକମଗ୍ଗେ ୱିଚରାମାତି। ସୋ ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠେ ଦିଟ୍ଠେ ଭିକ୍ଖୂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱନ୍ଦତି, ନ୍ହାନୋଦକାଦୀନି ପଟିଯାଦେତି, ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ କପ୍ପିଯଂ କରୋତି, ପାଦେ ଧୋୱତି ମକ୍ଖେତି, ଅତିରେକଭତ୍ତଂ ଲଭିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତି।

ତଂ ଇମିନା ନୀହାରେନ ୱସନ୍ତଂ ଏକୋ ମହାଥେରୋ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ପରିବ୍ବାଜକ, ତ୍ୱଂ ସଦ୍ଧୋ ପସନ୍ନୋ, କିଂ ନ ପବ୍ବଜସୀ’’ତି। କୋ ମଂ, ଭନ୍ତେ,

ପବ୍ବାଜେସ୍ସତି। ମଯ୍ହଞ୍ହି ଚିରକାଲଂ ଭଦନ୍ତାନଂ ପଚ୍ଛିକା ହୁତ୍ୱା ୱିଚରିମ୍ହାତି। ଥେରୋ ‘‘ସଚେ ତ୍ୱଂ ପବ୍ବଜିତୁକାମୋ, ଅହଂ ତଂ ପବ୍ବାଜେସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି। ସୋ ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନିରନ୍ତରଂ ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତମକାସି। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ୱତ୍ତେ ପସୀଦିତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ଉପସମ୍ପାଦେସି। ସୋ ଉପୋସଥଦିୱସେ ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଉପୋସଥଗ୍ଗଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ମହନ୍ତେନ ଉସ୍ସାହେନ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମିନା ନୀହାରେନ ଓସାରେତ୍ୱା ଓସାରେତ୍ୱା ଲୋକଂ ଖାଦନ୍ତି, କତିପାହେନ ହରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ସୋ ପରିୱେଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉପଜ୍ଝାଯଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, କୋ ନାମୋ ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ପାତିମୋକ୍ଖୋ ନାମ, ଆୱୁସୋତି। ଉତ୍ତମଧମ୍ମୋ ଏସ, ଭନ୍ତେ, ଭୱିସ୍ସତୀତି। ଆମ, ଆୱୁସୋ, ସକଲସାସନଧାରଣୀ ଅଯଂ ସିକ୍ଖାତି। ଭନ୍ତେ, ସଚେ ଏସ ସିକ୍ଖାଧମ୍ମୋ ଉତ୍ତମୋ, ଇମମେୱ ପଠମଂ ଗଣ୍ହାମୀତି। ଗଣ୍ହାୱୁସୋତି ଥେରୋ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ସୋ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକେ ପସ୍ସିତ୍ୱା ‘‘କୀଦିସଂ ଆଚରିଯା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତୋ, ‘‘ଆୱୁସୋ, ମା ଚିନ୍ତଯିତ୍ଥ, କତିପାହେନ ଆହରିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଉପଜ୍ଝାଯଂ ଆହ – ‘‘ଏତ୍ତକମେୱ, ଭନ୍ତେ, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଅତ୍ଥୀ’’ତି। ଏତ୍ତକମେୱ, ଆୱୁସୋତି।

ସୋ ପୁନଦିୱସେ ଯଥାନିୱତ୍ଥପାରୁତୋୱ ଗହିତନୀହାରେନେୱ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଗିଜ୍ଝକୂଟା ନିକ୍ଖମ୍ମ ପରିବ୍ବାଜକାରାମଂ ଅଗମାସି। ପରିବ୍ବାଜକା ଦିସ୍ୱା ‘‘କୀଦିସଂ, ଆଚରିଯ, ନାସକ୍କିତ୍ଥ ମଞ୍ଞେ ଆୱଟ୍ଟନିମାଯଂ ଆହରିତୁ’’ନ୍ତି ତଂ ପରିୱାରଯିଂସୁ। ମା ଚିନ୍ତଯିତ୍ଥ, ଆୱୁସୋ, ଆହଟା ମେ ଆୱଟ୍ଟନିମାଯା, ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅମ୍ହାକଂ ଲାଭସକ୍କାରୋ ମହା ଭୱିସ୍ସତି। ତୁମ୍ହେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସମଗ୍ଗା ହୋଥ, ମା ୱିୱାଦଂ ଅକତ୍ଥାତି। ସଚେ ତେ, ଆଚରିଯ, ସୁଗ୍ଗହିତା, ଅମ୍ହେପି ନଂ ୱାଚେହୀତି। ସୋ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଓସାରେସି। ଅଥ ତେ ସବ୍ବେପି – ‘‘ଏଥ, ଭୋ, ନଗରେ ୱିଚରନ୍ତା ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ କଥେସ୍ସାମା’’ତି ଅନୁଗ୍ଗାଟିତେସୁଯେୱ ନଗରଦ୍ୱାରେସୁ ଦ୍ୱାରସମୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିୱଟେନ ଦ୍ୱାରେନ ସବ୍ବପଠମଂ ପୱିସିଂସୁ। ଏୱଂ ସଲିଙ୍ଗେନେୱ ଅପକ୍କନ୍ତଂ ତଂ ପରିବ୍ବାଜକଂ ସନ୍ଧାଯ – ‘‘ସରଭୋ ନାମ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତୋ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ତଂ ଦିୱସଂ ପନ ଭଗୱା ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ଇଦଂ ଅଦ୍ଦସ – ‘‘ଅଜ୍ଜ ସରଭୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ନଗରେ ୱିଚରିତ୍ୱା ପକାସନୀଯକମ୍ମଂ କରିସ୍ସତି, ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ଅୱଣ୍ଣଂ କଥେନ୍ତୋ ୱିସଂ ସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ପରିବ୍ବାଜକାରାମଂ ଗମିସ୍ସତି, ଅହମ୍ପି ତତ୍ଥେୱ ଗମିସ୍ସାମି, ଚତସ୍ସୋପି ପରିସା ତତ୍ଥେୱ ଓସରିସ୍ସନ୍ତି। ତସ୍ମିଂ ସମାଗମେ ଚତୁରାସୀତି ପାଣସହସ୍ସାନି ଅମତପାନଂ ପିୱିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ତତୋ ‘‘ତସ୍ସ ଓକାସୋ ହୋତୁ, ଯଥାରୁଚିଯା ଅୱଣ୍ଣଂ ପତ୍ଥରତୂ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଆନନ୍ଦ, ଅଟ୍ଠାରସସୁ ମହାୱିହାରେସୁ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମଯା ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତୁଂ ଆରୋଚେହୀ’’ତି। ଥେରୋ ତଥା ଅକାସି। ଭିକ୍ଖୂ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ସତ୍ଥାରମେୱ ପରିୱାରଯିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଆଦାଯ ଦ୍ୱାରଗାମସମୀପେଯେୱ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରି। ସରଭୋପି ପରିବ୍ବାଜକେହି ସଦ୍ଧିଂ ନଗରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପରିସମଜ୍ଝେ ରାଜଦ୍ୱାରୱୀଥିଚତୁକ୍କାଦୀସୁ ଚ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଅଞ୍ଞାତୋ ମଯା ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯାନଂ ଧମ୍ମୋ’’ତିଆଦୀନି ଅଭାସି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ସୋ ରାଜଗହେ ପରିସତି ଏୱଂ ୱାଚଂ ଭାସତୀତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞାତୋତି ଞାତୋ ଅୱବୁଦ୍ଧୋ, ପାକଟଂ କତ୍ୱା ଉଗ୍ଗହିତୋତି ଦୀପେତି। ଅଞ୍ଞାଯାତି ଜାନିତ୍ୱା। ଅପକ୍କନ୍ତୋତି ସଲିଙ୍ଗେନେୱ ଅପକ୍କନ୍ତୋ। ସଚେ ହି ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସାସନେ କୋଚି ସାରୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ନାହଂ ଅପକ୍କମିସ୍ସଂ। ତସ୍ସ ପନ ସାସନଂ ଅସାରଂ ନିସ୍ସାରଂ, ଆୱଟ୍ଟନିମାଯଂ ଓସାରେତ୍ୱା ସମଣା ଲୋକଂ ଖାଦନ୍ତୀତି ଏୱମତ୍ଥଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ଏୱମାହ।

ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂତି ଅଥ ଏୱଂ ତସ୍ମିଂ ପରିବ୍ବାଜକେ ଭାସମାନେ ଅରଞ୍ଞୱାସିନୋ ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଅସୁକଟ୍ଠାନଂ ନାମ ସତ୍ଥା ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତୁଂ ଗତୋ’’ତି ଅଜାନନ୍ତା ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲାଯଂ ରାଜଗହଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିଂସୁ। ତେ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅସ୍ସୋସୁନ୍ତି ସୁଣିଂସୁ। ଯେନଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୂତି ‘‘ଇମଂ କାରଣଂ ଦସବଲସ୍ସ ଆରୋଚେସ୍ସାମା’’ତି ଉପସଙ୍କମିଂସୁ।

ସିପ୍ପିନିକାତୀରନ୍ତି ସିପ୍ପିନିକାତି ଏୱଂନାମିକାଯ ନଦିଯା ତୀରଂ। ଅଧିୱାସେସି ଭଗୱା ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନାତି କାଯଙ୍ଗୱାଚଙ୍ଗାନି ଅଚୋପେତ୍ୱା ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଖନ୍ତିଂ ଧାରେତ୍ୱା ତିତ୍ଥେନେୱ ଅଧିୱାସେସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ପୁନ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଅଜ୍ଜ ମଯା ସରଭସ୍ସ ୱାଦଂ ମଦ୍ଦିତୁଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ଏକକେନ ଗନ୍ତବ୍ବଂ , ଉଦାହୁ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତେନା’’ତି। ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ସଚାହଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଗମିସ୍ସାମି, ମହାଜନୋ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସ୍ସତି – ‘‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ୱାଦୁପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପକ୍ଖଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିସବଲେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱାଦଂ ମଦ୍ଦତି, ପରୱାଦୀନଂ ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ଦେତୀ’’ତି। ନ ଖୋ ପନ ମଯ୍ହଂ ଉପ୍ପନ୍ନେ ୱାଦେ ପରଂ ଗହେତ୍ୱା ମଦ୍ଦନକିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥି, ଅହମେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ମଦ୍ଦିସ୍ସାମି। ଅନଚ୍ଛରିଯଂ ଚେତଂ ଯ୍ୱାହଂ ଇଦାନି ବୁଦ୍ଧଭୂତୋ ଅତ୍ତନୋ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱାଦଂ ମଦ୍ଦେଯ୍ୟଂ, ଚରିଯଂ ଚରଣକାଲେ ଅହେତୁକପଟିସନ୍ଧିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତେନାପି ହି ମଯା ୱହିତବ୍ବଂ ଧୁରଂ ଅଞ୍ଞୋ ୱହିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନାହୋସି। ଇମସ୍ସ ପନତ୍ଥସ୍ସ ସାଧନତ୍ଥଂ –

‘‘ଯତୋ ଯତୋ ଗରୁ ଧୁରଂ, ଯତୋ ଗମ୍ଭୀରୱତ୍ତନୀ;

ତଦାସ୍ସୁ କଣ୍ହଂ ଯୁଞ୍ଜେନ୍ତି, ସ୍ୱାସ୍ସୁ ତଂ ୱହତେ ଧୁର’’ନ୍ତି। (ଜା। ୧।୧।୨୯) –

ଇଦଂ କଣ୍ହଜାତକଂ ଆହରିତଙ୍ଗଂ। ଅତୀତେ କିର ଏକୋ ସତ୍ତୱାହୋ ଏକିସ୍ସା ମହଲ୍ଲିକାଯ ଗେହେ ନିୱାସଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅଥସ୍ସ ଏକିସ୍ସା ଧେନୁଯା ରତ୍ତିଭାଗସମନନ୍ତରେ ଗଚ୍ଛୁତ୍ତ୍ୱଟ୍ଠାନଂ ଅହୋସି। ସା ଏକଂ ୱଚ୍ଛକଂ ୱିଜାଯି। ମହଲ୍ଲିକାଯ ୱଚ୍ଛକଂ ଦିଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୁତ୍ତସିନେହୋ ଉଦପାଦି। ପୁନଦିୱସେ ସତ୍ତୱାହପୁତ୍ତୋ – ''ତୱ ଗେହୱେତନଂ ଗଣ୍ହାହୀ''ତି ଆହ। ମହଲ୍ଲିକା ''ମଯ୍ହଂ ଅଞ୍ଞେନ କିଞ୍ଚି ନ ଅତ୍ଥି, ଇମମେୱ ୱଚ୍ଛକଂ ଦେହୀ''ତି ଆହ। ଗଣ୍ହ, ଅମ୍ମାତି। ସା ତଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଖୀରଂ ପାଯେତ୍ୱା ଯାଗୁଭତ୍ତତିଣାଦୀନି ଦଦମାନା ପୋସେସି। ସୋ ୱୁଦ୍ଧିମନ୍ୱାଯ ପରିପୁଣ୍ଣରୂପୋ ବଲୱୀରିଯସମ୍ପନ୍ନୋ ଅହୋସି ସମ୍ପନ୍ନାଚାରୋ, କାଲକୋ ନାମ ନାମେନ। ଅଥେକସ୍ସ ସତ୍ତୱାହସ୍ସ ପଞ୍ଚହି ସକଟସତେହି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଉଦକଭିନ୍ନଟ୍ଠାନେ ସକଟଚକ୍କଂ ଲଗ୍ଗି। ସୋ ଦସପି ୱୀସମ୍ପି ତିଂସମ୍ପି ଯୋଜେତ୍ୱା ନୀହରାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ କାଳକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆହ – ''ତାତ, ତୱ ୱେତନଂ ଦସ୍ସାମି, ସକଟଂ ମେ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦେହୀ''ତି। ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ତଂ ଆଦାଯ – ''ଅଞ୍ଞୋ ଇମିନା ସଦ୍ଧିଂ ଧୁରଂ ୱହିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନତ୍ଥୀ''ତି ଧୁରସକଟେ ଯୋତ୍ତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ତଂ ଏକକଂଯେୱ ଯୋଜେସି। ସୋ ତଂ ସକଟଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଥଲେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଏତେନେୱ ନିହାରେନ ପଞ୍ଚ ସକଟସତାନି ନୀହରି। ସୋ ସବ୍ବପଚ୍ଛିମସକଟଂ ନୀହରିତ୍ୱା ମୋଚିଯମାନୋ ''ସୁ''ନ୍ତି କତ୍ୱା ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପି।

ସତ୍ତୱାହୋ ''ଅଯଂ ଏତ୍ତକାନି ସକଟାନି ଉକ୍ଖିପନ୍ତୋ ଏୱଂ ନ ଅକାସି, ୱେତନତ୍ଥଂ ମଞ୍ଞେ କରୋତୀ''ତି ସକଟଗଣନାଯ କହାପଣେ ଗହେତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତଭଣ୍ଡିକଂ ତସ୍ସ ଗୀୱାଯ ବନ୍ଧାପେସି। ସୋ ଅଞ୍ଞେସଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଅଲ୍ଲୀଯିତୁଂ ଅଦେନ୍ତୋ ଉଜୁକଂ ଗେହମେୱ ଅଗମାସି। ମହଲ୍ଲିକା ଦିସ୍ୱା ମୋଚେତ୍ୱା କହାପଣଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ''କସ୍ମା, ପୁତ୍ତ, ଏୱମକାସି, ମା ତ୍ୱଂ 'ମଯା କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଆଭତେନ ଅଯଂ ଜୀୱିସ୍ସତୀ'ତି ସଞ୍ଞମକାସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଗୋଣଂ ଉଣ୍ହୋଦକେନ ନ୍ହାପେତ୍ୱା ତେଲେନ ଅବ୍ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା ''ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୁନ ମା ଏୱମକାସୀ''ତି ଓୱଦି। ଏୱଂ ସତ୍ଥା ''ଚରିଯଂ ଚରଣକାଲେ ଅହେତୁକପଟିସନ୍ଧିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତେନାପି ହି ମଯା ୱହିତବ୍ବଧୁରଂ ଅଞ୍ଞୋ ୱହିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନାହୋସୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏକକୋୱ ଅଗମାସି। ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ ପଟିସଲ୍ଲାନାତି ପୁଥୁତ୍ତାରମ୍ମଣେହି ଚିତ୍ତଂ ପଟିସଂହରିତ୍ୱା ସଲ୍ଲାନତୋ, ଫଲସମାପତ୍ତିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନୁପସଙ୍କମୀତି ପରିବ୍ବାଜକେସୁ ସକଲନଗରେ ପକାସନୀଯକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ନଗରା ନିକ୍ଖମ୍ମ ପରିବ୍ବାଜକାରାମେ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ''ସଚେ, ଆୱୁସୋ ସରଭ, ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଆଗମିସ୍ସତି, କିଂ କରିସ୍ସସୀ''ତି। ସମଣେ ଗୋତମେ ଏକଂ କରୋନ୍ତେ ଅହଂ ଦ୍ୱେ କରିସ୍ସାମି, ଦ୍ୱେ କରୋନ୍ତେ ଚତ୍ତାରି, ଚତ୍ତାରି କରୋନ୍ତେ ପଞ୍ଚ, ପଞ୍ଚ କରୋନ୍ତେ ଦସ, ଦସ କରୋନ୍ତେ ୱୀସତି, ୱୀସତି କରୋନ୍ତେ ତିଂସଂ, ତିଂସଂ କରୋନ୍ତେ ଚତ୍ତାଲୀସଂ, ଚତ୍ତାଲୀସଂ କରୋନ୍ତେ ପଞ୍ଞାସଂ, ପଞ୍ଞାସଂ କରୋନ୍ତେ ସତଂ, ସତଂ କରୋନ୍ତେ ସହସ୍ସଂ କରିସ୍ସାମୀତି ଏୱଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସୀହନାଦକଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନେସୁ ଉପସଙ୍କମି।

ଉପସଙ୍କମନ୍ତୋ ପନ ଯସ୍ମା ପରିବ୍ବାଜକାରାମସ୍ସ ନଗରମଜ୍ଝେନେୱ ମଗ୍ଗୋ, ତସ୍ମା ସୁରତ୍ତଦୁପଟ୍ଟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ସୁଗତମହାଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ୱିସ୍ସଟ୍ଠବଲୋ ରାଜା ୱିଯ ଏକକୋୱ ନଗରମଜ୍ଝେନ ଅଗମାସି। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ଦିସ୍ୱା ''ପରିବ୍ବାଜକା ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ପକାସନୀଯକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତା ଅୱଣ୍ଣଂ ପତ୍ଥରିଂସୁ, ସୋ ଏତେ ଅନୁୱତ୍ତିତ୍ୱା ସଞ୍ଞାପେତୁଂ ଗଚ୍ଛତି ମଞ୍ଞେ''ତି ଅନୁବନ୍ଧିଂସୁ। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକାପି ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଆଦାଯ ଏକକୋୱ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ, ଅଜ୍ଜ ସରଭେନ ସଦ୍ଧିଂ ମହାଧମ୍ମସଙ୍ଗାମୋ ଭୱିସ୍ସତି। ମଯମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମାଗମେ କାଯସକ୍ଖିନୋ ଭୱିସ୍ସାମା''ତି ଅନୁବନ୍ଧିଂସୁ। ସତ୍ଥା ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସେୱ ମହାଜନସ୍ସ ପରିବ୍ବାଜକାରାମଂ ଉପସଙ୍କମି।

ପରିବ୍ବାଜକା ରୁକ୍ଖାନଂ ଖନ୍ଧୱିଟପସାଖନ୍ତରେହି ସମୁଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଛବ୍ବଣ୍ଣଘନବୁଦ୍ଧରସ୍ମିଯୋ ଦିସ୍ୱା ''ଅଞ୍ଞଦା ଏୱରୂପୋ ଓଭାସୋ ନାମ ନତ୍ଥି, କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ''ନ୍ତି ଉଲ୍ଲୋକେତ୍ୱା ''ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଆଗଚ୍ଛତୀ''ତି ଆହଂସୁ। ତଂ ସୁତ୍ୱାୱ ସରଭୋ ଜାଣୁକନ୍ତରେ ସୀସଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଧୋମୁଖୋ ନିସୀଦି। ଏୱଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭଗୱା ତଂ ଆରାମଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ତଥାଗତୋ ହି ଜମ୍ବୁଦୀପତଲେ ଅଗ୍ଗକୁଲେ ଜାତତ୍ତା ଅଗ୍ଗାସନାରହୋତିସ୍ସ ସବ୍ବତ୍ଥ ଆସନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତମେୱ ହୋତି। ଏୱଂ ପଞ୍ଞତ୍ତେ ମହାରହେ ବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସୀଦି।

ତେ ପରିବ୍ବାଜକା ସରଭଂ ପରିବ୍ବାଜକଂ ଏତଦୱୋଚୁନ୍ତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ କିର ସରଭେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏତ୍ତକଂ କଥେନ୍ତେଯେୱ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ସତ୍ଥୁ ପଦାନୁପଦିକୋ ହୁତ୍ୱା ପରିବ୍ବାଜକାରାମଂ ସମ୍ପାପୁଣି, ଚତସ୍ସୋପି ପରିସା ପରିବ୍ବାଜକାରାମେଯେୱ ଓସରିଂସୁ। ତତୋ ତେ ପରିବ୍ବାଜକା ''ଅଚ୍ଛରିଯଂ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ କମ୍ମଂ, ସକଲନଗରଂ ୱିଚରିତ୍ୱା ଅୱଣ୍ଣଂ ପତ୍ଥରିତ୍ୱା ପକାସନୀଯକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଆଗତାନଂ ୱେରୀନଂ ପଟିସତ୍ତୂନଂ ପଚ୍ଚାମିତ୍ତାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଥୋକମ୍ପି ୱିଗ୍ଗାହିକକଥଂ ନ କଥେସି, ଆଗତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସତପାକତେଲେନ ମକ୍ଖେନ୍ତୋ ୱିଯ ଅମତପାନଂ ପାଯେନ୍ତୋ ୱିଯ ମଧୁରକଥଂ କଥେତୀ''ତି ସବ୍ବେପି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଅନୁୱତ୍ତନ୍ତା ଏତଦୱୋଚୁଂ।

ଯାଚେଯ୍ୟାସୀତି ଆଯାଚେଯ୍ୟାସି ପତ୍ଥେଯ୍ୟାସି ପିହେଯ୍ୟାସି। ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋତି ତୁଣ୍ହୀଭାୱଂ ଉପଗତୋ। ମଙ୍କୁଭୂତୋତି ନିତ୍ତେଜତଂ ଆପନ୍ନୋ। ପତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧୋତି

ଓନତଗୀୱୋ। ଅଧୋମୁଖୋତି ହେଟ୍ଠାମୁଖୋ। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ତେ ପଟିଜାନତୋତି ‘‘ଅହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ମଯା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା’’ତି ଏୱଂ ପଟିଜାନତୋ ତୱ। ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧାତି ଇମେ ନାମ ଧମ୍ମା ତଯା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା। ତତ୍ଥାତି ତେସୁ ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧାତି ଏୱଂ ଦସ୍ସିତଧମ୍ମେସୁ। ଅଞ୍ଞେନ ୱା ଅଞ୍ଞଂ ପଟିଚରିସ୍ସତୀତି ଅଞ୍ଞେନ ୱା ୱଚନେନ ଅଞ୍ଞଂ ୱଚନଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେସ୍ସତି, ଅଞ୍ଞଂ ପୁଚ୍ଛିତୋ ଅଞ୍ଞଂ କଥେସ୍ସତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ବହିଦ୍ଧା କଥଂ ଅପନାମେସ୍ସତୀତି ବହିଦ୍ଧା ଅଞ୍ଞଂ ଆଗନ୍ତୁକକଥଂ ଆହରନ୍ତୋ ପୁରିମକଥଂ ଅପନାମେସ୍ସତି। ଅପ୍ପଚ୍ଚଯନ୍ତି ଅନଭିରଦ୍ଧିଂ ଅତୁଟ୍ଠାକାରଂ ପାତୁକରିସ୍ସତୀତି ପାକଟଂ କରିସ୍ସତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯେନ ଦୋମନସ୍ସଂ ୱୁତ୍ତଂ, ପୁରିମେହି ଦ୍ୱୀହି ମନ୍ଦବଲୱଭେଦୋ କୋଧୋଯେୱ।

ଏୱଂ ଭଗୱା ପଠମୱେସାରଜ୍ଜେନ ସୀହନାଦଂ ନଦିତ୍ୱା ପୁନ ଦୁତିଯାଦୀହି ନଦନ୍ତୋ ଯୋ ଖୋ ମଂ ପରିବ୍ବାଜକାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯସ୍ସ ଖୋ ପନ ତେ ଅତ୍ଥାଯ ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋତି ଯସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ୱା ଫଲସ୍ସ ୱା ଅତ୍ଥାଯ ତଯା ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ। ସୋ ନ ନିଯ୍ୟାତୀତି ସୋ ଧମ୍ମୋ ନ ନିଯ୍ୟାତି ନ ନିଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ନ ତଂ ଅତ୍ଥଂ ସାଧେତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତକ୍କରସ୍ସାତି ଯୋ ନଂ କରୋତି, ତସ୍ସ ପଟିପତ୍ତିପୂରକସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯାତି ହେତୁନା ନଯେନ କାରଣେନ ସକଲସ୍ସ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଖଯାଯ। ଅଥ ୱା ଯସ୍ସ ଖୋ ପନ ତେ ଅତ୍ଥାଯ ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋତି ଯସ୍ସ ତେ ଅତ୍ଥାଯ ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ରାଗପଟିଘାତତ୍ଥାଯ ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ, ଦୋସପଟିଘାତତ୍ଥାଯ ମେତ୍ତାଭାୱନା, ମୋହପଟିଘାତତ୍ଥାଯ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା, ୱିତକ୍କୁପଚ୍ଛେଦାଯ ଆନାପାନସ୍ସତି। ସୋ ନ ନିଯ୍ୟାତି ତକ୍କରସ୍ସ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯାତି ସୋ ଧମ୍ମୋ ଯୋ ନଂ ଯଥାଦେସିତଂ କରୋତି, ତସ୍ସ ତକ୍କରସ୍ସ ସମ୍ମା ହେତୁନା ନଯେନ କାରଣେନ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ ନ ନିଯ୍ୟାତି ନ ନିଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ତଂ ଅତ୍ଥଂ ନ ସାଧେତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି ସରଭୋ ପରିବ୍ବାଜକୋତି ଯଥା ଅଯଂ ସରଭୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ପଜ୍ଝାଯନ୍ତୋ ଅପ୍ପଟିଭାନୋ ନିସିନ୍ନୋ, ଏୱଂ ନିସୀଦିସ୍ସତୀତି।

ଏୱଂ ତୀହି ପଦେହି ସୀହନାଦଂ ନଦିତ୍ୱା ଦେସନଂ ନିୱତ୍ତେନ୍ତସ୍ସେୱ ତଥାଗତସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ସନ୍ନିପତିତା ଚତୁରାସୀତିପାଣସହସ୍ସପରିମାଣା ପରିସା ଅମତପାନଂ ପିୱି, ସତ୍ଥା ପରିସାଯ ଅମତପାନସ୍ସ ପୀତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଅଥ ଖୋ ଭଗୱାତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସୀହନାଦନ୍ତି ସେଟ୍ଠନାଦଂ ଅଭୀତନାଦଂ ଅପ୍ପଟିନାଦଂ। ୱେହାସଂ ପକ୍କାମୀତି ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠାଯ ଅଧିଟ୍ଠାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ଆକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦି। ଏୱଂ ପକ୍ଖନ୍ଦୋ ଚ ପନ ତଂଖଣଞ୍ଞେୱ ଗିଜ୍ଝକୂଟମହାୱିହାରେ ପତିଟ୍ଠାସି।

ୱାଚାଯ ସନ୍ନିତୋଦକେନାତି ୱଚନପତୋଦେନ। ସଞ୍ଜମ୍ଭରିମକଂସୂତି ସମ୍ଭରିତଂ ନିରନ୍ତରଫୁଟଂ ଅକଂସୁ, ଉପରି ୱିଜ୍ଝିଂସୂତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ବ୍ରହାରଞ୍ଞେତି ମହାରଞ୍ଞେ। ସୀହନାଦଂ ନଦିସ୍ସାମୀତି ସୀହସ୍ସ ନଦତୋ ଆକାରଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯମ୍ପି ତିରଚ୍ଛାନଗତୋ, ଅହମ୍ପି, ଇମସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ପାଦା, ମଯ୍ହମ୍ପି, ଅହମ୍ପି ଏୱମେୱ ସୀହନାଦଂ ନଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ସୋ ସୀହସ୍ସ ସମ୍ମୁଖା ନଦିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ ଗୋଚରାଯ ପକ୍କନ୍ତେ ଏକକୋ ନଦିତୁଂ ଆରଭି। ଅଥସ୍ସ ସିଙ୍ଗାଲସଦ୍ଦୋଯେୱ ନିଚ୍ଛରି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ସିଙ୍ଗାଲକଂଯେୱ ନଦତୀତି। ଭେରଣ୍ଡକନ୍ତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଅପିଚ ଭିନ୍ନସ୍ସରଂ ଅମନାପସଦ୍ଦଂ ନଦତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏୱମେୱ ଖୋ ତ୍ୱନ୍ତି ଇମିନା ଓପମ୍ମେନ ପରିବ୍ବାଜକା ତଥାଗତଂ ସୀହସଦିସଂ କତ୍ୱା ସରଭଂ ସିଙ୍ଗାଲସଦିସଂ ଅକଂସୁ। ଅମ୍ବୁକସଞ୍ଚରୀତି ଖୁଦ୍ଦକକୁକ୍କୁଟିକା। ପୁରିସକରୱିତଂ ରୱିସ୍ସାମୀତି ମହାକୁକ୍କୁଟଂ ରୱନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମସ୍ସପି ଦ୍ୱେ ପାଦା ଦ୍ୱେ ପକ୍ଖା, ମଯ୍ହମ୍ପି ତଥେୱ, ଅହମ୍ପି ଏୱରୂପଂ ରୱିତଂ ରୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ସା ତସ୍ସ ସମ୍ମୁଖା ରୱିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ତସ୍ମିଂ ପକ୍କନ୍ତେ ରୱମାନା କୁକ୍କୁଟିକାରୱଂଯେୱ ରୱି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ଅମ୍ବୁକସଞ୍ଚରିରୱିତଂଯେୱ ରୱତୀତି। ଉସଭୋତି ଗୋଣୋ। ସୁଞ୍ଞାଯାତି ତୁଚ୍ଛାଯ ଜେଟ୍ଠକୱସଭେହି ୱିରହିତାଯ । ଗମ୍ଭୀରଂ ନଦିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞତୀତି ଜେଟ୍ଠକୱସଭସ୍ସ ନାଦସଦିସଂ ଗମ୍ଭୀରନାଦଂ ନଦିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞତି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

୫। କେସମୁତ୍ତିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୬। ପଞ୍ଚମେ କାଲାମାନଂ ନିଗମୋତି କାଲାମା ନାମ ଖତ୍ତିଯା, ତେସଂ ନିଗମୋ। କେସମୁତ୍ତିଯାତି କେସମୁତ୍ତନିଗମୱାସିନୋ। ଉପସଙ୍କମିଂସୂତି ସପ୍ପିନୱନୀତାଦିଭେସଜ୍ଜାନି ଚେୱ ଅଟ୍ଠୱିଧପାନକାନି ଚ ଗାହାପେତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମିଂସୁ। ସକଂଯେୱ ୱାଦଂ ଦୀପେନ୍ତୀତି ଅତ୍ତନୋଯେୱ ଲଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତି। ଜୋତେନ୍ତୀତି ପକାସେନ୍ତି। ଖୁଂସେନ୍ତୀତି ଘଟ୍ଟେନ୍ତି। ୱମ୍ଭେନ୍ତୀତି ଅୱଜାନନ୍ତି। ପରିଭୱନ୍ତୀତି ଲାମକଂ କରୋନ୍ତି। ଓମକ୍ଖିଂ କରୋନ୍ତୀତି ଉକ୍ଖିତ୍ତକଂ କରୋନ୍ତି, ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେନ୍ତି। ଅପରେପି, ଭନ୍ତେତି ସୋ କିର ଅଟୱିମୁଖେ ଗାମୋ, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଅଟୱିଂ ଅତିକ୍କନ୍ତା ଚ ଅତିକ୍କମିତୁକାମା ଚ ୱାସଂ କପ୍ପେନ୍ତି। ତେସୁପି ପଠମଂ ଆଗତା ଅତ୍ତନୋ ଲଦ୍ଧିଂ ଦୀପେତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ, ପଚ୍ଛା ଆଗତା ‘‘କିଂ ତେ ଜାନନ୍ତି, ଅମ୍ହାକଂ ଅନ୍ତେୱାସିକା ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ କିଞ୍ଚି କିଞ୍ଚି ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିଂସୂ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଲଦ୍ଧିଂ ଦୀପେତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ। କାଲାମା ଏକଲଦ୍ଧିଯମ୍ପି ସଣ୍ଠହିତୁଂ ନ ସକ୍କିଂସୁ। ତେ ଏତମତ୍ଥଂ ଦୀପେତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଏୱମାରୋଚେତ୍ୱା ତେସଂ ନୋ, ଭନ୍ତେତିଆଦିମାହଂସୁ। ତତ୍ଥ ହୋତେୱ କଙ୍ଖାତି ହୋତିଯେୱ କଙ୍ଖା। ୱିଚିକିଚ୍ଛାତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଅଲନ୍ତି ଯୁତ୍ତଂ।

ମାଅନୁସ୍ସୱେନାତି ଅନୁସ୍ସୱକଥାଯପି ମା ଗଣ୍ହିତ୍ଥ। ମା ପରମ୍ପରାଯାତି ପରମ୍ପରକଥାଯପି ମା ଗଣ୍ହିତ୍ଥ। ମା ଇତିକିରାଯାତି ଏୱଂ କିର ଏତନ୍ତି ମା ଗଣ୍ହିତ୍ଥ।

ମା ପିଟକସମ୍ପଦାନେନାତି ଅମ୍ହାକଂ ପିଟକତନ୍ତିୟା ସଦ୍ଧିଂ ସମେତୀତି ମା ଗଣ୍ହିତ୍ଥ। ମା ତକ୍କହେତୂତି ତକ୍କଗ୍ଗାହେନପି ମା ଗଣ୍ହିତ୍ଥ। ମା ନୟହେତୂତି ନୟଗ୍ଗାହେନପି ମା ଗଣ୍ହିତ୍ଥ। ମା ଆକାରପରିୱିତକ୍କେନାତି ସୁନ୍ଦରମିଦଂ କାରଣନ୍ତି ଏୱଂ କାରଣପରିୱିତକ୍କେନପି ମା ଗଣ୍ହିତ୍ଥ। ମା ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟାତି ଅମ୍ହାକଂ ନିଜ୍ଝାୟିତ୍ୱା ଖମିତ୍ୱା ଗହିତଦିଟ୍ଠିୟା ସଦ୍ଧିଂ ସମେତୀତିପି ମା ଗଣ୍ହିତ୍ଥ। ମା ଭବ୍ବରୂପତାୟାତି ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ଭବ୍ବରୂପୋ, ଇମସ୍ସ କଥଂ ଗହେତୁଂ ଯୁତ୍ତନ୍ତିପି ମା ଗଣ୍ହିତ୍ଥ। ମା ସମଣୋ ନୋ ଗରୂତି ଅୟଂ ସମଣୋ ଅମ୍ହାକଂ ଗରୁ, ଇମସ୍ସ କଥଂ ଗହେତୁଂ ଯୁତ୍ତନ୍ତିପି ମା ଗଣ୍ହିତ୍ଥ। ସମତ୍ତାତି ପରିପୁଣ୍ଣା। ସମାଦିନ୍ନାତି ଗହିତା ପରାମଟ୍ଠା। ୟଂସ ହୋତୀତି ୟଂ କାରଣଂ ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ହୋତି। ଅଲୋଭାଦୟୋ ଲୋଭାଦିପଟିପକ୍ଖୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବା। ୱିଗତାଭିଜ୍ଝୋତିଆଦୀହି ମେତ୍ତାୟ ପୁବ୍ବଭାଗୋ କଥିତୋ।

ଇଦାନି ମେତ୍ତାଦିକଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେନ୍ତୋ ମେତ୍ତାସହଗତେନାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କମ୍ମଟ୍ଠାନକଥାୟ ୱା ଭାୱନାନୟେ ୱା ପାଳିୱଣ୍ଣନାୟ ୱା ୟଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା, ତଂ ସବ୍ବଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୪୦) ୱୁତ୍ତମେୱ। ଏୱଂ ଅୱେରଚିତ୍ତୋତି ଏୱଂ ଅକୁସଲୱେରସ୍ସ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୱେରିନୋ ଚ ନତ୍ଥିତାୟ ଅୱେରଚିତ୍ତୋ। ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝଚିତ୍ତୋତି କୋଧଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଭାୱେନ ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖଚିତ୍ତୋ। ଅସଂକିଲିଟ୍ଠଚିତ୍ତୋତି କିଲେସସ୍ସ ନତ୍ଥିତାୟ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ। ୱିସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତୋତି କିଲେସମଲାଭାୱେନ ୱିସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ସାତି ତସ୍ସ ଏୱରୂପସ୍ସ ଅରିୟସାୱକସ୍ସ। ଅସ୍ସାସାତି ଅୱସ୍ସୟା ପତିଟ୍ଠା। ସଚେ ଖୋ ପନ ଅତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋତି ଯଦି ଇମମ୍ହା ଲୋକା ପରଲୋକୋ ନାମ ଅତ୍ଥି। ଅଥାହଂ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରମ୍ମରଣା...ପେ... ଉପପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥେତଂ କାରଣଂ, ଯେନାହଂ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରମ୍ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀତି ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ନୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅନୀଘନ୍ତି ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖଂ। ସୁଖିନ୍ତି ସୁଖିତଂ। ଉଭୟେନେୱ ୱିସୁଦ୍ଧଂ ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସାମୀତି ୟଞ୍ଚ ପାପଂ ନ କରୋମି, ୟଞ୍ଚ କରୋତୋପି ନ କରୀୟତି, ଇମିନା ଉଭୟେନାପି ୱିସୁଦ୍ଧଂ ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସାମି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

୬। ସାଳ୍ହସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୭। ଛନ୍ନେ ମିଗାରନତ୍ତାତି ମିଗାରସେଟ୍ଠିନୋ ନତ୍ତା। ସେଖୁନିୟନତ୍ତାତି ସେଖୁନିୟସେଟ୍ଠିନୋ ନତ୍ତା। ଉପସଙ୍କମିଂସୂତି ଭୁତ୍ତପାତରାସା ଦାସକମ୍ମକରପରିୱୁତା ଉପସଙ୍କମିଂସୁ। ତେସଂ କିର ପୁରେଭତ୍ତେ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟେଯେୱ ଗେହେ ଏକୋ ପଞ୍ହୋ ସମୁଟ୍ଠିତୋ, ତଂ ପନ କଥେତୁଂ ଓକାସୋ ନାହୋସି। ତେ ''ତଂ ପଞ୍ହଂ ସୋସ୍ସାମା''ତି ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ନିସୀଦିଂସୁ। ଥେରୋ ''ଗାମେ ତଂ ସମୁଟ୍ଠିତଂ ପଞ୍ହଂ ସୋତୁଂ ଆଗତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ତେସଂ ମନଂ ଞତ୍ୱା ତମେୱ ପଞ୍ହଂ ଆରଭନ୍ତୋ ଏଥ ତୁମ୍ହେ ସାଳ୍ହାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ଲୋଭୋତି ଲୁବ୍ଭନସଭାୱୋ ଲୋଭୋ ନାମ ଅତ୍ଥୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ଅଭିଜ୍ଝାତି ଖୋ ଅହଂ ସାଳ୍ହା ଏତମତ୍ଥଂ ୱଦାମୀତି ଏତଂ ଲୋଭସଙ୍ଖାତଂ ଅତ୍ଥଂ ଅହଂ ''ଅଭିଜ୍ଝା''ତି ୱଦାମି, ''ତଣ୍ହା''ତି ୱଦାମୀତି ସମୁଟ୍ଠିତପଞ୍ହସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ଆହ। ଏୱଂ ସବ୍ବୱାରେସୁ ନୟୋ ନେତବ୍ବୋ।

ସୋଏୱଂ ପଜାନାତୀତି ସୋ ଚତ୍ତାରୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେ ଭାୱେତ୍ୱା ଠିତୋ ଅରିୟସାୱକୋ ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ ୱିପସ୍ସନଂ ଆରଭନ୍ତୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି। ଅତ୍ଥି ଇଦନ୍ତି ଅତ୍ଥି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚସଙ୍ଖାତଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ନାମରୂପୱସେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଜାନନ୍ତୋ ଏସ ''ଏୱଂ ପଜାନାତି ଅତ୍ଥି ଇଦ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତୋ। ହୀନନ୍ତି ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ। ପଣୀତନ୍ତି ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ। ଇମସ୍ସ ସଞ୍ଞାଗତସ୍ସ ଉତ୍ତରି ନିସ୍ସରଣନ୍ତି ଇମସ୍ସ ୱିପସ୍ସନାସଞ୍ଞାସଙ୍ଖାତସ୍ସ ସଞ୍ଞାଗତସ୍ସ ଉତ୍ତରି ନିସ୍ସରଣଂ ନାମ ନିବ୍ବାନଂ, ତମତ୍ଥୀତି ଇମିନା ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ ଦସ୍ସେତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣନ୍ତି ଏକୂନୱୀସତିୱିଧଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ କଥିତଂ। ଅହୁ ପୁବ୍ବେ ଲୋଭୋତି ପୁବ୍ବେ ମେ ଲୋଭୋ ଅହୋସି। ତଦହୁ ଅକୁସଲନ୍ତି ତଂ ଅକୁସଲଂ ନାମ ଅହୋସି, ତଦା ୱା ଅକୁସଲଂ ନାମ ଅହୋସି। ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲନ୍ତି ଇତି ଏତଂ କୁସଲଂ, ତସ୍ସେୱ ଅକୁସଲସ୍ସ ନତ୍ଥିଭାୱଂ କୁସଲଂ ଖେମନ୍ତି ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ନିଚ୍ଛାତୋତି ନିତ୍ତଣ୍ହୋ। ନିବ୍ବୁତୋତି ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ସନ୍ତାପକରାନଂ କିଲେସାନଂ ଅଭାୱେନ ନିବ୍ବୁତୋ। ସୀତିଭୂତୋତି ସୀତଲୀଭୂତୋ। ସୁଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀତି କାୟିକଚେତସିକସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ପଟିସଂୱେଦିତା। ବ୍ରହ୍ମଭୂତେନାତି ସେଟ୍ଠଭୂତେନ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

୭। କଥାୱତ୍ଥୁସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୮। ସତ୍ତମେ କଥାୱତ୍ଥୂନୀତି କଥାକାରଣାନି, କଥାୟ ଭୂମିୟୋ ପତିଟ୍ଠାୟୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତୀତଂ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧାନନ୍ତି ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ନାମ କାଲୋପି ୱଚ୍ଚତି ଖନ୍ଧାପି। ଅନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ତତ୍ଥ ଅତୀତେ କସ୍ସପୋ ନାମ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଅହୋସି, ତସ୍ସ କିକୀ ନାମ କାସିକରାଜା ଅଗ୍ଗୁପଟ୍ଠାକୋ ଅହୋସି, ୱୀସତି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଆୟୁ ଅହୋସୀତି ଇମିନା ନୟେନ କଥେନ୍ତୋ ଅତୀତଂ ଆରବ୍ଭ କଥଂ କଥେତି ନାମ। ଅନାଗତେ ମେତ୍ତେୟ୍ୟୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ସଙ୍ଖୋ ନାମ ରାଜା ଅଗ୍ଗୁପଟ୍ଠାକୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଅସୀତି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଆୟୁ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଇମିନା ନୟେନ କଥେନ୍ତୋ ଅନାଗତଂ ଆରବ୍ଭ କଥଂ କଥେତି ନାମ। ଏତରହି ଅସୁକୋ ନାମ ରାଜା ଧମ୍ମିକୋତି ଇମିନା ନୟେନ କଥେନ୍ତୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଆରବ୍ଭ କଥଂ କଥେତି ନାମ।

କଥାସମ୍ପଯୋଗେନାତି କଥାସମାଗମେନ। କଚ୍ଛୋତି କଥେତୁଂ ଯୁତ୍ତୋ। ଅକଚ୍ଛୋତି କଥେତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତୋ। ଏକଂସବ୍ୟାକରଣୀଯଂ ପଞ୍ହନ୍ତିଆଦୀସୁ, ‘‘ଚକ୍ଖୁ, ଅନିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ପୁଟ୍ଠେନ, ‘‘ଆମ, ଅନିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ଏକଂସେନେୱ ବ୍ୟାକାତବ୍ବଂ। ଏସେୱ ନଯୋ ସୋତାଦୀସୁ। ଅଯଂ ଏକଂସବ୍ୟାକରଣୀଯୋ ପଞ୍ହୋ। ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ ନାମ ଚକ୍ଖୁ’’ତି ପୁଟ୍ଠେନ ପନ ‘‘ନ ଚକ୍ଖୁମେୱ, ସୋତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ, ଘାନମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା ବ୍ୟାକାତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ୱିଭଜ୍ଜବ୍ୟାକରଣୀଯୋ ପଞ୍ହୋ। ‘‘ଯଥା ଚକ୍ଖୁ, ତଥା ସୋତଂ। ଯଥା ସୋତଂ, ତଥା ଚକ୍ଖୁ’’ତି ପୁଟ୍ଠେନ ‘‘କେନଟ୍ଠେନ ପୁଚ୍ଛସୀ’’ତି ପଟିପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଦସ୍ସନଟ୍ଠେନ ପୁଚ୍ଛାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ ହୀ’’ତି ବ୍ୟାକାତବ୍ବଂ। ‘‘ଅନିଚ୍ଚଟ୍ଠେନ ପୁଚ୍ଛାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଆମା’’ତି ବ୍ୟାକାତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ପଟିପୁଚ୍ଛାବ୍ୟାକରଣୀଯୋ ପଞ୍ହୋ। ‘‘ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀର’’ନ୍ତିଆଦୀନି ପୁଟ୍ଠେନ ପନ ‘‘ଅବ୍ୟାକତମେତଂ ଭଗୱତା’’ତି ଠପେତବ୍ବୋ, ଏସ ପଞ୍ହୋ ନ ବ୍ୟାକାତବ୍ବୋ। ଅଯଂ ଠପନୀଯୋ ପଞ୍ହୋ।

ଠାନାଠାନେ ନ ସଣ୍ଠାତୀତି କାରଣାକାରଣେ ନ ସଣ୍ଠାତି। ତତ୍ରାଯଂ ନଯୋ – ସସ୍ସତୱାଦୀ ଯୁତ୍ତେନ କାରଣେନ ପହୋତି ଉଚ୍ଛେଦୱାଦିଂ ନିଗ୍ଗହେତୁଂ, ଉଚ୍ଛେଦୱାଦୀ ତେନ ନିଗ୍ଗଯ୍ହମାନୋ ‘‘କିଂ ପନାହଂ ଉଚ୍ଛେଦଂ ୱଦାମୀ’’ତି ସସ୍ସତୱାଦିଭାୱମେୱ ଦୀପେତି, ଅତ୍ତନୋ ୱାଦେ ପତିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଏୱଂ ଉଚ୍ଛେଦୱାଦିମ୍ହି ପହୋନ୍ତେ ସସ୍ସତୱାଦୀ, ପୁଗ୍ଗଲୱାଦିମ୍ହି ପହୋନ୍ତେ ସୁଞ୍ଞତୱାଦୀ, ସୁଞ୍ଞତୱାଦିମ୍ହି ପହୋନ୍ତେ ପୁଗ୍ଗଲୱାଦୀତି ଏୱଂ ଠାନାଠାନେ ନ ସଣ୍ଠାତି ନାମ।

ପରିକପ୍ପେନ ସଣ୍ଠାତୀତି ଇଦଂ ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛନେପି ପଞ୍ହକଥନେପି ଲବ୍ଭତି। କଥଂ? ଏକଚ୍ଚୋ ହି ‘‘ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି କଣ୍ଠଂ ସୋଧେତି, ସୋ ଇତରେନ ‘‘ଇଦଂ ନାମ ତ୍ୱଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ ଞାତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ନ ଏତଂ, ଅଞ୍ଞଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱଦତି। ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋପି ‘‘ପଞ୍ହଂ କଥେସ୍ସାମୀ’’ତି ହନୁଂ ସଂସୋଧେତି, ସୋ ଇତରେନ ‘‘ଇଦଂ ନାମ କଥେସ୍ସସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ ଞାତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ନ ଏତଂ, ଅଞ୍ଞଂ କଥେସ୍ସାମୀ’’ତି ୱଦତି। ଏୱଂ ପରିକପ୍ପେ ନ ସଣ୍ଠାତି ନାମ।

ଅଞ୍ଞାତୱାଦେ ନ ସଣ୍ଠାତୀତି ଅଞ୍ଞାତୱାଦେ ଜାନିତୱାଦେ ନ ସଣ୍ଠାତି। କଥଂ? ଏକଚ୍ଚୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି, ତଂ ଇତରୋ ‘‘ମନାପୋ ତଯା ପଞ୍ହୋ ପୁଚ୍ଛିତୋ, କହଂ ତେ ଏସ ଉଗ୍ଗହିତୋ’’ତି ୱଦତି। ଇତରୋ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବନିଯାମେନେୱ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାପି ତସ୍ସ କଥାଯ ‘‘ଅପଞ୍ହଂ ନୁ ଖୋ ପୁଚ୍ଛିତ’’ନ୍ତି ୱିମତିଂ କରୋତି। ଅପରୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ କଥେତି, ତମଞ୍ଞୋ ‘‘ସୁଟ୍ଠୁ ତେ ପଞ୍ହୋ କଥିତୋ, କଞ୍ଚ ତେ ଉଗ୍ଗହିତୋ, ପଞ୍ହଂ କଥେନ୍ତେନ ନାମ ଏୱଂ କଥେତବ୍ବୋ’’ତି ୱଦତି। ଇତରୋ କଥେତବ୍ବନିଯାମେନେୱ ପଞ୍ହଂ କଥେତ୍ୱାପି ତସ୍ସ କଥାଯ ‘‘ଅପଞ୍ହୋ ନୁ ଖୋ ମଯା କଥିତୋ’’ତି ୱିମତିଂ କରୋତି।

ପଟିପଦାଯ ନ ସଣ୍ଠାତୀତି ପଟିପତ୍ତିଯଂ ନ ତିଟ୍ଠତି, ୱତ୍ତଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ଅପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଟ୍ଠାନେ ପୁଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଂ ପଞ୍ହୋ ନାମ ଚେତିଯଙ୍ଗଣେ ପୁଚ୍ଛିତେନ ନ କଥେତବ୍ବୋ, ତଥା ଭିକ୍ଖାଚାରମଗ୍ଗେ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରଣକାଲେ। ଆସନସାଲାଯ ନିସିନ୍ନକାଲେ ଯାଗୁଂ ୱା ଭତ୍ତଂ ୱା ଗହେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନକାଲେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନକାଲେ ଦିୱାୱିହାରଟ୍ଠାନଗମନକାଲେପି। ଦିୱାଟ୍ଠାନେ ନିସିନ୍ନକାଲେ ପନ ଓକାସଂ କାରେତ୍ୱାୱ ପୁଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ କଥେତବ୍ବୋ, ଅକାରେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ନ କଥେତବ୍ବୋ। ଇଦଂ ୱତ୍ତଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଟିପଦାଯ ନ ସଣ୍ଠାତି ନାମ। ଏୱଂ ସନ୍ତାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅକଚ୍ଛୋ ହୋତୀତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଂ ଇମସ୍ମିଂ ଚ କାରଣେ ସତି ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ କଥେତୁଂ ଯୁତ୍ତୋ ନାମ ହୋତି।

ଠାନାଠାନେ ସଣ୍ଠାତୀତି ସସ୍ସତୱାଦୀ ଯୁତ୍ତେନ କାରଣେନ ପହୋତି ଉଚ୍ଛେଦୱାଦିଂ ନିଗ୍ଗହେତୁଂ, ଉଚ୍ଛେଦୱାଦୀ ତେନ ନିଗ୍ଗଯ୍ହମାନୋପି ‘‘ଅହଂ ତଯା ସତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ନିଗ୍ଗଯ୍ହମାନୋପି ଉଚ୍ଛେଦୱାଦୀୟେୱା’’ତି ୱଦତି। ଇମିନା ନଯେନ ସସ୍ସତପୁଗ୍ଗଲସୁଞ୍ଞତୱାଦାଦୀସୁପି ନଯୋ ନେତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ଠାନାଠାନେ ସଣ୍ଠାତି ନାମ। ପରିକପ୍ପେ ସଣ୍ଠାତୀତି ‘‘ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି କଣ୍ଠଂ ସୋଧେନ୍ତୋ ‘‘ତ୍ୱଂ ଇମଂ ନାମ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଆମ, ଏତଂୟେୱ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱଦତି। ପଞ୍ହଂ କଥେସ୍ସାମୀତି ହନୁଂ ସଂସୋଧେନ୍ତୋପି ‘‘ତ୍ୱଂ ଇମଂ ନାମ କଥେସ୍ସସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଆମ, ଏତଂୟେୱ କଥେସ୍ସାମୀ’’ତି ୱଦତି। ଏୱଂ ପରିକପ୍ପେ ସଣ୍ଠାତି ନାମ।

ଅଞ୍ଞାତୱାଦେ ସଣ୍ଠାତୀତି ଇମଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ସୁଟ୍ଠୁ ତେ ପଞ୍ହୋ ପୁଚ୍ଛିତୋ, ପୁଚ୍ଛନ୍ତେନ ନାମ ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତି, ୱିମତିଂ ନ ଉପ୍ପାଦେତି। ପଞ୍ହଂ କଥେତ୍ୱାପି ‘‘ସୁଟ୍ଠୁ ତେ ପଞ୍ହୋ କଥିତୋ, କଥେନ୍ତେନ ନାମ ଏୱଂ କଥେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତି, ୱିମତିଂ ନ ଉପ୍ପାଦେତି। ପଟିପଦାଯ ସଣ୍ଠାତୀତି ଗେହେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଯାଗୁଖଜ୍ଜକାଦୀନି ଦତ୍ୱା ଯାୱ ଭତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠାତି, ତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ ନିସିନ୍ନୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି । ସପ୍ପିଆଦୀନି ଭେସଜ୍ଜାନି ଅଟ୍ଠୱିଧାନି ପାନକାନି ୱତ୍ଥଚ୍ଛାଦନମାଲାଗନ୍ଧାଦୀନି ୱା ଆଦାଯ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତାନି ଦତ୍ୱା ଦିୱାଟ୍ଠାନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଓକାସଂ କାରେତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି। ଏୱଞ୍ହି ୱତ୍ତଂ ଞତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଟିପଦାଯ ସଣ୍ଠାତି ନାମ। ତସ୍ସ ପଞ୍ହଂ କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ଅଞ୍ଞେନଞ୍ଞଂ ପଟିଚରତୀତି ଅଞ୍ଞେନ ୱଚନେନ ଅଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ଅଞ୍ଞଂ ୱା ପୁଚ୍ଛିତୋ ଅଞ୍ଞଂ କଥେତି। ବହିଦ୍ଧା କଥଂ ଅପନାମେତୀତି ଆଗନ୍ତୁକକଥଂ ଓତାରେନ୍ତୋ ପୁରିମକଥଂ ବହିଦ୍ଧା ଅପନାମେତି। ତତ୍ରିଦଂ ୱତ୍ଥୁ – ଭିକ୍ଖୁ କିର ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଏକଂ ଦହରଂ, ‘‘ଆୱୁସୋ, ତ୍ୱଂ ଇମଞ୍ଚିମଞ୍ଚ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋ’’ତି ଆହଂସୁ। ସୋ ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ନାଗଦୀପଂ ଗତୋମ୍ହୀ’’ତି। ଆୱୁସୋ , ନ ମଯଂ ତୱ ନାଗଦୀପଗମନେନ ଅତ୍ଥିକା, ଆପତ୍ତିଂ ପନ ଆପନ୍ନୋତି ପୁଚ୍ଛାମାତି। ଭନ୍ତେ, ନାଗଦୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମଚ୍ଛେ ଖାଦିନ୍ତି। ଆୱୁସୋ, ତୱ ମଚ୍ଛଖାଦନେନ କମ୍ମଂ ନତ୍ଥି, ଆପତ୍ତିଂ କିରସି ଆପନ୍ନୋତି। ସୋ ‘‘ନାତିସୁପକ୍କୋ ମଚ୍ଛୋ ମଯ୍ହଂ ଅଫାସୁକମକାସି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ଆୱୁସୋ, ତୁଯ୍ହଂ ଫାସୁକେନ ୱା ଅଫାସୁକେନ ୱା କମ୍ମଂ ନତ୍ଥି, ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋସୀତି। ଭନ୍ତେ, ଯାୱ ତତ୍ଥ ୱସିଂ, ତାୱ ମେ ଅଫାସୁକମେୱ ଜାତନ୍ତି। ଏୱଂ ଆଗନ୍ତୁକକଥାୱସେନ ବହିଦ୍ଧା କଥଂ ଅପନାମେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅଭିହରତୀତି ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ସୁତ୍ତଂ ଆହରିତ୍ୱା ଅୱତ୍ଥରତି। ତେପିଟକତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ୱିଯ। ପୁବ୍ବେ କିର ଭିକ୍ଖୂ ମହାଚେତିଯଙ୍ଗଣେ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ସଙ୍ଘକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଓୱାଦଂ ଦତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପଞ୍ହସାକଚ୍ଛଂ କରୋନ୍ତି। ତତ୍ଥାଯଂ ଥେରୋ ତୀହି ପିଟକେହି ତତୋ ତତୋ ସୁତ୍ତଂ ଆହରିତ୍ୱା ଦିୱସଭାଗେ ଏକମ୍ପି ପଞ୍ହଂ ନିଟ୍ଠାପେତୁଂ ନ ଦେତି। ଅଭିମଦ୍ଦତୀତି କାରଣଂ ଆହରିତ୍ୱା ମଦ୍ଦତି। ଅନୁପଜଗ୍ଘତୀତି ପରେନ ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛିତେପି କଥିତେପି ପାଣିଂ ପହରିତ୍ୱା ମହାହସିତଂ ହସତି, ଯେନ ପରସ୍ସ ‘‘ଅପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ ନୁ ଖୋ ପୁଚ୍ଛିଂ, ଅକଥେତବ୍ବଂ ନୁ ଖୋ କଥେସି’’ନ୍ତି ୱିମତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଖଲିତଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ମୁଖଦୋସମତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି , ଅକ୍ଖରେ ୱା ପଦେ ୱା ବ୍ଯଞ୍ଜନେ ୱା ଦୁରୁତ୍ତେ ‘‘ଏୱଂ ନାମେତଂ ୱତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଉଜ୍ଝାଯମାନୋ ୱିଚରତି। ସୌପନିସୋତି ସୌପନିସ୍ସଯୋ ସପଚ୍ଚଯୋ।

ଓହିତସୋତୋତି ଠପିତସୋତୋ। ଅଭିଜାନାତି ଏକଂ ଧମ୍ମନ୍ତି ଏକଂ କୁସଲଧମ୍ମଂ ଅଭିଜାନାତି ଅରିଯମଗ୍ଗଂ। ପରିଜାନାତି ଏକଂ ଧମ୍ମନ୍ତି ଏକଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଧମ୍ମଂ ତୀରଣପରିଞ୍ଞାଯ ପରିଜାନାତି। ପଜହତି ଏକଂ ଧମ୍ମନ୍ତି ଏକଂ ସବ୍ବାକୁସଲଧମ୍ମଂ ପଜହତି ୱିନୋଦେତି ବ୍ଯନ୍ତୀକରୋତି। ସଚ୍ଛିକରୋତି ଏକଂ ଧମ୍ମନ୍ତି ଏକଂ ଅରହତ୍ତଫଲଧମ୍ମଂ ନିରୋଧମେୱ ୱା ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କରୋତି। ସମ୍ମାୱିମୁତ୍ତିଂ ଫୁସତୀତି ସମ୍ମା ହେତୁନା ନଯେନ କାରଣେନ ଅରହତ୍ତଫଲୱିମୋକ୍ଖଂ ଞାଣଫସ୍ସେନ ଫୁସତି।

ଏତଦତ୍ଥା, ଭିକ୍ଖୱେ, କଥାତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯା ଏସା କଥାସମ୍ପଯୋଗେନାତି କଥା ଦସ୍ସିତା, ସା ଏତଦତ୍ଥା, ଅଯଂ ତସ୍ସା କଥାଯ ଭୂମି ପତିଟ୍ଠା। ଇଦଂ ୱତ୍ଥୁ ଯଦିଦଂ ଅନୁପାଦା ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱିମୋକ୍ଖୋତି ଏୱଂ ସବ୍ବପଦେସୁ ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଏତଦତ୍ଥା ମନ୍ତନାତି ଯା ଅଯଂ କଚ୍ଛାକଚ୍ଛେସୁ ପୁଗ୍ଗଲେସୁ କଚ୍ଛେନ ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତନା, ସାପି ଏତଦତ୍ଥାଯେୱ। ଏତଦତ୍ଥା ଉପନିସାତି ଓହିତସୋତୋ ସୌପନିସୋତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତା ଉପନିସାପି ଏତଦତ୍ଥାଯେୱ। ଏତଦତ୍ଥଂ ସୋତାୱଧାନନ୍ତି ତସ୍ସା ଉପନିସାଯ ସୋତାୱଧାନଂ , ତମ୍ପି ଏତଦତ୍ଥମେୱ। ଅନୁପାଦାତି ଚତୂହି ଉପାଦାନେହି ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା। ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱିମୋକ୍ଖୋତି ଅରହତ୍ତଫଲୱିମୋକ୍ଖୋ। ଅରହତ୍ତଫଲତ୍ଥାଯ ହି ସବ୍ବମେତନ୍ତି ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ୱିନିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଉପରି ଗାଥାହି କୂଟଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଯେ ୱିରୁଦ୍ଧାତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ୱିରୁଦ୍ଧାତି ୱିରୋଧସଙ୍ଖାତେନ କୋପେନ ୱିରୁଦ୍ଧା। ସଲ୍ଲପନ୍ତୀତି ସଲ୍ଲାପଂ କରୋନ୍ତି। ୱିନିୱିଟ୍ଠାତି ଅଭିନିୱିଟ୍ଠା ହୁତ୍ୱା। ସମୁସ୍ସିତାତି ମାନୁସ୍ସଯେନ ସୁଟ୍ଠୁ ଉସ୍ସିତା। ଅନରିଯଗୁଣମାସଜ୍ଜାତି ଅନରିଯଗୁଣକଥଂ ଗୁଣମାସଜ୍ଜ କଥେନ୍ତି। ଗୁଣଂ ଘଟ୍ଟେତ୍ୱା କଥା ହି ଅନରିଯକଥା ନାମ, ନ ଅରିଯକଥା, ତଂ କଥେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞୋଞ୍ଞୱିୱରେସିନୋତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଛିଦ୍ଦଂ ଅପରାଧଂ ଗୱେସମାନା। ଦୁବ୍ଭାସିତନ୍ତି ଦୁକ୍କଥିତଂ। ୱିକ୍ଖଲିତନ୍ତି ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ମୁଖଦୋସଖଲିତଂ। ସମ୍ପମୋହଂ ପରାଜଯନ୍ତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଅପ୍ପମତ୍ତେନ ମୁଖଦୋସେନ ସମ୍ପମୋହଞ୍ଚ ପରାଜଯଞ୍ଚ। ଅଭିନନ୍ଦନ୍ତୀତି ତୁସ୍ସନ୍ତି। ନାଚରେତି ନ ଚରତି ନ କଥେତି। ଧମ୍ମଟ୍ଠପଟିସଂଯୁତ୍ତାତି ଯା ଚ ଧମ୍ମେ ଠିତେନ କଥିତକଥା, ସା ଧମ୍ମଟ୍ଠା ଚେୱ ହୋତି ତେନ ଚ ଧମ୍ମେନ ପଟିସଂଯୁତ୍ତାତି ଧମ୍ମଟ୍ଠପଟିସଂଯୁତ୍ତା। ଅନୁନ୍ନତେନ ମନସାତି ଅନୁଦ୍ଧତେନ ଚେତସା। ଅପଳାସୋତି ଯୁଗଗ୍ଗାହପଳାସୱସେନ ଅପଳାସୋ ହୁତ୍ୱା। ଅସାହସୋତି ରାଗଦୋସମୋହସାହସାନଂ ୱସେନ ଅସାହସୋ ହୁତ୍ୱା।

ଅନୁସୂଯାଯମାନୋତି ନ ଉସୂଯମାନୋ। ଦୁବ୍ଭଟ୍ଠେ ନାପସାଦଯେତି ଦୁକ୍କଥିତସ୍ମିଂ ନ ଅପସାଦେଯ୍ଯ। ଉପାରମ୍ଭଂ ନ ସିକ୍ଖେଯ୍ଯାତି କାରଣୁତ୍ତରିଯଲକ୍ଖଣଂ ଉପାରମ୍ଭଂ ନ ସିକ୍ଖେଯ୍ଯ। ଖଲିତଞ୍ଚ ନ ଗାହଯେତି ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ମୁଖଖଲିତଂ ‘‘ଅଯଂ ତେ ଦୋସୋ’’ତି ନ ଗାହଯେଯ୍ଯ। ନାଭିହରେତି ନାୱତ୍ଥରେଯ୍ଯ। ନାଭିମଦ୍ଦେତି ଏକଂ କାରଣଂ ଆହରିତ୍ୱା ନ ମଦ୍ଦେଯ୍ଯ। ନୱାଚଂ ପଯୁତଂ ଭଣେତି ସଚ୍ଚାଲିକପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ୱାଚଂ ନ ଭଣେଯ୍ଯ। ଅଞ୍ଞାତତ୍ଥନ୍ତି ଜାନନତ୍ଥଂ। ପସାଦତ୍ଥନ୍ତି ପସାଦଜନନତ୍ଥଂ। ନ ସମୁସ୍ସେଯ୍ଯ ମନ୍ତଯେତି ନ ମାନୁସ୍ସଯେନ ସମୁସ୍ସିତୋ ଭୱେଯ୍ଯ। ନ ହି ମାନୁସ୍ସିତା ହୁତ୍ୱା ପଣ୍ଡିତା କଥଯନ୍ତି, ମାନେନ ପନ ଅନୁସ୍ସିତୋୱ ହୁତ୍ୱା ମନ୍ତଯେ କଥେଯ୍ଯ ଭାସେଯ୍ଯାତି।

୮। ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୯। ଅଟ୍ଠମେ ଭଗୱଂମୂଲକାତି ଭଗୱା ମୂଲଂ ଏତେସନ୍ତି ଭଗୱଂମୂଲକା। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଇମେ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଧମ୍ମା ପୁବ୍ବେ

କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଉପ୍ପାଦିତା, ତସ୍ମିଂ ପରିନିବ୍ବୁତେ ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଅଞ୍ଞୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଇମେ ଧମ୍ମେ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନାହୋସି, ଭଗୱତୋ ପନ ନୋ ଇମେ ଧମ୍ମା ଉପ୍ପାଦିତା। ଭଗୱନ୍ତଞ୍ହି ନିସ୍ସାୟ ମୟଂ ଇମେ ଧମ୍ମେ ଆଜାନାମ ପଟିୱିଜ୍ଝାମାତି ଏୱଂ ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମାତି। ଭଗୱଂନେତ୍ତିକାତି ଭଗୱା ଧମ୍ମାନଂ ନେତା ୱିନେତା ଅନୁନେତା ଯଥାସଭାୱତୋ ପାଟିୟେକ୍କଂ ପାଟିୟେକ୍କଂ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ଦସ୍ସେତାତି ଧମ୍ମା ଭଗୱଂନେତ୍ତିକା ନାମ ହୋନ୍ତି। ଭଗୱଂପଟିସରଣାତି ଚତୁଭୂମକଧମ୍ମା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛମାନା ଭଗୱତି ପଟିସରନ୍ତି ନାମାତି ଭଗୱଂପଟିସରଣା। ପଟିସରନ୍ତୀତି ଓସରନ୍ତି ସମୋସରନ୍ତି। ଅପିଚ ମହାବୋଧିମଣ୍ଡେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଭଗୱତୋ ପଟିୱେଧୱସେନ ଫସ୍ସୋ ଆଗଚ୍ଛତି – ‘‘ଅହଂ ଭଗୱା କିନ୍ନାମୋ’’ତି। ତ୍ୱଂ ଫୁସନଟ୍ଠେନ ଫସ୍ସୋ ନାମ। ୱେଦନା, ସଞ୍ଞା, ସଙ୍ଖାରା, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଆଗଚ୍ଛତି – ‘‘ଅହଂ ଭଗୱା କିନ୍ନାମ’’ନ୍ତି। ତ୍ୱଂ ୱିଜାନନଟ୍ଠେନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାମାତି। ଏୱଂ ଚତୁଭୂମକଧମ୍ମାନଂ ଯଥାସଭାୱତୋ ପାଟିୟେକ୍କଂ ପାଟିୟେକ୍କଂ ନାମଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଭଗୱା ଧମ୍ମେ ପଟିସରତୀତି ଭଗୱଂପଟିସରଣା। ଭଗୱନ୍ତଂୟେୱ ପଟିଭାତୂତି ଭଗୱତୋୱ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଉପଟ୍ଠାତୁ, ତୁମ୍ହେୟେୱ ନୋ କଥେତ୍ୱା ଦେଥାତି ଅତ୍ଥୋ।

ରାଗୋଖୋତି ରଜ୍ଜନୱସେନ ପୱତ୍ତରାଗୋ। ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋତି ଲୋକୱଜ୍ଜୱସେନପି ୱିପାକୱଜ୍ଜୱସେନପୀତି ଦ୍ୱୀହିପି ୱଜ୍ଜେହି ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ଅପ୍ପଦୋସୋତି ଅତ୍ଥୋ। କଥଂ? ମାତାପିତରୋ ହି ଭାତିଭଗିନିଆଦୟୋ ଚ ପୁତ୍ତଭାତିକାନଂ ଆୱାହୱିୱାହମଙ୍ଗଲଂ ନାମ କାରେନ୍ତି। ଏୱଂ ତାୱେସୋ ଲୋକୱଜ୍ଜୱସେନ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ। ସଦାରସନ୍ତୋସମୂଲିକା ପନ ଅପାୟେ ପଟିସନ୍ଧି ନାମ ନ ହୋତୀତି ଏୱଂ ୱିପାକୱଜ୍ଜୱସେନ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ। ଦନ୍ଧୱିରାଗୀତି ୱିରଜ୍ଜମାନୋ ପନେସ ସଣିକଂ ୱିରଜ୍ଜତି, ନ ସୀଘଂ ମୁଚ୍ଚତି। ତେଲମସିରାଗୋ ୱିୟ ଚିରଂ ଅନୁବନ୍ଧତି, ଦ୍ୱେ ତୀଣି ଭୱନ୍ତରାନି ଗନ୍ତ୍ୱାପି ନାପଗଚ୍ଛତୀତି ଦନ୍ଧୱିରାଗୀ।

ତତ୍ରିଦଂ ୱତ୍ଥୁ – ଏକୋ କିର ପୁରିସୋ ଭାତୁ ଜାୟାୟ ମିଚ୍ଛାଚାରଂ ଚରତି। ତସ୍ସାପି ଇତ୍ଥିୟା ଅତ୍ତନୋ ସାମିକତୋ ସୋୟେୱ ପିୟତରୋ ଅହୋସି। ସା ତମାହ – ‘‘ଇମସ୍ମିଂ କାରଣେ ପାକଟେ ଜାତେ ମହତୀ ଗରହା ଭୱିସ୍ସତି, ତୱ ଭାତିକଂ ଘାତେହୀ’’ତି। ସୋ ‘‘ନସ୍ସ, ୱସଲି, ମା ଏୱଂ ପୁନ ଅୱଚା’’ତି ଅପସାଦେସି। ସା ତୁଣ୍ହୀ ହୁତ୍ୱା କତିପାହଚ୍ଚୟେନ ପୁନ କଥେସି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଦ୍ୱଜ୍ଝଭାୱଂ ଅଗମାସି। ତତୋ ତତିୟୱାରଂ କଥିତୋ ‘‘କିନ୍ତି କତ୍ୱା ଓକାସଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ଅଥସ୍ସ ସା ଉପାୟଂ କଥେନ୍ତୀ ‘‘ତ୍ୱଂ ମୟା ୱୁତ୍ତମେୱ କରୋହି, ଅସୁକଟ୍ଠାନେ ମହାକକୁଧସମୀପେ ତିତ୍ଥଂ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ତିଖିଣଂ ଦଣ୍ଡକୱାସିଂ ଗହେତ୍ୱା ତିଟ୍ଠାହୀ’’ତି। ସୋ ତଥା ଅକାସି। ଜେଟ୍ଠଭାତାପିସ୍ସ ଅରଞ୍ଞେ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଘରଂ ଆଗତୋ। ସା ତସ୍ମିଂ ମୁଦୁଚିତ୍ତା ୱିୟ ହୁତ୍ୱା ‘‘ଏହି ସାମି , ସୀସେ ତେ ଓଲିଖିସ୍ସାମୀ’’ତି ଓଲିଖନ୍ତୀ ‘‘ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠଂ ତେ ସୀସ’’ନ୍ତି ଆମଲକପିଣ୍ଡଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛ ଅସୁକଟ୍ଠାନେ ସୀସଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛାହୀ’’ତି ପେସେସି। ସୋ ତାୟ ୱୁତ୍ତତିତ୍ଥମେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆମଲକକକ୍କେନ ସୀସଂ ମକ୍ଖେତ୍ୱା ଉଦକଂ ଓରୁୟ୍ହ ଓନମିତ୍ୱା ସୀସଂ ଧୋୱି। ଅଥ ନଂ ଇତରୋ ରୁକ୍ଖନ୍ତରତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଖନ୍ଧଟ୍ଠିକେ ପହରିତ୍ୱା ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତ୍ୱା ଗେହଂ ଅଗମାସି।

ଇତରୋ ଭରିୟାୟ ସିନେହଂ ପରିଚ୍ଚଜିତୁମସକ୍କୋନ୍ତୋ ତସ୍ମିଂୟେୱ ଗେହେ ମହାଧମ୍ମନି ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ସୋ ତସ୍ସା ଠିତାୟପି ନିସିନ୍ନାୟପି ଗନ୍ତ୍ୱା ସରୀରେ ପତତି। ଅଥ ନଂ ସା ‘‘ସୋୟେୱ ଅୟଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଘାତାପେସି। ସୋ ପୁନ ତସ୍ସା ସିନେହେନ ତସ୍ମିଂୟେୱ ଗେହେ କୁକ୍କୁରୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ସୋ ପଦସା ଗମନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତସ୍ସା ପଚ୍ଛତୋ ପଚ୍ଛତୋ ଚରତି। ଅରଞ୍ଞଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତିୟାପି ସଦ୍ଧିଂୟେୱ ଗଚ୍ଛତି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ମନୁସ୍ସା ‘‘ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ସୁନଖଲୁଦ୍ଦକୋ, କତରଟ୍ଠାନଂ ଗମିସ୍ସତୀ’’ତି ଉପ୍ପଣ୍ଡେନ୍ତି। ସା ପୁନ ତଂ ଘାତାପେସି।

ସୋପି ପୁନ ତସ୍ମିଂୟେୱ ଗେହେ ୱଚ୍ଛକୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତଥେୱ ତସ୍ସା ପଚ୍ଛତୋ ପଚ୍ଛତୋ ଚରତି। ତଦାପି ନଂ ମନୁସ୍ସା ଦିସ୍ୱା ‘‘ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ଗୋପାଲକୋ, କତ୍ଥ ଗାୱିୟୋ ଚରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଉପ୍ପଣ୍ଡେନ୍ତି। ସା ତସ୍ମିମ୍ପି ଠାନେ ତଂ ଘାତାପେସି। ସୋ ତଦାପି ତସ୍ସା ଉପରି ସିନେହଂ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଚତୁତ୍ଥେ ୱାରେ ତସ୍ସାୟେୱ କୁଚ୍ଛିୟଂ ଜାତିସ୍ସରୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ସୋ ପଟିପାଟିୟା ଚତୂସୁ ଅତ୍ତଭାୱେସୁ ତାୟ ଘାତିତଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଏୱରୂପାୟ ନାମ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକାୟ କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋସ୍ମୀ’’ତି ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତସ୍ସା ହତ୍ଥେନ ଅତ୍ତାନଂ ଫୁସିତୁଂ ନ ଦେତି। ସଚେ ନଂ ସା ଫୁସତି, କନ୍ଦତି ରୋଦତି। ଅଥ ନଂ ଅୟ୍ୟକୋୱ ପଟିଜଗ୍ଗତି। ତଂ ଅପରଭାଗେ ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତଂ ଅୟ୍ୟକୋ ଆହ – ‘‘ତାତ, କସ୍ମା ତ୍ୱଂ ମାତୁ ହତ୍ଥେନ ଅତ୍ତାନଂ ଫୁସିତୁଂ ନ ଦେସି। ସଚେପି ତଂ ଫୁସତି, ମହାସଦ୍ଦେନ ରୋଦସି କନ୍ଦସୀ’’ତି। ଅୟ୍ୟକେନ ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ନ ଏସା ମୟ୍ହଂ ମାତା, ପଚ୍ଚାମିତ୍ତା ଏସା’’ତି ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସବ୍ବଂ ଆରୋଚେସି। ସୋ ତଂ ଆଲିଙ୍ଗିତ୍ୱା ରୋଦିତ୍ୱା ‘‘ଏହି, ତାତ, କିଂ ଅମ୍ହାକଂ ଇଦିସେ ଠାନେ ନିୱାସକିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ତଂ ଆଦାୟ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଏକଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଉଭୋପି ତତ୍ଥ ୱସନ୍ତା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ।

ମହାସାୱଜ୍ଜୋତି ଲୋକୱଜ୍ଜୱସେନପି ୱିପାକୱଜ୍ଜୱସେନପୀତି ଦ୍ୱୀହିପି କାରଣେହି ମହାସାୱଜ୍ଜୋ। କଥଂ? ଦୋସେନ ହି ଦୁଟ୍ଠୋ ହୁତ୍ୱା ମାତରିପି ଅପରଜ୍ଝତି, ପିତରିପି ଭାତିଭଗିନିଆଦୀସୁପି ପବ୍ବଜିତେସୁପି। ସୋ ଗତଗତଟ୍ଠାନେସୁ ‘‘ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମାତାପିତୂସୁପି ଅପରଜ୍ଝତି,

ଭାତିଭଗିନିଆଦୀସୁପି, ପଜ୍ଜିତେସୁପୀ''ତି ମହତିଂ ଗରହଂ ଲଭତି। ଏଓଂ ତାଓ ଲୋକଓଜ୍ଜଓସେନ ମହାସାଓଜ୍ଜୋ। ଦୋସଓସେନ ପନ କତେନ ଆନନ୍ତରିଯକମ୍ମେନ କପ୍ପଂ ନିରଯେ ପଚ୍ଚତି। ଏଓଂ ଓିପାକଓଜ୍ଜଓସେନ ମହାସାଓଜ୍ଜୋ। ଖିପ୍ପଓିରାଗୀତି ଖିପ୍ପଂ ଓିରଜ୍ଜତି। ଦୋସେନ ହି ଦୁଟ୍ଠୋ ମାତାପିତୂସୁପି ଚେତିଯେପି ବୋଧିମ୍ହିପି ପଜ୍ଜିତେସୁପି ଅପରଜ୍ଝିତ୍ୱା ''ମଯ୍ହଂ ଖମଥା''ତି। ଅଚ୍ଚଯଂ ଦେସେତି। ତସ୍ସ ସହ ଖମାପନେନ ତଂ କମ୍ମଂ ପାକତିକମେଓ ହୋତି।

ମୋହୋପି ଦ୍ୱୀହେଓ କାରଣେହି ମହାସାଓଜ୍ଜୋ। ମୋହେନ ହି ମୂଳ୍ହୋ ହୁତ୍ୱା ମାତାପିତୂସୁପି ଚେତିଯେପି ବୋଧିମ୍ହିପି ପଜ୍ଜିତେସୁପି ଅପରଜ୍ଝିତ୍ୱା ଗତଗତଟ୍ଠାନେ ଗରହଂ ଲଭତି। ଏଓଂ ତାଓ ଲୋକଓଜ୍ଜଓସେନ ମହାସାଓଜ୍ଜୋ। ମୋହଓସେନ ପନ କତେନ ଆନନ୍ତରିଯକମ୍ମେନ କପ୍ପଂ ନିରଯେ ପଚ୍ଚତି। ଏଓଂ ଓିପାକଓଜ୍ଜଓସେନପି ମହାସାଓଜ୍ଜୋ। ଦନ୍ଧଓିରାଗୀତି ସଣିକଂ ଓିରଜ୍ଜତି। ମୋହେନ ମୂଳ୍ହେନ ହି କତକମ୍ମଂ ସଣିକଂ ମୁଚ୍ଚତି। ଯଥା ହି ଅଚ୍ଛଚମ୍ମଂ ସତକ୍ଖତ୍ତୁମ୍ପି ଧୋଓିଯମାନଂ ନ ପଣ୍ଡରଂ ହୋତି, ଏଓମେଓ ମୋହେନ ମୂଳ୍ହେନ କତକମ୍ମଂ ସୀଘଂ ନ ମୁଚ୍ଚତି, ସଣିକମେଓ ମୁଚ୍ଚତୀତି। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେଓାତି।

୯। ଅକୁସଲମୂଲସୁତ୍ତଓଣ୍ଣନା

୭୦। ନଓମେ ଅକୁସଲମୂଲାନୀତି ଅକୁସଲାନଂ ମୂଲାନି, ଅକୁସଲାନି ଚ ତାନି ମୂଲାନି ଚାତି ଓା ଅକୁସଲମୂଲାନି। ଯଦପି, ଭିକ୍ଖଓେ, ଲୋଭୋତି ଯୋପି, ଭିକ୍ଖଓେ, ଲୋଭୋ। ତଦପିଅକୁସଲମୂଲନ୍ତି ସୋପି ଅକୁସଲମୂଲଂ। ଅକୁସଲମୂଲଂ ଓା ସନ୍ଧାଯ ଇଧ ତମ୍ପୀତି ଅଓ୍ୱୋ ଓଚ୍ଚତିଯେଓ। ଏତେନୁପାଯେନ ସଜ୍ଝ ନଯୋ ନେତଜ୍ଜୋ। ଅଭିସଙ୍ଖରୋତୀତି ଆଯୂହତି ସମ୍ପିଣ୍ଡେତି ରାସିଂ କରୋତି। ଅସତା ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦଯତୀତି ଅଭୂତେନ ଅଓିଜ୍ଜମାନେନ ଯଂକିଞ୍ଚି ତସ୍ସ ଅଭୂତଂ ଦୋସଂ ଓତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦେତି। ଓଧେନ ଓାତିଆଦି ଯେନାକାରେନ ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଓୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଜାନିଯାତି ଧନଜାନିଯା। ପଜ୍ଜାଜନାଯାତି ଗାମତୋ ଓା ରଟ୍ଠତୋ ଓା ପଜ୍ଜାଜନୀଯକମ୍ମେନ । ବଲଓମ୍ହୀତି ଅହମସ୍ମି ବଲଓା। ବଲତ୍ଥୋ ଇତିପୀତି ବଲେନ ମେ ଅତ୍ଥୋ ଇତିପି, ବଲେ ଓା ଠିତୋମ୍ହୀତିପି ଓଦତି।

ଅକାଲଓାଦୀତି କାଲସ୍ମିଂ ନ ଓଦତି, ଅକାଲସ୍ମିଂ ଓଦତି ନାମ। ଅଭୂତଓାଦୀତି ଭୂତଂ ନ ଓଦତି , ଅଭୂତଂ ଓଦତି ନାମ। ଅନତ୍ଥଓାଦୀତି ଅତ୍ଥଂ ନ ଓଦତି, ଅନତ୍ଥଂ ଓଦତି ନାମ। ଅଧମ୍ମଓାଦୀତି ଧମ୍ମଂ ନ ଓଦତି, ଅଧମ୍ମଂ ଓଦତି ନାମ। ଅଓିନଯଓାଦୀତି ଓିନଯଂ ନ ଓଦତି, ଅଓିନଯଂ ଓଦତି ନାମ।

ତଥା ହାଯନ୍ତି ତଥା ହି ଅଯଂ। ନ ଆତପ୍ପଂ କରୋତି ତସ୍ସ ନିବ୍ବେଠନାଯାତି ତସ୍ସ ଅଭୂତସ୍ସ ନିବ୍ବେଠନତ୍ଥାଯ ଓୀରିଯଂ ନ କରୋତି। ଇତିପେତଂ ଅତଚ୍ଛନ୍ତି ଇମିନାପି କାରଣେନ ଏତଂ ଅତଚ୍ଛଂ। ଇତରଂ ତସ୍ସେଓ ଓେଓଚନଂ।

ଦୁଗ୍ଗତି ପାଟିକଙ୍ଖାତି ନିରଯାଦିକା ଦୁଗ୍ଗତି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା, ସା ଅସ୍ସ ଅଓସ୍ସଭାଓିନୀ, ତତ୍ଥାନେନ ନିବ୍ବତ୍ତିତବ୍ବନ୍ତି ଅଓ୍ୱୋ। ଉଦ୍ଧସ୍ତୋତି ଉପରି ଧଂସିତୋ। ପରିଯୋନଦ୍ଧୋତି ସମନ୍ତା ଓନଦ୍ଧୋ। ଅନଯଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଅଓୁଡ୍ଢିଂ ଆପଜ୍ଜତି। ବ୍ଯସନଂଆପଜ୍ଜତୀତି ଓିନାସଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଗିମ୍ହକାଲସ୍ମିଞ୍ହି ମାଲୁଓାସିପାଟିକାଯ ଫଲିତାଯ ବୀଜାନି ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଓଟରୁକ୍ଖାଦୀନଂ ମୂଲେ ପତନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଯସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ମୂଲେ ତୀସୁ ଦିସାସୁ ତୀଣି ବୀଜାନି ପତିତାନି ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେ ପାଓୁସ୍ସକେନ ମେଘେନ ଅଭିଓଟ୍ଠେ ତୀହି ବୀଜେହି ତଯୋ ଅଙ୍କୁରା ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ତଂ ରୁକ୍ଖଂ ଅଲ୍ଲୀଯନ୍ତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ରୁକ୍ଖଦେଓତାଯୋ ସକଭାଓେନ ସଣ୍ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ତେପି ଅଙ୍କୁରା ଓଡ୍ଢମାନା ଲତାଭାଓଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତଂ ରୁକ୍ଖଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ସବ୍ବଓିଟପସାଖାପସାଖା ସଂସିବ୍ବିତ୍ୱା ତଂ ରୁକ୍ଖଂ ଉପରି ପରିଯୋନନ୍ଧନ୍ତି। ସୋ ମାଲୁଓାଲତାହି ସଂସିବ୍ବିତୋ ଘନେହି ମହନ୍ତେହି ମାଲୁଓାପତ୍ତେହି ସଞ୍ଛନ୍ନୋ ଦେଓେ ଓା ଓସ୍ସନ୍ତେ ଓାତେ ଓା ଓାଯନ୍ତେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଲୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ଖାଣୁମତ୍ତମେଓ ଅଓସିସ୍ସତି। ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ଓୁତ୍ତଂ।

ଏଓମେଓ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ପନ ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ସାଲାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରରୁକ୍ଖୋ ଓିଯ ହି ଅଯଂ ସତ୍ତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ତିସ୍ସୋ ମାଲୁଓାଲତା ଓିଯ ତୀଣି ଅକୁସଲମୂଲାନି, ଯାଓ ରୁକ୍ଖସାଖା ଅସମ୍ପତ୍ତା, ତାଓ ତାସଂ ଲତାନଂ ଉଜୁକଂ ରୁକ୍ଖାରୋହନଂ ଓିଯ ଲୋଭାଦୀନଂ ଦ୍ୱାରଂ ଅସମ୍ପତ୍ତକାଲୋ, ସାଖାନୁସାରେନ ଗମନକାଲୋ ଓିଯ ଦ୍ୱାରଓସେନ ଗମନକାଲୋ, ପରିଯୋନନ୍ଧକାଲୋ ଓିଯ ଲୋଭାଦୀହି ପରିଯୁଟ୍ଠିତକାଲୋ, ଖୁଦ୍ଦକସାଖାନଂ ପଲୁଜ୍ଜନକାଲୋ ଓିଯ ଦ୍ୱାରପ୍ପତ୍ତାନଂ କିଲେସାନଂ ଓସେନ ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକା ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପନ୍ନକାଲୋ, ମହାସାଖାନଂ ପଲୁଜ୍ଜନକାଲୋ ଓିଯ ଗରୁକାପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନକାଲୋ, ଲତାନୁସାରେନ ଓତିଣ୍ଣେନ ଉଦକେନ ମୂଲେସୁ ତିନ୍ତେସୁ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଭୂମିଯଂ ପତନକାଲୋ ଓିଯ କମେନ ଚତ୍ତାରି ପାରାଜିକାନି ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚତୂସୁ ଅପାଯେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତନକାଲୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ ଓୁତ୍ତଓିପଲ୍ଲାସେନ ଓେଦିତବ୍ବୋ। ଏଓମେଓ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ପନ ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ସାଲାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରରୁକ୍ଖୋ ଓିଯ ଅଯଂ ସତ୍ତୋ

ଦଟ୍ଟବ୍ବୋ, ତିସ୍ସୋ ମାଲୁୱାଲତା ୱିଯ ତୀଣି ଅକୁସଲମୂଲାନି, ତାସଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତିଂ କାତୁଂ ଆଗତପୁରିସୋ ୱିଯ ଯୋଗାୱଚରୋ, କୁଦ୍ଦାଲୋ ୱିଯ ପଞ୍ଞା, କୁଦ୍ଦାଲପିଟକଂ ୱିଯ ସଦ୍ଧାପିଟକଂ, ପଲିଖନନଖଣିତ୍ତି ୱିଯ ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞା, ଖଣିତ୍ତିଯା ମୂଲଚ୍ଛେଦନଂ ୱିଯ ୱିପସ୍ସନାଞାଣେନ ଅୱିଜ୍ଜାମୂଲସ୍ସ ଛିନ୍ଦନକାଲୋ, ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ ଛିନ୍ଦନକାଲୋ ୱିଯ ଖନ୍ଧୱସେନ ଦିଟ୍ଠକାଲୋ, ଫାଲନକାଲୋ ୱିଯ ମଗ୍ଗଞାଣେନ କିଲେସାନଂ ସମୁଗ୍ଘାତିତକାଲୋ, ମସିକରଣକାଲୋ ୱିଯ ଧରମାନକପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧକାଲୋ, ମହାୱାତେ ଓପୁଣିତ୍ୱା ଅପ୍ପୱତ୍ତନକାଲୋ ୱିଯ ଉପାଦିନ୍ନକକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକନିରୋଧେନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ପୁନବ୍ଭୱେ ପଟିସନ୍ଧିଅଗ୍ଗହଣକାଲୋ ଦଟ୍ଟବ୍ବୋତି। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟଂ କଥିତଂ।

୧୦। ଉପୋସଥସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୧। ଦସମେ ତଦହୁପୋସଥେତି ତସ୍ମିଂ ଅହୁ ଉପୋସଥେ ତଂ ଦିୱସଂ ଉପୋସଥେ, ପନ୍ନରସିକୌପୋସଥଦିୱସେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଉପସଙ୍କମୀତି ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ଅଧିଟ୍ଠାଯ ଗନ୍ଧମାଲାଦିହତ୍ଥା ଉପସଙ୍କମି। ହନ୍ଦାତି ୱୱସ୍ସଗ୍ଗତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଦିୱା ଦିୱସ୍ସାତି ଦିୱସସ୍ସ ଦିୱା ନାମ ମଜ୍ଝନ୍ହୋ, ଇମସ୍ମିଂ ଠିତେ ମଜ୍ଝନ୍ହିକେ କାଲେତି ଅତ୍ଥୋ। କୁତୋ ନୁ ତ୍ୱଂ ଆଗଚ୍ଛସୀତି କିଂ କରୋନ୍ତୀ ୱିଚରସୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ଗୋପାଲକୁପୋସଥୋତି ଗୋପାଲକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଉପୱସନୌପୋସଥୋ। ନିଗଣ୍ଠୁପୋସଥୋତି ନିଗଣ୍ଠାନଂ ଉପୱସନୌପୋସଥୋ। ଅରିଯୁପୋସଥୋତି ଅରିଯାନଂ ଉପୱସନୌପୋସଥୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି ୱିସାଖେତି ଯଥା ନାମ, ୱିସାଖେ। ସାଯନ୍ହସମଯେସାମିକାନଂ ଗାୱୋ ନିଯ୍ୟାତେତ୍ୱାତି ଗୋପାଲକା ହି ଦେୱସିକୱେତନେନ ୱା ପଞ୍ଚାହଦସାହଅଦ୍ଧମାସମାସଛମାସସଂୱଚ୍ଛରପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱା ଗାୱୋ ଗହେତ୍ୱା ରକ୍ଖନ୍ତି। ଇଧ ପନ ଦେୱସିକୱେତନେନ ରକ୍ଖନ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ – ନିଯ୍ୟାତେତ୍ୱାତି ପଟିଚ୍ଛାପେତ୍ୱା ''ଏତା ୱୋ ଗାୱୋ''ତି ଦତ୍ୱା। ଇତିପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତୀତି ଅତ୍ତନୋ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ମଞ୍ଚେ ନିପନ୍ନୋ ଏୱଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି। ଅଭିଜ୍ଝାସହଗତେନାତି ତଣ୍ହାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତେନ। ଏୱଂ ଖୋ, ୱିସାଖେ, ଗୋପାଲକୁପୋସଥୋ ହୋତୀତି ଅରିଯୁପୋସଥୋୱ ଅଯଂ, ଅପରିସୁଦ୍ଧୱିତକ୍କତାଯ ପନ ଗୋପାଲକୌପୋସଥଟ୍ଠାନେ ଠିତୋ। ନ ମହପ୍ଫଲୋତି ୱିପାକଫଲେନ ନ ମହପ୍ଫଲୋ। ନ ମହାନିସଂସୋତି ୱିପାକାନିସଂସେନ ନ ମହାନିସଂସୋ। ନ ମହାଜୁତିକୋତି ୱିପାକୋଭାସେନ ନ ମହାଓଭାସୋ। ନ ମହାୱିପ୍ଫାରୋତି ୱିପାକୱିପ୍ଫାରସ୍ସ ଅମହନ୍ତତାଯ ନ ମହାୱିପ୍ଫାରୋ।

ସମଣଜାତିକାତି ସମଣାଯେୱ। ପରଂ ଯୋଜନସତନ୍ତି ଯୋଜନସତଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ତତୋ ପରଂ। ତେସୁ ଦଣ୍ଡଂ ନିକ୍ଖିପାହୀତି ତେସୁ ଯୋଜନସତତୋ ପରଭାଗେସୁ ଠିତେସୁ ସତ୍ତେସୁ ଦଣ୍ଡଂ ନିକ୍ଖିପ, ନିକ୍ଖିତ୍ତଦଣ୍ଡୋ ହୋହି। ନାହଂ କ୍ୱଚନି କସ୍ସଚି କିଞ୍ଚନତସ୍ମିନ୍ତି ଅହଂ କତ୍ଥଚି କସ୍ସଚି ପରସ୍ସ କିଞ୍ଚନତସ୍ମିଂ ନ ହୋମି। କିଞ୍ଚନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପଲିବୋଧୋ, ପଲିବୋଧୋ ନ ହୋମୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନ ଚ ମମ କ୍ୱଚନି କତ୍ଥଚି କିଞ୍ଚନତତ୍ଥୀତି ମମାପି କ୍ୱଚନି ଅନ୍ତୋ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା କତ୍ଥଚି ଏକପରିକ୍ଖାରେପି କିଞ୍ଚନତା ନତ୍ଥି, ପଲିବୋଧୋ ନତ୍ଥି, ଛିନ୍ନପଲିବୋଧୋହମସ୍ମୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଭୋଗେତି ମଞ୍ଚପୀଠଯାଗୁଭତ୍ତାଦଯୋ। ଅଦିନ୍ନଂଯେୱ ପରିଭୁଞ୍ଜତୀତି ପୁନଦିୱସେ ମଞ୍ଚେ ନିପଜ୍ଜନ୍ତୋପି ପୀଠେ ନିସୀଦନ୍ତୋପି ଯାଗୁଂ ପିୱନ୍ତୋପି ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋପି ତେ ଭୋଗେ ଅଦିନ୍ନେଯେୱ ପରିଭୁଞ୍ଜତି। ନ ମହପ୍ଫଲୋତି ନିପ୍ଫଲୋ। ବ୍ଯଞ୍ଜନମେୱ ହି ଏତ୍ଥ ସାୱସେସଂ, ଅତ୍ଥୋ ପନ ନିରୱସେସୋ। ଏୱଂ ଉପୱୁତ୍ଥସ୍ସ ହି ଉପୋସଥସ୍ସ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ୱିପାକଫଲଂ ଇଟ୍ଠଂ କନ୍ତଂ ମନାପଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ତସ୍ମା ନିପ୍ଫଲୋତ୍ୱେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସାତି ଇଦଂ କସ୍ମା ଆହ? ସଂକିଲିଟ୍ଠେନ ହି ଚିତ୍ତେନ ଉପୱୁତ୍ଥୋ ଉପୋସଥୋ ନ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତୀତି ଦସ୍ସିତତ୍ତା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଚିତ୍ତେନ ଉପୱୁତ୍ଥସ୍ସ ମହପ୍ଫଲତା ଅନୁଞ୍ଞାତା ହୋତି। ତସ୍ମା ଯେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନେନ ଚିତ୍ତଂ ୱିସୁଜ୍ଝତି, ତଂ ଚିତ୍ତୱିସୋଧନକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଇଦମାହ । ତତ୍ଥ ଉପକ୍କମେନାତି ପଚ୍ଚତ୍ତପୁରିସକାରେନ, ଉପାଯେନ ୱା। ତଥାଗତଂ ଅନୁସ୍ସରତୀତି ଅଟ୍ଠହି କାରଣେହି ତଥାଗତଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରତି। ଏତ୍ଥ ହି ଇତିପି ସୋ ଭଗୱାତି ସୋ ଭଗୱା ଇତିପି ସୀଲେନ, ଇତିପି ସମାଧିନାତି ସବ୍ବେ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରା ବୁଦ୍ଧଗୁଣା ସଙ୍ଗହିତା। ଅରହନ୍ତିଆଦୀହି ପାଟିଯେକ୍କଗୁଣାୱ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା। ତଥାଗତଂ ଅନୁସ୍ସରତୋ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତୀତି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରେ ତଥାଗତଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ପସନ୍ନୋ ହୋତି।

ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସାତି ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା। କକ୍କନ୍ତି ଆମଲକକକ୍କଂ। ତଜ୍ଜଂ ୱାଯାମନ୍ତି ତଜ୍ଜାତିକଂ ତଦନୁଚ୍ଛୱିକଂ କକ୍କେନ ମକ୍ଖନଘଂସନଧୋୱନୱାଯାମଂ। ପରିଯୋଦପନା ହୋତୀତି ସୁଦ୍ଧଭାୱକରଣଂ ହୋତି। କିଲିଟ୍ଠସ୍ମିଂ ହି ସୀସେ ପସାଧନଂ ପସାଧେତ୍ୱା ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳମାନୋ ନ ସୋଭତି, ପରିସୁଦ୍ଧେ ପନ ତସ୍ମିଂ ପସାଧନଂ ପସାଧେତ୍ୱା ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳମାନୋ ସୋଭତି, ଏୱମେୱ କିଲିଟ୍ଠଚିତ୍ତେନ ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ଅଧିଟ୍ଠାଯ ଉପୋସଥୋ ଉପୱୁତ୍ଥୋ ନ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତି, ପରିସୁଦ୍ଧେନ ପନ ଚିତ୍ତେନ ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ଅଧିଟ୍ଠାଯ ଉପୱୁତ୍ଥୋ ଉପୋସଥୋ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଏୱମାହ। ବ୍ରହ୍ମୁପୋସଥଂ ଉପୱସତୀତି ବ୍ରହ୍ମା ୱୁଚ୍ଚତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ତସ୍ସ ଗୁଣାନୁସ୍ସରଣୱସେନ ଅଯଂ ଉପୋସଥୋ ବ୍ରହ୍ମୁପୋସଥୋ ନାମ, ତଂ ଉପୱସତି। ବ୍ରହ୍ମୁନା ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱସତୀତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱସତି। ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଚସ୍ସଆରବ୍ଭାତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଆରବ୍ଭ।

ଧମ୍ମଂ ଅନୁସ୍ସରତୀତି ସହତନ୍ତିକଂ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ଅନୁସ୍ସରତି। ସୋତ୍ତିନ୍ତି କୁରୁୱିନ୍ଦକସୋତ୍ତିଂ। କୁରୁୱିନ୍ଦକପାସାଣଚୁଣ୍ଣେନ ହି ସଦ୍ଧିଂ ଲାଖଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ମଣିକେ କତ୍ୱା ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ସୁତ୍ତେନ ଆୱୁଣିତ୍ୱା ତଂ ମଣି କଲାପପନ୍ତିଂ ଉଭତୋ ଗହେତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିଂ ଘଂସେନ୍ତି, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ – ''ସୋତ୍ତିଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚା''ତି। ଚୁଣ୍ଣନ୍ତି ନ୍ହାନୀୟଚୁଣ୍ଣଂ। ତଜ୍ଜଂ ୱାୟାମନ୍ତି ଉଦ୍ଦଙ୍ଗନଘଂସନଧୋୱନାଦିକଂ ତଦନୁରୂପୱାୟାମଂ। ଧମ୍ମୁପୋସଥନ୍ତି ସହତନ୍ତିକଂ ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ଆରବ୍ଭ ଉପୱୁତ୍ଥତ୍ତା ଅଯଂ ଉପୋସଥୋ ''ଧମ୍ମୁପୋସଥୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଇଧାପି ପରିଯୋଦପନାତି ପଦେ ଠତ୍ୱା ପୁରିମନୟେନେୱ ଯୋଜନା କାତବ୍ବା।

ସଙ୍ଘଂ ଅନୁସ୍ସରତୀତି ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ଅରିୟପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରତି। ଉସ୍ମଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚାତି ଦ୍ୱେ ତୟୋ ୱାରେ ଗାହାପିତଂ ଉସୁମଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଉସଞ୍ଚାତିପି ପାଠୋ, ଅୟମେୱତ୍ଥୋ । ଖାରନ୍ତି ଛାରିକଂ। ଗୋମୟନ୍ତି ଗୋମୁତ୍ତଂ ୱା ଅଜଲଣ୍ଡିକା ୱା। ପରିଯୋଦପନାତି ଇଧାପି ପୁରିମନୟେନେୱ ଯୋଜନା କାତବ୍ବା। ସଙ୍ଘୁପୋସଥନ୍ତି ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ଅରିୟପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଗୁଣେ ଆରବ୍ଭ ଉପୱୁତ୍ଥତ୍ତା ଅଯଂ ଉପୋସଥୋ ''ସଙ୍ଘୁପୋସଥୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ।

ସୀଲାନୀତି ଗହଟ୍ଠୋ ଗହଟ୍ଠସୀଲାନି, ପବ୍ବଜିତୋ ପବ୍ବଜିତସୀଲାନି। ଅଖଣ୍ଡାନୀତିଆଦୀନଂ ଅତ୍ଥୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୧) ୱିତ୍ଥାରିତୋୱ। ୱାଲଣ୍ଡୁପକନ୍ତି ଅସ୍ସୱାଲେହି ୱା ମକଚିୱାଲାଦୀହି ୱା କତଂ ଅଣ୍ଡୁପକଂ। ତଜ୍ଜଂୱାୟାମନ୍ତି ତେଲେନ ତେମେତ୍ୱା ମଲସ୍ସ ତିନ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଛାରିକଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱାଲଣ୍ଡୁପକେନ ଘଂସନୱାୟାମୋ। ଇଧ ପରିଯୋଦପନାତି ପଦେ ଠତ୍ୱା ଏୱଂ ଯୋଜନା କାତବ୍ବା କିଲିଟ୍ଠସ୍ମିଞ୍ହି ଆଦାସେ ମଣ୍ଡିତପସାଧିତୋପି ଅତ୍ତଭାୱୋ ଓଲୋକିୟମାନୋ ନ ସୋଭତି, ପରିସୁଦ୍ଧେ ସୋଭତି। ଏୱମେୱ କିଲିଟ୍ଠେନ ଚିତ୍ତେନ ଉପୱୁତ୍ଥୋ ଉପୋସଥୋ ନ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତି, ପରିସୁଦ୍ଧେନ ପନ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତୀତି। ସୀଲୁପୋସଥନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ସୀଲାନୁସ୍ସରଣୱସେନ ଉପୱୁତ୍ଥୋ ଉପୋସଥୋ ସୀଲୁପୋସଥୋ ନାମ। ସୀଲେନ ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଚସୀଲଦସସୀଲେନ ସଦ୍ଧିଂ। ସୀଲଞ୍ଚସ୍ସ ଆରବ୍ଭାତି ପଞ୍ଚସୀଲଂ ଦସସୀଲଞ୍ଚ ଆରବ୍ଭ।

ଦେୱତା ଅନୁସ୍ସରତୀତି ଦେୱତା ସକ୍ଖିଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସଦ୍ଧାଦିଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରତି। ଉକ୍କନ୍ତି ଉଦ୍ଧନଂ। ଲୋଣନ୍ତି ଲୋଣମତ୍ତିକା। ଗେରୁକନ୍ତି ଗେରୁକଚୁଣ୍ଣଂ। ନାଳିକସଣ୍ଡାସନ୍ତି ଧମନନାଳିକଞ୍ଚେୱ ପରିୱତ୍ତନସଣ୍ଡାସଞ୍ଚ। ତଜ୍ଜଂ ୱାୟାମନ୍ତି ଉଦ୍ଧନେ ପକ୍ଖିପନଧମନପରିୱତ୍ତନାଦିକଂ ଅନୁରୂପଂ ୱାୟାମଂ। ଇଧ ପରିଯୋଦପନାତି ପଦେ ଠତ୍ୱା ଏୱଂ ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା – ସଂକିଲିଟ୍ଠସୁୱଣ୍ଣମୟେନ ହି ପସାଧନଭଣ୍ଡେନ ପସାଧିତା ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳମାନା ନ ସୋଭନ୍ତି, ପରିସୁଦ୍ଧସୁୱଣ୍ଣମୟେନ ସୋଭନ୍ତି। ଏୱମେୱ ସଂକିଲିଟ୍ଠଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପୋସଥୋ ନ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତି, ପରିସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତସ୍ସ ମହପ୍ଫଲୋ। ଦେୱତୁପୋସଥନ୍ତି ଦେୱତା ସକ୍ଖିଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତେନ ଉପୱୁତ୍ଥୋପୋସଥୋ ଦେୱତୁପୋସଥୋ ନାମ। ସେସଂ ଇମେସୁ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଆଦୀସୁ କମ୍ମଟ୍ଠାନେସୁ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା, ତଂ ସବ୍ବଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୨୩ ଆଦୟୋ) ୱୁତ୍ତମେୱ।

ପାଣାତିପାତନ୍ତି ପାଣୱଧଂ। ପହାୟାତି ତଂ ପାଣାତିପାତଚେତନାସଙ୍ଖାତଂ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ ପଜହିତ୍ୱା। ପଟିୱିରତାତି ପହୀନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତତୋ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟତୋ ଓରତା ୱିରତାୱ। ନିହିତଦଣ୍ଡା ନିହିତସତ୍ଥାତି ପରୂପଘାତତ୍ଥାୟ ଦଣ୍ଡଂ ୱା ସତ୍ଥଂ ୱା ଆଦାୟ ଅୱତ୍ତନତୋ ନିକ୍ଖିତ୍ତଦଣ୍ଡା ଚେୱ ନିକ୍ଖିତ୍ତସତ୍ଥା ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଠପେତ୍ୱା ଦଣ୍ଡଂ ସବ୍ବମ୍ପି ଅୱସେସଂ ଉପକରଣଂ ସତ୍ତାନଂ ୱିହିଂସନଭାୱତୋ ସତ୍ଥନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଂ ପନ ଭିକ୍ଖୂ କତ୍ତରଦଣ୍ଡଂ ୱା ଦନ୍ତକଟ୍ଠୱାସିଂ ୱା ପିପ୍ଫଲକଂ ୱା ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତି, ନ ତଂ ପରୂପଘାତତ୍ଥାୟ। ତସ୍ମା ନିହିତଦଣ୍ଡା ନିହିତସତ୍ଥାତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଲଜ୍ଜୀତି ପାପଜିଗୁଚ୍ଛନଲକ୍ଖଣାୟ ଲଜ୍ଜାୟ ସମନ୍ନାଗତା। ଦୟାପନ୍ନାତି ଦୟଂ ମେତ୍ତଚିତ୍ତତଂ ଆପନ୍ନା। ସବ୍ବପାଣଭୂତହିତାନୁକମ୍ପୀତି ସବ୍ବେ ପାଣଭୂତେ ହିତେନ ଅନୁକମ୍ପକା, ତାୟ ଏୱ ଦୟାପନ୍ନତାୟ ସବ୍ବେସଂ ପାଣଭୂତାନଂ ହିତଚିତ୍ତକାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅହମ୍ପଜ୍ଜାତି ଅହମ୍ପି ଅଜ୍ଜ। ଇମିନାପି ଅଙ୍ଗେନାତି ଇମିନାପି ଗୁଣଙ୍ଗେନ। ଅରହତଂ ଅନୁକରୋମୀତି ଯଥା ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ପଚ୍ଛତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନୁଗଚ୍ଛତି ନାମ, ଏୱଂ ଅହମ୍ପି ଅରହନ୍ତେହି ପଠମଂ କତଂ ଇମଂ ଗୁଣଂ ପଚ୍ଛା କରୋନ୍ତୋ ତେସଂ ଅରହନ୍ତାନଂ ଅନୁକରୋମି। ଉପୋସଥୋ ଚ ମେ ଉପୱୁତ୍ଥୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଏୱଂ କରୋନ୍ତେନ ମୟା ଅରହତଞ୍ଚ ଅନୁକତଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଉପୋସଥୋ ଚ ଉପୱୁତ୍ଥୋ ଭୱିସ୍ସତି।

ଅଦିନ୍ନାଦାନନ୍ତି ଅଦିନ୍ନସ୍ସ ପରପରିଗ୍ଗହିତସ୍ସ ଆଦାନଂ, ଥେୟ୍ୟଂ ଚୋରିକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଦିନ୍ନମେୱ ଆଦିୟନ୍ତୀତି ଦିନ୍ନାଦାୟୀ। ଚିତ୍ତେନପି ଦିନ୍ନମେୱ ପଟିକଙ୍ଖନ୍ତୀତି ଦିନ୍ନପାଟିକଙ୍ଖୀ। ଥେନେତୀତି ଥେନୋ, ନ ଥେନେନ ଅଥେନେନ। ଅଥେନତ୍ତାୟେୱ ସୁଚିଭୂତେନ। ଅତ୍ତନାତି ଅତ୍ତଭାୱେନ, ଅଥେନଂ ସୁଚିଭୂତଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ କତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତି ଅସେଟ୍ଠଚରିୟଂ। ବ୍ରହ୍ମଂ ସେଟ୍ଠଂ ଆଚାରଂ ଚରନ୍ତୀତି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ। ଆରାଚାରୀତି ଅବ୍ରହ୍ମଚରିୟତୋ ଦୂରାଚାରୀ। ମେଥୁନାତି ରାଗପରିୟୁଟ୍ଠାନୱସେନ ସଦିସତ୍ତା ମେଥୁନକାତି ଲଦ୍ଧୱୋହାରେହି ପଟିସେୱିତବ୍ବତୋ ମେଥୁନୋତି ସଙ୍ଖଂ ଗତା ଅସଦ୍ଧମ୍ମା। ଗାମଧମ୍ମାତି ଗାମୱାସୀନଂ ଧମ୍ମା।

ମୁସାୱାଦାତି ଅଲିକୱଚନା ତୁଚ୍ଛୱଚନା। ସଚ୍ଚଂ ୱଦନ୍ତୀତି ସଚ୍ଚୱାଦୀ। ସଚ୍ଚେନ ସଚ୍ଚଂ ସଂଦହନ୍ତି ଘଟେନ୍ତୀତି ସଚ୍ଚସନ୍ଧା, ନ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ମୁସା ୱଦନ୍ତୀତି

ଅତ୍ଥୋ । ଯୋ ହି ପୁରିସୋ କଦାଚି ମୁସାୱାଦଂ ୱଦତି, କଦାଚି ସଚ୍ଚଂ। ତସ୍ସ ମୁସାୱାଦେନ ଅନ୍ତରିତତ୍ତା ସଚ୍ଚଂ ସଚ୍ଚେନ ନ ଘଟୀଯତି। ତସ୍ମା ନ ସୋ ସଚ୍ଚସନ୍ଧୋ। ଇମେ ପନ ନ ତାଦିସା, ଜୀୱିତହେତୁପି ମୁସା ଅୱତ୍ୱା ସଚ୍ଚେନ ସଚ୍ଚଂ ସଂଦହନ୍ତିଯେୱାତି ସଚ୍ଚସନ୍ଧା। ଥେତାତି ଥିରା, ଠିତକଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ହଲିଦ୍ଦିରାଗୋ ୱିଯ ଥୁସରାସିମ୍ହି ନିଖାତଖାଣୁ ୱିଯ ଅସ୍ସପିଟ୍ଠେ ଠପିତକୁମ୍ଭଣ୍ଡମିୱ ଚ ନ ଠିତକଥୋ ହୋତି। ଏକୋ ପାସାଣଲେଖା ୱିଯ ଇନ୍ଦଖୀଲୋ ୱିଯ ଚ ଠିତକଥୋ ହୋତି, ଅସିନା ସୀସଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତେପି ଦ୍ୱେ କଥା ନ କଥେତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଥେତୋ। ପଚ୍ଚଯିକାତି ପତ୍ତିଯାଯିତବ୍ବକା, ସଦ୍ଧାଯିକାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକଚ୍ଚୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ପଚ୍ଚଯିକୋ ହୋତି, ''ଇଦଂ କେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅସୁକେନ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ମା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସଦ୍ଦହଥା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଏକୋ ପଚ୍ଚଯିକୋ ହୋତି, ''ଇଦଂ କେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅସୁକେନା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଯଦି ତେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେୱ ପମାଣଂ, ଇଦାନି ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ ନତ୍ଥି, ଏୱମେୱଂ ଇଦ''ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପଚ୍ଚଯିକୋ। ଅୱିସଂୱାଦକାଲୋକସ୍ସାତି ତାଯ ସଚ୍ଚୱାଦିତାଯ ଲୋକଂ ନ ୱିସଂୱାଦେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନନ୍ତି ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜାନଂ ପାନଚେତନାସଙ୍ଖାତଂ ପମାଦକାରଣଂ। ଏକଭତ୍ତିକାତି ପାତରାସଭତ୍ତଂ ସାଯମାସଭତ୍ତନ୍ତି ଦ୍ୱେ ଭତ୍ତାନି। ତେସୁ ପାତରାସଭତ୍ତଂ ଅନ୍ତୋମଜ୍ଝନ୍ହିକେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ, ଇତରଂ ମଜ୍ଝନ୍ହିକତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଅନ୍ତୋଅରୁଣେନ। ତସ୍ମା ଅନ୍ତୋମଜ୍ଝନ୍ହିକେ ଦସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଭୁଞ୍ଜମାନାପି ଏକଭତ୍ତିକାୱ ହୋନ୍ତି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଏକଭତ୍ତିକା''ତି। ରତ୍ତିଭୋଜନଂ ରତ୍ତି, ତତୋ ଉପରତାତି ରତ୍ତୂପରତା। ଅତିକ୍କନ୍ତେ ମଜ୍ଝନ୍ହିକେ ଯାୱ ସୂରିଯତ୍ଥଙ୍ଗମନା ଭୋଜନଂ ୱିକାଲଭୋଜନଂ ନାମ, ତତୋ ୱିରତତ୍ତା ୱିରତା ୱିକାଲଭୋଜନା।

ସାସନସ୍ସ ଅନନୁଲୋମତ୍ତା ୱିସୂକଂ ପଟାଣିଭୂତଂ ଦସ୍ସନନ୍ତି ୱିସୂକଦସ୍ସନଂ, ଅତ୍ତନା ନଚ୍ଚନନଚ୍ଚାପନାଦିୱସେନ ନଚ୍ଚଞ୍ଚ ଗୀତଞ୍ଚ ୱାଦିତଞ୍ଚ, ଅନ୍ତମସୋ ମଯୂରନଚ୍ଚନାଦିୱସେନାପି ପୱତ୍ତାନଂ ନଚ୍ଚାଦୀନଂ ୱିସୂକଭୂତଂ ଦସ୍ସନଞ୍ଚାତି ନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତୱିସୂକଦସ୍ସନଂ। ନଚ୍ଚାଦୀନି ହି ଅତ୍ତନା ପଯୋଜେତୁଂ ୱା ପରେହି ପଯୋଜାପେତୁଂ ୱା ପଯୁତ୍ତାନି ପସ୍ସିତୁଂ ୱା ନେୱ ଭିକ୍ଖୂନଂ, ନ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ୱଟ୍ଟନ୍ତି।

ମାଲାଦୀସୁ ମାଲାତି ଯଂକିଞ୍ଚି ପୁପ୍ଫଂ। ଗନ୍ଧନ୍ତି ଯଂକିଞ୍ଚି ଗନ୍ଧଜାତଂ। ୱିଲେପନନ୍ତି ଛୱିରାଗକରଣଂ। ତତ୍ଥ ପିଳନ୍ଧନ୍ତୋ ଧାରେତି ନାମ, ଊନଟ୍ଠାନଂ ପୂରେନ୍ତୋ ମଣ୍ଡେତି ନାମ, ଗନ୍ଧୱସେନ ଛୱିରାଗୱସେନ ଚ ସାଦିଯନ୍ତୋ ୱିଭୂସେତି ନାମ। ଠାନଂ ୱୁଚ୍ଚତି କାରଣଂ, ତସ୍ମା ଯାଯ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଚେତନାଯ ତାନି ମାଲାଧାରଣାଦୀନି ମହାଜନୋ କରୋତି, ତତୋ ପଟିୱିରତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଚ୍ଚାସଯନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତଂ, ମହାସଯନଂ ଅକପ୍ପିଯତ୍ଥରଣଂ, ତତୋ ପଟିୱିରତାତି ଅତ୍ଥୋ।

କୀୱମହପ୍ଫଲୋତି କିତ୍ତକଂ ମହପ୍ଫଲୋ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ପହୂତରତ୍ତରତନାନନ୍ତି ପହୂତେନ ରତ୍ତସଙ୍ଖାତେନ ରତନେନ ସମନ୍ନାଗତାନଂ, ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପତଲଂ ଭେରିତଲସଦିସଂ କତ୍ୱା କଟିପ୍ପମାଣେହି ସତ୍ତହି ରତନେହି ପୂରିତାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇସ୍ସରିଯାଧିପଚ୍ଚନ୍ତି ଇସ୍ସରଭାୱେନ ୱା ଇସ୍ସରିଯମେୱ ୱା ଆଧିପଚ୍ଚଂ, ନ ଏତ୍ଥ ସାହସିକକମ୍ମନ୍ତିପି ଇସ୍ସରିଯାଧିପଚ୍ଚଂ। ରଜ୍ଜଂ କାରେଯ୍ୟାତି ଏୱରୂପଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିରଜ୍ଜଂ କାରେଯ୍ୟ। ଅଙ୍ଗାନନ୍ତିଆଦୀନି ତେସଂ ଜନପଦାନଂ ନାମାନି। କଲଂ ନାଗ୍ଘତି ସୋଳସିନ୍ତି ଏକଂ ଅହୋରତ୍ତଂ ଉପୱୁତ୍ଥୋପୋସଥେ ପୁଞ୍ଞଂ ସୋଳସଭାଗେ କତ୍ୱା ତତୋ ଏକଂ ଭାଗଞ୍ଚ ନ ଅଗ୍ଘତି। ଏକରତ୍ତୁପୋସଥସ୍ସ ସୋଳସିଯା କଲାଯ ଯଂ ୱିପାକଫଲଂ, ତଂଯେୱ ତତୋ ବହୁତରଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କପଣନ୍ତି ପରିତ୍ତକଂ।

ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯାତି ଅସେଟ୍ଠଚରିଯତୋ। ରତ୍ତିଂ ନ ଭୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ ୱିକାଲଭୋଜନନ୍ତି ଉପୋସଥଂ ଉପୱସନ୍ତୋ ରତ୍ତିଭୋଜନଞ୍ଚ ଦିୱାୱିକାଲଭୋଜନଞ୍ଚ ନ ଭୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ। ମଞ୍ଚେ ଛମାଯଂୱ ସଯେଥ ସନ୍ଥତେତି ମୁଟ୍ଠିହତ୍ଥପାଦକେ କପ୍ପିଯମଞ୍ଚେ ୱା ସୁଧାଦିପରିକମ୍ମକତାଯ ଭୂମିଯଂ ୱା ତିଣପଣ୍ଣପଲାଲାଦୀନି ସନ୍ଥରିତ୍ୱା କତେ ସନ୍ଥତେ ୱା ସଯେଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତଂ ହି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକମାହୁପୋସଥନ୍ତି ଏୱଂ ପାଣାତିପାତାଦୀନି ଅସମାଚରନ୍ତେନ ଉପୱୁତ୍ଥଂ ଉପୋସଥଂ ଅଟ୍ଠହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ତଂ ପନ ଉପୱସନ୍ତେନ ''ସ୍ୱେ ଉପୋସଥିକୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ଅଜ୍ଜେୱ ''ଇଦଞ୍ଚ ଇଦଞ୍ଚ କରେଯ୍ୟାଥା''ତି ଆହାରାଦିୱିଧାନଂ ୱିଚାରେତବ୍ବଂ। ଉପୋସଥଦିୱସେ ପାତୋୱ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ୱା ଦସସୀଲଲକ୍ଖଣଞ୍ଞୁନୋ ଉପାସକସ୍ସ ୱା ଉପାସିକାଯ ୱା ସନ୍ତିକେ ୱାଚଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ସମାଦାତବ୍ବାନି। ପାଳିଂ ଅଜାନନ୍ତେନ ପନ ''ବୁଦ୍ଧପଞ୍ଞତ୍ତଂ ଉପୋସଥଂ ଅଧିଟ୍ଠାମୀ''ତି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞଂ ଅଲଭନ୍ତେନ ଅତ୍ତନାପି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ, ୱଚୀଭେଦୋ ପନ କାତବ୍ବୋଯେୱ । ଉପୋସଥଂ ଉପୱସନ୍ତେନ ପରୂପରୋଧପଟିସଂଯୁତ୍ତା କମ୍ମନ୍ତା ନ ୱିଚାରେତବ୍ବା, ଆଯୱଯଗଣନଂ କରୋନ୍ତେନ ନ ୱୀତିନାମେତବ୍ବଂ, ଗେହେ ପନ ଆହାରଂ ଲଭିତ୍ୱା ନିଚ୍ଚଭତ୍ତିକଭିକ୍ଖୁନା ୱିଯ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମୋ ୱା ସୋତବ୍ବୋ, ଅଟ୍ଠତିଂସାଯ ଆରମ୍ମଣେସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ୱା ମନସିକାତବ୍ବଂ।

ସୁଦସ୍ସନାତି ସୁନ୍ଦରଦସ୍ସନା। ଓଭାସଯନ୍ତି ଓଭାସଯମାନା। ଅନୁପରିଯନ୍ତୀତି ୱିଚରନ୍ତି। ଯାୱତାତି ଯତ୍ତକଂ ଠାନଂ। ଅନ୍ତଲିକ୍ଖଗାତି ଆକାସଙ୍ଗମା। ପଭାସନ୍ତୀତି ଜୋତନ୍ତି ପଭା ମୁଞ୍ଚନ୍ତି। ଦିସାୱିରୋଚନାତି ସବ୍ବଦିସାସୁ ୱିରୋଚମାନା। ଅଥ ୱା ପଭାସନ୍ତୀତି ଦିସାହି ଦିସା ଓଭାସନ୍ତି। ୱିରୋଚନାତି

ୱିରୋଚମାନା। ୱେଳୁରିଯନ୍ତି ମଣୀତି ୱତ୍ୱାପି ଇମିନା ଜାତିମଣିଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ଏକୱସ୍ସିକୱେଳୁୱଣ୍ଣଞ୍ହି ୱେଳୁରିଯଂ ଜାତିମଣି ନାମ। ତଂ ସନ୍ଧାଯେୱମାହ। ଭଦ୍ଦକନ୍ତି ଲଦ୍ଧକଂ। ସିଙ୍ଗୀସୁୱଣ୍ଣନ୍ତି ଗୋସିଙ୍ଗସଦିସଂ ହୁତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଏୱଂ ନାମକଂ ସୁୱଣ୍ଣଂ। କଞ୍ଚନନ୍ତି ପବ୍ବତେଯ୍ୟଂ ପବ୍ବତେ ଜାତସୁୱଣ୍ଣଂ। ଜାତରୂପନ୍ତି ସତ୍ଥୁୱଣ୍ଣସୁୱଣ୍ଣଂ। ହଟକନ୍ତି କିପିଲ୍ଲିକାହି ନୀହଟସୁୱଣ୍ଣଂ। ନାନୁଭୱନ୍ତୀତି ନ ପାପୁଣନ୍ତି। ଚନ୍ଦପ୍ପଭାତି ସାମିଅତ୍ଥେ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ, ଚନ୍ଦପ୍ପଭାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପୱସ୍ସୁପୋସଥନ୍ତି ଉପୱସିତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ। ସୁଖୁଦ୍ରଯାନୀତି ସୁଖଫଲାନି ସୁଖୱେଦନୀଯାନି। ସଗ୍ଗମୁପେନ୍ତି ଠାନନ୍ତି ସଗ୍ଗସଙ୍ଖାତଂ ଠାନଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତି, କେନଚି ଅନିନ୍ଦିତା ହୁତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସମେତ୍ଥ ଯଂ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ନ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି।

ମହାୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୮) ୩। ଆନନ୍ଦୱଗ୍ଗୋ

୧। ଛନ୍ନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୨। ତତିଯସ୍ସ ପଠମେ ଛନ୍ନୋତି ଏୱଂନାମକୋ ଛନ୍ନପରିବ୍ବାଜକୋ। ତୁମ୍ହେପି, ଆୱୁସୋତି, ଆୱୁସୋ, ଯଥା ମଯଂ ରାଗାଦୀନଂ ପହାନଂ ପଞ୍ଞାପେମ, କିଂ ଏୱଂ ତୁମ୍ହେପି ପଞ୍ଞାପେଥାତି ପୁଚ୍ଛତି। ତତୋ ଥେରୋ ‘‘ଅଯଂ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଅମ୍ହେ ରାଗାଦୀନଂ ପହାନଂ ପଞ୍ଞାପେମାତି ୱଦତି, ନତ୍ଥି ପନେତଂ ବାହିରସମଯେ’’ତି ତଂ ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତୋ ମଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଖୋତି ଅୱଧାରଣତ୍ଥେ ନିପାତୋ, ମଯମେୱ ପଞ୍ଞାପେମାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଚିନ୍ତେସି ‘‘ଅଯଂ ଥେରୋ ବାହିରସମଯଂ ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ହରନ୍ତୋ ‘ମଯମେୱା’ତି ଆହ। କିଂ ନୁ ଖୋ ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ଏତେ ଏତେସଂ ପହାନଂ ପଞ୍ଞାପେନ୍ତୀ’’ତି। ଅଥ ଥେରଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ କିଂ ପନ ତୁମ୍ହେତିଆଦିମାହ। ଥେରୋ ତସ୍ସ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ ରତ୍ତୋ ଖୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅତ୍ତତ୍ଥନ୍ତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକଂ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥଂ। ପରତ୍ଥୌଭଯତ୍ଥେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଅନ୍ଧକରଣୋତିଆଦୀସୁ ଯସ୍ସ ରାଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଯଥାଭୂତଦସ୍ସନନିୱାରଣେନ ଅନ୍ଧଂ କରୋତୀତି ଅନ୍ଧକରଣୋ। ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁଂ ନ କରୋତୀତି ଅଚକ୍ଖୁକରଣୋ। ଞାଣଂ ନ କରୋତୀତି ଅଞ୍ଞାଣକରଣୋ। କମ୍ମସ୍ସକତପଞ୍ଞା ଝାନପଞ୍ଞା ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାତି ଇମା ତିସ୍ସୋ ପଞ୍ଞା ଅପ୍ପୱତ୍ତିକରଣେନ ନିରୋଧେତୀତି ପଞ୍ଞାନିରୋଧିକୋ। ଅନିଟ୍ଠଫଲଦାଯକତ୍ତା ଦୁକ୍ଖସଙ୍ଖାତସ୍ସ ୱିଘାତସ୍ସେୱ ପକ୍ଖେ ୱତ୍ତତୀତି ୱିଘାତପକ୍ଖିକୋ। କିଲେସନିବ୍ବାନଂ ନ ସଂୱତ୍ତେତୀତି ଅନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକୋ। ଅଲଞ୍ଚ ପନାୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଅପ୍ପମାଦାଯାତି, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ସଚେ ଏୱରୂପା ପଟିପଦା ଅତ୍ଥି, ଅଲଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଅପ୍ପମାଦାଯ ଯୁତ୍ତଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ, ଅପ୍ପମାଦଂ କରୋଥ, ଆୱୁସୋତି ଥେରସ୍ସ ୱଚନଂ ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକୋ କଥିତୋ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

୨। ଆଜୀୱକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୩। ଦୁତିଯେ ତେନ ହି ଗହପତୀତି ଥେରୋ କିର ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ଇଧ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ନ ଅଞ୍ଞାତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ଆଗମି, ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ ପନ ଆଗତୋ। ଇମିନା ପୁଚ୍ଛିତପଞ୍ହଂ ଇମିନାୱ କଥାପେସ୍ସାମୀ’’ତି। ଇତି ତଂଯେୱ କଥଂ କଥାପେତୁକାମୋ ତେନ ହୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତେନ ହୀତି କାରଣାପଦେସୋ। ଯସ୍ମା ତ୍ୱଂ ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛସି, ତସ୍ମା ତଞ୍ଞେୱେତ୍ଥ ପଟିପୁଚ୍ଛାମୀତି। କେସଂ ନୋତି କତମେସଂ ନୁ। ସଧମ୍ମୁକ୍କଂସନାତି ଅତ୍ତନୋ ଲଦ୍ଧିଯା ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠପନା। ପରଧମ୍ମାପସାଦନାତି ପରେସଂ ଲଦ୍ଧିଯା ଘଟ୍ଟନା ୱମ୍ଭନା ଅୱକ୍ଖିପନା। ଆଯତନେୱ ଧମ୍ମଦେସନାତି କାରଣସ୍ମିଂଯେୱ ଧମ୍ମଦେସନା। ଅତ୍ଥୋ ଚ ୱୁତ୍ତୋତି ମଯା ପୁଚ୍ଛିତପଞ୍ହାଯ ଅତ୍ଥୋ ଚ ପକାସିତୋ । ଅତ୍ତା ଚ ଅନୁପନୀତୋତି ଅମ୍ହେ ଏୱରୂପାତି ଏୱଂ ଅତ୍ତା ଚ ନ ଉପନୀତୋ। ନୁପନୀତୋତିପି ପାଠୋ।

୩। ମହାନାମସକ୍କସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୪। ତତିଯେ ଗିଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋତି ଗିଲାନୋ ହୁତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠିତୋ। ଗେଲଞ୍ଞାତି ଗିଲାନଭାୱତୋ। ଉପସଙ୍କମୀତି ଭୁତ୍ତପାତରାସୋ ମାଲାଗନ୍ଧାଦୀନି ଆଦାଯ ମହାପରିୱାରପରିୱୁତୋ ଉପସଙ୍କମି। ବାହାଯଂ ଗହେତ୍ୱାତି ନ ବାହାଯଂ ଗହେତ୍ୱା ଆକଡ୍ଢି, ନିସିନ୍ନାସନତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣବାହାଯଂ ଅଙ୍ଗୁଟ୍ଠକେନ ସଞ୍ଞଂ ଦତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅପନେସୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଥସ୍ସ ‘‘ସେଖମ୍ପି ଖୋ, ମହାନାମ, ସୀଲ’’ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ସତ୍ତନ୍ନଂ ସେଖାନଂ ସୀଲଞ୍ଚ ସମାଧିଞ୍ଚ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ କଥେତ୍ୱା ଉପରି ଅରହତ୍ତଫଲୱସେନ ଅସେଖୋ ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାଯୋ କଥେନ୍ତୋ – ‘‘ସେଖସମାଧିତୋ ସେଖଂ ୱିପସ୍ସନାଞାଣଂ ଅସେଖଞ୍ଚ ଫଲଞାଣଂ ପଚ୍ଛା, ସେଖୱିପସ୍ସନାଞାଣତୋ ଚ ଅସେଖଫଲସମାଧି ପଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଦୀପେସି। ଯାନି ପନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତାନି ସମାଧିଞାଣାନି, ତେସଂ ଅପଚ୍ଛା ଅପୁରେ ଉପ୍ପତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବାତି।

୪। ନିଗଣ୍ଠସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୫। ଚତୁତ୍ଥେ କୂଟାଗାରସାଲାଯନ୍ତି ଦ୍ୱେ କଣ୍ଣିକା ଗହେତ୍ୱା ହଂସୱଟ୍ଟକଚ୍ଛନ୍ନେନ କତାଯ ଗନ୍ଧକୁଟିଯା। ଅପରିସେସଂ ଞାଣଦସ୍ସନଂ ପଟିଜାନାତୀତି ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ଅସେସେତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ଞାଣଦସ୍ସନଂ ପଟିଜାନାତି। ସତତଂ ସମିତନ୍ତି ସବ୍ବକାଲଂ ନିରନ୍ତରଂ। ଞାଣଦସ୍ସନଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତନ୍ତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ମଯ୍ହଂ ଉପଟ୍ଠିତମେୱାତି ଦସ୍ସେତି। ପୁରାଣାନଂ କମ୍ମାନନ୍ତି ଆଯୂହିତକମ୍ମାନଂ। ତପସା ବ୍ୟନ୍ତୀଭାୱନ୍ତି ଦୁକ୍କରତପେନ ୱିଗତନ୍ତକରଣଂ। ନୱାନଂ କମ୍ମାନନ୍ତି

ଇଦାନି ଆଯୂହିତକମ୍ମାନଂ। ଅକରଣାତି ଅନାଯୂହନେନ। ସେତୁଘାତନ୍ତି ପଦଘାତଂ ପଚ୍ଚଯଘାତଂ କଥେତି। କମ୍ମକ୍ଖଯା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯୋତି କମ୍ମୱଟ୍ଟକ୍ଖଯେନ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯୋ। ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯା ୱେଦନାକ୍ଖଯୋତି ଦୁକ୍ଖୱଟ୍ଟକ୍ଖଯେନ ୱେଦନାକ୍ଖଯୋ। ଦୁକ୍ଖୱଟ୍ଟସ୍ମିଞ୍ହି ଖୀଣେ ୱେଦନାୱଟ୍ଟମ୍ପି ଖୀଣମେୱ ହୋତି। ୱେଦନାକ୍ଖଯା ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ୱେଦନାକ୍ଖଯେନ ପନ ସକଲୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣମେୱ ଭୱିସ୍ସତି। ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକାଯାତି ସାମଂ ପସ୍ସିତବ୍ବାଯ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ। ନିଜ୍ଜରାଯ ୱିସୁଦ୍ଧିଯାତି କିଲେସଜୀରଣକପଟିପଦାଯ କିଲେସେ ୱା ନିଜ୍ଜୀରଣତୋ ନିଜ୍ଜରାଯ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା। ସମତିକ୍କମୋ ହୋତୀତି ସକଲସ୍ସ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅତିକ୍କମୋ ହୋତି। ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା କିମାହାତି, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଇମାଯ ପଟିପତ୍ତିଯା କିମାହ, କିଂ ଏତଂଯେୱ କିଲେସନିଜ୍ଜୀରଣକପଟିପଦଂ ପଞ୍ଞପେତି, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞନ୍ତି ପୁଚ୍ଛତି।

ଜାନତାତି ଅନାୱରଣଞାଣେନ ଜାନନ୍ତେନ। ପସ୍ସତାତି ସମନ୍ତଚକ୍ଖୁନା ପସ୍ସନ୍ତେନ। ୱିସୁଦ୍ଧିଯାତି ୱିସୁଦ୍ଧିସମ୍ପାପନତ୍ଥାଯ। ସମତିକ୍କମାଯାତି ସମତିକ୍କମନତ୍ଥାଯ। ଅତ୍ଥଙ୍ଗମାଯାତି ଅତ୍ଥଂ ଗମନତ୍ଥାଯ। ଞାଯସ୍ସ ଅଧିଗମାଯାତି ସହ ୱିପସ୍ସନାଯ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅଧିଗମନତ୍ଥାଯ। ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯାତି ଅପଚ୍ଚଯନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକରଣତ୍ଥାଯ। ନୱଞ୍ଚ କମ୍ମଂ ନ କରୋତୀତି ନୱଂ କମ୍ମଂ ନାଯୂହତି। ପୁରାଣଞ୍ଚ କମ୍ମନ୍ତି ପୁବ୍ବେ ଆଯୂହିତକମ୍ମଂ। ଫୁସ୍ସ ଫୁସ୍ସ ବ୍ୟନ୍ତୀ କରୋତୀତି ଫୁସିତ୍ୱା ଫୁସିତ୍ୱା ୱିଗତନ୍ତଂ କରୋତି, ୱିପାକଫସ୍ସଂ ଫୁସିତ୍ୱା ଫୁସିତ୍ୱା ତଂ କମ୍ମଂ ଖେପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକାତି ସାମଂ ପସ୍ସିତବ୍ବା। ଅକାଲିକାତି ନ କାଲନ୍ତରେ କିଚ୍ଚକାରିକା। ଏହିପସ୍ସିକାତି ''ଏହି ପସ୍ସା''ତି ଏୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଯୁତ୍ତା। ଓପନେଯ୍ୟିକାତି ଉପନଯେ ଯୁତ୍ତା ଅଲ୍ଲୀଯିତବ୍ବଯୁତ୍ତା। ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବା ୱିଞ୍ଞୂହୀତି ପଣ୍ଡିତେହି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନେଯେୱ ଜାନିତବ୍ବା, ବାଲେହି ପନ ଦୁଜ୍ଜାନା। ଇତି ସୀଲୱସେନ ଦ୍ୱେ ମଗ୍ଗା, ଦ୍ୱେ ଚ ଫଲାନି କଥିତାନି। ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମିନୋ ହି ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରିନୋତି। ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହୀତିଆଦିକାଯ ପନ ସମାଧିସମ୍ପଦାଯ ତଯୋ ମଗ୍ଗା, ତୀଣି ଚ ଫଲାନି କଥିତାନି। ଅନାଗାମୀ ଅରିଯସାୱକୋ ହି ସମାଧିସ୍ମିଂ ପରିପୂରକାରୀତି ୱୁତ୍ତୋ। ଆସୱାନଂ ଖଯାତିଆଦୀହି ଅରହତ୍ତଫଲଂ କଥିତଂ। କେଚି ପନ ସୀଲସମାଧଯୋପି ଅରହତ୍ତଫଲସମ୍ପଯୁତ୍ତାୱ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତା। ଏକେକସ୍ସ ପନ ୱସେନ ପଟିପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ତନ୍ତି ଆରୋପିତାତି।

୫। ନିୱେସକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୬। ପଞ୍ଚମେ ଅମଚ୍ଚାତି ସୁହଜ୍ଜା। ଞାତୀତି ସସ୍ସୁସସୁରପକ୍ଖିକା। ସାଲୋହିତାତି ସମାନଲୋହିତା ଭାତିଭଗିନିଆଦଯୋ। ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେତି ଗୁଣେ ଅୱେଚ୍ଚ ଜାନିତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନେ ଅଚଲପ୍ପସାଦେ। ଅଞ୍ଞଥତ୍ତନ୍ତି ଭାୱଞ୍ଞଥତ୍ତଂ । ପଥୱୀଧାତୁଯାତିଆଦୀସୁ ୱୀସତିଯା କୋଟ୍ଠାସେସୁ ଥଦ୍ଧାକାରଭୂତାଯ ପଥୱୀଧାତୁଯା, ଦ୍ୱାଦସସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ଯୂସଗତାଯ ଆବନ୍ଧନଭୂତାଯ ଆପୋଧାତୁଯା, ଚତୂସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ପରିପାଚନଭୂତାଯ ତେଜୋଧାତୁଯା, ଛସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ୱିତ୍ଥମ୍ଭନଭୂତାଯ ୱାଯୋଧାତୁଯା ସିଯା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ। ନ ତ୍ୱେୱାତି ଇମେସଂ ହି ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଭୂତାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଭାୱୂପଗମନେନ ସିଯା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ପନ ନ ତ୍ୱେୱ ସିଯାତି ଦସ୍ସେତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତନ୍ତି ପସାଦଞ୍ଞଥତ୍ତଞ୍ଚ ଗତିଅଞ୍ଞଥତ୍ତଞ୍ଚ। ତଞ୍ହି ତସ୍ସ ନ ହୋତି, ଭାୱଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପନ ହୋତି। ଅରିଯସାୱକୋ ହି ମନୁସ୍ସୋ ହୁତ୍ୱା ଦେୱୋପି ହୋତି ବ୍ରହ୍ମାପି। ପସାଦୋ ପନସ୍ସ ଭୱନ୍ତରେପି ନ ୱିଗଚ୍ଛତି, ନ ଚ ଅପାଯଗତିସଙ୍ଖାତଂ ଗତିଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି। ସତ୍ଥାପି ତଦେୱ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ତତ୍ରିଦଂ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତନ୍ତିଆଦିମାହ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

୬। ପଠମଭୱସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୭। ଛଟ୍ଠେ କାମଧାତୁୱେପକ୍କନ୍ତି କାମଧାତୁଯା ୱିପଚ୍ଚନକଂ। କାମଭୱୋତି କାମଧାତୁଯଂ ଉପପତ୍ତିଭୱୋ। କମ୍ମଂ ଖେତ୍ତନ୍ତି କୁସଲାକୁସଲକମ୍ମଂ ୱିରୁହନଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ଖେତ୍ତଂ। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ବୀଜନ୍ତି ସହଜାତଂ ଅଭିସଙ୍ଖାରୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିରୁହନଟ୍ଠେନ ବୀଜଂ। ତଣ୍ହା ସ୍ନେହୋତି ପଗ୍ଗଣ୍ହନାନୁବ୍ରୂହନୱସେନ ତଣ୍ହା ଉଦକଂ ନାମ। ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନନ୍ତି ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଆୱରିତାନଂ। ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନାନନ୍ତି ତଣ୍ହାବନ୍ଧନେନ ବଦ୍ଧାନଂ। ହୀନାଯ ଧାତୁଯାତି କାମଧାତୁଯା। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପତିଟ୍ଠିତନ୍ତି ଅଭିସଙ୍ଖାରୱିଞ୍ଞାଣଂ ପତିଟ୍ଠିତଂ। ମଜ୍ଝିମାଯ ଧାତୁଯାତି ରୂପଧାତୁଯା। ପଣୀତାଯ ଧାତୁଯାତି ଅରୂପଧାତୁଯା। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

୭। ଦୁତିଯଭୱସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୮। ସତ୍ତମେ ଚେତନାତି କମ୍ମଚେତନା। ପତ୍ଥନାପି କମ୍ମପତ୍ଥନାୱ। ସେସଂ ପୁରିମସଦିସମେୱାତି।

୮। ସୀଲବ୍ବତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୯। ଅଟ୍ଠମେ ସୀଲବ୍ବତନ୍ତି ସୀଲଞ୍ଚେୱ ୱତଞ୍ଚ। ଜୀୱିତନ୍ତି ଦୁକ୍କରକାରିକାନୁଯୋଗୋ। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ। ଉପଟ୍ଠାନସାରନ୍ତି ଉପଟ୍ଠାନେନ

ସାରଂ , ‘‘ଇଦଂ ୱରଂ ଇଦଂ ନିଗ୍ଗା’’ତି ଏୱଂ ଉପଟ୍ଠିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସଫଲନ୍ତି ସୌଦ୍ରଯଂ ସୱଡ୍ଢିକଂ ହୋତୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ନ ଖ୍ୱେତ୍ଥ, ଭନ୍ତେ, ଏକଂସେନାତି, ଭନ୍ତେ, ନ ଖୋ ଏତ୍ଥ ଏକଂସେନ ବ୍ଯାକାତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପଟ୍ଠାନସାରଂ ସେୱତୋତି ଇଦଂ ସାରଂ ୱରଂ ନିଗ୍ଗାତି ଏୱଂ ଉପଟ୍ଠିତଂ ସେୱମାନସ୍ସ। ଅଫଲନ୍ତି ଇଟ୍ଠଫଲେନ ଅଫଲଂ। ଏତ୍ତାୱତା କମ୍ମୱାଦିକିରିଯୱାଦୀନଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସୋ ସବ୍ବୋପି ବାହିରକସମଯୋ ଗହିତୋ ହୋତି। ସଫଲନ୍ତି ଇଟ୍ଠଫଲେନ ସଫଲଂ ସୌଦ୍ରଯଂ। ଏତ୍ତାୱତା ଇମଂ ସାସନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବାପି କମ୍ମୱାଦିକିରିଯୱାଦୀନଂ ପବ୍ବଜ୍ଜା ଗହିତା। ନ ଚ ପନସ୍ସ ସୁଲଭରୂପୋ ସମସମୋ ପଞ୍ଞାଯାତି ଏୱଂ ସେକ୍ଖଭୂମିଯଂ ଠତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ କଥେନ୍ତୋ ଅସ୍ସ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ପଞ୍ଞାଯ ସମସମୋ ନ ସୁଲଭୋତି ଦସ୍ସେତି। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ସେକ୍ଖଭୂମି ନାମ କଥିତାତି।

୯। ଗନ୍ଧଜାତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୦। ନୱମେ ଏତଦୱୋଚାତି ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଦସବଲସ୍ସ ୱତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଦିୱାୱିହାରଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ମୂଲଗନ୍ଧୋ ନାମ ଅତ୍ଥି, ସାରଗନ୍ଧୋ ନାମ ଅତ୍ଥି, ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧୋ ନାମ ଅତ୍ଥି। ଇମେ ପନ ତଯୋପି ଗନ୍ଧା ଅନୁୱାତଂଯେୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ନ ପଟିୱାତଂ। ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ କିଞ୍ଚି, ଯସ୍ସ ପଟିୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ୱରାନଂ ଗହଣକାଲେଯେୱ କଙ୍ଖୁପ୍ପତ୍ତିସମଯେ ଉପସଙ୍କମନୱରସ୍ସ ଗହିତତ୍ତା ତଙ୍ଖଣଂଯେୱ ଦିୱାଟ୍ଠାନତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଉପ୍ପନ୍ନାଯ କଙ୍ଖାଯ ୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ଏତଂ ‘‘ତୀଣିମାନି, ଭନ୍ତେ’’ତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥ ଗନ୍ଧଜାତାନୀତି ଗନ୍ଧଜାତିଯୋ। ମୂଲଗନ୍ଧୋତି ମୂଲୱତ୍ଥୁକୋ ଗନ୍ଧୋ, ଗନ୍ଧସମ୍ପନ୍ନଂ ୱା ମୂଲମେୱ ମୂଲଗନ୍ଧୋ। ତସ୍ସ ହି ଗନ୍ଧୋ ଅନୁୱାତଂ ଗଚ୍ଛତି। ଗନ୍ଧସ୍ସ ପନ ଗନ୍ଧୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ସାରଗନ୍ଧପୁପ୍ଫଗନ୍ଧେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅତ୍ଥାନନ୍ଦ, କିଞ୍ଚି ଗନ୍ଧଜାତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସରଣଗମନାଦଯୋ ଗୁଣୱଣ୍ଣଭାସନୱସେନ ଦିସାଗାମିତାଯ ଗନ୍ଧସଦିସତ୍ତା ଗନ୍ଧା, ତେସଂ ୱତ୍ଥୁଭୂତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗନ୍ଧଜାତଂ ନାମ। ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତୀତି ୱଣ୍ଣଭାସନୱସେନ ଗଚ୍ଛତି। ସୀଲୱାତି ପଞ୍ଚସୀଲେନ ୱା ଦସସୀଲେନ ୱା ସୀଲୱା। କଲ୍ଯାଣଧମ୍ମୋତି ତେନେୱ ସୀଲଧମ୍ମେନ କଲ୍ଯାଣଧମ୍ମୋ ସୁନ୍ଦରଧମ୍ମୋ। ୱିଗତମଲମଚ୍ଛେରେନାତିଆଦୀନଂ ଅତ୍ଥୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୬୦) ୱିତ୍ଥାରିତୋୱ। ଦିସାସୂତି ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ଚତୂସୁ ଅନୁଦିସାସୁ । ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାତି ସମିତପାପବାହିତପାପା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା।

ନ ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧୋ ପଟିୱାତମେତୀତି ୱସ୍ସିକପୁପ୍ଫାଦୀନଂ ଗନ୍ଧୋ ପଟିୱାତଂ ନ ଗଚ୍ଛତି। ନ ଚନ୍ଦନଂ ତଗରମଲ୍ଲିକା ୱାତି ଚନ୍ଦନତଗରମଲ୍ଲିକାନମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ପଟିୱାତଂ ନ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦେୱଲୋକେପି ଫୁଟସୁମନା ନାମ ହୋତି, ତସ୍ସା ପୁପ୍ଫିତଦିୱସେ ଗନ୍ଧୋ ଯୋଜନସତଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରତି। ସୋପି ପଟିୱାତଂ ୱିଦତ୍ଥିମତ୍ତମ୍ପି ରତନମତ୍ତମ୍ପି ଗନ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀତି ୱଦନ୍ତି। ସତଞ୍ଚ ଗନ୍ଧୋ ପଟିୱାତମେତୀତି ସତଞ୍ଚ ପଣ୍ଡିତାନଂ ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧପୁତ୍ତାନଂ ସୀଲାଦିଗୁଣଗନ୍ଧୋ ପଟିୱାତଂ ଗଚ୍ଛତି। ସବ୍ବା ଦିସା ସପ୍ପୁରିସୋ ପୱାଯତୀତି ସପ୍ପୁରିସୋ ପଣ୍ଡିତୋ ସୀଲାଦିଗୁଣଗନ୍ଧେନ ସବ୍ବା ଦିସା ପୱାଯତି, ସବ୍ବା ଦିସା ଗନ୍ଧେନ ଅୱତ୍ଥରତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୦। ଚୂଳନିକାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୧। ଦସମସ୍ସ ଦୁୱିଧୋ ନିକ୍ଖେପୋ ଅତ୍ଥୁପ୍ପତ୍ତିକୋପି ପୁଚ୍ଛାୱସିକୋପି। କତରଅତ୍ଥୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ କସ୍ସ ପୁଚ୍ଛାଯ କଥିତନ୍ତି ଚେ? ଅରୁଣୱତିସୁତ୍ତନ୍ତଅତ୍ଥୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ (ସଂ। ନି। ୧।୧୮୫ ଆଦଯୋ) ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ପୁଚ୍ଛାଯ କଥିତଂ। ଅରୁଣୱତିସୁତ୍ତନ୍ତୋ କେନ କଥିତୋତି? ଦ୍ୱୀହି ବୁଦ୍ଧେହି କଥିତୋ ସିଖିନା ଚ ଭଗୱତା ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ସତ୍ଥାରା। ଇମସ୍ମା ହି କପ୍ପା ଏକତିଂସକପ୍ପମତ୍ଥକେ ଅରୁଣୱତିନଗରେ ଅରୁଣୱତୋ ରଞ୍ଞୋ ପଭାୱତିଯା ନାମ ମହେସିଯା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ପରିପକ୍କେ ଞାଣେ ମହାଭିନିକ୍ଖମନଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସିଖୀ ଭଗୱା ବୋଧିମଣ୍ଡେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ଅରୁଣୱତିଂ ନିସ୍ସାଯ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ପାତୋୱ ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନଂ କତ୍ୱା ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରୋ ‘‘ଅରୁଣୱତିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିସ୍ସାମୀ’’ତି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ୱିହାରଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକସମୀପେ ଠିତୋ ଅଭିଭୁଂ ନାମ ଅଗ୍ଗସାୱକଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଅତିପ୍ପଗୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅରୁଣୱତିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିତୁଂ, ଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକୋ ତେନୁପସଙ୍କମିସ୍ସାମା’’ତି। ଯଥାହ –

‘‘ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିଖୀ ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଅଭିଭୁଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘ଆଯାମ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକୋ ତେନୁପସଙ୍କମିସ୍ସାମ, ନ ତାୱ ଭତ୍ତକାଲୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିଭୂ ଭିକ୍ଖୁ ସିଖିସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିଖୀ ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଅଭିଭୂ ଚ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୂ’’ତି (ସଂ। ନି। ୧।୧୮୫)।

ତତ୍ଥ ମହାବ୍ରହ୍ମା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତମନୋ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମାସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଅଦାସି, ଥେରସ୍ସାପି ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପଯିଂସୁ।

ନିସୀଦି ଭଗୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ, ଥେରୋପି ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ ନିସୀଦି। ମହାବ୍ରହ୍ମାପି ଦସବଲଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି।

ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିଖୀ ଭଗୱା ଅଭିଭୁଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ପଟିଭାତୁ ତଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଚ ବ୍ରହ୍ମପରିସାଯ ଚ ବ୍ରହ୍ମପାରିସଜ୍ଜାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମୀକଥାତି। 'ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ'ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିଭୂ ଭିକ୍ଖୁ ସିଖିସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଚ ବ୍ରହ୍ମପରିସାଯ ଚ ବ୍ରହ୍ମପାରିସଜ୍ଜାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମିଂ କଥଂ କଥେସି। ଥେରେ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମଗଣା ଉଜ୍ଝାଯିଂସୁ – ''ଚିରସ୍ସଞ୍ଚ ମଯଂ ସତ୍ଥୁ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାଗମନଂ ଲଭିମ୍ହ, ଅଯଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁ ଠପେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ସଯଂ ଧମ୍ମକଥଂ ଆରଭୀ''ତି।

ସତ୍ଥା ତେସଂ ଅନତ୍ତମନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଅଭିଭୁଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଉଜ୍ଝାଯନ୍ତି ଖୋ ତେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବ୍ରହ୍ମା ଚ ବ୍ରହ୍ମପରିସା ଚ ବ୍ରହ୍ମପାରିସଜ୍ଜା ଚ। ତେନ ହି ତ୍ୱଂ – ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ସଂୱେଜେହୀ''ତି। ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିକୁବ୍ବନଂ କତ୍ୱା ସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ସରେନ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତୋ ''ଆରମ୍ଭଥ ନିକ୍କମଥା''ତି (ସଂ। ନି। ୧।୧୮୫) ଗାଥାଦ୍ୱଯଂ ଅଭାସି। କିଂ ପନ କତ୍ୱା ଥେରୋ ସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ୱିଞ୍ଞାପେସୀତି? ନୀଲକସିଣଂ ତାୱ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସବ୍ବତ୍ଥ ଅନ୍ଧକାରଂ ଫରି, ତତୋ ''କିମିଦଂ ଅନ୍ଧକାର''ନ୍ତି ସତ୍ତାନଂ ଆଭୋଗେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଆଲୋକଂ ଦସ୍ସେସି। ''କିଂ ଆଲୋକୋ ଅଯ''ନ୍ତି ୱିଚିନନ୍ତାନଂ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସି, ସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେ ଦେୱମନୁସ୍ସା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଥେରଂଯେୱ ନମସ୍ସମାନା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଥେରୋ ''ମହାଜନୋ ମଯ୍ହଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ସରଂ ସୁଣାତୂ''ତି ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି। ସବ୍ବେ ଓସଟାଯ ପରିସାଯ ମଜ୍ଝେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ୱିଯ ସଦ୍ଦଂ ଅସ୍ସୋସୁଂ। ଅତ୍ଥୋପି ନେସଂ ପାକଟୋ ଅହୋସି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ସଦ୍ଧିଂ ଥେରେନ ଅରୁଣୱତିଂ ପଚ୍ଚାଗନ୍ତ୍ୱା ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପୁଚ୍ଛି – ''ଅସ୍ସୁତ୍ଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିଭୁସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଠିତସ୍ସ ଗାଥାଯୋ ଭାସମାନସ୍ସା''ତି। ତେ ''ଆମ, ଭନ୍ତେ''ତି ପଟିଜାନିତ୍ୱା ସୁତଭାୱଂ ଆୱିକରୋନ୍ତା ତଦେୱ ଗାଥାଦ୍ୱଯଂ ଉଦାହରିଂସୁ। ସତ୍ଥା ''ସାଧୁ ସାଧୂ''ତି ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠପେସି। ଏୱଂ ତାୱ ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଇତୋ ଏକତିଂସକପ୍ପମତ୍ଥକେ ସିଖିନା ଭଗୱତା କଥିତଂ।

ଅମ୍ହାକଂ ପନ ଭଗୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ସାୱତ୍ଥିଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଜେଟ୍ଠମୂଲମାସପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ଇମଂ ଅରୁଣୱତିସୁତ୍ତଂ ପଟ୍ଠପେସି। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ବୀଜନିଂ ଗହେତ୍ୱା ବୀଜଯମାନୋ ଠିତକୋୱ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ପରିଯୋସାନା ଏକବ୍ୟଞ୍ଜନମ୍ପି ଅହାପେତ୍ୱା ସକଲସୁତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହି। ସୋ ପୁନଦିୱସେ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଦସବଲସ୍ସ ୱତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଦିୱାୱିହାରଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଦ୍ଧିୱିହାରିକନ୍ତେୱାସିକେସୁ ୱତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପକ୍କନ୍ତେସୁ ହିଯ୍ୟୋ କଥିତଂ ଅରୁଣୱତିସୁତ୍ତଂ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ଅଥସ୍ସ ସବ୍ବଂ ସୁତ୍ତଂ ୱିଭୂତଂ ଉପଟ୍ଠାସି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ସିଖିସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅଗ୍ଗସାୱକୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଠତ୍ୱା ଚକ୍କୱାଳସହସ୍ସେ ଅନ୍ଧକାରଂ ୱିଧମେତ୍ୱା ସରୀରୋଭାସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସଦ୍ଦଂ ସାୱେନ୍ତୋ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେସୀତି ହିଯ୍ୟୋ ସତ୍ଥାରା କଥିତଂ, ସାୱକସ୍ସ ତାୱ ୱିସଯୋ ଏୱରୂପୋ, ଦସ ପାରମିଯୋ ପୂରେତ୍ୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ପନ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ କିତ୍ତକଂ ଠାନଂ ସରେନ ୱିଞ୍ଞାପେଯ୍ୟା''ତି। ସୋ ଏୱଂ ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ୱିମତିଯା ୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ତଙ୍ଖଣେଯେୱ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛି। ଏତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋତି ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ ସମ୍ମୁଖାତି ସମ୍ମୁଖୀଭୂତେନ ମଯା ଏତଂ ସୁତଂ, ନ ଅନୁସ୍ସୱେନ, ନ ଦୂତପରମ୍ପରାଯାତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଏୱମାହ। କୀୱତକଂ ପହୋତି ସରେନ ୱିଞ୍ଞାପେତୁନ୍ତି କିତ୍ତକଂ ଠାନଂ ସରୀରୋଭାସେନ ୱିହତନ୍ଧକାରଂ କତ୍ୱା ସରେନ ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ ସକ୍କୋତି। ସାୱକୋ ସୋ, ଆନନ୍ଦ, ଅପ୍ପମେଯ୍ୟା ତଥାଗତାତି ଇଦଂ ଭଗୱା ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନାହ – ଆନନ୍ଦ, ତ୍ୱଂ କିଂ ୱଦେସି, ସୋ ପଦେସଞ୍ଞାଣେ ଠିତୋ ସାୱକୋ। ତଥାଗତା ପନ ଦସ ପାରମିଯୋ ପୂରେତ୍ୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ପତ୍ତା ଅପ୍ପମେଯ୍ୟା। ସୋ ତ୍ୱଂ ନଖସିଖାଯ ପଂସୁଂ ଗହେତ୍ୱା ମହାପଥୱିପଂସୁନା ସଦ୍ଧିଂ ଉପମେନ୍ତୋ ୱିଯ କିଂ ନାମେତଂ ୱଦେସି। ଅଞ୍ଞୋ ହି ସାୱକାନଂ ୱିସଯୋ, ଅଞ୍ଞୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ। ଅଞ୍ଞୋ ସାୱକାନଂ ଗୋଚରୋ, ଅଞ୍ଞୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ। ଅଞ୍ଞଂ ସାୱକାନଂ ବଲଂ, ଅଞ୍ଞଂ ବୁଦ୍ଧାନନ୍ତି। ଇତି ଭଗୱା ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟଭାୱଂ ୱତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି।

ଥେରୋ ଦୁତିଯମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା, ''ଆନନ୍ଦ, ତ୍ୱଂ ତାଲଚ୍ଛିଦ୍ଦଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନନ୍ତାକାସେନ ଉପମେନ୍ତୋ ୱିଯ, ଚାତକସକୁଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଦିଯଡ୍ଢଯୋଜନସତିକେନ ସୁପଣ୍ଣରାଜେନ ଉପମେନ୍ତୋ ୱିଯ, ହତ୍ଥିସୋଣ୍ଡାଯ ଉଦକଂ ଗହେତ୍ୱା ମହାଗଙ୍ଗାଯ ଉପମେନ୍ତୋ ୱିଯ, ଚତୁରତନିକେ ଆୱାଟେ ଉଦକଂ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ତହି ସରେହି ଉପମେନ୍ତୋ ୱିଯ, ନାଳିକୋଦନମତ୍ତଲାଭିଂ ମନୁସ୍ସଂ ଗହେତ୍ୱା ଚକ୍କୱତ୍ତିରଞ୍ଞା ଉପମେନ୍ତୋ ୱିଯ, ପଂସୁପିସାଚକଂ ଗହେତ୍ୱା ସକ୍କେନ ଦେୱରଞ୍ଞା ଉପମେନ୍ତୋ ୱିଯ, ଖଜ୍ଜୋପନକପ୍ପଭଂ ଗହେତ୍ୱା ସୂରିଯପ୍ପଭାଯ ଉପମେନ୍ତୋ ୱିଯ କିଂ ନାମେତଂ ୱଦେସୀତି ଦୀପେନ୍ତୋ ଦୁତିଯମ୍ପି ଅପ୍ପମେଯ୍ୟଭାୱମେୱ ୱତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ତତୋ ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ସତ୍ଥା ମଯା ପୁଚ୍ଛିତୋ ନ ତାୱ କଥେସି, ହନ୍ଦ ନଂ ଯାୱତତିଯଂ ଯାଚିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧସୀହନାଦଂ ନଦାପେସ୍ସାମୀ''ତି। ସୋ ତତିଯମ୍ପି ଯାଚି। ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ତତିଯମ୍ପି ଖୋତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା

ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ ସୁତା ତେ ଆନନ୍ଦାତିଆଦିମାହ। ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ସତ୍ଥା ମେ 'ସୁତା ତେ, ଆନନ୍ଦ, ସହସ୍ସୀ ଚୂଳନିକା ଲୋକଧାତୂ'ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଜାତୋ, ଇଦାନି ବୁଦ୍ଧସୀହନାଦଂ ନଦିସ୍ସତୀ''ତି ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ଯାଚନ୍ତୋ ଏତସ୍ସ ଭଗୱା କାଲୋତିଆଦିମାହ।

ଭଗୱାପିସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରକଥଂ କଥେତୁଂ ତେନ ହାନନ୍ଦାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯାୱତାତି ଯତ୍ତକଂ ଠାନଂ। ଚନ୍ଦିମସୂରିୟାତି ଚନ୍ଦିମା ଚ ସୂରିୟୋ ଚ। ପରିହରନ୍ତୀତି ୱିଚରନ୍ତି। ଦିସା ଭନ୍ତୀତି ସବ୍ବଦିସା ଓଭାସନ୍ତି। ୱିରୋଚନାତି ୱିରୋଚମାନା। ଏତ୍ତାୱତା ଏକଚକ୍କୱାଳଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ଇଦାନି ତଂ ସହସ୍ସଗୁଣଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ତାୱ ସହସ୍ସଧା ଲୋକୋତି ଆହ। ତସ୍ମିଂ ସହସ୍ସଧା ଲୋକେତି ତସ୍ମିଂ ସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେ। ସହସ୍ସଂ ଚାତୁମହାରାଜିକାନନ୍ତି ସହସ୍ସଂ ଚାତୁମହାରାଜିକାନଂ ଦେୱଲୋକାନଂ। ଯସ୍ମା ପନ ଏକେକସ୍ମିଂ ଚକ୍କୱାଳେ ଚତ୍ତାରୋ ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋ , ତସ୍ମା ଚତ୍ତାରି ମହାରାଜସହସ୍ସାନୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇମିନା ଉପାୟେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଚୂଳନିକାତି ଖୁଦ୍ଦିକା। ଅୟଂ ସାୱକାନଂ ୱିସୟୋ। କସ୍ମା ପନେସା ଆନୀତାତି? ମଜ୍ଝିମିକାୟ ଲୋକଧାତୁୟା ପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ।

ଯାୱତାତି ଯତ୍ତକା। ତାୱ ସହସ୍ସଧାତି ତାୱ ସହସ୍ସଭାଗେନ। ଦ୍ୱିସହସ୍ସୀ ମଜ୍ଝିମିକା ଲୋକଧାତୂତି ଅୟଂ ସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳାନି ସହସ୍ସଭାଗେନ ଗଣେତ୍ୱା ଦସସତସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳପରିମାଣା ଦ୍ୱିସହସ୍ସୀ ମଜ୍ଝିମିକା ନାମ ଲୋକଧାତୁ। ଅୟଂ ସାୱକାନଂ ଅୱିସୟୋ, ବୁଦ୍ଧାନମେୱ ୱିସୟୋ। ଏତ୍ତକେପି ହି ଠାନେ ତଥାଗତା ଅନ୍ଧକାରଂ ୱିଧମେତ୍ୱା ସରୀରୋଭାସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସରେନ ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତୀତି ଦୀପେତି। ଏତ୍ତକେନ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଜାତିକ୍ଖେତ୍ତଂ ନାମ ଦସ୍ସିତଂ। ବୋଧିସତ୍ତାନଞ୍ହି ପଚ୍ଛିମଭୱେ ଦେୱଲୋକତୋ ଚୱିତ୍ୱା ମାତୁକୁଚ୍ଛିୟଂ ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ଚ କୁଚ୍ଛିତୋ ନିକ୍ଖମନଦିୱସେ ଚ ମହାଭିନିକ୍ଖମନଦିୱସେ ଚ ସମ୍ବୋଧିଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନଆୟୁସଙ୍ଖାରୱୋସ୍ସଜ୍ଜନପରିନିବ୍ବାନଦିୱସେସୁ ଚ ଏତ୍ତକଂ ଠାନଂ କମ୍ପତି।

ତିସହସ୍ସୀ ମହାସହସ୍ସୀତି ସହସ୍ସିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତତିୟାତି ତିସହସ୍ସୀ, ସହସ୍ସଂ ସହସ୍ସଧା କତ୍ୱା ଗଣିତଂ ମଜ୍ଝିମିକଂ ସହସ୍ସଧା କତ୍ୱା ଗଣିତତ୍ତା ମହନ୍ତେହି ସହସ୍ସେହି ଗଣିତାତି ମହାସହସ୍ସୀ। ଏତ୍ତାୱତା କୋଟିସତସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳପରିମାଣୋ ଲୋକୋ ଦସ୍ସିତୋ ହୋତି। ଭଗୱା ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଏତ୍ତକେ ଠାନେ ଅନ୍ଧକାରଂ ୱିଧମେତ୍ୱା ସରୀରୋଭାସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସରେନ ୱିଞ୍ଞାପେୟ୍ୟାତି। ଗଣକପୁତ୍ତତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ପନ ଏୱମାହ – ''ନ ତିସହସ୍ସିମହାସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁୟା ଏୱଂ ପରିମାଣଂ। ଇଦଞ୍ହି ଆଚରିୟାନଂ ସଜ୍ଝାୟମୂଳ୍ହକଂ ୱାଚାୟ ପରିହୀନଟ୍ଠାନଂ, ଦସକୋଟିସତସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳପରିମାଣଂ ପନ ଠାନଂ ତିସହସ୍ସିମହାସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁ ନାମା''ତି। ଏତ୍ତାୱତା ହି ଭଗୱତା ଆଣାକ୍ଖେତ୍ତଂ ନାମ ଦସ୍ସିତଂ। ଏତସ୍ମିଞ୍ହି ଅନ୍ତରେ ଆଟାନାଟିୟପରିତ୍ତଇସିଗିଲିପରିତ୍ତଧଜଗ୍ଗପରିତ୍ତବୋଜ୍ଝଙ୍ଗପରିତ୍ତଖନ୍ଧପରିତ୍ତ- ମୋରପରିତ୍ତମେତ୍ତପରିତ୍ତରତନପରିତ୍ତାନଂ ଆଣା ଫରତି। ଯାୱତା ପନ ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟାତି ଯତ୍ତକଂ ଠାନଂ ଇଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ଇମିନା ୱିସୟକ୍ଖେତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତି। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ୱିସୟକ୍ଖେତ୍ତସ୍ସ ପମାଣପରିଚ୍ଛେଦୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ନତ୍ଥିକଭାୱେ ଚସ୍ସ ଇମଂ ଓପମ୍ମଂ ଆହରନ୍ତି – କୋଟିସତସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳମ୍ହି ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ସାସପେହି ପୂରେତ୍ୱା ସଚେ କୋଚି ପୁରତ୍ଥିମାୟ ଦିସାୟ ଏକଚକ୍କୱାଳେ ଏକଂ ସାସପଂ ପକ୍ଖିପନ୍ତୋ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ସବ୍ବେପି ତେ ସାସପା ପରିକ୍ଖୟଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ପୁରତ୍ଥିମାୟ ଦିସାୟ ଚକ୍କୱାଳାନି। ଦକ୍ଖିଣାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ତତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅୱିସୟୋ ନାମ ନତ୍ଥି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ସତ୍ଥା ଏୱମାହ – 'ଆକଙ୍ଖମାନୋ, ଆନନ୍ଦ, ତଥାଗତୋ ତିସହସ୍ସିମହାସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ସରେନ ୱିଞ୍ଞାପେୟ୍ୟ, ଯାୱତା ପନ ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟା'ତି। ୱିସମୋ ଖୋ ପନାୟଂ ଲୋକୋ, ଅନନ୍ତାନି ଚକ୍କୱାଳାନି, ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ସୂରିୟୋ ଉଗ୍ଗତୋ ହୋତି, ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ମଜ୍ଝେ ଠିତୋ, ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅତ୍ଥଙ୍ଗତୋ। ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ପଠମୟାମୋ ହୋତି, ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ମଜ୍ଝିମୟାମୋ, ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ପଚ୍ଛିମୟାମୋ। ସତ୍ତାପି କମ୍ମପ୍ପସୁତା, ଖିଡ୍ଡାପସୁତା, ଆହାରପ୍ପସୁତାତି ଏୱଂ ତେହି ତେହି କାରଣେହି ୱିକ୍ଖିତ୍ତା ଚ ପମତ୍ତା ଚ ହୋନ୍ତି। କଥଂ ନୁ ଖୋ ତେ ସତ୍ଥା ସରେନ ୱିଞ୍ଞାପେୟ୍ୟା''ତି। ସୋ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ୱିମତିଚ୍ଛେଦନତ୍ଥଂ ତଥାଗତଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଯଥା କଥଂ ପନାତିଆଦିମାହ।

ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ ଇଧାନନ୍ଦ, ତଥାଗତୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଓଭାସେନ ଫରେୟ୍ୟାତି ସରୀରୋଭାସେନ ଫରେୟ୍ୟ। ଫରମାନୋ ପନେସ କିଂ କରେୟ୍ୟାତି? ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ ସୂରିୟୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ତତ୍ଥ ନଂ ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱେନ ଅତ୍ଥଂ ଗମେୟ୍ୟ। ଯତ୍ଥ ପନ ନ ପଞ୍ଞାୟତି, ତତ୍ଥ ନଂ ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ଠପେୟ୍ୟ । ତତୋ ଯତ୍ଥ ସୂରିୟୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସା ''ଅଧୁନାୱ ସୂରିୟୋ ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ, ସୋ ଇଦାନେୱ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମିତୋ, ନାଗାୱଙ୍ଗୋ ନୁ ଖୋ ଅୟଂ, ଭୂତାୱଟ୍ଟୟକ୍ଖାୱଟ୍ଟଦେୱତାୱଟ୍ଟାନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ''ତି ୱିତକ୍କଂ ଉପ୍ପାଦେୟ୍ୟୁଂ। ଯତ୍ଥ ପନ ନ ପଞ୍ଞାୟତି, ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସା ''ଅଧୁନାୱ ସୂରିୟୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମିତୋ, ସ୍ୱାୟଂ ଇଦାନେୱ ଉଟ୍ଠିତୋ, କିଂ ନୁ ଖୋ ଅୟଂ ନାଗାୱଟ୍ଟଭୂତାୱଟ୍ଟୟକ୍ଖାୱଟ୍ଟଦେୱତାୱଟ୍ଟାନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ''ତି ୱିତକ୍କଂ ଉପ୍ପାଦେୟ୍ୟୁଂ। ତତୋ ତେସୁ ମନୁସ୍ସେସୁ ଆଲୋକଞ୍ଚ ଅନ୍ଧକାରଞ୍ଚ ଆୱଜ୍ଜିତ୍ୱା ''କିଂ ପଚ୍ଚୟା ନୁ ଖୋ ଇଦ''ନ୍ତି ପରିୟେସମାନେସୁ ସତ୍ଥା ନୀଲକସିଣଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ବହଲନ୍ଧକାରଂ ପତ୍ଥରେୟ୍ୟ। କସ୍ମା? ତେସଂ କମ୍ମାଦିପ୍ପସୁତାନଂ ସତ୍ତାନଂ ସନ୍ତାସଜନନତ୍ଥଂ। ଅଥ ନେସଂ ସନ୍ତାସଂ ଆପନ୍ନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଓଦାତକସିଣସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଣ୍ଡରଂ ଘନବୁଦ୍ଧରସ୍ମିଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଚନ୍ଦସହସ୍ସସୂରିୟସହସ୍ସୋଭାସଟ୍ଠାନକାଲୋ ୱିୟ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ସବ୍ବଂ

ଏକାଲୋକଂ କରେଯ୍ୟ। ତଞ୍ଚ ଖୋ ତିଲବୀଜମତ୍ତେନ କାଯପ୍ପଦେସେନ ଓଭାସଂ ମୁଞ୍ଚନ୍ତୋ। ଯୋ ହି ଚକ୍କୱାଳପଥୱିଂ ଦୀପକପଲ୍ଲକଂ କତ୍ୱା ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ତେଲଂ କତ୍ୱା ସିନେରୁଂ ୱଟ୍ଟିଂ କତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଞ୍ଜସ୍ମିଂ ସିନେରୁମୁଦ୍ଧନି ଠପେତ୍ୱା ଜାଲେଯ୍ୟ, ସୋ ଏକଚକ୍କୱାଳେଯେୱ ଆଲୋକଂ କରେଯ୍ୟ। ତତୋ ପରଂ ୱିଦତ୍ଥିମ୍ପି ଓଭାସେତୁଂ ନ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟ। ତଥାଗତୋ ପନ ତିଲଫଲପ୍ପମାଣେନ ସରୀରପ୍ପଦେସେନ ଓଭାସଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ତିସହସ୍ସିମହାସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ଏକୋଭାସଂ କରେଯ୍ୟ ତତୋ ୱା ପନ ଭିୟ୍ୟୋ। ଏୱଂ ମହନ୍ତା ହି ବୁଦ୍ଧଗୁଣାତି।

ତଂ ଆଲୋକଂ ସଞ୍ଜାନେୟ୍ୟୁନ୍ତି ତଂ ଆଲୋକଂ ଦିସ୍ୱା ''ଯେନ ସୂରିଯୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗେୱ ଗମିତୋ ଉଟ୍ଠାପିତୋ ଚ, ବହଲନ୍ଧକାରଞ୍ଚ ୱିଦ୍ଧଂସିତଂ, ଏସ ସୋ ପୁରିସୋ ଇଦାନି ଆଲୋକଂ କତ୍ୱା ଠିତୋ, ଅହୋ ଅଚ୍ଛରିଯପୁରିସୋ''ତି ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ନମସ୍ସମାନା ନିସୀଦେୟ୍ୟୁଂ। ସଦ୍ଦମନୁସ୍ସାୱେୟ୍ୟାତି ଧମ୍ମକଥାସଦ୍ଦମନୁସ୍ସାୱେୟ୍ୟ। ଯୋ ହି ଏକଂ ଚକ୍କୱାଳପବ୍ବତଂ ଭେରିଂ କତ୍ୱା ମହାପଥୱିଂ ଭେରିଚମ୍ମଂ କତ୍ୱା ସିନେରୁଂ ଦଣ୍ଡଂ କତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଞ୍ଜସ୍ମିଂ ସିନେରୁମତ୍ଥକେ ଠପେତ୍ୱା ଆକୋଟେୟ୍ୟ, ସୋ ଏକଚକ୍କୱାଳେଯେୱ ତଂ ସଦ୍ଦଂ ସାୱେୟ୍ୟ, ପରତୋ ୱିଦତ୍ଥିମ୍ପି ଅତିକ୍କାମେତୁଂ ନ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟ। ତଥାଗତୋ ପନ ପଲ୍ଲଙ୍କେ ୱା ପୀଠେ ୱା ନିସୀଦିତ୍ୱା ତିସହସ୍ସିମହାସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ସରେନ ୱିଞ୍ଞାପେତି, ତତୋ ୱା ପନ ଭିୟ୍ୟୋ, ଏୱଂ ମହାନୁଭାୱା ତଥାଗତାତି। ଇତି ଭଗୱା ଇମିନା ଏତ୍ତକେନ ୱିସଯକ୍ଖେତ୍ତମେୱ ଦସ୍ସେତି।

ଇମଞ୍ଚ ପନ ବୁଦ୍ଧସୀହନାଦଂ ସୁତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ବଲୱପୀତି ଉପ୍ପନ୍ନା, ସୋ ପୀତିୱସେନ ଉଦାନଂ ଉଦାନେନ୍ତୋ ଲାଭା ୱତ ମେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯସ୍ସ ମେ ସତ୍ଥା ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକୋତି ଯସ୍ସ ମୟ୍ହଂ ସତ୍ଥା ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକୋ, ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ପଟିଲାଭୋ ଲାଭା ଚେୱ ସୁଲଦ୍ଧଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ୟ୍ୱାହଂ ଏୱରୂପସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରିତୁଂ, ପାଦପରିକମ୍ମଂ ପିଟ୍ଠିପରିକମ୍ମଂ କାତୁଂ, ମୁଖଧୋୱନୌଦକନ୍ହାନୋଦକାନି ଦାତୁଂ, ଗନ୍ଧକୁଟିପରିୱେଣଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତୁଂ, ଉପ୍ପନ୍ନାଯ କଙ୍ଖାଯ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତୁଂ, ମଧୁରଧମ୍ମକଥଞ୍ଚ ସୋତୁଂ ଲଭାମି, ଏତେ ସବ୍ବେପି ମୟ୍ହଂ ଲାଭା ଚେୱ ସୁଲଦ୍ଧଞ୍ଚାତିପି ସନ୍ଧାଯ ଏୱମାହ। ଏତ୍ଥ ଚ ଭଗୱତୋ ଅନ୍ଧକାରାଲୋକସଦ୍ଦସୱନସଙ୍ଖାତାନଂ ଇଦ୍ଧୀନଂ ମହନ୍ତତାଯ ମହିଦ୍ଧିକତା, ତାସଂଯେୱ ଅନୁଫରଣେନ ମହାନୁଭାୱତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଉଦାଯୀତି ଲାଳୁଦାଯିତ୍ଥେରୋ। ସୋ କିର ପୁବ୍ବେ ଉପଟ୍ଠାକତ୍ଥେରେ ଆଘାତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଚରତି। ତସ୍ମା ଇଦାନି ଓକାସଂ ଲଭିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧସୀହନାଦପରିଯୋସାନେ ଜଲମାନଂ ଦୀପସିଖଂ ନିବ୍ବାପେନ୍ତୋ ୱିଯ ଚରନ୍ତସ୍ସ ଗୋଣସ୍ସ ତୁଣ୍ଡେ ପହାରଂ ଦେନ୍ତୋ ୱିଯ ଭତ୍ତଭରିତଂ ପାତିଂ ଅୱକୁଜ୍ଜନ୍ତୋ ୱିଯ ଥେରସ୍ସ ପସାଦଭଙ୍ଗଂ କରୋନ୍ତୋ ଏୱମାହ।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଭଗୱାତି ଏୱଂ ଉଦାଯିତ୍ଥେରେନ ୱୁତ୍ତେ ଭଗୱା ଯଥା ନାମ ପପାତତଟେ ଠତ୍ୱା ପତ୍ତେଧମାନଂ ପୁରିସଂ ଏକମନ୍ତେ ଠିତୋ ହିତେସୀ ପୁରିସୋ ''ଇତୋ ଏହି ଇତୋ ଏହୀ''ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱଦେୟ୍ୟ, ଏୱମେୱଂ ଉଦାଯିତ୍ଥେରଂ ତସ୍ମା ୱଚନା ନିୱାରେନ୍ତୋ ମା ହେୱଂ ଉଦାଯି, ମା ହେୱଂ ଉଦାଯୀତି ଆହ। ତତ୍ଥ ହୀତି ନିପାତମତ୍ତଂ, ମା ଏୱଂ ଅୱଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ମହାରଜ୍ଜନ୍ତି ଚକ୍କୱତ୍ତିରଜ୍ଜଂ। ନନୁ ଚ ସତ୍ଥା ଏକସ୍ସ ସାୱକସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ଉପ୍ପନ୍ନପସାଦସ୍ସ ମହାନିସଂସଂ ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ ଅକାସି, ସୋ କସ୍ମା ଇମସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସୀହନାଦଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପସାଦସ୍ସ ଆନିସଂସଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦତୀତି? ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଏତ୍ତକଅତ୍ତଭାୱପରିମାଣତ୍ତା। ଦନ୍ଧପଞ୍ଞୋପି ହି ସୋତାପନ୍ନୋ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଦେୱେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ଅତ୍ତଭାୱଂ ପଟିଲଭତି, ତେନସ୍ସ ଗତିଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେତି ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ଠତ୍ୱା। ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସତୀତି ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନେନ ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସତି। ଇତି ନିବ୍ବାନେନ କୂଟଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଇମଂ ସୀହନାଦସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠାପେସୀତି।

ଆନନ୍ଦୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୯) ୪। ସମଣୱଗ୍ଗୋ

୧। ସମଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୨। ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ପଠମେ ସମଣିଯାନୀତି ସମଣସନ୍ତକାନି। ସମଣକରଣୀଯାନୀତି ସମଣେନ କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚାନି। ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାସମାଦାନନ୍ତିଆଦୀସୁ ସମାଦାନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଗହଣଂ, ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାଯ ସମାଦାନଂ ଗହଣଂ ପୂରଣଂ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାସମାଦାନଂ। ସେସପଦଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ସୀଲଂ ଅଧିସୀଲଂ, ଚିତ୍ତଂ ଅଧିଚିତ୍ତଂ, ପଞ୍ଞା ଅଧିପଞ୍ଞାତି ଅଯଂ ୱିଭାଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚସୀଲଂ ସୀଲଂ ନାମ, ତଂ ଉପାଦାଯ ଦସସୀଲଂ ଅଧିସୀଲଂ ନାମ, ତମ୍ପି ଉପାଦାଯ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ ଅଧିସୀଲଂ ନାମ। ଅପିଚ ସବ୍ବମ୍ପି ଲୋକିଯସୀଲଂ ସୀଲଂ ନାମ, ଲୋକୁତ୍ତରସୀଲଂ ଅଧିସୀଲଂ, ତଦେୱ ସିକ୍ଖିତବ୍ବତୋ ସିକ୍ଖାତି ୱୁଚ୍ଚତି। କାମାୱଚରଚିତ୍ତଂ ପନ ଚିତ୍ତଂ ନାମ, ତଂ ଉପାଦାଯ ରୂପାୱଚରଂ ଅଧିଚିତ୍ତଂ ନାମ, ତମ୍ପି ଉପାଦାଯ ଅରୂପାୱଚରଂ ଅଧିଚିତ୍ତଂ ନାମ। ଅପିଚ ସବ୍ବମ୍ପି ଲୋକିଯଚିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତମେୱ, ଲୋକୁତ୍ତରଂ ଅଧିଚିତ୍ତଂ। ପଞ୍ଞାଯପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଇମାନି ତୀଣି ସମଣକରଣୀଯାନି, ତସ୍ମା। ତିବ୍ବୋତି ବହଲୋ। ଛନ୍ଦୋତି କତ୍ତୁକମ୍ୟତାକୁସଲଚ୍ଛନ୍ଦୋ। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତନ୍ତେ ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରା କଥିତାତି।

୨। ଗଦ୍ରଭସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୩। ଦୁତିଯେ ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋତି ପଚ୍ଛତୋ ପଚ୍ଛତୋ। ଅହମ୍ପି ଦମ୍ମୋ ଅହମ୍ପି ଦମ୍ମୋତି ଅହମ୍ପି ''ଦମ୍ମୋ ଦମ୍ମମାନୋ''ତି ୱଦମାନୋ ଗାୱୀତି। ସେଯ୍ୟଥାପି ଗୁନ୍ନନ୍ତି ଯଥା ଗାୱୀନଂ। ଗାୱୋ ହି କାଳାପି ରତ୍ତାପି ସେତାଦିୱଣ୍ଣାପି ହୋନ୍ତି, ଗଦ୍ରଭସ୍ସ ପନ ତାଦିସୋ ୱଣ୍ଣୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ଯଥା ଚ ୱଣ୍ଣୋ, ଏୱଂ ସରୋପି ପଦମ୍ପି ଅଞ୍ଞାଦିସମେୱ। ସେସଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ। ଇମସ୍ମିମ୍ପି ସୁତ୍ତେ ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ମିସ୍ସିକାୱ କଥିତାତି।

୩। ଖେତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୪। ତତିଯେ ପଟିକଚ୍ଚେୱାତି ପଠମମେୱ। ସୁକଟ୍ଠଂ କରୋତୀତି ନଙ୍ଗଲେନ ସୁକଟ୍ଠଂ କରୋତି। ସୁମତିକତନ୍ତି ମତିଯା ସୁଟ୍ଠୁ ସମୀକତଂ। କାଲେନାତି ୱପିତବ୍ବଯୁତ୍ତକାଲେନ। ସେସଂ ଉତ୍ତାନମେୱ। ଇଧାପି ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ମିସ୍ସିକାୱ କଥିତା।

୪। ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୫। ଚତୁତ୍ଥେ ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକୋତି ୱଜ୍ଜିରାଜକୁଲସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ। ଦିଯଡ୍ଢସିକ୍ଖାପଦସତନ୍ତି ପଣ୍ଣାସାଧିକଂ ସିକ୍ଖାପଦସତଂ। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ପଞ୍ଞତ୍ତାନି ସିକ୍ଖାପଦାନେୱ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସୋ କିର ଭିକ୍ଖୁ ଅଜ୍ଜୱସମ୍ପନ୍ନୋ ଉଜୁଜାତିକୋ ଅୱଙ୍କୋ ଅକୁଟିଲୋ, ତସ୍ମା ''ଅହଂ ଏତ୍ତକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ରକ୍ଖିତୁଂ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟଂ ୱା ନ ୱା''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସି। ସକ୍କୋମହନ୍ତି ସକ୍କୋମି ଅହଂ। ସୋ କିର ''ଏତ୍ତକେସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ସିକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ଅଗରୁ ତୀସୁ ସିକ୍ଖାସୁ ସିକ୍ଖିତୁ''ନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ଏୱମାହ। ଅଥ ଭଗୱା ଯଥା ନାମ ପଞ୍ଞାସ ତିଣକଲାପିଯୋ ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସ କଲାପିଯସତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ସୀସେ ଠପେଯ୍ୟ, ଏୱମେୱ ଏକିସ୍ସାପି ସିକ୍ଖାଯ ସିକ୍ଖିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସ ଅପରା ଦ୍ୱେପି ସିକ୍ଖା ଉପରି ପକ୍ଖିପନ୍ତୋ ତସ୍ମାତିହ ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୂତିଆଦିମାହ। ସୁଖୁମାଲୋ କିର ଉତ୍ତରୋ ନାମ ଜାନପଦମନୁସ୍ସୋ ଲୋହପାସାଦୱିହାରେ ୱସତି। ଅଥ ନଂ ଦହରଭିକ୍ଖୂ ଆହଂସୁ – ''ଉତ୍ତର, ଅଗ୍ଗିସାଲା ଓୱସ୍ସତି, ତିଣଂ କପ୍ପିଯଂ କତ୍ୱା ଦେହୀ''ତି। ତଂ ଆଦାଯ ଅଟୱିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେନ ଲାଯିତଂ ତିଣଂଯେୱ କରଳେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ''ପଞ୍ଞାସ କରଳେ ଗହେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସି ଉତ୍ତରା''ତି ଆହଂସୁ। ସୋ ''ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ''ତି ଆହ। ଅସୀତିଂ ପନ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀତି? ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ଭନ୍ତେତି। ଏକଂ କରଳସତଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀତି? ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀତି। ଦହରଭିକ୍ଖୂ କରଳସତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ତସ୍ସ ସୀସେ ଠପଯିଂସୁ। ସୋ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ନିତ୍ଥୁନନ୍ତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିସାଲାଯ ସମୀପେ ପାତେସି। ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ ''କିଲନ୍ତରୂପୋସି ଉତ୍ତରା''ତି ଆହଂସୁ। ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଦହରା ଭିକ୍ଖୂ ମଂ ୱଞ୍ଚେସୁଂ, ଇମଂ ଏକମ୍ପି କରଳସତଂ ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତଂ ମଂ ''ପଣ୍ଣାସ କରଳେ ଉକ୍ଖିପାହୀ''ତି ୱଦିଂସୁ। ଆମ, ଉତ୍ତର, ୱଞ୍ଚଯିଂସୁ ତନ୍ତି। ଏୱଂ ସମ୍ପଦମିଦଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇଧାପି ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ମିସ୍ସିକାୱ କଥିତା।

୫। ସେକ୍ଖସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୬। ପଞ୍ଚମେ ଉଜୁମଗ୍ଗାନୁସାରିନୋତି ଉଜୁମଗ୍ଗୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଅରିଯମଗ୍ଗୋ, ତଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତସ୍ସ ପଟିପନ୍ନକସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଖଯସ୍ମିଂ ପଠମଂ ଞାଣନ୍ତି

ପଠମମେୱ ମଗ୍ଗଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ମଗ୍ଗୋ ହି କିଲେସାନଂ ଖେପନତୋ ଖଯୋ ନାମ, ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଞାଣଂ ଖଯସ୍ମିଂ ଞାଣଂ ନାମ। ତତୋଅଞ୍ଞା ଅନନ୍ତରାତି ତତୋ ଚତୁତ୍ଥମଗ୍ଗଞାଣତୋ ଅନନ୍ତରା ଅଞ୍ଞା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅରହତ୍ତଫଲଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତସ୍ସାତି ଅରହତ୍ତଫଲୱିମୁତ୍ତିଯା ୱିମୁତ୍ତସ୍ସ। ଞାଣଂ ୱେ ହୋତୀତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ ହୋତି। ଇତି ସୁତ୍ତେପି ଗାଥାସୁପି ସତ୍ତ ସେଖା କଥିତା। ଅୱସାନେ ପନ ଖୀଣାସୱୋ ଦସ୍ସିତୋତି।

୬। ପଠମସିକ୍ଖାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୭। ଛନ୍ଦେ ଅତ୍ତକାମାତି ଅତ୍ତନୋ ହିତକାମା। ଯତ୍ଥେତଂ ସବ୍ବଂ ସମୋଧାନଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଯାସୁ ସିକ୍ଖାସୁ ସବ୍ବମେତଂ ଦିଯଡ୍ଢସିକ୍ଖାପଦସତଂ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି। ପରିପୂରକାରୀ ହୋତୀତି ସମତ୍ତକାରୀ ହୋତି। ମତ୍ତସୋ କାରୀତି ପମାଣେନ କାରକୋ, ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନୀତି ଚତ୍ତାରି ପାରାଜିକାନି ଠପେତ୍ୱା ସେସସିକ୍ଖାପଦାନି। ତତ୍ରାପି ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଖୁଦ୍ଦକଂ, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ଅନୁଖୁଦ୍ଦକଂ ନାମ। ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ଖୁଦ୍ଦକଂ, ପାଚିତ୍ତିଯଂ ଅନୁଖୁଦ୍ଦକଂ ନାମ, ପାଚିତ୍ତିଯଞ୍ଚ ଖୁଦ୍ଦକଂ, ପାଟିଦେସନିଯଦୁକ୍କଟଦୁବ୍ଭାସିତାନି ଅନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ନାମ। ଇମେ ପନ ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରମହାନିକାଯୱଳଞ୍ଜନକଆଚରିଯା ''ଚତ୍ତାରି ପାରାଜିକାନି ଠପେତ୍ୱା ସେସାନି ସବ୍ବାନିପି ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ତାନି ଆପଜ୍ଜତିପି ୱୁଟ୍ଠାତିପୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ଖୀଣାସୱୋ ତାୱ ଲୋକୱଜ୍ଜଂ ନାପଜ୍ଜତି, ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜମେୱ ଆପଜ୍ଜତି। ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଚ କାଯେନପି ୱାଚାଯପି ଚିତ୍ତେନପି ଆପଜ୍ଜତି। କାଯେନ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ କୁଟିକାରସହସେଯ୍ୟାଦୀନି ଆପଜ୍ଜତି, ୱାଚାଯ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ସଞ୍ଚରିତ୍ତପଦସୋଧମ୍ମାଦୀନି, ଚିତ୍ତେନ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ରୂପିଯପଟିଗ୍ଗହଣଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସେକ୍ଖେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ନ ହି ମେତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭବ୍ବତା ୱୁତ୍ତାତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ହି ମଯା ଏତ୍ଥ ଏୱରୂପଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନେ ଚ ୱୁଟ୍ଠାନେ ଚ ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଭବ୍ବତା କଥିତା। ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକାନୀତି ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ଆଦିଭୂତାନି ଚତ୍ତାରି ମହାସୀଲସିକ୍ଖାପଦାନି। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସାରୁପ୍ପାନୀତି ତାନିଯେୱ ଚତୁମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ସାରୁପ୍ପାନି ଅନୁଚ୍ଛୱିକାନି। ତତ୍ଥାତି ତେସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ଧୁୱସୀଲୋତି ନିବଦ୍ଧସୀଲୋ। ଠିତସୀଲୋତି ପତିଟ୍ଠିତସୀଲୋ। ସୋତାପନ୍ନୋତି ସୋତସଙ୍ଖାତେନ ମଗ୍ଗେନ ଫଲଂ ଆପନ୍ନୋ। ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋତି ଚତୂସୁ ଅପାଯେସୁ ଅପତନସଭାୱୋ। ନିଯତୋତି ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗନିଯାମେନ ନିଯତୋ। ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋତି ଉପରିମଗ୍ଗତ୍ତଯସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ।

ତନୁତ୍ତାତି ତନୁଭାୱୋ। ସକଦାଗାମିନୋ ହି ରାଗାଦଯୋ ଅବ୍ଭପଟଲଂ ୱିଯ ମଚ୍ଛିକାପତ୍ତଂ ୱିଯ ଚ ତନୁକା ହୋନ୍ତି, ନ ବହଲା। ଓରମ୍ଭାଗିଯାନନ୍ତି ହେଟ୍ଠାଭାଗିଯାନଂ। ସଂଯୋଜନାନନ୍ତି ବନ୍ଧନାନଂ। ପରିକ୍ଖଯାତି ପରିକ୍ଖଯେନ। ଓପପାତିକୋ ହୋତୀତି ଉପ୍ପନ୍ନକୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାଯୀତି ହେଟ୍ଠା ଅନୋତରିତ୍ୱା ଉପରିଯେୱ ପରିନିବ୍ବାନଧମ୍ମୋ। ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମୋତି ଯୋନିଗତିୱସେନ ଅନାଗମନଧମ୍ମୋ।

ପଦେସଂ ପଦେସକାରୀତିଆଦୀସୁ ପଦେସକାରୀ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନାମ ସୋତାପନ୍ନୋ ଚ ସକଦାଗାମୀ ଚ ଅନାଗାମୀ ଚ, ସୋ ପଦେସମେୱ ସମ୍ପାଦେତି। ପରିପୂରକାରୀ ନାମ ଅରହା, ସୋ ପରିପୂରମେୱ ସମ୍ପାଦେତି। ଅୱଞ୍ଝାନୀତି ଅତୁଚ୍ଛାନି ସଫଲାନି ସୌଦ୍ରଯାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଧାପି ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ମିସ୍ସକାୱ କଥିତା।

୭। ଦୁତିଯସିକ୍ଖାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୮। ସତ୍ତମେ କୋଲଂକୋଲୋତି କୁଲା କୁଲଂ ଗମନକୋ। କୁଲନ୍ତି ଚେତ୍ଥ ଭୱୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ତସ୍ମା ''ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା କୁଲାନୀ''ତି ଏତ୍ଥପି ଦ୍ୱେ ୱା ତଯୋ ୱା ଭୱେତି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଯଞ୍ହି ଦ୍ୱେ ୱା ଭୱେ ସନ୍ଧାୱତି ତଯୋ ୱା, ଉତ୍ତମକୋଟିଯା ଛ ୱା। ତସ୍ମା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଚତ୍ତାରି ୱା ପଞ୍ଚ ୱା ଛ ୱାତି ଏୱମେତ୍ଥ ୱିକପ୍ପୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଏକବୀଜୀତି ଏକସ୍ସେୱ ଭୱସ୍ସ ବୀଜଂ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଏକବୀଜୀ। ଉଦ୍ଧଂସୋତୋତିଆଦୀସୁ ଅତ୍ଥି ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ, ଅତ୍ଥି ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ନ ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ, ଅତ୍ଥି ନ ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ, ଅତ୍ଥି ନ ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ନ ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ। ତତ୍ଥ ଯୋ ଇଧ ଅନାଗାମିଫଲଂ ପତ୍ୱା ଅୱିହାଦୀସୁ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ତତ୍ଥ ଯାୱତାଯୁକଂ ଠତ୍ୱା ଉପରୂପରି ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଅକନିଟ୍ଠଂ ପାପୁଣାତି, ଅଯଂ ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ ନାମ। ଯୋ ପନ ଅୱିହାଦୀସୁ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ତତ୍ଥେୱ ଅପରିନିବ୍ବାଯିତ୍ୱା ଅକନିଟ୍ଠମ୍ପି ଅପ୍ପତ୍ୱା ଉପରିମବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ପରିନିବ୍ବାଯତି, ଅଯଂ ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ନ ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ ନାମ। ଯୋ ଇତୋ ଚୱିତ୍ୱା ଅକନିଟ୍ଠେଯେୱ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ଅଯଂ ନ ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ ନାମ। ଯୋ ପନ ଅୱିହାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ପରିନିବ୍ବାଯତି, ଅଯଂ ନ ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ନ ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ ନାମ।

ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ପନ ସସଙ୍ଖାରେନ ସପ୍ପଯୋଗେନ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ନାମ। ଅସଙ୍ଖାରେନ ଅପ୍ପଯୋଗେନ ପତ୍ତୋ ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ନାମ। ଯୋ ପନ କପ୍ପସହସ୍ସାଯୁକେସୁ ଅୱିହେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ପଞ୍ଚମଂ କପ୍ପସତଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ, ଅଯଂ ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ ନାମ। ଅତପ୍ପାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀତି ଯୋ ଆଯୁୱେମଜ୍ଝଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯତି, ସୋ ତିୱିଧୋ ହୋତି। କପ୍ପସହସ୍ସାଯୁକେସୁ ତାୱ ଅୱିହେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଏକୋ ନିବ୍ବତ୍ତଦିୱସେଯେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି। ନୋ ଚେ ନିବ୍ବତ୍ତଦିୱସେ ପାପୁଣାତି,

ପଠମସ୍ସ ପନ କପ୍ପସତସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ପାପୁଣାତି, ଅଯଂ ପଠମୋ ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀ। ଅପରୋ ଏୱଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କପ୍ପସତାନଂ ମଜ୍ଝେ ପାପୁଣାତି, ଅଯଂ ଦୁତିଯୋ। ଅପରୋ ଏୱମ୍ପି ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଚତୁନ୍ନଂ କପ୍ପସତାନଂ ମଜ୍ଝେ ପାପୁଣାତି, ଅଯଂ ତତିଯୋ ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ଠତ୍ୱା ଚତୁୱୀସତି ସୋତାପନ୍ନା, ଦ୍ୱାଦସ ସକଦାଗାମିନୋ, ଅଟ୍ଠଚତ୍ତାଲୀସ ଅନାଗାମିନୋ, ଦ୍ୱାଦସ ଚ ଅରହନ୍ତୋ କଥେତବ୍ବା। ଇମସ୍ମିଂ ହି ସାସନେ ସଦ୍ଧାଧୁରଂ ପଞ୍ଞାଧୁରନ୍ତି ଦ୍ୱେ ଧୁରାନି, ଦୁକ୍ଖପଟିପଦାଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞାଦଯୋ ଚତସ୍ସୋ ପଟିପଦା। ତତ୍ଥେକୋ ସଦ୍ଧାଧୁରେନ ଅଭିନିୱିସିତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ୱା ଏକମେୱ ଭୱଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି, ଅଯମେକୋ ଏକବୀଜୀ। ସୋ ପଟିପଦାୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧୋ ହୋତି। ଯଥା ଚେସ, ଏୱଂ ପଞ୍ଞାଧୁରେନ ଅଭିନିୱିଟ୍ଠୋପୀତି ଅଟ୍ଠ ଏକବୀଜିନୋ। ତଥା କୋଲଂକୋଲା ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମା ଚାତି ଇମେ ଚତୁୱୀସତି ସୋତାପନ୍ନା ନାମ। ତୀସୁ ପନ ୱିମୋକ୍ଖେସୁ ସୁଞ୍ଞତୱିମୋକ୍ଖେନ ସକଦାଗାମିଭୂମିଂ ପତ୍ତା ଚତୁନ୍ନଂ ପଟିପଦାନଂ ୱସେନ ଚତ୍ତାରୋ ସକଦାଗାମିନୋ, ତଥା ଅନିମିତ୍ତୱିମୋକ୍ଖେନ ପତ୍ତା ଚତ୍ତାରୋ, ଅପ୍ପଣିହିତୱିମୋକ୍ଖେନ ପତ୍ତା ଚତ୍ତାରୋତି ଇମେ ଦ୍ୱାଦସ ସକଦାଗାମିନୋ। ଅୱିହେସୁ ପନ ତଯୋ ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯିନୋ, ଏକୋ ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ, ଏକୋ ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀତି ପଞ୍ଚ ଅନାଗାମିନୋ, ତେ ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯିନୋ ପଞ୍ଚ, ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯିନୋ ପଞ୍ଚାତି ଦସ ହୋନ୍ତି, ତଥା ଅତପ୍ପାଦୀସୁ। ଅକନିଟ୍ଠେସୁ ପନ ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ନତ୍ଥି , ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୋ ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ, ଚତ୍ତାରୋ ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀତି ଅଟ୍ଠ, ଇମେ ଅଟ୍ଠଚତ୍ତାଲୀସ ଅନାଗାମିନୋ। ଯଥା ପନ ସକଦାଗାମିନୋ, ତଥେୱ ଅରହନ୍ତୋପି ଦ୍ୱାଦସ ୱେଦିତବ୍ବା। ଇଧାପି ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ମିସ୍ସିକାୱ କଥିତା।

୮। ତତିଯସିକ୍ଖାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୯। ଅଟ୍ଠମେ ତଂ ୱା ପନ ଅନଭିସମ୍ଭୱଂ ଅପ୍ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତି ତଂ ଅରହତ୍ତଂ ଅପାପୁଣନ୍ତୋ ଅପ୍ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତୋ। ଇମିନା ନଯେନ ସବ୍ବଟ୍ଠାନେସୁ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇଧାପି ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ମିସ୍ସିକାୱ କଥିତା। ନୱମଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ। ଇଧାପି ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ମିସ୍ସିକାୱ କଥିତା।

୧୦। ଦୁତିଯସିକ୍ଖତ୍ତଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୧। ଦସମେ ଆସୱାନଂ ଖଯାତି ଏତ୍ଥ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖା ନାମ। ଫଲଂ ପନ ସିକ୍ଖିତସିକ୍ଖସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ସିକ୍ଖାତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ।

ଯଥାପୁରେ ତଥା ପଚ୍ଛାତି ଯଥା ପଠମଂ ତୀସୁ ସିକ୍ଖାସୁ ସିକ୍ଖତି, ପଚ୍ଛା ତଥେୱ ସିକ୍ଖତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁତିଯପଦେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଯଥା ଅଧୋ ତଥା ଉଦ୍ଧନ୍ତି ଯଥା ହେଟ୍ଠିମକାଯଂ ଅସୁଭୱସେନ ପସ୍ସତି, ଉପରିମକାଯମ୍ପି ତଥେୱ ଫରତି। ଦୁତିଯପଦେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଯଥା ଦିୱା ତଥା ରତ୍ତିନ୍ତି ଯଥା ଦିୱା ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ସିକ୍ଖତି, ରତ୍ତିମ୍ପି ତଥେୱ ସିକ୍ଖତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଭିଭୁଯ୍ୟ ଦିସା ସବ୍ବାତି ସବ୍ବା ଦିସା ଆରମ୍ମଣୱସେନ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା। ଅପ୍ପମାଣସମାଧିନାତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗସମାଧିନା।

ସେକ୍ଖନ୍ତି ସିକ୍ଖମାନଂ ସକରଣୀଯଂ। ପଟିପଦନ୍ତି ପଟିପନ୍ନକଂ। ସଂସୁଦ୍ଧଚାରିଯନ୍ତି ସଂସୁଦ୍ଧଚରଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲଂ। ସମ୍ବୁଦ୍ଧନ୍ତି ଚତୁସଚ୍ଚବୁଦ୍ଧଂ। ଧୀରଂ ପଟିପଦନ୍ତଗୁନ୍ତି ଖନ୍ଧଧୀରଆଯତନଧୀରୱସେନ ଧୀରଂ ଧିତିସମ୍ପନ୍ନଂ ପଟିପତ୍ତିଯା ଅନ୍ତଂ ଗତଂ। ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସାତି ଚରିମକୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ। ତଣ୍ହାକ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତିନୋତି ତଣ୍ହାକ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତିସଙ୍ଖାତାଯ ଅରହତ୍ତଫଲୱିମୁତ୍ତିଯା ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ। ପଜ୍ଜୋତସ୍ସେୱ ନିବ୍ବାନନ୍ତି ପଦୀପନିବ୍ବାନଂ ୱିଯ। ୱିମୋକ୍ଖୋ ହୋତି ଚେତସୋତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱିମୁତ୍ତି ୱିମୁଚ୍ଚନା ଅପ୍ପୱତ୍ତିଭାୱୋ ହୋତି। ତଣ୍ହାକ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତିନୋ ହି ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଚରିମକୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧେନ ପରିନିବ୍ବାନଂ ୱିଯ ଚେତସୋ ୱିମୋକ୍ଖୋ ହୋତି, ନ ଗତଟ୍ଠାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ଅପଣ୍ଣତ୍ତିକଭାୱୂପଗମୋଯେୱ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୧। ସଙ୍କୱାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୨। ଏକାଦସମେ ସଙ୍କୱା ନାମ କୋସଲାନଂ ନିଗମୋତି ସଙ୍କୱାତି ଏୱଂନାମକୋ କୋସଲରଟ୍ଠେ ନିଗମୋ। ଆୱାସିକୋତି ଭାରହାରୋ ନୱେ ଆୱାସେ ସମୁଟ୍ଠାପେତି, ପୁରାଣେ ପଟିଜଗ୍ଗତି। ସିକ୍ଖାପଦପଟିସଂଯୁତ୍ତାଯାତି ସିକ୍ଖାସଙ୍ଖାତେହି ପଦେହି ପଟିସଂଯୁତ୍ତାଯ, ତୀହି ସିକ୍ଖାହି ସମନ୍ନାଗତାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ସନ୍ଦସ୍ସେତୀତି ସମ୍ମୁଖେ ୱିଯ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି। ସମାଦପେତୀତି ଗଣ୍ହାପେତି। ସମୁତ୍ତେଜେତୀତି ସମୁସ୍ସାହେତି। ସମ୍ପହଂସେତୀତି ପଟିଲଦ୍ଧଗୁଣେହି ୱଣ୍ଣଂ କଥେନ୍ତୋ ୱୋଦାପେତି। ଅଧିସଲ୍ଲିଖତେତି ଅତିୱିଯ ସଲ୍ଲିଖତି, ଅତିୱିଯ ସଲ୍ଲିଖିତଂ କତ୍ୱା ସଣ୍ହଂ ସଣ୍ହଂ କଥେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଚ୍ଚଯୋତି ଅପରାଧୋ। ମଂ ଅଚ୍ଚଗମାତି ମଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଅଧିଭୱିତ୍ୱା ପୱତ୍ତୋ। ଅହୁଦେୱ ଅକ୍ଖନ୍ତୀତି ଅହୋସିଯେୱ ଅନଧିୱାସନା। ଅହୁ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋତି

ଅହୋସି ଅତ୍ତୁଟ୍ଟାକାରୋ। ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୂତି ଖମତୁ। ଆୟତିଂ ସଂୱରାୟାତି ଅନାଗତେ ସଂୱରତ୍ଥାୟ, ପୁନ ଏୱରୂପସ୍ସ ଅପରାଧସ୍ସ ଦୋସସ୍ସ ଖଲିତସ୍ସ ୱା ଅକରଣତ୍ଥାୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମାତି ଏକଂସେନ। ୟଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକରୋସୀତି ୟଥା ଧମ୍ମୋ ଠିତୋ, ତଥା କରୋସି, ଖମାପେସୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତଂ ତେ ମୟଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାମାତି ତଂ ତୱ ଅପରାଧଂ ମୟଂ ଖମାମ। ୱୁଦ୍ଧିହେସା, କସ୍ସପ, ଅରିୟସ୍ସ ୱିନୟେତି ଏସା କସ୍ସପ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନେ ୱୁଦ୍ଧି ନାମ। କତମା? ୟାୟଂ ଅଚ୍ଚୟଂ ଅଚ୍ଚୟତୋ ଦିସ୍ୱା ୟଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକରିତ୍ୱା ଆୟତିଂ ସଂୱରାପଜ୍ଜନା। ଦେସନଂ ପନ ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନଂ କରୋନ୍ତୋ ‘‘ୟୋ ଅଚ୍ଚୟଂ ଅଚ୍ଚୟତୋ ଦିସ୍ୱା ୟଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକରୋତି, ଆୟତିଂ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଆହ। ନ ସିକ୍ଖାକାମୋତି ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ନ କାମେତି ନ ପତ୍ଥେତି ନ ପିହେତି। ସିକ୍ଖାସମାଦାନସ୍ସାତି ସିକ୍ଖାପରିପୂରଣସ୍ସ। ନ ୱଣ୍ଣୱାଦୀତି ଗୁଣଂ ନ କଥେତି। କାଲେନାତି ୟୁତ୍ତପ୍ପୟୁତ୍ତକାଲେନ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ସମଣୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୧୦) ୫। ଲୋଣକପଲ୍ଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅଛାଯିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୩। ପଞ୍ଚମସ୍ସ ପଠମେ ଅଛାଯିକାନୀତି ଅତିପାତିକାନି। କରଣୀଯାନୀତି ଅୱସ୍ସକିଚ୍ଚାନି। ଯଞ୍ହି ନ ଅୱସ୍ସଂ କାତବ୍ବଂ, ତଂ କିଚ୍ଚନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅୱସ୍ସଂ କାତବ୍ବଂ କରଣୀଯଂ ନାମ। ସୀଘଂ ସୀଘନ୍ତି ୱେଗେନ ୱେଗେନ। ତସ୍ସ ଖୋ ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ନତ୍ଥି ସା ଇଦ୍ଧି ୱା ଆନୁଭାୱୋ ୱାତି ସା ୱା ଇଦ୍ଧି ସୋ ୱା ଆନୁଭାୱୋ ନତ୍ଥି। ଉତ୍ତରସ୍ୱେତି ତତିଯଦିୱସେ। ଉତୁପରିଣାମିନୀତି ଲଦ୍ଧୋତୁପରିଣାମାନି ହୁତ୍ୱା। ଜାଯନ୍ତିପୀତି ତତିଯଦିୱସେ ନିକ୍ଖନ୍ତସେତଙ୍କୁରାନି ହୋନ୍ତି, ସତ୍ତାହେ ପତ୍ତେ ନୀଲଙ୍କୁରାନି ହୋନ୍ତି। ଗବ୍ଭୀନିପି ହୋନ୍ତୀତି ଦିଯଡ୍ଢମାସଂ ପତ୍ୱା ଗହିତଗବ୍ଭାନି ହୋନ୍ତି। ପଚ୍ଚନ୍ତିପୀତି ତଯୋ ମାସେ ପତ୍ୱା ପଚ୍ଚନ୍ତି। ଇଦାନି ଯସ୍ମା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଗହପତିକେନ ୱା ସମ୍ପେହି ୱା ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥି, ସାସନେ ପନ ତପ୍ପଟିରୂପକଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ୱା ଅତ୍ଥଂ ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ତଂ ତଂ ଓପମ୍ମଂ ଆହରନ୍ତି। ତସ୍ମା ଯମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁକାମେନ ଏତଂ ଆଭତଂ, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏୱମେୱ ଖୋତିଆଦିମାହ। ତଂ ଅତ୍ଥତୋ ଉତ୍ତାନମେୱ। ସିକ୍ଖା ପନ ଇଧାପି ମିସ୍ସିକା ଏୱ କଥିତା।

୨। ପୱିୱେକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୪। ଦୁତିଯେ ଚୀୱରପୱିୱେକନ୍ତି ଚୀୱରଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକକିଲେସେହି ୱିୱିତ୍ତଭାୱଂ। ସେସଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସାଣାନୀତି ସାଣୱାକଚେଲାନି। ମସାଣାନୀତି ମିସ୍ସକଚେଲାନି। ଛୱଦୁସ୍ସାନୀତି ମତସରୀରତୋ ଛଡ୍ଡିତୱତ୍ଥାନି, ଏରକତିଣାଦୀନି ୱା ଗନ୍ଥେତ୍ୱା କତନିୱାସନାନି। ପଂସୁକୂଲାନୀତି ପଥୱିଯଂ ଛଡ୍ଡିତନନ୍ତକାନି। ତିରୀଟାନୀତି ରୁକ୍ଖତଚୱତ୍ଥାନି। ଅଜିନାନୀତି ଅଜିନମିଗଚମ୍ମାନି। ଅଜିନକ୍ଖିପନ୍ତି ତଦେୱ ମଜ୍ଝେ ଫାଲିତଂ, ସହଖୁରକନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି। କୁସଚୀରନ୍ତି କୁସତିଣାନି ଗନ୍ଥେତ୍ୱା କତଚୀରଂ। ୱାକଚୀରଫଲକଚୀରେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। କେସକମ୍ବଲନ୍ତି ମନୁସ୍ସକେସେହି କତକମ୍ବଲଂ। ୱାଲକମ୍ବଲନ୍ତି ଅସ୍ସୱାଲାଦୀହି କତକମ୍ବଲଂ। ଉଲୂକପକ୍ଖିକନ୍ତି ଉଲୂକପତ୍ତାନି ଗନ୍ଥେତ୍ୱା କତନିୱାସନଂ।

ସାକଭକ୍ଖାତି ଅଲ୍ଲସାକଭକ୍ଖା। ସାମାକଭକ୍ଖାତି ସାମାକତଣ୍ଡୁଲଭକ୍ଖା। ନୀୱାରାଦୀସୁ ନୀୱାରା ନାମ ଅରଞ୍ଞେ ସଯଂ ଜାତୱୀହିଜାତି। ଦଦ୍ଦୁଲନ୍ତି ଚମ୍ମକାରେହି ଚମ୍ମଂ ଲିଖିତ୍ୱା ଛଡ୍ଡିତକସଟଂ। ହଟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସିଲେସୋପି ସେୱାଲୋପି କଣିକାରାଦିରୁକ୍ଖନିଯ୍ୟାସୋପି। କଣନ୍ତି କୁଣ୍ଡକଂ। ଆଚାମୋତି ଭତ୍ତୌକ୍ଖଲିକାଯ ଲଗ୍ଗୋ ଝାମଓଦନୋ। ତଂ ଛଡ୍ଡିତଟ୍ଠାନେ ଗହେତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତି, ଓଦନକଞ୍ଜିଯନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି। ପିଞ୍ଞାକାଦଯୋ ପାକଟାୱ। ପୱତ୍ତଫଲଭୋଜୀତି ପତିତଫଲଭୋଜୀ। ଭୁସାଗାରନ୍ତି ଖଲସାଲଂ।

ସୀଲୱାତି ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଞ୍ଚସ୍ସ ପହୀନଂ ହୋତୀତି ପଞ୍ଚ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟାନି ପହୀନାନି ହୋନ୍ତି। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋତି ଯାଥାୱଦିଟ୍ଠିକୋ। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀତି ଅଯାଥାୱଦିଟ୍ଠି। ଆସୱାତି ଚତ୍ତାରୋ ଆସୱା। ଅଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋତି ସୀଲଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋ। ସାରପ୍ପତ୍ତୋତି ସୀଲସାରଂ ପତ୍ତୋ। ସୁଦ୍ଧୋତି ପରିସୁଦ୍ଧୋ। ସାରେ ପତିଟ୍ଠିତୋତି ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାସାରେ ପତିଟ୍ଠିତୋ।

ସେଯ୍ୟଥାପୀତି ଯଥା ନାମ। ସମ୍ପନ୍ନନ୍ତି ପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିପକ୍କସାଲିଭରିତଂ। ସଙ୍ଘରାପେଯ୍ୟାତି ସଙ୍କଡ୍ଢାପେଯ୍ୟ। ଉବ୍ବହାପେଯ୍ୟାତି ଖଲଟ୍ଠାନଂ ଆହରାପେଯ୍ୟ। ଭୁସିକନ୍ତି ଭୁସଂ। କୋଟ୍ଟାପେଯ୍ୟାତି ଉଦୁକ୍ଖଲେ ପକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ମୁସଲେହି ପହରାପେଯ୍ୟ। ଅଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତାନୀତି ତଣ୍ଡୁଲଗ୍ଗଂ ପତ୍ତାନି। ସାରପ୍ପତ୍ତାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସେସଂ ଉତ୍ତାନମେୱ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ''ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଞ୍ଚସ୍ସ ପହୀନଂ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଚସ୍ସ ପହୀନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେନ ପହୀନଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୩। ସରଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୫। ତତିଯେ ୱିଦ୍ଧେତି ୱଲାହକୱିଗମେନ ଦୂରୀଭୂତେ। ଦେୱେତି ଆକାସେ। ଅଭିୱିହଚ୍ଚାତି ଅଭିୱିହନିତ୍ୱା। ଯତୋତି ଯସ୍ମିଂ କାଲେ। ୱିରଜନ୍ତି ରାଗରଜାଦିରହିତଂ। ତେସଂଯେୱ ମଲାନଂ ୱିଗତତ୍ତା ୱୀତମଲଂ। ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁନ୍ତି ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମପରିଗ୍ଗାହକଂ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଚକ୍ଖୁଂ। ନତ୍ଥି ତଂ ସଂଯୋଜନନ୍ତି ଦୁୱିଧମେୱସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ ନତ୍ଥି, ଇତରମ୍ପି ପନ ପୁନ ଇମଂ ଲୋକଂ ଆନେତୁଂ ଅସମତ୍ଥତାଯ ନତ୍ଥୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଝାନାନାଗାମୀ ନାମ କଥିତୋତି।

୪। ପରିସାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୬। ଚତୁତ୍ଥେ ନ ବାହୁଲିକା ହୋନ୍ତୀତି ପଚ୍ଚୟବାହୁଲ୍ଲିକା ନ ହୋନ୍ତି। ନ ସାଥଲିକାତି ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ସିଥିଲଂ କତ୍ୱା ନ ଗଣ୍ହନ୍ତି। ଓକ୍କମନେ ନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରାତି ଓକ୍କମନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅୱଗମନଟ୍ଠେନ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣାନି, ତେସୁ ନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରା। ପୱିୱେକେ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମାତି କାୟଚିତ୍ତୌପଧିୱିୱେକସଙ୍ଖାତେ ତିୱିଧେପି ୱିୱେକେ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା। ୱୀରିୟଂ ଆରଭନ୍ତୀତି ଦୁୱିଧମ୍ପି ୱୀରିୟଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି। ଅପ୍ପତ୍ତସ୍ସାତି ଝାନୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗଫଲସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଅପ୍ପତ୍ତୱିସେସସ୍ସ। ସେସପଦଦ୍ୱୟେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ପଚ୍ଛିମାଜନତାତି ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଅନ୍ତେୱାସିକାଦୟୋ। ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟେହି କତଂ ଅନୁକରୋତି। ୟଂ ତାୟ ଜନତାୟ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟେସୁ ଦିଟ୍ଠଂ, ତସ୍ସ ଅନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜତି ନାମ। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଗ୍ଗୱତୀ ପରିସାତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୟଂ ପରିସା ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲୱତୀ ନାମ ୱୁଚ୍ଚତି।

ଭଣ୍ଡନଜାତାତି ଜାତଭଣ୍ଡନା। କଲହଜାତାତି ଜାତକଲହା। ଭଣ୍ଡନନ୍ତି ଚେତ୍ଥ କଲହସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗୋ, ହତ୍ଥପରାମାସାଦିୱସେନ ୱୀତିକ୍କମୋ କଲହୋ ନାମ। ୱିୱାଦାପନ୍ନାତି ୱିରୁଦ୍ଧୱାଦଂ ଆପନ୍ନା। ମୁଖସତ୍ତୀହୀତି ଗୁଣୱିଜ୍ଝନଟ୍ଠେନ ଫରୁସା ୱାଚା ‘‘ମୁଖସତ୍ତିୟୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତାହି ମୁଖସତ୍ତୀହି। ୱିତୁଦନ୍ତା ୱିହରନ୍ତୀତି ୱିଜ୍ଝନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତି।

ସମଗ୍ଗାତି ସହିତା। ସମ୍ମୋଦମାନାତି ସମପ୍ପୱତ୍ତମୋଦା। ଖୀରୋଦକୀଭୂତାତି ଖୀରୋଦକଂ ୱିୟ ଭୂତା। ପିୟଚକ୍ଖୂହୀତି ଉପସନ୍ତେହି ମେତ୍ତଚକ୍ଖୂହି। ପୀତି ଜାୟତୀତି ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣା ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। କାୟୋ ପସ୍ସମ୍ଭତୀତି ନାମକାୟୋପି ରୂପକାୟୋପି ୱିଗତଦରଥୋ ହୋତି। ପସ୍ସଦ୍ଧକାୟୋତି ଅସାରଦ୍ଧକାୟୋ। ସୁଖଂ ୱେଦିୟତୀତି କାୟିକଚେତସିକସୁଖଂ ୱେଦିୟତି। ସମାଧିୟତୀତି ଆରମ୍ମଣେ ସମ୍ମା ଠପୀୟତି।

ଥୁଲ୍ଲଫୁସିତକେତି ମହାଫୁସିତକେ। ପବ୍ବତକନ୍ଦରପଦରସାଖାତି ଏତ୍ଥ କନ୍ଦରୋ ନାମ ‘‘କ’’ନ୍ତି ଲଦ୍ଧନାମେନ ଉଦକେନ ଦାରିତୋ ଉଦକଭିନ୍ନୋ ପବ୍ବତପ୍ପଦେସୋ, ୟୋ ‘‘ନିତମ୍ବୋ’’ତିପି ‘‘ନଦିକୁଞ୍ଜୋ’’ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ପଦରଂ ନାମ ଅଟ୍ଠ ମାସେ ଦେୱେ ଅୱସ୍ସନ୍ତେ ଫଲିତୋ ଭୂମିପ୍ପଦେସୋ। ସାଖାତି କୁସୋବ୍ଭଗାମିନିୟୋ ଖୁଦ୍ଦକମାତିକାୟୋ। କୁସୋବ୍ଭାତି ଖୁଦ୍ଦକଆୱାଟା। ମହାସୋବ୍ଭାତି ମହାଆୱାଟା। କୁନ୍ନଦିୟୋତି ଖୁଦ୍ଦକନଦିୟୋ। ମହାନଦିୟୋତି ଗଙ୍ଗାୟମୁନାଦିକା ମହାସରିତା।

୫-୭। ପଠମଆଜାନୀୟସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୯୭-୯୯। ପଞ୍ଚମେ ଅଙ୍ଗେହୀତି ଗୁଣଙ୍ଗେହି। ରାଜାରହୋତି ରଞ୍ଞୋ ଅରହୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ। ରାଜଭୋଗ୍ଗୋତି ରଞ୍ଞୋ ଉପଭୋଗଭୂତୋ। ରଞ୍ଞୋ ଅଙ୍ଗନ୍ତି ରଞ୍ଞୋ ହତ୍ଥପାଦାଦିଅଙ୍ଗସମତାୟ ଅଙ୍ଗନ୍ତେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋତି ସରୀରୱଣ୍ଣେନ ସମ୍ପନ୍ନୋ। ବଲସମ୍ପନ୍ନୋତି କାୟବଲେନ ସମ୍ପନ୍ନୋ। ଆହୁନେୟ୍ୟୋତି ଆହୁତିସଙ୍ଖାତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପଟିଗ୍ଗହେତୁଂ ୟୁତ୍ତୋ। ପାହୁନେୟ୍ୟୋତି ପାହୁନକଭତ୍ତସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ। ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋତି ଦସୱିଧଦାନୱତ୍ଥୁପରିଚ୍ଚାଗୱସେନ ସଦ୍ଧାଦାନସଙ୍ଖାତାୟ ଦକ୍ଖିଣାୟ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ। ଅଞ୍ଜଲିକରଣୀୟୋତି ଅଞ୍ଜଲିପଗ୍ଗହଣସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ। ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସାତି ସବ୍ବଲୋକସ୍ସ ଅସଦିସଂ ପୁଞ୍ଞୱିରୁହନଟ୍ଠାନଂ।

ୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋତି ଗୁଣୱଣ୍ଣେନ ସମ୍ପନ୍ନୋ। ବଲସମ୍ପନ୍ନୋତି ୱୀରିୟବଲେନ ସମ୍ପନ୍ନୋ। ଜୱସମ୍ପନ୍ନୋତି ଞାଣଜୱେନ ସମ୍ପନ୍ନୋ। ଥାମୱାତି ଞାଣଥାମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଦଲ୍ହପରକ୍କମୋତି ଥିରପରକ୍କମୋ। ଅନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରୋତି ଅଟ୍ଠପିତଧୁରୋ ପଗ୍ଗହିତଧୁରୋ, ଅଗ୍ଗଫଲଂ ଅରହତ୍ତଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ୱୀରିୟଧୁରଂ ନ ନିକ୍ଖିପିସ୍ସାମୀତି ଏୱଂ ପଟିପନ୍ନୋ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଚତୁସଚ୍ଚୱସେନ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗୋ, ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେନ ଚ ଞାଣଜୱସମ୍ପନ୍ନତା କଥିତାତି। ଛଟ୍ଠେ ତୀଣି ଚ ମଗ୍ଗାନି ତୀଣି ଚ ଫଲାନି, ତୀହି ମଗ୍ଗଫଲେହି ଚ ଞାଣଜୱସମ୍ପନ୍ନତା କଥିତା। ସତ୍ତମେ ଅରହତ୍ତଫଲଂ, ଅରହତ୍ତଫଲେନେୱ ଚ ମଗ୍ଗକିଚ୍ଚଂ କଥିତଂ। ଫଲଂ ପନ ଜୱିତଜୱେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ଜୱୋତି ଚ ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

୮। ପୋତ୍ଥକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୦। ଅଟ୍ଠମେ ନୱୋତି କରଣଂ ଉପାଦାୟ ୱୁଚ୍ଚତି। ପୋତ୍ଥକୋତି ୱାକମୟୱତ୍ଥଂ। ମଜ୍ଝିମୋତି ପରିଭୋଗମଜ୍ଝିମୋ। ଜିଣ୍ଣୋତି ପରିଭୋଗଜିଣ୍ଣୋ। ଉକ୍ଖଲିପରିମଜ୍ଜନନ୍ତି ଉକ୍ଖଲିପରିପୁଞ୍ଛନଂ ଦୁସ୍ସୀଲୋତି ନିସ୍ସୀଲୋ। ଦୁବ୍ବଣ୍ଣତାୟାତି ଗୁଣୱଣ୍ଣାଭାୱେନ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣତାୟ। ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ତେନ କତଂ ଅନୁକରୋନ୍ତି। ନ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତୀତି ୱିପାକଫଲେନ ମହପ୍ଫଲଂ ନ ହୋତି। ନ ମହାନିସଂସନ୍ତି ୱିପାକାନିସଂସେନେୱ ନ ମହାନିସଂସଂ। ଅପ୍ପଗ୍ଘତାୟାତି ୱିପାକଗ୍ଘେନ ଅପ୍ପଗ୍ଘତାୟ। କାସିକଂ ୱତ୍ଥନ୍ତି ତୀହି କପ୍ପାସଅଂସୂହି ସୁତ୍ତଂ କନ୍ତିତ୍ୱା କତୱତ୍ଥଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ କାସିରଟ୍ଠେୟେୱ ଉଟ୍ଠିତଂ। ସେସଂ ଉତ୍ତାନମେୱ। ସୀଲଂ ପନେତ୍ଥ ମିସ୍ସକଂ କଥିତନ୍ତି।

୯। ଲୋଣକପଲ୍ଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୧। ନୱମେ ଯଥା ଯଥାଯନ୍ତି ଯଥା ଯଥା ଅଯଂ। ତଥା ତଥା ତନ୍ତି ତଥା ତଥା ତଂ କମ୍ମଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘‘ଯଥା ଯଥା କମ୍ମଂ କରୋତି, ତଥା ତଥାସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦିଯତେୱ। ନ ହି ସକ୍କା କତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିସେଧେତୁଂ। ତସ୍ମା ଯତ୍ତକଂ କମ୍ମଂ କରୋତି, ତତ୍ତକସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦିଯତେୱା’’ତି। ଏୱଂ ସନ୍ତନ୍ତି ଏୱଂ ସନ୍ତେ। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ନ ହୋତୀତି ଯଂ ମଗ୍ଗଭାୱନତୋ ପୁବ୍ବେ ଉପପଜ୍ଜୱେଦନୀଯଂ କମ୍ମଂ କତଂ, ତସ୍ସ ଅୱସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦନୀଯତ୍ତା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁତ୍ଥମ୍ପି ଅୱୁତ୍ଥମେୱ ହୋତି। ଓକାସୋ ନ ପଞ୍ଞାଯତି ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯାଯାତି ଯସ୍ମା ଚ ଏୱଂ ସନ୍ତେ ତେନ କମ୍ମାଯୂହନଞ୍ଞେୱ ୱିପାକାନୁଭୱନା ଚ ହୋତି, ତସ୍ମା ହେତୁନା ନଯେନ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯାଯ ଓକାସୋ ନ ପଞ୍ଞାଯତି ନାମ।

ଯଥା ଯଥା ୱେଦନୀଯନ୍ତି ଯେନ ଯେନାକାରେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଥାତଥାସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦିଯତୀତି ତେନ ତେନାକାରେନ ଅସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଦେତଂ ସତ୍ତସୁ ଜୱନେସୁ ପଠମଜୱନକମ୍ମଂ ସତି ପଚ୍ଚଯେ ୱିପାକୱାରଂ ଲଭନ୍ତମେୱ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯଂ ହୋତି, ଅସତି ଅହୋସିକମ୍ମଂ ନାମ। ଯଞ୍ଚ ସତ୍ତମଜୱନକମ୍ମଂ ସତି ପଚ୍ଚଯେ ଉପପଜ୍ଜୱେଦନୀଯଂ ହୋତି, ଅସତି ଅହୋସିକମ୍ମଂ ନାମ। ଯଞ୍ଚ ମଜ୍ଝେ ପଞ୍ଚଜୱନକମ୍ମଂ ଯାୱ ସଂସାରପ୍ପୱତ୍ତି, ତାୱ ଅପରପରିଯାଯୱେଦନୀଯଂ ନାମ ହୋତି। ଏତେସୁ ଆକାରେସୁ ଯେନ ଯେନାକାରେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ କମ୍ମଂ ଅଯଂ ପୁରିସୋ କରୋତି, ତେନ ତେନେୱସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦିଯତି ନାମ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ହି ଲଦ୍ଧୱିପାକୱାରମେୱ କମ୍ମଂ ଯଥାୱେଦନୀଯଂ କମ୍ମଂ ନାମାତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ହୋତୀତି କମ୍ମକ୍ଖଯକରସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ଖେପେତବ୍ବକମ୍ମସମ୍ଭୱତୋ ୱାସୋ ନାମ ହୋତି, ୱୁତ୍ଥଂ ସୁୱୁତ୍ଥମେୱ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଓକାସୋ ପଞ୍ଞାଯତି ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯାଯାତି ଯସ୍ମା ଏୱଂ ସନ୍ତେ ତେନ ତେନ ମଗ୍ଗେନ ଅଭିସଙ୍ଖାରୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିରୋଧେନ ତେସୁ ତେସୁ ଭୱେସୁ ଆଯତିଂ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଓକାସୋ ପଞ୍ଞାଯତି ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯାଯ।

ଇଦାନି ତଂ ଯଥାୱେଦନୀଯକମ୍ମସଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚସ୍ସାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅପ୍ପମତ୍ତକନ୍ତି ପରିତ୍ତଂ ଥୋକଂ ମନ୍ଦଂ ଲାମକଂ। ତାଦିସଂୟେୱାତି ତଂସରିକ୍ଖକମେୱ। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯନ୍ତି ତସ୍ମିଂ କମ୍ମେଯେୱ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମେ ୱିପଚ୍ଚିତବ୍ବଂ ୱିପାକୱାରଂ ଲଭନ୍ତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯଂ ହୋତି। ନାଣୁପି ଖାଯତୀତି ଦୁତିଯେ ଅତ୍ତଭାୱେ ଅଣୁପି ନ ଖାଯତି, ଅଣୁମତ୍ତମ୍ପି ଦୁତିଯେ ଅତ୍ତଭାୱେ ୱିପାକଂ ନ ଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ବହୁଦେୱାତି ବହୁକଂ ପନ ୱିପାକଂ କିମେୱ ଦସ୍ସତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଭାୱିତକାଯୋତିଆଦୀହି କାଯଭାୱନାରହିତୋ ୱଟ୍ଟଗାମୀ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଦସ୍ସିତୋ। ପରିତ୍ତୋତି ପରିତ୍ତଗୁଣୋ। ଅପ୍ପାତୁମୋତି ଆତୁମା ୱୁଚ୍ଚତି ଅତ୍ତଭାୱୋ, ତସ୍ମିଂ ମହନ୍ତେପି ଗୁଣପରିତ୍ତତାଯ ଅପ୍ପାତୁମୋଯେୱ। ଅପ୍ପଦୁକ୍ଖୱିହାରୀତି ଅପ୍ପକେନପି ପାପେନ ଦୁକ୍ଖୱିହାରୀ। ଭାୱିତକାଯୋତିଆଦୀହି ଖୀଣାସୱୋ ଦସ୍ସିତୋ। ସୋ ହି କାଯାନୁପସ୍ସନାସଙ୍ଖାତାଯ କାଯଭାୱନାଯ ଭାୱିତକାଯୋ ନାମ। କାଯସ୍ସ ୱା ୱଡ୍ଢିତତ୍ତା ଭାୱିତକାଯୋ। ଭାୱିତସୀଲୋତି ୱଡ୍ଢିତସୀଲୋ। ସେସପଦଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରଭାୱନାଯ ୱା ଭାୱିତକାଯୋ। ଏତେନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରସୀଲଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଭାୱିତସୀଲୋତି ଇମିନା ସେସାନି ତୀଣି ସୀଲାନି। ଅପରିତ୍ତୋତି ନ ପରିତ୍ତଗୁଣୋ। ମହତ୍ତୋତି ଅତ୍ତଭାୱେ ପରିତ୍ତେପି ଗୁଣମହନ୍ତତାଯ ମହତ୍ତୋ। ଅପ୍ପମାଣୱିହାରୀତି ଖୀଣାସୱସ୍ସେତଂ ନାମମେୱ। ସୋ ହି ପମାଣକରାନଂ ରାଗାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ଅପ୍ପମାଣୱିହାରୀ ନାମ।

ପରିତ୍ତେତି ଖୁଦ୍ଦକେ। ଉଦକମଲ୍ଲକେତି ଉଦକସରାୱେ। ଓରବ୍ଭିକୋତି ଉରବ୍ଭସାମିକୋ। ଉରବ୍ଭଘାତକୋତି ସୂନକାରୋ। ଜାପେତୁଂ ୱାତି ଧନଜାନିଯା ଜାପେତୁଂ। ଝାପେତୁନ୍ତିପି ପାଠୋ, ଅଯମେୱତ୍ଥୋ। ଯଥାପଚ୍ଚଯଂ ୱା କାତୁନ୍ତି ଯଥା ଇଚ୍ଛତି, ତଥା କାତୁଂ। ଉରବ୍ଭଧନନ୍ତି ଏଳକଅଗ୍ଘନକମୂଲଂ। ସୋ ପନସ୍ସ ସଚେ ଇଚ୍ଛତି, ଦେତି। ନୋ ଚେ ଇଚ୍ଛତି, ଗୀୱାଯଂ ଗହେତ୍ୱା ନିକ୍କଡ୍ଢାପେତି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସୁତ୍ତେ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟଂ କଥିତନ୍ତି।

୧୦। ପଂସୁଧୋୱକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୨। ଦସମେ ଧୋୱତୀତି ୱିକ୍ଖାଲେତି। ସନ୍ଧୋୱତୀତି ସୁଟ୍ଠୁ ଧୋୱତି, ପୁନପ୍ପୁନଂ ଧୋୱତି। ନିଦ୍ଧୋୱତୀତି ନିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଧୋୱତି। ଅନିଦ୍ଧନ୍ତକସାୱନ୍ତି ଅନୀହତଦୋସଂ ଅନପନୀତକସାୱଂ। ପଭଙ୍ଗୁନ୍ତି ପଭିଜ୍ଜନସଭାୱଂ, ଅଧିକରଣୀଯଂ ଠପେତ୍ୱା ମୁଟ୍ଠିକାଯ ପହଟମତ୍ତଂ ଭିଜ୍ଜତି। ପଚ୍ଚିକାଯାତି ସୁୱଣ୍ଣପଚ୍ଚିକାଯ। ଗୀୱେଯ୍ୟକେତି ଗୀୱାଲଙ୍କାରେ।

ଅଧିଚିତ୍ତନ୍ତି ସମଥୱିପସ୍ସନାଚିତ୍ତଂ। ଅନୁଯୁତ୍ତସ୍ସାତି ଭାୱେନ୍ତସ୍ସ। ସଚେତସୋତି ଚିତ୍ତସମ୍ପନ୍ନୋ। ଦକ୍ଖଜାତିକୋତି ପଣ୍ଡିତଜାତିକୋ। କାମୱିତକ୍କାଦୀସୁ

କାମେ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ୱିତକ୍କୋ କାମୱିତକ୍କୋ। ବ୍ୟାପାଦୱିହିଂସସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱିତକ୍କା ବ୍ୟାପାଦୱିହିଂସୱିତକ୍କା ନାମ। ଞାତିୱିତକ୍କାଦୀସୁ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଞାତକା ବହୂ ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତା’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ଞାତକେ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ୱିତକ୍କୋ ଞାତିୱିତକ୍କୋ। ‘‘ଅସୁକୋ ଜନପଦୋ ଖେମୋ ସୁଭିକ୍ଖୋ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ଜନପଦମାରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ୱିତକ୍କୋ ଜନପଦୱିତକ୍କୋ। ‘‘ଅହୋ ୱତ ମଂ ପରେ ନ ଅୱଜାନେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ୱିତକ୍କୋ ଅନୱଞ୍ଞତ୍ତିପଟିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ ନାମ। ଧମ୍ମୱିତକ୍କାୱସିସ୍ସନ୍ତୀତି ଧମ୍ମୱିତକ୍କା ନାମ ଦସୱିପସ୍ସନୁପକ୍କିଲେସୱିତକ୍କା। ସୋ ହୋତି ସମାଧି ନ ଚେୱ ସନ୍ତୋତି ସୋ ଅୱସିଟ୍ଠଧମ୍ମୱିତକ୍କୋ ୱିପସ୍ସନାସମାଧି ଅପ୍ପଟିପସ୍ସଦ୍ଧକିଲେସତ୍ତା ସନ୍ତୋ ନ ହୋତି। ନ ପଣୀତୋତି ନ ଅତପ୍ପକୋ। ନପ୍ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିଲଦ୍ଧୋତି ନ କିଲେସପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିଯା ଲଦ୍ଧୋ। ନ ଏକୋଦିଭାୱାଧିଗତୋତି ନ ଏକଗ୍ଗଭାୱପ୍ପତ୍ତୋ। ସସଙ୍ଖାରନିଗ୍ଗଯ୍ହୱାରିତଗତୋତି ସସଙ୍ଖାରେନ ସପ୍ପଯୋଗେନ କିଲେସେ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ୱାରେତ୍ୱା ୱାରିତୋ, ନ କିଲେସାନଂ ଛିନ୍ନନ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, କିଲେସେ ପନ ୱାରେତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନୋ।

ହୋତିସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଯୋତି ଏତ୍ଥ ସମଯୋ ନାମ ଉତୁସପ୍ପାଯଂ ଆହାରସପ୍ପାଯଂ ସେନାସନସପ୍ପାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲସପ୍ପାଯଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନସପ୍ପାଯନ୍ତି ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସପ୍ପାଯାନଂ ପଟିଲାଭକାଲୋ। ଯଂ ତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ତଂ ୱିପସ୍ସନାଚିତ୍ତଂ। ଅଜ୍ଝତ୍ତଂଯେୱ ସନ୍ତିଟ୍ଠତୀତି ଅତ୍ତନିଯେୱ ତିଟ୍ଠତି। ନିଯକଜ୍ଝତ୍ତଞ୍ହି ଇଧ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ନାମ। ଗୋଚରଜ୍ଝତ୍ତମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ପୁଥୁତ୍ତାରମ୍ମଣଂ ପହାଯ ଏକସ୍ମିଂ ନିବ୍ବାନଗୋଚରେଯେୱ ତିଟ୍ଠତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସନ୍ନିସୀଦତୀତି ସୁଟ୍ଠୁ ନିସୀଦତି। ଏକୋଦି ହୋତୀତି ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି। ସମାଧିଯତୀତି ସମ୍ମା ଆଧିଯତି। ସନ୍ତୋତିଆଦୀସୁ ପଚ୍ଚନୀକକିଲେସୱୂପସମେନ ସନ୍ତୋ। ଅତପ୍ପକଟ୍ଠେନ ପଣୀତୋ। କିଲେସପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିଯା ଲଦ୍ଧତ୍ତା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧଲଦ୍ଧୋ। ଏକଗ୍ଗଭାୱଂ ଗତତ୍ତା ଏକୋଦିଭାୱାଧିଗତୋ। କିଲେସାନଂ ଛିନ୍ନନ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ନ ସପ୍ପଯୋଗେନ କିଲେସେ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ୱାରେତ୍ୱା ୱାରିତୋତି ନ ସସଙ୍ଖାରନିଗ୍ଗଯ୍ହୱାରିତଗତୋ। ଏତ୍ତାୱତା ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ନାମ ହୋତି।

ଇଦାନି ଖୀଣାସୱସ୍ସ ସତୋ ଅଭିଞ୍ଞାପଟିପଦଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଯସ୍ସ ଯସ୍ସ ଚାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକରଣୀଯସ୍ସାତି ଅଭିଜାନିତ୍ୱା ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କାତବ୍ବସ୍ସ। ସତି ସତିଆଯତନେତି ପୁବ୍ବହେତୁସଙ୍ଖାତେ ଚେୱ ଇଦାନି ଚ ପଟିଲଦ୍ଧବ୍ବେ ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକଜ୍ଝାନାଦିଭେଦେ ଚ ସତି ସତିକାରଣେ। ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ଅଯଂ ଅଭିଞ୍ଞାକଥା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି॰ ୨।୩୬୫ ଆଦଯୋ) ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ଆସୱାନଂ ଖଯାତିଆଦି ଚେତ୍ଥ ଫଲସମାପତ୍ତିୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୧୧। ନିମିତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୩। ଏକାଦସମେପି ଅଧିଚିତ୍ତଂ ସମଥୱିପସ୍ସନାଚିତ୍ତମେୱ। ତୀଣି ନିମିତ୍ତାନୀତି ତୀଣି କାରଣାନି। କାଲେନ କାଲନ୍ତି କାଲେ କାଲେ, ଯୁତ୍ତକାଲେତି ଅତ୍ଥୋ। କାଲେନ କାଲଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତଂ ମନସିକାତବ୍ବନ୍ତିଆଦୀସୁ ତଂ ତଂ କାଲଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଏକଗ୍ଗତାଯ ଯୁତ୍ତକାଲେ ଏକଗ୍ଗତା ମନସିକାତବ୍ବା। ଏକଗ୍ଗତା ହି ଇଧ ସମାଧିନିମିତ୍ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ର ୱଚନତ୍ଥୋ – ସମାଧିଯେୱ ନିମିତ୍ତଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତଂ। ସେସପଦଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ପଗ୍ଗହୋତି ପନ ୱୀରିଯସ୍ସ ନାମଂ, ଉପେକ୍ଖାତି ମଜ୍ଝତ୍ତଭାୱସ୍ସ। ତସ୍ମା ୱୀରିଯସ୍ସ ଯୁତ୍ତକାଲେ ୱୀରିଯଂ ମନସିକାତବ୍ବଂ, ମଜ୍ଝତ୍ତଭାୱସ୍ସ ଯୁତ୍ତକାଲେ ମଜ୍ଝତ୍ତଭାୱୋ ଠାତବ୍ବନ୍ତି। ଠାନଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ କୋସଜ୍ଜାଯ ସଂୱତ୍ତେଯ୍ୟାତି କାରଣଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯେନ ତଂ ଚିତ୍ତଂ କୋସଜ୍ଜଭାୱେ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ। ଇତରେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଉପେକ୍ଖାନିମିତ୍ତଂଯେୱ ମନସି କରେଯ୍ୟାତି ଏତ୍ଥ ଚ ଞାଣଜୱଂ ଉପେକ୍ଖେଯ୍ୟାତି ଅଯମତ୍ଥୋ। ଆସୱାନଂ ଖଯାଯାତି ଅରହତ୍ତଫଲତ୍ଥାଯ।

ଉକ୍କଂ ବନ୍ଧେଯ୍ୟାତି ଅଙ୍ଗାରକପଲ୍ଲଂ ସଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ଆଲିମ୍ପେଯ୍ୟାତି ତତ୍ଥ ଅଙ୍ଗାରେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ଦତ୍ୱା ନାଳିକାଯ ଧମନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିଂ ଗାହାପେଯ୍ୟ। ଉକ୍କାମୁଖେ ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟାତି ଅଙ୍ଗାରେ ୱିଯୂହିତ୍ୱା ଅଙ୍ଗାରମତ୍ଥକେ ୱା ଠପେଯ୍ୟ, ମୂସାଯ ୱା ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟ। ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖତୀତି ପକ୍କାପକ୍କଭାୱଂ ଉପଧାରେତି।

ସମ୍ମା ସମାଧିଯତି ଆସୱାନଂ ଖଯାଯାତି ଅରହତ୍ତଫଲତ୍ଥାଯ ସମ୍ମା ଠପୀଯତି। ଏତ୍ତାୱତା ହି ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦସ୍ସିତୋ। ଇଦାନି ତସ୍ସ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପଟିପଦଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଯସ୍ସ ଯସ୍ସ ଚାତିଆଦିମାହ। ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଲୋଣକପଲ୍ଲୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ଦୁତିଯପଣ୍ଣାସକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

୩। ତତିଯପଣ୍ଣାସକଂ

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୧୧) ୧। ସମ୍ବୋଧିୱଗ୍ଗୋ

୧। ପୁବ୍ବେୱସମ୍ବୋଧସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୪। ତତିଯସ୍ସ ପଠମେ ପୁବ୍ବେୱ ସମ୍ବୋଧାତି ସମ୍ବୋଧିତୋ ପୁବ୍ବେୱ, ଅରିଯମଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତିତୋ ଅପରଭାଗେଯେୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସାତି ଅପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧଚତୁସଚ୍ଚସ୍ସ। ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋତି ବୁଜ୍ଝନକସତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋ, ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଧିଗନ୍ତୁଂ ଆରଭନ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋ, ସମ୍ବୋଧିଯା ୱା ସତ୍ତସ୍ସେୱ ଲଗ୍ଗସ୍ସେୱ ସତୋ। ଦୀପଙ୍କରସ୍ସ ହି ଭଗୱତୋ ପାଦମୂଲେ ଅଟ୍ଠଧମ୍ମସମୋଧାନେନ ଅଭିନୀହାରସମିଦ୍ଧିତୋ ପଭୁତି ତଥାଗତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ସତ୍ତୋ ଲଗ୍ଗୋ ''ପତ୍ତବ୍ବା ମଯା ଏସା''ତି ତଦଧିଗମାଯ ପରକ୍କମଂ ଅମୁଞ୍ଚନ୍ତୋଯେୱ ଆଗତୋ, ତସ୍ମା ବୋଧିସତ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। କୋ ନୁ ଖୋତି କତମୋ ନୁ ଖୋ। ଲୋକୋତି ସଙ୍ଖାରଲୋକୋ। ଅସ୍ସାଦୋତି ମଧୁରାକାରୋ। ଆଦୀନୱୋତି ଅନଭିନନ୍ଦିତବ୍ବାକାରୋ। ତସ୍ସ ମଯ୍ହନ୍ତି ତସ୍ସ ଏୱଂ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋ ମଯ୍ହଂ। ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନନ୍ତି ନିବ୍ବାନଂ ଆଗମ୍ମ ଆରବ୍ଭ ପଟିଚ୍ଚ ଛନ୍ଦରାଗୋ ୱିନଯଂ ଗଚ୍ଛତି ପହୀଯତି, ତସ୍ମା ନିବ୍ବାନଂ ''ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଦଂ ଲୋକନିସ୍ସରଣନ୍ତି ଇଦଂ ନିବ୍ବାନଂ ଲୋକତୋ ନିସ୍ସଟତ୍ତା ଲୋକନିସ୍ସରଣନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯାୱକୀୱନ୍ତି ଯତ୍ତକଂ ପମାଣଂ କାଲଂ। ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିନ୍ତି ଅଭିୱିସିଟ୍ଠେନ ଅରିଯମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣେନ ଅଞ୍ଞାସିଂ। ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ଦସ୍ସନନ୍ତି ଦ୍ୱୀହିପି ପଦେହି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞ୍ଞାଣଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

୨। ପଠମଅସ୍ସାଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୫। ଦୁତିଯେ ଅସ୍ସାଦପରିଯେସନଂ ଅଚରିନ୍ତି ଅସ୍ସାଦପରିଯେସନତ୍ଥାଯ ଅଚରିଂ। କୁତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି? ସୁମେଧକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ। ପଞ୍ଞାଯାତି ସହୱିପସ୍ସନାଯ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ। ସୁଦିଟ୍ଠୋତି ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧୋ। ଇମିନା ଉପାଯେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତିଯଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱ।

୪। ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୭। ଚତୁତ୍ଥେ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥନ୍ତି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଅରିଯଫଲଂ। ଇତରଂ ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ସାମଞ୍ଞତ୍ଥେନ ୱା ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା, ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥେନ ଚତ୍ତାରି ଫଲାନି। ଇମେସୁ ପନ ଚତୂସୁପି ସୁତ୍ତେସୁ ଖନ୍ଧଲୋକୋୱ କଥିତୋ।

୫। ରୁଣ୍ଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୮। ପଞ୍ଚମଂ ଅଦ୍ଧୁପ୍ପତ୍ତିଯା ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ। କତରାଯ ଅଦ୍ଧୁପ୍ପତ୍ତିଯା? ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯାନଂ ଅନାଚାରେ। ତେ କିର ଗାଯନ୍ତା ନଚ୍ଚନ୍ତା ହସନ୍ତା ୱିଚରିଂସୁ। ଭିକ୍ଖୂ ଦସବଲସ୍ସ ଆରୋଚଯିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ତେସଂ ଓୱାଦତ୍ଥାଯ ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଆରଭି। ତତ୍ଥ ରୁଣ୍ଣନ୍ତି ରୋଦିତଂ। ଉମ୍ମତ୍ତକନ୍ତି ଉମ୍ମତ୍ତକକିରିଯା। କୋମାରକନ୍ତି କୁମାରକେହି କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ। ଦନ୍ତୱିଦଂସକହସିତନ୍ତି ଦନ୍ତେ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପାଣିଂ ପହରନ୍ତାନଂ ମହାସଦ୍ଦେନ ହସିତଂ। ସେତୁଘାତୋ ଗୀତେତି ଗୀତେ ୱୋ ପଚ୍ଚଯଘାତୋ ହୋତୁ, ସହେତୁକଂ ଗୀତଂ ପଜହଥାତି ଦୀପେତି। ନଚ୍ଚେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଲନ୍ତି ଯୁତ୍ତଂ। ଧମ୍ମପ୍ପମୋଦିତାନଂ ସତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଧମ୍ମୋ ୱୁଚ୍ଚତି କାରଣଂ, କେନଚିଦେୱ କାରଣେନ ପମୁଦିତାନଂ ସନ୍ତାନଂ। ସିତଂ ସିତମତ୍ତାଯାତି ତସ୍ମିଂ ସିତକାରଣେ ସତି ଯଂ ସିତଂ କରୋଥ, ତଂ ୱୋ ସିତମତ୍ତାଯ ଅଗ୍ଗଦନ୍ତେ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପହଟ୍ଠାକାରମତ୍ତଦସ୍ସନାଯଯେୱ ଯୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୬। ଅତିତ୍ତିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୯। ଛଟ୍ଠେ ସୋପ୍ପସ୍ସାତି ନିଦ୍ଦାଯ। ପଟିସେୱନାଯ ନତ୍ଥି ତିତ୍ତୀତି ଯଥା ଯଥା ପଟିସେୱତି, ତଥା ତଥା ରୁଚ୍ଚତିଯେୱାତି ତିତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥି। ସେସପଦଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସଚେ ହି ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ସୁରା ଭୱେଯ୍ଯ, ସୁରାସୋଣ୍ଡୋ ଚ ମଚ୍ଛୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତେଯ୍ଯ, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ଚରନ୍ତସ୍ସାପି ସଯନ୍ତସ୍ସାପି ତିତ୍ତି ନାମ ନ ଭୱେଯ୍ଯ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ୱଟ୍ଟମେୱ କଥିତଂ।

୭। ଅରକ୍ଖିତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୦। ସତ୍ତମେ ଅୱସ୍ସୁତଂ ହୋତୀତି ତିନ୍ତଂ ହୋତି। ନ ଭଦ୍ଦକଂ ମରଣଂ ହୋତୀତି ଅପାଯେ ପଟିସନ୍ଧିପଚ୍ଚଯତାଯ ନ ଲଦ୍ଧକଂ ହୋତି। କାଲକିରିଯାତି

ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ସୁକ୍କପକ୍ଖେ ସଗ୍ଗେ ପଟିସନ୍ଧିପଚ୍ଚଯତାଯ ଭଦ୍ଦକଂ ହୋତି ଲଦ୍ଧକଂ। ତଂ ପନ ଏକନ୍ତେନ ସୋତାପନ୍ନାଦୀନଂ ତିଣ୍ଣଂ ଅରିଯସାୱକାନଂଯେୱ ୱଟ୍ଟତି। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

୮। ବ୍ଯାପନ୍ନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୧। ଅଟ୍ଠମେ ବ୍ଯାପନ୍ନନ୍ତି ପକତିଭାୱଂ ଜହିତ୍ୱା ଠିତଂ। ସେସଂ ପୁରିମସୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

୯। ପଠମନିଦାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୨। ନୱମେ ନିଦାନାନୀତି କାରଣାନି। କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯାତି ୱଟ୍ଟଗାମିକମ୍ମାନଂ ପିଣ୍ଡକରଣତ୍ଥାଯ। ଲୋଭପକତନ୍ତି ଲୋଭେନ ପକତଂ। ସାୱଜ୍ଜନ୍ତି ସଦୋସଂ। ତଂ କମ୍ମଂ କମ୍ମସମୁଦଯାଯ ସଂୱତ୍ତତୀତି ତଂ କମ୍ମଂ ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ୱଟ୍ଟଗାମିକମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯ ପିଣ୍ଡକରଣତ୍ଥାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ନ ତଂ କମ୍ମଂ କମ୍ମନିରୋଧାଯାତି ତଂ ପନ କମ୍ମଂ ୱଟ୍ଟଗାମିକମ୍ମାନଂ ନିରୋଧତ୍ଥାଯ ନ ସଂୱତ୍ତତି। ସୁକ୍କପକ୍ଖେ କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯାତି ୱିୱଟ୍ଟଗାମିକମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯତ୍ଥାଯ। ଇମିନା ନଯେନ ସଙ୍କଂ ଅତ୍ଥତୋ ୱେଦିତଙ୍କଂ।

୧୦। ଦୁତିଯନିଦାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୩। ଦସମେ କମ୍ମାନନ୍ତି ୱଟ୍ଟଗାମିକମ୍ମାନମେୱ। ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେତି ଛନ୍ଦରାଗସ୍ସ କାରଣଭୂତେ। ଆରବ୍ଭାତି ଆଗମ୍ମ ସନ୍ଧାଯ ପଟିଚ୍ଚ। ଛନ୍ଦୋତି ତଣ୍ହାଛନ୍ଦୋ। ଯୋ ଚେତସୋ ସାରାଗୋତି ଯୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ରାଗୋ ରଜ୍ଜନା ରଜ୍ଜିତତ୍ତଂ, ଏତମହଂ ସଂଯୋଜନଂ ୱଦାମି, ବନ୍ଧନଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁକ୍କପକ୍ଖେ କମ୍ମାନନ୍ତି ୱିୱଟ୍ଟଗାମିକମ୍ମାନଂ। ତଦଭିନିୱତ୍ତେତୀତି ତଂ ଅଭିନିୱତ୍ତେତି। ଯଦା ୱା ତେନ ୱିପାକୋ ଞାତୋ ହୋତି ୱିଦିତୋ, ତଦା ତେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ତଞ୍ଚ ୱିପାକଂ ଅଭିନିୱତ୍ତେତି। ଇମିନା ଚ ପଦେନ ୱିପସ୍ସନା କଥିତା, ତଦଭିନିୱତ୍ତେତ୍ୱାତି ଇମିନା ମଗ୍ଗୋ। ଚେତସା ଅଭିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱାତି ଇମିନା ଚ ମଗ୍ଗୋୱ। ପଞ୍ଞାଯ ଅତିୱିଜ୍ଝ ପସ୍ସତୀତି ସହ ୱିପସ୍ସନାଯ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ନିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପସ୍ସତି। ଏୱଂ ସଙ୍କତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତଙ୍କୋ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସୁତ୍ତେ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟଂ କଥିତନ୍ତି।

ସମ୍ବୋଧୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

(୧୨) ୨। ଆପାଯିକୱଗ୍ଗୋ

୧। ଆପାୟିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୪। ଦୁତିଯସ୍ସ ପଠମେ ଅପାଯଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତୀତି ଆପାଯିକା। ନିରଯଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତୀତି ନେରଯିକା। ଇଦମପ୍ପହାଯାତି ଇଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚାରିପଟିଞ୍ଞତାଦିଂ ପାପଧମ୍ମଉଯଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା। ବ୍ରହ୍ମଚାରିପଟିଞ୍ଞୋତି ବ୍ରହ୍ମଚାରିପଟିରୂପକୋ, ତେସଂ ୱା ଆକପ୍ପଂ ଅୱିଜହନେନ ''ଅହମ୍ପି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ''ତି ଏୱଂପଟିଞ୍ଞୋ। ଅନୁଦ୍ଧଂସେତୀତି ଅକ୍କୋସତି ପରିଭାସତି ଚୋଦେତି। ନତ୍ଥି କାମେସୁ ଦୋସୋତି କିଲେସକାମେନ ୱତ୍ଥୁକାମେ ସେୱନ୍ତସ୍ସ ନତ୍ଥି ଦୋସୋ। ପାତବ୍ୟତନ୍ତି ପିୱିତବ୍ବତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବତଂ ନିରାସଙ୍କେନ ଚିତ୍ତେନ ପିପାସିତସ୍ସ ପାନୀଯପିୱନସଦିସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବତଂ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ୱଟ୍ଟମେୱ କଥିତଂ।

୨। ଦୁଲ୍ଲଭସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୫। ଦୁତିଯେ କତଞ୍ଞୂ କତୱେଦୀତି ''ଇମିନା ମଯ୍ହଂ କତ''ନ୍ତି ତେନ କତକମ୍ମଂ ଞତ୍ୱା ୱିଦିତଂ ପାକଟଂ କତ୍ୱା ପଟିକରଣକପୁଗ୍ଗଲୋ।

୩। ଅପ୍ପମେଯ୍ୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୬। ତତିଯେ ସୁଖେନ ମେତବ୍ବୋତି ସୁପ୍ପମେଯ୍ୟୋ। ଦୁକ୍ଖେନ ମେତବ୍ବୋତି ଦୁପ୍ପମେଯ୍ୟୋ। ପମେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀତି ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ। ଉନ୍ନଳୋତି ଉଗ୍ଗତନଳୋ, ତୁଚ୍ଛମାନଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଚପଲୋତି ପତ୍ତମଣ୍ଡନାଦିନା ଚାପଲ୍ଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ମୁଖରୋତି ମୁଖଖରୋ। ୱିକିଣ୍ଣୱାଚୋତି ଅସଞ୍ଞତୱଚନୋ। ଅସମାହିତୋତି ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାରହିତୋ। ୱିବ୍ଭନ୍ତଚିତ୍ତୋତି ଭନ୍ତଚିତ୍ତୋ ଭନ୍ତଗାୱିଭନ୍ତମିଗସପ୍ପଟିଭାଗୋ। ପାକତିନ୍ଦ୍ରିଯୋତି ୱିୱଟିନ୍ଦ୍ରିଯୋ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

୪। ଆନେଞ୍ଜସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୭। ଚତୁତ୍ଥେ ତଦସ୍ସାଦେତୀତି ତଂ ଝାନଂ ଅସ୍ସାଦେତି। ତଂ ନିକାମେତୀତି ତଦେୱ ପତ୍ଥେତି। ତେନ ଚ ୱିତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ତେନ ଝାନେନ ତୁଟ୍ଠିଂ ଆପଜ୍ଜତି। ତତ୍ର ଠିତୋତି ତସ୍ମିଂ ଝାନେ ଠିତୋ। ତଦଧିମୁତ୍ତୋତି ତତ୍ଥେୱ ଅଧିମୁତ୍ତୋ। ତବ୍ବହୁଲୱିହାରୀତି ତେନ ବହୁଲଂ ୱିହରନ୍ତୋ। ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀତି ସହଭାୱଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମିଂ ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ । ନିରଯମ୍ପି ଗଚ୍ଛତୀତିଆଦି ନିରଯାଦୀହି ଅୱିପ୍ପମୁତ୍ତତ୍ତା ଅପରପରିଯାଯୱସେନ ତତ୍ଥ ଗମନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ତସ୍ସ ଉପଚାରଜ୍ଝାନତୋ ବଲୱତରଂ ଅକୁସଲଂ ଅତ୍ଥି, ଯେନ ଅନନ୍ତରଂ ଅପାଯେ ନିବ୍ବତ୍ତେଯ୍ୟ। ଭଗୱତୋ ପନ ସାୱକୋତି ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମିଅନାଗାମୀନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ। ତସ୍ମିଂଯେୱ ଭୱେତି ତତ୍ଥେୱ ଅରୂପଭୱେ। ପରିନିବ୍ବାଯତୀତି ଅପ୍ପଚ୍ଚଯପରିନିବ୍ବାନେନ ପରିନିବ୍ବାଯତି। ଅଧିପ୍ପଯାସୋତି ଅଧିକପ୍ପଯୋଗୋ। ସେସମେତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସୁତ୍ତେ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଉପପତ୍ତିଟ୍ଠାନଂ କଥିତଂ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ତଦେୱ ଉପପତ୍ତିଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ୱିପସ୍ସନାପାଦକଟ୍ଠାନଞ୍ଚ କଥିତଂ।

୫। ୱିପତ୍ତିସମ୍ପଦାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୮। ପଞ୍ଚମେ ସୀଲୱିପତ୍ତୀତି ସୀଲସ୍ସ ୱିପନ୍ନାକାରୋ। ସେସଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନନ୍ତି ଦିନ୍ନସ୍ସ ଫଲାଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ଯିଟ୍ଠଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମହାଯୋଗୋ। ହୁତନ୍ତି ପହେଣକସକ୍କାରୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତମ୍ପି ଉଭଯଂ ଫଲାଭାୱମେୱ ସନ୍ଧାଯ ପଟିକ୍ଖିପତି। ସୁକତଦୁକ୍କଟାନନ୍ତି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ, କୁସଲାକୁସଲାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଫଲଂ ୱିପାକୋତି ଯଂ ଫଲନ୍ତି ୱା ୱିପାକୋତି ୱା ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ନତ୍ଥୀତି ୱଦତି। ନତ୍ଥି ଅଯଂ ଲୋକୋତି ପରଲୋକେ ଠିତସ୍ସ ଅଯଂ ଲୋକୋ ନତ୍ଥି, ନତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋତି ଇଧ ଲୋକେ ଠିତସ୍ସାପି ପରଲୋକୋ ନତ୍ଥି, ସବ୍ବେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ନତ୍ଥି ମାତା ନତ୍ଥି ପିତାତି ତେସୁ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିମିଚ୍ଛାପଟିପତ୍ତୀନଂ ଫଲାଭାୱୱସେନ ୱଦତି। ନତ୍ଥି ସତ୍ତା ଓପପାତିକାତି ଚୱିତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସତ୍ତା ନାମ ନତ୍ଥୀତି ୱଦତି। ସମ୍ପଦାତି ପାରିପୂରିଯୋ। ସୀଲସମ୍ପଦାତି ସୀଲସ୍ସ ପରିପୁଣ୍ଣଅୱେକଲ୍ଲଭାୱୋ। ସେସଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅତ୍ଥି ଦିନ୍ନନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତପଟିପକ୍ଖନଯେନ ଗହେତବ୍ବଂ।

୬। ଅପଣ୍ଣକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୯। ଛଟ୍ଠେ ଅପଣ୍ଣକୋ ମଣୀତି ଛହି ତଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପାସକୋ। ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗନ୍ତି ଚାତୁମହାରାଜିକାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ସୀଲଞ୍ଚ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଚାତି ଉଭଯମ୍ପି ମିସ୍ସକଂ କଥିତଂ। ସତ୍ତମଂ ଉତ୍ତାନମେୱ।

୮। ପଠମସୋଚେଯ୍ୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୧। ଅଟ୍ଠମେ ସୋଚେଯ୍ୟାନୀତି ସୁଚିଭାୱା। କାଯସୋଚେଯ୍ୟନ୍ତି କାଯଦ୍ୱାରେ ସୁଚିଭାୱୋ। ସେସଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଇମେସୁ ପନ ପଟିପାଟିଯା ଚତୂସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ଅଗାରିକପଟିପଦା କଥିତା। ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମୀନମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି।

୯। ଦୁତିଯସୋଚେଯ୍ୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୨। ନୱମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତନ୍ତି ନିଯକଜ୍ଝତ୍ତଂ। କାମଚ୍ଛନ୍ଦନ୍ତି କାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀୱରଣଂ। ବ୍ୟାପାଦାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସେସମେତ୍ଥ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଗାଥାଯ ପନ କାଯସୁଚିନ୍ତି କାଯଦ୍ୱାରେ ସୁଚିଂ, କାଯେନ ୱା ସୁଚିଂ। ସେସଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ନିନ୍ହାତପାପକନ୍ତି ସବ୍ବେ ପାପେ ନିନ୍ହାପେତ୍ୱା ଧୋୱିତ୍ୱା ଠିତଂ। ଇମିନା ସୁତ୍ତେନପି ଗାଥାଯପି ଖୀଣାସୱୋୱ କଥିତୋତି।

୧୦। ମୋନେଯ୍ୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୩। ଦସମେ ମୋନେଯ୍ୟାନୀତି ମୁନିଭାୱା। କାଯମୋନେଯ୍ୟନ୍ତି କାଯଦ୍ୱାରେ ମୁନିଭାୱୋ ସାଧୁଭାୱୋ ପଣ୍ଡିତଭାୱୋ। ସେସଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯମୋନେଯ୍ୟନ୍ତି ଇଦଂ ତିୱିଧକାଯଦୁଚ୍ଚରିତପ୍ପହାନଂ କାଯମୋନେଯ୍ୟଂ ନାମ। ଅପିଚ ତିୱିଧଂ କାଯସୁଚରିତମ୍ପି କାଯମୋନେଯ୍ୟଂ, ତଥା କାଯାରମ୍ମଣଂ ଞାଣଂ କାଯମୋନେଯ୍ୟଂ, କାଯପରିଞ୍ଞା କାଯମୋନେଯ୍ୟଂ, ପରିଞ୍ଞାସହଗତୋ ମଗ୍ଗୋ କାଯମୋନେଯ୍ୟଂ, କାଯେ ଛନ୍ଦରାଗସ୍ସ ପହାନଂ କାଯମୋନେଯ୍ୟଂ, କାଯସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସମାପତ୍ତି କାଯମୋନେଯ୍ୟଂ। ୱଚୀମୋନେଯ୍ୟେପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱିସେସୋ – ଯଥା ଇଧ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସମାପତ୍ତି, ଏୱଂ ତତ୍ଥ ୱଚୀସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନସମାପତ୍ତି ୱଚୀମୋନେଯ୍ୟନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ମନୋମୋନେଯ୍ୟମ୍ପି ଇମିନାୱ ନଯେନ ଅତ୍ଥଂ ଞତ୍ୱା ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧସମାପତ୍ତି ମନୋମୋନେଯ୍ୟନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। କାଯମୁନିନ୍ତି କାଯଦ୍ୱାରେ ମୁନିଂ ଉତ୍ତମଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ, କାଯେନ ୱା ମୁନିଂ। ସେସଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସବ୍ବପ୍ପହାଯିନନ୍ତି ଖୀଣାସୱଂ। ଖୀଣାସୱୋ ହି ସବ୍ବପ୍ପହାଯୀ ନାମାତି।

ଆପାଯିକୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୧୩) ୩। କୁସିନାରୱଗ୍ଗୋ

୧। କୁସିନାରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୪। ତତିଯସ୍ସ ପଠମେ କୁସିନାରାଯନ୍ତି ଏୱଂନାମକେ ନଗରେ। ବଲିହରଣେ ୱନସଣ୍ଡେତି ଏୱଂନାମକେ ୱନସଣ୍ଡେ। ତତ୍ଥ କିର ଭୂତବଲିକରଣତ୍ଥଂ ବଲିଂ ହରନ୍ତି, ତସ୍ମା ବଲିହରଣନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଆକଙ୍ଖମାନୋତି ଇଚ୍ଛମାନୋ। ସହତ୍ଥାତି ସହତ୍ଥେନ। ସମ୍ପୱାରେତୀତି ଅଲଂ ଅଲନ୍ତି ୱାଚାଯ ଚେୱ ହତ୍ଥୱିକାରେନ ଚ ପଟିକ୍ଖିପାପେତି। ସାଧୁ ୱତ ମାଯନ୍ତି ସାଧୁ ୱତ ମଂ ଅଯଂ। ଗଥିତୋତି ତଣ୍ହାଗେଧେନ ଗଥିତୋ। ମୁଚ୍ଛିତୋତି ତଣ୍ହାମୁଚ୍ଛନାଯଯେୱ ମୁଚ୍ଛିତୋ। ଅଜ୍ଝୋପନ୍ନୋତି ତଣ୍ହାଯ ଗିଲିତ୍ୱା ପରିନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ପୱତ୍ତୋ। ଅନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞୋତି ଛନ୍ଦରାଗଂ ପହାଯ ସଂକଡ୍ଢିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞୋ ନାମ ହୋତି, ଅଯଂ ନ ତାଦିସୋ, ସଚ୍ଛନ୍ଦରାଗୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତୀତି ଅନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞୋ। ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ ୱୁତ୍ତୱିପରିଯାଯେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କାଦଯୋ ପନେତ୍ଥ ମିସ୍ସକା କଥିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

୨। ଭଣ୍ଡନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୫। ଦୁତିଯେ ପଜହିଂସୂତି ପଜହନ୍ତି। ବହୁଲମକଂସୂତି ପୁନପ୍ପୁନଂ କରୋନ୍ତି। ଇଧାପି ତଯୋ ୱିତକ୍କା ମିସ୍ସକାୱ କଥିତା।

୩। ଗୋତମକଚେତିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୬। ତତିଯେ ଗୋତମକେ ଚେତିଯେତି ଗୋତମକଯକ୍ଖସ୍ସ ଭୱନେ। ତଥାଗତୋ ହି ପଠମବୋଧିଯଂ ୱୀସତି ୱସ୍ସାନି କଦାଚି ଚାପାଲେ ଚେତିଯେ, କଦାଚି ସାରନ୍ଦଦେ, କଦାଚି ବହୁପୁତ୍ତେ, କଦାଚି ଗୋତମକେତି ଏୱଂ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଦେୱକୁଲେସୁଯେୱ ୱିହାସି। ଇମସ୍ମିଂ ପନ କାଲେ ୱେସାଲିଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଗୋତମକସ୍ସ ଯକ୍ଖସ୍ସ ଭୱନଟ୍ଠାନେ ୱିହାସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଗୋତମକେ ଚେତିଯେ''ତି। ଏତଦୱୋଚାତି ଏତଂ ''ଅଭିଞ୍ଞାଯାହ''ନ୍ତିଆଦିକଂ ସୁତ୍ତଂ ଅୱୋଚ।

ଇଦଞ୍ଚ ଭଗୱତା ସୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କତରଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯନ୍ତି? ମୂଲପରିଯାଯଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ (ମ। ନି। ୧।୧ ଆଦଯୋ)। ସମ୍ବହୁଲା କିର ବ୍ରାହ୍ମଣପବ୍ବଜିତା ଅତ୍ତନା ଉଗ୍ଗହିତବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ନିସ୍ସାଯ ଜାନନମଦଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଧମ୍ମସ୍ସୱନଗ୍ଗଂ ନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି – ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ କଥେନ୍ତୋ ଅମ୍ହେହି ଞାତମେୱ କଥେସ୍ସତି, ନୋ ଅଞ୍ଞାତ''ନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂ ତଥାଗତସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ମୁଖପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ମୂଲପରିଯାଯଂ ଦେସେସି। ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଦେସନାଯ ନେୱ ଆଗତଟ୍ଠାନଂ, ନ ଗତଟ୍ଠାନଂ ଅଦ୍ଦସଂସୁ। ଅପସ୍ସନ୍ତା ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ 'ମଯ୍ହଂ କଥା ନିଯ୍ୟାତୀ'ତି ମୁଖସମ୍ପତ୍ତମେୱ କଥେତୀ''ତି ଚିନ୍ତଯିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ମନଂ ଜାନିତ୍ୱା ଇମଂ ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଆରଭି।

ତତ୍ଥ ଅଭିଞ୍ଞାଯାତି ''ଇମେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା, ଦ୍ୱାଦସାଯତନାନି, ଅଟ୍ଠାରସ ଧାତୁଯୋ, ବାୱୀସତିନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି, ନୱ ହେତୂ, ସତ୍ତ ଫସ୍ସା, ସତ୍ତ ୱେଦନା, ସତ୍ତ ଚେତନା, ସତ୍ତ ସଞ୍ଞା, ସତ୍ତ ଚିତ୍ତାନୀ''ତି ଜାନିତ୍ୱା ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା, ତଥା – ''ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା''ତିଆଦିନା ନଯେନ ତେ ତେ ଧମ୍ମେ ଜାନିତ୍ୱା ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପଚ୍ଚକ୍ଖମେୱ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସନିଦାନନ୍ତି ସପ୍ପଚ୍ଚଯମେୱ କତ୍ୱା କଥେମି, ନୋ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଂ। ସପ୍ପାଟିହାରିଯନ୍ତି ପଚ୍ଚନୀକପଟିହରଣେନ ସପ୍ପାଟିହାରିଯମେୱ କତ୍ୱା କଥେମି, ନୋ ଅପ୍ପାଟିହାରିଯଂ। ଅଲଞ୍ଚ ପନ ୱୋତି ଯୁତ୍ତଞ୍ଚ ପନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତୁଟ୍ଠିଯାତି ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା, ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଧମ୍ମୋ, ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସଙ୍ଘୋ''ତି ତୀଣି ରତନାନି ଗୁଣତୋ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତାନଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଯୁତ୍ତମେୱ ତୁଟ୍ଠିଂ କାତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସପଦଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଅକମ୍ପିତ୍ଥାତି ଛହି ଆକାରେହି ଅକମ୍ପିତ୍ଥ। ଏୱରୂପୋ ହି ପଥୱିକମ୍ପୋ ବୋଧିମଣ୍ଡେପି ଅହୋସି। ବୋଧିସତ୍ତେ କିର ଦକ୍ଖିଣଦିସାଭାଗେନ ବୋଧିମଣ୍ଡଂ ଅଭିରୁଳ୍ହେ ଦକ୍ଖିଣଦିସାଭାଗୋ ହେଟ୍ଠା ଅୱୀଚିଂ ପାପୁଣନ୍ତୋ ୱିଯ ଅହୋସି, ଉତ୍ତରଭାଗୋ ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଭୱଗ୍ଗଂ ଅଭିହନନ୍ତୋ ୱିଯ। ପଚ୍ଛିମଦିସଂ ଗତେ ପଚ୍ଛିମଭାଗୋ ହେଟ୍ଠା ଅୱୀଚିଂ ପାପୁଣନ୍ତୋ ୱିଯ ଅହୋସି, ପାଚୀନଭାଗୋ ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଭୱଗ୍ଗଂ ଅଭିହନନ୍ତୋ ୱିଯ। ଉତ୍ତରଦିସଂ ଗତେ ଉତ୍ତରଦିସାଭାଗୋ ହେଟ୍ଠା ଅୱୀଚିଂ ପାପୁଣନ୍ତୋ ୱିଯ, ଦକ୍ଖିଣଦିସାଭାଗୋ ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଭୱଗ୍ଗଂ ଅଭିହନନ୍ତୋ ୱିଯ। ପାଚୀନଦିସଂ ଗତେ ପାଚୀନଦିସାଭାଗୋ ହେଟ୍ଠା ଅୱୀଚିଂ ପାପୁଣନ୍ତୋ ୱିଯ, ପଚ୍ଛିମଭାଗୋ ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଭୱଗ୍ଗଂ ଅଭିହନନ୍ତୋ ୱିଯ। ବୋଧିରୁକ୍ଖୋପି ସକିଂ ହେଟ୍ଠା ଅୱୀଚିଂ ପାପୁଣନ୍ତୋ ୱିଯ, ସକିଂ ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଭୱଗ୍ଗଂ ଅଭିହନନ୍ତୋ ୱିଯ। ତସ୍ମିମ୍ପି ଦିୱସେ ଏୱଂ ଛହି ଆକାରେହି ଚକ୍କୱାଳସହସ୍ସୀ ମହାପଥୱୀ ଅକମ୍ପିତ୍ଥ।

୪। ଭରଣ୍ଡୁକାଲାମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୭। ଚତୁତ୍ଥେ କେୱଲକପ୍ପନ୍ତି ସକଲକପ୍ପଂ। ଅନ୍ୱାହିଣ୍ଡନ୍ତୋତି ୱିଚରନ୍ତୋ। ନାଦ୍ଦସାତି କିଂ କାରଣା ନ ଅଦ୍ଦସ? ଅଯଂ କିର ଭରଣ୍ଡୁ କାଲାମୋ ସକ୍କାନଂ ଅଗ୍ଗପିଣ୍ଡଂ ଖାଦନ୍ତୋ ୱିଚରତି। ତସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ପତ୍ତକାଲେ ଏକା ଧମ୍ମଦେସନା ସମୁଟ୍ଠହିସ୍ସତୀତି ଞତ୍ୱା ଭଗୱା ଏୱଂ ଅଧିଟ୍ଠାସି, ଯଥା ଅଞ୍ଞୋ ଆୱସଥୋ ନ ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ। ତସ୍ମା ନ ଅଦ୍ଦସ। ପୁରାଣସବ୍ରହ୍ମଚାରୀତି ପୋରାଣକୋ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ। ସୋ କିର ଆଳାରକାଲାମକାଲେ ତସ୍ମିଂଯେୱ ଅସ୍ସମେ ଅହୋସି, ତଂ ସନ୍ଧାଯେୱମାହ। ସନ୍ଥରଂ ପଞ୍ଞାପେହୀତି ସନ୍ଥରିତଙ୍କଂ ସନ୍ଥରାହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସନ୍ଥରଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱାତି କପ୍ପିଯମଞ୍ଚକେ ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା। କାମାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞାପେତୀତି ଏତ୍ଥ ପରିଞ୍ଞା ନାମ ସମତିକ୍କମୋ, ତସ୍ମା କାମାନଂ ସମତିକ୍କମଂ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ପଞ୍ଞାପେତି। ନ ରୂପାନଂ ପରିଞ୍ଞନ୍ତି ରୂପାନଂ ସମତିକ୍କମଭୂତଂ ଅରୂପାୱଚରସମାପତ୍ତିଂ ନ ପଞ୍ଞାପେତି। ନ ୱେଦନାନଂ ପରିଞ୍ଞନ୍ତି ୱେଦନାନଂ ସମତିକ୍କମଂ ନିବ୍ବାନଂ ନ ପଞ୍ଞାପେତି। ନିଟ୍ଠାତି ଗତି ନିପ୍ଫତ୍ତି। ଉଦାହୁ ପୁଥୂତି ଉଦାହୁ ନାନା।

୫। ହତ୍ଥକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୮। ପଞ୍ଚମେ ଅଭିକ୍କନ୍ତାଯ ରତ୍ତିଯାତି ଏତ୍ଥ ଅଭିକ୍କନ୍ତସଦ୍ଦୋ ଖଯସୁନ୍ଦରାଭିରୂପଅବ୍ଭନୁମୋଦନାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ତତ୍ଥ ''ଅଭିକ୍କନ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ରତ୍ତି, ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ପଠମୋ ଯାମୋ, ଚିରନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ, ଉଦ୍ଦିସତୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ପାତିମୋକ୍ଖ''ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ ଖଯେ ଦିସ୍ସତି। ''ଅଯଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରୋ ଚ ପଣୀତତରୋ ଚା''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୪।୧୦୦) ସୁନ୍ଦରେ।

''କୋ ମେ ୱନ୍ଦତି ପାଦାନି, ଇଦ୍ଧିଯା ଯସସା ଜଲଂ;

ଅଭିକ୍କନ୍ତେନ ୱଣ୍ଣେନ, ସବ୍ବା ଓଭାସଯଂ ଦିସା''ତି। (ୱି। ୱ। ୮୫୭) –

ଏୱମାଦୀସୁ ଅଭିରୂପେ। ''ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମା''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ପାରା। ୧୫) ଅବ୍ଭନୁମୋଦନେ। ଇଧ ପନ ସୁନ୍ଦରେ। ତେନ ଅଭିକ୍କନ୍ତାଯ ରତ୍ତିଯାତି ଇଟ୍ଠାଯ କନ୍ତାଯ ମନାପାଯ ରତ୍ତିଯାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଭିକ୍କନ୍ତୱଣ୍ଣାତି ଇଧ ଅଭିକ୍କନ୍ତସଦ୍ଦୋ ଅଭିରୂପେ, ୱଣ୍ଣସଦ୍ଦୋ ପନ ଛୱିଥୁତିକୁଲୱଗ୍ଗକାରଣସଣ୍ଠାନପମାଣରୂପାଯତନାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ତତ୍ଥ ''ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋସି ଭଗୱା''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୩୯୯; ସୁ। ନି। ୫୫୩) ଛୱିଯଂ। ''କଦା ସଞ୍ଞୂଳ୍ହା ପନ ତେ ଗହପତି ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ୱଣ୍ଣା''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୭୭) ଥୁତିଯଂ। ''ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭୋ ଗୋତମ, ୱଣ୍ଣା''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୩।୧୧୫) କୁଲୱଗ୍ଗେ। ''ଅଥ କେନ ନୁ ୱଣ୍ଣେନ, ଗନ୍ଧତ୍ଥେନୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧। ୨୩୪) କାରଣେ। ''ମହନ୍ତଂ ହତ୍ଥିରାଜୱଣ୍ଣଂ ଅଭିନିମ୍ମିନିତ୍ୱା''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧।୧୩୮) ସଣ୍ଠାନେ। ''ତଯୋ ପତ୍ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣା''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ପାରା। ୬୦୨) ପମାଣେ। ''ୱଣ୍ଣୋ ଗନ୍ଧୋ ରସୋ ଓଜା''ତି ଏୱମାଦୀସୁ ରୂପାଯତନେ। ସୋ ଇଧ ଛୱିଯା ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତେନ ଅଭିକ୍କନ୍ତୱଣ୍ଣାତି ଅଭିରୂପଚ୍ଛୱି, ଇଟ୍ଠୱଣ୍ଣା ମନାପୱଣ୍ଣାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

କେୱଲକପ୍ପନ୍ତି ଏତ୍ଥ କେୱଲସଦ୍ଦୋ ଅନୱସେସଯେଭୁଯ୍ୟାବ୍ଯାମିସ୍ସାନତିରେକଦଳ୍ହତ୍ଥୱିସଂଯୋଗାଦିଅନେକତ୍ଥୋ। ତଥା ହିସ୍ସ ''କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯ''ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ପାରା। ୧) ଅନୱସେସତା ଅତ୍ଥୋ। ''କେୱଲକପ୍ପା ଚ ଅଙ୍ଗମଗଧା ପହୂତଂ ଖାଦନୀଯଂ ଭୋଜନୀଯଂ ଆଦାଯ ଉପସଙ୍କମିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ମହାୱ। ୪୩) ଯେଭୁଯ୍ୟତା। ''କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତୀ''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ୱିଭ। ୨୨୫) ଅବ୍ଯାମିସ୍ସତା। ''କେୱଲଂ ସଦ୍ଧାମତ୍ତକଂ ନୂନ ଅଯମାଯସ୍ମା''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ମହାୱ। ୨୪୪) ଅନତିରେକତା। ''ଆଯସ୍ମତୋ, ଭନ୍ତେ, ଅନୁରୁଦ୍ଧସ୍ସ ବାହିଯୋ ନାମ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋ କେୱଲକପ୍ପଂ ସଙ୍ଘଭେଦାଯ ଠିତୋ''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୪।୨୪୩) ଦଳ୍ହତ୍ଥତା। ''କେୱଲୀ ୱୁସିତୱା ଉତ୍ତମପୁରିସୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୩।୫୭) ୱିସଂଯୋଗୋ। ଇଧ ପନ ଅନୱସେସତା ଅତ୍ଥୋତି ଅଧିପ୍ପେତା।

କପ୍ପସଦ୍ଦୋ ପନାଯଂ ଅଭିସଦ୍ଦହନୱୋହାରକାଲପଞ୍ଞତ୍ତିଛେଦନୱିକପ୍ପଲେସସମନ୍ତଭାୱାଦିଅନେକତ୍ଥୋ। ତଥା ହିସ୍ସ ''ଓକପ୍ପନିଯମେତଂ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ, ଯଥା ତଂ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସା''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୩୮୭) ଅଭିସଦ୍ଦହନମତ୍ଥୋ। ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚହି ସମଣକପ୍ପେହି ଫଲଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁ''ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଚୂଳୱ। ୨୫୦) ୱୋହାରୋ। ''ଯେନ ସୁଦଂ ନିଚ୍ଚକପ୍ପଂ ୱିହରାମୀ''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧। ୩୮୭) କାଲୋ। ''ଇଚ୍ଚାଯସ୍ମା କପ୍ପୋ''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ସୁ। ନି। ୧୦୯୮; ଚୂଳନି। କପ୍ପମାଣୱପୁଚ୍ଛା ୧୧୭, କପ୍ପମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସୋ ୬୧) ପଞ୍ଞତ୍ତି । ''ଅଲଙ୍କତୋ କପ୍ପିତକେସମସ୍ସୂ''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଜା। ୨।୨୨।୧୩୬୮; ୱି। ୱ। ୧୦୯୪) ଛେଦନଂ। ''କପ୍ପତି ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲକପ୍ପୋ''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଚୂଳୱ। ୪୪୬) ୱିକପ୍ପୋ। ''ଅତ୍ଥି କପ୍ପୋ ନିପଜ୍ଜିତୁ''ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୮।୮୦) ଲେସୋ। ''କେୱଲକପ୍ପଂ ୱେଳୁୱନଂ

ଓଭାସେତ୍ୱା’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧।୯୪) ସମନ୍ତଭାୱୋ। ଇଧ ପନସ୍ସ ସମନ୍ତଭାୱୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତସ୍ମା କେୱଲକପ୍ପଂ ଜେତୱନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅନୱସେସଂ ସମନ୍ତତୋ ଜେତୱନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଓଭାସେତ୍ୱାତି ଆଭାଯ ଫରିତ୍ୱା। ୱାଲୁକାଯାତି ସଣ୍ହାଯ ୱାଲୁକାଯ। ନ ସଣ୍ଠାତୀତି ନ ପତିଟ୍ଠାତି। ଓଳାରିକନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଦେୱତାଯ ହି ପଥୱିଯଂ ପତିଟ୍ଠାନକାଲେ ଅତ୍ତଭାୱୋ ଓଳାରିକୋ ମାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ପଥୱୀ ୱା, ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ଧମ୍ମାତି ଇମିନା ପୁବ୍ବେ ଉଗ୍ଗହିତବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଦସ୍ସେତି। ନପ୍ପୱତ୍ତିନୋ ଅହେସୁନ୍ତି ସଜ୍ଝାଯମୂଳ୍ହକା ୱାଚା ପରିହୀନାଯେୱ ଅହେସୁଂ। ଅପ୍ପଟିୱାନୋତି ଅନିୱତ୍ତୋ ଅନୁକ୍କଣ୍ଠିତୋ।

ଦସ୍ସନସ୍ସାତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେନ ଦସ୍ସନସ୍ସ। ଉପଟ୍ଠାନସ୍ସାତି ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ଉପଟ୍ଠାନସ୍ସ। ଅଧିସୀଲନ୍ତି ଦସୱିଧଂ ସୀଲଂ। ତଞ୍ହି ପଞ୍ଚସୀଲଂ ଉପାଦାଯ ଅଧିସୀଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅୱିହଂ ଗତୋତି ଅୱିହବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋମ୍ହୀତି ଦସ୍ସେତି।

୬। କଟୁୱିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୯। ଛଟ୍ଠେ ଗୋଯୋଗପିଲକ୍ଖସ୍ମିନ୍ତି ଗାୱୀନଂ ୱିକ୍କଯଟ୍ଠାନେ ଉଟ୍ଠିତପିଲକ୍ଖସ୍ସ ସନ୍ତିକେ। ରିତ୍ତସ୍ସାଦନ୍ତି ଝାନସୁଖାଭାୱେନ ରିତ୍ତସ୍ସାଦଂ। ବାହିରସ୍ସାଦନ୍ତି କାମଗୁଣସୁଖୱସେନ ବାହିରସ୍ସାଦଂ। କଟୁୱିଯନ୍ତି ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଂ। ଆମଗନ୍ଧେନାତି କୋଧସଙ୍ଖାତେନ ୱିସ୍ସଗନ୍ଧେନ। ଅୱସ୍ସୁତନ୍ତି ତିନ୍ତଂ। ମକ୍ଖିକାତି କିଲେସମକ୍ଖିକା। ନାନୁପତିସ୍ସନ୍ତୀତି ଉଟ୍ଠାଯ ନ ଅନୁବନ୍ଧିସ୍ସନ୍ତି। ନାନ୍ୱାସ୍ସୱିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ନ ଖାଦିସ୍ସନ୍ତି। ସଂୱେଗମାପାଦୀତି ସୋତାପନ୍ନୋ ଜାତୋ।

କଟୁୱିଯକତୋତି ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠକତୋ। ଆରକା ହୋତୀତି ଦୂରେ ହୋତି। ୱିଘାତସ୍ସେୱ ଭାଗୱାତି ଦୁକ୍ଖସ୍ସେୱ ଭାଗୀ। ଚରେତୀତି ଚରତି ଗଚ୍ଛତି। ଦୁମ୍ମେଧୋତି ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ୱଟ୍ଟମେୱ କଥିତଂ, ଗାଥାସୁ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟଂ କଥିତନ୍ତି। ସତ୍ତମେ ୱଟ୍ଟମେୱ ଭାସିତଂ।

୮। ଦୁତିଯଅନୁରୁଦ୍ଧସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩୧। ଅଟ୍ଠମେ ଇଦଂ ତେ ମାନସ୍ମିନ୍ତି ଅଯଂ ତେ ନୱୱିଧେନ ୱଡ୍ଢିତମାନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ତେ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସ୍ମିନ୍ତି ଇଦଂ ତୱ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଧତଭାୱୋ। ଇଦଂତେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ମିନ୍ତି ଇଦଂ ତୱ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ।

୯। ପଟିଚ୍ଛନ୍ନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩୨। ନୱମେ ଆୱହନ୍ତୀତି ନିଯ୍ଯନ୍ତି। ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ ଆୱହତୀତି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋୱ ହୁତ୍ୱା ନିଯ୍ଯାତି। ୱିୱଟୋ ୱିରୋଚତୀତି ଏତ୍ଥ ଏକତୋ ଉଭତୋ ଅତ୍ତତୋ ସବ୍ବତ୍ଥକତୋତି ଚତୁବ୍ବିଧା ୱିୱଟତା ୱେଦିତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ଏକତୋ ୱିୱଟଂ ନାମ ଅସାଧାରଣସିକ୍ଖାପଦଂ। ଉଭତୋ ୱିୱଟଂ ନାମ ସାଧାରଣସିକ୍ଖାପଦଂ। ଅତ୍ତତୋ ୱିୱଟଂ ନାମ ପଟିଲଦ୍ଧଧମ୍ମଗୁଣୋ। ସବ୍ବତ୍ଥକୱିୱଟଂ ନାମ ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ।

୧୦। ଲେଖସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩୩। ଦସମେ ଅଭିଣ୍ହନ୍ତି ଅଭିକ୍ଖଣଂ ନିରନ୍ତରଂ। ଆଗାଳ୍ହେନାତି ଗାଳ୍ହେନ କକ୍ଖଳେନ। ଫରୁସେନାତି ଫରୁସୱଚନେନ। ଗାଳ୍ହଂ କତ୍ୱା ଫରୁସଂ କତ୍ୱା ୱୁଚ୍ଚମାନୋପୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅମନାପେନାତି ମନଂ ଅନଲ୍ଲୀଯନ୍ତେନ ଅୱଡ୍ଢନ୍ତେନ। ସନ୍ଧିଯତିମେୱାତି ଘଟିଯତିଯେୱ। ସଂସନ୍ଦତିମେୱାତି ନିରନ୍ତରୋୱ ହୋତି। ସମ୍ମୋଦତିମେୱାତି ଏକୀଭାୱମେୱ ଗଚ୍ଛତି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

କୁସିନାରୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୧୪) ୪। ଯୋଧାଜୀୱୱଗ୍ଗୋ

୧। ଯୋଧାଜୀୱସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩୪। ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ପଠମେ ଯୁଦ୍ଧଂ ଉପଜୀୱତୀତି ଯୋଧାଜୀୱୋ। ରାଜାରହୋତି ରଞ୍ଞୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ। ରାଜଭୋଗ୍ଗୋତି ରଞ୍ଞୋ ଉପଭୋଗପରିଭୋଗୋ। ଅଙ୍ଗନ୍ତେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ହତ୍ଥୋ ୱିଯ ପାଦୋ ୱିଯ ଚ ଅୱସ୍ସଂ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ଅଙ୍ଗନ୍ତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ଦୂରେ ପାତୀ ହୋତୀତି ଉଦକେ ଉସଭମତ୍ତଂ , ଥଲେ ଅଟ୍ଠୁସଭମତ୍ତଂ, ତତୋ ୱା ଉତ୍ତରିନ୍ତି ଦୂରେ କଣ୍ଡଂ ପାତେତି। ଦୁଟ୍ଠଗାମଣିଅଭଯସ୍ସ ହି ଯୋଧାଜୀୱୋ ନୱୌସଭମତ୍ତଂ କଣ୍ଡଂ ପାତେସି, ପଚ୍ଛିମଭୱେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଯୋଜନପ୍ପମାଣଂ। ଅକ୍ଖଣୱେଧୀତି ଅୱିରାଧିତୱେଧୀ, ଅକ୍ଖଣଂ ୱା ୱିଜ୍ଜୁ ୱିଜ୍ଜନ୍ତରିକାଯ ୱିଜ୍ଝିତୁଂ ସମତ୍ଥୋତି ଅତ୍ଥୋ। ମହତୋ କାଯସ୍ସ ପଦାଲେତାତି ଏକତୋବଦ୍ଧଂ ଫଲକସତମ୍ପି ମହିଂସଚମ୍ମସତମ୍ପି ଅଙ୍ଗୁଟ୍ଠପମାଣବହଲଂ ଲୋହପଟ୍ଟମ୍ପି ଚତୁରଙ୍ଗୁଲବହଲଂ ଅସନପଦରମ୍ପି ୱିଦତ୍ଥିବହଲଂ ଉଦୁମ୍ବରପଦରମ୍ପି ଦୀଘନ୍ତେନ ୱାଲିକସକଟମ୍ପି ୱିନିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ସମତ୍ଥୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଂକିଞ୍ଚି ରୂପନ୍ତିଆଦି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ। ନେତଂ ମମାତିଆଦି ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିପଟିକ୍ଖେପୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୀତି ସମ୍ମା ହେତୁନା କାରଣେନ ସହୱିପସ୍ସନାଯ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ପଦାଲେତୀତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ପଦାଲେତି।

୨। ପରିସାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩୫। ଦୁତିଯେ ଉକ୍କାଚିତୱିନୀତାତି ଅପ୍ପଟିପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱିନୀତା ଦୁବ୍ବିନୀତପରିସା। ପଟିପୁଚ୍ଛାୱିନୀତାତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱିନୀତା ସୁୱିନୀତପରିସା। ଯାୱତାୱିନୀତାତି ପମାଣୱସେନ ୱିନୀତା, ପମାଣଂ ଞତ୍ୱା ୱିନୀତପରିସାତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଯାୱତଜ୍ଝା''ତି ପାଳିଯା ପନ ଯାୱ ଅଜ୍ଝାସଯାତି ଅତ୍ଥୋ, ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଞତ୍ୱା ୱିନୀତପରିସାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତିଯଂ ଉତ୍ତାନମେୱ।

୪। ଉପ୍ପାଦାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩୭। ଚତୁତ୍ଥେ ଧମ୍ମଟ୍ଠିତତାତି ସଭାୱଟ୍ଠିତତା। ଧମ୍ମନିଯାମତାତି ସଭାୱନିଯାମତା। ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରାତି ଚତୁଭୂମକସଙ୍ଖାରା। ଅନିଚ୍ଚାତି ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱଟ୍ଠେନ ଅନିଚ୍ଚା। ଦୁକ୍ଖାତି ସମ୍ପଟିପୀଳନଟ୍ଠେନ ଦୁକ୍ଖା। ଅନତ୍ତାତି ଅୱସୱତ୍ତନଟ୍ଠେନ ଅନତ୍ତା। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ତୀଣି ଲକ୍ଖଣାନି ମିସ୍ସକାନି କଥିତାନି।

୫। କେସକମ୍ବଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩୮। ପଞ୍ଚମେ ତନ୍ତାୱୁତାନଂ ୱତ୍ଥାନନ୍ତି ପଚ୍ଚତ୍ତେ ସାମିୱଚନଂ, ତନ୍ତେହି ୱାଯିତୱତ୍ଥାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। କେସକମ୍ବଲୋତି ମନୁସ୍ସକେସେହି ୱାଯିତକମ୍ବଲୋ । ପୁଥୁସମଣବ୍ରାହ୍ମଣୱାଦାନନ୍ତି ଇଦମ୍ପି ପଚ୍ଚତ୍ତେ ସାମିୱଚନଂ। ପଟିକିଟ୍ଠୋତି ପଚ୍ଛିମକୋ ଲାମକୋ। ମୋଘପୁରିସୋତି ତୁଚ୍ଛପୁରିସୋ। ପଟିବାହତୀତି ପଟିସେଧେତି। ଖିପ୍ପଂ ଉଡ୍ଡେଯ୍ୟାତି କୁମିନଂ ଓଡ୍ଡେଯ୍ୟ। ଛଟ୍ଠସତ୍ତମାନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ।

୮। ଅସ୍ସଖଳୁଙ୍କସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪୧। ଅଟ୍ଠମେ ଅସ୍ସଖଳୁଙ୍କୋତି ଅସ୍ସପୋତୋ। ଇଦମସ୍ସ ଜୱସ୍ମିଂ ୱଦାମୀତି ଅଯମସ୍ସ ଞାଣଜୱୋତି ୱଦାମି। ଇଦମସ୍ସ ୱଣ୍ଣସ୍ମିଂ ୱଦାମୀତି ଅଯମସ୍ସ ଗୁଣୱଣ୍ଣୋତି ୱଦାମି। ଇଦମସ୍ସ ଆରୋହପରିଣାହସ୍ମିନ୍ତି ଅଯମସ୍ସ ଉଚ୍ଚଭାୱୋ ପରିମଣ୍ଡଲଭାୱୋତି ୱଦାମୀତି।

୯। ଅସ୍ସପରସ୍ସସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪୨। ନୱମେ ଅସ୍ସପରସ୍ସେତି ଅସ୍ସେସୁ ପରସ୍ସୋ। ପୁରିସପରସ୍ସେତି ପୁରିସେସୁ ପରସ୍ସେ, ପୁରିସପୁରିସେତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ତୀଣି ମଗ୍ଗଫଲାନି କଥିତାନି। ତତ୍ଥ ଅଯଂ ତୀହି ମଗ୍ଗେହି ଞାଣଜୱସମ୍ପନ୍ନୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୧୦। ଅସ୍ସାଜାନୀଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪୩। ଦସମେ ଭଦ୍ରେତି ଭଦ୍ଦକୋ। ଅସ୍ସାଜାନୀଯେତି କାରଣାକାରଣଂ ଜାନନକୋ ଅସ୍ସୋ। ପୁରିସାଜାନୀଯେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଅରହତ୍ତଫଲଂ କଥିତଂ। ତତ୍ରାଯଂ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଞାଣଜୱସମ୍ପନ୍ନୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୧୧। ପଠମମୋରନିୱାପସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪୪। ଏକାଦସମେ ଅଚ୍ଚନ୍ତନିଟ୍ଠୋତି ଅନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତନିଟ୍ଠୋ, ଅକୁପ୍ପନିଟ୍ଠୋ ଧୁୱନିଟ୍ଠୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୧୨। ଦୁତିଯମୋରନିୱାପସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪୫। ଦ୍ୱାଦସମେ ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିଯେନାତି ଇଜ୍ଝନକପାଟିହାରିଯେନ। ଆଦେସନାପାଟିହାରିଯେନାତି ଆଦିସିତ୍ୱା ଅପଦିସିତ୍ୱା କଥନଅନୁକଥନକଥାପାଟିହାରିଯେନ।

୧୩। ତତିଯମୋରନିୱାପସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪୬। ତେରସମେ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯାତି ଫଲସମାପତ୍ତତ୍ଥାଯ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା। ସମ୍ମାଞାଣେନାତି ଫଲଞାଣେନ। ସମ୍ମାୱିମୁତ୍ତିଯାତି ସେସେହି ଫଲସମାପତ୍ତିଧମ୍ମେହି। ଇମେସୁ ତୀସୁପି ସୁତ୍ତେସୁ ଖୀଣାସୱୋୱ କଥିତୋତି।

ଯୋଧାଜୀୱୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

(୧୫) ୫। ମଙ୍ଗଲୱଗ୍ଗୋ

୧-୯। ଅକୁସଲସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୪୭-୧୫୫। ପଞ୍ଚମସ୍ସ ପଠମେ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋତି ଯଥା ଆନେତ୍ୱା ଠପିତୋ। ଦୁତିଯେ ସାୱଜ୍ଜେନାତି ସଦୋସେନ। ତତିଯେ ୱିସମେନାତି ସପକ୍ଖଲନେନ। ସମେନାତି ଅପକ୍ଖଲନେନ। ଚତୁତ୍ଥେ ଅସୁଚିନାତି ଗୂଥସଦିସେନ ଅପରିସୁଦ୍ଧେନ ଅମେଜ୍ଝେନ। ସୁଚିନାତି ପରିସୁଦ୍ଧେନ ମେଜ୍ଝେନ। ପଞ୍ଚମାଦୀନି ଉତ୍ତାନାନେୱ।

୧୦। ପୁବ୍ବଣ୍ହସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୫୬। ଦସମେ ସୁନକ୍ଖତ୍ତନ୍ତିଆଦୀସୁ ଯସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ତଯୋ ସୁଚରିତଧମ୍ମା ପୂରିତା ହୋନ୍ତି, ସୋ ଦିୱସୋ ଲଦ୍ଧନକ୍ଖତ୍ତଯୋଗୋ ନାମ, ତେନସ୍ସ ସଦା ସୁନକ୍ଖତ୍ତଂ ନାମ ହୋତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସ୍ୱେୱ ଦିୱସୋ କତମଙ୍ଗଲୋ ନାମ ହୋତି, ତେନସ୍ସ ସଦା ସୁମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପଭାତମ୍ପିସ୍ସ ସଦା ସୁପ୍ପଭାତମେୱ, ସଯନତୋ ଉଟ୍ଠାନମ୍ପି ସୁହୁଟ୍ଠିତମେୱ, ଖଣୋପି ସୁକ୍ଖଣୋୱ, ମୁହୁତ୍ତୋପି ସୁମୁହୁତ୍ତୋୱ। ଏତ୍ଥ ଚ ଦସଚ୍ଛରପମାଣୋ କାଲୋ ଖଣୋ ନାମ, ତେନ ଖଣେନ ଦସକ୍ଖଣୋ କାଲୋ ଲଯୋ ନାମ, ତେନ ଲଯେନ ଚ ଦସଲଯୋ କାଲୋ ଖଣଲଯୋ ନାମ, ତେନ ଦସଗୁଣୋ ମୁହୁତ୍ତୋ ନାମ, ତେନ ଦସଗୁଣୋ ଖଣମୁହୁତ୍ତୋ ନାମାତି ଅଯଂ ୱିଭାଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୁଯିଟ୍ଠଂ ବ୍ରହ୍ମଚାରିସୂତି ଯସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ତୀଣି ସୁଚରିତାନି ପୂରିତାନି, ତଦାସ୍ସ ସେଟ୍ଠଚାରୀସୁ ଦିନ୍ନଦାନଂ ସୁଯିଟ୍ଠଂ ନାମ ହୋତି । ପଦକ୍ଖିଣଂ କାଯକମ୍ମନ୍ତି ତଂ ଦିୱସଂ ତେନ କତଂ କାଯକମ୍ମଂ ୱଡ୍ଢିକାଯକମ୍ମଂ ନାମ ହୋତି। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ପଦକ୍ଖିଣାନି କତ୍ୱାନାତି ୱଡ୍ଢିଯୁତ୍ତାନି କାଯକମ୍ମାଦୀନି କତ୍ୱା। ଲଭନ୍ତତ୍ଥେ ପଦକ୍ଖିଣେତି ପଦକ୍ଖିଣେ ୱଡ୍ଢିଅତ୍ଥେଯେୱ ଲଭତି। ସେସଂ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

ମଙ୍ଗଲୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ତତିଯପଣ୍ଣାସକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୧୬) ୬। ଅଚେଲକଵଗ୍ଗଵଣ୍ଣନା

୧୫୭-୧୬୩। ଇତୋ ପରେସୁ ଆଗାଠହା ପଟିପଦାତି ଗାଠହା କକ୍ଖଠଆ ଲୋଭଵସେନ ଥିରଗ୍ଗହଣା। ନିଜ୍ଜାମାତି ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗଵସେନ ସୁଟ୍ଠୁ ଝାମା ସନ୍ତତ୍ତା ପରିତତ୍ତା। ମଜ୍ଝିମାତି ନେଵ କକ୍ଖଠଆ ନ ଝାମା ମଜ୍ଝେ ଭଵା। ଅଚେଲକୋତି ନିଚ୍ଚେଲୋ ନଗ୍ଗୋ। ମୁତ୍ତାଚାରୋତି ଵିସ୍ସଟ୍ଠାଚାରୋ, ଉଚ୍ଚାରକମ୍ମାଦୀସୁ ଲୋକିଯକୁଲପୁତ୍ତାଚାରେନ ଵିରହିତୋ ଠିତକୋଵ ଉଚ୍ଚାରଂ କରୋତି, ପସ୍ସାଵଂ କରୋତି, ଖାଦତି ଭୁଞ୍ଜତି। ହତ୍ଥାପଲେଖନୋତି ହତ୍ଥେ ପିଣ୍ଡମ୍ହି ନିଟ୍ଠିତେ ଜିଵ୍ହାଯ ହତ୍ଥଂ ଅପଲେଖତି, ଉଚ୍ଚାରମ୍ପି କତ୍ୱା ହତ୍ଥସ୍ମିଂଯେଵ ଦଣ୍ଡକସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ୱା ହତ୍ଥେନ ଅପଲେଖତି। ଭିକ୍ଖାଯ ଗହଣତ୍ଥଂ ''ଏହି, ଭଦନ୍ତେ''ତି ଵୁତ୍ତୋ ନ ଏତୀତି ନ ଏହିଭଦନ୍ତିକୋ। ''ତେନ ହି ତିଟ୍ଠ, ଭନ୍ତେ''ତି ଵୁତ୍ତୋପି ନ ତିଟ୍ଠତୀତି ନ ତିଟ୍ଠଭଦନ୍ତିକୋ। ତଦୁଭଯମ୍ପି କିର ସୋ ''ଏତସ୍ସ ଵଚନଂ କତଂ ଭଵିସ୍ସତୀ''ତି ନ କରୋତି। ଅଭିହଟନ୍ତି ପୁରେତରଂ ଗହେତ୍ୱା ଆହଟଭିକ୍ଖଂ। ଉଦ୍ଦିସ୍ସକତନ୍ତି ଇଦଂ ତୁମ୍ହେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତନ୍ତି ଏଵମାରୋଚିତଭିକ୍ଖଂ। ନିମନ୍ତନନ୍ତି ''ଅସୁକଂ ନାମ କୁଲଂ ଵା ଵୀଥିଂ ଵା ଗାମଂ ଵା ପଵିସେଯ୍ୟାଥା''ତି ଏଵଂ ନିମନ୍ତିତଭିକ୍ଖମ୍ପି ନ ସାଦିଯତି ନ ଗଣ୍ହାତି। ନ କୁମ୍ଭିମୁଖାତି କୁମ୍ଭିତୋ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଦୀଯମାନଂ ଭିକ୍ଖମ୍ପି ନ ଗଣ୍ହାତି। ନ କଳୋପିମୁଖାତି କଳୋପୀତି ଉକ୍ଖଲି ଵା ପଚ୍ଛି ଵା, ତତୋପି ନ ଗଣ୍ହାତି। କସ୍ମା? ''କୁମ୍ଭିକଳୋପିଯୋ ମଂ ନିସ୍ସାଯ କଟଚ୍ଛୁନା ପହାରଂ ଲଭନ୍ତୀ''ତି। ନ ଏଳକମନ୍ତରନ୍ତି ଉମ୍ମାରଂ ଅନ୍ତରଂ କତ୍ୱା ଦୀଯମାନଂ ନ ଗଣ୍ହାତି। କସ୍ମା? ''ଅଯଂ ମଂ ନିସ୍ସାଯ ଅନ୍ତରକରଣଂ ଲଭତୀ''ତି। ଦଣ୍ଡମୁସଲେସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ। ଦ୍ୱିନ୍ନନ୍ତି ଦ୍ୱୀସୁ ଭୁଞ୍ଜମାନେସୁ ଏକସ୍ମିଂ ଉଟ୍ଠାଯ ଦେନ୍ତେ ନ ଗଣ୍ହାତି। କସ୍ମା? କବଳନ୍ତରାଯୋ ହୋତୀତି।

ନ ଗବ୍ଭିନିଯାତିଆଦୀସୁ ପନ ଗବ୍ଭିନିଯା କୁଚ୍ଛିଯଂ ଦାରକୋ କିଲମତି, ପାଯନ୍ତିଯା ଦାରକସ୍ସ ଖୀରନ୍ତରାଯୋ ହୋତି, ପୁରିସନ୍ତରଗତାଯ ରତିଅନ୍ତରାଯୋ ହୋତୀତି ନ ଗଣ୍ହାତି। ନ ସଙ୍କିତ୍ତୀସୂତି ସଙ୍କିତ୍ତେତ୍ୱା କତଭତ୍ତେସୁ। ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖସମଯେ କିର ଅଚେଲକସାଵକା ଅଚେଲକାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ତତୋ ତତୋ ତଣ୍ଡୁଲାଦୀନି ସମାଦପେତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ପଚନ୍ତି, ଉକ୍କଟ୍ଠାଚେଲକୋ ତତୋ ନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ନ ଯତ୍ଥ ସାତି ଯତ୍ଥ ସୁନଖୋ ''ପିଣ୍ଡଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ''ତି ଉପଟ୍ଠିତୋ ହୋତି, ତତ୍ଥ ତସ୍ସ ଅଦତ୍ୱା ଆହଟଂ ନ ଗଣ୍ହାତି। କସ୍ମା? ଏତସ୍ସ ପିଣ୍ଡନ୍ତରାଯୋ ହୋତୀତି। ସଣ୍ଡସଣ୍ଡଚାରିନୀତି ସମୂହସମୂହଚାରିନୀ । ସଚେ ହି ଅଚେଲକଂ ଦିସ୍ୱା ''ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖଂ ଦସ୍ସାମା''ତି ମନୁସ୍ସା ଭତ୍ତଗେହଂ ପଵିସନ୍ତି, ତେସୁ ଚ ପଵିସନ୍ତେସୁ କଳୋପିମୁଖାଦୀସୁ ନିଲୀନା ମକ୍ଖିକା ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ସଣ୍ଡସଣ୍ଡା ଚରନ୍ତି, ତତୋ ଆହଟଂ ଭିକ୍ଖଂ ନ ଗଣ୍ହାତି। କସ୍ମା? ''ମଂ ନିସ୍ସାଯ ମକ୍ଖିକାନଂ ଗୋଚରନ୍ତରାଯୋ ଜାତୋ''ତି।

ଥୁସୋଦକନ୍ତି ସବ୍ବସସ୍ସସମ୍ଭାରେହି କତସୋଵୀରକଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ସୁରାପାନମେଵ ସାଵଜ୍ଜଂ, ଅଯଂ ପନ ସବ୍ବେସୁ ସାଵଜ୍ଜସଞ୍ଞୀ। ଏକାଗାରିକୋତି ଯୋ ଏକସ୍ମିଂଯେଵ ଗେହେ ଭିକ୍ଖଂ ଲଭିତ୍ୱା ନିଵତ୍ତତି। ଏକାଲୋପିକୋତି ଏକେନେଵ ଆଲୋପେନ ଯାପେତି। ଦ୍ୱାଗାରିକାଦୀସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ। ଏକିସ୍ସାପି ଦତ୍ତିଯାତି ଏକାଯ ଦତ୍ତିଯା। ଦତ୍ତି ନାମ ଏକା ଖୁଦ୍ଦକପାତି ହୋତି, ଯତ୍ଥ ଅଗ୍ଗଭିକ୍ଖଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠପେନ୍ତି। ଏକାହିକନ୍ତି ଏକଦିଵସନ୍ତରିକଂ। ଅଡ୍ଢମାସିକନ୍ତି ଅଡ୍ଢମାସନ୍ତରିକଂ। ପରିଯାଯଭତ୍ତଭୋଜନନ୍ତି ଵାରଭତ୍ତଭୋଜନଂ, ଏକାହଵାରେନ ଦ୍ୱୀହଵାରେନ ସତ୍ତାହଵାରେନ ଅଡ୍ଢମାସଵାରେନାତି ଏଵଂ ଦିଵସଵାରେନ ଆଭତଭତ୍ତଭୋଜନଂ। ସାକଭକ୍ଖୋତିଆଦୀନି ଵୁତ୍ତତ୍ଥାନେଵ।

ଉବ୍ଭଟ୍ଠକୋତି ଉଦ୍ଧଂ ଠିତକୋ। ଉକ୍କୁଟିକପ୍ପଧାନମନୁଯୁତ୍ତୋତି ଉକ୍କୁଟିକଵୀରିଯମନୁଯୁତ୍ତୋ, ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ଉକ୍କୁଟିକୋଵ ହୁତ୍ୱା ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। କଣ୍ଟକାପସ୍ସଯିକୋତି ଅଯକଣ୍ଟକେ ଵା ପକତିକଣ୍ଟକେ ଵା ଭୂମିଯଂ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଚମ୍ମଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ଠାନଚଙ୍କମାଦୀନି କରୋତି। ସେଯ୍ୟନ୍ତି ସଯନ୍ତୋପି ତତ୍ଥେଵ ସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେତି। ସାଯଂ ତତିଯମସ୍ସାତି ସାଯତତିଯକଂ। ପାତୋ ମଜ୍ଝନ୍ହିକେ ସାଯନ୍ତି ଦିଵସସ୍ସ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ''ପାପଂ ପଵାହେସ୍ସାମୀ''ତି ଉଦକୋରୋହନାନୁଯୋଗଂ ଅନୁଯୁତ୍ତୋ ଵିହରତି।

କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀତିଆଦୀନି ହେଟ୍ଠା ଏକକନିପାତଵଣ୍ଣନାଯଂ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବାନି। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦାତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଯଂ କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁଯୋଗଞ୍ଚ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗଞ୍ଚାତି ଦ୍ୱେ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗତା, ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦନ୍ତେହି ଵା ଵିମୁତ୍ତା ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦାତି ଵେଦିତବ୍ବା।

ଅଚେଲକଵଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୧୭-୧୮। ପେଯ୍ୟାଲଵଗ୍ଗାଦିଵଣ୍ଣନା

୧୬୪-୧୮୪।ସମନୁଞ୍ଞୋତି ସମାନଜ୍ଝାସଯୋ। ରାଗସ୍ସାତି ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକରାଗସ୍ସ। ଅଭିଞ୍ଞାଯାତି ଅଭିଜାନନତ୍ଥଂ। ସୁଞ୍ଞତୋ ସମାଧୀତିଆଦୀହି ତୀହିପି ସମାଧୀହି ଵିପସ୍ସନାଵ କଥିତା। ଵିପସ୍ସନା ହି ନିଚ୍ଚାଭିନିଵେସ-ନିଚ୍ଚନିମିତ୍ତ-ନିଚ୍ଚପଣିଧିଆଦୀନଂ ଅଭାଵା ଇମାନି ନାମାନି ଲଭତି। ପରିଞ୍ଞାଯାତି ପରିଜାନନତ୍ଥଂ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେଵ ନଯୋତି।

ପେଯ୍ୟାଲଵଗ୍ଗାଦି ନିଟ୍ଠିତା।

ମନୋରଥପୂରଣିଯା ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାଯ-ଅଟ୍ଠକଥାଯ

ତିକନିପାତସ୍ସ ସଂଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗଵତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାଯେ

ଚତୁକ୍କନିପାତ-ଅଟ୍ଠକଥା

୧। ପଠମପଣ୍ଣାସକଂ

୧। ଭଣ୍ଡଗାମୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅନୁବୁଦ୍ଧସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧। ଚତୁକ୍କନିପାତସ୍ସ ପଠମେ ଅନନୁବୋଧାତି ଅବୁଜ୍ଝନେନ ଅଜାନନେନ। ଅପ୍ପଟିୱେଧାତି ଅପ୍ପଟିୱିଜ୍ଝନେନ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖକିରିୟାୟ। ଦୀଘମଦ୍ଧାନନ୍ତି ଚିରକାଲଂ। ସନ୍ଧାୱିତନ୍ତି ଭୱତୋ ଭୱଂ ଗମନୱସେନ ସନ୍ଧାୱିତଂ। ସଂସରିତନ୍ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଗମନାଗମନୱସେନ ସଂସରିତଂ। ମମଞ୍ଚେୱ ତୁମ୍ହାକଞ୍ଚାତି ମୟା ଚ ତୁମ୍ହେହି ଚ। ଅଥ ୱା ସନ୍ଧାୱିତଂ ସଂସରିତନ୍ତି ସନ୍ଧାୱନଂ ସଂସରଣଂ ମମଞ୍ଚେୱ ତୁମ୍ହାକଞ୍ଚ ଅହୋସୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅରିୟସ୍ସାତି ନିଦ୍ଦୋସସ୍ସ। ସୀଲଂ ସମାଧି ପଞ୍ଞାତି ଇମେ ପନ ତୟୋ ଧମ୍ମା ମଗ୍ଗଫଲସମ୍ପୟୁତ୍ତାୱ ୱେଦିତବ୍ବା, ୱିମୁତ୍ତିନାମେନ ଫଲମେୱ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ। ଭୱତଣ୍ହାତି ଭୱେସୁ ତଣ୍ହା। ଭୱନେତ୍ତୀତି ଭୱରଜ୍ଜୁ। ତଣ୍ହାୟ ଏୱ ଏତଂ ନାମଂ। ତାୟ ହି ସତ୍ତା ଗୋଣା ୱିୟ ଗୀୱାୟ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ତଂ ତଂ ଭୱଂ ନୀୟନ୍ତି, ତସ୍ମା ଭୱନେତ୍ତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଅନୁତ୍ତରାତି ଲୋକୁତ୍ତରା। ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋତି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକରୋ। ଚକ୍ଖୁମାତି ପଞ୍ଚହି ଚକ୍ଖୂହି ଚକ୍ଖୁମା। ପରିନିବ୍ବୁତୋତି କିଲେସପରିନିବ୍ବାନେନ ପରିନିବ୍ବୁତୋ। ଇଦମସ୍ସ ବୋଧିମଣ୍ଡେ ପଠମପରିନିବ୍ବାନଂ, ପଚ୍ଛା ପନ ୟମକସାଲାନମନ୍ତରେ ଅନୁପାଦିସେସାୟ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା ପରିନିବ୍ବୁତୋତି ୟଥାନୁସନ୍ଧିନା ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠାପେସି।

୨। ପପତିତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨। ଦୁତିୟେ ପପତିତୋତି ପତିତୋ ଚୁତୋ। ଅପ୍ପପତିତୋତି ଅପତିତୋ ପତିଟ୍ଠିତୋ। ତତ୍ଥ ଲୋକିୟମହାଜନୋ ପତିତୋୟେୱ ନାମ, ସୋତାପନ୍ନାଦୟୋ କିଲେସୁପ୍ପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ପତିତା ନାମ, ଖୀଣାସୱୋ ଏକନ୍ତପତିଟ୍ଠିତୋ ନାମ।

ଚୁତାପତନ୍ତୀତି ୟେ ଚୁତା, ତେ ପତନ୍ତି ନାମ। ପତିତାତି ୟେ ପତିତା, ତେ ଚୁତା ନାମ। ଚୁତତ୍ତା ପତିତା, ପତିତତ୍ତା ଚୁତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଗିଦ୍ଧାତି ରାଗରତ୍ତା। ପୁନରାଗତାତି ପୁନ ଜାତିଂ ପୁନ ଜରଂ ପୁନ ବ୍ୟାଧିଂ ପୁନ ମରଣଂ ଆଗତା ନାମ ହୋନ୍ତି। କତଂ କିଚ୍ଚନ୍ତି ଚତୂହି ମଗ୍ଗେହି କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ କତଂ। ରତଂ ରମ୍ମନ୍ତି ରମିତବ୍ବୟୁତ୍ତକେ ଗୁଣଜାତେ ରମିତଂ। ସୁଖେନାନ୍ୱାଗତଂ ସୁଖନ୍ତି ସୁଖେନ ସୁଖଂ ଅନୁଆଗତଂ ସମ୍ପତ୍ତଂ। ମାନୁସକସୁଖେନ ଦିବ୍ବସୁଖଂ, ଝାନସୁଖେନ ୱିପସ୍ସନାସୁଖଂ, ୱିପସ୍ସନାସୁଖେନ ମଗ୍ଗସୁଖଂ, ମଗ୍ଗସୁଖେନ ଫଲସୁଖଂ, ଫଲସୁଖେନ ନିବ୍ବାନସୁଖଂ ସମ୍ପତ୍ତଂ ଅଧିଗତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୩। ପଠମଖତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩। ତତିୟଂ ଦୁକନିପାତୱଣ୍ଣନାୟଂ ୱୁତ୍ତମେୱ। ଗାଥାସୁ ପନ ନିନ୍ଦିୟନ୍ତି ନିନ୍ଦିତବ୍ବୟୁତ୍ତକଂ। ନିନ୍ଦତୀତି ଗରହତି। ପସଂସିୟୋତି ପସଂସିତବ୍ବୟୁତ୍ତୋ। ୱିଚିନାତି ମୁଖେନ ସୋ କଲିନ୍ତି ୟୋ ଏୱଂ ପୱତ୍ତୋ , ତେନ ମୁଖେନ କଲିଂ ୱିଚିନାତି ନାମ। କଲିନା ତେନ ସୁଖଂ ନ ୱିନ୍ଦତୀତି ତେନ ଚ କଲିନା ସୁଖଂ ନ ପଟିଲଭତି। ସବ୍ବସ୍ସାପି ସହାପି ଅତ୍ତନାତି ସବ୍ବେନପି ସକେନ ଧନେନ ଚେୱ ଅତ୍ତନା ଚ ସଦ୍ଧିଂ ୟୋ ପରାଜୟୋ, ସୋ ଅପ୍ପମତ୍ତକୋୱ କଲୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୟୋ ସୁଗତେସୂତି ୟୋ ପନ ସମ୍ମଗ୍ଗତେସୁ ପୁଗ୍ଗଲେସୁ ଚିତ୍ତଂ ପଦୁସ୍ସେୟ୍ୟ, ଅୟଂ ଚିତ୍ତପଦୋସୋୱ ତତୋ କଲିତୋ ମହନ୍ତତରୋ କଲି। ଇଦାନି ତସ୍ସ ମହନ୍ତତରଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସତଂ ସହସ୍ସାନନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସତଂ ସହସ୍ସାନନ୍ତି ନିରବ୍ବୁଦଗଣନାୟ ସତସହସ୍ସଂ। ଛତ୍ତିଂସତୀତି ଅପରାନି ଚ ଛତ୍ତିଂସତି ନିରବ୍ବୁଦାନି। ପଞ୍ଚ ଚାତି ଅବ୍ବୁଦଗଣନାୟ ଚ ପଞ୍ଚ ଅବ୍ବୁଦାନି। ୟମରିୟଗରହୀତି ୟଂ ଅରିୟେ ଗରହନ୍ତୋ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ଏତ୍ତକଂ ଆୟୁପ୍ପମାଣନ୍ତି।

୪। ଦୁତିୟଖତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪। ଚତୁତ୍ଥେ ମାତରି ପିତରି ଚାତିଆଦୀସୁ ମିତ୍ତୱିନ୍ଦକୋ ମାତରି ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନୋ ନାମ, ଅଜାତସତ୍ତୁ ପିତରି ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନୋ ନାମ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ତଥାଗତେ ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନୋ ନାମ, କୋକାଲିକୋ ତଥାଗତସାୱକେ ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନୋ ନାମ। ବହୁଞ୍ଚାତି ବହୁକମେୱ। ପସୱତୀତି ପଟିଲଭତି। ତାୟାତି ତାୟ ମିଚ୍ଛାପଟିପତ୍ତିସଙ୍ଖାତାୟ ଅଧମ୍ମଚରିୟାୟ। ପେଚ୍ଚାତି ଇତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା। ଅପାୟଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ନିରୟାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ନିବ୍ବତ୍ତତି। ସୁକ୍କପକ୍ଖେପି ଏସେୱ ନୟୋ।

୫। ଅନୁସୋତସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୫। ପଞ୍ଚମେ ଅନୁସୋତଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅନୁସୋତଗାମୀ। କିଲେସସୋତସ୍ମିଂ ପଚ୍ଚନୀକପଟିପଦାୟ ପଟିସୋତଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ପଟିସୋତଗାମୀ। ଠିତତ୍ତୋତି ଠିତସଭାଵୋ। ତିଣ୍ଣୋତି ଓଘଂ ତରିତ୍ୱା ଠିତୋ। ପାରଙ୍ଗତୋତି ପରତୀରଂ ଗତୋ। ଥଲେ ତିଟ୍ଠତୀତି ନିବ୍ବାନଥଲେ ତିଟ୍ଠତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି ସେଟ୍ଠୋ ନିଦ୍ଦୋସୋ। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ। କାମେ ଚ ପଟିସେଵତୀତି କିଲେସକାମେହି ଵତ୍ଥୁକାମେ ପଟିସେଵତି। ପାପଞ୍ଚ କମ୍ମଂ କରୋତୀତି ପାପଞ୍ଚ ପାଣାତିପାତାଦିକମ୍ମଂ କରୋତି। ପାପଞ୍ଚ କମ୍ମଂ ନ କରୋତୀତି ପଞ୍ଚଵେରକମ୍ମଂ ନ କରୋତି। ଅୟଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଠିତତ୍ତୋତି ଅୟଂ ଅନାଗାମୀ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତସ୍ମା ଲୋକା ପୁନ ପଟିସନ୍ଧିଵସେନ ଅନାଗମନତୋ ଠିତତ୍ତୋ ନାମ।

ତଣ୍ହାଧିପନ୍ନାତି ତଣ୍ହାୟ ଅଧିପନ୍ନା ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥଟା, ତଣ୍ହଂ ଵା ଅଧିପନ୍ନା ଅଜ୍ଝୋଗାଳ୍ହା। ପରିପୁଣ୍ଣସେଖୋତି ସିକ୍ଖାପାରିପୂରିୟା ଠିତୋ। ଅପରିହାନଧମ୍ମୋତି ଅପରିହୀନସଭାଵୋ। ଚେତୋଵସିପ୍ପତ୍ତୋତି ଚିତ୍ତଵସୀଭାଵଂ ପତ୍ତୋ। ଏଵରୂପୋ ଖୀଣାସଵୋ ହୋତି, ଇଧ ପନ ଅନାଗାମୀ କଥିତୋ। ସମାହିତିନ୍ଦ୍ରିୟୋତି ସମାହିତଛଳିନ୍ଦ୍ରିୟୋ। ପରୋପରାତି ପରୋଵରା ଉତ୍ତମଲାମକା, କୁସଲାକୁସଲାତି ଅତ୍ଥୋ। ସମେଚ୍ଚାତି ଞାଣେନ ସମାଗନ୍ତ୍ୱା। ଵିଧୂପିତାତି ଵିଦ୍ଧଂସିତା ଝାପିତା ଵା। ଵୁସିତବ୍ରହ୍ମଚରିୟୋତି ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଵସିତ୍ୱା ଠିତୋ। ଲୋକନ୍ତଗୂତି ତିଵିଧସ୍ସାପି ଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ଗତୋ। ପାରଗତୋତି ଛହାକାରେହି ପାରଗତୋ। ଇଧ ଖୀଣାସଵୋଵ କଥିତୋ। ଇତି ସୁତ୍ତେପି ଗାଥାସୁପି ଵଟ୍ଟଵିଵଟ୍ଟମେଵ କଥିତଂ।

୬। ଅପ୍ପସ୍ସୁତସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୬। ଛଟ୍ଠେ ଅନୁପପନ୍ନୋତି ଅନୁପାଗତୋ। ସୁତ୍ତନ୍ତିଆଦୀସୁ ଉଭତୋଵିଭଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସଖନ୍ଧକପରିଵାରସୁତ୍ତନିପାତମଙ୍ଗଲସୁତ୍ତରତନସୁତ୍ତ-ନାଳକସୁତ୍ତତୁଵଟକସୁତ୍ତାନି, ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଚ ସୁତ୍ତନାମକଂ ତଥାଗତଵଚନଂ ସୁତ୍ତନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ସବ୍ବମ୍ପି ସଗାଥକଂ ସୁତ୍ତଂ ଗେୟ୍ୟନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ, ଵିସେସେନ ସଂୟୁତ୍ତକେ ସକଲୋପି ସଗାଥାଵଗ୍ଗୋ। ସକଲମ୍ପି ଅଭିଧମ୍ମପିଟକଂ, ନିଗ୍ଗାଥକସୁତ୍ତଂ, ଯଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଅଟ୍ଠହି ଅଙ୍ଗେହି ଅସଙ୍ଗହିତଂ ବୁଦ୍ଧଵଚନଂ, ତଂ ଵେୟ୍ୟାକରଣନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଧମ୍ମପଦ-ଥେରଗାଥା-ଥେରିଗାଥା ସୁତ୍ତନିପାତେ ନୋସୁତ୍ତନାମିକା ସୁଦ୍ଧିକଗାଥା ଚ ଗାଥାତି ଵେଦିତବ୍ବା। ସୋମନସ୍ସଞାଣମୟିକଗାଥାପଟିସଂଯୁତ୍ତା ଦ୍ୱେଅସୀତି ସୁତ୍ତନ୍ତା ଉଦାନନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବା। ''ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗଵତା''ତିଆଦିନୟପ୍ପଵତ୍ତା ଦସୁତ୍ତରସତସୁତ୍ତନ୍ତା ଇତିଵୁତ୍ତକନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବା। ଅପଣ୍ଣକଜାତକାଦୀନି ପଞ୍ଞାସାଧିକାନି ପଞ୍ଚ ଜାତକସତାନି ଜାତକନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବାନି। ''ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଚ୍ଛରିୟା ଅବ୍ଭୁତା ଧମ୍ମା ଆନନ୍ଦେ''ତିଆଦିନୟପ୍ପଵତ୍ତା ସବ୍ବେପି ଅଚ୍ଛରିୟଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମପଟିସଂଯୁତ୍ତା ସୁତ୍ତନ୍ତା ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବା। ଚୂଳଵେଦଲ୍ଲମହାଵେଦଲ୍ଲସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସକ୍କପଞ୍ହସଙ୍ଖାରଭାଜନିୟମହାପୁଣ୍ଣମସୁତ୍ତାଦୟୋ ସବ୍ବେପି ଵେଦଞ୍ଚ ତୁଟ୍ଠିଞ୍ଚ ଲଦ୍ଧା ଲଦ୍ଧା ପୁଚ୍ଛିତା ସୁତ୍ତନ୍ତା ଵେଦଲ୍ଲନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବା। ନ ଅତ୍ଥମଞ୍ଞାୟ ନ ଧମ୍ମମଞ୍ଞାୟାତି ଅଟ୍ଠକଥଞ୍ଚ ପାଳିଞ୍ଚ ଅଜାନିତ୍ୱା। ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋତି ନଵଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମସ୍ସ ଅନୁରୂପଧମ୍ମଂ ସହସୀଲଂ ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦଂ ନ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ଇମିନା ଉପାୟେନ ସବ୍ବଵାରେସୁ ଅତ୍ଥୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ପଠମଵାରେ ପନେତ୍ଥ ଅପ୍ପସ୍ସୁତଦୁସ୍ସୀଲୋ କଥିତୋ, ଦୁତିୟେ ଅପ୍ପସ୍ସୁତଖୀଣାସଵୋ, ତତିୟେ ବହୁସ୍ସୁତଦୁସ୍ସୀଲୋ, ଚତୁତ୍ଥେ ବହୁସ୍ସୁତଖୀଣାସଵୋ।

ସୀଲେସୁଅସମାହିତୋତି ସୀଲେସୁ ଅପରିପୂରକାରୀ। ସୀଲତୋ ଚ ସୁତେନ ଚାତି ସୀଲଭାଗେନ ଚ ସୁତଭାଗେନ ଚ ''ଅୟଂ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ''ତି ଏଵଂ ତଂ ଗରହନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ସ ସମ୍ପଜ୍ଜତେ ସୁତନ୍ତି ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଯସ୍ମା ତେନ ସୁତେନ ସୁତକିଚ୍ଚଂ କତଂ, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ସୁତଂ ସମ୍ପଜ୍ଜତି ନାମ। ନାସ୍ସ ସମ୍ପଜ୍ଜତେତି ସୁତକିଚ୍ଚସ୍ସ ଅକତତ୍ତା ନ ସମ୍ପଜ୍ଜତି। ଧମ୍ମଧରନ୍ତି ସୁତଧମ୍ମାନଂ ଆଧାରଭୂତଂ। ସପ୍ପଞ୍ଞନ୍ତି ସୁପଞ୍ଞଂ। ନେକ୍ଖଂ ଜମ୍ବୋନଦସ୍ସେଵାତି ଜମ୍ବୁନଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି ଜାତିସୁଵଣ୍ଣଂ, ତସ୍ସ ଜମ୍ବୁନଦସ୍ସ ନେକ୍ଖଂ ଵିୟ, ପଞ୍ଚସୁଵଣ୍ଣପରିମାଣଂ ସୁଵଣ୍ଣଘଟିକଂ ଵିୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

୭। ସୋଭନସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୭। ସତ୍ତମେ ଵିୟତ୍ତାତି ପଞ୍ଞାଵେୟ୍ୟତ୍ତିୟେନ ସମନ୍ନାଗତା। ଵିନୀତାତି ଵିନୟଂ ଉପେତା ସୁଵିନୀତା। ଵିସାରଦାତି ଵେସାରଜ୍ଜେନ ସୋମନସ୍ସସହଗତେନ ଞାଣେନ ସମନ୍ନାଗତା। ଧମ୍ମଧରାତି ସୁତଧମ୍ମାନଂ ଆଧାରଭୂତା। ଭିକ୍ଖୁ ଚ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋତି ଗାଥାୟ କିଞ୍ଚାପି ଏକେକସ୍ସେଵ ଏକେକୋ ଗୁଣୋ କଥିତୋ, ସବ୍ବେସଂ ପନ ସବ୍ବେପି ଵଟ୍ଟନ୍ତୀତି।

୮। ଵେସାରଜ୍ଜସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୮। ଅଟ୍ଠମେ ଵେସାରଜ୍ଜାନୀତି ଏତ୍ଥ ସାରଜ୍ଜପଟିପକ୍ଖୋ ଵେସାରଜ୍ଜଂ, ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ସାରଜ୍ଜାଭାଵଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନସୋମନସ୍ସମୟଞାଣସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ଆସଭଂ ଠାନନ୍ତି ସେଟ୍ଠଟ୍ଠାନଂ ଉତ୍ତମଟ୍ଠାନଂ। ଆସଭା ଵା ପୁବ୍ବବୁଦ୍ଧା, ତେସଂ ଠାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପିଚ ଗଵସତଜେଟ୍ଠକୋ ଉସଭୋ,

ଗଣ୍ଡସହସ୍ସଜେଟ୍ଠକୋ ୱସଭୋ। ୱଜସତଜେଟ୍ଠକୋ ୱା ଉସଭୋ, ୱଜସହସ୍ସଜେଟ୍ଠକୋ ୱସଭୋ , ସଙ୍ଗଗଓସେଟ୍ଠୋ ସଙ୍ଗପରିସ୍ସୟସହୋ ସେତୋ ପାସାଦିକୋ ମହାଭାରଓହୋ ଅସନିସତସଦ୍ଦେହିପି ଅସମ୍ପକମ୍ପିୟୋ ନିସଭୋ, ସୋ ଇଧ ଉସଭୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଇଦମ୍ପି ହି ତସ୍ସ ପରିୟାୟଓଚନଂ। ଉସଭସ୍ସ ଇଦନ୍ତି ଆସଭଂ। ଠାନନ୍ତି ଚତୂହି ପାଦେହି ପଥଓିଂ ଉପ୍ପୀଠେଓ୍ୱା ଓ୍ୱଓ୍ୱାନଂ। ଇଦଂ ପନ ଆସଭଂ ଓିଯାତି ଆସଭଂ। ଯଥେଓ ହି ନିସଭସଙ୍ଖାତୋ ଉସଭୋ ଚତୂହି ପାଦେହି ପଥଓିଂ ଉପ୍ପୀଠେଓ୍ୱା ଅଚଲଟ୍ଠାନେନ ତିଟ୍ଠତି, ଏଓଂ ତଥାଗତୋପି ଚତୂହି ଓେସାରଜ୍ଜପାଦେହି ଅଟ୍ଠପରିସପଥଓିଂ ଉପ୍ପୀଠେଓ୍ୱା ସଦେଓକେ ଲୋକେ କେନଚି ପଚ୍ଚତ୍ଥିକେନ ପଚ୍ଚାମିତ୍ତେନ ଅକମ୍ପିୟୋ ଅଚଲଟ୍ଠାନେନ ତିଟ୍ଠତି। ଏଓଂ ତିଟ୍ଠମାନୋଓ ତଂ ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତି ଉପଗଚ୍ଛତି ନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତି, ଅତ୍ତନି ଆରୋପେତି। ତେନ ଓୁତ୍ତଂ ‘‘ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତୀ’’ତି।

ପରିସାସୂତି ଅଟ୍ଠସୁ ପରିସାସୁ। ସୀହନାଦଂ ନଦତୀତି ସେଟ୍ଠନାଦଂ ଅଭୀତନାଦଂ ନଦତି, ସୀହନାଦସଦିସଂ ୱା ନାଦଂ ନଦତି। ଅୟମତ୍ଥୋ ସୀହନାଦସୁତ୍ତେନ ଦସ୍ସେତବ୍ବୋ। ଯଥା ୱା ସୀହୋ ସହନତୋ ଚ ହନନତୋ ଚ ସୀହୋତି ଓୁଚ୍ଚତି, ଏଓଂ ତଥାଗତୋ ଲୋକଧମ୍ମାନଂ ସହନତୋ ପରପ୍ପଓାଦାନଞ୍ଚ ହନନତୋ ସୀହୋତି ଓୁଚ୍ଚତି। ଏଓଂ ଓୁତ୍ତସ୍ସ ସୀହସ୍ସ ନାଦଂ ସୀହନାଦଂ। ତତ୍ଥ ଯଥା ସୀହୋ ସୀହବଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ସବ୍ବତ୍ଥ ଓିସାରଦୋ ଓିଗତଲୋମହଂସୋ ସୀହନାଦଂ ନଦତି, ଏଓଂ ତଥାଗତସୀହୋପି ତଥାଗତବଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅଟ୍ଠସୁ ପରିସାସୁ ଓିସାରଦୋ ଓିଗତଲୋମହଂସୋ ‘‘ଇତି ରୂପ’’ନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ନାନାଓିଧଦେସନାଓିଲାସସମ୍ପନ୍ନଂ ସୀହନାଦଂ ନଦତି। ତେନ ଓୁତ୍ତଂ ‘‘ପରିସାସୁ ସୀହନାଦଂ ନଦତୀ’’ତି।

ବ୍ରହ୍ମଚକ୍କଂପଓତ୍ତେତୀତି ଏତ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମନ୍ତି ସେଟ୍ଠଂ ଉତ୍ତମଂ ଓିସୁଦ୍ଧଂ। ଚକ୍କସଦ୍ଦୋ ପନାୟଂ –

‘‘ସମ୍ପତ୍ତିୟଂ ଲକ୍ଖଣେ ଚ, ରଥଙ୍ଗେ ଇରିୟାପଥେ;

ଦାନେ ରତନଧମ୍ମୂର-ଚକ୍କାଦୀସୁ ଚ ଦିସ୍ସତି;

ଧମ୍ମଚକ୍କେ ଇଧ ମତୋ, ତଞ୍ଚ ଦ୍ୱେଧା ଓିଭାଓୟେ’’।

‘‘ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖଓେ, ଚକ୍କାନି, ଯେହି ସମନ୍ନାଗତାନଂ ଦେଓମନୁସ୍ସାନ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଅ॰ ନି॰ ୪।୩୧) ହି ଅୟଂ ସମ୍ପତ୍ତିୟଂ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ପାଦତଲେସୁ ଚକ୍କାନି ଜାତାନୀ’’ତି (ଦୀ॰ ନି॰ ୨।୩୫) ଏତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣେ। ‘‘ଚକ୍କଂଓ ଓହତୋ ପଦ’’ନ୍ତି (ଧ॰ ପ॰ ୧) ଏତ୍ଥ ରଥଙ୍ଗେ। ‘‘ଚତୁଚକ୍କଂ ନଓଦ୍ୱାର’’ନ୍ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୧।୨୯) ଏତ୍ଥ ଇରିୟାପଥେ। ‘‘ଦଦଂ ଭୁଞ୍ଜ ମା ଚ ପମାଦୋ, ଚକ୍କଂ ଓତ୍ତୟ ସବ୍ବପାଣିନ’’ନ୍ତି (ଜା॰ ୧।୭।୧୪୯) ଏତ୍ଥ ଦାନେ। ‘‘ଦିବ୍ବଂ ଚକ୍କରତନଂ ପାତୁରହୋସୀ’’ତି (ଦୀ॰ ନି॰ ୨।୨୪୩; ମ॰ ନି॰ ୩।୨୫୬) ଏତ୍ଥ ରତନଚକ୍କେ। ‘‘ମୟା ପଓତ୍ତିତଂ ଚକ୍କ’’ନ୍ତି (ସୁ॰ ନି॰ ୫୬୨) ଏତ୍ଥ ଧମ୍ମଚକ୍କେ। ‘‘ଇଚ୍ଛାହତସ୍ସ ପୋସସ୍ସ, ଚକ୍କଂ ଭମତି ମତ୍ଥକେ’’ତି (ଜା॰ ୧।୧।୧୦୪; ୧।୫।୧୦୩) ଏତ୍ଥ ଉରଚକ୍କେ। ‘‘ଖୁରପରିୟନ୍ତେନ ଚେପି ଚକ୍କେନା’’ତି (ଦୀ॰ ନି॰ ୧।୧୬୬) ଏତ୍ଥ ପହରଣଚକ୍କେ। ‘‘ଅସନିଓିଚକ୍କ’’ନ୍ତି (ଦୀ॰ ନି॰ ୩।୬୧; ସଂ॰ ନି॰ ୨।୧୬୨) ଏତ୍ଥ ଅସନିମଣ୍ଡଲେ। ଇଧ ପନାୟଂ ଧମ୍ମଚକ୍କେ ମତୋ।

ତଂ ପନେତଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଦୁଓିଧଂ ହୋତି ପଟିଓେଧଞାଣଞ୍ଚ ଦେସନାଞାଣଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାପଭାଓିତଂ ଅତ୍ତନୋ ଅରିୟଫଲାଓହଂ ପଟିଓେଧଞାଣଂ, କରୁଣାପଭାଓିତଂ ସାଓକାନଂ ଅରିୟଫଲାଓହଂ ଦେସନାଞାଣଂ। ତତ୍ଥ ପଟିଓେଧଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଦୁଓିଧଂ। ତଞ୍ହି ଅଭିନିକ୍ଖମନତୋ ଯାଓ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ଫଲକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ତୁସିତଭଓନତୋ ୱା ଯାଓ ମହାବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କେ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ଫଲକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ଦୀପଙ୍କରତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୱା ଯାଓ ବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କେ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ଫଲକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ଦେସନାଞାଣମ୍ପି ପଓତ୍ତମାନଂ ପଓତ୍ତନ୍ତି ଦୁଓିଧଂ। ତଞ୍ହି ଯାଓ ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗା ପଓତ୍ତମାନଂ, ଫଲକ୍ଖଣେ ପଓତ୍ତଂ ନାମ। ତେସୁ ପଟିଓେଧଞାଣଂ ଲୋକୁତ୍ତରଂ, ଦେସନାଞାଣଂ ଲୋକିୟଂ। ଉଭୟମ୍ପି ପନେତଂ ଅଞ୍ଞେହି ଅସାଧାରଣଂ, ବୁଦ୍ଧାନଂୟେଓ ଓରସଞାଣଂ।

ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ତେ ପଟିଜାନତୋତି ‘‘ଅହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ମୟା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା’’ତି ଏଓଂ ପଟିଜାନତୋ ତଓ। ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧାତି ଇମେ ନାମ ଧମ୍ମା ତୟା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା। ତତ୍ର ଓତାତି ତେସୁ ‘‘ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା’’ତି ଏଓଂ ଦସ୍ସିତଧମ୍ମେସୁ। ସହଧମ୍ମେନାତି ସହେତୁନା ସକାରଣେନ ଓଚନେନ। ନିମିତ୍ତମେତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲୋପି ଧମ୍ମୋପି ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତୋ । ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ନ ପସ୍ସାମି, ଯୋ ମଂ ପଟିଚୋଦେସ୍ସତି। ତଂ ଧମ୍ମଂ ନ ପସ୍ସାମି, ଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ‘‘ଅୟଂ ନାମ ଧମ୍ମୋ ତୟା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି ମଂ ପଟିଚୋଦେସ୍ସତୀତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଖେମପ୍ପତ୍ତୋତି ଖେମଂ ପତ୍ତୋ। ସେସପଦଦ୍ୱୟଂ ଇମସ୍ସେଓ ଓେଓଚନଂ। ସବ୍ବମ୍ପେତଂ ଓେସାରଜ୍ଜଞାଣମେଓ ସନ୍ଧାୟ ଓୁତ୍ତଂ। ଦସବଲସ୍ସ ହି ‘‘ଅୟଂ ନାମ ଧମ୍ମୋ ତୟା

ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି ଚୋଦକଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ୱା ଚୋଦନାକାରଣଂ ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମଂ ୱା ଅପସ୍ସତୋ ‘‘ସଭାୱବୁଦ୍ଧୋଯେୱ ୱତ ସମାନୋ ଅହଂ ବୁଦ୍ଧୋସ୍ମୀତି ୱଦାମୀ’’ତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ବଲୱତରଂ ସୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଞାଣଂ ୱେସାରଜ୍ଜଂ ନାମ। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଖେମପ୍ପତ୍ତୋ’’ତିଆଦିମାହ। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅନ୍ତରାଯିକା ଧମ୍ମାତି ଏତ୍ଥ ପନ ଅନ୍ତରାଯଂ କରୋନ୍ତୀତି ଅନ୍ତରାଯିକା। ତେ ଅତ୍ଥତୋ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ୱୀତିକ୍କନ୍ତା ସତ୍ତ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା। ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ହି ଅନ୍ତମସୋ ଦୁକ୍କଟଦୁବ୍ଭାସିତମ୍ପି ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଅନ୍ତରାଯଂ କରୋତି। ଇଧ ପନ ମେଥୁନଧମ୍ମୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ମେଥୁନଂ ସେୱତୋ ହି ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ନିସ୍ସଂସଯମେୱ ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଅନ୍ତରାଯୋ ହୋତି।

ଯସ୍ସ ଖୋ ପନ ତେ ଅତ୍ଥାଯାତି ରାଗକ୍ଖଯାଦୀସୁ ଯସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ। ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋତି ଅସୁଭଭାୱନାଦିଧମ୍ମୋ କଥିତୋ। ତତ୍ର ୱତ ମନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ଅନିଯ୍ୟାନିକଧମ୍ମେ ମଂ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ୱାଦପଥାତି ୱାଦାଯେୱ। ପୁଥୂତି ବହୂ। ସିତାତି ଉପନିବଦ୍ଧା ଅଭିସଙ୍ଖତା। ଅଥ ୱା ପୁଥୁସ୍ସିତାତି ପୁଥୁଭାୱଂ ସିତା ଉପଗତା, ପୁଥୂହି ୱା ସିତାତିପି ପୁଥୁସ୍ସିତା। ଯଂ ନିସ୍ସିତାତି ଏତରହିପି ଯଂ ୱାଦପଥଂ ନିସ୍ସିତା। ନ ତେ ଭୱନ୍ତୀତି ତେ ୱାଦପଥା ନ ଭୱନ୍ତି ଭିଜ୍ଜନ୍ତି ୱିନସ୍ସନ୍ତି। ଧମ୍ମଚକ୍କନ୍ତି ଦେସନାଞାଣସ୍ସପି ପଟିୱେଧଞାଣସ୍ସପି ଏତଂ ନାମଂ। ତେସୁ ଦେସନାଞାଣଂ ଲୋକିଯଂ, ପଟିୱେଧଞାଣଂ ଲୋକୁତ୍ତରଂ। କେୱଲୀତି ସକଲଗୁଣସମନ୍ନାଗତୋ। ତାଦିସନ୍ତି ତଥାୱିଧଂ।

୯। ତଣ୍ହୁପ୍ପାଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯। ନୱମେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଏତେସୂତି ଉପ୍ପାଦା। କା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? ତଣ୍ହା। ତଣ୍ହାଯ ଉପ୍ପାଦା ତଣ୍ହୁପ୍ପାଦା, ତଣ୍ହାୱତ୍ଥୂନି ତଣ୍ହାକାରଣାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଚୀୱରହେତୂତି ‘‘କତ୍ଥ ମନାପଂ ଚୀୱରଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚୀୱରକାରଣା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଇତିଭୱାଭୱହେତୂତି ଏତ୍ଥ ଇତୀତି ନିଦସ୍ସନତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଯଥା ଚୀୱରାଦିହେତୁ, ଏୱଂ ଭୱାଭୱହେତୁପୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଭୱାଭୱୋତି ଚେତ୍ଥ ପଣୀତତରାନି ସପ୍ପିନୱନୀତାଦୀନି ଅଧିପ୍ପେତାନି। ସମ୍ପତ୍ତିଭୱେସୁ ପଣୀତତରପଣୀତତମଭୱୋତିପି ୱଦନ୍ତିଯେୱ।

ତଣ୍ହାଦୁତିଯୋତି ଅଯଞ୍ହି ସତ୍ତୋ ଅନମତଗ୍ଗେ ସଂସାରୱଟ୍ଟେ ସଂସରନ୍ତୋ ନ ଏକକୋୱ ସଂସରତି, ତଣ୍ହଂ ପନ ଦୁତିଯିକଂ ଲଭନ୍ତୋୱ ସଂସରତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ତଣ୍ହାଦୁତିଯୋ’’ତି। ଇତ୍ଥଭାୱଞ୍ଞଥାଭାୱନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଇତ୍ଥଭାୱୋ ନାମ ଅଯଂ ଅତ୍ତଭାୱୋ, ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୋ ନାମ ଅନାଗତତ୍ତଭାୱୋ। ଏୱରୂପୋ ୱା ଅଞ୍ଞୋପି ଅତ୍ତଭାୱୋ ଇତ୍ଥଭାୱୋ ନାମ, ନ ଏୱରୂପୋ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୋ ନାମ। ତଂ ଇତ୍ଥଭାୱଞ୍ଞଥାଭାୱଂ। ସଂସାରନ୍ତି ଖନ୍ଧଧାତୁଆଯତନାନଂ ପଟିପାଟିଂ। ନାତିୱତ୍ତତୀତି ନାତିକ୍କମତି। ଏୱମାଦୀନୱଂ ଞତ୍ୱାତି ଏୱଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ଆଦୀନୱଂ ଜାନିତ୍ୱା। ତଣ୍ହଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମ୍ଭୱନ୍ତି ତଣ୍ହଂ ଚ ‘‘ଅଯଂ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସମ୍ଭୂତୋ ସଭାୱୋ କାରଣ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ଜାନିତ୍ୱା। ଏତାୱତା ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତଭାୱୋ ଦସ୍ସିତୋ। ଇଦାନି ତଂ ଖୀଣାସୱଂ ଥୋମେନ୍ତୋ ୱୀତତଣ୍ହୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅନାଦାନୋତି ନିଗ୍ଗହଣୋ। ସତୋ ଭିକ୍ଖୁ ପରିବ୍ବଜେତି ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞେ ୱେପୁଲ୍ଲପ୍ପତ୍ତୋ ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ଚରେଯ୍ୟ ୱିହରେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତି ସୁତ୍ତନ୍ତେ ୱଟ୍ଟଂ କଥେତ୍ୱା ଗାଥାସୁ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟଂ କଥିତନ୍ତି।

୧୦। ଯୋଗସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦। ଦସମେ ୱଟ୍ଟସ୍ମିଂ ଯୋଜେନ୍ତୀତି ଯୋଗା। କାମଯୋଗୋତିଆଦୀସୁ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକୋ ରାଗୋ କାମଯୋଗୋ। ରୂପାରୂପଭୱେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୋ ଭୱଯୋଗୋ, ତଥା ଝାନନିକନ୍ତି। ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିସହଗତୋ ଚ ରାଗୋ ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଯୋ ଚ ଦିଟ୍ଠିଯୋଗୋ। ଚତୂସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ଅଞ୍ଞାଣଂ ଅୱିଜ୍ଜାଯୋଗୋ। କାମେସୁ ୱା ଯୋଜେତୀତି କାମଯୋଗୋ। ଭୱେସୁ ଯୋଜେତୀତି ଭୱଯୋଗୋ। ଦିଟ୍ଠୀସୁ ଯୋଜେତୀତି ଦିଟ୍ଠିଯୋଗୋ। ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଯୋଜେତୀତି ଅୱିଜ୍ଜାଯୋଗୋତି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂଯେୱେତଂ ଅଧିୱଚନଂ।

ଇଦାନି ତେ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସମୁଦଯନ୍ତି ଉପ୍ପତ୍ତିଂ। ଅତ୍ଥଙ୍ଗମନ୍ତି ଭେଦଂ। ଅସ୍ସାଦନ୍ତି ମଧୁରଭାୱଂ। ଆଦୀନୱନ୍ତି ଅମଧୁରଭାୱଂ ଦୋସଂ। ନିସ୍ସରଣନ୍ତି ନିସ୍ସଟଭାୱଂ। କାମେସୂତି ୱତ୍ଥୁକାମେସୁ। କାମରାଗୋତି କାମେ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନରାଗୋ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅନୁସେତୀତି ନିବ୍ବତ୍ତତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, କାମଯୋଗୋତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦଂ କାମେସୁ ଯୋଜନକାରଣଂ ବନ୍ଧନକାରଣଂ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଫସ୍ସାଯତନାନନ୍ତି ଚକ୍ଖାଦୀନଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସାଦିକାରଣାନଂ। ଅୱିଜ୍ଜା ଅଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଞାଣପଟିପକ୍ଖଭାୱେନ ଅଞ୍ଞାଣସଙ୍ଖାତା ଅୱିଜ୍ଜା। ଇତି କାମଯୋଗୋତି ଏତ୍ଥ ଇତି ସଦ୍ଦୋ ଚତୂହିପି ଯୋଗେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯୋଜେତବ୍ବୋ ‘‘ଏୱଂ କାମଯୋଗୋ, ଏୱଂ ଭୱଯୋଗୋ’’ତି। ସଂଯୁତ୍ତୋତି ପରିୱାରିତୋ। ପାପକେହୀତି ଲାମକେହି। ଅକୁସଲେହୀତି ଅକୋସଲ୍ଲସମ୍ଭୂତେହି। ସଂକିଲେସିକେହୀତି ସଂକିଲେସନକେହି, ପସନ୍ନସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପସନ୍ନଭାୱଦୂସକେହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପୋନୋବ୍ଭୱିକେହୀତି ପୁନବ୍ଭୱନିବ୍ବତ୍ତକେହି। ସଦରେହୀତି ସଦରଥେହି। ଦୁକ୍ଖୱିପାକେହୀତି ୱିପାକକାଲେ ଦୁକ୍ଖୁପ୍ପାଦକେହି। ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣିକେହୀତି ଅନାଗତେ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଜାତିଜରାମରଣନିବ୍ବତ୍ତକେହି। ତସ୍ମାଅଯୋଗକ୍ଖେମୀତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଯସ୍ମା ଅପ୍ପହୀନଯୋଗୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଏତେହି ଧମ୍ମେହି ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ଚତୂହି ଯୋଗେହି ଖେମଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅନଧିଗତତ୍ତା ନ ଯୋଗକ୍ଖେମୀତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ୱିସଂଯୋଗୋତି ୱିସଂଯୋଜନକାରଣାନି। କାମଯୋଗୱିସଂଯୋଗୋତି କାମଯୋଗତୋ ୱିସଂଯୋଜନକାରଣଂ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତତ୍ଥ ଅସୁଭଜ୍ଝାନଂ କାମଯୋଗୱିସଂଯୋଗୋ, ତଂ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ଅଧିଗତୋ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗୋ ଏକନ୍ତେନେୱ କାମଯୋଗୱିସଂଯୋଗୋ ନାମ। ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ଭୱଯୋଗୱିସଂଯୋଗୋ ନାମ, ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗୋ ଦିଟ୍ଠିଯୋଗୱିସଂଯୋଗୋ ନାମ, ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ଅୱିଜ୍ଜାଯୋଗୱିସଂଯୋଗୋ ନାମ। ଇଦାନି ତେ ୱିତ୍ଥାରୱସେନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଭୱଯୋଗେନ ଚୂଭଯନ୍ତି ଭୱଯୋଗେନ ଚ ସଂଯୁତ୍ତା, କିଞ୍ଚି ଭିଯ୍ୟୋ ଉଭଯେନାପି ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ଯେନ କେନଚି ଯୋଗେନ ସମନ୍ନାଗତାତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁରକ୍ଖତାତି ପୁରତୋ କତା, ପରିୱାରିତା ୱା। କାମେ ପରିଞ୍ଞାଯାତି ଦୁୱିଧେପି କାମେ ପରିଜାନିତ୍ୱା। ଭୱଯୋଗଞ୍ଚ ସବ୍ବସୋତି ଭୱଯୋଗଞ୍ଚ ସବ୍ବମେୱ ପରିଜାନିତ୍ୱା। ସମୂହଚ୍ଚାତି ସମୂହନିତ୍ୱା। ୱିରାଜଯନ୍ତି ୱିରାଜେନ୍ତୋ, ୱିରାଜେତ୍ୱା ୱା। ‘‘ୱିରାଜେନ୍ତୋ’’ତି ହି ୱୁତ୍ତେ ମଗ୍ଗୋ କଥିତୋ ହୋତି, ‘‘ୱିରାଜେତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଫଲଂ। ମୁନୀତି ଖୀଣାସୱମୁନି। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେପି ଗାଥାସୁପି ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟମେୱ କଥିତନ୍ତି।

ଭଣ୍ଡଗାମୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨। ଚରୱଗ୍ଗୋ

୧। ଚରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧। ଦୁତିଯସ୍ସ ପଠମେ ଅଧିୱାସେତୀତି ଚିତ୍ତଂ ଅଧିରୋପେତ୍ୱା ୱାସେତି। ନପ୍ପଜହତୀତି ନ ପରିଚ୍ଚଜତି। ନ ୱିନୋଦେତୀତି ନ ନୀହରତି। ନ ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତୀତି ନ ୱିଗତନ୍ତଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନପରିୱଟୁମଂ କରୋତି। ନ ଅନଭାୱଂ ଗମେତୀତି ନ ଅନୁଅଭାୱଂ ଅୱଡ୍ଢିଂ ୱିନାସଂ ଗମେତି। ଚରମ୍ପୀତି ଚରନ୍ତୋପି। ଅନାତାପୀତି ନିବ୍ବୀରିଯୋ। ଅନୋତ୍ତାପୀତି ଉପୱାଦଭଯରହିତୋ। ସତତନ୍ତି ନିଚ୍ଚଂ। ସମିତନ୍ତି ନିରନ୍ତରଂ। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥଂ ଞତ୍ୱା ସୁକ୍କପକ୍ଖେ ୱୁତ୍ତୱିପରିଯାଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଗାଥାସୁ ଗେହନିସ୍ସିତନ୍ତି କିଲେସନିସ୍ସିତଂ। ମୋହନେଯ୍ୟେସୂତି ମୋହଜନକେସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ। ଅଭବ୍ବୋତି ଅଭାଜନଭୂତୋ। ଫୁଟ୍ଠୁଂ ସମ୍ବୋଧିମୁତ୍ତମନ୍ତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗସଙ୍ଖାତଂ ଉତ୍ତମଞାଣଂ ଫୁସିତୁଂ।

୨। ସୀଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨। ଦୁତିଯେ ସମ୍ପନ୍ନସୀଲାତି ପରିପୁଣ୍ଣସୀଲା। ସମ୍ପନ୍ନପାତିମୋକ୍ଖାତି ପରିପୁଣ୍ଣପାତିମୋକ୍ଖା। ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତାତି ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲେନ ସଂୱୁତା ପିହିତା ଉପେତା ହୁତ୍ୱା ୱିହରଥ। ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନାତି ଆଚାରେନ ଚ ଗୋଚରେନ ଚ ସମ୍ପନ୍ନା ସମୁପାଗତା ଭୱଥ। ଅଣୁମତ୍ତେସୁ ୱଜ୍ଜେସୂତି ଅଣୁପ୍ପମାଣେସୁ ଦୋସେସୁ। ଭଯଦସ୍ସାୱିନୋତି ତାନି ଅଣୁମତ୍ତାନି ୱଜ୍ଜାନି ଭଯତୋ ଦସ୍ସନସୀଲା। ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖଥ ସିକ୍ଖାପଦେସୂତି ସବ୍ବସିକ୍ଖାକୋଟ୍ଠାସେସୁ ସମାଦାତବ୍ବଂ ସମାଦାଯ ଗହେତ୍ୱା ସିକ୍ଖଥ। ''ସମ୍ପନ୍ନସୀଲାନଂ…ପେ… ସିକ୍ଖାପଦେସୂ''ତି ଏତ୍ତକେନ ଧମ୍ମକ୍ଖାନେନ ସିକ୍ଖତ୍ତଯେ ସମାଦାପେତ୍ୱା ଚେୱ ପଟିଲଦ୍ଧଗୁଣେସୁ ଚ ୱଣ୍ଣଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ଉତ୍ତରି କାତବ୍ବଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ କିମସ୍ସାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କିମସ୍ସାତି କିଂ ଭୱେଯ୍ୟ।

ଯତଂ ଚରେତି ଯଥା ଚରନ୍ତୋ ଯତୋ ହୋତି ସଂଯତୋ, ଏୱଂ ଚରେଯ୍ୟ। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଅଚ୍ଛେତି ନିସୀଦେଯ୍ୟ। ଯତମେନଂ ପସାରଯେତି ଯଂ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗଂ ପସାରେଯ୍ୟ, ତଂ ଯତଂ ସଂଯତମେୱ କତ୍ୱା ପସାରେଯ୍ୟ। ଉଦ୍ଧନ୍ତି ଉପରି। ତିରିଯନ୍ତି ମଜ୍ଝଂ। ଅପାଚୀନନ୍ତି ଅଧୋ। ଏତ୍ତାୱତା ଅତୀତା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ଅନାଗତା ଚ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା କଥିତା। ଯାୱତାତି ପରିଚ୍ଛେଦୱଚନଂ। ଜଗତୋଗତୀତି ଲୋକସ୍ସ ନିପ୍ଫତ୍ତି। ସମୱେକ୍ଖିତା ଚ ଧମ୍ମାନଂ, ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦଯବ୍ବଯନ୍ତି ଏତେସଂ ସବ୍ବଲୋକେ ଅତୀତାଦିଭେଦାନଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧଧମ୍ମାନଂ ଉଦଯଞ୍ଚ ୱଯଞ୍ଚ ସମୱେକ୍ଖିତା। ''ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦଯଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ପଞ୍ଚୱୀସତି ଲକ୍ଖଣାନି ପସ୍ସତି, ୱଯଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ପଞ୍ଚୱୀସତି ଲକ୍ଖଣାନି ପସ୍ସତୀ''ତି ୱୁତ୍ତେହି ସମପଞ୍ଞାସାଯ ଲକ୍ଖଣେହି ସମ୍ମା ଅୱେକ୍ଖିତା ହୋତି। ଚେତୋସମଥସାମୀଚିନ୍ତି ଚିତ୍ତସମଥସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ପଟିପଦଂ। ସିକ୍ଖମାନନ୍ତି ପଟିପଜ୍ଜମାନଂ, ପୂରଯମାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପହିତତ୍ତୋତି ପେସିତତ୍ତୋ। ଆହୂତି କଥଯନ୍ତି। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସୁତ୍ତେ ସୀଲଂ ମିସ୍ସକଂ କଥେତ୍ୱା ଗାଥାସୁ ଖୀଣାସୱୋ କଥିତୋ।

୩। ପଧାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩। ତତିଯେ ସମ୍ମପ୍ପଧାନାନୀତି ସୁନ୍ଦରପଧାନାନି ଉତ୍ତମୱୀରିଯାନି। ସମ୍ମପ୍ପଧାନାତି ପରିପୁଣ୍ଣୱୀରିଯା। ମାରଧେଯ୍ୟାଭିଭୂତାତି ତେଭୂମକୱଟ୍ଟସଙ୍ଖାତଂ ମାରଧେଯ୍ୟଂ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ସମତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତା। ତେ ଅସିତାତି ତେ ଖୀଣାସୱା ଅନିସ୍ସିତା ନାମ। ଜାତିମରଣଭଯସ୍ସାତି ଜାତିଞ୍ଚ ମରଣଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଭଯସ୍ସ, ଜାତିମରଣସଙ୍ଖାତସ୍ସେୱ ୱା ଭଯସ୍ସ। ପାରଗୂତି ପାରଙ୍ଗତା। ତେ ତୁସିତାତି ତେ ଖୀଣାସୱା ତୁଟ୍ଠା ନାମ। ଜେତ୍ୱା ମାରଂ ସୱାହିନିନ୍ତି ସସେନକଂ ମାରଂ ଜିନିତ୍ୱା ଠିତା। ତେଅନେଜାତି ତେ ଖୀଣାସୱା ତଣ୍ହାସଙ୍ଖାତାଯ ଏଜାଯ ଅନେଜା ନିଚ୍ଚଲା ନାମ। ନମୁଚିବଲନ୍ତି ମାରବଲଂ। ଉପାତିୱତ୍ତାତି ଅତିକ୍କନ୍ତା। ତେ ସୁଖିତାତି ତେ ଖୀଣାସୱା ଲୋକୁତ୍ତରସୁଖେନ ସୁଖିତା ନାମ। ତେନେୱାହ –

''ସୁଖିତା ୱତ ଅରହନ୍ତୋ, ତଣ୍ହା ନେସଂ ନ ୱିଜ୍ଜତି;

ଅସ୍ମିମାନୋ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ମୋହଜାଲଂ ପଦାଲିତ''ନ୍ତି। (ସଂ। ନି। ୩।୭୬);

୪। ସଂୱରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪। ଚତୁତ୍ଥେ ପଧାନାନୀତି ୱୀରିଯାନି। ସଂୱରପ୍ପଧାନନ୍ତି ଚକ୍ଖାଦୀନି ସଂୱରନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନୱୀରିଯଂ । ପହାନପ୍ପଧାନନ୍ତି କାମୱିତକ୍କାଦଯୋ ପଜହନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନୱୀରିଯଂ। ଭାୱନାପ୍ପଧାନନ୍ତି ସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନୱୀରିଯଂ। ଅନୁରକ୍ଖଣାପ୍ପଧାନନ୍ତି ସମାଧିନିମିତ୍ତଂ ଅନୁରକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନୱୀରିଯଂ।

ୱିୱେକନିସ୍ସିତନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିୱେକୋ, ୱିରାଗୋ, ନିରୋଧୋତି ତୀଣିପି ନିବ୍ବାନସ୍ସ ନାମାନି। ନିବ୍ବାନଂ ହି ଉପଧିୱିୱେକତ୍ତା ୱିୱେକୋ, ତଂ ଆଗମ୍ମ ରାଗାଦଯୋ ୱିରଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱିରାଗୋ, ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ନିରୋଧୋ। ତସ୍ମା ୱିୱେକନିସ୍ସିତନ୍ତିଆଦୀସୁ ଆରମ୍ମଣୱସେନ ୱା ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବୱସେନ ୱା ନିବ୍ବାନନିସ୍ସିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗା – ପରିଚ୍ଚାଗୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋ ଚ ପକ୍ଖନ୍ଦନୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋ ଚ। ତତ୍ଥ ୱିପସ୍ସନା ତଦଙ୍ଗୱସେନ କିଲେସେ ଚ ଖନ୍ଧେ ଚ ରାଗଂ ପରିଚ୍ଚଜତୀତି ପରିଚ୍ଚାଗୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋ। ମଗ୍ଗୋ ଆରମ୍ମଣୱସେନ ନିବ୍ବାନଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତୀତି ପକ୍ଖନ୍ଦନୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋ। ତସ୍ମା ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିନ୍ତି ଯଥା ଭାୱିଯମାନୋ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗତ୍ଥାଯ ପରିଣମତି, ୱିପସ୍ସନାଭାୱଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଭାୱଞ୍ଚ ପାପୁଣାତି, ଏୱଂ ତଂ ଭାୱେତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଭଦ୍ଦକନ୍ତି ଲଦ୍ଧକଂ। ସମାଧିନିମିତ୍ତଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞାଦିୱସେନ ଅଧିଗତୋ ସମାଧିଯେୱ। ଅନୁରକ୍ଖତୀତି ସମାଧିପାରିପନ୍ଥିକଧମ୍ମେ ରାଗଦୋସମୋହେ ସୋଧେନ୍ତୋ ରକ୍ଖତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞାଦିକା ପଞ୍ଚେୱ ସଞ୍ଞା ୱୁତ୍ତା, ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ଦସପି ଅସୁଭାନି ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା କଥେତବ୍ବାନି। ତେସଂ ୱିତ୍ଥାରୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୦୨ ଆଦଯୋ) ୱୁତ୍ତୋଯେୱ। ଗାଥାଯ ସଂୱରାଦିନିପ୍ଫାଦକଂ ୱୀରିଯମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଖଯଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପାପୁଣେତି ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯସଙ୍ଖାତଂ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣେଯ୍ୟାତି।

୫। ପଞ୍ଞତ୍ତିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୫। ପଞ୍ଚମେ ଅଗ୍ଗପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋତି ଉତ୍ତମପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ। ଅତ୍ତଭାୱୀନନ୍ତି ଅତ୍ତଭାୱୱନ୍ତାନଂ। ଯଦିଦଂ ରାହୁ ଅସୁରିନ୍ଦୋତି ଯୋ ଏସ ରାହୁ ଅସୁରିନ୍ଦୋ ଅଯଂ ଅଗ୍ଗୋତି। ଏତ୍ଥ ରାହୁ କିର ଅସୁରିନ୍ଦୋ ଚତ୍ତାରି ଯୋଜନସହସ୍ସାନି ଅଟ୍ଠ ଚ ଯୋଜନସତାନି ଉଚ୍ଚୋ, ବାହନ୍ତରମସ୍ସ ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନସତାନି, ହତ୍ଥତଲପାଦତଲାନଂ ପୁଥୁଲତା ତୀଣି ଯୋଜନସତାନି। ଅଙ୍ଗୁଲିପବ୍ବାନି ପଣ୍ଣାସ ଯୋଜନାନି, ଭମୁକନ୍ତରଂ ପଣ୍ଣାସଯୋଜନଂ, ନଲାଟଂ ତିଯୋଜନସତଂ, ସୀସଂ ନୱଯୋଜନସତଂ। କାମଭୋଗୀନଂ ଯଦିଦଂ ରାଜା ମନ୍ଧାତାତି ଯୋ ଏସ ରାଜା ମନ୍ଧାତା ନାମ, ଅଯଂ ଦିବ୍ବେପି ମାନୁସକେପି କାମେ ପରିଭୁଞ୍ଜନକାନଂ ସତ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ। ଏସ ହି ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟାଯୁକେସୁ ମନୁସ୍ସେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେ ହିରଞ୍ଞୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସାପେନ୍ତୋ ମାନୁସକେ କାମେ ଦୀଘରତ୍ତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜି। ଦେୱଲୋକେ ପନ ଯାୱ ଛତ୍ତିଂସାଯ ଇନ୍ଦାନଂ ଆଯୁପ୍ପମାଣଂ, ତାୱ ପଣୀତେ କାମେ ପରିଭୁଞ୍ଜୀତି କାମଭୋଗୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ। ଆଧିପତେଯ୍ୟାନନ୍ତି ଅଧିପତିଟ୍ଠାନଂ ଜେଟ୍ଠକଟ୍ଠାନଂ କରୋନ୍ତାନଂ। ତଥାଗତୋ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତୀତି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରେହି ଗୁଣେହି ତଥାଗତୋ ଅଗ୍ଗୋ ସେଟ୍ଠୋ ଉତ୍ତମୋ ଅକ୍ଖାଯତି।

ଇଦ୍ଧିଯା ଯସସା ଜଲନ୍ତି ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିସମିଦ୍ଧିଯା ଚ ପରିୱାରସଙ୍ଖାତେନ ଯସସା ଚ ଜଲନ୍ତାନଂ। ଉଦ୍ଧଂ ତିରିଯଂ ଅପାଚୀନନ୍ତି ଉପରି ଚ ମଜ୍ଝେ ଚ ହେଟ୍ଠା ଚ। ଯାୱତା ଜଗତୋ ଗତୀତି ଯତ୍ତକା ଲୋକନିପ୍ଫତ୍ତି।

୬। ସୋଖୁମ୍ମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୬। ଛଟ୍ଠେ ସୋଖୁମ୍ମାନୀତି ସୁଖୁମଲକ୍ଖଣପଟିୱିଜ୍ଝନକାନି ଞାଣାନି। ରୂପସୋଖୁମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତୀତି ରୂପେ ସଣ୍ହସୁଖୁମଲକ୍ଖଣପରିଗ୍ଗାହକେନ ଞାଣେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ପରମେନାତି ଉତ୍ତମେନ। ତେନ ଚ ରୂପସୋଖୁମ୍ମେନାତି ତେନ ଯାୱ ଅନୁଲୋମଭାୱଂ ପତ୍ତେନ ସୁଖୁମଲକ୍ଖଣପରିଗ୍ଗାହକଞାଣେନ। ନ ସମନୁପସ୍ସତୀତି ନତ୍ଥିଭାୱେନେୱ ନ ପସ୍ସତି। ନ ପତ୍ଥେତୀତି ନତ୍ଥିଭାୱେନେୱ ନ ପତ୍ଥେତି। ୱେଦନାସୋଖୁମ୍ମାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ରୂପସୋଖୁମ୍ମତଂ ଞତ୍ୱାତି ରୂପକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସଣ୍ହସୁଖୁମଲକ୍ଖଣପରିଗ୍ଗାହକେନ ଞାଣେନ ସୁଖୁମତଂ ଜାନିତ୍ୱା। ୱେଦନାନଞ୍ଚ ସମ୍ଭୱନ୍ତି ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଚ ପଭୱଂ ଜାନିତ୍ୱା। ସଞ୍ଞା ଯତୋ ସମୁଦେତୀତି ଯସ୍ମା କାରଣା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ ସମୁଦେତି ନିବ୍ବତ୍ତତି, ତଞ୍ଚ ଜାନିତ୍ୱା। ଅତ୍ଥଂଗଚ୍ଛତି ଯତ୍ଥ ଚାତି ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଞ୍ଚ ଜାନିତ୍ୱା। ସଙ୍ଖାରେ ପରତୋ ଞତ୍ୱାତି ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧଂ ଅନିଚ୍ଚତାଯ ଲୁଜ୍ଜନଭାୱେନ ପରତୋ ଜାନିତ୍ୱା। ଇମିନା ହି ପଦେନ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନା କଥିତା। ଦୁକ୍ଖତୋ ନୋ ଚ ଅତ୍ତତୋତି ଇମିନା ଦୁକ୍ଖାନତ୍ତାନୁପସ୍ସନା। ସନ୍ତୋତି କିଲେସସନ୍ତତାଯ ସନ୍ତୋ। ସନ୍ତିପଦେ ରତୋତି ନିବ୍ବାନେ ରତୋ। ଇତି ସୁତ୍ତନ୍ତେ ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ୱିପସ୍ସନାୱ କଥିତା, ଗାଥାସୁ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋପୀତି।

୭। ପଠମଅଗତିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୭-୧୯। ସତ୍ତମେ ଅଗତିଗମନାନୀତି ନଗତିଗମନାନି। ଛନ୍ଦାଗତିଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଛନ୍ଦେନ ଅଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅକତ୍ତବ୍ବଂ କରୋତି। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଛନ୍ଦା ଦୋସା ଭୟା ମୋହାତି ଛନ୍ଦେନ, ଦୋସେନ, ଭୟେନ, ମୋହେନ। ଅତିୱତ୍ତତୀତି ଅତିକ୍କମତି। ଅଟ୍ଠମଂ ଉତ୍ତାନମେୱ। ନୱମେ ତଥାବୁଜ୍ଝନକାନଂ ୱସେନ ଦ୍ୱୀହିପି ନୟେହି କଥିତଂ।

୧୦। ଭତ୍ତୁଦ୍ଦେସକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୦। ଦସମେ ଭତ୍ତୁଦ୍ଦେସକୋତି ସଲାକଭତ୍ତାଦୀନଂ ଉଦ୍ଦେସକୋ। କାମେସୁ ଅସଂଯତାତି ୱତ୍ଥୁକାମେସୁ କିଲେସକାମେହି ଅସଂଯତା। ପରିସାକସଟୋଚ ପନେସ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅୟଞ୍ଚ ପନ ସୋ ଏୱରୂପା ପରିସାକଚୱରୋ ନାମ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସମଣେନାତି ବୁଦ୍ଧସମଣେନ। ପରିସାୟ ମଣ୍ଡୋ ଚ ପନେସ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅୟଂ ଏୱରୂପା ପରିସା ୱିପ୍ପସନ୍ନେନ ପରିସାମଣ୍ଡୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି।

ଚରୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିୟୋ।

୩। ଉରୁୱେଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମୌରୁୱେଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୧। ତତିୟସ୍ସ ପଠମେ ଉରୁୱେଲାୟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଉରୁୱେଲାତି ମହାୱେଲା, ମହାୱାଲିକରାସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ଉରୂତି ୱାଲୁକା ୱୁଚ୍ଚତି, ୱେଲାତି ମରିୟାଦା। ୱେଲାତିକ୍କମନହେତୁ ଆହଟା ଉରୁ ଉରୁୱେଲାତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅତୀତେ କିର ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧେ ଦସସହସ୍ସା କୁଲପୁତ୍ତା ତାପସପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ପଦେସେ ୱିହରନ୍ତା ଏକଦିୱସଂ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା କତିକୱତ୍ତଂ ଅକଂସୁ – ''କାୟକମ୍ମୱଚୀକମ୍ମାନି ନାମ ପରେସମ୍ପି ପାକଟାନି ହୋନ୍ତି, ମନୋକମ୍ମଂ ପନ ଅପାକଟଂ। ତସ୍ମା ଯୋ କାମୱିତକ୍କଂ ୱା ବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କଂ ୱା ୱିହିଂସାୱିତକ୍କଂ ୱା ୱିତକ୍କେତି, ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞୋ ଚୋଦକୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ସୋ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ଚୋଦେତ୍ୱା ପତ୍ତପୁଟେନ ୱାଲୁକଂ ଆହରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଆକିରତୁ, ଇଦମସ୍ସ ଦଣ୍ଡକମ୍ମ''ନ୍ତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯୋ ତାଦିସଂ ୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କେତି, ସୋ ତତ୍ଥ ପତ୍ତପୁଟେନ ୱାଲୁକଂ ଆକିରତି, ଏୱଂ ତତ୍ଥ ଅନୁକ୍କମେନ ମହାୱାଲୁକରାସି ଜାତୋ। ତତୋ ନଂ ପଚ୍ଛିମା ଜନତା ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଚେତିୟଟ୍ଠାନମକାସି, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଉରୁୱେଲାତି ମହାୱେଲା, ମହାୱାଲିକରାସୀତି ଅତ୍ଥୋ''ତି। ତମେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଅଥ ୱା ଉରୂତି ୱାଲୁକା ୱୁଚ୍ଚତି, ୱେଲାତି ମରିୟାଦା, ୱେଲାତିକ୍କମନହେତୁ ଆହଟା ଉରୁ ଉରୁୱେଲାତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ''ତି।

ନଜ୍ଜା ନେରଞ୍ଜରାୟ ତୀରେତି ଉରୁୱେଲଗାମଂ ନିସ୍ସାୟ ନେରଞ୍ଜରାନଦୀତୀରେ ୱିହରାମୀତି ଦସ୍ସେତି। ଅଜପାଲନିଗ୍ରୋଧେତି ଅଜପାଲକା ତସ୍ସ ନିଗ୍ରୋଧସ୍ସ ଛାୟାୟ ନିସୀଦନ୍ତିପି ତିଟ୍ଠନ୍ତିପି, ତସ୍ମା ସୋ ଅଜପାଲନିଗ୍ରୋଧୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗତୋ, ତସ୍ସ ହେଟ୍ଠାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଠମାଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ପଠମମେୱ। ଉଦପାଦୀତି ଅୟଂ ୱିତକ୍କୋ ପଞ୍ଚମେ ସତ୍ତାହେ ଉଦପାଦି। କସ୍ମା ଉଦପାଦୀତି? ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ ଆଚିଣ୍ଣତ୍ତା ଚେୱ ପୁବ୍ବାସେୱନତାୟ ଚ। ତତ୍ଥ ପୁବ୍ବାସେୱନାୟ ପକାସନତ୍ଥଂ ତିତ୍ତିରଜାତକଂ ଆହରିତବ୍ବଂ। ହତ୍ଥିୱାନରତିତ୍ତିରା କିର ଏକସ୍ମିଂ ପଦେସେ ୱିହରନ୍ତା ''ଯୋ ଅମ୍ହାକଂ ମହଲ୍ଲକୋ, ତସ୍ମିଂ ସଗାରୱା ୱିହରିସ୍ସାମା''ତି ନିଗ୍ରୋଧଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ''କୋ ନୁ ଖୋ ଅମ୍ହାକଂ ମହଲ୍ଲକୋ''ତି ୱୀମଂସନ୍ତା ତିତ୍ତିରସ୍ସ ମହଲ୍ଲକଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତସ୍ସ ଜେଟ୍ଠାପଚାୟନକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସମଗ୍ଗା ସମ୍ମୋଦମାନା ୱିହରିତ୍ୱା ସଗ୍ଗପରାୟଣା ଅହେସୁଂ। ତଂ କାରଣଂ ଞତ୍ୱା ରୁକ୍ଖେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''ଯେ ୱୁଦ୍ଧମପଚାୟନ୍ତି, ନରା ଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦା;

ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପାସଂସା, ସମ୍ପରାୟେ ଚ ସୁଗ୍ଗତୀ''ତି। (ଜା। ୧।୧।୩୭);

ଏୱଂ ଅହେତୁକତିରଚ୍ଛାନଯୋନିୟଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋପି ତଥାଗତୋ ସଗାରୱୱାସଂ ରୋଚେସି, ଇଦାନି କସ୍ମା ନ ରୋଚେସ୍ସତୀତି। ଅଗାରୱୋତି ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଗାରୱରହିତୋ, କଞ୍ଚି ଗରୁଟ୍ଠାନେ ଅଟ୍ଠପେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପ୍ପତିସ୍ସୋତି ପତିସ୍ସୟରହିତୋ, କଞ୍ଚି ଜେଟ୍ଠକଟ୍ଠାନେ ଅଟ୍ଠପେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସମଣଂ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱାତି ଏତ୍ଥ ସମିତପାପବାହିତପାପାଯେୱ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଅଧିପ୍ପେତା। ସକ୍କତ୍ୱା ଗରୁଂ କତ୍ୱାତି ସକ୍କାରଞ୍ଚେୱ କତ୍ୱା ଗରୁକାରଞ୍ଚ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା।

ସଦେୱକେ ଲୋକେତିଆଦୀସୁ ସହ ଦେୱେହି ସଦେୱକେ। ଦେୱଗ୍ଗହଣେନ ଚେତ୍ଥ ମାରବ୍ରହ୍ମେସୁ ଗହିତେସୁପି ମାରୋ ନାମ ୱସୱତ୍ତୀ ସବ୍ବେସଂ ଉପରି ୱସଂ ୱତ୍ତେତି, ବ୍ରହ୍ମା ନାମ ମହାନୁଭାୱୋ, ଏକଙ୍ଗୁଲିୟା ଏକସ୍ମିଂ ଚକ୍କୱାଳସହସ୍ସେ ଆଲୋକଂ ଫରତି, ଦ୍ୱୀହି ଦ୍ୱୀସୁ, ଦସହି ଅଙ୍ଗୁଲୀହି ଦସସୁ ଚକ୍କୱାଳସହସ୍ସେସୁ ଆଲୋକଂ ଫରତି। ସୋ ଇମିନା ସୀଲସମ୍ପନ୍ନତରୋତି ୱତ୍ତୁଂ ମା ଲଭନ୍ତୂତି ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେତି ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ସମଣା ନାମ ଏକନିକାୟାଦିୱସେନ ବହୁସ୍ସୁତା ସୀଲୱନ୍ତୋ ପଣ୍ଡିତା, ବ୍ରାହ୍ମଣାପି ୱତ୍ଥୁୱିଜ୍ଜାଦିୱସେନ ବହୁସ୍ସୁତା ପଣ୍ଡିତା। ତେ ଇମିନା ସମ୍ପନ୍ନତରାତି ୱତ୍ତୁଂ ମା ଲଭନ୍ତୂତି ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ପଜାୟାତି ୱୁତ୍ତଂ। ସଦେୱମନୁସ୍ସାୟାତି ଇଦଂ ପନ ନିପ୍ପଦେସତୋ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଗହିତମେୱ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ଅପିଚେତ୍ଥ ପୁରିମାନି ତୀଣି ପଦାନି ଲୋକୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି, ପଚ୍ଛିମାନି ଦ୍ୱେ ପଜାୱସେନ। ସୀଲସମ୍ପନ୍ନତରନ୍ତି ସୀଲେନ ସମ୍ପନ୍ନତରଂ, ଅଧିକତରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ସୀଲାଦୟୋ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରା କଥିତା, ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନଂ ଲୋକିୟମେୱ। ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣମେୱ ହେତଂ। ପାତୁରହୋସୀତି ''ଅୟଂ ସତ୍ଥା ଅୱୀଚିତୋ ଯାୱ ଭୱଗ୍ଗା ସୀଲାଦୀହି ଅତ୍ତନା ଅଧିକତରଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ 'ମୟା ପଟିୱିଦ୍ଧନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମମେୱ ସକ୍କତ୍ୱା ଉପନିସ୍ସାୟ ୱିହରିସ୍ସାମୀ'ତି ଚିନ୍ତେତି, କାରଣଂ ଭଗୱା ଚିନ୍ତେତି, ଅତ୍ଥଂ ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିସେସଂ ଚିନ୍ତେତି, ଗଚ୍ଛାମିସ୍ସ ଉସ୍ସାହଂ ଜନେସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପୁରତୋ ପାକଟୋ ଅହୋସି, ଅଭିମୁଖେ ଅଟ୍ଠାସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ୱିହଂସୁୱିହରନ୍ତି ଚାତି ଏତ୍ଥ ଯୋ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘‘ୱିହରନ୍ତୀତି ୱଚନତୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେପି ବହୂ ବୁଦ୍ଧା’’ତି, ସୋ ‘‘ଭଗୱାପି ଭନ୍ତେ ଏତରହି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି ଇମିନା ୱଚନେନ ପଟିବାହିତବ୍ବୋ।

‘‘ନ ମେ ଆଚରିଯୋ ଅତ୍ଥି, ସଦିସୋ ମେ ନ ୱିଜ୍ଜତି;

ସଦେୱକସ୍ମିଂ ଲୋକସ୍ମିଂ, ନତ୍ଥି ମେ ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ’’ତି। (ମହାୱ। ୧୧; ମ। ନି। ୨।୩୪୧) –

ଆଦୀହି ଚସ୍ସ ସୁତ୍ତେହି ଅଞ୍ଞେସଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅଭାୱୋ ଦୀପେତବ୍ବୋ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ସବ୍ବେପି ବୁଦ୍ଧା ସଦ୍ଧମ୍ମଗରୁନୋ, ତସ୍ମା। ମହତ୍ତମଭିକଙ୍ଖତାତି ମହନ୍ତଭାୱଂ ପତ୍ଥଯମାନେନ। ସରଂ ବୁଦ୍ଧାନ ସାସନନ୍ତି ବୁଦ୍ଧାନଂ ସାସନଂ ସରନ୍ତେନ।

ଯତୋତି ଯସ୍ମିଂ କାଲେ। ମହତ୍ତେନ ସମନ୍ନାଗତୋତି ରତ୍ତଞ୍ଞୁମହତ୍ତଂ ୱେପୁଲ୍ଲମହତ୍ତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯମହତ୍ତଂ ଲାଭଗ୍ଗମହତ୍ତନ୍ତି ଇମିନା ଚତୁବ୍ବିଧେନ ମହତ୍ତେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଅଥ ମେ ସଙ୍ଘେପି ଗାରୱୋତି ଅଥ ମଯ୍ହଂ ସଙ୍ଘେପି ଗାରୱୋ ଜାତୋ। କିସ୍ମିଂ ପନ କାଲେ ଭଗୱତା ସଙ୍ଘେ ଗାରୱୋ କତୋତି? ମହାପଜାପତିଯା ଦୁସ୍ସଯୁଗଦାନକାଲେ। ତଦା ହି ଭଗୱା ଅତ୍ତନୋ ଉପନୀତଂ ଦୁସ୍ସଯୁଗଂ ‘‘ସଙ୍ଘେ, ଗୋତମି, ଦେହି, ସଙ୍ଘେ ତେ ଦିନ୍ନେ ଅହଞ୍ଚେୱ ପୂଜିତୋ ଭୱିସ୍ସାମି ସଙ୍ଘୋ ଚା’’ତି ୱଦନ୍ତୋ ସଙ୍ଘେ ଗାରୱଂ ଅକାସି ନାମ।

୨। ଦୁତିଯୌରୁୱେଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୨। ଦୁତିଯେ ସମ୍ବହୁଲାତି ବହୁକା। ବ୍ରାହ୍ମଣାତି ହୁହୁଙ୍କଜାତିକେନ ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗତା ବ୍ରାହ୍ମଣା। ଜିଣ୍ଣାତି ଜରାଜିଣ୍ଣା। ୱୁଦ୍ଧାତି ୱଯୋୱୁଦ୍ଧା। ମହଲ୍ଲକାତି ଜାତିମହଲ୍ଲକା। ଅଦ୍ଧଗତାତି ତଯୋ ୱଯେ ଅଦ୍ଧେ ଅତିକ୍କନ୍ତା। ସୁତମେତନ୍ତି ଅମ୍ହେହି ସୁତଂ ଏତଂ। ତଯିଦଂ ଭୋ, ଗୋତମ, ତଥେୱାତି ଭୋ, ଗୋତମ, ଏତଂ ଅମ୍ହେହି ସୁତକାରଣଂ ତଥା ଏୱ। ତଯିଦଂ ଭୋ, ଗୋତମ, ନ ସମ୍ପନ୍ନମେୱାତି ତଂ ଏତଂ ଅଭିୱାଦନାଦିଅକରଣଂ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକମେୱ।

ଅକାଲୱାଦୀତିଆଦୀସୁ ଅକାଲେ ୱଦତୀତି ଅକାଲୱାଦୀ। ଅସଭାୱଂ ୱଦତୀତି ଅଭୂତୱାଦୀ। ଅନତ୍ଥଂ ୱଦତି, ନୋ ଅତ୍ଥନ୍ତି ଅନତ୍ଥୱାଦୀ। ଅଧମ୍ମଂ ୱଦତି, ନୋ ଧମ୍ମନ୍ତି ଅଧମ୍ମୱାଦୀ। ଅୱିନଯଂ ୱଦତି , ନୋ ୱିନଯନ୍ତି ଅୱିନଯୱାଦୀ। ଅନିଧାନୱତିଂ ୱାଚଂ ଭାସିତାତି ନ ହଦଯେ ନିଧେତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ୱାଚଂ ଭାସିତା। ଅକାଲେନାତି କଥେତୁଂ ଅଯୁତ୍ତକାଲେନ। ଅନପଦେସନ୍ତି ଅପଦେସରହିତଂ, ସାପଦେସଂ ସକାରଣଂ କତ୍ୱା ନ କଥେତି। ଅପରିଯନ୍ତୱତିନ୍ତି ପରିଯନ୍ତରହିତଂ, ନ ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା କଥେତି। ଅନତ୍ଥସଂହିତନ୍ତି ନ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରଅତ୍ଥନିସ୍ସିତଂ କତ୍ୱା କଥେତି। ବାଲୋ ଥେରୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅନ୍ଧବାଲୋ ଥେରୋତି ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି।

କାଲୱାଦୀତିଆଦୀନି ୱୁତ୍ତପଟିପକ୍ଖୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବାନି। ପଣ୍ଡିତୋ ଥେରୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ପଣ୍ଡିଚ୍ଚେନ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ପଣ୍ଡିତୋ, ଥିରଭାୱପ୍ପତ୍ତିଯା ଥେରୋତି ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି।

ବହୁସ୍ସୁତୋ ହୋତୀତି ବହୁଂ ଅସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି, ନୱଙ୍ଗଂ ସତ୍ଥୁସାସନଂ ପାଠଅନୁସନ୍ଧିପୁବ୍ବାପରୱସେନ ଉଗ୍ଗହିତଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁତଧରୋତି ସୁତସ୍ସ ଆଧାରଭୂତୋ। ଯସ୍ସ ହି ଇତୋ ଗହିତଂ ଇତୋ ପଲାଯତି, ଛିଦ୍ଦଘଟେ ଉଦକଂ ୱିଯ ନ ତିଟ୍ଠତି, ପରିସମଜ୍ଝେ ଏକସୁତ୍ତଂ ୱା ଜାତକଂ ୱା କଥେତୁଂ ୱା ୱାଚେତୁଂ ୱା ନ ସକ୍କୋତି, ଅଯଂ ନ ସୁତଧରୋ ନାମ। ଯସ୍ସ ପନ ଉଗ୍ଗହିତଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗହିତକାଲସଦିସମେୱ ହୋତି, ଦସପି ୱୀସତିପି ୱସ୍ସାନି ସଜ୍ଝାଯଂ ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ନେୱ ନସ୍ସତି, ଅଯଂ ସୁତଧରୋ ନାମ। ସୁତସନ୍ନିଚଯୋତି ସୁତସ୍ସ ସନ୍ନିଚଯଭୂତୋ। ଯସ୍ସ ହି ସୁତଂ ହଦଯମଞ୍ଜୂସାଯ ସନ୍ନିଚିତଂ ସିଲାଯ ଲେଖା ୱିଯ ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟେ ପକ୍ଖିତ୍ତସୀହୱସା ୱିଯ ଚ ତିଟ୍ଠତି, ଅଯଂ ସୁତସନ୍ନିଚଯୋ ନାମ। ଧାତାତି ଧାତା ପଗୁଣା। ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ହି ଉଗ୍ଗହିତବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଧାତଂ ପଗୁଣଂ ନିଚ୍ଚଲିକଂ ନ ହୋତି, ‘‘ଅସୁକଂ ସୁତ୍ତଂ ୱା ଜାତକଂ ୱା କଥେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ସଜ୍ଝାଯିତ୍ୱା ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ସମନୁଗ୍ଗାହିତ୍ୱା ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱଦତି। ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଧାତଂ ପଗୁଣଂ ଭୱଙ୍ଗସୋତସଦିସଂ ହୋତି, ‘‘ଅସୁକଂ ସୁତ୍ତଂ ୱା ଜାତକଂ ୱା କଥେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ତମେୱ କଥେତି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଧାତା’’ତି। ୱଚସାପରିଚିତାତି ସୁତ୍ତଦସକ-ୱଗ୍ଗଦସକପଣ୍ଣାସଦସକୱସେନ ୱାଚାଯ ସଜ୍ଝାଯିତା। ମନସାନୁପେକ୍ଖିତାତି ଚିତ୍ତେନ ଅନୁପେକ୍ଖିତା। ଯସ୍ସ ୱାଚାଯ ସଜ୍ଝାଯିତଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ମନସା ଚିନ୍ତେନ୍ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପାକଟଂ ହୋତି, ମହାଦୀପଂ ଜାଲେତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ ରୂପଗତଂ ୱିଯ ପଞ୍ଞାଯତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଦିଟ୍ଠିଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧାତି ଅତ୍ଥତୋ ଚ କାରଣତୋ ଚ ପଞ୍ଞାଯ ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧା।

ଆଭିଚେତସିକାନନ୍ତି ଅଭିଚେତୋତି ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ୱିସୁଦ୍ଧଂ ଚିତ୍ତଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଅଧିଚିତ୍ତଂ ୱା, ଅଭିଚେତସି ଜାତାନି ଆଭିଚେତସିକାନି,

ଅଭିଚେତୋସନ୍ନିସ୍ସିତାନୀତି ୱା ଆଭିଚେତସିକାନି। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରାନନ୍ତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମେ ସୁଖୱିହାରାନଂ। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୋତି ପଚ୍ଚକ୍ଖୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ତତ୍ଥ ସୁଖୱିହାରଭୂତାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତାନି ହି ଅପ୍ପେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନା ଝାୟିନୋ ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠନେକ୍ଖମ୍ମସୁଖଂ ୱିନ୍ଦନ୍ତି, ତସ୍ମା ''ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରାନୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ନିକାମଲାଭୀତି ନିକାମେନ ଲାଭୀ, ଅତ୍ତନୋ ଇଚ୍ଛାୱସେନ ଲାଭୀ, ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେ ସମାପଜ୍ଜିତୁଂ ସମତ୍ଥୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀତି ସୁଖେନେୱ ପଚ୍ଚନୀକଧମ୍ମେ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ସମାପଜ୍ଜିତୁଂ ସମତ୍ଥୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅକସିରଲାଭୀତି ଅକସିରାନଂ ଲାଭୀ ୱିପୁଲାନଂ, ୟଥାପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱୁଟ୍ଠାତୁଂ ସମତ୍ଥୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏକଚ୍ଚୋ ହି ଲାଭୀୟେୱ ହୋତି, ନ ପନ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେ ସକ୍କୋତି ସମାପଜ୍ଜିତୁଂ। ଏକଚ୍ଚୋ ସକ୍କୋତି ତଥାସମାପଜ୍ଜିତୁଂ, ପାରିପନ୍ଥିକେ ଚ ପନ କିଚ୍ଛେନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତି। ଏକଚ୍ଚୋ ତଥା ଚ ସମାପଜ୍ଜତି, ପାରିପନ୍ଥିକେ ଚ ଅକିଚ୍ଛେନେୱ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତି, ନ ସକ୍କୋତି ନାଳିକୟନ୍ତଂ ୱିୟ ୟଥାପରିଚ୍ଛେଦେୟେୱ ୱୁଟ୍ଠାତୁଂ। ୟସ୍ସ ପନ ଅୟଂ ତିୱିଧାପି ସମ୍ପଦା ଅତ୍ଥି, ସୋ ''ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ଅକସିରଲାଭୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଆସୱାନଂ ଖୟାତିଆଦୀନି ୱୁତ୍ତତ୍ଥାନେୱ। ଏୱମିଧ ସୀଲମ୍ପି ବାହୁସଚ୍ଚମ୍ପି ଖୀଣାସୱସ୍ସେୱ ସୀଲଂ ବାହୁସଚ୍ଚଞ୍ଚ, ଝାନାନିପି ଖୀଣାସୱସ୍ସେୱ ୱଟ୍ଟପାଦକଜ୍ଝାନାନି କଥିତାନି। ''ଆସୱାନଂ ଖୟା''ତିଆଦୀହି ପନ ଅରହତ୍ତଂ କଥିତଂ। ଫଲେନ ଚେତ୍ଥ ମଗ୍ଗକିଚ୍ଚଂ ପକାସିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଉଦ୍ଧତେନାତି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସହଗତେନ। ସମ୍ଫନ୍ତି ପଲାପକଥଂ। ଅସମାହିତସଙ୍କପ୍ପୋତି ଅଟ୍ଠପିତସଙ୍କପ୍ପୋ। ମଗୋତି ମଗସଦିସୋ। ଆରାତି ଦୂରେ। ଥାୱରେୟ୍ୟମ୍ହାତି ଥାୱରଭାୱତୋ। ପାପଦିଟ୍ଠୀତି ଲାମକଦିଟ୍ଠି। ଅନାଦରୋତି ଆଦରରହିତୋ। ସୁତୱାତି ସୁତେନ ଉପଗତୋ। ପଟିଭାନୱାତି ଦୁୱିଧେନ ପଟିଭାନେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ପଞ୍ଞାୟତ୍ଥଂ ୱିପସ୍ସତୀତି ସହୱିପସ୍ସନାୟ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାୟ ଚତୁନ୍ନଂ ସଚ୍ଚାନଂ ଅତ୍ଥଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପସ୍ସତି। ପାରଗୂ ସବ୍ବଧମ୍ମାନନ୍ତି ସବ୍ବେସଂ ଖନ୍ଧାଦିଧମ୍ମାନଂ ପାରଂ ଗତୋ, ଅଭିଞ୍ଞାପାରଗୂ, ପରିଞ୍ଞାପାରଗୂ, ପହାନପାରଗୂ, ଭାୱନାପାରଗୂ, ସଚ୍ଛିକିରିୟାପାରଗୂ, ସମାପତ୍ତିପାରଗୂତି ଏୱଂ ଛବ୍ବିଧେନ ପାରଗମନେନ ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ ପାରଂ ପରିୟୋସାନଂ ଗତୋ। ଅଖିଲୋତି ରାଗଖିଲାଦିୱିରହିତୋ। ପଟିଭାନୱାତି ଦୁୱିଧେନେୱ ପଟିଭାନେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ବ୍ରହ୍ମଚରିୟସ୍ସ କେୱଲୀତି ସକଲବ୍ରହ୍ମଚରିୟୋ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

୩। ଲୋକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୩। ତତିୟେ ଲୋକୋତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ। ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ଞାତୋ ପଚ୍ଚକ୍ଖୋ କତୋ। ଲୋକସ୍ମାତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚତୋ। ପହୀନୋତି ମହାବୋଧିମଣ୍ଡେ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣେନ ପହୀନୋ। ତଥାଗତସ୍ସ ଭାୱିତାତି ତଥାଗତେନ ଭାୱିତା।

ଏୱଂ ଏତ୍ତକେନ ଠାନେନ ଚତୂହି ସଚ୍ଚେହି ଅତ୍ତନୋ ବୁଦ୍ଧଭାୱଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ତଥାଗତଭାୱଂ କଥେତୁଂ ୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠନ୍ତି ରୂପାୟତନଂ। ସୁତନ୍ତି ସଦ୍ଦାୟତନଂ। ମୁତନ୍ତି ପତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବତୋ ଗନ୍ଧାୟତନଂ ରସାୟତନଂ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାୟତନଂ। ୱିଞ୍ଞାତନ୍ତି ସୁଖଦୁକ୍ଖାଦି ଧମ୍ମାରମ୍ମଣଂ। ପତ୍ତନ୍ତି ପରିୟେସିତ୍ୱା ୱା ଅପରିୟେସିତ୍ୱା ୱା ପତ୍ତଂ। ପରିୟେସିତନ୍ତି ପତ୍ତଂ ୱା ଅପ୍ପତ୍ତଂ ୱା ପରିୟେସିତଂ। ଅନୁୱିଚରିତଂ ମନସାତି ଚିତ୍ତେନ ଅନୁସଞ୍ଚରିତଂ।

ତଥାଗତେନଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧନ୍ତି ଇମିନା ଏତଂ ଦସ୍ସେତି – ୟଂ ଅପରିମାଣାସୁ ଲୋକଧାତୂସୁ ଇମସ୍ସ ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ନୀଲଂ ପୀତକନ୍ତିଆଦି ରୂପାରମ୍ମଣଂ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ''ଅୟଂ ସତ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ଖଣେ ଇମଂ ନାମ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ଦିସ୍ୱା ସୁମନୋ ୱା ଦୁମ୍ମନୋ ୱା ମଜ୍ଝତ୍ତୋ ୱା ଜାତୋ''ତି ସବ୍ବଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଏୱଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ। ତଥା ୟଂ ଅପରିମାଣାସୁ ଲୋକଧାତୂସୁ ଇମସ୍ସ ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଭେରିସଦ୍ଦୋ ମୁଦିଙ୍ଗସଦ୍ଦୋତିଆଦି ସଦ୍ଦାରମ୍ମଣଂ ସୋତଦ୍ୱାରେ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ମୂଲଗନ୍ଧୋ ତଚଗନ୍ଧୋତିଆଦି ଗନ୍ଧାରମ୍ମଣଂ ଘାନଦ୍ୱାରେ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ମୂଲରସୋ ଖନ୍ଧରସୋତିଆଦି ରସାରମ୍ମଣଂ ଜିୱ୍ହାଦ୍ୱାରେ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛତି, କକ୍ଖଳଂ ମୁଦୁକନ୍ତିଆଦି ପଥୱୀଧାତୁତେଜୋଧାତୁୱାୟୋଧାତୁଭେଦଂ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାରମ୍ମଣଂ କାୟଦ୍ୱାରେ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ''ଅୟଂ ସତ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ଖଣେ ଇମଂ ନାମ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାରମ୍ମଣଂ ଫୁସିତ୍ୱା ସୁମନୋ ୱା ଦୁମ୍ମନୋ ୱା ମଜ୍ଝତ୍ତୋ ୱା ଜାତୋ''ତି ସବ୍ବଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଏୱଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ। ତଥା ୟଂ ଅପରିମାଣାସୁ ଲୋକଧାତୂସୁ ଇମସ୍ସ ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ସୁଖଦୁକ୍ଖାଦିଭେଦଂ ଧମ୍ମାରମ୍ମଣଂ ମନୋଦ୍ୱାରସ୍ସ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ''ଅୟଂ ସତ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ଖଣେ ଇମଂ ନାମ ଧମ୍ମାରମ୍ମଣଂ ୱିଜାନିତ୍ୱା ସୁମନୋ ୱା ଦୁମ୍ମନୋ ୱା ମଜ୍ଝତ୍ତୋ ୱା ଜାତୋ''ତି ସବ୍ବଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଏୱଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ। ୟଞ୍ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସଂ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ମୁତଂ ୱିଞ୍ଞାତଂ, ତତ୍ଥ ତଥାଗତେନ ଅଦିଟ୍ଠଂ ୱା ଅସୁତଂ ୱା ଅମୁତଂ ୱା ଅୱିଞ୍ଞାତଂ ୱା ନତ୍ଥି, ଇମସ୍ସ ପନ ମହାଜନସ୍ସ ପରିୟେସିତ୍ୱା ଅପ୍ପତ୍ତମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ଅପରିୟେସିତ୍ୱା ଅପ୍ପତ୍ତମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ପରିୟେସିତ୍ୱା ପତ୍ତମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ଅପରିୟେସିତ୍ୱା ପତ୍ତମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ସବ୍ବମ୍ପି ତଥାଗତସ୍ସ ଅପ୍ପତ୍ତଂ ନାମ ନତ୍ଥି ଞାଣେନ ଅସଚ୍ଛିକତଂ।

ତସ୍ମା ତଥାଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ୟଂ ୟଥା ଲୋକେନ ଗତଂ, ତସ୍ସ ତଥେୱ ଗତତ୍ତା ତଥାଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି । ପାଳିୟଂ ପନ ''ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଗତସଦ୍ଦେନ ଏକତ୍ଥଂ। ଇମିନା ନୟେନ ସବ୍ବୱାରେସୁ ତଥାଗତୋତି ନିଗମସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତସ୍ସ ୟୁତ୍ତି ଏକପୁଗ୍ଗଲୱଣ୍ଣନାୟଂ

ତଥାଗତସଦ୍ଦୱିନ୍ଦାରେ ୱୁତ୍ତାଯେୱ। ଅପିଚେତ୍ଥ ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୂତି ଏକଂସତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଦକ୍ଖତୀତି ଦସୋ। ୱସଂ ୱତ୍ତେତୀତି ୱସୱତ୍ତୀ।

ସବ୍ବଂ ଲୋକଂ ଅଭିଞ୍ଞାତି ତେଧାତୁକଂ ଲୋକସନ୍ନିୱାସଂ ଜାନିତ୍ୱା। ସବ୍ବଂ ଲୋକେ ଯଥାତଥନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ତେଧାତୁକଲୋକସନ୍ନିୱାସେ ଯଂକିଞ୍ଚି ନେଯ୍ୟଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ଯଥାତଥଂ ଅୱିପରୀତଂ ଜାନିତ୍ୱା। ୱିସଂଯୁତ୍ତୋତି ଚତୁନ୍ନଂ ଯୋଗାନଂ ପହାନେନ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ। ଅନୂପଯୋତି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିଉପଯେହି ୱିରହିତୋ। ସବ୍ବାଭିଭୂତି ରୂପାଦୀନି ସବ୍ବାରମ୍ମଣାନି ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଠିତୋ। ଧୀରୋତି ଧିତିସମ୍ପନ୍ନୋ। ସବ୍ବଗନ୍ଥପ୍ପମୋଚନୋତି ସବ୍ବେ ଚତ୍ତାରୋପି ଗନ୍ଥେ ମୋଚେତ୍ୱା ଠିତୋ। ଫୁଟ୍ଠସ୍ସାତି ଫୁଟ୍ଠା ଅସ୍ସ। ଇଦଞ୍ଚ କରଣତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ। ପରମା ସନ୍ତୀତି ନିବ୍ବାନଂ। ତଞ୍ହି ତେନ ଞାଣଫୁସନେନ ଫୁଟ୍ଠଂ। ତେନେୱାହ – ନିବ୍ବାନଂ ଅକୁତୋଭଯନ୍ତି। ଅଥ ୱା ପରମାସନ୍ତୀତି ଉତ୍ତମା ସନ୍ତି। କତରା ସାତି? ନିବ୍ବାନଂ। ଯସ୍ମା ପନ ନିବ୍ବାନେ କୁତୋଚି ଭଯଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ତଂ ଅକୁତୋଭଯନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତୋ ଉପଧିସଙ୍ଖଯେତି ଉପଧିସଙ୍ଖଯସଙ୍ଖାତେ ନିବ୍ବାନେ ତଦାରମ୍ମଣାଯ ଫଲୱିମୁତ୍ତିଯା ୱିମୁତ୍ତୋ। ସୀହୋ ଅନୁତ୍ତରୋତି ପରିସ୍ସଯାନଂ ସହନଟ୍ଠେନ କିଲେସାନଞ୍ଚ ହିଂସନଟ୍ଠେନ ତଥାଗତୋ ଅନୁତ୍ତରୋ ସୀହୋ ନାମ। ବ୍ରହ୍ମନ୍ତି ସେଟ୍ଠଂ। ଇତୀତି ଏୱଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଗୁଣେ ଜାନିତ୍ୱା। ସଙ୍ଗମ୍ମାତି ସମାଗନ୍ତ୍ୱା। ତଂ ନମସ୍ସନ୍ତୀତି ତଂ ତଥାଗତଂ ତେ ସରଣଂ ଗତା ନମସ୍ସନ୍ତି। ଇଦାନି ଯଂ ୱଦନ୍ତା ତେ ନମସ୍ସନ୍ତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଦନ୍ତୋତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

୪। କାଳଅକାରାମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪। ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ। କତରାଯ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯନ୍ତି? ଦସବଲଗୁଣକଥାଯ। ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ କିର ଧୀତା ଚୂଳସୁଭଦ୍ଦା ''ସାକେତନଗରେ କାଳଅକସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତସ୍ସ ଗେହଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ''ତି ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଅହଂ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକକୁଲଂ ଗଚ୍ଛାମି। ସଚେ ତତ୍ଥ ସକ୍କାରଂ ଲଭିସ୍ସାମି, ଏକସ୍ମିଂ ପୁରିସେ ପେସିଯମାନେ ପପଞ୍ଚୋ ଭୱିସ୍ସତି, ମଂ ଆୱଜ୍ଜେଯ୍ୟାଥ ଭଗୱା''ତି ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଗମାସି। ସେଟ୍ଠି ''ସୁଣିସା ମେ ଆଗତା''ତି ମଙ୍ଗଲଂ କରୋନ୍ତୋୱ ବହୁଂ ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯଂ ପଟିଯାଦେତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ଅଚେଲକସତାନି ନିମନ୍ତେସି। ସୋ ତେସୁ ନିସିନ୍ନେସୁ ''ଧୀତା ମେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅରହନ୍ତେ ୱନ୍ଦତୂ''ତି ଚୂଳସୁଭଦ୍ଦାଯ ପେସେସି। ଆଗତଫଲା ଅରିଯସାୱିକା ଅରହନ୍ତେତି ୱୁତ୍ତମତ୍ତେଯେୱ ''ଲାଭା ୱତ ମେ''ତି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଗତା ତେ ନିସ୍ସିରିକଦସ୍ସନେ ଅଚେଲକେ ଦିସ୍ୱାୱ ''ସମଣା ନାମ ନ ଏୱରୂପା ହୋନ୍ତି, ତାତ, ଯେସଂ ନେୱ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ହିରୀ, ନ ବହିଦ୍ଧା ଓତ୍ତପ୍ପଂ ଅତ୍ଥୀ''ତି ୱତ୍ୱା ''ନ ଇମେ ସମଣା, ଧୀଧୀ''ତି ଖେଳଅଂ ପାତେତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନମେୱ ଗତା।

ତତୋ ଅଚେଲକା ''ମହାସେଟ୍ଠି କୁତୋ ତେ ଏୱରୂପା କାଳକଣ୍ଣୀ ଲଦ୍ଧା, କିଂ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ଅଞ୍ଞା ଦାରିକା ନତ୍ଥୀ''ତି ସେଟ୍ଠିଂ ପରିଭାସିଂସୁ। ସୋ ''ଆଚରିଯା ଜାନିତ୍ୱା ୱା କତଂ ହୋତୁ ଅଜାନିତ୍ୱା ୱା, ଅହମେତ୍ଥ ଜାନିସ୍ସାମୀ''ତି ଅଚେଲକେ ଉଯ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ସୁଭଦ୍ଦାଯ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ଅମ୍ମ, କସ୍ମା ଏୱରୂପଂ ଅକାସି, କସ୍ମା ଅରହନ୍ତେ ଲଜ୍ଜାପେସୀ''ତି ଆହ। ତାତ, ଅରହନ୍ତା ନାମ ଏୱରୂପା ନ ହୋନ୍ତୀତି। ଅଥ ନଂ ସୋ ଆହ –

''କୀଦିସା ସମଣା ତୁଯ୍ହଂ, ବାଳ୍ହଂ ଖୋ ନେ ପସଂସସି;

କିଂସୀଲା କିଂସମାଚାରା, ତଂ ମେ ଅକ୍ଖାହି ପୁଚ୍ଛିତା''ତି।

ସା ଆହ –

''ସନ୍ତିନ୍ଦ୍ରିଯା ସନ୍ତମନା, ସନ୍ତତେଜା ଗୁଣମଗ୍ଗସଣ୍ଠିତା;

ଓକ୍ଖିତ୍ତଚକ୍ଖୂ ମିତଭାଣୀ, ତାଦିସା ସମଣା ମମ।

''ୱସନ୍ତି ୱନମୋଗଯ୍ହ, ନାଗୋ ଛେତ୍ୱାୱ ବନ୍ଧନଂ;

ଏକକିଯା ଅଦୁତିଯା, ତାଦିସା ସମଣା ମମା''ତି।

ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ପୁରେ ଠତ୍ୱା ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ଗୁଣଂ କଥେସି। ସେଟ୍ଠି ତସ୍ସା ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ''ଯଦି ଏୱଂ, ତୱ ସମଣେ ଆନେତ୍ୱା ମଙ୍ଗଲଂ କରୋମା''ତି। ସା ପୁଚ୍ଛି ''କଦା କରିସ୍ସଥ, ତାତା''ତି। ସେଟ୍ଠି ଚିନ୍ତେସି – ''କତିପାହଚ୍ଚଯେନାତି ୱୁତ୍ତେ ପେସେତ୍ୱା ପକ୍କୋସାପେଯ୍ୟା''ତି। ଅଥ ନଂ ''ସ୍ୱେ ଅମ୍ମା''ତି ଆହ। ସା ସାଯନ୍ହସମଯେ ଉପରିପାସାଦଂ ଆରୁଯ୍ହ ମହନ୍ତଂ ପୁପ୍ଫସମୁଗ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ପୁପ୍ଫମୁଟ୍ଠିଯୋ

ଦସବଲସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ନମସ୍ସମାନା ଅଟ୍ଠାସି। ଏୱଞ୍ଚ ଅୱଚ – ‘‘ଭଗୱା ସ୍ୱେ ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ମୟ୍ହଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି। ତାନି ପୁପ୍ଫାନି ଗନ୍ତ୍ୱା ଦସବଲସ୍ସ ମତ୍ଥକେ ୱିତାନଂ ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ସତ୍ଥା ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ତଂ କାରଣଂ ଅଦ୍ଦସ। ଧମ୍ମଦେସନାପରିୟୋସାନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକମହାସେଟ୍ଠି ଦସବଲଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ସ୍ୱେ, ଭନ୍ତେ, ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ମମ ଗେହେ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଆହ। ଚୂଳଅସୁଭଦ୍ଦାୟ ନିମନ୍ତିତମ୍ହ ସେଟ୍ଠୀତି। ନ, ଭନ୍ତେ, କଞ୍ଚି ଆଗତଂ ପସ୍ସାମାତି। ଆମ, ସେଟ୍ଠି, ସଦ୍ଧା ପନ ଉପାସିକା ଦୂରେ ୟୋଜନସତମତ୍ଥକେପି ୟୋଜନସହସ୍ସମତ୍ଥକେପି ଠିତା ହିମୱନ୍ତୋ ୱିୟ ପଞ୍ଞାୟତୀତି ୱତ୍ୱା –

‘‘ଦୂରେ ସନ୍ତୋ ପକାସେନ୍ତି, ହିମୱନ୍ତୋୱ ପବ୍ବତୋ;

ଅସନ୍ତେତ୍ଥ ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ରତ୍ତିଂ ଖିତ୍ତା ୟଥା ସରା’’ତି। (ଧ। ପ। ୩୦୪) –

ଇମଂ ଗାଥମାହ। ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ‘‘ଭନ୍ତେ, ମମ, ଧୀତୁ ସଙ୍ଗହଂ କରୋଥା’’ତି ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ସତ୍ଥା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଅହଂ, ଆନନ୍ଦ, ସାକେତଂ ଗମିସ୍ସାମି, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ସଲାକଂ ଦେହି। ଦଦନ୍ତୋ ଚ ଛଳଅଭିଞ୍ଞାନଂୟେୱ ଦଦେୟ୍ୟାସୀ’’ତି। ଥେରୋ ତଥା ଅକାସି। ଚୂଳଅସୁଭଦ୍ଦା ରତ୍ତିଭାଗସମନନ୍ତରେ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ବୁଦ୍ଧା ନାମ ବହୁକିଚ୍ଚା ବହୁକରଣୀୟା, ମଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେୟ୍ୟୁଂ ୱା ନ ୱା, କିଂ ନୁ ଖୋ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ୱେସ୍ସୱଣୋ ମହାରାଜା ଚୂଳଅସୁଭଦ୍ଦାୟ କଥେସି – ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ମା ଖୋ ତ୍ୱଂ ୱିମନା ଅହୋସି, ମା ଦୁମ୍ମନା। ଅଧିୱୁତ୍ଥଂ ତେ ଭଗୱତା ସ୍ୱାତନାୟ ଭତ୍ତଂ ସଦ୍ଧିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନା’’ତି। ସା ତୁଟ୍ଠପହଟ୍ଠା ଦାନମେୱ ସଂୱିଦହି। ସକ୍କୋପି ଖୋ ଦେୱରାଜା ୱିସ୍ସକମ୍ମଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ତାତ, ଦସବଲୋ ଚୂଳଅସୁଭଦ୍ଦାୟ ସନ୍ତିକଂ ସାକେତନଗରଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସତି, ପଞ୍ଚ କୂଟାଗାରସତାନି ମାପେହୀ’’ତି। ସୋ ତଥା ଅକାସି। ସତ୍ଥା ପଞ୍ଚହି ଛଳଅଭିଞ୍ଞସତେହି ପରିୱୁତୋ କୂଟାଗାରୟାନେନ ମଣିୱଣ୍ଣଂ ଆକାସଂ ୱିଲିଖନ୍ତୋ ୱିୟ ସାକେତନଗରଂ ଅଗମାସି।

ସୁଭଦ୍ଦା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ମୟ୍ହଂ ସସୁରପକ୍ଖୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ, ସାଧୁ ତେସଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଧମ୍ମଂ କଥେଥା’’ତି। ସତ୍ଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। କାଳଅକସେଟ୍ଠି ସୋତାପନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଉୟ୍ୟାନଂ ଦସବଲସ୍ସ ଅଦାସି। ଅଚେଲକା ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ପଠମଂ ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି ନିକ୍ଖମିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ‘‘ଗଚ୍ଛଥ ନୀହରିତବ୍ବନିୟାମେନ ତେ ନୀହରଥା’’ତି ସବ୍ବେ ନୀହରାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ସତ୍ଥୁ ୱିହାରଂ କାରେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଦେୟ୍ୟଂ କତ୍ୱା ଉଦକଂ ପାତେସି । ସୋ କାଳଅକେନ କାରିତତାୟ କାଳଅକାରାମୋ ନାମ ଜାତୋ। ଭଗୱା ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ତତ୍ଥ ୱିହରତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ସାକେତେ ୱିହରତି କାଳଅକାରାମେ’’ତି।

ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସୀତି ପଞ୍ଚସତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି। ତେ କିର ସାକେତନଗରୱାସିନୋ କୁଲପୁତ୍ତା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାନସାଲାୟ ନିସିନ୍ନା ‘‘ଅହୋ ବୁଦ୍ଧଗୁଣା ନାମ ମହନ୍ତା, ଏୱରୂପଂ ନାମ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକଂ କାଳଅକସେଟ୍ଠିଂ ଦିଟ୍ଠିତୋ ମୋଚେତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପାପେତ୍ୱା ସକଲନଗରଂ ସତ୍ଥାରା ଦେୱଲୋକସଦିସଂ କତ’’ନ୍ତି ଦସବଲସ୍ସ ଗୁଣଂ କଥେନ୍ତି। ସତ୍ଥା ତେସଂ ଗୁଣଂ କଥେନ୍ତାନଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା – ‘‘ମୟି ଗତେ ମହତୀ ଦେସନା ସମୁଟ୍ଠିସ୍ସତି, ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ଚ ଇମେ ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିସ୍ସନ୍ତି, ମହାପଥୱୀ ଉଦକପରିୟନ୍ତଂ କତ୍ୱା କମ୍ପିସ୍ସତୀ’’ତି ଧମ୍ମସଭଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସାତି ଇମଂ ଦେସନଂ ଆରଭି। ଏୱମିଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଗୁଣକଥାୟ ନିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ‘‘ତମହଂ ଜାନାମୀ’’ତି ପଦପରିୟୋସାନେ ମହାପଥୱୀ ଉଦକପରିୟନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଅକମ୍ପିତ୍ଥ। ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିନ୍ତି ଅଭିଅଞ୍ଞାସିଂ, ଜାନିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିଦିତନ୍ତି ପାକଟଂ କତ୍ୱା ଞାତଂ। ଇମିନା ଏତଂ ଦସ୍ସେତି – ଅଞ୍ଞେ ଜାନନ୍ତିୟେୱ, ମୟା ପନ ପାକଟଂ କତ୍ୱା ୱିଦିତନ୍ତି। ଇମେହି ତୀହି ପଦେହି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଭୂମି ନାମ କଥିତା। ତଂ ତଥାଗତୋ ନ ଉପଟ୍ଠାସୀତି ତଂ ଛଦ୍ୱାରିକଂ ଆରମ୍ମଣଂ ତଥାଗତୋ ତଣ୍ହାୟ ୱା ଦିଟ୍ଠିୟା ୱା ନ ଉପଟ୍ଠାସି ନ ଉପଗଞ୍ଛି। ଅୟଞ୍ହି ପସ୍ସତି ଭଗୱା ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ଭଗୱତୋ ନତ୍ଥି, ସୁୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତୋ ସୋ ଭଗୱା। ସୁଣାତି ଭଗୱା ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ। ଘାୟତି ଭଗୱା ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ। ସାୟତି ଭଗୱା ଜିୱ୍ହାୟ ରସଂ। ଫୁସତି ଭଗୱା କାୟେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୱିଜାନାତି ଭଗୱା ମନସା ଧମ୍ମଂ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ଭଗୱତୋ ନତ୍ଥି, ସୁୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତୋ ସୋ ଭଗୱା। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ତଂ ତଥାଗତୋ ନ ଉପଟ୍ଠାସୀ’’ତି। ଇମିନା ପଦେନ ଖୀଣାସୱଭୂମି କଥିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ତଂ ମମସ୍ସ ମୁସାତି ତଂ ମେ ୱଚନଂ ମୁସାୱାଦୋ ନାମ ଭୱେୟ୍ୟ। ତଂ ପସ୍ସ ତାଦିସମେୱାତି ତମ୍ପି ମୁସାୱାଦୋ ଭୱେୟ୍ୟ। ତଂ ମମସ୍ସ କଲୀତି ତଂ ୱଚନଂ ମୟ୍ହଂ ଦୋସୋ ଭୱେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ତାୱତା ସଚ୍ଚଭୂମି ନାମ କଥିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଦଟ୍ଠାଦଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି ଦିସ୍ୱା ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଦିଟ୍ଠଂ ନ ମଞ୍ଞତୀତି ତଂ ଦିଟ୍ଠଂ ରୂପାୟତନଂ ‘‘ଅହଂ ମହାଜନେନ ଦିଟ୍ଠମେୱ ପସ୍ସାମୀ’’ତି ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠୀହି ନ ମଞ୍ଞତି। ଅଦିଟ୍ଠଂ ନ ମଞ୍ଞତୀତି ‘‘ଅହଂ ମହାଜନେନ ଅଦିଟ୍ଠମେୱ ଏତଂ ପସ୍ସାମୀ’’ତି ଏୱମ୍ପି ତଣ୍ହାଦୀହି ମଞ୍ଞନାହି ନ ମଞ୍ଞତି। ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ନ ମଞ୍ଞତୀତି ‘‘ମହାଜନେନ ଦିଟ୍ଠଂ ପସ୍ସାମୀ’’ତି ଏୱମ୍ପି ତାହି ମଞ୍ଞନାହି ନ ମଞ୍ଞତି। ଦଟ୍ଠବ୍ବଞ୍ଚ ଅଦିଟ୍ଠମ୍ପି ହୋତିଯେୱ। ଏୱରୂପାନି ହି ୱଚନାନି ତୀସୁପି କାଲେସୁ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ତେନସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଦଟ୍ଠାରଂ ନ ମଞ୍ଞତୀତି ପସ୍ସିତାରଂ ଏକସତ୍ତଂ ନାମ ତାହି ମଞ୍ଞନାହି ନ ମଞ୍ଞତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଟ୍ଠାନେସୁପି ଇମିନାୱ ନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇମିନା ଏତ୍ତକେନ ଠାନେନ ସୁଞ୍ଞତାଭୂମି ନାମ କଥିତା।

ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ। ତାଦୀଯେୱ ତାଦୀତି ତାଦିତା ନାମ ଏକସଦିସତା। ତଥାଗତୋ ଚ ଯାଦିସୋ ଲାଭାଦୀସୁ, ତାଦିସୋୱ ଅଲାଭାଦୀସୁ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଲାଭେପି ତାଦୀ, ଅଲାଭେପି ତାଦୀ। ଯସେପି ତାଦୀ, ଅଯସେପି ତାଦୀ। ନିନ୍ଦାଯପି ତାଦୀ, ପସଂସାଯପି ତାଦୀ। ସୁଖେପି ତାଦୀ, ଦୁକ୍ଖେପି ତାଦୀ’’ତି (ମହାନି॰ ୩୮, ୧୯୨)। ଇମାଯ ତାଦିତାଯ ତାଦୀ। ତମ୍ହା ଚ ପନ ତାଦିମ୍ହାତି ତତୋ ତଥାଗତତାଦିତୋ ଅଞ୍ଞୋ ଉତ୍ତରିତରୋ ୱା ପଣୀତତରୋ ୱା ତାଦୀ ନତ୍ଥୀତି ଏତ୍ତାୱତା ତାଦିଭୂମି ନାମ କଥିତା। ଇମାହି ପଞ୍ଚଭୂମୀହି ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠାପେନ୍ତସ୍ସ ପଞ୍ଚସୁପି ଠାନେସୁ ମହାପଥୱୀ ସକ୍ଖିଭାୱେନ ଅକମ୍ପିତ୍ଥ। ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ତେ ପଞ୍ଚସତେ ଅଧୁନାପବ୍ବଜିତେ କୁଲପୁତ୍ତେ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନଂ ପତ୍ତାନଂ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଚତୁରାସୀତି ପାଣସହସ୍ସାନି ଅମତପାନଂ ପିୱିଂସୁ।

ଭଗୱାପି ସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଗାଥାହି କୂଟଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଯଂକିଞ୍ଚୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅଜ୍ଝୋସିତଂ ସଚ୍ଚମୁତଂ ପରେସନ୍ତି ପରେସଂ ସଦ୍ଧାଯ ପରପତ୍ତିଯାଯନାଯ ସଚ୍ଚମୁତନ୍ତି ମଞ୍ଞିତ୍ୱା ଅଜ୍ଝୋସିତଂ ଗିଲିତ୍ୱା ପରିନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଗହିତଂ। ସଯସଂୱୁତେସୂତି ସଯମେୱ ସଂୱରିତ୍ୱା ପିଯାଯିତ୍ୱା ଗହିତଗହଣେସୁ, ଦିଟ୍ଠିଗତିକେସୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଦିଟ୍ଠିଗତିକା ହି ସଯଂ ସଂୱୁତାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ସଚ୍ଚଂ ମୁସା ୱାପି ପରଂ ଦହେୟ୍ୟାତି ତେସୁ ସଯଂ ସଂୱୁତସଙ୍ଖାତେସୁ ଦିଟ୍ଠିଗତିକେସୁ ତଥାଗତୋ ତାଦୀ ତେସଂ ଏକମ୍ପି ୱଚନଂ ‘‘ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ସଚ୍ଚଂ ମୁସା ୱାପି ପରଂ ଉତ୍ତମଂ କତ୍ୱା ନ ଓଦହେୟ୍ୟ, ନ ସଦ୍ଦହେୟ୍ୟ, ନ ପତ୍ତିଯାଯେୟ୍ୟ। ଏତଞ୍ଚ ସଲ୍ଲନ୍ତି ଏତଂ ଦିଟ୍ଠିସଲ୍ଲଂ। ପଟିକଚ୍ଚ ଦିସ୍ୱାତି ପୁରେତରଂ ବୋଧିମୂଲେଯେୱ ଦିସ୍ୱା। ୱିସତ୍ତାତି ଲଗ୍ଗା ଲଗିତା ପଲିବୁଦ୍ଧା। ଜାନାମି ପସ୍ସାମି ତଥେୱ ଏତନ୍ତି ଯଥାଯଂ ପଜା ଅଜ୍ଝୋସିତା ଗିଲିତ୍ୱା ପରିନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ୱିସତ୍ତା ଲଗ୍ଗା ଲଗିତା, ଏୱଂ ଅହମ୍ପି ଜାନାମି ପସ୍ସାମି। ତଥା ଏୱଂ ଯଥା ଏତାଯ ପଜାଯ ଗହିତନ୍ତି ଏୱଂ ଅଜ୍ଝୋସିତଂ ନତ୍ଥି ତଥାଗତାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୫। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୫। ପଞ୍ଚମେ ଜନକୁହନତ୍ଥନ୍ତି ତୀହି କୁହନୱତ୍ଥୂହି ଜନସ୍ସ କୁହନତ୍ଥାଯ। ନ ଜନଲପନତ୍ଥନ୍ତି ନ ଜନସ୍ସ ଉପଲାପନତ୍ଥଂ। ନ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକାନିସଂସତ୍ଥନ୍ତି ନ ଚୀୱରାଦିଥୁତିୱଚନତ୍ଥଂ। ନ ଇତିୱାଦପ୍ପମୋକ୍ଖାନିସଂସତ୍ଥନ୍ତି ନ ତେନ ତେନ କାରଣେନ କତୱାଦାନିସଂସତ୍ଥଂ, ନ ୱାଦସ୍ସ ପମୋକ୍ଖାନିସଂସତ୍ଥଂ। ନ ଇତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂତି ନ ‘‘ଏୱଂ କିର ଏସ ଭିକ୍ଖୁ, ଏୱଂ କିର ଏସ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଜନସ୍ସ ଜାନନତ୍ଥାଯ। ସଂୱରତ୍ଥନ୍ତି ପଞ୍ଚହି ସଂୱରେହି ସଂୱରଣତ୍ଥାଯ। ପହାନତ୍ଥନ୍ତି ତୀହି ପହାନେହି ପଜହନତ୍ଥାଯ। ୱିରାଗତ୍ଥନ୍ତି ରାଗାଦୀନଂ ୱିରଜ୍ଜନତ୍ଥାଯ। ନିରୋଧତ୍ଥନ୍ତି ତେସଂଯେୱ ନିରୁଜ୍ଝନତ୍ଥାଯ। ଅନୀତିହନ୍ତି ଇତିହପରିୱଜ୍ଜିତଂ, ଅପରପତ୍ତିଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ନିବ୍ବାନୋଗଧଗାମିନନ୍ତି ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଅନ୍ତୋଗାମିନଂ। ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯଞ୍ହି ନିବ୍ବାନଂ ଆରମ୍ମଣଂ କରିତ୍ୱା ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଅନ୍ତୋଯେୱ ୱତ୍ତତି ପୱତ୍ତତି। ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଦୁୱିଧମ୍ପି ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟଂ କଥେତ୍ୱା ଗାଥାସୁ ୱିୱଟ୍ଟମେୱ କଥିତଂ।

୬। କୁହସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୬। ଛଟ୍ଠେ କୁହାତି କୁହକା। ଥଦ୍ଧାତି କୋଧେନ ଚ ମାନେନ ଚ ଥଦ୍ଧା। ଲପାତି ଉପଲାପକା। ସିଙ୍ଗୀତି ‘‘ତତ୍ଥ କତମଂ ସିଙ୍ଗଂ, ଯଂ ସିଙ୍ଗଂ ସିଙ୍ଗାରତା ଚାତୁରତା ଚାତୁରିଯଂ ପରିକ୍ଖତ୍ତତା ପାରିକ୍ଖତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି (ୱିଭ॰ ୮୫୨) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେହି ସିଙ୍ଗସଦିସେହି ପାକଟକିଲେସେହି ସମନ୍ନାଗତା। ଉନ୍ନଳାତି ଉଗ୍ଗତନଳା ତୁଚ୍ଛମାନଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠିତା। ଅସମାହିତାତି ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗମତ୍ତସ୍ସାପି ଅଲାଭିନୋ। ନମେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ମାମକାତି ତେ ମଯ୍ହଂ ଭିକ୍ଖୂ ମମ ସନ୍ତକା ନ ହୋନ୍ତି। ‘‘ତେ ମଯ୍ହ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ପନ ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପବ୍ବଜିତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ତେ ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ମାମକାତି ଇଧାପି ମେତି ଅତ୍ତାନଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପବ୍ବଜିତତ୍ତା ୱଦତି, ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନତ୍ତା ପନ ‘‘ମାମକା’’ତି ଆହ। ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ସୀଲାଦୀହି ଗୁଣେହି ୱଡ୍ଢନ୍ତୋ ୱୁଦ୍ଧିଂ, ନିଚ୍ଚଲଭାୱେନ ୱିରୂଳ୍ହିଂ, ସବ୍ବତ୍ଥ ପତ୍ଥଟତାଯ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ପାପୁଣନ୍ତି। ତେ ପନେତେ ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ୱିରୁହନ୍ତି, ଅରହତ୍ତଫଲଂ ପତ୍ତେ ୱିରୂଳ୍ହା ନାମ ହୋନ୍ତି। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେପି ଗାଥାସୁପି ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟମେୱ କଥିତଂ।

୭। ସନ୍ତୁଟ୍ଠିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୭। ସତ୍ତମେ ଅପ୍ପାନୀତି ପରିତ୍ତାନି। ସୁଲଭାନୀତି ସୁଖେନ ଲଦ୍ଧବ୍ବାନି, ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ସକ୍କା ହୋନ୍ତି ଲଭିତୁଂ। ଅନଵଜ୍ଜାନୀତି ନିଦ୍ଦୋସାନି। ପିଣ୍ଡିଯାଲୋପଭୋଜନନ୍ତି ଜଙ୍ଘାପିଣ୍ଡିଯବଲେନ ଚରିତ୍ୱା ଆଲୋପମତ୍ତଂ ଲଦ୍ଧଂ ଭୋଜନଂ। ପୂତିମୁତ୍ତନ୍ତି ଯଂକିଞ୍ଚି ମୁତ୍ତଂ। ଯଥା ହି ସୁଵଣ୍ଣଵଣ୍ଣୋପି କାଯୋ ପୂତିକାଯୋତି ଵୁଚ୍ଚତି, ଏଵଂ ଅଭିନଵମ୍ପି ମୁତ୍ତଂ ପୂତିମୁତ୍ତମେଵ।

ଵିଘାତୋତି ଵିଗତଘାତୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦିସାନପ୍ପଟିହଞ୍ଞତୀତି ଯସ୍ସ ହି ''ଅସୁକଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଗତୋ ଚୀଵରାଦୀନି ଲଭିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଦିସା ପଟିହଞ୍ଞତି ନାମ। ଯସ୍ସ ଏଵଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ନପ୍ପଟିହଞ୍ଞତି ନାମ। ଧମ୍ମାତି ପଟିପତ୍ତିଧମ୍ମା। ସାମଞ୍ଞସ୍ସାନୁଲୋମିକାତି ସମଣଧମ୍ମସ୍ସ ଅନୁଲୋମା। ଅଧିଗ୍ଗହିତାତି ସବ୍ବେତେ ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଧିଗ୍ଗହିତା ହୋନ୍ତି ଅନ୍ତୋଗତା ନ ପରିବାହିରାତି।

୮। ଅରିଯଵଂସସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୨୮। ଅଟ୍ଠମସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯିକୋ ନିକ୍ଖେପୋ। ଇମଂ କିର ମହାଅରିଯଵଂସସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଭଗଵା ଜେତଵନମହାଵିହାରେ ଧମ୍ମସଭାଯଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଵରବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ଅତ୍ତନୋପି ପରପୁଗ୍ଗଲାନମ୍ପି ଅଜ୍ଝାସଯଵସେନ ପରିଵାରେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନାନି ଚତ୍ତାଲୀସ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସାନି, ''ଭିକ୍ଖଵେ''ତି ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିଯଵଂସାତି ଆରଭି। ତତ୍ଥ ଅରିଯଵଂସାତି ଅରିଯାନଂ ଵଂସା। ଯଥା ହି ଖତ୍ତିଯଵଂସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣଵଂସୋ ଵେସ୍ସଵଂସୋ ସୁଦ୍ଦଵଂସୋ ସମଣଵଂସୋ କୁଲଵଂସୋ ରାଜଵଂସୋ, ଏଵଂ ଅଯମ୍ପି ଅଟ୍ଠମୋ ଅରିଯଵଂସୋ ଅରିଯତନ୍ତି ଅରିଯପଵେଣୀ ନାମ ହୋତି। ସୋ ଖୋ ପନାଯଂ ଅରିଯଵଂସୋ ଇମେସଂ ଵଂସାନଂ ମୂଲଗନ୍ଧାଦୀନଂ କାଳାନୁସାରିଗନ୍ଧାଦଯୋ ଵିଯ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି।

କେ ପନ ତେ ଅରିଯା, ଯେସଂ ଏତେ ଵଂସାତି? ଅରିଯା ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି ବୁଦ୍ଧା ଚ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଚ ତଥାଗତସାଵକା ଚ, ଏତେସଂ ଅରିଯାନଂ ଵଂସାତି ଅରିଯଵଂସା। ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ହି ସତସହସ୍ସକପ୍ପାଧିକାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟାନଂ ମତ୍ଥକେ ତଣ୍ହଙ୍କରୋ, ମେଧଙ୍କରୋ , ସରଣଙ୍କରୋ, ଦୀପଙ୍କରୋତି ଚତ୍ତାରୋ ବୁଦ୍ଧା ଉପ୍ପନ୍ନା, ତେ ଅରିଯା, ତେସଂ ଅରିଯାନଂ ଵଂସାତି ଅରିଯଵଂସା। ତେସଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ପରିନିବ୍ବାନତୋ ଅପରଭାଗେ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ…ପେ… ଇମସ୍ମିଂ କପ୍ପେ କକୁସନ୍ଧୋ, କୋଣାଗମନୋ, କସ୍ସପୋ, ଅମ୍ହାକଂ ଭଗଵା ଗୋତମୋତି ଚତ୍ତାରୋ ବୁଦ୍ଧା ଉପ୍ପନ୍ନା, ତେସଂ ଅରିଯାନଂ ଵଂସାତି ଅରିଯଵଂସା। ଅପିଚ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ସବ୍ବବୁଦ୍ଧ-ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧ-ବୁଦ୍ଧସାଵକାନଂ ଅରିଯାନଂ ଵଂସାତି ଅରିଯଵଂସା।

ତେ ଖୋ ପନେତେ ଅଗ୍ଗଞ୍ଞା ଅଗ୍ଗାତି ଜାନିତବ୍ବା, ରତ୍ତଞ୍ଞା ଦୀଘରତ୍ତଂ ପଵତ୍ତାତି ଜାନିତବ୍ବା, ଵଂସଞ୍ଞା ଵଂସାତି ଜାନିତବ୍ବା। ପୋରାଣା ନ ଅଧୁନୁପ୍ପତ୍ତିକା। ଅସଂକିଣ୍ଣା ଅଵିକିଣ୍ଣା ଅନପନୀତା। ଅସଂକିଣ୍ଣପୁବ୍ବା ଅତୀତବୁଦ୍ଧେହିପି ନ ସଂକିଣ୍ଣପୁବ୍ବା, ''କି ଇମେହୀ''ତି ନ ଅପନୀତପୁବ୍ବା। ନ ସଂକୀଯନ୍ତୀତି ଇଦାନିପି ନ ଅପନୀଯନ୍ତି। ନ ସଂକୀଯିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅନାଗତବୁଦ୍ଧେହିପି ନ ଅପନୀଯିସ୍ସନ୍ତି। ଯେ ଲୋକେ ଵିଞ୍ଞୂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା, ତେହି ଅପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠା, ସମଣେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ଵିଞ୍ଞୂହି ଅନିନ୍ଦିତା ଅଗରହିତା।

ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତୀତି ପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସଵସେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତି। ଇତରୀତରେନାତି ନ ଥୂଲସୁଖୁମଲୂଖପଣୀତଥିରଜିଣ୍ଣାନଂ ଯେନ କେନଚି, ଅଥ ଖୋ ଯଥାଲଦ୍ଧାଦୀନଂ ଇତରୀତରେନ ଯେନ କେନଚି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଚୀଵରସ୍ମିଞ୍ହି ତଯୋ ସନ୍ତୋସା ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋତି। ପିଣ୍ଡପାତାଦୀସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ। ତେସଂ ଵିତ୍ଥାରକଥା ''ସନ୍ତୁଟ୍ଠସ୍ସ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଚେଵ କୁସଲା ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ''ତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବା। ଇତି ଇମେ ତଯୋ ସନ୍ତୋସେ ସନ୍ଧାଯ ''ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତି ଇତରୀତରେନ ଚୀଵରେନ, ଯଥାଲଦ୍ଧାଦୀସୁ ଯେନ କେନଚି ଚୀଵରେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତୀ''ତି ଵୁତ୍ତଂ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଚୀଵରଂ ଜାନିତବ୍ବଂ, ଚୀଵରକ୍ଖେତ୍ତଂ ଜାନିତବ୍ବଂ, ପଂସୁକୂଲଂ ଜାନିତବ୍ବଂ, ଚୀଵରସନ୍ତୋସୋ ଜାନିତବ୍ବୋ, ଚୀଵରପ୍ପଟିସଂଯୁତ୍ତାନି ଧୁତଙ୍ଗାନି ଜାନିତବ୍ବାନି। ତତ୍ଥ ଚୀଵରଂ ଜାନିତବ୍ବନ୍ତି ଖୋମାଦୀନି ଛ ଚୀଵରାନି ଦୁକୂଲାଦୀନି ଛ ଅନୁଲୋମଚୀଵରାନି ଜାନିତବ୍ବାନି। ଇମାନି ଦ୍ୱାଦସ କପ୍ପିଯଚୀଵରାନି। କୁସଚୀରଂ, ଵାକଚୀରଂ, ଫଲକଚୀରଂ, କେସକମ୍ବଲଂ, ଵାଳକମ୍ବଲଂ, ପୋତ୍ଥକୋ, ଚମ୍ମଂ, ଉଲୂକପକ୍ଖଂ, ରୁକ୍ଖଦୁସ୍ସଂ, ଲତାଦୁସ୍ସଂ, ଏରକଦୁସ୍ସଂ, କଦଲିଦୁସ୍ସଂ, ଵେଳୁଦୁସ୍ସନ୍ତି ଏଵମାଦୀନି ପନ ଅକପ୍ପିଯଚୀଵରାନି।

ଚୀଵରକ୍ଖେତ୍ତନ୍ତି ''ସଙ୍ଘତୋ ଵା ଗଣତୋ ଵା ଞାତିତୋ ଵା ମିତ୍ତତୋ ଵା ଅତ୍ତନୋ ଵା ଧନେନ, ପଂସୁକୂଲଂ ଵା''ତି ଏଵଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ଛ ଖେତ୍ତାନି, ଅଟ୍ଠନ୍ନଞ୍ଚ ମାତିକାନଂ ଵସେନ ଅଟ୍ଠ ଖେତ୍ତାନି ଜାନିତବ୍ବାନି।

ପଂସୁକୂଲନ୍ତି ସୋସାନିକଂ, ପାପଣିକଂ, ରଥିଯଂ, ସଙ୍କାରକୂଟକଂ, ସୋତ୍ଥିଯଂ, ସିନାନଂ, ତିତ୍ଥଂ, ଗତପଚ୍ଚାଗତଂ, ଅଗ୍ଗିଦଡ୍ଢଂ, ଗୋଖାଯିତଂ, ଉପଚିକଖାଯିତଂ, ଉନ୍ଦୂରଖାଯିତଂ , ଅନ୍ତଚ୍ଛିନ୍ନଂ, ଦସଚ୍ଛିନ୍ନଂ, ଧଜାହଟଂ, ଥୂପଂ, ସମଣଚୀୱରଂ, ସାମୁଦ୍ଦିଯଂ, ଆଭିସେକିଯଂ, ପନ୍ଥିକଂ, ୱାତାହଟଂ, ଇଦ୍ଧିମଯଂ, ଦେୱଦତ୍ତିଯନ୍ତି ତେୱୀସତି ପଂସୁକୂଲାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଏତ୍ଥ ଚ ସୋତ୍ଥିଯନ୍ତି ଗବ୍ଭମଲହରଣଂ। ଗତପଚ୍ଚାଗତନ୍ତି ମତକସରୀରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ସୁସାନଂ ନେତ୍ୱା ଆନୀତଚୀୱରଂ। ଧଜାହଟନ୍ତି ଧଜଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ତତୋ ଆନୀତଂ। ଥୂପନ୍ତି ୱମ୍ମିକେ ପୂଜିତଚୀୱରଂ। ସାମୁଦ୍ଦିଯନ୍ତି ସମୁଦ୍ଦୱୀଚୀହି ଥଲଂ ପାପିତଂ। ପନ୍ଥିକନ୍ତି ପନ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେହି ଚୋରଭଯେନ ପାସାଣେହି କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ପାରୁତଚୀୱରଂ। ଇଦ୍ଧିମଯନ୍ତି ଏହିଭିକ୍ଖୁଚୀୱରଂ। ସେସଂ ପାକଟମେୱାତି।

ଚୀୱରସନ୍ତୋସୋତି ୱୀସତି ଚୀୱରସନ୍ତୋସା – ଚୀୱରେ ୱିତକ୍କସନ୍ତୋସୋ, ଗମନସନ୍ତୋସୋ, ପରିଯେସନସନ୍ତୋସୋ, ପଟିଲାଭସନ୍ତୋସୋ, ମତ୍ତପଟିଗ୍ଗହଣସନ୍ତୋସୋ, ଲୋଲୁପ୍ପୱିୱଜ୍ଜନସନ୍ତୋସୋ, ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ, ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ, ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ, ଉଦକସନ୍ତୋସୋ, ଧୋୱନସନ୍ତୋସୋ, କରଣସନ୍ତୋସୋ, ପରିମାଣସନ୍ତୋସୋ, ସୁତ୍ତସନ୍ତୋସୋ, ସିବ୍ବନସନ୍ତୋସୋ, ରଜନସନ୍ତୋସୋ, କପ୍ପସନ୍ତୋସୋ, ପରିଭୋଗସନ୍ତୋସୋ, ସନ୍ନିଧିପରିୱଜ୍ଜନସନ୍ତୋସୋ, ୱିସ୍ସଜ୍ଜନସନ୍ତୋସୋତି।

ତତ୍ଥ ସାଦକଭିକ୍ଖୁନା ତେମାସଂ ନିବଦ୍ଧୱାସଂ ୱସିତ୍ୱା ଏକମାସମତ୍ତଂ ୱିତକ୍କେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ସୋ ହି ପୱାରେତ୍ୱା ଚୀୱରମାସେ ଚୀୱରଂ କରୋତି, ପଂସୁକୂଲିକୋ ଅଡ୍ଢମାସେନେୱ କରୋତି। ଇଦଂ ମାସଡ୍ଢମାସମତ୍ତଂ ୱିତକ୍କନଂ ୱିତକ୍କସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ୱିତକ୍କସନ୍ତୋସେନ ପନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପାଚୀନଖଣ୍ଡରାଜିୱାସିକପଂସୁକୂଲିକତ୍ଥେରସଦିସେନ ଭୱିତବ୍ବଂ।

ଥେରୋ କିର ''ଚେତିଯପବ୍ବତୱିହାରେ ଚେତିଯଂ ୱନ୍ଦିସ୍ସାମୀ''ତି ଆଗତୋ ଚେତିଯଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ମଯ୍ହଂ ଚୀୱରଂ ଜିଣ୍ଣଂ, ବହୂନଂ ୱସନଟ୍ଠାନେ ଲଭିସ୍ସାମୀ''ତି। ସୋ ମହାୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଙ୍ଘତ୍ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ଥୋ ପୁନଦିୱସେ ଚୀୱରଂ ଆଦାଯ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରଂ ୱନ୍ଦି। ଥେରୋ ''କିଂ , ଆୱୁସୋ''ତି ଆହ। ଗାମଦ୍ୱାରଂ, ଭନ୍ତେ, ଗମିସ୍ସାମୀତି। ଅହମ୍ପାୱୁସୋ, ଗମିସ୍ସାମୀତି । ସାଧୁ, ଭନ୍ତେତି ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ମହାବୋଧିଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ଠତ୍ୱା ''ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତାନଂ ୱସନଟ୍ଠାନେ ମନାପଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ଅପରିସୁଦ୍ଧୋ ମେ ୱିତକ୍କୋ''ତି ତତୋୱ ପଟିନିୱତ୍ତି। ପୁନଦିୱସେ ଅମ୍ବଙ୍ଗଣସମୀପତୋ, ପୁନଦିୱସେ ମହାଚେତିଯସ୍ସ ଉତ୍ତରଦ୍ୱାରତୋ ତଥେୱ ପଟିନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଚତୁତ୍ଥଦିୱସେ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ଥେରୋ ''ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱିତକ୍କୋ ନ ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛମାନୋ ଗାମଂ ପାୱିସି। ତଞ୍ଚ ରତ୍ତିଂ ଏକୋ ମନୁସ୍ସୋ ଉଚ୍ଚାରପଲିବୁଦ୍ଧୋ ସାଟକେଯେୱ ୱଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ତଂ ସଙ୍କାରଟ୍ଠାନେ ଛଡ୍ଡେସି। ପଂସୁକୂଲିକତ୍ଥେରୋ ତଂ ନୀଲମକ୍ଖିକାହି ସମ୍ପରିକିଣ୍ଣଂ ଦିସ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେସି। ମହାଥେରୋ ''କିଂ, ଆୱୁସୋ, ସଙ୍କାରଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାସୀ''ତି। ନାହଂ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍କାରଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାମି, ମଯ୍ହଂ ପିତୁ ଦସବଲସ୍ସ ପଗ୍ଗଣ୍ହାମି, ପୁଣ୍ଣଦାସିଯା ସରୀରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଛଡ୍ଡିତଂ ପଂସୁକୂଲଂ ତୁମ୍ବମତ୍ତେ ପାଣକେ ୱିଧୁନିତ୍ୱା ସୁସାନତୋ ଗଣ୍ହନ୍ତେନ ଦୁକ୍କରତରଂ କତଂ , ଭନ୍ତେତି। ମହାଥେରୋ ''ପରିସୁଦ୍ଧୋ ୱିତକ୍କୋ ପଂସୁକୂଲିକସ୍ସା''ତି ଚିନ୍ତେସି। ପଂସୁକୂଲିକତ୍ଥେରୋପି ତସ୍ମିଂଯେୱ ଠାନେ ଠିତୋ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ତୀଣି ଫଲାନି ପତ୍ତୋ ତଂ ସାଟକଂ ଗହେତ୍ୱା ଚୀୱରଂ କତ୍ୱା ପାରୁପିତ୍ୱା ପାଚୀନଖଣ୍ଡରାଜିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଫଲଂ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

ଚୀୱରତ୍ଥାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ପନ ''କତ୍ଥ ଲଭିସ୍ସାମୀ''ତି ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନସୀସେନେୱ ଗମନଂ ଗମନସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ପରିଯେସନ୍ତସ୍ସ ପନ ଯେନ ୱା ତେନ ୱା ସଦ୍ଧିଂ ଅପରିଯେସିତ୍ୱା ଲଜ୍ଜିଂ ପେସଲଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିଯେସନଂ ପରିଯେସନସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ଏୱଂ ପରିଯେସନ୍ତସ୍ସ ଆହରିଯମାନଂ ଚୀୱରଂ ଦୂରତୋ ଦିସ୍ୱା ''ଏତଂ ମନାପଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଏତଂ ଅମନାପ''ନ୍ତି ଏୱଂ ଅୱିତକ୍କେତ୍ୱା ଥୂଲସୁଖୁମାଦୀସୁ ଯଥାଲଦ୍ଧେନେୱ ସନ୍ତୁସ୍ସନଂ ପଟିଲାଭସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ଏୱଂ ଲଦ୍ଧଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସାପି ''ଏତ୍ତକଂ ଦୁପଟ୍ଟସ୍ସ ଭୱିସ୍ସତି, ଏତ୍ତକଂ ଏକପଟ୍ଟସ୍ସା''ତି ଅତ୍ତନୋ ପହୋନକମତ୍ତେନେୱ ସନ୍ତୁସ୍ସନଂ ମତ୍ତପଟିଗ୍ଗହଣସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ଚୀୱରଂ ପରିଯେସନ୍ତସ୍ସ ପନ ''ଅସୁକସ୍ସ ଘରଦ୍ୱାରେ ମନାପଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ''ତି ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଦ୍ୱାରପଟିପାଟିଯା ଚରଣଂ ଲୋଲୁପ୍ପୱିୱଜ୍ଜନସନ୍ତୋସୋ ନାମ।

ଲୂଖପଣୀତେସୁ ଯେନ କେନଚି ଯାପେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସ ଯଥାଲଦ୍ଧେନେୱ ଯାପନଂ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ଅତ୍ତନୋ ଥାମଂ ଜାନିତ୍ୱା ଯେନ ଯାପେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତେନ ଯାପନଂ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ମନାପଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଯେନ କେନଚି ଯାପନଂ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ ନାମ।

''କତ୍ଥ ଉଦକଂ ମନାପଂ, କତ୍ଥ ଅମନାପ''ନ୍ତି ଅୱିଚାରେତ୍ୱା ଯେନ କେନଚି ଧୋୱନୂପଗେନ ଉଦକେନ ଧୋୱନଂ ଉଦକସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ପଣ୍ଡୁମତ୍ତିକଗେରୁକପୂତିପଣ୍ଣରସକିଲିଟ୍ଠାନି ପନ ଉଦକାନି ୱଜ୍ଜେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଧୋୱନ୍ତସ୍ସ ପନ ମୁଗ୍ଗରାଦୀହି ଅପହରିତ୍ୱା ହତ୍ଥେହି ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଧୋୱନଂ

ଧୋୱନସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ତଥା ଅସୁଜ୍ଝନ୍ତଂ ପଣ୍ଣାନି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତାପିତୋଦକେନାପି ଧୋୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏୱଂ ଧୋୱିତ୍ୱା କରୋନ୍ତସ୍ସ ‘‘ଇଦଂ ଥୂଲଂ, ଇଦଂ ସୁଖୁମ’’ନ୍ତି ଅକୋପେତ୍ୱା ପହୋନକନୀହାରେନେୱ କରଣଂ କରଣସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ତିମଣ୍ଡଲପଟିଚ୍ଛାଦନମତ୍ତସ୍ସେୱ କରଣଂ ପରିମାଣସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ଚୀୱରକରଣତ୍ଥାଯ ପନ ମନାପଂ ସୁତ୍ତଂ ପରିଯେସିସ୍ସାମୀତି ଅୱିଚାରେତ୍ୱା ରଥିକାଦୀସୁ ୱା ଦେୱଟ୍ଠାନେ ୱା ଆହରିତ୍ୱା ପାଦମୂଲେ ୱା ଠପିତଂ ଯଂକିଞ୍ଚିଦେୱ ସୁତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା କରଣଂ ସୁତ୍ତସନ୍ତୋସୋ ନାମ।

କୁସିବନ୍ଧନକାଲେ ପନ ଅଙ୍ଗୁଲମତ୍ତେ ସତ୍ତ ୱାରେ ନ ୱିଜ୍ଝିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ହି ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ସହାଯୋ ନ ହୋତି, ତସ୍ସ ୱତ୍ତଭେଦୋପି ନତ୍ଥି। ତିୱଙ୍ଗୁଲମତ୍ତେ ପନ ସତ୍ତ ୱାରେ ୱିଜ୍ଝିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନେନାପି ସହାଯେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଯୋ ନ ହୋତି, ତସ୍ସ ୱତ୍ତଭେଦୋ। ଅଯଂ ସିବ୍ବନସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ରଜନ୍ତେନ ପନ କାଳଅକଚ୍ଛକାଦୀନି ପରିଯେସନ୍ତେନ ନ ଚରିତବ୍ବଂ, ସୋମୱକ୍କଲାଦୀସୁ ଯଂ ଲଭତି, ତେନ ରଜିତବ୍ବଂ। ଅଲଭନ୍ତେନ ପନ ମନୁସ୍ସେହି ଅରଞ୍ଞେ ୱାକଂ ଗହେତ୍ୱା ଛଡ୍ଡିତରଜନଂ ୱା ଭିକ୍ଖୂହି ପଚିତ୍ୱା ଛଡ୍ଡିତକସଟଂ ୱା ଗହେତ୍ୱା ରଜିତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ରଜନସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ନୀଲକଦ୍ଦମକାଳସାମେସୁ ଯଂକିଞ୍ଚି ଗହେତ୍ୱା ହତ୍ଥିପିଟ୍ଠେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ପଞ୍ଞାଯମାନକପ୍ପକରଣଂ କପ୍ପସନ୍ତୋସୋ ନାମ।

ହିରିକୋପୀନପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦନମତ୍ତୱସେନ ପରିଭୁଞ୍ଜନଂ ପରିଭୋଗସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ଦୁସ୍ସଂ ପନ ଲଭିତ୍ୱା ସୁତ୍ତଂ ୱା ସୂଚିଂ ୱା କାରକଂ ୱା ଅଲଭନ୍ତେନ ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଲଭନ୍ତେନ ନ ୱଟ୍ଟତି। କତମ୍ପି ସଚେ ଅନ୍ତେୱାସିକାଦୀନଂ ଦାତୁକାମୋ ହୋତି, ତେ ଚ ଅସନ୍ନିହିତା, ଯାୱ ଆଗମନା ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଆଗତମତ୍ତେସୁ ଦାତବ୍ବଂ। ଦାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଚୀୱରେ ସତି ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣମ୍ପି ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅନଧିଟ୍ଠିତମେୱ ହି ସନ୍ନିଧି ହୋତି, ଅଧିଟ୍ଠିତଂ ନ ହୋତୀତି ମହାସୀୱତ୍ଥେରୋ ଆହ। ଅଯଂ ସନ୍ନିଧିପରିୱଜ୍ଜନସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ୱିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତେନ ପନ ନ ମୁଖଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବଂ, ସାରଣୀଯଧମ୍ମେ ଠତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବନ୍ତି ଅଯଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନସନ୍ତୋସୋ ନାମ।

ଚୀୱରପ୍ପଟିସଂଯୁତ୍ତାନି ଧୁତଙ୍ଗାନି ନାମ ପଂସୁକୂଲିକଙ୍ଗଞ୍ଚେୱ ତେଚୀୱରିକଙ୍ଗଞ୍ଚ। ତେସଂ ୱିତ୍ଥାରକଥା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୪-୨୫) ୱେଦିତବ୍ବା। ଇତି ଚୀୱରସନ୍ତୋସମହାଅରିଯୱଂସଂ ପୂରଯମାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇମାନି ଦ୍ୱେ ଧୁତଙ୍ଗାନି ଗୋପେତି। ଇମାନି ଗୋପେନ୍ତୋ ଚୀୱରସନ୍ତୋସମହାଅରିଯୱଂସୱସେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତୀତି।

ୱଣ୍ଣୱାଦୀତି ଏକୋ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତି, ସନ୍ତୋସସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ନ କଥେତି। ଏକୋ ନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତି, ସନ୍ତୋସସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ କଥେତି। ଏକୋ ନେୱ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତି, ନ ସନ୍ତୋସସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ କଥେତି। ଏକୋ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଚେୱ ହୋତି, ସନ୍ତୋସସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣଂ କଥେତି। ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଇତରୀତରଚୀୱରସନ୍ତୁଟ୍ଠିଯା ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଅନେସନନ୍ତି ଦୂତେଯ୍ୟପହିନଗମନାନୁଯୋଗପ୍ପଭେଦଂ ନାନପ୍ପକାରଂ ଅନେସନଂ। ଅପ୍ପତିରୂପନ୍ତି ଅଯୁତ୍ତଂ। ଅଲଦ୍ଧାଚାତି ଅଲଭିତ୍ୱା। ଯଥା ଏକଚ୍ଚୋ ‘‘କଥଂ ନୁ ଖୋ ଚୀୱରଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା କୋହଞ୍ଞଂ କରୋନ୍ତୋ ଉତ୍ତସତି ପରିତସ୍ସତି, ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ଅଲଦ୍ଧା ଚୀୱରଂ ନ ପରିତସ୍ସତି। ଲଦ୍ଧା ଚାତି ଧମ୍ମେନ ସମେନ ଲଭିତ୍ୱା। ଅଗଧିତୋତି ୱିଗତଲୋଭଗିଦ୍ଧୋ। ଅମୁଚ୍ଛିତୋତି ଅଧିମତ୍ତତଣ୍ହାଯ ମୁଚ୍ଛଂ ଅନାପନ୍ନୋ। ଅନଜ୍ଝୋପନ୍ନୋତି ତଣ୍ହାଯ ଅନୋତ୍ଥତୋ ଅପରିଯୋନଦ୍ଧୋ। ଆଦୀନୱଦସ୍ସାୱୀତି ଅନେସନାପତ୍ତିଯଞ୍ଚ ଗେଧିତପରିଭୋଗେ ଚ ଆଦୀନୱଂ ପସ୍ସମାନୋ। ନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞୋତି ‘‘ଯାୱଦେୱ ସୀତସ୍ସ ପଟିଘାତାଯା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ନିସ୍ସରଣମେୱ ପଜାନନ୍ତୋ।

ଇତରୀତରଚୀୱରସନ୍ତୁଟ୍ଠିଯାତି ଯେନ କେନଚି ଚୀୱରେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିଯା। ନେୱତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତୀତି ‘‘ଅହଂ ପଂସୁକୂଲିକୋ, ମଯା ଉପସମ୍ପଦମାଳେଯେୱ ପଂସୁକୂଲିକଙ୍ଗଂ ଗହିତଂ, କୋ ମଯା ସଦିସୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଅତ୍ତୁକ୍କଂସନଂ ନ କରୋତି। ନୋ ପରଂ ୱମ୍ଭେତୀତି ‘‘ଇମେ ପନଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ପଂସୁକୂଲିକା’’ତି ୱା, ‘‘ପଂସୁକୂଲିକଙ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଏତେସଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱା ଏୱଂ ପରଂ ନ ୱମ୍ଭେତି। ଯୋ ହି ତତ୍ଥ ଦକ୍ଖୋତି ଯୋ ତସ୍ମିଂ ଚୀୱରସନ୍ତୋସେ ୱଣ୍ଣୱାଦାଦୀସୁ ୱା ଦକ୍ଖୋ ଛେକୋ ବ୍ୟତ୍ତୋ। ଅନଲସୋତି ସାତଚ୍ଚକିରିଯାଯ ଆଲସିଯୱିରହିତୋ। ସମ୍ପଜାନୋ ପଟିସ୍ସତୋତି ସମ୍ପଜାନପଞ୍ଞାଯ ଚେୱ ସତିଯା ଚ ଯୁତ୍ତୋ। ଅରିଯୱଂସେ ଠିତୋତି ଅରିଯୱଂସେ ପତିଟ୍ଠିତୋ।

ଇତରୀତରେନପିଣ୍ଡପାତେନାତି ଯେନ କେନଚି ପିଣ୍ଡପାତେନ। ଏତ୍ଥାପି ପିଣ୍ଡପାତୋ ଜାନିତବ୍ବୋ, ପିଣ୍ଡପାତକ୍ଖେତ୍ତଂ ଜାନିତବ୍ବଂ, ପିଣ୍ଡପାତସନ୍ତୋସୋ ଜାନିତବ୍ବୋ, ପିଣ୍ଡପାତପ୍ପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ଧୁତଙ୍ଗଂ ଜାନିତବ୍ବଂ । ତତ୍ଥ ପିଣ୍ଡପାତୋତି ଓଦନୋ କୁମ୍ମାସୋ ସତ୍ତୁ ମଚ୍ଛୋ ମଂସଂ ଖୀରଂ ଦଧି ସପ୍ପି ନୱନୀତଂ ତେଲଂ ମଧୁ ଫାଣିତଂ ଯାଗୁ ଖାଦନୀଯଂ ସାଯନୀଯଂ ଲେହନୀଯନ୍ତି ସୋଳସ ପିଣ୍ଡପାତା।

ପିଣ୍ଡପାତକ୍ଖେତ୍ତନ୍ତି ସଙ୍ଘଭତ୍ତଂ ଉଦ୍ଦେସଭତ୍ତଂ ନିମନ୍ତନଂ ସଲାକଭତ୍ତଂ ପକ୍ଖିକଂ ଉପୋସଥିକଂ ପାଟିପଦିକଭତ୍ତଂ ଆଗନ୍ତୁକଭତ୍ତଂ ଗମିକଭତ୍ତଂ

ଗିଲାନଭତ୍ତଂ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକଭତ୍ତଂ ଧୁରଭତ୍ତଂ କୁଟିଭତ୍ତଂ ୱାରଭତ୍ତଂ ୱିହାରଭତ୍ତନ୍ତି ପନ୍ନରସ ପିଣ୍ଡପାତକ୍ଖେତ୍ତାନି।

ପିଣ୍ଡପାତସନ୍ତୋସୋତି ପିଣ୍ଡପାତେ ୱିତକ୍କସନ୍ତୋସୋ ଗମନସନ୍ତୋସୋ ପରିୟେସନସନ୍ତୋସୋ ପଟିଲାଭସନ୍ତୋସୋ ପଟିଗ୍ଗହଣସନ୍ତୋସୋ ମତ୍ତପଟିଗ୍ଗହଣସନ୍ତୋସୋ ଲୋଲୁପ୍ପୱିୱଜ୍ଜନସନ୍ତୋସୋ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ ଉପକାରସନ୍ତୋସୋ ପରିମାଣସନ୍ତୋସୋ ପରିଭୋଗସନ୍ତୋସୋ ସନ୍ନିଧିପରିୱଜ୍ଜନସନ୍ତୋସୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନସନ୍ତୋସୋତି ପନ୍ନରସ ସନ୍ତୋସା।

ତତ୍ଥ ସାଦକୋ ଭିକ୍ଖୁ ମୁଖଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ୱିତକ୍କେତି। ପିଣ୍ଡପାତିକେନ ପନ ଗଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ଚରତା ସାୟଂ ଥେରୂପଟ୍ଠାନକାଲେ ''ସ୍ୱେ କତ୍ଥ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିସ୍ସାମାତି? ଅସୁକଗାମେ, ଭନ୍ତେ''ତି ଏତ୍ତକଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ନ ୱିତକ୍କେତବ୍ବଂ। ଏକଚାରିକେନ ୱିତକ୍କମାଳକେ ଠତ୍ୱା ୱିତକ୍କେତବ୍ବଂ। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୱିତକ୍କେନ୍ତୋ ଅରିୟୱଂସା ଚୁତୋ ହୋତି ପରିବାହିରୋ। ଅୟଂ ୱିତକ୍କସନ୍ତୋସୋ ନାମ।

ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସନ୍ତେନ ''କୁହିଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ''ତି ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନସୀସେନ ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ଅୟଂ ଗମନସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ପରିୟେସନ୍ତେନ ଯଂ ୱା ତଂ ୱା ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଲଜ୍ଜିଂ ପେସଲମେୱ ଗହେତ୍ୱା ପରିୟେସିତବ୍ବଂ। ଅୟଂ ପରିୟେସନସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ଦୂରତୋୱ ଆହରିୟମାନଂ ଦିସ୍ୱା ''ଏତଂ ମନାପଂ , ଏତଂ ଅମନାପ''ନ୍ତି ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବଂ। ଅୟଂ ପଟିଲାଭସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ''ଇମଂ ମନାପଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମି, ଇମଂ ଅମନାପଂ ନ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଯଂକିଞ୍ଚି ଯାପନମତ୍ତଂ ଗହେତବ୍ବମେୱ। ଅୟଂ ପଟିଗ୍ଗହଣସନ୍ତୋସୋ ନାମ।

ଏତ୍ଥ ପନ ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋ ବହୁ, ଦାୟକୋ ଅପ୍ପଂ ଦାତୁକାମୋ, ଅପ୍ପଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋପି ବହୁ, ଦାୟକୋପି ବହୁଂ ଦାତୁକାମୋ, ପମାଣେନେୱ ଗହେତବ୍ବଂ। ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋ ନ ବହୁ, ଦାୟକୋପି ଅପ୍ପଂ ଦାତୁକାମୋ, ଅପ୍ପଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋ ନ ବହୁ, ଦାୟକୋ ପନ ବହୁଂ ଦାତୁକାମୋ, ପମାଣେନ ଗହେତବ୍ବଂ । ପଟିଗ୍ଗହଣସ୍ମିଞ୍ହି ମତ୍ତଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ମନୁସ୍ସାନଂ ପସାଦଂ ମକ୍ଖେତି, ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟଂ ୱିନିପାତେତି, ସାସନଂ ନ କରୋତି, ୱିଜାତମାତୁଯାପି ଚିତ୍ତଂ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଇତି ମତ୍ତଂ ଜାନିତ୍ୱାୱ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଅୟଂ ମତ୍ତପଟିଗ୍ଗହଣସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ଅଡ୍ଢକୁଲାନିୟେୱ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଦ୍ୱାରପଟିପାଟିୟା ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ଅୟଂ ଲୋଲୁପ୍ପୱିୱଜ୍ଜନସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସାଦୟୋ ଚୀୱରେ ୱୁତ୍ତନୟା ଏୱ।

ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ''ସମଣଧମ୍ମଂ ଅନୁପାଲେସ୍ସାମୀ''ତି ଏୱଂ ଉପକାରଂ ଞତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନଂ ଉପକାରସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ପତ୍ତଂ ପୂରେତ୍ୱା ଆନୀତଂ ନ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ। ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେ ସତି ତେନ ଗାହାପେତବ୍ବଂ, ଅସତି ହରାପେତ୍ୱା ପଟିଗ୍ଗହଣମତ୍ତଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଅୟଂ ପରିମାଣସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ''ଜିଘଚ୍ଛାୟ ପଟିୱିନୋଦନଂ ଇଦମେତ୍ଥ ନିସ୍ସରଣ''ନ୍ତି ଏୱଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନଂ ପରିଭୋଗସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ନିଦହିତ୍ୱା ନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଅୟଂ ସନ୍ନିଧିପରିୱଜ୍ଜନସନ୍ତୋସୋ ନାମ। ମୁଖଂ ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା ସାରଣୀୟଧମ୍ମେ ଠିତେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବଂ। ଅୟଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନସନ୍ତୋସୋ ନାମ।

ପିଣ୍ଡପାତପଟିସଂଯୁତ୍ତାନି ପନ ପଞ୍ଚ ଧୁତଙ୍ଗାନି ପିଣ୍ଡପାତିକଙ୍ଗଂ ସପଦାନଚାରିକଙ୍ଗଂ ଏକାସନିକଙ୍ଗଂ ପତ୍ତପିଣ୍ଡିକଙ୍ଗଂ ଖଲୁପଚ୍ଛାଭତ୍ତିକଙ୍ଗନ୍ତି। ତେସଂ ୱିତ୍ଥାରକଥା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୬-୩୦) ୱୁତ୍ତା। ଇତି ପିଣ୍ଡପାତସନ୍ତୋସମହାଅରିୟୱଂସଂ ପୂରୟମାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇମାନି ପଞ୍ଚ ଧୁତଙ୍ଗାନି ଗୋପେତି, ଇମାନି ଗୋପେନ୍ତୋ ପିଣ୍ଡପାତସନ୍ତୋସମହାଅରିୟୱଂସେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତି। ୱଣ୍ଣୱାଦୀତିଆଦୀନି ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ସେନାସନେନାତି ଇଧ ସେନାସନଂ ଜାନିତବ୍ବଂ, ସେନାସନକ୍ଖେତ୍ତଂ ଜାନିତବ୍ବଂ, ସେନାସନସନ୍ତୋସୋ ଜାନିତବ୍ବୋ, ସେନାସନପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ଧୁତଙ୍ଗଂ ଜାନିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ସେନାସନନ୍ତି ମଞ୍ଚୋ ପୀଠଂ ଭିସି ବିମ୍ବୋହନଂ ୱିହାରୋ ଅଡ୍ଢୟୋଗୋ ପାସାଦୋ ହମ୍ମିୟଂ ଗୁହା ଲେଣଂ ଅଟ୍ଟୋ ମାଳୋ ୱେଳୁଗୁମ୍ବୋ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ଯତ୍ଥ ୱା ପନ ଭିକ୍ଖୂ ପଟିକ୍କମନ୍ତୀତି ଇମାନି ପନ୍ନରସ ସେନାସନାନି।

ସେନାସନକ୍ଖେତ୍ତନ୍ତି ସଙ୍ଘତୋ ୱା ଗଣତୋ ୱା ଞାତିତୋ ୱା ମିତ୍ତତୋ ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱା ଧନେନ ପଂସୁକୂଲଂ ୱାତି ଛ ଖେତ୍ତାନି।

ସେନାସନସନ୍ତୋସୋତି ସେନାସନେ ୱିତକ୍କସନ୍ତୋସାଦୟୋ ପନ୍ନରସ ସନ୍ତୋସା। ତେ ପିଣ୍ଡପାତେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ସେନାସନପଟିସଂଯୁତ୍ତାନି ପନ ପଞ୍ଚ ଧୁତଙ୍ଗାନି ଆରଞ୍ଞିକଙ୍ଗଂ ରୁକ୍ଖମୂଲିକଙ୍ଗଂ ଅବ୍ଭୋକାସିକଙ୍ଗଂ ସୋସାନିକଙ୍ଗଂ ଯଥାସନ୍ଥତିକଙ୍ଗନ୍ତି। ତେସଂ ୱିତ୍ଥାରକଥା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୩୧-୩୫) ୱୁତ୍ତା। ଇତି ସେନାସନସନ୍ତୋସମହାଅରିୟୱଂସଂ ପୂରୟମାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇମାନି ପଞ୍ଚ ଧୁତଙ୍ଗାନି ଗୋପେତି। ଇମାନି ଗୋପେନ୍ତୋ ସେନାସନସନ୍ତୋସମହାଅରିୟୱଂସେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତି।

ଗିଲାନପଚ୍ଚୟୋ ପନ ପିଣ୍ଡପାତେୟେୱ ପୱିଟ୍ଠୋ। ତତ୍ଥ ଯଥାଲାଭଯଥାବଲଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସେନେୱ ସନ୍ତୁସ୍ସିତବ୍ବଂ। ନେସଜ୍ଜିକଙ୍ଗଂ

ଭାୱନାରାମଅରିୟୱଂସଂ ଭଜତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

‘‘ପଞ୍ଚ ସେନାସନେ ୱୁତ୍ତା, ପଞ୍ଚ ଆହାରନିସ୍ସିତା;

ଏକୋ ୱୀରିୟସଂଯୁତ୍ତୋ, ଦ୍ୱେ ଚ ଚୀୱରନିସ୍ସିତା’’ତି।

ଇତି ଭଗୱା ପଥୱିଂ ପତ୍ଥରମାନୋ ୱିୟ ସାଗରକୁଚ୍ଛିଂ ପୂରୟମାନୋ ୱିୟ ଆକାସଂ ୱିତ୍ଥାରୟମାନୋ ୱିୟ ଚ ପଠମଂ ଚୀୱରସନ୍ତୋସଂ ଅରିୟୱଂସଂ କଥେତ୍ୱା ଚନ୍ଦଂ ଉଟ୍ଠାପେନ୍ତୋ ୱିୟ ସୂରିୟଂ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘେନ୍ତୋ ୱିୟ ଚ ଦୁତିୟଂ ପିଣ୍ଡପାତସନ୍ତୋସଂ କଥେତ୍ୱା ସିନେରୁଂ ଉକ୍ଖିପନ୍ତୋ ୱିୟ ତତିୟଂ ସେନାସନସନ୍ତୋସଂ ଅରିୟୱଂସଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ସହସ୍ସନୟପଟିମଣ୍ଡିତଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଭାୱନାରାମଂ ଅରିୟୱଂସଂ କଥେତୁଂ ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱନାରାମୋ ହୋତୀତି ଦେସନଂ ଆରଭି।

ତତ୍ଥ ଆରମଣଂ ଆରାମୋ, ଅଭିରତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଭାୱନାୟ ଆରାମୋ ଅସ୍ସାତି ଭାୱନାରାମୋ। ଭାୱନାୟ ରତୋତି ଭାୱନାରତୋ। ପଞ୍ଚୱିଧେ ପହାନେ ଆରାମୋ ଅସ୍ସାତି ପହାନାରାମୋ। ଅପିଚ ଭାୱେନ୍ତୋ ରମତୀତି ଭାୱନାରାମୋ। ପଜହନ୍ତୋ ରମତୀତି ପହାନାରାମୋତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅୟଞ୍ହି ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଭାୱେନ୍ତୋ ରମତି, ରତିଂ ୱିନ୍ଦତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତଥା ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ। ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି, ପଞ୍ଚ ବଲାନି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ, ସତ୍ତ ଅନୁପସ୍ସନା, ଅଟ୍ଠାରସ ମହାୱିପସ୍ସନା, ସତ୍ତତିଂସ ବୋଧିପକ୍ଖିୟଧମ୍ମେ, ଅଟ୍ଠତିଂସ ଆରମ୍ମଣୱିଭତ୍ତିୟୋ ଭାୱେନ୍ତୋ ରମତି, ରତିଂ ୱିନ୍ଦତି। କାମଚ୍ଛନ୍ଦାଦୟୋ ପନ କିଲେସେ ପଜହନ୍ତୋ ରମତି, ରତିଂ ୱିନ୍ଦତି।

ଇମେସୁ ପନ ଚତୂସୁ ଅରିୟୱଂସେସୁ ପୁରିମେହି ତୀହି ତେରସନ୍ନଂ ଧୁତଙ୍ଗାନଂ ଚତୁପଚ୍ଚୟସନ୍ତୋସସ୍ସ ଚ ୱସେନ ସକଲଂ ୱିନୟପିଟକଂ କଥିତଂ ହୋତି, ଭାୱନାରାମେନ ଅୱସେସଂ ପିଟକଦ୍ୱୟଂ। ଇମଂ ପନ ଭାୱନାରାମଂ ଅରିୟୱଂସଂ କଥେନ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗେ ନେକ୍ଖମ୍ମପାଳିୟା କଥେତବ୍ବୋ, ଦୀଘନିକାୟେ ଦସୁତ୍ତରସୁତ୍ତନ୍ତପରିୟାୟେନ କଥେତବ୍ବୋ, ମଜ୍ଝିମନିକାୟେ ସତିପଟ୍ଠାନସୁତ୍ତନ୍ତପରିୟାୟେନ କଥେତବ୍ବୋ, ଅଭିଧମ୍ମେ ନିଦ୍ଦେସପରିୟାୟେନ କଥେତବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗେ ନେକ୍ଖମ୍ମପାଳିୟାତି –

‘‘ନେକ୍ଖମ୍ମଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ରମତି, କାମଚ୍ଛନ୍ଦଂ ପଜହନ୍ତୋ ରମତି। ଅବ୍ୟାପାଦଂ, ବ୍ୟାପାଦଂ… ଆଲୋକସଞ୍ଞଂ… ଥିନମିଦ୍ଧଂ… ଅୱିକ୍ଖେପଂ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ… ଧମ୍ମୱୱତ୍ଥାନଂ… ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ… ଞାଣଂ… ଅୱିଜ୍ଜଂ… ପାମୋଜ୍ଜଂ… ଅରତିଂ… ପଠମଜ୍ଝାନଂ, ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ… ଦୁତିୟଜ୍ଝାନଂ… ୱିତକ୍କୱିଚାରେ… ତତିୟଜ୍ଝାନଂ… ପୀତିଂ… ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ… ସୁଖଦୁକ୍ଖେ… ଆକାସାନଞ୍ଚାୟତନସମାପତ୍ତିଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ରମତି, ରୂପସଞ୍ଞଂ ପଟିଘସଞ୍ଞଂ ନାନତ୍ତସଞ୍ଞଂ ପଜହନ୍ତୋ ରମତି। ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାୟତନସମାପତ୍ତିଂ…ପେ… ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନସମାପତ୍ତିଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ରମତି, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନସଞ୍ଞଂ ପଜହନ୍ତୋ ରମତି।

‘‘ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ରମତି, ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞଂ ପଜହନ୍ତୋ ରମତି। ଦୁକ୍ଖାନୁପସ୍ସନଂ… ସୁଖସଞ୍ଞଂ… ଅନତ୍ତାନୁପସ୍ସନଂ… ଅତ୍ତସଞ୍ଞଂ… ନିବ୍ବିଦାନୁପସ୍ସନଂ… ନନ୍ଦିଂ… ୱିରାଗାନୁପସ୍ସନଂ… ରାଗଂ… ନିରୋଧାନୁପସ୍ସନଂ… ସମୁଦୟଂ… ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସନଂ… ଆଦାନଂ… ଖୟାନୁପସ୍ସନଂ … ଘନସଞ୍ଞଂ… ୱୟାନୁପସ୍ସନଂ… ଆୟୂହନଂ… ୱିପରିଣାମାନୁପସ୍ସନଂ… ଧୁୱସଞ୍ଞଂ… ଅନିମିତ୍ତାନୁପସ୍ସନଂ … ନିମିତ୍ତଂ… ଅପ୍ପଣିହିତାନୁପସ୍ସନଂ… ପଣିଧିଂ… ସୁଞ୍ଞତାନୁପସ୍ସନଂ… ଅଭିନିୱେସଂ… ଅଧିପଞ୍ଞାଧମ୍ମୱିପସ୍ସନଂ… ସାରାଦାନାଭିନିୱେସଂ… ୟଥାଭୂତଞାଣଦସ୍ସନଂ… ସମ୍ମୋହାଭିନିୱେସଂ… ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସନଂ… ଆଲୟାଭିନିୱେସଂ… ପଟିସଙ୍ଖାନୁପସ୍ସନଂ… ଅପ୍ପଟିସଙ୍ଖଂ… ୱିୱଟ୍ଟାନୁପସ୍ସନଂ… ସଂୟୋଗାଭିନିୱେସଂ… ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ… ଦିଟ୍ଠେକଟ୍ଠେ କିଲେସେ… ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗଂ… ଓଳାରିକେ କିଲେସେ… ଅନାଗାମିମଗ୍ଗଂ… ଅନୁସହଗତେ କିଲେସେ… ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ରମତି, ସବ୍ବକିଲେସେ ପଜହନ୍ତୋ ରମତୀ’’ତି (ପଟି। ମ। ୧। ୪୧,୯୫)।

ଏୱଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗେ ନେକ୍ଖମ୍ମପାଳିୟା କଥେତବ୍ବୋ।

ଦୀଘନିକାୟେଦସୁତ୍ତରସୁତ୍ତନ୍ତପରିୟାୟେନାତି –

‘‘ଏକଂ ଧମ୍ମଂ ଭାଵେନ୍ତୋ ରମତି, ଏକଂ ଧମ୍ମଂ ପଜହନ୍ତୋ ରମତି…ପେ… ଦସ ଧମ୍ମେ ଭାଵେନ୍ତୋ ରମତି, ଦସ ଧମ୍ମେ ପଜହନ୍ତୋ ରମତି। କତମଂ ଏକଂ ଧମ୍ମଂ ଭାଵେନ୍ତୋ ରମତି? କାଯଗତାସତିଂ ସାତସହଗତଂ, ଇମଂ ଏକଂ ଧମ୍ମଂ ଭାଵେନ୍ତୋ ରମତି। କତମଂ ଏକଂ ଧମ୍ମଂ ପଜହନ୍ତୋ ରମତି? ଅସ୍ମିମାନଂ, ଇମଂ ଏକଂ ଧମ୍ମଂ ପଜହନ୍ତୋ ରମତି। କତମେ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମେ…ପେ… କତମେ ଦସ ଧମ୍ମେ ଭାଵେନ୍ତୋ ରମତି? ଦସ କସିଣାଯତନାନି, ଇମେ ଦସ ଧମ୍ମେ ଭାଵେନ୍ତୋ ରମତି। କତମେ ଦସ ଧମ୍ମେ ପଜହନ୍ତୋ ରମତି? ଦସ ମିଚ୍ଛତ୍ତେ, ଇମେ ଦସ ଧମ୍ମେ ପଜହନ୍ତୋ ରମତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଭାଵନାରାମୋ ହୋତୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୫୧-୩୬୦)।

ଏଵଂ ଦୀଘନିକାଯେ ଦସୁତ୍ତରସୁତ୍ତନ୍ତପରିଯାଯେନ କଥେତବ୍ବୋ।

ମଜ୍ଝିମନିକାଯେ ସତିପଟ୍ଠାନସୁତ୍ତନ୍ତପରିଯାଯେନାତି –

‘‘ଏକାଯନୋ ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଗ୍ଗୋ…ପେ… ଯାଵଦେଵ ଞାଣମତ୍ତାଯ ପଟିସ୍ସତିମତ୍ତାଯ। ଅନିସ୍ସିତୋ ଚ ୱିହରତି, ନ ଚ କିଞ୍ଚି ଲୋକେ ଉପାଦିଯତି। ଏଵମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଭାଵନାରାମୋ ହୋତି ଭାଵନାରତୋ। ପହାନାରାମୋ ହୋତି ପହାନରତୋ। ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱା ଗଚ୍ଛାମୀତି ପଜାନାତି…ପେ… ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସେଯ୍ୟଥାପି ପସ୍ସେଯ୍ୟ ସରୀରଂ ସିଵଥିକାଯ ଛଡ୍ଡିତଂ…ପେ… ପୂତୀନି ଚୁଣ୍ଣକଜାତାନି। ସୋ ଇମମେଵ କାଯଂ ଉପସଂହରତି ‘ଅଯମ୍ପି ଖୋ କାଯୋ ଏଵଂଧମ୍ମୋ ଏଵଂଭାଵୀ ଏଵଂଅନତୀତୋ’ତି। ଇତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି…ପେ… ଏଵମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଭାଵନାରାମୋ ହୋତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୧୦୬ ଆଦଯୋ)।

ଏଵଂ ମଜ୍ଝିମନିକାଯେ ସତିପଟ୍ଠାନସୁତ୍ତନ୍ତପରିଯାଯେନ କଥେତବ୍ବୋ।

ଅଭିଧମ୍ମେ ନିଦ୍ଦେସପରିଯାଯେନାତି ସବ୍ବେପି ସଙ୍ଖତେ ‘‘ଅନିଚ୍ଚତୋ ଦୁକ୍ଖତୋ ରୋଗତୋ ଗଣ୍ଡତୋ …ପେ… ସଂକିଲେସିକଧମ୍ମତୋ ପସ୍ସନ୍ତୋ ରମତି, ଏଵଂ ଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭାଵନାରାମୋ ହୋତୀ’’ତି (ମହାନି। ୧୩; ଚୂଳନି। ଉପସୀଵମାଣଵପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସୋ ୩୯, ନନ୍ଦମାଣଵପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସୋ ୫୧)। ଏଵଂ ନିଦ୍ଦେସପରିଯାଯେନ କଥେତବ୍ବୋ।

ନେଵତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତୀତି ‘‘ଅଜ୍ଜ ମେ ସଟ୍ଠି ୱା ସତ୍ତତି ୱା ୱସ୍ସାନି ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତାତି ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ କୋ ମଯା ସଦିସୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଏଵଂ ଅତ୍ତୁକ୍କଂସନଂ ନ କରୋତି। ନୋ ପରଂ ୱମ୍ଭେତୀତି ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ୱିପସ୍ସନାମତ୍ତକମ୍ପି ନତ୍ଥି, କିଂ ଇମେ ୱିସ୍ସଟ୍ଠକମ୍ମଟ୍ଠାନା ଚରନ୍ତୀ’’ତି ଏଵଂ ପରୱମ୍ଭନଂ ନ କରୋତି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେଵ।

ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତ୍ତାରୋ ଅରିଯଵଂସାତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଅରିଯଵଂସା ଅରିଯତନ୍ତିଯୋ ଅରିଯପଵେଣିଯୋ ଅରିଯଞ୍ଜସା ଅରିଯୱଟୁମାନୀତି ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ୱିନିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଇଦାନି ମହାଅରିଯଵଂସପରିପୂରକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱସନଦିସା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇମେହି ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସ୍ୱେୱ ଅରତିଂ ସହତୀତି ସୋଯେୱ ଅରତିଂ ଅନଭିରତିଂ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଂ ସହତି ଅଭିଭଵତି। ନ ତଂ ଅରତି ସହତୀତି ତଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁଂ ଯା ଏସା ପନ୍ତେସୁ ସେନାସନେସୁ ଅଧିକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଭାଵନାଯ ଅରତି ନାମ ହୋତି, ସା ସହିତୁଂ ଅଧିଭଵିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଅରତିରତିସହୋତି ଅରତିଞ୍ଚ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣରତିଞ୍ଚ ସହତି, ଅଧିଭଵିତୁଂ ସକ୍କୋତି।

ଇଦାନି ଗାଥାହି କୂଟଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ନାରତୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଧୀରନ୍ତି ୱୀରିଯଵନ୍ତଂ। ନାରତି ଧୀରଂ ସହତୀତି ଇଦଂ ପୁରିମସ୍ସେୱ କାରଣଵଚନଂ। ଯସ୍ମା ସା ଧୀରଂ ନ ସହତି ନପ୍ପହୋତି ଧୀରଂ ସହିତୁଂ ଅଧିଭଵିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ମା ନାରତି ସହତି ଧୀରଂ। ଧୀରୋ ହି ଅରତିସ୍ସହୋତି ଅରତିସହତ୍ତା ହି ସୋ ଧୀରୋ ନାମ, ତସ୍ମା ଅରତିଂ ସହତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବକମ୍ମୱିହାଯୀନନ୍ତି ସବ୍ବଂ ତେଭୂମକକମ୍ମଂ ଚଜିତ୍ୱା ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ ପରିୱଟୁମଂ କତ୍ୱା ଠିତଂ। ପନୁଣ୍ଣଂ କୋ ନିଵାରଯେତି କିଲେସେ ପନୁଦିତ୍ୱା ଠିତଂ କୋ ନାମ ରାଗୋ ୱା ଦୋସୋ ୱା ନିଵାରେଯ୍ୟ। ନେକ୍ଖଂଜମ୍ବୋନଦସ୍ସେୱ, କୋ ତଂ ନିନ୍ଦିତୁମରହତୀତି ଜମ୍ବୋନଦସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଜାତିରତ୍ତସୁଵଣ୍ଣସ୍ସ ନିକ୍ଖସଦିସଂ ଗରହିତବ୍ବଦୋସୱିମୁତ୍ତଂ କୋ ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ନିନ୍ଦିତୁଂ ଅରହତି। ବ୍ରହ୍ମୁନାପି ପସଂସିତୋତି ମହାବ୍ରହ୍ମୁନାପି ଏସ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପସଂସିତୋଯେୱାତି। ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ଚତ୍ତାଲୀସ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସାନି ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ।

୯। ଧମ୍ମପଦସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୨୯। ନଵମେ ଧମ୍ମପଦାନୀତି ଧମ୍ମକୋଟ୍ଠାସା। ଅନଭିଜ୍ଝାତିଆଦୀସୁ ଅଭିଜ୍ଝାପଟିକ୍ଖେପେନ ଅନଭିଜ୍ଝା, ବ୍ୟାପାଦପଟିକ୍ଖେପେନ ଅବ୍ୟାପାଦୋ, ମିଚ୍ଛାସତିପଟିକ୍ଖେପେନ ସମ୍ମାସତି, ମିଚ୍ଛାସମାଧିପଟିକ୍ଖେପେନ ସମ୍ମାସମାଧି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅନଭିଜ୍ଝାଲୂତି ନିତ୍ତଣ୍ହୋ ହୁତ୍ୱା। ଅବ୍ୟାପନ୍ନେନ ଚେତସାତି ସବ୍ବକାଲଂ ପକତିଭାୱଂ ଅୱିଜହନ୍ତେନ ଚିତ୍ତେନ। ସତୋ ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତସ୍ସାତି ସତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ ଆରମ୍ମଣେ ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତୋ ଅସ୍ସ। ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁସମାହିତୋତି ନିଯକଜ୍ଝତ୍ତେ ସୁଟ୍ଠୁ ଠପିତଚିତ୍ତୋ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେପି ଗାଥାଯପି ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟଂ କଥିତଂ।

୧୦। ପରିବ୍ବାଜକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୦। ଦସମେ ଅଭିଞ୍ଞାତାତି ଞାତା ପାକଟା। ଅନ୍ନଭାରୋତିଆଦୀନି ତେସଂ ନାମାନି। ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋତି ଫଲସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠିତୋ। ସା ହି ଇଧ ପଟିସଲ୍ଲାନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତା। ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯାତି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା। ଅଭିଜ୍ଝାଲୁନ୍ତି ସତଣ୍ହଂ। କାମେସୁତିବ୍ବସାରାଗନ୍ତି ୱତ୍ଥୁକାମେସୁ ବହଲରାଗଂ। ତମହଂ ତତ୍ଥ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟନ୍ତି ତଂ ଅହଂ ତସ୍ମିଂ କାରଣେ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟଂ। ପଟିକ୍କୋସିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେଯ୍ୟାତି ପଟିକ୍କୋସିତବ୍ବାନି ପଟିବାହିତବ୍ବାନି ୱା ମଞ୍ଞେଯ୍ୟ। ସହଧମ୍ମିକାତି ସକାରଣା। ୱାଦାନୁପାତାତି ଧମ୍ମିକୱାଦେ ଘଟ୍ଟଯମାନା ଅଧମ୍ମିକୱାଦାନୁପାତା, ୱାଦପ୍ପୱତ୍ତିଯୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଗାରଯ୍ହା ଠାନାତି ଗରହିତବ୍ବଯୁତ୍ତକା ପଚ୍ଚଯା। ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତି।

ଉକ୍କଲାତି ଉକ୍କଲଜନପଦୱାସିନୋ। ୱସ୍ସଭଞ୍ଞାତି ୱସ୍ସୋ ଚ ଭଞ୍ଞୋ ଚାତି ଦ୍ୱେ ଜନା। ଅହେତୁକୱାଦାତି ''ନତ୍ଥି ହେତୁ ନତ୍ଥି ପଚ୍ଚଯୋ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା''ତିଏୱମାଦିୱାଦିନୋ। ଅକିରିଯୱାଦାତି ''କରୋତୋ ନ କରୀଯତି ପାପ''ନ୍ତି ଏୱଂ କିରିଯପଟିକ୍ଖେପୱାଦିନୋ। ନତ୍ଥିକୱାଦାତି ''ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନ''ନ୍ତିଆଦିୱାଦିନୋ। ତେ ଇମେସୁ ତୀସୁପି ଦସ୍ସନେସୁ ଓକ୍କନ୍ତନିଯାମା ଅହେସୁଂ। କଥଂ ପନ ତେସୁ ନିଯାମୋ ହୋତୀତି? ଯୋ ହି ଏୱରୂପଂ ଲଦ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନେସୁ ନିସିନ୍ନୋ ସଜ୍ଝାଯତି ୱୀମଂସତି, ତସ୍ସ ''ନତ୍ଥି ହେତୁ ନତ୍ଥି ପଚ୍ଚଯୋ କରୋତୋ ନ କରୀଯତି ପାପଂ...ପେ... ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ...ପେ... କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତୀ''ତି ତସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣେ ମିଚ୍ଛାସତି ସନ୍ତିଟ୍ଠତି, ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି, ଜୱନାନି ଜୱନ୍ତି। ପଠମଜୱନେ ସତେକିଚ୍ଛୋ ହୋତି, ତଥା ଦୁତିଯାଦୀସୁ, ସତ୍ତମେ ବୁଦ୍ଧାନମ୍ପି ଅତେକିଚ୍ଛୋ ଅନିୱତ୍ତୀ ଅରିଟ୍ଠକଣ୍ଟକସଦିସୋ ହୋତି । ତତ୍ଥ କୋଚି ଏକଂ ଦସ୍ସନଂ ଓକ୍କମତି, କୋଚି ଦ୍ୱେ, କୋଚି ତୀଣିପି। ନିଯତମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋୱ ହୋତି, ପତ୍ତୋ ସଗ୍ଗମଗ୍ଗାୱରଣଞ୍ଚେୱ ମୋକ୍ଖମଗ୍ଗାୱରଣଞ୍ଚ, ଅଭବ୍ବୋ ତସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱସ୍ସ ଅନନ୍ତରଂ ସଗ୍ଗମ୍ପି ଗନ୍ତୁଂ, ପଗେୱ ମୋକ୍ଖଂ। ୱଟ୍ଟଖାଣୁକୋ ନାମେସ ସତ୍ତୋ ପଥୱିଗୋପକୋ, ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଏୱରୂପସ୍ସ ଭୱତୋ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ନତ୍ଥି। ୱସ୍ସଭଞ୍ଞାପି ଏଦିସା ଅହେସୁଂ। ନିନ୍ଦାବ୍ୟାରୋସନୌପାରମ୍ଭଭଯାତି ଅତ୍ତନୋ ନିନ୍ଦଭଯେନ ଘଟ୍ଟନଭଯେନ ଉପୱାଦଭଯେନ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଭିଜ୍ଝାୱିନଯେ ସିକ୍ଖନ୍ତି ଅଭିଜ୍ଝାୱିନଯୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଅରହତ୍ତଂ, ଅରହତ୍ତେ ସିକ୍ଖମାନୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ନାମ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ସୁତ୍ତନ୍ତେ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟଂ କଥେତ୍ୱା ଗାଥାଯ ଫଲସମାପତ୍ତି କଥିତାତି।

ଉରୁୱେଲୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

୪। ଚକ୍କୱଗ୍ଗୋ

୧। ଚକ୍କସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୧। ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ପଠମେ ଚକ୍କାନୀତି ସମ୍ପତ୍ତିଯୋ। ଚତୁଚକ୍କଂ ୱତ୍ତତୀତି ଚତ୍ତାରି ସମ୍ପତ୍ତିଚକ୍କାନି ୱତ୍ତନ୍ତି ଘଟିଯନ୍ତିଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ପତିରୂପଦେସୱାସୋତି ଯତ୍ଥ ଚତସ୍ସୋ ପରିସା ସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି, ଏୱରୂପେ ଅନୁଚ୍ଛୱିକେ ଦେସେ ୱାସୋ। ସପ୍ପୁରିସାୱସ୍ସଯୋତି ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଅୱସ୍ସଯନଂ ସେୱନଂ ଭଜନଂ, ନ ରାଜାନଂ। ଅତ୍ତସମ୍ମାପଣିଧୀତି ଅତ୍ତନୋ ସମ୍ମା ଠପନଂ, ସଚେ ପୁବ୍ବେ ଅସ୍ସଦ୍ଧାଦୀହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ତାନି ପହାଯ ସଦ୍ଧାଦୀସୁ ପତିଟ୍ଠାପନଂ। ପୁବ୍ବେ ଚ କତପୁଞ୍ଞତାତି ପୁବ୍ବେ ଉପଚିତକୁସଲତା। ଇଦମେୱ ଚେତ୍ଥ ପମାଣଂ। ଯେନ ହି ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତେନ କୁସଲକମ୍ମଂ କତଂ ହୋତି, ତଦେୱ କୁସଲଂ ତଂ ପୁରିସଂ ପତିରୂପଦେସେ ଉପନେତି, ସପ୍ପୁରିସେ ଭଜାପେତି, ସୋ ଏୱ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତାନଂ ସମ୍ମା ଠପେତି। ପୁଞ୍ଞକତୋତି କତପୁଞ୍ଞୋ। ସୁଖଞ୍ଚେତଂଧିୱତ୍ତତୀତି ସୁଖଞ୍ଚ ଏତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅଧିୱତ୍ତତି, ଅୱତ୍ଥରତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୨। ସଙ୍ଗହସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୨। ଦୁତିଯେ ସଙ୍ଗହୱତ୍ଥୂନୀତି ସଙ୍ଗଣ୍ହନକାରଣାନି। ଦାନଞ୍ଚାତିଆଦୀସୁ ଏକଚ୍ଚୋ ହି ଦାନେନେୱ ସଙ୍ଗଣ୍ହିତବ୍ବୋ ହୋତି, ତସ୍ସ ଦାନମେୱ ଦାତବ୍ବଂ। ପେଯ୍ୟୱଜ୍ଜନ୍ତି ପିଯୱଚନଂ। ଏକଚ୍ଚୋ ହି ‘‘ଅଯଂ ଦାତବ୍ବଂ ନାମ ଦେତି, ଏକେକେନ ପନ ୱଚନେନ ସବ୍ବଂ ମକ୍ଖେତ୍ୱା ନାସେତି, କିଂ ତସ୍ସ ଦାନ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତା ହୋତି। ଏକଚ୍ଚୋ ‘‘ଅଯଂ କିଞ୍ଚାପି ଦାନଂ ନ ଦେତି, କଥେନ୍ତୋ ପନ ତେଲେନ ୱିଯ ମକ୍ଖେତି। ଏସ ଦେତୁ ୱା ମା ୱା, ୱଚନମେୱସ୍ସ ସହସ୍ସଂ ଅଗ୍ଘତୀ’’ତି ୱତ୍ତା ହୋତି। ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦାନଂ ନ ପଚ୍ଚାସୀସତି, ପିଯୱଚନମେୱ ପଚ୍ଚାସୀସତି। ତସ୍ସ ପିଯୱଚନମେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଅତ୍ଥଚରିଯାତି ଅତ୍ଥୱଡ୍ଢନକଥା। ଏକଚ୍ଚୋ ହି ନେୱ ଦାନଂ, ନ ପିଯୱଚନଂ ପଚ୍ଚାସୀସତି, ଅତ୍ତନୋ ହିତକଥଂ ୱୁଡ୍ଢିକଥମେୱ ପଚ୍ଚାସୀସତି। ଏୱରୂପସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ‘‘ଇଦଂ ତେ କାତବ୍ବଂ, ଇଦଂ ନ କାତବ୍ବଂ, ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସେୱିତବ୍ବୋ, ଏୱରୂପୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ’’ତି ଏୱଂ ଅତ୍ଥଚରିଯକଥାୱ କଥେତବ୍ବା। ସମାନତ୍ତତାତି ସମାନସୁଖଦୁକ୍ଖଭାୱୋ। ଏକଚ୍ଚୋ ହି ଦାନାଦୀସୁ ଏକମ୍ପି ନ ପଚ୍ଚାସୀସତି , ଏକାସନେ ନିସଜ୍ଜଂ, ଏକପଲ୍ଲଙ୍କେ ସଯନଂ, ଏକତୋ ଭୋଜନନ୍ତି ଏୱଂ ସମାନସୁଖଦୁକ୍ଖତଂ ପଚ୍ଚାସୀସତି। ସୋ ସଚେ ଗହଟ୍ଠସ୍ସ ଜାତିଯା ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ସୀଲେନ ସଦିସୋ ହୋତି, ତସ୍ସାଯଂ ସମାନତ୍ତତା କାତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଯଥାରହନ୍ତି ତେସୁ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଯଥାନୁଚ୍ଛୱିକଂ ସମାନତ୍ତତାତି ଅତ୍ଥୋ। ରଥସ୍ସାଣୀୱ ଯାଯତୋତି ଯଥା ରଥସ୍ସ ଗଚ୍ଛତୋ ଆଣି ସଙ୍ଗହୋ ନାମ ହୋତି, ସା ରଥଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି, ଏୱମିମେ ସଙ୍ଗହା ଲୋକଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି। ନ ମାତା ପୁତ୍ତକାରଣାତି ଯଦି ମାତା ଏତେ ସଙ୍ଗହେ ପୁତ୍ତସ୍ସ ନ କରେଯ୍ୟ, ପୁତ୍ତକାରଣା ମାନଂ ୱା ପୂଜଂ ୱା ନ ଲଭେଯ୍ୟ। ସଙ୍ଗହାଏତେତି ଉପଯୋଗୱଚନେ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ। ସଙ୍ଗହେ ଏତେତି ୱା ପାଠୋ। ସମୱେକ୍ଖନ୍ତୀତି ସମ୍ମା ପେକ୍ଖନ୍ତି। ପାସଂସା ଚ ଭୱନ୍ତୀତି ପସଂସନୀଯା ଚ ଭୱନ୍ତି।

୩। ସୀହସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୩। ତତିଯେ ସୀହୋତି ଚତ୍ତାରୋ ସୀହା – ତିଣସୀହୋ, କାଳସୀହୋ, ପଣ୍ଡୁସୀହୋ, କେସରସୀହୋତି। ତେସୁ ତିଣସୀହୋ କପୋତୱଣ୍ଣଗାୱିସଦିସୋ ତିଣଭକ୍ଖୋ ଚ ହୋତି। କାଳସୀହୋ କାଳଗାୱିସଦିସୋ ତିଣଭକ୍ଖୋଯେୱ। ପଣ୍ଡୁସୀହୋ ପଣ୍ଡୁପଲାସୱଣ୍ଣଗାୱିସଦିସୋ ମଂସଭକ୍ଖୋ। କେସରସୀହୋ ଲାଖାପରିକମ୍ମକତେନେୱ ମୁଖେନ ଅଗ୍ଗନଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ ଚତୂହି ଚ ପାଦପରିଯନ୍ତେହି ସମନ୍ନାଗତୋ, ମତ୍ଥକତୋପିସ୍ସ ପଟ୍ଠାଯ ଲାଖାତୂଲିକାଯ କତା ୱିଯ ତିସ୍ସୋ ରାଜିଯୋ ପିଟ୍ଠିମଜ୍ଝେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ତରସତ୍ଥିମ୍ହି ଦକ୍ଖିଣାୱତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ଠିତା। ଖନ୍ଧେ ପନସ୍ସ ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକକମ୍ବଲପରିକ୍ଖେପୋ ୱିଯ କେସରଭାରୋ ହୋତି, ଅୱସେସଟ୍ଠାନଂ ପରିସୁଦ୍ଧସାଲିପିଣ୍ଡସଙ୍ଖଚୁଣ୍ଣପିଣ୍ଡୱଣ୍ଣଂ ହୋତି। ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ସୀହେସୁ ଅଯଂ କେସରସୀହୋ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ।

ମିଗରାଜାତି ସବ୍ବମିଗଗଣସ୍ସ ରାଜା। ଆସଯାତି ୱସନଟ୍ଠାନତୋ, ସୁୱଣ୍ଣଗୁହତୋ ୱା ରଜତମଣିଫଲିକମନୋସିଲାଗୁହତୋ ୱା ନିକ୍ଖମତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନିକ୍ଖମମାନୋ ପନେସ ଚତୂହି କାରଣେହି ନିକ୍ଖମତି ଅନ୍ଧକାରପୀଳିତୋ ୱା ଆଲୋକତ୍ଥାଯ, ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱପୀଳିତୋ ୱା ତେସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନତ୍ଥାଯ, ଜିଘଚ୍ଛାପୀଳିତୋ ୱା ଗୋଚରତ୍ଥାଯ, ସମ୍ଭୱପୀଳିତୋ ୱା ଅସ୍ସଦ୍ଧମ୍ମପଟିସେୱନତ୍ଥାଯ। ଇଧ ପନ ଗୋଚରତ୍ଥାଯ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ।

ୱିଜମ୍ଭତୀତି ସୁୱଣ୍ଣତଲେ ୱା ରଜତମଣିଫଲିକମନୋସିଲାତଲାନଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଦ୍ୱେ ପଚ୍ଛିମପାଦେ ସମଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ପୁରିମପାଦେ ପୁରତୋ

ପସାରେତ୍ୱା ସରୀରସ୍ସ ପଚ୍ଛାଭାଗଂ ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ପୁରିମଭାଗଂ ଅଭିହରିତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିଂ ନାମେତ୍ୱା ଗୀୱଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅସନିସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିଯ ନାସପୁଟାନି ପୋଥେତ୍ୱା ସରୀରଲଗ୍ଗଂ ରଜଂ ୱିଧୁନନ୍ତୋ ୱିଜମ୍ଭତି। ୱିଜମ୍ଭନଭୂମିଯଞ୍ଚ ପନ ତରୁଣୱଚ୍ଛକୋ ୱିଯ ଅପରାପରଂ ଜୱତି, ଜୱତୋ ପନସ୍ସ ସରୀରଂ ଅନ୍ଧକାରେ ପରିବ୍ଭମନ୍ତଂ ଅଲାତଂ ୱିଯ ଖାଯତି।

ଅନୁୱିଲୋକେତୀତି କସ୍ମା ଅନୁୱିଲୋକେତି? ପରାନୁଦ୍ଦଯତାଯ। ତସ୍ମିଂ କିର ସୀହନାଦଂ ନଦନ୍ତେ ପପାତାୱାଟାଦୀସୁ ୱିସମଟ୍ଠାନେସୁ ଚରନ୍ତା ହତ୍ଥିଗୋକଣ୍ଣମହିଂସାଦଯୋ ପାଣା ପପାତେପି ଆୱାଟେପି ପତନ୍ତି, ତେସଂ ଅନୁଦ୍ଦଯାଯ ଅନୁୱିଲୋକେତି। କିଂ ପନସ୍ସ ଲୁଦ୍ଦସ୍ସ ପରମଂସଖାଦିନୋ ଅନୁଦ୍ଦଯା ନାମ ଅତ୍ଥୀତି? ଆମ ଅତ୍ଥି। ତଥା ହି ‘‘କିଂ ମେ ବହୂହି ଘାତିତେହୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଗୋଚରତ୍ଥାଯାପି ଖୁଦ୍ଦକେ ପାଣେ ନ ଗଣ୍ହାତି। ଏୱଂ ଅନୁଦ୍ଦଯଂ କରୋତି, ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ – ‘‘ମାହଂ ଖୁଦ୍ଦକେ ପାଣେ ୱିସମଗତେ ସଙ୍ଘାତଂ ଆପାଦେସି’’ନ୍ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧୦।୨୧)।

ସୀହନାଦଂ ନଦତୀତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ତାୱ ଅଭୀତନାଦଂ ନଦତି। ଏୱଞ୍ଚ ପନସ୍ସ ୱିଜମ୍ଭନଭୂମିଯଂ ଠତ୍ୱା ନଦନ୍ତସ୍ସ ସଦ୍ଦୋ ସମନ୍ତା ତିଯୋଜନପଦେସଂ ଏକନିନ୍ନାଦଂ କରୋତି, ତମସ୍ସ ନିନ୍ନାଦଂ ସୁତ୍ୱା ତିଯୋଜନବ୍ଭନ୍ତରଗତା ଦ୍ୱିପଦଚତୁପ୍ପଦଗଣା ଯଥାଠାନେ ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଗୋଚରାଯ ପକ୍କମତୀତି ଆହାରତ୍ଥାଯ ଗଚ୍ଛତି। କଥଂ? ସୋ ହି ୱିଜମ୍ଭନଭୂମିଯଂ ଠତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣତୋ ୱା ୱାମତୋ ୱା ଉପ୍ପତନ୍ତୋ ଉସଭମତ୍ତଂ ଠାନଂ ଗଣ୍ହାତି, ଉଦ୍ଧଂ ଉପ୍ପତନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରିପି ଅଟ୍ଠପି ଉସଭଟ୍ଠାନାନି ଉପ୍ପତତି, ସମେ ଠାନେ ଉଜୁକଂ ପକ୍ଖନ୍ଦନ୍ତୋ ସୋଳସଉସଭମତ୍ତମ୍ପି ୱୀସତିଉସଭମତ୍ତମ୍ପି ଠାନଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି, ଥଲା ୱା ପବ୍ବତା ୱା ପକ୍ଖନ୍ଦନ୍ତୋ ସଟ୍ଠିଉସଭମତ୍ତମ୍ପି ଅସୀତିଉସଭମତ୍ତମ୍ପି ଠାନଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି, ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ରୁକ୍ଖଂ ୱା ପବ୍ବତଂ ୱା ଦିସ୍ୱା ତଂ ପରିହରନ୍ତୋ ୱାମତୋ ୱା ଦକ୍ଖିଣତୋ ୱା ଉଦ୍ଧଂ ୱା ଉସଭମତ୍ତଂ ଅପକ୍କମତି। ତତିଯଂ ପନ ସୀହନାଦଂ ନଦିତ୍ୱା ତେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ତିଯୋଜନେ ଠାନେ ପଞ୍ଞାଯତି, ତିଯୋଜନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଠିତୋ ଅତ୍ତନୋୱ ନାଦସ୍ସ ଅନୁନାଦଂ ସୁଣାତି। ଏୱଂ ସୀଘେନ ଜୱେନ ପକ୍କମତି।

ଯେଭୁଯ୍ୟେନାତି ପାଯେନ। ଭଯଂ ସନ୍ତାସଂ ସଂୱେଗନ୍ତି ସବ୍ବଂ ଚିତ୍ତୁତ୍ରାସସ୍ସେୱ ନାମଂ। ସୀହସ୍ସ ହି ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ବହୂ ଭାଯନ୍ତି, ଅପ୍ପକା ନ ଭାଯନ୍ତି। କେ ପନ ତେତି? ସମସୀହୋ ହତ୍ଥାଜାନୀଯୋ ଅସ୍ସାଜାନୀଯୋ ଉସଭାଜାନୀଯୋ ପୁରିସାଜାନୀଯୋ ଖୀଣାସୱୋତି। କସ୍ମା ପନେତେ ନ ଭାଯନ୍ତୀତି? ସମସୀହୋ ତାୱ ‘‘ଜାତିଗୋତ୍ତକୁଲସୂରଭାୱେହି ସମାନୋସ୍ମୀ’’ତି ନ ଭାଯତି, ହତ୍ଥାଜାନୀଯାଦଯୋ ଅତ୍ତନୋ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିବଲୱତାଯ ନ ଭାଯନ୍ତି, ଖୀଣାସୱୋ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିଯା ପହୀନତ୍ତା ନ ଭାଯତି।

ବିଲାସଯାତି ବିଲେ ସଯନ୍ତା ବିଲୱାସିନୋ ଅହିନକୁଲଗୋଧାଦଯୋ। ଉଦକାସଯାତି ଉଦକୱାସିନୋ ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପାଦଯୋ। ୱନାସଯାତି ୱନୱାସିନୋ ହତ୍ଥିଅସ୍ସଗୋକଣ୍ଣମିଗାଦଯୋ। ପୱିସନ୍ତୀତି ‘‘ଇଦାନି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଗଣ୍ହିସ୍ସତୀ’’ତି ମଗ୍ଗଂ ଓଲୋକେନ୍ତା ପୱିସନ୍ତି। ଦଳ୍ହେହୀତି ଥିରେହି। ୱରତ୍ତେହୀତି ଚମ୍ମରଜ୍ଜୂହି। ମହିଦ୍ଧିକୋତିଆଦୀସୁ ୱିଜମ୍ଭନଭୂମିଯଂ ଠତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସାଦୀହି ଉସଭମତ୍ତଂ, ଉଜୁଂ ୱୀସତିଉସଭମତ୍ତାଦିଲଙ୍ଘନୱସେନ ମହିଦ୍ଧିକତା, ସେସମିଗାନଂ ଅଧିପତିଭାୱେନ ମହେସକ୍ଖତା, ସମନ୍ତା ତିଯୋଜନଟ୍ଠାନେ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ପଲାଯନ୍ତାନଂ ୱସେନ ମହାନୁଭାୱତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଏୱମେୱ ଖୋତି ଭଗୱା ତେସୁ ତେସୁ ସୁତ୍ତନ୍ତେସୁ ତଥା ତଥା ଅତ୍ତାନଂ କଥେସି। ‘‘ସୀହୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସା’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୫।୯୯; ୧୦।୨୧) ଇମସ୍ମିଂ ତାୱ ସୁତ୍ତେ ସୀହସଦିସଂ ଅତ୍ତାନଂ କଥେସି। ‘‘ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋତି ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ତଥାଗତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି (ମ॰ ନି॰ ୩।୬୫) ଇମସ୍ମିଂ ୱେଜ୍ଜସଦିସଂ, ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି (ଅ॰ ନି॰ ୮।୮୫) ଇମସ୍ମିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସଦିସଂ, ‘‘ପୁରିସୋ ମଗ୍ଗକୁସଲୋତି ଖୋ, ତିସ୍ସ, ତଥାଗତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୩।୮୪) ଇମସ୍ମିଂ ମଗ୍ଗଦେସକପୁରିସସଦିସଂ, ‘‘ରାଜାହମସ୍ମି, ସେଲା’’ତି (ସୁ॰ ନି॰ ୫୫୯; ମ॰ ନି॰ ୨।୩୯୯) ଇମସ୍ମିଂ ରାଜସଦିସଂ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସୁତ୍ତେ ସୀହସଦିସମେୱ କତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ କଥେନ୍ତୋ ଏୱମାହ।

ତତ୍ରାଯଂ ସଦିସତା – ସୀହସ୍ସ କଞ୍ଚନଗୁହାଦୀସୁ ୱସନକାଲୋ ୱିଯ ହି ତଥାଗତସ୍ସ ଦୀପଙ୍କରପାଦମୂଲେ କତାଭିନୀହାରସ୍ସ ଅପରିମିତକାଲଂ ପାରମିଯୋ ପୂରେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଭୱେ ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣେନ ଚେୱ ମାତୁକୁଚ୍ଛିତୋ ନିକ୍ଖମନେନ ଚ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ କମ୍ପେତ୍ୱା ୱୁଦ୍ଧିମନ୍ୱାଯ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିସଦିସଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱମାନସ୍ସ ତୀସୁ ପାସାଦେସୁ ନିୱାସକାଲୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସୀହସ୍ସ କଞ୍ଚନଗୁହାଦିତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତକାଲୋ ୱିଯ ତଥାଗତସ୍ସ ଏକୂନତିଂସସଂୱଚ୍ଛରେ ୱିୱଟେନ ଦ୍ୱାରେନ କଣ୍ଡକଂ ଆରୁଯ୍ହ ଛନ୍ନସହାଯସ୍ସ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତୀଣି ରଜ୍ଜାନି ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅନୋମାନଦୀତୀରେ ବ୍ରହ୍ମୁନା ଦିନ୍ନାନି କାସାଯାନି ପରିଦହିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଣ୍ଡୱଗିରିପବ୍ଭାରେ କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚସ୍ସ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ପତ୍ୱା ପଠମମେୱ ମଗଧରଟ୍ଠଂ ଆଗମନତ୍ଥାଯ ଯାୱ ରଞ୍ଞୋ ପଟିଞ୍ଞାଦାନକାଲୋ।

ସୀହସ୍ସ ୱିଜମ୍ଭନକାଲୋ ୱିଯ ତଥାଗତସ୍ସ ଦିନ୍ନପଟିଞ୍ଞସ୍ସ ଆଳାରକାଲାମୌପସଙ୍କମନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ସୁଜାତାଯ ଦିନ୍ନପାଯାସସ୍ସ

ଏକୂନପଣ୍ଣାସାୟ ପିଣ୍ଡେହି ପରିଭୁତ୍ତକାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୀହସ୍ସ ସରୀରୱିଧୁନନଂ ୱିୟ ସାୟନ୍ହସମୟେ ସୋତ୍ତିୟେନ ଦିନ୍ନା ଅଟ୍ଠ ତିଣମୁଟ୍ଠିୟୋ ଗହେତ୍ୱା ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳଅଦେୱତାହି ଥୋମିୟମାନସ୍ସ ଗନ୍ଧାଦୀହି ପୂଜିୟମାନସ୍ସ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ବୋଧିଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ବୋଧିମଣ୍ଡଂ ଆରୁୟ୍ହ ଚୁଦ୍ଦସହତ୍ଥୁବ୍ବେଧେ ଠାନେ ତିଣସନ୍ଥରଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ଚତୁରଙ୍ଗୱୀରିୟଂ ଅଧିଟ୍ଠାୟ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ତଂଖଣଞ୍ଞେୱ ମାରବଲଂ ୱିଧମେତ୍ୱା ତୀସୁ ୟାମେସୁ ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ୱିସୋଧେତ୍ୱା ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦମହାସମୁଦ୍ଦଂ ୟମକଞାଣମନ୍ଥନେନ ମନ୍ଥେନ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେ ପଟିୱିଦ୍ଧେ ତଦନୁଭାୱେନ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁକମ୍ପନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସୀହସ୍ସ ଚତୁଦିସାୱିଲୋକନଂ ୱିୟ ପଟିୱିଦ୍ଧସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସତ୍ତସତ୍ତାହଂ ବୋଧିମଣ୍ଡେ ୱିହରିତ୍ୱା ପରିଭୁତ୍ତମଧୁପିଣ୍ଡିକାହାରସ୍ସ ଅଜପାଲନିଗ୍ରୋଧମୂଲେ ମହାବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଧମ୍ମଦେସନାୟାଚନଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱିହରନ୍ତସ୍ସ ଏକାଦସମେ ଦିୱସେ ''ସ୍ୱେ ଆସାଳ୍ହିପୁଣ୍ଣମା ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ପଚ୍ଚୂସସମୟେ ''କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ଅହଂ ପଠମଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ଆଳାରୁଦକାନଂ କାଲକତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନତ୍ଥାୟ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିୟାନଂ ଓଲୋକନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସୀହସ୍ସ ଗୋଚରତ୍ଥାୟ ତିୟୋଜନଂ ଗମନକାଲୋ ୱିୟ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଆଦାୟ ''ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିୟାନଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେସ୍ସାମୀ''ତି ପଚ୍ଛାଭତ୍ତେ ଅଜପାଲନିଗ୍ରୋଧତୋ ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ଅଟ୍ଠାରସୟୋଜନମଗ୍ଗଂ ଗମନକାଲୋ।

ସୀହସ୍ସ ସୀହନାଦକାଲୋ ୱିୟ ତଥାଗତସ୍ସ ଅଟ୍ଠାରସୟୋଜନମଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିୟେ ସଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଅଚଲପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଦସହି ଚକ୍କୱାଳସହସ୍ସେହି ସନ୍ନିପତିତେନ ଦେୱଗଣେନ ପରିୱୁତସ୍ସ ''ଦ୍ୱେମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନ୍ତା ପବ୍ବଜିତେନ ନ ସେୱିତବ୍ବା''ତିଆଦିନା ନୟେନ ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନକାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇମସ୍ମିଂ ଚ ପନ ପଦେ ଦେସିୟମାନେ ତଥାଗତସୀହସ୍ସ ଧମ୍ମଘୋସୋ ହେଟ୍ଠା ଅୱୀଚିଂ ଉପରି ଭୱଗ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେସି। ସୀହସ୍ସ ସଦ୍ଦେନ ଖୁଦ୍ଦକପାଣାନଂ ସନ୍ତାସାପଜ୍ଜନକାଲୋ ୱିୟ ତଥାଗତସ୍ସ ତୀଣି ଲକ୍ଖଣାନି ଦୀପେତ୍ୱା ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ସୋଳସହାକାରେହି ସଟ୍ଠିୟା ଚ ନୟସହସ୍ସେହି ୱିଭଜିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତସ୍ସ ଦୀଘାୟୁକାନଂ ଦେୱାନଂ ଞାଣସନ୍ତାସସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିକାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅପରୋ ନୟୋ – ସୀହୋ ୱିୟ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ତଥାଗତୋ, ଆସୟଭୂତାୟ କନକଗୁହାୟ ନିକ୍ଖମନଂ ୱିୟ ଗନ୍ଧକୁଟିତୋ ନିକ୍ଖମନକାଲୋ, ୱିଜମ୍ଭନଂ ୱିୟ ଧମ୍ମସଭଂ ଉପସଙ୍କମନକାଲୋ, ଦିସାୱିଲୋକନଂ ୱିୟ ପରିସାୱିଲୋକନଂ, ସୀହନାଦନଦନଂ ୱିୟ ଧମ୍ମଦେସନାକାଲୋ, ଗୋଚରାୟ ପକ୍କମନଂ ୱିୟ ପରୱାଦନିମ୍ମଦ୍ଦନତ୍ଥାୟ ଗମନଂ।

ଅପରୋ ନୟୋ – ସୀହୋ ୱିୟ ତଥାଗତୋ, ହିମୱନ୍ତନିସ୍ସିତାୟ କଞ୍ଚନଗୁହାୟ ନିକ୍ଖମନଂ ୱିୟ ଆରମ୍ମଣୱସେନ ନିବ୍ବାନନିସ୍ସିତାୟ ଫଲସମାପତ୍ତିୟା ୱୁଟ୍ଠାନଂ, ୱିଜମ୍ଭନଂ ୱିୟ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ, ଦିସାୱିଲୋକନଂ ୱିୟ ୱେନେୟ୍ୟସତ୍ତୱିଲୋକନଂ, ସୀହନାଦୋ ୱିୟ ସମ୍ପତ୍ତପରିସାୟ ଧମ୍ମଦେସନା, ଗୋଚରାୟ ପକ୍କମନଂ ୱିୟ ଅସମ୍ପତ୍ତାନଂ ୱେନେୟ୍ୟସତ୍ତାନଂ ସନ୍ତିକୂପସଙ୍କମନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ୟଦାତି ୟସ୍ମିଂ କାଲେ। ତଥାଗତୋତି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତେହି ଅଟ୍ଠହି କାରଣେହି ତଥାଗତୋ। ଲୋକେତି ସତ୍ତଲୋକେ। ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅଭିନୀହାରତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୟାୱ ବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କା ୱା ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣା ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନାମ, ଅରହତ୍ତଫଲେ ପନ ପତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ନାମ। ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତିଆଦୀନି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୨୪ ଆଦୟୋ) ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିନିଦ୍ଦେସେ ୱିତ୍ଥାରିତାନି।

ଇତି ସକ୍କାୟୋତି ଅୟଂ ସକ୍କାୟୋ, ଏତ୍ତକୋ ସକ୍କାୟୋ, ନ ଇତୋ ଭିୟ୍ୟୋ ସକ୍କାୟୋ ଅତ୍ଥୀତି। ଏତ୍ତାୱତା ସଭାୱତୋ ସରସତୋ ପରିୟନ୍ତତୋ ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ପରିୱଟୁମତୋ ସବ୍ବେପି ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଦସ୍ସିତା ହୋନ୍ତି। ଇତି ସକ୍କାୟସମୁଦୟୋତି ଅୟଂ ସକ୍କାୟସ୍ସ ସମୁଦୟୋ ନାମ। ଏତ୍ତାୱତା ''ଆହାରସମୁଦୟା ରୂପସମୁଦୟୋ''ତିଆଦି ସବ୍ବଂ ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ଇତି ସକ୍କାୟସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋତି ଅୟଂ ସକ୍କାୟସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ। ଇମିନାପି ''ଆହାରନିରୋଧା ରୂପନିରୋଧୋ''ତିଆଦି ସବ୍ବଂ ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି।

ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋତି ସରୀରୱଣ୍ଣେନ ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ। ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱାତି ପଞ୍ଚସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ପଣ୍ଣାସଲକ୍ଖଣପଟିମଣ୍ଡିତଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା। ୟେଭୁୟ୍ୟେନାତି ଇଧ କେ ଠପେତି? ଅରିୟସାୱକେ ଦେୱେ। ତେସଂ ହି ଖୀଣାସୱତ୍ତା ଚିତ୍ତୁତ୍ରାସଭୟମ୍ପି ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସଂୱିଗ୍ଗସ୍ସ ୟୋନିସୋ ପଧାନେନ ପତ୍ତବ୍ବଂ ପତ୍ତତାୟ ଞାଣସଂୱେଗୋପି। ଇତରାସଂ ପନ ଦେୱତାନଂ ''ତାସୋ ହେସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚ''ନ୍ତି ମନସିକରୋନ୍ତାନଂ ଚିତ୍ତୁତ୍ରାସଭୟମ୍ପି, ବଲୱୱିପସ୍ସନାକାଲେ ଞାଣଭୟମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଭୋତି ଧମ୍ମାଲପନମତ୍ତମେତଂ। ସକ୍କାୟପରିୟାପନ୍ନାତି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧପରିୟାପନ୍ନା। ଇତି ତେସଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ୱଟ୍ଟଦୋସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତିଲକ୍ଖଣାହତଂ କତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତେ ଞାଣଭୟଂ ନାମ ଓକ୍କମତି।

ଅଭିଞ୍ଞାୟାତି ଜାନିତ୍ୱା। ଧମ୍ମଚକ୍କନ୍ତି ପଟିୱେଧଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଦେସନାଞ୍ଞାଣମ୍ପି। ପଟିୱେଧଞ୍ଞାଣଂ ନାମ ଯେନ ଞ୍ଞାଣେନ ବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସିନ୍ନୋ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ସୋଳସହି ଆକାରେହି ସଟ୍ଠିୟା ଚ ନୟସହସ୍ସେହି ପଟିୱିଜ୍ଝି। ଦେସନାଞ୍ଞାଣଂ ନାମ ଯେନ ଞ୍ଞାଣେନ ତିପରିୱଟ୍ଟଂ ଦ୍ୱାଦସାକାରଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେସି। ଉଭୟମ୍ପେତଂ ଦସବଲସ୍ସ ଉରେ ଜାତଞ୍ଞାଣମେୱ। ତେସୁ ଧମ୍ମଦେସନାଞ୍ଞାଣଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ତଂ ପନେସ ୟାୱ ଅଟ୍ଠାରସବ୍ରହ୍ମକୋଟୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଅଞ୍ଞାକୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତାୱ ପୱତ୍ତେତି ନାମ। ତସ୍ମିଂ ଉପ୍ପନ୍ନେ ପୱତ୍ତିତଂ ନାମ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅପ୍ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋତି ସଦିସପୁଗ୍ଗଲରହିତୋ। ୟସସ୍ସିନୋତି ପରିୱାରସମ୍ପନ୍ନା। ତାଦିନୋତି ଲାଭାଲାଭାଦୀହି ଏକସଦିସସ୍ସ।

୪। ପସାଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୪। ଚତୁତ୍ଥେ ଅଗ୍ଗେସୁ ପସାଦା, ଅଗ୍ଗା ୱା ପସାଦାତି ଅଗ୍ଗପ୍ପସାଦା। ୟାୱତାତି ୟତ୍ତକା। ଅପଦାତି ନିପ୍ପଦା ଅହିମଚ୍ଛାଦୟୋ। ଦ୍ୱିପଦାତି ମନୁସ୍ସପକ୍ଖିଆଦୟୋ। ଚତୁପ୍ପଦାତି ହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦୟୋ। ବହୁପ୍ପଦାତି ସତପଦିଆଦୟୋ। ନେୱସଞ୍ଞିନାସଞ୍ଞିନୋତି ଭୱଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତସତ୍ତା। ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତୀତି ଗୁଣେହି ଅଗ୍ଗୋ ଉତ୍ତମୋ ସେଟ୍ଠୋତି ଅକ୍ଖାୟତି। ଅସଙ୍ଖତାତି ନିବ୍ବାନମେୱ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ୱିରାଗୋତିଆଦୀନି ନିବ୍ବାନସ୍ସେୱ ନାମାନି। ତଞ୍ହି ଆଗମ୍ମ ସବ୍ବକିଲେସା ୱିରଜ୍ଜନ୍ତି, ସବ୍ବେ ରାଗମଦାଦୟୋ ମଦା ନିମ୍ମଦା ହୋନ୍ତି, ଅଭାୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସବ୍ବା ପିପାସା ୱିନୟଂ ଉପେନ୍ତି, ସବ୍ବେ ଆଲୟା ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ୱଟ୍ଟାନି ଉପଚ୍ଛିଜ୍ଜନ୍ତି, ତଣ୍ହା ଖୀୟନ୍ତି, ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ସବ୍ବେ ପରିଳାହା ନିବ୍ବାୟନ୍ତି। ତସ୍ମା ଏତାନି ନାମାନି ଲଭତି। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

୫। ୱସ୍ସକାରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୫। ପଞ୍ଚମେ ଅନୁସ୍ସରିତାତି ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ସରିତା, ଅପରାପରଂ ସରିତୁଂ ସମତ୍ଥୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଦକ୍ଖୋତି ଛେକୋ। ତତ୍ରୁପାୟାୟାତି ''ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ଇମଂ ନାମ କତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ଏୱଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଉପାୟଭୂତାୟ ପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଅନୁମୋଦିତବ୍ବନ୍ତି ଅଭିନନ୍ଦିତବ୍ବଂ। ପଟିକ୍କୋସିତବ୍ବନ୍ତି ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ। ନେୱ ଖୋ ତ୍ୱାହନ୍ତି ନେୱ ଖୋ ତେ ଅହଂ। କସ୍ମା ପନେତଂ ଭଗୱା ନାଭିନନ୍ଦତି, ନପ୍ପଟିକ୍ଖିପତୀତି? ଲୋକିୟତ୍ତା ନାଭିନନ୍ଦତି , ଲୋକିୟଂ ଅତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ଠିତତ୍ତା ନପ୍ପଟିକ୍କୋସତି। ବହୁଜନସ୍ସ ଜନତାତି ବହୁ ଅସ୍ସ ଜନତା। ଇଦଞ୍ଚ କରଣତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅରିୟେ ଞ୍ଞାୟେତି ସହୱିପସ୍ସନକେ ମଗ୍ଗେ। କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମତା କୁସଲଧମ୍ମତାତିପି ତସ୍ସେୱ ନାମାନି। ୟଂ ୱିତକ୍କନ୍ତି ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ। ନ ତଂ ୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କେତୀତି କାମୱିତକ୍କାଦୀସୁ ଏକମ୍ପି ନ ୱିତକ୍କେତି। ଇତରଂ ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ୱିତକ୍କପଥେତି ଏତ୍ଥ ୱିତକ୍କୋୟେୱ ୱିତକ୍କପଥୋ। ଅହଞ୍ହି ବ୍ରାହ୍ମଣାତିଆଦୀସୁ ପଠମନୟେନ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ସୀଲଞ୍ଚେୱ ବାହୁସଚ୍ଚଞ୍ଚ କଥିତଂ, ଦୁତିୟତତିୟେହି ଖୀଣାସୱସ୍ସ କିରିୟଝାନାନି ଚେୱ କିରିୟଝାନାନି ଚ, ଚତୁତ୍ଥେନ ଖୀଣାସୱଭାୱୋ କଥିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ମଚ୍ଚୁପାସପ୍ପମୋଚନନ୍ତି ମଚ୍ଚୁପାସା ପମୋଚନକଂ ମଗ୍ଗଂ। ଞ୍ଞାୟଂ ଧମ୍ମନ୍ତି ସହୱିପସ୍ସନକଂ ମଗ୍ଗଂ। ଦିସ୍ୱା ଚ ସୁତ୍ୱା ଚାତି ଞ୍ଞାଣେନେୱ ପସ୍ସିତ୍ୱା ଚ ସୁଣିତ୍ୱା ଚ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱ।

୬। ଦୋଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୬। ଛଟ୍ଠେ ଅନ୍ତରା ଚ ଉକ୍କଟ୍ଠଂ ଅନ୍ତରା ଚ ସେତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଉକ୍କଟ୍ଠାତି ଉକ୍କାହି ଧାରୀୟମାନାହି ମାପିତତ୍ତା ଏୱଂଲଦ୍ଧୱୋହାରଂ ନଗରଂ। ସେତବ୍ବନ୍ତି ଅତୀତେ କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଜାତନଗରଂ। ଅନ୍ତରାସଦ୍ଦୋ ପନ କାରଣଖଣଚିତ୍ତୱେମଜ୍ଝୱିୱରାଦୀସୁ ୱତ୍ତତି। ''ତଦନ୍ତରଂ କୋ ଜାନେୟ୍ୟ ଅଞ୍ଞତ୍ର ତଥାଗତା''ତି (ଅ। ନି। ୬।୪୪; ୧୦।୭୫) ଚ, ''ଜନା ସଙ୍ଗମ୍ମ ମନ୍ତେନ୍ତି, ମଞ୍ଚ ତଞ୍ଚ କିମନ୍ତର''ନ୍ତି ଚ ଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧।୨୨୮) କାରଣେ। ''ଅଦ୍ଦସା ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତରା ଇତ୍ଥୀ ୱିଜ୍ଜନ୍ତରିକାୟ ଭାଜନଂ ଧୋୱନ୍ତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୧୪୯) ଖଣେ। ''ୟସ୍ସନ୍ତରତୋ ନ ସନ୍ତି କୋପା''ତିଆଦୀସୁ (ଉଦା। ୨୦) ଚିତ୍ତେ। ''ଅନ୍ତରାୱୋସାନମାପାଦୀ''ତିଆଦୀସୁ ୱେମଜ୍ଝେ। ''ଅପିଚାୟଂ ତପୋଦା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ମହାନିରୟାନଂ ଅନ୍ତରିକାୟ ଆଗଚ୍ଛତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ପାରା। ୨୩୧) ୱିୱରେ। ସ୍ୱାୟମିଧ ୱିୱରେ ୱତ୍ତତି। ତସ୍ମା ଉକ୍କଟ୍ଠାୟ ଚ ସେତବ୍ବସ୍ସ ଚ ୱିୱରେତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅନ୍ତରାସଦ୍ଦେନ ପନ ୟୁତ୍ତତ୍ତା ଉପୟୋଗୱଚନଂ କତଂ। ଇଦିସେସୁ ଚ ଠାନେସୁ ଅକ୍ଖରଚିନ୍ତକା ''ଅନ୍ତରା ଗାମଞ୍ଚ ନଦିଞ୍ଚ ୟାତୀ''ତି ଏୱଂ ଏକମେୱ ଅନ୍ତରାସଦ୍ଦଂ ପୟୁଞ୍ଜନ୍ତି, ସୋ ଦୁତିୟପଦେନପି ୟୋଜେତବ୍ବୋ ହୋତି, ଅୟୋଜିୟମାନେ ଉପୟୋଗୱଚନଂ ନ ପାପୁଣାତି। ଇଧ ପନ ୟୋଜେତ୍ୱା ଏୱ ୱୁତ୍ତୋ।

ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତୀତି ଅଦ୍ଧାନସଙ୍ଖାତଂ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, ଦୀଘମଗ୍ଗନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କସ୍ମା ପଟିପନ୍ନୋତି? ତଂ ଦିୱସଂ କିର ଭଗୱା ଇଦଂ

ଅଦ୍ଦସ ‘‘ମଯି ତଂ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନେ ଦୋଣୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମମ ପଦଚେତିଯାନି ପସ୍ସିତ୍ୱା ପଦାନୁପଦିକୋ ହୁତ୍ୱା ମମ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତି। ଅଥସ୍ସାହଂ ଏକଂ ସଚ୍ଚଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମି । ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତୀଣି ସାମଞ୍ଞଫଲାନି ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଦ୍ୱାଦସପଦସହସ୍ସପରିମାଣଂ ଦୋଣଗଜ୍ଜିତଂ ନାମ ୱଣ୍ଣଂ ୱତ୍ୱା ମଯି ପରିନିବ୍ବୁତେ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମହାକଲହଂ ୱୂପସମେତ୍ୱା ଧାତୁଯୋ ଭାଜେସ୍ସତୀ’’ତି। ଇମିନା କାରଣେନ ପଟିପନ୍ନୋ। ଦୋଣୋପି ସୁଦଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି ଦୋଣୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋପି ତଯୋ ୱେଦେ ପଗୁଣେ କତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତେ ମାଣୱକେ ସିପ୍ପଂ ୱାଚେନ୍ତୋ ତଂଦିୱସଂ ପାତୋୱ ଉଟ୍ଠାଯ ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନଂ କତ୍ୱା ସତଗ୍ଘନକଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତଗ୍ଘନକଂ ଏକଂସୱରଗତଂ କତ୍ୱା ଆମୁତ୍ତଯଞ୍ଞସୁତ୍ତୋ ରତ୍ତୱଟ୍ଟିକା ଉପାହନା ଆରୋହିତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତମାଣୱକପରିୱାରୋ ତମେୱ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ପାଦେସୁତି ପାଦେହି ଅକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନେସୁ। ଚକ୍କାନୀତି ଲକ୍ଖଣଚକ୍କାନି। କିଂ ପନ ଭଗୱତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଅକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନେ ପଦଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି? ନ ପଞ୍ଞାଯତି । କସ୍ମା? ସୁଖୁମତ୍ତା ମହାବଲତ୍ତା ମହାଜନାନୁଗ୍ଗହେନ ଚ। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ସୁଖୁମଚ୍ଛୱିତାଯ ଅକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନଂ ତୂଲପିଚୁନୋ ପତିଟ୍ଠିତଟ୍ଠାନଂ ୱିଯ ହୋତି, ପଦୱଳଞ୍ଜୋ ନ ପଞ୍ଞାଯତି। ଯଥା ଚ ବଲୱତୋ ୱାତଜୱସିନ୍ଧୱସ୍ସ ପଦୁମିନିପତ୍ତେପି ଅକ୍କନ୍ତମତ୍ତମେୱ ହୋତି, ଏୱଂ ମହାବଲତାଯ ତଥାଗତେନ ଅକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନଂ ଅକ୍କନ୍ତମତ୍ତମେୱ ହୋତି, ନ ତତ୍ଥ ପଦୱଳଞ୍ଜୋ ପଞ୍ଞାଯତି। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ଅନୁପଦଂ ମହାଜନକାଯୋ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ପଦୱଳଞ୍ଜଂ ଦିସ୍ୱା ମଦ୍ଦିତୁଂ ଅୱିସହନ୍ତସ୍ସ ଗମନୱିଚ୍ଛେଦୋ ଭୱେଯ୍ଯ। ତସ୍ମା ଅକ୍କନ୍ତଅକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନେ ଯୋପି ପଦୱଳଞ୍ଜୋ ଭୱେଯ୍ଯ, ସୋ ଅନ୍ତରଧାଯତେୱ। ଦୋଣୋ ପନ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତଥାଗତସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନୱସେନ ପସ୍ସି। ଭଗୱା ହି ଯସ୍ସ ପଦଚେତିଯଂ ଦସ୍ସେତୁକାମୋ ହୋତି, ତଂ ଆରବ୍ଭ ‘‘ଅସୁକୋ ନାମ ପସ୍ସତୂ’’ତି ଅଧିଟ୍ଠାତି। ତସ୍ମା ମାଗଣ୍ଡିଯବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱିଯ ଅଯମ୍ପି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତଥାଗତସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନୱସେନ ଅଦ୍ଦସ।

ପାସାଦିକନ୍ତି ପସାଦଜନକଂ। ଇତରଂ ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଉତ୍ତମଦମଥସମଥମନୁପ୍ପତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଉତ୍ତମଦମଥୋ ନାମ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ, ଉତ୍ତମସମଥୋ ନାମ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗସମାଧି, ତଦୁଭଯଂ ପତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ । ଦନ୍ତନ୍ତି ନିବ୍ବିସେୱନଂ। ଗୁତ୍ତନ୍ତି ଗୋପିତଂ। ସଂଯତିନ୍ଦ୍ରିଯନ୍ତି ରକ୍ଖିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ନାଗନ୍ତି ଛନ୍ଦାଦୀହି ଅଗଚ୍ଛନତୋ, ପହୀନକିଲେସେ ପୁନ ଅନାଗଚ୍ଛନତୋ, ଆଗୁଂ ଅକରଣତୋ, ବଲୱନ୍ତଟ୍ଠେନାତି ଚତୂହି କାରଣେହି ନାଗଂ।

ଦେୱୋ ନୋ ଭୱଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଦେୱୋ ନୋ ଭୱ’’ନ୍ତି ଏତ୍ତାୱତାପି ପୁଚ୍ଛା ନିଟ୍ଠିତା ଭୱେଯ୍ଯ, ଅଯଂ ପନ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ‘‘ଅନାଗତେ ମହେସକ୍ଖୋ ଏକୋ ଦେୱରାଜା ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଅନାଗତୱସେନ ପୁଚ୍ଛାସଭାଗେନେୱ କଥେନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ଭଗୱାପିସ୍ସ ପୁଚ୍ଛାସଭାଗେନେୱ କଥେନ୍ତୋ ନ ଖୋ ଅହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଦେୱୋ ଭୱିସ୍ସାମୀତି ଆହ। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଆସୱାନନ୍ତି କାମାସୱାଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ। ପହୀନାତି ବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣାଧିଗମେନେୱ ପହୀନା। ଅନୁପଲିତ୍ତୋ ଲୋକେନାତି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିଲେପାନଂ ପହୀନତ୍ତା ସଙ୍ଖାରଲୋକେନ ଅନୁପଲିତ୍ତୋ। ବୁଦ୍ଧୋତି ଚତୁନ୍ନଂ ସଚ୍ଚାନଂ ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ବୁଦ୍ଧୋ ଇତି ମଂ ଧାରେହି।

ଯେନାତି ଯେନ ଆସୱେନ। ଦେୱୂପପତ୍ୟସ୍ସାତି ଦେୱୂପପତ୍ତି ଅସ୍ସ ମଯ୍ହଂ ଭୱେଯ୍ଯ। ୱିହଙ୍ଗମୋତି ଆକାସଚରୋ ଗନ୍ଧବ୍ବକାଯିକଦେୱୋ। ୱିଦ୍ଧସ୍ତାତି ୱିଧମିତା। ୱିନଳୀକତାତି ୱିଗତନଳା ୱିଗତବନ୍ଧନା କତା। ୱଗ୍ଗୂତି ସୁନ୍ଦରଂ। ତୋଯେନ ନୁପଲିପ୍ପତୀତି ଉଦକତୋ ରତନମତ୍ତଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗମ୍ମ ଠିତଂ ସରଂ ସୋଭଯମାନଂ ଭମରଗଣଂ ହାସଯମାନଂ ତୋଯେନ ନ ଲିପ୍ପତି। ତସ୍ମା ବୁଦ୍ଧୋସ୍ମି ବ୍ରାହ୍ମଣାତି ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ତୀଣି ମଗ୍ଗଫଲାନି ପାପୁଣିତ୍ୱା ଦ୍ୱାଦସହି ପଦସହସ୍ସେହି ଦୋଣଗଜ୍ଜିତଂ ନାମ ୱଣ୍ଣଂ କଥେସି, ତଥାଗତେ ଚ ପରିନିବ୍ବୁତେ ଜମ୍ବୁଦୀପତଲେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମହାକଲହଂ ୱୂପସମେତ୍ୱା ଧାତୁଯୋ ଭାଜେସୀତି।

୭। ଅପରିହାନିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୭। ସତ୍ତମେ ନିବ୍ବାନସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକେତି ନିବ୍ବାନସନ୍ତିକେଯେୱ ଚରତି। ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋତି ପାତିମୋକ୍ଖସୀଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ। ଏୱଂୱିହାରୀତି ଏୱଂ ୱିହରନ୍ତୋ। ଆତାପୀତି ଆତାପେନ ୱୀରିଯେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଯୋଗକ୍ଖେମସ୍ସାତି ଚତୂହି ଯୋଗେହି ଖେମସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ। ପମାଦେ ଭଯଦସ୍ସିୱାତି ପମାଦଂ ଭଯତୋ ପସ୍ସନ୍ତୋ।

୮। ପଟିଲୀନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୮। ଅଟ୍ଠମେ ପନୁଣ୍ଣପଚ୍ଚେକସଚ୍ଚୋତି ‘‘ଇଦମେୱ ଦସ୍ସନଂ ସଚ୍ଚଂ, ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ପାଟିଏକ୍କଂ ଗହିତତ୍ତା ପଚ୍ଚେକସଙ୍ଖାତାନି ଦିଟ୍ଠିସଚ୍ଚାନି ପନୁଣ୍ଣାନି ନୀହଟାନି ପହୀନାନି ଅସ୍ସାତି ପନୁଣ୍ଣପଚ୍ଚେକସଚ୍ଚୋ। ସମୱଯସଟ୍ଠେସନୋତି ଏତ୍ଥ ଅୱଯାତି ଅନୂନା, ସଟ୍ଠାତି ୱିସ୍ସଟ୍ଠା, ସମ୍ମା ଅୱଯା ସଟ୍ଠା ଏସନା ଅସ୍ସାତି ସମୱଯସଟ୍ଠେସନୋ, ସମ୍ମା ୱିସ୍ସଟ୍ଠସବ୍ବଏସନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପଟିଲୀନୋତି ନିଲୀନୋ ଏକୀଭାୱଂ ଉପଗତୋ। ପୁଥୁସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନନ୍ତି

ବହୂନଂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ସମଣାତି ପବ୍ବଜୂପଗତା, ବ୍ରାହ୍ମଣାତି ଭୋୱାଦିନୋ। ପୁଥୁପଚ୍ଚେକସଚ୍ଚାନୀତି ବହୂନି ପାଟେକ୍କସଚ୍ଚାନି। ନୁଣ୍ଣାନୀତି ନୀହଟାନି। ପନୁଣ୍ଣାନୀତି ସୁଟ୍ଠୁ ନୀହଟାନି। ଚତ୍ତାନୀତି ୱିସ୍ସଟ୍ଠାନି। ୱନ୍ତାନୀତି ୱମିତାନି। ମୁତ୍ତାନୀତି ଛିନ୍ନବନ୍ଧନାନି କତାନି। ପହୀନାନୀତି ପଜହିତାନି। ପଟିନିସ୍ସଟ୍ଠାନୀତି ଯଥା ନ ପୁନ ଚିତ୍ତଂ ଆରୋହନ୍ତି, ଏୱଂ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜିତାନି। ସବ୍ବାନେୱେତାନି ଗହିତଗହଣସ୍ସ ୱିସ୍ସଟ୍ଠଭାୱୱେଚନାନି।

କାମେସନା ପହୀନା ହୋତୀତି ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ ପହୀନା। ଭୱେସନା ପନ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ପହୀଯତି। ''ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଏସିସ୍ସାମି ଗୱେସିସ୍ସାମୀ''ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତଚ୍ଛାସଯସଙ୍ଖାତା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନାପି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନେୱ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିଂ ୱୂପସମଂ ଗଚ୍ଛତି। ଦିଟ୍ଠିବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନା ପନ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେନେୱ ପଟିପ୍ପସମ୍ଭତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଏୱଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନେନ ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯସଙ୍ଖାରୋ ୱୂପସନ୍ତଅସ୍ସାସପସ୍ସାସୋ ନାମ ହୋତି। ଅସ୍ମିମାନୋତି ଅସ୍ମୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜନକୋ ନୱୱିଧମାନୋ।

ଗାଥାସୁ କାମେସନା ଭୱେସନାତି ଏତା ଦ୍ୱେ ଏସନା, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନା ସହାତି ତାହିଯେୱ ସହ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନାତି ତିସ୍ସୋପି ଏତା। ଇଧ ଠତ୍ୱା ଏସନା ପଟିନିସ୍ସଟ୍ଠାତି ଇମିନା ପଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯୋଜନା କାତବ୍ବା। ଇତି ସଚ୍ଚପରାମାସୋ, ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନା ସମୁସ୍ସଯାତି ''ଇତି ସଚ୍ଚଂ ଇତି ସଚ୍ଚ''ନ୍ତି ଗହଣପରାମାସୋ ଚ ଦିଟ୍ଠିସଙ୍ଖାତାଯେୱ ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନା ଚ ଯେ ସମୁସ୍ସିତତ୍ତା ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଠିତତ୍ତା ସମୁସ୍ସଯାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତେ ସବ୍ବେପି। ଇଧ ଠତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନା ସମୂହତାତି ଇମିନା ପଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯୋଜନା କାତବ୍ବା। କସ୍ସ ପନ ଏତା ଏସନା ପଟିନିସ୍ସଟ୍ଠା, ଏତେ ଚ ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନା ସମୂହତାତି? ସବ୍ବରାଗୱିରତ୍ତସ୍ସ ତଣ୍ହକ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତିନୋ। ଯୋ ହି ସବ୍ବରାଗେହିପି ୱିରତ୍ତୋ, ତଣ୍ହକ୍ଖଯେ ଚ ନିବ୍ବାନେ ପୱତ୍ତାଯ ଅରହତ୍ତଫଲୱିମୁତ୍ତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ, ଏତସ୍ସ ଏସନା ପଟିନିସ୍ସଟ୍ଠା, ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନା ଚ ସମୂହତା । ସ ୱେ ସନ୍ତୋତି ସୋ ଏୱରୂପୋ କିଲେସସନ୍ତତାଯ ସନ୍ତୋ। ପସ୍ସଦ୍ଧୋତି ଦ୍ୱୀହି କାଯଚିତ୍ତପସ୍ସଦ୍ଧୀହି ପସ୍ସଦ୍ଧୋ। ଅପରାଜିତୋତି ସବ୍ବକିଲେସେ ଜିନିତ୍ୱା ଠିତତ୍ତା କେନଚି ଅପରାଜିତୋ। ମାନାଭିସମଯାତି ମାନସ୍ସ ପହାନାଭିସମଯେନ। ବୁଦ୍ଧୋତି ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଠିତୋ। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେପି ଗାଥାସୁପି ଖୀଣାସୱୋୱ କଥିତୋତି।

୯। ଉଜ୍ଜଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୯। ନୱମେ ସଙ୍ଘାଟଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱଧଂ ମରଣଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି। ନିଚ୍ଚଦାନନ୍ତି ସଲାକଭତ୍ତଂ। ଅନୁକୁଲଯଞ୍ଞନ୍ତି ଅମ୍ହାକଂ ପିତୂହି ପିତାମହେହି ଦିନ୍ନତ୍ତା ଏୱଂ କୁଲାନୁକୁଲୱସେନ ଯଜିତବ୍ବଂ, ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସ୍ସମେଧନ୍ତିଆଦୀସୁ ଅସ୍ସମେତ୍ଥ ମେଧନ୍ତୀତି ଅସ୍ସମେଧୋ, ଦ୍ୱୀହି ପରିଯଞ୍ଞେହି ଯଜିତବ୍ବସ୍ସ ଏକୱୀସତିଯୂପସ୍ସ ଠପେତ୍ୱା ଭୂମିଞ୍ଚ ପୁରିସେ ଚ ଅୱସେସସବ୍ବୱିଭୱଦକ୍ଖିଣସ୍ସ ଯଞ୍ଞସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ପୁରିସମେତ୍ଥ ମେଧନ୍ତୀତି ପୁରିସମେଧୋ, ଚତୂହି ପରିଯଞ୍ଞେହି ଯଜିତବ୍ବସ୍ସ ସଦ୍ଧିଂ ଭୂମିଯା ଅସ୍ସମେଧେ ୱୁତ୍ତୱିଭୱଦକ୍ଖିଣସ୍ସ ଯଞ୍ଞସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସମ୍ମମେତ୍ଥ ପାସନ୍ତୀତି ସମ୍ମାପାସୋ, ଦିୱସେ ଦିୱସେ ସମ୍ମଂ ଖିପିତ୍ୱା ତସ୍ସ ପତିତୋକାସେ ୱେଦିଂ କତ୍ୱା ସଂହାରିମେହି ଯୂପାଦୀହି ସରସ୍ସତିନଦିଯା ନିମୁଗ୍ଗୋକାସତୋ ପଭୁତି ପଟିଲୋମଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ଯଜିତବ୍ବସ୍ସ ସତ୍ତଯାଗସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ୱାଜମେତ୍ଥ ପିୱନ୍ତୀତି ୱାଜପେଯ୍ୟଂ, ଏକେନ ପରିଯଞ୍ଞେନ ସତ୍ତରସହି ପସୂହି ଯଜିତବ୍ବସ୍ସ ବେଲୁୱଯୂପସ୍ସ ସତ୍ତରସକଦକ୍ଖିଣସ୍ସ ଯଞ୍ଞସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ନତ୍ଥି ଏତ୍ଥ ଅଗ୍ଗଳୋତି ନିରଗ୍ଗଳୋ। ନୱହି ପରିଯଞ୍ଞେହି ଯଜିତବ୍ବସ୍ସ ସଦ୍ଧିଂ ଭୂମିଯା ପୁରିସେହି ଚ ଅସ୍ସମେଧେ ୱୁତ୍ତୱିଭୱଦକ୍ଖିଣସ୍ସ ସବ୍ବମେଧପରିଯାଯନାମସ୍ସ ଅସ୍ସମେଧୱିକପ୍ପସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ମହାରମ୍ଭାତି ମହାକିଚ୍ଚା ମହାକରଣୀଯା। ଅପିଚ ପାଣାତିପାତସମାରମ୍ଭସ୍ସ ମହନ୍ତତାଯପି ମହାରମ୍ଭାଯେୱ। ନ ତେ ହୋନ୍ତି ମହପ୍ଫଲାତି ଏତ୍ଥ ନିରୱସେସତ୍ଥେ ସାୱସେସରୂପନଂ କତଂ। ତସ୍ମା ଇଟ୍ଠଫଲେନ ନିପ୍ଫଲାୱ ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଞ୍ଚ ପାଣାତିପାତସମାରମ୍ଭମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ପନ ତତ୍ଥ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଦାନଂ ଦିଯ୍ୟତି, ତଂ ଇମିନା ସମାରମ୍ଭେନ ଉପହତତ୍ତା ମହପ୍ଫଲଂ ନ ହୋତି, ମନ୍ଦଫଲଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ହଞ୍ଞରେତି ହଞ୍ଞନ୍ତି। ଯଜନ୍ତି ଅନୁକୁଲଂ ସଦାତି ଯେ ଅଞ୍ଞେ ଅନୁକୁଲଂ ଯଜନ୍ତି, ପୁବ୍ବପୁରିସେହି ଯିଟ୍ଠତ୍ତା ପଚ୍ଛିମପୁରିସାପି ଯଜନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସେଯ୍ୟୋ ହୋତୀତି ୱିସେସୋୱ ହୋତି। ନ ପାପିଯୋତି ପାପଂ କିଞ୍ଚି ନ ହୋତି।

୧୦। ଉଦାଯିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୦। ଦସମେ ଅଭିସଙ୍ଖତନ୍ତି ରାସିକତଂ। ନିରାରମ୍ଭନ୍ତି ପାଣସମାରମ୍ଭରହିତଂ। ଯଞ୍ଞନ୍ତି ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ। ତଞ୍ହି ଯଜିତବ୍ବତ୍ତା ଯଞ୍ଞନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କାଲେନାତି ଯୁତ୍ତପ୍ପତ୍ତକାଲେନ। ଉପସଂଯନ୍ତୀତି ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତି। କୁଲଂ ଗତିନ୍ତି ୱଟ୍ଟକୁଲଞ୍ଚେୱ ୱଟ୍ଟଗତିଞ୍ଚ ଅତିକ୍କନ୍ତା। ଯଞ୍ଞସ୍ସକୋୱିଦାତି ଚତୁଭୂମକଯଞ୍ଞେ କୁସଲା। ଯଞ୍ଞେତି ପକତିଦାନେ। ସଦ୍ଧେତି ମତକଦାନେ। ହବ୍ୟଂ କତ୍ୱାତି ହୁନିତବ୍ବଂ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ ଉପକପ୍ପେତ୍ୱା। ସୁଖେତ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମଚାରିସୂତି ବ୍ରହ୍ମଚାରିସଙ୍ଖାତେ ସୁଖେତ୍ତସ୍ମିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁପ୍ପତ୍ତନ୍ତି ସୁଟ୍ଠୁ ପତ୍ତଂ। ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟେସୁ ଯଂ କତନ୍ତି ଯଂ ଦକ୍ଖିଣାଯ ଅନୁଚ୍ଛୱିକେସୁ ଉପକପ୍ପିତଂ, ତଂ ସୁହୁତଂ ସୁଯିଟ୍ଠଂ ସୁପ୍ପତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସଦ୍ଧୋତି ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମସଙ୍ଘଗୁଣାନଂ ସଦ୍ଦହନତାଯ ସଦ୍ଧୋ। ମୁତ୍ତେନ ଚେତସାତି ୱିସ୍ସଟ୍ଠେନ ଚିତ୍ତେନ। ଇମିନାସ୍ସ ମୁତ୍ତଚାଗଂ ଦୀପେତୀତି।

ଚଙ୍କଓଗ୍ଗୋ ଚଡୁଢୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୫। ରୋହିତସ୍ସୱଗ୍ଗୋ

୧। ସମାଧିଭାୱନାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୧। ପଞ୍ଚମସ୍ସ ପଠମେ ଞାଣଦସ୍ସନପ୍ପଟିଲାଭାଯାତି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣଦସ୍ସନସ୍ସ ପଟିଲାଭାଯ। ଦିୱାସଞ୍ଞଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୀତି ଦିୱାତି ଏୱଂ ସଞ୍ଞଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି। ଯଥା ଦିୱା ତଥା ରତ୍ତିନ୍ତି ଯଥା ଦିୱା ଆଲୋକସଞ୍ଞା ମନସି କତା, ତଥେୱ ତଂ ରତ୍ତିମ୍ପି ମନସି କରୋତି। ଦୁତିଯପଦେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସପ୍ପଭାସନ୍ତି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣୋଭାସେନ ସହୋଭାସଂ। କିଞ୍ଚାପି ଆଲୋକସଦିସଂ କତଂ, ଅତ୍ଥୋ ପନେତ୍ଥ ନ ଏୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବୋ। ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣାଲୋକୋ ହି ଇଧାଧିପ୍ପେତୋ।

ୱିଦିତାତି ପାକଟା ହୁତ୍ୱା। କଥଂ ପନ ୱେଦନା ୱିଦିତା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ୱିଦିତା ଅବ୍ଭତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି? ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ୱତ୍ଥୁଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଆରମ୍ମଣଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ତସ୍ସ ପରିଗ୍ଗହିତୱତ୍ଥାରମ୍ମଣତାଯ ତା ୱେଦନା ''ଏୱଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଏୱଂ ଠତ୍ୱା ଏୱଂ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀ''ତି ୱିଦିତା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ୱିଦିତା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ୱିଦିତା ଅବ୍ଭତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ନାମ। ସଞ୍ଞାୱିତକ୍କେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଉଦଯବ୍ବଯାନୁପସ୍ସୀତି ଉଦଯଞ୍ଚ ୱଯଞ୍ଚ ପସ୍ସନ୍ତୋ। ଇତି ରୂପନ୍ତି ଏୱଂ ରୂପଂ ଏତ୍ତକଂ ରୂପଂ ନ ଇତୋ ପରଂ ରୂପଂ ଅତ୍ଥୀତି। ଇତି ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯୋତି ଏୱଂ ରୂପସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ। ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋତି ପନ ଭେଦୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ୱେଦନାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଇଦଞ୍ଚ ପନ ମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସନ୍ଧାଯ ଭାସିତନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ ମଯା ଏତଂ ପୁଣ୍ଣକପଞ୍ହେ ''ସଙ୍ଖାଯ ଲୋକସ୍ମି''ନ୍ତିଆଦି ଭାସିତଂ, ତଂ ଇଦଂ ଫଲସମାପତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାଯ ଭାସିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖାଯାତି ଞାଣେନ ଜାନିତ୍ୱା। ଲୋକସ୍ମିନ୍ତି ସତ୍ତଲୋକେ। ପରୋପରାନୀତି ଉଚ୍ଚାୱଚାନି ଉତ୍ତମାଧମାନି। ଇଞ୍ଜିତନ୍ତି ଚଲିତଂ। ନତ୍ଥି କୁହିଞ୍ଚି ଲୋକେତି ଲୋକସ୍ମିଂ କତ୍ଥଚି ଏକକ୍ଖନ୍ଧେପି ଏକାଯତନେପି ଏକଧାତୁଯାପି ଏକାରମ୍ମଣେପି ନତ୍ଥି। ସନ୍ତୋତି ପଚ୍ଚନୀକକିଲେସୱୂପସମେନ ସନ୍ତୋ। ୱିଧୂମୋତି କୋଧଧୂମେନ ୱିଗତଧୂମୋ। ଏୱମେତ୍ଥ ସୁତ୍ତନ୍ତେ ମଗ୍ଗୋଳକଗ୍ଗତମ୍ପି କଥେତ୍ୱା ଗାଥାଯ ଫଲସମାପତ୍ତିଯେୱ କଥିତାତି।

୨। ପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୨। ଦୁତିଯେ ଯୋ ଚ ତେସଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ, ଜାନାତି ଅନୁଧମ୍ମତନ୍ତି ଯୋ ଏତେସଂ ପଞ୍ହାନଂ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ବ୍ୟାକରଣଂ ଜାନାତି। ଚତୁପଞ୍ହସ୍ସ କୁସଲୋ, ଆହୁ ଭିକ୍ଖୁଂ ତଥାୱିଧନ୍ତି ତଥାୱିଧଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ତେସୁ ଚତୂସୁ ପଞ୍ହେସୁ କୁସଲୋତି ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି। ଦୁରାସଦୋ ଦୁପ୍ପସହୋତି ପରେହି ଘଟ୍ଟେତୁଂ ୱା ଅଭିଭୱିତୁଂ ୱା ନ ସକ୍କା। ଗମ୍ଭୀରୋତି ସତ୍ତସୀଦନ୍ତରମହାସମୁଦ୍ଦୋ ୱିଯ ଗମ୍ଭୀରୋ। ଦୁପ୍ପଧଂସିଯୋତି ଦୁପ୍ପୋଚାପଯୋ, ଗହିତଗ୍ଗହଣଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେତୁଂ ନ ସକ୍କାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ଥେ ଅନତ୍ଥେ ଚାତି ୱଡ୍ଢିଯଞ୍ଚ ଅୱଡ୍ଢିଯଞ୍ଚ। ଅତ୍ଥାଭିସମଯାତି ଅତ୍ଥସମାଗମେନ। ଧୀରୋ ପଣ୍ଡିତୋତି ପୱୁଚ୍ଚତୀତି ଧିତିସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ''ପଣ୍ଡିତୋ ଅଯ''ନ୍ତି ଏୱଂ ପୱୁଚ୍ଚତି।

୩-୪। କୋଧଗରୁସୁତ୍ତଦ୍ୱଯୱଣ୍ଣନା

୪୩-୪୪। ତତିଯେ କୋଧଗରୁ ନ ସଦ୍ଧମ୍ମଗରୂତି କୋଧଂ ଗାରୱେନ ଗରୁଂ କତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି, ନ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ, ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ପନ ଅଗାରୱେନ ଲାମକଂ କତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ୱିରୂହନ୍ତୀତି ୱଡ୍ଢନ୍ତି, ସଞ୍ଜାତମୂଲାଯ ୱା ସଦ୍ଧାଯ ପତିଟ୍ଠହନ୍ତି ଅଚଲା ଭୱନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥେ କୋଧଗରୁତାତି କୋଧସ୍ମିଂ ସଗାରୱତା। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ।

୫। ରୋହିତସ୍ସସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୫। ପଞ୍ଚମେ ଯତ୍ଥାତି ଚକ୍କୱାଳଅଲୋକସ୍ସ ଏକୋକାସେ ଭୁମ୍ମଂ। ନ ଚୱତି ନ ଉପପଜ୍ଜତୀତି ଇଦଂ ଅପରାପରଂ ଚୁତିପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ଗହିତଂ। ଗମନେନାତି ପଦଗମନେନ। ଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତନ୍ତି ସଙ୍ଖାରଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ଞାତେଯ୍ୟନ୍ତିଆଦୀସୁ ଞାତବ୍ବଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ପତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତି ଦେୱପୁତ୍ତେନ ଚକ୍କୱାଳଅଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ପୁଚ୍ଛିତୋ, ସତ୍ଥାରା ସଙ୍ଖାରଲୋକସ୍ସ କଥିତୋ । ସୋ ପନ ''ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ହେନ ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ଥୁ ବ୍ୟାକରଣଂ ସମେତୀ''ତି ସଞ୍ଞାଯ ସମ୍ପହଂସନ୍ତୋ ଅଚ୍ଛରିଯନ୍ତିଆଦିମାହ।

ଦଳ୍ହଧମ୍ମାତି ଦଳ୍ହଧନୁ ଉତ୍ତମପ୍ପମାଣେନ ଧନୁନା ସମନ୍ନାଗତୋ। ଧନୁଗ୍ଗହୋତି ଧନୁଆଚରିୟୋ। ସିକ୍ଖିତୋତି ଦ୍ୱାଦସ ୱସ୍ସାନି ଧନୁସିପ୍ପଂ ସିକ୍ଖିତୋ। କତହତ୍ଥୋତି ଉସଭପ୍ପମାଣେପି ୱାଲଗ୍ଗଂ ୱିଜ୍ଝିତୁଂ ସମତ୍ଥଭାୱେନ କତହତ୍ଥୋ। କତୂପାସନୋତି କତସରକ୍ଖେପୋ ଦସ୍ସିତସିପ୍ପୋ। ଅସନେନାତି କଣ୍ଡେନ। ଅତିପାତେୟ୍ୟାତି ଅତିକ୍କମେୟ୍ୟ। ଯାୱତା ସୋ ତାଲଚ୍ଛାୟିଂ ଅତିକ୍କମେୟ୍ୟ, ତାୱତା କାଲେନ ଏକଂ ଚକ୍କୱାଳଂ ଅତିକ୍କମାମୀତି ଅତ୍ତନୋ ଜୱସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତି।

ପୁରତ୍ଥିମା ସମୁଦ୍ଦା ପଚ୍ଛିମୋତି ଯଥା ପୁରତ୍ଥିମା ସମୁଦ୍ଦା ପଚ୍ଛିମସମୁଦ୍ଦୋ ଦୂରେ, ଏୱଂ ମେ ଦୂରେ ପଦୱୀତିହାରୋ ଅହୋସୀତି ୱଦତି। ସୋ କିର ପାଚୀନଚକ୍କୱାଳଅମୁଖୱଟ୍ଟିୟଂ ଠିତୋ ପାଦଂ ପସାରେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଚକ୍କୱାଳଅମୁଖୱଟ୍ଟିଂ ଅତିକ୍କମତି, ପୁନ ଦୁତିୟପାଦଂ ପସାରେତ୍ୱା ପରଚକ୍କୱାଳଅମୁଖୱଟ୍ଟିଂ ଅତିକ୍କମତି। ଇଚ୍ଛାଗତନ୍ତି ଇଚ୍ଛା ଏୱ। ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱାତି ନିପ୍ପପଞ୍ଚତଂ ଦସ୍ସେତି। ଭିକ୍ଖାଚାରକାଲେ କିରେସ ନାଗଲତାଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଅନୋତତ୍ତେ ମୁଖଂ ଧୋୱିତ୍ୱା କାଲେ ସମ୍ପତ୍ତେ ଉତ୍ତରକୁରୁମ୍ହି ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ଚକ୍କୱାଳଅମୁଖୱଟ୍ଟିୟଂ ନିସିନ୍ନୋ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କରୋତି, ତତ୍ଥ ମୁହୁତ୍ତଂ ୱିସ୍ସମିତ୍ୱା ପୁନ ଜୱତି। ୱସ୍ସସତାୟୁକୋତି ତଦା ଦୀଘାୟୁକକାଲୋ ହୋତି, ଅୟଂ ପନ ୱସ୍ସସତାୱସିଟ୍ଠେ ଆୟୁମ୍ହି ଗମନଂ ଆରଭି। ୱସ୍ସସତଜୀୱୀତି ତଂ ୱସ୍ସସତଂ ଅନନ୍ତରାୟେନ ଜୀୱନ୍ତୋ। ଅନ୍ତରାୟେୱ କାଲଙ୍କତୋତି ଚକ୍କୱାଳଅଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ଅନ୍ତରାୱ ମତୋ। ସୋ ପନ ତତ୍ଥ କାଲଂ କତ୍ୱାପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ଚକ୍କୱାଳେ ନିବ୍ବତ୍ତି।

ଅପ୍ପତ୍ୱାତି ସଙ୍ଖାରଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା। ଦୁକ୍ଖସ୍ସାତି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ। ଅନ୍ତକିରିୟନ୍ତି ପରିୟନ୍ତକରଣଂ। କଳେୱରେତି ଅତ୍ତଭାୱେ। ସସଞ୍ଞିମ୍ହି ସମନକେତି ସସଞ୍ଞେ ସଚିତ୍ତକେ। ଲୋକନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ। ଲୋକସମୁଦୟନ୍ତି ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ। ଲୋକନିରୋଧନ୍ତି ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ। ପଟିପଦନ୍ତି ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ। ଇତି ''ନାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ତିଣକଟ୍ଠାଦୀସୁ ପଞ୍ଞପେମି, ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଚତୁମହାଭୂତିକେ କାୟସ୍ମିଂୟେୱ ପଞ୍ଞପେମୀ''ତି ଦସ୍ସେତି। ସମିତାୱୀତି ସମିତପାପୋ। ନାସୀସତୀତି ନ ପତ୍ଥେତି। ଛଟ୍ଠଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

୭। ସୁୱିଦୂରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୭। ସତ୍ତମେ ସୁୱିଦୂରୱିଦୂରାନୀତି କେନଚି ପରିୟାୟେନ ଅନାସନ୍ନାନି ହୁତ୍ୱା ସୁୱିଦୂରାନେୱ ୱିଦୂରାନି। ନଭଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଥୱୀ ଚାତି ଆକାସଞ୍ଚ ମହାପଥୱୀ ଚ। ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ପଥୱିତୋ ଆକାସଂ ନାମ ନ ଦୂରେ, ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲମତ୍ତେପି ହୋତି। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅଲଗ୍ଗନଟ୍ଠେନ ପନ ''ସୁୱିଦୂରୱିଦୂରେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱେରୋଚନୋତି ସୂରିୟୋ। ସତଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମୋତି ଚତୁସତିପଟ୍ଠାନାଦିଭେଦୋ ସତ୍ତତିଂସବୋଧିପକ୍ଖିୟଧମ୍ମୋ। ଅସତଞ୍ଚ ଧମ୍ମୋତି ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଦିଟ୍ଠିଗତଭେଦୋ ଅସ୍ସଦ୍ଧମ୍ମୋ।

ପଭଙ୍କରୋତି ଆଲୋକକରୋ। ଅବ୍ୟାୟିକୋ ହୋତୀତି ଅୱିଗଚ୍ଛନସଭାୱୋ ହୋତି। ସତଂ ସମାଗମୋତି ପଣ୍ଡିତାନଂ ମିତ୍ତସନ୍ଥୱୱସେନ ସମାଗମୋ। ଯାୱାପିତିଟ୍ଠେୟ୍ୟାତି ଯତ୍ତକଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ। ତଥେୱ ହୋତୀତି ତାଦିସୋୱ ହୋତି, ପକତିଂ ନ ଜହତି। ଖିପ୍ପଂ ହି ୱେତୀତି ସୀଘଂ ୱିଗଚ୍ଛତି।

୮। ୱିସାଖସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୮। ଅଟ୍ଠମେ ପଞ୍ଚାଲପୁତ୍ତୋତି ପଞ୍ଚାଲବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ପୁତ୍ତୋ। ପୋରିୟା ୱାଚାୟାତି ପରିପୁଣ୍ଣୱାଚାୟ। ୱିସ୍ସଟ୍ଠାୟାତି ଅପଲିବୁଦ୍ଧାୟ। ଅନେଲଗଲାୟାତି ନିଦ୍ଦୋସାୟ ଚେୱ ଅଗଳିତାୟ ଚ ଅପତିତପଦବ୍ୟଞ୍ଜନାୟ। ପରିୟାପନ୍ନାୟାତି ୱିୱଟ୍ଟପରିୟାପନ୍ନାୟ। ଅନିସ୍ସିତାୟାତି ୱଟ୍ଟଂ ଅନିସ୍ସିତାୟ। ୱିୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତମେୱ କତ୍ୱା କଥେତି, ୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତଂ କତ୍ୱା ନ କଥେତୀତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ନାଭାସମାନନ୍ତି ନ ଅକଥେନ୍ତଂ। ଅମତଂ ପଦନ୍ତି ନିବ୍ବାନପଦଂ। ଭାସୟେତି ଓଭାସେୟ୍ୟ। ଜୋତୟେତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ପଗ୍ଗଣ୍ହେ ଇସିନଂ ଧଜନ୍ତି ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତଟ୍ଠେନ ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋ ଇସୀନଂ ଧଜୋ ନାମ ୱୁଚ୍ଚତି, ତମେୱ ପଗ୍ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ ଉକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ଉଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା କଥେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଦୀପକଂ ସୁଭାସିତଂ ଧଜୋ ଏତେସନ୍ତି ସୁଭାସିତଧଜା। ଇସୟୋତି ବୁଦ୍ଧାଦୟୋ ଅରିୟା। ଧମ୍ମୋ ହି ଇସିନଂ ଧଜୋତି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋ ଇସୀନଂ ଧଜୋ ନାମାତି।

୯। ୱିପଲ୍ଲାସସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୯। ନୱମେ ସଞ୍ଞାୱିପଲ୍ଲାସାତି ସଞ୍ଞାୟ ୱିପଲ୍ଲତ୍ଥଭାୱା, ଚତସ୍ସୋ ୱିପରୀତସଞ୍ଞାୟୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସପଦଦ୍ୱୟେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଅନିଚ୍ଚେ,

ଭିକ୍ଖୱେ, ନିଚ୍ଚନ୍ତି ସଞ୍ଞାୱିପଲ୍ଲାସୋତି ଅନିଚ୍ଚେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ‘‘ନିଚ୍ଚଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସଞ୍ଞା, ସଞ୍ଞାୱିପଲ୍ଲାସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମିନା ନଯେନ ସବ୍ବପଦେସୁ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅନତ୍ତନି ଚ ଅତ୍ତାତି ଅନତ୍ତନି ‘‘ଅତ୍ତା’’ତି ଏୱଂସଞ୍ଞିନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିହତାତି ନ କେୱଲଂ ସଞ୍ଞିନୋୱ, ସଞ୍ଞାଯ ୱିଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାଯ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଯାପି ହତା। ଖିତ୍ତଚିତ୍ତାତି ତେ ସଞ୍ଞାଦିଟ୍ଠିଯୋ ୱିଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନେନ ଖିତ୍ତେନ ଚିତ୍ତେନ ସମନ୍ନାଗତା। ୱିସଞ୍ଞିନୋତି ଦେସନାମତ୍ତମେତଂ, ୱିପରୀତସଞ୍ଞାଚିତ୍ତଦିଟ୍ଠିନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତେ ଯୋଗଯୁତ୍ତା ମାରସ୍ସାତି ତେ ମାରସ୍ସ ଯୋଗେ ଯୁତ୍ତା ନାମ ହୋନ୍ତି। ଅଯୋଗକ୍ଖେମିନୋତି ଚତୂହି ଯୋଗେହି ଖେମଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅପ୍ପତ୍ତା। ସତ୍ତାତି ପୁଗ୍ଗଲା। ବୁଦ୍ଧାତି ଚତୁସଚ୍ଚବୁଦ୍ଧା। ଇମଂ ଧମ୍ମନ୍ତି ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମଂ। ସଚିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚଲଦ୍ଧାତି ସକଂ ଚିତ୍ତଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା। ଅନିଚ୍ଚତୋ ଦକ୍ଖୁନ୍ତି ଅନିଚ୍ଚଭାୱେନ ଅଦ୍ଦସଂସୁ। ଅସୁଭତଦ୍ଦସୁନ୍ତି ଅସୁଭଂ ଅସୁଭତୋଯେୱ ଅଦ୍ଦସଂସୁ। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସମାଦାନାତି ଗହିତସମ୍ମାଦସ୍ସନା। ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଉପଚ୍ଚଗୁନ୍ତି ସକଲଂ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଂ ସମତିକ୍କନ୍ତା।

୧୦। ଉପକ୍କିଲେସସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୦। ଦସମେ ଉପକ୍କିଲେସାତି ୱିରୋଚିତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠଭାୱକରଣେନ ଉପକ୍କିଲେସା। ମହିକାତି ହିମଂ। ଧୂମୋ ରଜୋତି ଧୂମୋ ଚ ରଜୋ ଚ। ରାହୂତି ପୁରିମା ତଯୋ ଅସମ୍ପତ୍ତୌପକ୍କିଲେସା, ରାହୁ ପନ ସମ୍ପତ୍ତୌପକ୍କିଲେସୱସେନ କଥିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ନ ତପନ୍ତି ନ ଭାସନ୍ତି ନ ୱିରୋଚନ୍ତୀତି ଗୁଣପ୍ପତାପେନ ନ ତପନ୍ତି, ଗୁଣୋଭାସେନ ନ ଭାସନ୍ତି, ଗୁଣୱିରୋଚନେନ ନ ୱିରୋଚନ୍ତି। ସୁରାମେରଯପାନା ଅପ୍ପଟିୱିରତାତି ପଞ୍ଚୱିଧାଯ ସୁରାଯ ଚତୁବ୍ବିଧସ୍ସ ମେରଯସ୍ସ ଚ ପାନତୋ ଅୱିରତା।

ଅୱିଜ୍ଜାନିୱୁତାତି ଅୱିଜ୍ଜାଯ ନିୱାରିତା ପିହିତା। ପିଯରୂପାଭିନନ୍ଦିନୋତି ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ ଅଭିନନ୍ଦମାନା ତୁସ୍ସମାନା। ସାଦିଯନ୍ତୀତି ଗଣ୍ହନ୍ତି। ଅୱିଦ୍ଦସୂତି ଅନ୍ଧବାଲା। ସନେତ୍ତିକାତି ତଣ୍ହାଯୋତ୍ତେନେୱ ସଯୋତ୍ତା। କଟସିନ୍ତି ଅତ୍ତଭାୱଂ। ଘୋରନ୍ତି କକ୍ଖଳଂ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେପି ଗାଥାସୁପି ୱଟ୍ଟମେୱ କଥିତନ୍ତି।

ରୋହିତସ୍ସୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ପଠମପଣ୍ଣାସକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

୨। ଦୁତିଯପଣ୍ଣାସକଂ

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୬) ୧। ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୧। ଦୁତିଯସ୍ସ ପଠମେ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦାତି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଅଭିସନ୍ଦା, ପୁଞ୍ଞପ୍ପୱତ୍ତିଯୋତି ଅତ୍ଥୋ। କୁସଲାଭିସନ୍ଦାତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ତେ ପନେତେ ସୁଖଂ ଆହରନ୍ତୀତି ସୁଖସ୍ସାହାରା। ସୁଟ୍ଠୁ ଅଗ୍ଗାନଂ ରୂପାଦୀନଂ ଦାଯକାତି ସୋୱଗ୍ଗିକା। ସୁଖୋ ନେସଂ ୱିପାକୋତି ସୁଖୱିପାକା। ସଗ୍ଗେ ଉପପତ୍ତି ସଗ୍ଗୋ, ସଗ୍ଗାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ସଗ୍ଗସଂୱତ୍ତନିକା। ଚୀୱରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜମାନୋତି ଚୀୱରତ୍ଥାଯ ୱତ୍ଥଂ ଲଭିତ୍ୱା ସୂଚିସୁତ୍ତାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ତଂ ନିକ୍ଖିପନ୍ତୋପି କରୋନ୍ତୋପି ପାରୁପନ୍ତୋପି ଜିଣ୍ଣକାଲେ ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ କରୋନ୍ତୋପି ପଚ୍ଚତ୍ଥରିତୁମ୍ପି ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟଂ ଭୂମତ୍ଥରଣଂ କରୋନ୍ତୋପି ଭୂମତ୍ଥରଣସ୍ସ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ ଫାଲେତ୍ୱା ପାଦପୁଞ୍ଛନଂ କରୋନ୍ତୋପି ‘‘ପରିଭୁଞ୍ଜମାନୋ’’ତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଦା ପନ ‘‘ପାଦପୁଞ୍ଛନମ୍ପି ନ ସକ୍କା ଇଦ’’ନ୍ତି ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ଛଡ୍ଡିତଂ ହୋତି, ତଦା ପରିଭୁଞ୍ଜମାନୋ ନାମ ନ ହୋତି। ଅପ୍ପମାଣଂ ଚେତୋସମାଧିନ୍ତି ଅରହତ୍ତଫଲସମାଧିଂ। ଅପ୍ପମାଣୋ ତସ୍ସ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୋତି ଇମିନା ଦାଯକସ୍ସ ପୁଞ୍ଞଚେତନାଯ ଅପ୍ପମାଣତଂ କଥେତି। ତସ୍ସ ହି ‘‘ଖୀଣାସୱୋ ମେ ଚୀୱରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତୀ’’ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଅନୁସ୍ସରଣୱସେନ ପୱତ୍ତା ପୁଞ୍ଞଚେତନା ଅପ୍ପମାଣା ହୋତି। ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପିଣ୍ଡପାତାଦୀସୁ ପନ ଯୋ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସତ୍ତାହମ୍ପି ତେନେୱ ଯାପେତି, ଅଞ୍ଞଂ ନ ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ସୋ ସତ୍ତାହମ୍ପି ତଂଯେୱ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜମାନୋ ନାମ ହୋତି। ଏକସ୍ମିଂ ପନ ସେନାସନେ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଚଙ୍କମନ୍ତୋପି ଯାୱ ତଂ ସେନାସନଂ ପହାଯ ଅଞ୍ଞଂ ନ ଗଣ୍ହାତି, ତାୱ ପରିଭୁଞ୍ଜମାନୋ ନାମ ହୋତି। ଏକେନ ପନ ଭେସଜ୍ଜେନ ବ୍ୟାଧିମ୍ହି ୱୂପସନ୍ତେ ଯାୱ ଅଞ୍ଞଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ନ ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ତାୱଦେୱ ପରିଭୁଞ୍ଜମାନୋ ନାମ ହୋତି।

ବହୁଭେରୱନ୍ତି ବହୂହି ଭେରୱାରମ୍ମଣେହି ସମନ୍ନାଗତଂ। ରତନୱରାନନ୍ତି ସତ୍ତନ୍ନମ୍ପି ୱରରତନାନଂ। ଆଲଯନ୍ତି ନିୱାସଟ୍ଠାନଂ। ପୁଥୂ ସୱନ୍ତୀତି ବହୁକା ହୁତ୍ୱା ସନ୍ଦମାନା। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱ।

୨। ଦୁତିଯପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୨। ଦୁତିଯେ ଅରିଯକନ୍ତେହୀତି ମଗ୍ଗଫଲସମ୍ପଯୁତ୍ତେହି। ତାନି ହି ଅରିଯାନଂ କନ୍ତାନି ହୋନ୍ତି ପିଯାନି ମନାପାନି। ସେସଂ ସୁତ୍ତନ୍ତେ ତାୱ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ତଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୨୪ ଆଦଯୋ) ୱୁତ୍ତମେୱ।

ଗାଥାସୁ ପନ ସଦ୍ଧାତି ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ସଦ୍ଧା ଅଧିପ୍ପେତା। ସୀଲମ୍ପି ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ସୀଲମେୱ। ଉଜୁଭୂତଞ୍ଚ ଦସ୍ସନନ୍ତି କାଯୱଙ୍କାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଦସ୍ସନଂ ଉଜୁଭୂତଦସ୍ସନଂ ନାମ। ଆହୂତି କଥଯନ୍ତି। ପସାଦନ୍ତି ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମସଙ୍ଘେସୁ ପସାଦଂ। ଧମ୍ମଦସ୍ସନନ୍ତି ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମଦସ୍ସନଂ।

୩। ପଠମସଂୱାସସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୩। ତତିଯେ ସମ୍ବହୁଲାପି ଖୋ ଗହପତୀ ଚ ଗହପତାନିଯୋ ଚାତି ବହୁକା ଗହପତଯୋ ଚ ଗହପତାନିଯୋ ଚ ଆୱାହୱିୱାହକରଣତ୍ଥାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ତମେୱ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନା ହୋନ୍ତି। ସଂୱାସାତି ସହୱାସା ଏକତୋୱାସା। ଛୱୋ ଛୱାଯାତି ଗୁଣମରଣେନ ମତତ୍ତା ଛୱୋ ଗୁଣମରଣେନେୱ ମତାଯ ଛୱାଯ ସଦ୍ଧିଂ। ଦେୱିଯା ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଗୁଣେହି ଦେୱିଭୂତାଯ ସଦ୍ଧିଂ। ଦୁସ୍ସୀଲୋତି ନିସ୍ସୀଲୋ। ପାପଧମ୍ମୋତି ଲାମକଧମ୍ମୋ। ଅକ୍କୋସକପରିଭାସକୋତି ଦସହି ଅକ୍କୋସୱତ୍ଥୂହି ଅକ୍କୋସକୋ, ଭଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସନ୍ତଜ୍ଜନେନ ପରିଭାସକୋ। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

କଦରିଯାତି ଥଦ୍ଧମଚ୍ଛରିନୋ। ଜାନିପତଯୋତି ଜଯମ୍ପତିକା। ୱଦଞ୍ଞୂତି ଯାଚକାନଂ ୱଚନସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଜାନନ୍ତି। ସଞ୍ଞତାତି ସୀଲସଂଯମେନ ସମନ୍ନାଗତା। ଧମ୍ମଜୀୱିନୋତି ଧମ୍ମେ ଠତ୍ୱା ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତୀତି ଧମ୍ମଜୀୱିନୋ। ଅତ୍ଥାସଂ ପଚୁରା ହୋନ୍ତୀତି ୱଡ୍ଢିସଙ୍ଖାତା ଅତ୍ଥା ଏତେସଂ ବହୂ ହୋନ୍ତି। ଫାସୁକଂ ଉପଜାଯତୀତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଫାସୁୱିହାରୋ ଜାଯତି। କାମକାମିନୋତି କାମେ କାମଯମାନା।

୪। ଦୁତିଯସଂୱାସସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୪। ଚତୁତ୍ଥେ କମ୍ମପଥୱସେନ ଦେସନା ପୱତ୍ତିତା। ସେସଂ ତାଦିସମେୱ। ଇମେସୁ ପନ ଦ୍ୱୀସୁପି ସୁତ୍ତେସୁ ଅଗାରିକପଟିପଦା କଥିତା। ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମୀନମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି।

୫-୬। ସମଜୀୱୀସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୫-୫୬। ପଞ୍ଚମେ ତେନୁପସଙ୍କମୀତି କିମତ୍ଥଂ ଉପସଙ୍କମି? ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ। ତଥାଗତୋ ହି ତଂ ରଟ୍ଠଂ ପାପୁଣନ୍ତୋ ଇମେସଂଯେୱ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥାଯ ପାପୁଣାତି। ନକୁଲପିତା କିର ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ତଥାଗତସ୍ସ ପିତା ଅହୋସି, ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ମହାପିତା, ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ଚୂଳପିତା। ନକୁଲମାତାପି ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ତଥାଗତସ୍ସ ମାତା ଅହୋସି, ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ମହାମାତା, ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ଚୂଳମାତା। ତେ ସତ୍ଥୁ ଦିଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୁତ୍ତସିନେହଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ‘‘ହନ୍ତାତ, ହନ୍ତାତା’’ତି ୱଚ୍ଛକଂ ଦିସ୍ୱା ୱଚ୍ଛଗିଦ୍ଧିନୀ ଗାୱୀ ୱିଯ ୱିରୱମାନା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଠମଦସ୍ସନେନେୱ ସୋତାପନ୍ନା ଜାତା। ନିୱେସନେ ପଞ୍ଚସତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆସନାନି ସଦା ପଞ୍ଞତ୍ତାନେୱ ହୋନ୍ତି। ଇତି ଭଗୱା ତେସଂ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥାଯ ଉପସଙ୍କମି। ଅତିଚରିତାତି ଅତିକ୍କମିତା। ଅଭିସମ୍ପରାଯଞ୍ଚାତି ପରଲୋକେ ଚ। ସମସଦ୍ଧାତି ସଦ୍ଧାଯ ସମା ଏକସଦିସା। ସୀଲାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଛଟ୍ଠଂ କେୱଲଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦେସିତଂ। ସେସମେତ୍ଥ ତାଦିସମେୱ।

୭। ସୁପ୍ପୱାସାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୭। ସତ୍ତମେ ପଜ୍ଜନିକନ୍ତି ତସ୍ସ ନିଗମସ୍ସ ନାମଂ। କୋଲିଯାନନ୍ତି କୋଲରାଜକୁଲାନଂ। ଆଯୁଂ ଖୋ ପନ ଦତ୍ୱାତି ଆଯୁଦାନଂ ଦତ୍ୱା। ଆଯୁସ୍ସ ଭାଗିନୀ ହୋତୀତି ଆଯୁଭାଗପଟିଲାଭିନୀ ହୋତି, ଆଯୁଂ ୱା ଭଜନିକା ହୋତି, ଆଯୁପ୍ପଟିଲାଭିନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ରସସା ଉପେତନ୍ତି ରସେନ ଉପେତଂ ରସସମ୍ପନ୍ନଂ। ଉଜ୍ଜୁଗତେସୂତି କାଯୱଙ୍କାଦିରହିତତ୍ତା ଉଜୁକମେୱ ଗତେସୁ ଖୀଣାସୱେସୁ। ଚରଣୂପପନ୍ନେସୂତି ପଞ୍ଚଦସହି ଚରଣଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତେସୁ। ମହଗ୍ଗତେସୂତି ମହତ୍ତଂ ଗତେସୁ। ଖୀଣାସୱାନଞ୍ହେତଂ ନାମଂ। ପୁଞ୍ଞେନ ପୁଞ୍ଞଂ ସଂସନ୍ଦମାନାତି ପୁଞ୍ଞେନ ସଦ୍ଧିଂ ପୁଞ୍ଞଂ ଘଟଯମାନା। ମହପ୍ଫଲା ଲୋକୱିଦୂନ ୱଣ୍ଣିତାତି ଏୱରୂପା ଦାନସଙ୍ଖାତା ଦକ୍ଖିଣା ତିୱିଧଲୋକଂ ୱିଦିତଂ କତ୍ୱା ଠିତତ୍ତା ଲୋକୱିଦୂନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ୱଣ୍ଣିତା, ବୁଦ୍ଧେହି ପସତ୍ଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଞ୍ଞମନୁସ୍ସରନ୍ତାତି ଯଞ୍ଞଂ ଦାନଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତା। ୱେଦଜାତାତି ତୁଟ୍ଠିଜାତା।

୮। ସୁଦତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୮। ଅଟ୍ଠମେ ସଞ୍ଞତାନନ୍ତି କାଯୱାଚାହି ସଂଯତାନଂ। ପରଦତ୍ତଭୋଜିନନ୍ତି ପରେହି ଦିନ୍ନମେୱ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଯାପେନ୍ତାନଂ। କାଲେନାତି ଯୁତ୍ତପତ୍ତକାଲେନ। ସକ୍କଚ୍ଚ ଦଦାତୀତି ସହତ୍ଥା ସକ୍କାରଂ କତ୍ୱା ଦଦାତି। ଚତ୍ତାରି ଠାନାନି ଅନୁପ୍ପୱେଚ୍ଛତୀତି ଚତ୍ତାରି କାରଣାନି ଅନୁପ୍ପୱେସେତି ଦଦାତି। ଯସୱା ହୋତୀତି ମହାପରିୱାରୋ ହୋତି। ନୱମଂ କେୱଲଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ କଥିତଂ। ସେସମେତ୍ଥ ତାଦିସମେୱ।

୧୦। ଗିହିସାମୀଚିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୦। ଦସମେ ଗିହିସାମୀଚିପଟିପଦନ୍ତି ଗିହୀନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ପଟିପତ୍ତିଂ। ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତୋ ହୋତୀତି ଅଭିହରିତ୍ୱା ଦାତୁକାମତାଯ ପତିଉପଟ୍ଠିତୋ ହୋତି ଉପଗତୋ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚୀୱରଂ ଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଉପଟ୍ଠିତାତି ଉପଟ୍ଠାଯକୋ। ତେସଂ ଦିୱା ଚ ରତ୍ତୋ ଚାତି ଯେ ଏୱଂ ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ତେସଂ ଦିୱା ଚ ରତ୍ତିଞ୍ଚ ପରିଚ୍ଚାଗୱସେନ ଚ ଅନୁସ୍ସରଣୱସେନ ଚ ସଦା ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତି। ସଗ୍ଗଞ୍ଚ କମତିଟ୍ଠାନନ୍ତି ତାଦିସୋ ଚ ଭଦ୍ଦକଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ସଗ୍ଗଟ୍ଠାନଂ ଉପଗଚ୍ଛତି। ଇମେସୁ ଚତୂସୁପି ସୁତ୍ତେସୁ ଆଗାରିଯପଟିପଦା କଥିତା। ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମୀନମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି।

ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୭) ୨। ପତ୍ତକମ୍ମୱଗ୍ଗୋ

୧। ପତ୍ତକମ୍ମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୧। ଦୁତିଯସ୍ସ ପଠମେ ଅନିଟ୍ଠପଟିକ୍ଖେପେନ ଇଟ୍ଠା। ମନେ କମନ୍ତି ପୱିସନ୍ତୀତି କନ୍ତା। ମନଂ ଅପ୍ପାଯନ୍ତି ପୱଡ୍ଢେନ୍ତୀତି ମନାପା। ଦୁଲ୍ଲଭାତି ପରମଦୁଲ୍ଲଭା। ଭୋଗାତି ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବା ରୂପାଦଯୋ ୱିସଯା। ସହଧମ୍ମେନାତି ଧମ୍ମେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୁ, ମା ଧମ୍ମୂପଘାତଂ କତ୍ୱା ଅଧମ୍ମେନାତି। ଅଥୱା ସହଧମ୍ମେନାତି ସକାରଣେନ, ତେନ ତେନ ସେନାପତିସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନାଦିକାରଣେନ ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଯସୋତି ପରିୱାରସମ୍ପତ୍ତି। ସହଞାତୀଭୀତି ଞାତକେହି ସଦ୍ଧିଂ। ସହ ଉପଜ୍ଝାଯେହୀତି ସୁଖଦୁକ୍ଖେସୁ ଉପନିଜ୍ଝାଯିତବ୍ବତ୍ତା ଉପଜ୍ଝାଯସଙ୍ଖାତେହି ସନ୍ଦିଟ୍ଠସମ୍ଭତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ।

ଅକିଚ୍ଚଂ କରୋତୀତି ଅକାତବ୍ବଂ କରୋତି। କିଚ୍ଚଂ ଅପରାଧେତୀତି କତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ କିଚ୍ଚଂ ଅକରୋନ୍ତୋ ତଂ ଅପରାଧେତି ନାମ। ଧଂସତୀତି ପତତି ପରିହାଯତି। ଅଭିଜ୍ଝାୱିସମଲୋଭନ୍ତି ଅଭିଜ୍ଝାସଙ୍ଖାତଂ ୱିସମଲୋଭଂ। ପଜହତୀତି ନୁଦତି ନୀହରତି। ମହାପଞ୍ଞୋତି ମହନ୍ତପଞ୍ଞୋ। ପୁଥୁପଞ୍ଞୋତି ପୁଥୁଲପଞ୍ଞୋ। ଆପାତଦସୋତି ତଂ ତଂ ଅତ୍ଥଂ ଆପାତେତି ତମେୱ ପସ୍ସତି, ସୁଖୁମମ୍ପିସ୍ସ ଅତ୍ଥଜାତଂ ଆପାତଂ ଆଗଚ୍ଛତିଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଉଟ୍ଠାନୱୀରିଯାଧିଗତେହୀତି ଉଟ୍ଠାନସଙ୍ଖାତେନ ୱୀରିଯେନ ଅଧିଗତେହି। ବାହାବଲପରିଚିତେହୀତି ବାହାବଲେନ ପରିଚିତେହି ୱଡ୍ଢିତେହି। ସେଦାୱକ୍ଖିତ୍ତେହୀତି ଅୱକ୍ଖିତ୍ତସେଦେହି, ସେଦଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ୱାଯାମେନ ପଯୋଗେନ ସମଧିଗତେହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଧମ୍ମିକେହୀତି ଧମ୍ମଯୁତ୍ତେହି। ଧମ୍ମଲଦ୍ଧେହୀତି ଦସକୁସଲକମ୍ମପଥଧମ୍ମେ ଅକୋପେତ୍ୱା ଲଦ୍ଧେହି। ପତ୍ତକମ୍ମାନୀତି ଯୁତ୍ତକମ୍ମାନି ଅନୁଚ୍ଛୱିକକମ୍ମାନି। ସୁଖେତୀତି ସୁଖିତଂ କରୋତି। ପୀଣେତୀତି ପୀଣିତଂ ବଲସମ୍ପନ୍ନଂ କରୋତି। ଠାନଗତଂ ହୋତୀତି କାରଣଗତଂ ହୋତି। କିଂ ପନ ତନ୍ତି? ଚତୂସୁ ପତ୍ତକମ୍ମେସୁ ଏକଂ ଭୋଗେହି କତ୍ତବ୍ବକମ୍ମଂ ଭୋଗଜାତମେୱ ଠାନଗତଂ। ପତ୍ତଗତନ୍ତି ଯୁତ୍ତପ୍ପତ୍ତଟ୍ଠାନଗତଂ। ଆଯତନସୋ ପରିଭୁତ୍ତନ୍ତି କାରଣେନେୱ ପରିଭୁତ୍ତଂ ଭୋଗଜାତଂ ହୋତି।

ପରିଯୋଧାଯସଂୱତ୍ତତୀତି ପିଦହିତ୍ୱା ୱତ୍ତତି। ଯଥା ଅଗ୍ଗିଆଦୀହି ଉପ୍ପନ୍ନାସୁ ଆପଦାସୁ, ଏୱଂ ଆଦିତ୍ତଗେହନିବ୍ବାପନାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଧନପରିଚ୍ଚାଗଂ କତ୍ୱା ତାସଂ ଆପଦାନଂ ମଗ୍ଗଂ ପିଦହତି ନିୱାରେତି। ସୋତ୍ଥିଂ ଅତ୍ତାନଂ କରୋତୀତି ନିରୁପଦ୍ଦୱଂ ଖେମଂ ଅତ୍ତାନଂ କରୋତି। ଞାତିବଲିନ୍ତି ଞାତକାନଂ ବଲିଂ। ଅତିଥିବଲିନ୍ତି ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ବଲିଂ। ପୁବ୍ବପେତବଲିନ୍ତି ପରଲୋକଗତାନଂ ଞାତକାନଂ ବଲିଂ। ରାଜବଲିନ୍ତି ରଞ୍ଞୋ କତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ରାଜବଲିଂ। ଦେୱତାବଲିନ୍ତି ଦେୱତାନଂ କତ୍ତବ୍ବବଲିଂ। ସବ୍ବମେତଂ ତେସଂ ତେସଂ ଯଥାନୁଚ୍ଛୱିକୱସେନ ଦାତବ୍ବଦାନସ୍ସ ଅଧିୱଚନଂ।

ଖନ୍ତିସୋରଚ୍ଚେ ନିୱିଟ୍ଠାତି ଅଧିୱାସନଖନ୍ତିଯଞ୍ଚ ସୁସୀଲତାଯ ଚ ନିୱିଟ୍ଠା। ଏକମତ୍ତାନଂ ଦମେନ୍ତୀତି ଏକଂ ଅତ୍ତନୋୱ ଅତ୍ତଭାୱଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଦମେନ ଦମେନ୍ତି। ସମେନ୍ତୀତି ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ କିଲେସୱୂପସମନେନ ସମେନ୍ତି। ପରିନିବ୍ବାପେନ୍ତୀତି କିଲେସପରିନିବ୍ବାନେନେୱ ପରିନିବ୍ବାପେନ୍ତି। ଉଦ୍ଧଗ୍ଗିକନ୍ତିଆଦୀସୁ ଉପରୂପରିଭୂମୀସୁ ଫଲଦାନୱସେନ ଉଦ୍ଧମଗ୍ଗମସ୍ସାତି ଉଦ୍ଧଗ୍ଗିକା। ସଗ୍ଗସ୍ସ ହିତାତି ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଜନନତୋ ସୋୱଗ୍ଗିକା। ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ସୁଖୋୱ ୱିପାକୋ ଅସ୍ସାତି ସୁଖୱିପାକା। ସୁଟ୍ଠୁ ଅଗ୍ଗାନଂ ଦିବ୍ବୱଣ୍ଣାଦୀନଂ ଦସନ୍ନଂ ୱିସେସାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତନତୋ ସଗ୍ଗସଂୱତ୍ତନିକା, ଏୱରୂପଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ପତିଟ୍ଠାପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅରିଯଧମ୍ମେ ଠିତୋତି ପଞ୍ଚସୀଲଧମ୍ମେ ପତିଟ୍ଠିତୋ। ପେଚ୍ଚ ସଗ୍ଗେ ପମୋଦତୀତି ପରଲୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଯତ୍ଥ ସଗ୍ଗେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହାତି, ତତ୍ଥ ମୋଦତି। ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମିନୋ ୱା ହୋନ୍ତୁ ଅନାଗାମୀ ୱା, ସବ୍ବେସଂ ଅଯଂ ପଟିପଦା ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତେୱାତି।

୨। ଆନଣ୍ୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୨। ଦୁତିଯେ ଅଧିଗମନୀଯାନୀତି ପତ୍ତବ୍ବାନି। କାମଭୋଗିନାତି ୱତ୍ଥୁକାମେ ଚ କିଲେସକାମେ ଚ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତେନ। ଅତ୍ଥିସୁଖାଦୀସୁ ଅତ୍ଥୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସୁଖଂ ଅତ୍ଥିସୁଖଂ ନାମ। ଭୋଗେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସୁଖଂ ଭୋଗସୁଖଂ ନାମ। ଅନଣୋସ୍ମୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସୁଖଂ ଆନଣ୍ୟସୁଖଂ ନାମ। ନିଦ୍ଦୋସୋ ଅନୱଜ୍ଜୋସ୍ମୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସୁଖଂ ଅନୱଜ୍ଜସୁଖଂ ନାମ।

ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ଭୁଞ୍ଜମାନୋ। ପଞ୍ଞା ୱିପସ୍ସତୀତି ପଞ୍ଞାଯ ୱିପସ୍ସତି। ଉଭୋ ଭାଗେତି ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସେ, ହେଟ୍ଠିମାନି ତୀଣି ଏକଂ କୋଟ୍ଠାସଂ, ଅନୱଜ୍ଜସୁଖଂ ଏକଂ କୋଟ୍ଠାସନ୍ତି ଏୱଂ ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସମାନୋ ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସେ ଜାନାତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନୱଜ୍ଜସୁଖସ୍ସେତନ୍ତି ଏତଂ ତିୱିଧମ୍ପି ସୁଖଂ ଅନୱଜ୍ଜସୁଖସ୍ସ

ସୋଳସିଂ କଲଂ ନାଗ୍ଘତୀତି।

୩। ବ୍ରହ୍ମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୩। ତତିଯଂ ତିକନିପାତେ ୱଣ୍ଣିତମେୱ। ସପୁବ୍ବଦେୱତାନୀତି ପଦମତ୍ତମେୱ ଏତ୍ଥ ୱିସେସୋତି। ଚତୁତ୍ଥେ ସବ୍ବଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୫। ରୂପସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୫। ପଞ୍ଚମେ ରୂପେ ପମାଣଂ ଗହେତ୍ୱା ପସନ୍ନୋ ରୂପପ୍ପମାଣୋ ନାମ। ରୂପପ୍ପସନ୍ନୋତି ତସ୍ସେୱ ଅତ୍ଥୱଚନଂ। ଘୋସେ ପମାଣଂ ଗହେତ୍ୱା ପସନ୍ନୋ ଘୋସପ୍ପମାଣୋ ନାମ। ଚୀୱରଲୂଖପତ୍ତଲୂଖେସୁ ପମାଣଂ ଗହେତ୍ୱା ପସନ୍ନୋ ଲୂଖପ୍ପମାଣୋ ନାମ। ଧମ୍ମେ ପମାଣଂ ଗହେତ୍ୱା ପସନ୍ନୋ ଧମ୍ମପ୍ପମାଣୋ ନାମ। ଇତରାନି ତେସଂଯେୱ ଅତ୍ଥୱଚନାନି। ସବ୍ବସତ୍ତେ ଚ ତଯୋ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସା ରୂପପ୍ପମାଣା, ଏକୋ ନ ରୂପପ୍ପମାଣୋ। ପଞ୍ଚ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ କୋଟ୍ଠାସା ଘୋସପ୍ପମାଣା, ଏକୋ ନ ଘୋସପ୍ପମାଣୋ। ଦସ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ନୱ କୋଟ୍ଠାସା ଲୂଖପ୍ପମାଣା, ଏକୋ ନ ଲୂଖପ୍ପମାଣୋ। ସତସହସ୍ସଂ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ପନ ଏକୋ କୋଟ୍ଠାସୋୱ ଧମ୍ମପ୍ପମାଣୋ, ସେସା ନ ଧମ୍ମପ୍ପମାଣାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ରୂପେ ପମାଣିଂସୂତି ଯେ ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନା, ତେ ରୂପେ ପମାଣିଂସୁ ନାମ, ପସୀଦିଂସୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଘୋସେନ ଅନ୍ୱଗୂତି ଘୋସେନ ଅନୁଗତା, ଘୋସପ୍ପମାଣଂ ଗହେତ୍ୱା ପସନ୍ନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଛନ୍ଦରାଗୱସୂପେତାତି ଛନ୍ଦସ୍ସ ଚ ରାଗସ୍ସ ଚ ୱସଂ ଉପେତା। ଅଜ୍ଝତ୍ତଞ୍ଚ ନ ଜାନାତୀତି ନିଯକଜ୍ଝତ୍ତେ ତସ୍ସ ଗୁଣଂ ନ ଜାନାତି। ବହିଦ୍ଧା ଚ ନ ପସ୍ସତୀତି ବହିଦ୍ଧାପିସ୍ସ ପଟିପତ୍ତିଂ ନ ପସ୍ସତି। ସମନ୍ତାୱରଣୋତି ସମନ୍ତତୋ ଆୱାରିତୋ, ସମନ୍ତା ୱା ଆୱରଣମସ୍ସାତି ସମନ୍ତାୱରଣୋ। ଘୋସେନ ୱୁଯ୍ହତୀତି ଘୋସେନ ନିଯତି, ନ ଗୁଣେନ। ଅଜ୍ଝତ୍ତଞ୍ଚ ନ ଜାନାତି, ବହିଦ୍ଧା ଚ ୱିପସ୍ସତୀତି ନିଯକଜ୍ଝତ୍ତେ ଗୁଣଂ ନ ଜାନାତି, ବହିଦ୍ଧା ପନସ୍ସ ପଟିପତ୍ତିଂ ପସ୍ସତି। ବହିଦ୍ଧା ଫଲଦସ୍ସାୱୀତି ତସ୍ସ ପରେହି କତଂ ବହିଦ୍ଧା ସକ୍କାରଫଲଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ। ୱିନୀୱରଣଦସ୍ସାୱୀତି ୱିୱଟଦସ୍ସାୱୀ। ନ ସୋ ଘୋସେନ ୱୁଯ୍ହତୀତି ସୋ ଘୋସେନ ନ ନୀଯତି।

୬। ସରାଗସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୬। ଛଟ୍ଠେ ମୋହଜଂ ଚାପୱିଦସୂତି ମୋହଜଂ ଚାପି ଅୱିଦସୂ ଅପଣ୍ଡିତା। ସୱିଘାତନ୍ତି ସଦୁକ୍ଖଂ। ଦୁଖୁଦ୍ରଯନ୍ତି ଆଯତିଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖୱଡ୍ଢିଦାଯକଂ। ଅଚକ୍ଖୁକାତି ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁରହିତା। ଯଥା ଧମ୍ମା ତଥା ସନ୍ତାତି ଯଥା ରାଗାଦଯୋ ଧମ୍ମା ଠିତା, ତଥା ସଭାୱାୱ ହୁତ୍ୱା। ନ ତସ୍ସେୱନ୍ତି ମଞ୍ଞରେତି ମଯଂ ଏୱଂସନ୍ତା ଏୱଂସଭାୱାତି ତସ୍ସ ନ ମଞ୍ଞରେ, ନ ମଞ୍ଞନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେପି ଗାଥାସୁପି ୱଟ୍ଟମେୱ କଥିତଂ।

୭। ଅହିରାଜସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୭। ସତ୍ତମେ ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଅହିରାଜକୁଲାନୀତି ଇଦଂ ଦଟ୍ଠୱିସାନେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଯେ ହି କେଚି ଦଟ୍ଠୱିସା, ସବ୍ବେତେ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅହିରାଜକୁଲାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରଗତାୱ ହୋନ୍ତି। ଅତ୍ତଗୁତ୍ତିଯାତି ଅତ୍ତନୋ ଗୁତ୍ତତ୍ଥାଯ। ଅତ୍ତରକ୍ଖାଯାତି ଅତ୍ତନୋ ରକ୍ଖଣତ୍ଥାଯ। ଅତ୍ତପରିତ୍ତାଯାତି ଅତ୍ତନୋ ପରିତ୍ତାଣତ୍ଥାଯ। ପରିତ୍ତଂ ନାମ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ଯଥା ତଂ ପରିତ୍ତଂ କାତବ୍ବଂ, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ୱିରୂପକ୍ଖେହି ମେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱିରୂପକ୍ଖେହୀତି ୱିରୂପକ୍ଖନାଗକୁଲେହି। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅପାଦକେହୀତି ଅପାଦକସତ୍ତେହି। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସବ୍ବେ ସତ୍ତାତି ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ଏତ୍ତକେନ ଠାନେନ ଓଦିସ୍ସକମେତ୍ତଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅନୋଦିସ୍ସକମେତ୍ତଂ କଥେତୁଂ ଇଦମାରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ସତ୍ତା ପାଣା ଭୂତାତି ସବ୍ବାନେତାନି ପୁଗ୍ଗଲୱେୱଚନାନେୱ। ଭଦ୍ରାନି ପସ୍ସନ୍ତୂତି ଭଦ୍ରାନି ଆରମ୍ମଣାନି ପସ୍ସନ୍ତୁ। ମା କଞ୍ଚି ପାପମାଗମାତି କଞ୍ଚି ସତ୍ତଂ ପାପକଂ ଲାମକଂ ମା ଆଗଚ୍ଛତୁ। ଅପ୍ପମାଣୋ ବୁଦ୍ଧୋତି ଏତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧୋତି ବୁଦ୍ଧଗୁଣା ୱେଦିତବ୍ବା। ତେ ହି ଅପ୍ପମାଣା ନାମ। ସେସପଦଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ପମାଣୱନ୍ତାନୀତି ଗୁଣପ୍ପମାଣେନ ଯୁତ୍ତାନି। ଉଣ୍ଣନାଭୀତି ଲୋମସନାଭିକୋ ମକ୍କଟକୋ। ସରବୂତି ଘରଗୋଳିକା। କତା ମେ ରକ୍ଖା, କତା ମେ ପରିତ୍ତାତି ମଯା ଏତ୍ତକସ୍ସ ଜନସ୍ସ ରକ୍ଖା ଚ ପରିତ୍ତାଣଞ୍ଚ କତଂ। ପଟିକ୍କମନ୍ତୁ ଭୂତାନୀତି ସବ୍ବେପି ମେ କତପରିତ୍ତାଣା ସତ୍ତା ଅପଗଚ୍ଛନ୍ତୁ, ମା ମଂ ୱିହେଠଯିଂସୂତି ଅତ୍ଥୋ।

୮। ଦେୱଦତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୮। ଅଟ୍ଠମେ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତେ ଦେୱଦତ୍ତେତି ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ନଚିରପକ୍କନ୍ତେ। ପରାଭୱାଯାତି ଅୱଡ୍ଢିଯା ୱିନାସାଯ। ଅସ୍ସତରୀତି ୱଳଅୱାଯ କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ଗଦ୍ରଭସ୍ସ ଜାତା। ଅତ୍ତୱଧାଯ ଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ତଂ ଅସ୍ସେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ପଯୋଜେନ୍ତି, ସା ଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା କାଲେ ସମ୍ପତ୍ତେ ୱିଜାଯିତୁଂ ନସକ୍କୋନ୍ତୀ ପାଦେହି ଭୂମିଂ ପହରନ୍ତୀ ତିଟ୍ଠତି। ଅଥସ୍ସା ଚତ୍ତାରୋ ପାଦେ ଚତୂସୁ ଖାଣୂସୁ ବନ୍ଧିତ୍ୱା କୁଚ୍ଛିଂ ଫାଲେତ୍ୱା ପୋତକଂ ନୀହରନ୍ତି। ସା ତତ୍ଥେୱ ମରତି। ତେନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ।

୯। ପଧାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୯। ନୱମେ କିଲେସାନଂ ସଂୱରତ୍ଥାଯ ପୱେସନଦ୍ୱାରଂ ପିଦହନତ୍ଥାଯ ପଧାନଂ ସଂୱରପ୍ପଧାନଂ, ପଜହନତ୍ଥାଯ ପଧାନଂ ପହାନପ୍ପଧାନଂ, କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ବ୍ରୂହନତ୍ଥାଯ ୱଡ୍ଢନତ୍ଥାଯ ପଧାନଂ ଭାୱନାପ୍ପଧାନଂ, ତେସଂୟେୱ ଅନୁରକ୍ଖଣତ୍ଥାଯ ପଧାନଂ ଅନୁରକ୍ଖଣାପ୍ପଧାନଂ।

୧୦। ଅଧମ୍ମିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୦। ଦସମେ ଅଧମ୍ମିକା ହୋନ୍ତୀତି ପୋରାଣକରାଜୂହି ଠପିତଂ ଦସଭାଗବଲିଞ୍ଚେୱ ଅପରାଧାନୁରୂପଞ୍ଚ ଦଣ୍ଡଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅତିରେକବଲିନୋ ଚେୱ ଅତିରେକଦଣ୍ଡସ୍ସ ଚ ଗହଣେନ ଅଧମ୍ମିକା। ରାଜାଯୁତ୍ତାତି ରଞ୍ଞୋ ଜନପଦେସୁ କିଚ୍ଚସଂୱିଧାଯକା ଆଯୁତ୍ତକପୁରିସା। ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକାତି ଅନ୍ତୋନଗରୱାସିନୋ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତଯୋ। ନେଗମଜାନପଦାତି ନିଗମୱାସିନୋ ଚେୱ ଜନପଦୱାସିନୋ ଚ। ୱିସମନ୍ତି ୱିସମା ହୁତ୍ୱା, ଅସମଯେନ ୱାଯନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିସମାତି ନ ସମା, ଅତିଥଦ୍ଧା ୱା ଅତିମୁଦୁକା ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପଞ୍ଜସାତି ମଗ୍ଗତୋ ଅପଗତା, ଉମ୍ମଗ୍ଗଗାମିନୋ ହୁତ୍ୱା ୱାଯନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦେୱତା ପରିକୁପିତା ଭୱନ୍ତୀତି ୱାତେସୁ ହି ୱିସମେସୁ ଅପଞ୍ଜସେସୁ ୱାଯନ୍ତେସୁ ରୁକ୍ଖା ଭିଜ୍ଜନ୍ତି, ୱିମାନାନି ଭିଜ୍ଜନ୍ତି। ତସ୍ମା ଦେୱତା ପରିକୁପିତା ଭୱନ୍ତି, ତା ଦେୱସ୍ସ ସମ୍ମା ୱସ୍ସିତୁଂ ନ ଦେନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଦେୱୋ ନ ସମ୍ମା ଧାରଂ ଅନୁପ୍ପୱେଚ୍ଛତୀତି। ୱିସମପାକାନି ସସ୍ସାନି ଭୱନ୍ତୀତି ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଗବ୍ଭୀନି ହୋନ୍ତି, ଏକସ୍ମିଂ ସଞ୍ଜାତଖୀରାନି, ଏକଂ ଠାନଂ ପଚ୍ଚତୀତି ଏୱଂ ୱିସମଂ ପାକାନି ସସ୍ସାନି ଭୱନ୍ତି।

ସମଂନକ୍ଖତ୍ତାନି ତାରକରୂପାନି ପରିୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଯଥା କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମା କତ୍ତିକନକ୍ଖତ୍ତମେୱ ଲଭତି, ମିଗସିରପୁଣ୍ଣମା ମିଗସିରନକ୍ଖତ୍ତମେୱାତି ଏୱଂ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ମାସେ ସା ସା ପୁଣ୍ଣମା ତଂ ତଂ ନକ୍ଖତ୍ତମେୱ ଲଭତି, ତଥା ସମ୍ମା ପରିୱତ୍ତନ୍ତି। ସମଂ ୱାତା ୱାଯନ୍ତୀତି ଅୱିସମା ହୁତ୍ୱା ସମଯସ୍ମିଂୟେୱ ୱାଯନ୍ତି, ଛ ମାସେ ଉତ୍ତରା ୱାତା, ଛ ମାସେଦକ୍ଖିଣାତି ଏୱଂ ତେସଂ ତେସଂ ଜନପଦାନଂ ଅନୁରୂପେ ସମଯେ ୱାଯନ୍ତି। ସମାତି ସମପ୍ପୱତ୍ତିନୋ ନାତିଥଦ୍ଧା ନାତିମୁଦୂ। ପଞ୍ଜସାତି ମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନା, ମଗ୍ଗେନେୱ ୱାଯନ୍ତି, ନୋ ଅମଗ୍ଗେନାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଜିମ୍ହଂଗଚ୍ଛତୀତି କୁଟିଲଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅତିତ୍ଥଂ ଗଣ୍ହାତି। ନେତ୍ତେ ଜିମ୍ହଂ ଗତେ ସତୀତି ନଯତୀତି ନେତ୍ତା। ତସ୍ମିଂ ନେତ୍ତେ ଜିମ୍ହଂ ଗତେ କୁଟିଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତିତ୍ଥଂ ଗଣ୍ହନ୍ତେ ଇତରାପି ଅତିତ୍ଥମେୱ ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନେତେତିପି ପାଠୋ। ଦୁକ୍ଖଂ ସେତୀତି ଦୁକ୍ଖଂ ସଯତି, ଦୁକ୍ଖିତଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ପତ୍ତକମ୍ମୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

(୮) ୩। ଅପଣ୍ଣକଵଗ୍ଗୋ

୧। ପଧାନସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୭୧। ତତିଯଵଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଅପଣ୍ଣକପ୍ପଟିପଦନ୍ତି ଅଵିରଦ୍ଧପ୍ପଟିପଦଂ। ଯୋନି ଚସ୍ସ ଆରଦ୍ଧା ହୋତୀତି କାରଣଞ୍ଚସ୍ସ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ହୋତି। ଆସଵାନଂ ଖଯାଯାତି ଅରହତ୍ତତ୍ଥାଯ। ଦୁତିଯଂ ଉତ୍ତାନମେଵ।

୩। ସପ୍ପୁରିସସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୭୩। ତତିଯେ ଅଵଣ୍ଣୋତି ଅଗୁଣୋ। ପାତୁକରୋତୀତି କଥେତି, ପାକଟଂ କରୋତି। ପଞ୍ହାଭିନୀତୋତି ପଞ୍ହତ୍ଥାଯ ଅଭିନୀତୋ। ଅହାପେତ୍ଵା ଅଲମ୍ବିତ୍ଵାତି ଅପରିହୀନଂ ଅଲମ୍ବିତଂ କତ୍ଵା। ଏତ୍ଥ ଚ ଅସପ୍ପୁରିସୋ ପାପିଚ୍ଛତାଯ ଅତ୍ତନୋ ଅଵଣ୍ଣଂ ଛାଦେତି, ସପ୍ପୁରିସୋ ଲଜ୍ଜିତାଯ ଅତ୍ତନୋ ଵଣ୍ଣଂ। ଇଦାନି ଯସ୍ମା ଅସପ୍ପୁରିସୋ ହିରୋତ୍ତପ୍ପରହିତୋ ସଂଵାସେନ ଅଵଜାନାତି, ସପ୍ପୁରିସୋ ପନ ହିରୋତ୍ତପ୍ପସମନ୍ନାଗତୋ ସଂଵାସେନାପି ନାଵଜାନାତି। ତସ୍ମା ଅସପ୍ପୁରିସଭାଵସାଧକଂ ଅଧୁନାଗତଵଧୁକୋପମ୍ମଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵଧୁକାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଵଧୁକାତି ସୁଣିସା। ତିଵନ୍ତି ବହଲଂ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେଵାତି।

୪-୫। ଅଗ୍ଗସୁତ୍ତଦ୍ଵଯଵଣ୍ଣନା

୭୪-୭୫। ଚତୁତ୍ଥେ ସୀଲଗ୍ଗନ୍ତି ଅଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତଂ ଉତ୍ତମସୀଲଂ। ଏସେଵ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ପଞ୍ଚମେ ରୂପଗ୍ଗନ୍ତି ଯଂ ରୂପଂ ସମ୍ମସିତ୍ଵା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି, ଇଦଂ ରୂପଗ୍ଗଂ ନାମ। ସେସେସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ। ଭଵଗ୍ଗନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନ ଯସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାଵେ ଠିତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି, ଏତଂ ଭଵଗ୍ଗଂ ନାମାତି।

୬। କୁସିନାରସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୭୬। ଛଟ୍ଠେ ଉପଵତ୍ତନେତି ପାଚୀନଗତାଯ ସାଲପନ୍ତିଯା ଉତ୍ତରେନ ନିଵତ୍ତିତ୍ଵା ଠିତାଯ ଵେମଜ୍ଝଟ୍ଠାନେ। ଅନ୍ତରେନ ଯମକସାଲାନନ୍ତି ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ସାଲରୁକ୍ଖାନଂ ଅନ୍ତରେ। କଙ୍ଖାତି ଦ୍ଵେଳ୍ହକଂ। ଵିମତୀତି ଵିନିଚ୍ଛିତୁଂ ଅସମତ୍ଥତା। ''ବୁଦ୍ଧୋ ନୁ ଖୋ ନ ବୁଦ୍ଧୋ ନୁ ଖୋ, ଧମ୍ମୋ ନୁ ଖୋ ନ ଧମ୍ମୋ ନୁ ଖୋ, ସଙ୍ଘୋ ନୁ ଖୋ ନ ସଙ୍ଘୋ ନୁ ଖୋ, ମଗ୍ଗୋ ନୁ ଖୋ ନ ମଗ୍ଗୋ ନୁ ଖୋ, ପଟିପଦା ନୁ ଖୋ ନ ପଟିପଦା ନୁ ଖୋ''ତି ଯସ୍ସ ସଂସଯୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ତଂ ଵୋ ଵଦାମି ପୁଚ୍ଛଥ, ଭିକ୍ଖଵେତି ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ। ସତ୍ଥୁଗାରଵେନପି ନ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥାତି ''ମଯଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିମ୍ହ, ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯାପି ନୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତକାଵ। ତେ ମଯଂ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ କଙ୍ଖଂ ଅକତ୍ଵା ନ ଅରହାମ ଅଜ୍ଜ ପଚ୍ଛିମେ କାଲେ କଙ୍ଖଂ କାତୁ''ନ୍ତି ସଚେ ଏଵଂ ସତ୍ଥରି ଗାରଵେନ ନ ପୁଚ୍ଛଥ। ସହାଯକୋପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସହାଯକସ୍ସ ଆରୋଚେତୂତି ତୁମ୍ହାକଂ ଯୋ ଯସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସନ୍ଦିଟ୍ଠୋ ସମ୍ଭତ୍ତୋ, ସୋ ତସ୍ସ ଆରୋଚେତୁ, ଅହଂ ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ କଥେସ୍ସାମି, ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ଵା ସବ୍ବେ ନିକ୍କଙ୍ଖା ଭଵିସ୍ସଥାତି ଦସ୍ସେତି। ଏଵଂ ପସନ୍ନୋତି ଏଵଂ ସଦ୍ଦହାମି ଅହନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଞାଣମେଵାତି ନିକ୍କଙ୍ଖଭାଵପଚ୍ଚକ୍ଖକରଣଞାଣଂଯେଵ ଏତ୍ଥ ତଥାଗତସ୍ସ, ନ ସଦ୍ଧାମତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମେସଞ୍ହି, ଆନନ୍ଦାତି ଇମେସଂ ଅନ୍ତୋସାଣିଯଂ ନିସିନ୍ନାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ। ଯୋ ପଚ୍ଛିମକୋତି ଯୋ ଗୁଣଵସେନ ପଚ୍ଛିମକୋ, ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂଯେଵ ସନ୍ଧାଯାହ।

୭। ଅଚିନ୍ତେଯ୍ୟସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୭୭। ସତ୍ତମେ ଅଚିନ୍ତେଯ୍ୟାନୀତି ଚିନ୍ତେତୁଂ ଅଯୁତ୍ତାନି। ନ ଚିନ୍ତେତବ୍ବାନୀତି ଅଚିନ୍ତେଯ୍ୟତ୍ତାଯେଵ ନ ଚିନ୍ତେତବ୍ବାନି। ଯାନି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋତି ଯାନି କାରଣାନି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ। ଉମ୍ମାଦସ୍ସାତି ଉମ୍ମତ୍ତକଭାଵସ୍ସ। ଵିଘାତସ୍ସାତି ଦୁକ୍ଖସ୍ସ। ବୁଦ୍ଧଵିସଯୋତି ବୁଦ୍ଧାନଂ ଵିସଯୋ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣାଦୀନଂ ବୁଦ୍ଧଗୁଣାନଂ ପଵତ୍ତି ଚ ଆନୁଭାଵୋ ଚ। ଝାନଵିସଯୋତି ଅଭିଞ୍ଞାଝାନଵିସଯୋ। କମ୍ମଵିପାକୋତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମଵେଦନୀଯାଦୀନଂ କମ୍ମାନଂ ଵିପାକୋ। ଲୋକଚିନ୍ତାତି ''କେନ ନୁ ଖୋ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା କତା, କେନ ମହାପଥଵୀ, କେନ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ, କେନ ସତ୍ତା ଉପ୍ପାଦିତା, କେନ ପବ୍ବତା, କେନ ଅମ୍ବତାଲନାଳିକେରାଦଯୋ''ତି ଏଵରୂପା ଲୋକଚିନ୍ତା।

୮। ଦକ୍ଖିଣସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୭୮। ଅଟ୍ଠମେ ଦକ୍ଖିଣାୱିସୁଦ୍ଧିୟୋତି ଦାନସଙ୍ଖାତାୟ ଦକ୍ଖିଣାୟ ୱିସୁଜ୍ଝନକାରଣାନି। ଦାୟକତୋ ୱିସୁଜ୍ଝତୀତି ମହପ୍ଫଲଭାୱେନ ୱିସୁଜ୍ଝତି, ମହପ୍ଫଲା ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋତି ସୁଚିଧମ୍ମୋ। ପାପଧମ୍ମୋତି ଲାମକଧମ୍ମୋ। ଦାୟକତୋ ୱିସୁଜ୍ଝତୀତି ଏତ୍ଥ ୱେସ୍ସନ୍ତରମହାରାଜା କଥେତବ୍ବୋ। ସୋ ହି ଜୂଜକବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଦାରକେ ଦତ୍ୱା ମହାପଥୱିଂ କମ୍ପେସି। ପଟିଗ୍ଗାହକତୋ ୱିସୁଜ୍ଝତୀତି ଏତ୍ଥ କଲ୍ୟାଣୀନଦୀମୁଖଦ୍ୱାରୱାସୀ କେୱଟ୍ଟୋ କଥେତବ୍ବୋ। ସୋ କିର ଦୀଘସୁମତ୍ଥେରସ୍ସ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦତ୍ୱା ମରଣମଞ୍ଚେ ନିପନ୍ନୋ ‘‘ଅୟ୍ୟସ୍ସ ମଂ ଦୀଘସୁମତ୍ଥେରସ୍ସ ଦିନ୍ନପିଣ୍ଡପାତୋ ଉଦ୍ଧରତୀ’’ତି ଆହ। ନେୱ ଦାୟକତୋତି ଏତ୍ଥ ୱଡ୍ଢମାନୱାସୀ ଲୁଦ୍ଦକୋ କଥେତବ୍ବୋ। ସୋ କିର ପେତଦକ୍ଖିଣଂ ଦେନ୍ତୋ ଏକସ୍ସ ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସେୱ ତୟୋ ୱାରେ ଅଦାସି। ତତିୟୱାରେ ‘‘ଅମନୁସ୍ସୋ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ମଂ ୱିଲୁମ୍ପତୀ’’ତି ୱିରୱି। ଏକସ୍ସ ସୀଲୱତୋ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦତ୍ୱା ପାପିତକାଲେୟେୱସ୍ସ ପାପୁଣି। ଦାୟକତୋ ଚେୱ ୱିସୁଜ୍ଝତି ପଟିଗ୍ଗାହକତୋ ଚାତି ଏତ୍ଥ ଅସଦିସଦାନଂ କଥେତବ୍ବନ୍ତି।

୯। ୱଣିଜ୍ଜସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୯। ନୱମେ ତାଦିସା ୱାତି ତଂସଦିସା ୱା ତଂସରିକ୍ଖକା ୱା। ଛେଦଗାମିନୀ ହୋତୀତି ଛେଦଂ ଗଚ୍ଛତି। ଯଂ ପତ୍ଥିତଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ନସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ଯଥାଧିପ୍ପାୟା ହୋତୀତି ଯଥାଜ୍ଝାସୟା ନ ହୋତି। ପରାଧିପ୍ପାୟା ହୋତୀତି ପରଜ୍ଝାସୟା ଅଜ୍ଝାସୟତୋ ଅଧିକତରଫଲା ହୋତି। ସମଣଂ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱାତି ଏତ୍ଥ ସମିତପାପବାହିତପାପତାହି ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣତା ୱେଦିତବ୍ବା। ୱଦତୁ, ଭନ୍ତେ, ପଚ୍ଚୟେନାତି, ଭନ୍ତେ, ଚତୁବ୍ବିଧେନ ଚୀୱରାଦିନା ପଚ୍ଚୟେନ ୱଦେୟ୍ୟାସୀତି ଏୱଂ ପୱାରେତି ନିମନ୍ତେତି। ଯେନ ପୱାରେତୀତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଯତ୍ତକେନ ପୱାରେତି। ତଂ ନ ଦେତୀତି ତଂ ସବ୍ବସୋୱ ନ ଦେତି। ନ ଯଥାଧିପ୍ପାୟଂ ଦେତୀତି ଯଥା ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସୟୋ, ଏୱଂ ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ହାପେତ୍ୱା ଅପ୍ପକଂ ଦେତି। ଯଥାଧିପ୍ପାୟଂ ଦେତୀତି ଯତ୍ତକଂ ସୋ ଇଚ୍ଛତି, ତତ୍ତକମେୱ ଦେତି। ପରାଧିପ୍ପାୟଂ ଦେତୀତି ଅପ୍ପକଂ ପୱାରେତ୍ୱା ଅୱହରିତ୍ୱା ବହୁଂ ଦେତି।

୧୦। କମ୍ବୋଜସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୦। ଦସମେ ନେୱ ସଭାୟଂ ନିସୀଦତୀତି ୱିନିଚ୍ଛୟକରଣଟ୍ଠଂ ୱିନିଚ୍ଛୟସଭାୟଂ ନେୱ ନିସୀଦତି । ନ କମ୍ମନ୍ତଂ ପୟୋଜେତୀତି କସିୱଣିଜ୍ଜାଦିମହାକମ୍ମନ୍ତଂ ନପ୍ପୟୋଜେତି। ନ କମ୍ବୋଜଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଭୋଗେ ସମ୍ଭରଣତ୍ଥାୟ କମ୍ବୋଜରଟ୍ଠଂ ନ ଗଚ୍ଛତି। ଦେସନାମତ୍ତମେୱ ଚେତଂ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ତିରୋରଟ୍ଠଂ ନ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କୋଧନୋତିଆଦୀସୁ କୋଧନତାୟ କୋଧପରିୟୁଟ୍ଠିତୋ ଅତ୍ଥାନତ୍ଥଂ ନ ଜାନାତି, ଇସ୍ସୁକିତାୟ ପରସମ୍ପତ୍ତିଂ ନ ସହତି, ମଚ୍ଛରିତାୟ ଧନଂ ଦତ୍ୱା କିଞ୍ଚି କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ନିପ୍ପଞ୍ଞତାୟ କିଞ୍ଚି ସଂୱିଧାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ତସ୍ମା ଏତାନି ସଭାନିସୀଦନାଦୀନି ନ କରୋତୀତି।

ଅପଣ୍ଣକୱଗ୍ଗୋ ତତିୟୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୯) ୪। ମଚଲୱଗ୍ଗୋ

୧-୫। ପାଣାତିପାତାଦିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୧-୮୫। ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ପଠମାଦୀନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ। ପଞ୍ଚମେ ‘‘ନୀଚେ କୁଲେ ପଚ୍ଚାଜାତୋ’’ତିଆଦିକେନ ତମେନ ଯୁତ୍ତୋତି ତମୋ। କାଯଦୁଚ୍ଚରିତାଦୀହି ପୁନ ନିରଯତମୂପଗମନତୋ ତମପରାଯଣୋ। ଇତି ଉଭଯେନପି ଖନ୍ଧତମୋୱ କଥିତୋ ହୋତି। ‘‘ଅଡ୍ଢେ କୁଲେ ପଚ୍ଚାଜାତୋ’’ତିଆଦିକେନ ଜୋତିନା ଯୁତ୍ତତୋ ଜୋତି, ଆଲୋକଭୂତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କାଯସୁଚରିତାଦୀହି ପୁନ ସଗ୍ଗୂପତ୍ତିଜୋତିଭାୱୂପଗମନତୋ ଜୋତିପରାଯଣୋ। ଇମିନା ନଯେନ ଇତରେପି ଦ୍ୱେ ୱେଦିତବ୍ବା।

ୱେନକୁଲେତି ୱିଲୀୱକାରକୁଲେ। ନେସାଦକୁଲେତି ମିଗଲୁଦ୍ଦକାଦୀନଂ କୁଲେ। ରଥକାରକୁଲେତି ଚମ୍ମକାରକୁଲେ। ପୁକ୍କୁସକୁଲେତି ପୁପ୍ଫଛଡ୍ଡକକୁଲେ। କସିରୱୁତ୍ତିକେତି ଦୁକ୍ଖୱୁତ୍ତିକେ। ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋତି ପଂସୁପିସାଚକୋ ୱିଯ ଝାମଖାଣୁୱଣ୍ଣୋ। ଦୁଦ୍ଦସିକୋତି ୱିଜାତମାତୁଯାପି ଅମନାପଦସ୍ସନୋ। ଓକୋଟିମକୋତି ଲକୁଣ୍ଡକୋ। କାଣୋତି ଏକକ୍ଖିକାଣୋ ୱା ଉଭଯକ୍ଖିକାଣୋ ୱା। କୁଣୀତି ଏକହତ୍ଥକୁଣୀ ୱା ଉଭଯହତ୍ଥକୁଣୀ ୱା। ଖଞ୍ଜୋତି ଏକପାଦଖଞ୍ଜୋ ୱା ଉଭଯପାଦଖଞ୍ଜୋ ୱା। ପକ୍ଖହତୋତି ହତପକ୍ଖୋ ପୀଠସପ୍ପୀ । ପଦୀପେଯ୍ୟସ୍ସାତି ତେଲକପଲ୍ଲାଦିନୋ ଦୀପୌପକରଣସ୍ସ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଏତ୍ଥ ଏକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ବହିଦ୍ଧା ଆଲୋକଂ ଅଦିସ୍ୱା ମାତୁ କୁଚ୍ଛିମ୍ହିଯେୱ କାଲଂ କତ୍ୱା ଅପାଯେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତୋ ସକଲମ୍ପି କପ୍ପଂ ସଂସରତି। ସୋପି ତମୋତମପରାଯଣୋୱ। ସୋ ପନ କୁହକପୁଗ୍ଗଲୋ ଭୱେଯ୍ୟ। କୁହକସ୍ସ ହି ଏୱରୂପା ନିପ୍ଫତ୍ତି ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ନୀଚେ କୁଲେ’’ତିଆଦୀହି ଆଗମନୱିପତ୍ତି ଚେୱ ପୁବ୍ବୁପ୍ପନ୍ନପଚ୍ଚଯୱିପତ୍ତି ଚ ଦସ୍ସିତା। ‘‘ଦଲିଦ୍ଦେ’’ତିଆଦୀହି ପୱତ୍ତପଚ୍ଚଯୱିପତ୍ତି, ‘‘କସିରୱୁତ୍ତିକେ’’ତିଆଦୀହି ଆଜୀୱୁପାଯୱିପତ୍ତି, ‘‘ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ’’ତିଆଦୀହି ଅତ୍ତଭାୱୱିପତ୍ତି, ‘‘ବହ୍ୱାବାଧୋ’’ତିଆଦୀହି ଦୁକ୍ଖକାରଣସମାଯୋଗୋ, ‘‘ନ ଲାଭୀ’’ତିଆଦୀହି ସୁଖକାରଣୱିପତ୍ତି ଚେୱ ଉପଭୋଗୱିପତ୍ତି ଚ, ‘‘କାଯେନ ଦୁଚ୍ଚରିତ’’ନ୍ତିଆଦୀହି ତମପରାଯଣଭାୱସ୍ସ କାରଣସମାଯୋଗୋ, ‘‘କାଯସ୍ସ ଭେଦା’’ତିଆଦୀହି ସମ୍ପରାଯିକତମୂପଗମୋ। ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ ୱୁତ୍ତପଟିପକ୍ଖନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୬। ଓଣତୋଣତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୬। ଛଟ୍ଠେ ଓଣତୋଣତୋତି ଇଦାନି ନୀଚକୋ ଆଯତିମ୍ପି ନୀଚକୋ ଭୱିସ୍ସତି। ଓଣତୁଣ୍ଣତୋତି ଇଦାନି ନୀଚୋ ଆଯତିଂ ଉଚ୍ଚୋ ଭୱିସ୍ସତି। ଉଣ୍ଣତୋଣତୋତି ଇଦାନି ଉଚ୍ଚୋ ଆଯତିଂ ନୀଚୋ ଭୱିସ୍ସତି। ଉଣ୍ଣତୁଣ୍ଣତୋତି ଇଦାନି ଉଚ୍ଚୋ ଆଯତିମ୍ପି ଉଚ୍ଚୋ ଭୱିସ୍ସତି। ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ନେସଂ ପୁରିମସୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୭। ପୁତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୭। ସତ୍ତମେ ସମଣମଚଲୋତି ସମଣଅଚଲୋ, ମକାରୋ ପଦସନ୍ଧିକରୋ, ନିଚ୍ଚଲସମଣୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମିନା ସତ୍ତୱିଧମ୍ପି ସେଖଂ ଦସ୍ସେତି। ସୋ ହି ସାସନେ ମୂଲଜାତାଯ ସଦ୍ଧାଯ ପତିଟ୍ଠିତତ୍ତା ଅଚଲୋ ନାମ। ସମଣପୁଣ୍ଡରୀକୋତି ପୁଣ୍ଡରୀକସଦିସୋ ସମଣୋ। ପୁଣ୍ଡରୀକଂ ନାମ ଊନସତପତ୍ତଂ ସରୋରୁହଂ। ଇମିନା ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକଖୀଣାସୱଂ ଦସ୍ସେତି। ସୋ ହି ଝାନାଭିଞ୍ଞାନଂ ଅଭାୱେନ ଅପରିପୁଣ୍ଣଗୁଣତ୍ତା ସମଣପୁଣ୍ଡରୀକୋ ନାମ ହୋତି। ସମଣପଦୁମୋତି ପଦୁମସଦିସୋ ସମଣୋ। ପଦୁମଂ ନାମ ପରିପୁଣ୍ଣସତପତ୍ତଂ ସରୋରୁହଂ। ଇମିନା ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତଂ ଖୀଣାସୱଂ ଦସ୍ସେତି। ସୋ ହି ଝାନାଭିଞ୍ଞାନଂ ଭାୱେନ ପରିପୁଣ୍ଣଗୁଣତ୍ତା ସମଣପଦୁମୋ ନାମ ହୋତି । ସମଣେସୁ ସମଣସୁଖୁମାଲୋତି ସବ୍ବେସୁପି ଏତେସୁ ସମଣେସୁ ସୁଖୁମାଲସମଣୋ ମୁଦୁଚିତ୍ତସରୀରୋ କାଯିକଚେତସିକଦୁକ୍ଖରହିତୋ ଏକନ୍ତସୁଖୀ। ଏତେନ ଅତ୍ତାନଞ୍ଚେୱ ଅତ୍ତସଦିସେ ଚ ଦସ୍ସେତି।

ଏୱଂ ମାତିକଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଇଦାନି ପଟିପାଟିଯା ୱିଭଜନ୍ତୋ କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସେଖୋତି ସତ୍ତୱିଧୋପି ସେଖୋ। ପାଟିପଦୋତି ପଟିପନ୍ନକୋ। ଅନୁତ୍ତରଂ ଯୋଗକ୍ଖେମଂ ପତ୍ଥଯମାନୋ ୱିହରତୀତି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ଥଯନ୍ତୋ ୱିହରତି। ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସାତି ମୁଦ୍ଧନି ଅୱସିତ୍ତସ୍ସ, କତାଭିସେକସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଭିସେକୋତି ଅଭିସେକଂ କାତୁଂ ଯୁତ୍ତୋ। ଅନଭିସିତ୍ତୋତି ନ ତାୱ ଅଭିସିତ୍ତୋ। ମଚଲପ୍ପତ୍ତୋତି ରଞ୍ଞୋ ଖତ୍ତିଯସ୍ସ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସ ପୁତ୍ତଭାୱେନ ଚେୱ ପୁତ୍ତେସୁ ଜେଟ୍ଠକଭାୱେନ ଚ ନ ତାୱ ଅଭିସିତ୍ତଭାୱେନ ଚ ଅଭିସେକପ୍ପତ୍ତିଅତ୍ଥାଯ ଅଚଲପ୍ପତ୍ତୋ ନିଚ୍ଚଲପତ୍ତୋ। ମକାରୋ ନିପାତମତ୍ତଂ। କାଯେନ ଫୁସିତ୍ୱାତି ନାମକାଯେନ ଫୁସିତ୍ୱା।

ଯାଚିତୋଓ ବହୁଲଂ ଚୀଓରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜାତୀତି ''ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, ପରିଭୁଞ୍ଜାଥା''ତି ଏୱଂ ଦାଯକେହି ଯାଚମାନେହେୱ ଉପନୀତଂ ଚୀଓରଂ ବହୁଂ ପରିଭୁଞ୍ଜାତି, କିଞ୍ଚିଦେୱ ଅଯାଚିତଂ, ବାକୁଲତ୍ଥେରୋ ୱିଯ। ପିଣ୍ଡପାତଂ ଖଦିରୱନମଗ୍ଗେ ସୀୱଲିତ୍ଥେରୋ ୱିଯ। ସେନାସନଂ ଅଟ୍ଠକନାଗରସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୨।୧୭ ଆଦଯୋ; ଅ। ନି। ୧୧।୧୬ ଆଦଯୋ) ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ୱିଯ। ଗିଲାନପଚ୍ଚଯଂ ପିଲିନ୍ଦୱଚ୍ଛତ୍ଥେରୋ ୱିଯ। ତ୍ୱସ୍ସାତି ତେ ଅସ୍ସ। ମନାପେନେୱାତି ମନଂ ଅଲ୍ଲୀଯନକେନ। ସମୁଦାଚରନ୍ତୀତି କଓଙ୍ଗକିଚ୍ଚାନି କରୋନ୍ତି ପୱତ୍ତନ୍ତି ୱା। ଉପହାରଂ ଉପହରନ୍ତୀତି କାଯିକଚେତସିକୋପହାରଂ ଉପହରନ୍ତି ଉପନୀଯନ୍ତି। ସନ୍ନିପାତିକାନୀତି ତିଣ୍ଣମ୍ପି ସନ୍ନିପାତେନ ନିବ୍ବତ୍ତାନି। ଉତୁପରିଣାମଜାନୀତି ଉତୁପରିଣାମତୋ ଅତିସୀତଅତିଉଣ୍ହୋତୁତୋ ଜାତାନି। ୱିସମପରିହାରଜାନୀତି ଅଚ୍ଚାସନଅତିଟ୍ଠାନାଦିକା ୱିସମପରିହାରତୋ ଜାତାନି। ଓପକ୍କମିକାନୀତି ୱଧବନ୍ଧନାଦିଉପକ୍କମେନ ନିବ୍ବତ୍ତାନି। କମ୍ମୱିପାକଜାନୀତି ୱିନାପି ଇମେହି କାରଣେହି କେୱଲଂ ପୁବ୍ବେ କତକମ୍ମୱିପାକୱସେନେୱ ଜାତାନି। ଚତୁନ୍ନଂ ଝାନାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଖୀଣାସୱାନମ୍ପି ବୁଦ୍ଧାନମ୍ପି କିରିଯଜ୍ଝାନାନେୱ ଅଧିପ୍ପେତାନି। ସେସଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

୮। ସଂଯୋଜନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୮। ଅଟ୍ଠମେ ସାସନେ ଲଦ୍ଧପ୍ପତିଟ୍ଠତ୍ତା ସୋତାପନ୍ନୋୱ ସମଣମଚଲୋତି ୱୁତ୍ତୋ, ନାତିବହୁଗୁଣତ୍ତା ନ ବହୁପତ୍ତଂ ୱିଯ ସରୋରୁହଂ ସକଦାଗାମୀ ସମଣପୁଣ୍ଡରୀକୋତି, ତତୋ ବହୁତରଗୁଣତ୍ତା ସତପତ୍ତଂ ୱିଯ ସରୋରୁହଂ ଅନାଗାମୀ ସମଣପଦୁମୋତି, ଥଦ୍ଧଭାୱକରାନଂ କିଲେସାନଂ ସବ୍ବସୋ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ମୁଦୁଭାୱପ୍ପତ୍ତୋ ଖୀଣାସୱୋ ସମଣସୁଖୁମାଲୋତି।

୯। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୯। ନୱମେ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋତିଆଦୀହି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକମଗ୍ଗୱସେନ ପଠମସୁତ୍ତେ ୱିଯ ସତ୍ତ ସେଖା ଗହିତା। ଦୁତିଯୱାରେ ଦସଙ୍ଗିକମଗ୍ଗୱସେନ ୱା ଅରହତ୍ତଫଲଞାଣଅରହତ୍ତଫଲୱିମୁତ୍ତୀହି ସଦ୍ଧିଂ, ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକମଗ୍ଗୱସେନ ୱା ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକଖୀଣାସୱୋ କଥିତୋ, ତତିଯୱାରେ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ, ଚତୁତ୍ଥୱାରେ ତଥାଗତୋ ଚ ତଥାଗତସଦିସଖୀଣାସୱୋ ଚାତି। ଇତି ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ପଠମସୁତ୍ତେ କଥିତପୁଗ୍ଗଲାନଂ ୱସେନେୱ କଥିତଂ, ଦେସନାମତ୍ତମେୱ ପନେତ୍ଥ ନାନନ୍ତି।

୧୦। ଖନ୍ଧସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୦। ଦସମେ ପଠମୱାରେ ଅରହତ୍ତତ୍ଥାଯ ପଯୋଗଂ ଅନାରଭିତ୍ୱା ଠିତୋ ପମାଦୱିହାରୀ ସେଖପୁଗ୍ଗଲୋ କଥିତୋ। ଦୁତିଯୱାରେ ଅନୁପ୍ପାଦିତଜ୍ଝାନୋ ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକୋ ଅପ୍ପମାଦୱିହାରୀ ସେଖପୁଗ୍ଗଲୋ କଥିତୋ। ତତିଯୱାରେ ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକୋ ଅପ୍ପମାଦୱିହାରୀ ଅଟ୍ଠୱିମୋକ୍ଖଲାଭୀ ସେଖପୁଗ୍ଗଲୋ କଥିତୋ, ଚତୁତ୍ଥୱାରେ ପରମସୁଖୁମାଲଖୀଣାସୱୋତି।

ମଚଲୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

(୧୦) ୫। ଅସୁରୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅସୁରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୧। ପଞ୍ଚମସ୍ସ ପଠମେ ଅସୁରୋତି ଅସୁରସଦିସୋ ବୀଭଚ୍ଛୋ। ଦେୱୋତି ଦେୱସଦିସୋ ଗୁଣୱସେନ ଅଭିରୂପୋ ପାସାଦିକୋ।

୨। ପଠମସମାଧିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୨। ଦୁତିଯେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚେତୋସମଥସ୍ସାତି ନିଯକଜ୍ଝତ୍ତେ ଅପ୍ପନାଚିତ୍ତସମାଧିସ୍ସ। ଅଧିପଞ୍ଞାଧମ୍ମୱିପସ୍ସନାଯାତି ସଙ୍ଖାରପରିଗ୍ଗାହକୱିପସ୍ସନାଞାଣସ୍ସ। ତଞ୍ହି ଅଧିପଞ୍ଞାସଙ୍ଖାତଞ୍ଚ, ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧସଙ୍ଖାତେସୁ ଚ ଧମ୍ମେସୁ ୱିପସ୍ସନାଭୂତଂ, ତସ୍ମା ‘‘ଅଧିପଞ୍ଞାଧମ୍ମୱିପସ୍ସନା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି।

୩। ଦୁତିଯସମାଧିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୩। ତତିଯେ ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋତି ଯୁତ୍ତପ୍ପଯୁତ୍ତତା କତ୍ତବ୍ବା। ଛନ୍ଦୋତି କତ୍ତୁକମ୍ୟତାଛନ୍ଦୋ। ୱାଯାମୋତି ପଯୋଗୋ। ଉସ୍ସାହୋତି ତତୋ ଅଧିମତ୍ତତରଂ ୱୀରିଯଂ। ଉସ୍ସୋଢହୀତି ପଙ୍କଲଗ୍ଗସକଟୌଦ୍ଧରଣସଦିସଂ ମହାୱୀରିଯଂ। ଅପ୍ପଟିୱାନୀତି ଅନିୱତ୍ତନତା।

୪। ତତିଯସମାଧିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୪। ଚତୁତ୍ଥେ ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ସଙ୍ଖାରା ଦଟ୍ଠବ୍ବାତିଆଦୀସୁ, ଆୱୁସୋ, ସଙ୍ଖାରା ନାମ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ଅନିଚ୍ଚତୋ ସମ୍ମସିତବ୍ବା, ଅନିଚ୍ଚତୋ ପସ୍ସିତବ୍ବା। ତଥା ଦୁକ୍ଖତୋ, ଅନତ୍ତତୋତି ଏୱଂ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠପେତବ୍ବନ୍ତିଆଦୀସୁପି ପଠମଜ୍ଝାନୱସେନ, ଆୱୁସୋ, ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠପେତବ୍ବଂ ପଠମଜ୍ଝାନୱସେନ ସନ୍ନିସାଦେତବ୍ବଂ, ପଠମଜ୍ଝାନୱସେନ ଏକୋଦି କାତବ୍ବଂ, ପଠମଜ୍ଝାନୱସେନ ସମାଦହିତବ୍ବଂ। ତଥା ଦୁତିଯଜ୍ଝାନାଦିୱସେନାତି ଏୱଂ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଇମେସୁ ତୀସୁପି ସୁତ୍ତେସୁ ସମଥୱିପସ୍ସନା ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରାୱ କଥିତା।

୫। ଛୱାଲାତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୫। ପଞ୍ଚମେ ଛୱାଲାତନ୍ତି ସୁସାନେ ଅଲାତଂ। ମଜ୍ଝେଗୂଥଗତନ୍ତି ମଜ୍ଝଟ୍ଠାନେ ଗୂଥମକ୍ଖିତଂ। ନେୱ ଗାମେ କଟ୍ଠତ୍ଥଂ ଫରତୀତି କୂଟଗୋପାନସିଥମ୍ଭସୋପାନାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଅନୁପନେଯ୍ୟତାଯ ଗାମେ ନ କଟ୍ଠତ୍ଥଂ ସାଧେତି, ଖେତ୍ତକୁଟିପାଦଂ ୱା ମଞ୍ଚପାଦଂ ୱା କାତୁଂ ଅନୁପନେଯ୍ୟତାଯ ନ ଅରଞ୍ଞେ କଟ୍ଠତ୍ଥଂ ସାଧେତି। ଦ୍ୱୀସୁ କୋଟୀସୁ ଗଯ୍ହମାନଂ ହତ୍ଥଂ ଡହତି, ମଜ୍ଝେ ଗଯ୍ହମାନଂ ଗୂଥେନ ମକ୍ଖେତି। ତଥୂପମନ୍ତି ତଂସରିକ୍ଖକଂ। ଅଭିକ୍କନ୍ତତରୋତି ସୁନ୍ଦରତରୋ। ପଣୀତତରୋତି ଉତ୍ତମତରୋ। ଗୱା ଖୀରନ୍ତି ଗାୱିତୋ ଖୀରଂ। ଖୀରମ୍ହା ଦଧୀତିଆଦୀସୁ ପରଂ ପରଂ ପୁରିମତୋ ପୁରିମତୋ ଅଗ୍ଗଂ, ସପ୍ପିମଣ୍ଡୋ ପନ ତେସୁ ସବ୍ବେସୁପି ଅଗ୍ଗମେୱ । ଅଗ୍ଗୋତିଆଦୀସୁ ଗୁଣେହି ଅଗ୍ଗୋ ଚେୱ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ପମୁଖୋ ଚ ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଛୱାଲାତୂପମାଯ ନ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କଥିତୋ, ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ ପନ ୱିସ୍ସଟ୍ଠକମ୍ମନ୍ତୋ ଗୋଣସଦିସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କଥିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଛଟ୍ଠେ ସବ୍ବଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୭। ଖିପ୍ପନିସନ୍ତିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୭। ସତ୍ତମେ ଖିପ୍ପନିସନ୍ତୀତି ଖିପ୍ପନିସାମନୋ ସୀଘଂ ଜାନିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ। ସୁତାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନନ୍ତି ସୁତପ୍ପଗୁଣାନଂ ତନ୍ତିଧମ୍ମାନଂ। ଅତ୍ଥୂପପରିକ୍ଖୀତି ଅତ୍ଥଂ ଉପପରିକ୍ଖକୋ। ଅତ୍ଥମଞ୍ଞାଯ ଧମ୍ମମଞ୍ଞାଯାତି ଅଟ୍ଠକଥଞ୍ଚ ପାଢଇଞ୍ଚ ଜାନିତ୍ୱା। ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତୀତି ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମାନଂ ଅନୁରୂପଧମ୍ମଭୂତଂ ସସୀଲକଂ ପୁବ୍ବଭାଗପ୍ପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ନୋ ଚ କଲ୍ୟାଣୱାଚୋତି ନ ସୁନ୍ଦରୱଚନୋ। ନ କଲ୍ୟାଣୱାକ୍କରଣୋତି ନ ସୁନ୍ଦରୱଚନଘୋସୋ ହୋତି। ପୋରିଯାତିଆଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ନୋ-କାରୋ ଯୋଜେତବ୍ବୋଯେୱ। ଗୁଣପରିପୁଣ୍ଣାଯ ଅପଲିବୁଦ୍ଧାଯ ଅଦୋସାଯ ଅଗଢଇତପଦବ୍ୟଞ୍ଜନାଯ ଅତ୍ଥଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ ସମତ୍ଥାଯ ୱାଚାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମିନା ଉପାଯେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୮। ଅତ୍ତହିତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୮-୯୯। ଅଟ୍ଠମଂ ପୁଗ୍ଗଲଜ୍ଝାସଯୱସେନାପି ଦସବଲସ୍ସ ଦେସନାଞ୍ଜାଣୱିଲାସେନାପି କଥିତଂ, ନୱମଂ ପଞ୍ଚୱେରୱସେନ।

୧୦। ପୋତଲିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୦। ଦସମେ କାଲେନାତି ଯୁତ୍ତପତ୍ତକାଲେନ। ଖମତୀତି ରୁଚ୍ଚତି। ଯଦିଦଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ କାଲଞ୍ଞୁତାତି ଯା ଏସା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ କାଲଂ ଜାନନା। ତଂ ତଂ କାଲଂ ଞତ୍ୱା ହି ଅୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣକଥନଂ ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣକଥନଂ ପଣ୍ଡିତାନଂ ପକତୀତି ଦସ୍ସେତି।

ଅସୁରୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ଦୁତିଯପଣ୍ଣାସକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

୩। ତତିଯପଣ୍ଣାସକଂ

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୧୧) ୧। ୱଲାହକୱଗ୍ଗୋ

୧-୨। ୱଲାହକସୁତ୍ତଦ୍ୱଯୱଣ୍ଣନା

୧୦୧-୨। ତତିଯପଣ୍ଣାସକସ୍ସ ପଠମେ ୱଲାହକାତି ମେଘା। ଭାସିତା ହୋତି ନୋ କତ୍ତାତି ‘‘ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି କେୱଲଂ ଭାସତିଯେୱ, ନ କରୋତି। କତ୍ତା ହୋତି ନୋ ଭାସିତାତି ଅକଥେତ୍ୱାୱ ‘‘ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ମଯା କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି କତ୍ତା ହୋତି। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଦୁତିଯଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୩। କୁମ୍ଭସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୩। ତତିଯେ କୁମ୍ଭାତି ଘଟା। ତୁଚ୍ଛୋ ପିହିତୋତି ରିତ୍ତକୋ ପିହିତମୁଖୋ। ପୂରୋ ୱିୱଟୋତି ଉଦକପୁଣ୍ଣୋ ଅପାରୁତମୁଖୋ। ସେସଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ।

୪। ଉଦକରହଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୪। ଚତୁତ୍ଥେ ଉତ୍ତାନୋ ଗମ୍ଭୀରୋଭାସୋତିଆଦୀସୁ ପୁରାଣପଣ୍ଣରସସଞ୍ଛିନ୍ନୱଣ୍ଣୋ କାଳଉଦକୋ ଗମ୍ଭୀରୋଭାସୋ ନାମ, ଅଚ୍ଛୱିପ୍ପସନ୍ନମଣିୱଣ୍ଣୋଦକୋ ଉତ୍ତାନୋଭାସୋ ନାମ।

୫-୬। ଅମ୍ବସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୫-୬। ପଞ୍ଚମେ ଆମଂ ପକ୍କୱଣ୍ଣୀତି ଆମକଂ ହୁତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତାନଂ ପକ୍କସଦିସଂ ଖାଯତି। ଏୱଂ ସବ୍ବପଦାନି ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି। ଛଟ୍ଠଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୭। ମୂସିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୭। ସତ୍ତମେ ଯୋ ଆୱାଟଂ ଖଣତି, ନ ଚ ତତ୍ଥ ୱସତି, ସୋ ଗାଧଂ କତ୍ତା ନୋ ୱସିତାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଖନ୍ତାତିପି ପାଠୋ। ଇମିନା ନଯେନ ସବ୍ବପଦାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

୮। ବଲୀବଦ୍ଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୮। ଅଟ୍ଠମେ ଯୋ ଅତ୍ତନୋ ଗୋଗଣଂ ମଦ୍ଦତି, ନ ପରଗୋଗଣଂ, ଅଯଂ ସଗୱଚଣ୍ଡୋ ନୋ ପରଗୱଚଣ୍ଡୋତି ଏୱଂ ସବ୍ବପଦାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଉବ୍ବେଜେତା ହୋତୀତି ଘଟ୍ଟେତ୍ୱା ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଉବ୍ବେଗପତ୍ତଂ କରୋତି।

୯। ରୁକ୍ଖସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୯। ନୱମେ ଫେଗ୍ଗୁ ଫେଗ୍ଗୁପରିୱାରୋତି ନିସ୍ସାରୋ ଫେଗ୍ଗୁରୁକ୍ଖୋ ଫେଗ୍ଗୁରୁକ୍ଖେହେୱ ପରିୱୁତୋ। ସାରପରିୱାରୋତି ଖଦିରାଦୀହି ସାରରୁକ୍ଖେହେୱ ପରିୱୁତୋ। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ।

୧୦। ଆସୀୱିସସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୦। ଦସମେ ଆଗତୱିସୋ ନ ଘୋରୱିସୋତି ଯସ୍ସ ୱିସଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ଘୋରଂ ପନ ନ ହୋତି, ଚିରକାଲଂ ନ ପୀଳେତି। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋତି।

ୱଲାହକୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୧୨) ୨। କେସିୱଗ୍ଗୋ

୧। କେସିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୧। ଦୁତିୟସ୍ସ ପଠମେ କେସୀତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ଅସ୍ସଦମ୍ମେ ସାରେତୀତି ଅସ୍ସଦମ୍ମସାରଥି। ସଣ୍ହେନପି ୱିନେତୀତିଆଦୀସୁ ତସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ସକ୍କାରଂ କତ୍ୱା ସୁଭୋଜନଂ ଭୋଜେତ୍ୱା ମଧୁରପାନଂ ପାୟେତ୍ୱା ମୁଦୁୱଚନେନ ସମୁଦାଚରିତ୍ୱା ଦମେନ୍ତୋ ସଣ୍ହେନ ଦମେତି ନାମ, ଜାଣୁବନ୍ଧନମୁଖବନ୍ଧନାଦୀହି ଚେୱ ପତୋଦୱିଜ୍ଝନକସାଭିଘାତଫରୁସୱଚନେହି ଚ ଦମେନ୍ତୋ ଫରୁସେନ ଦମେତି ନାମ, କାଲେନ କାଲଂ ତଦୁଭୟଂ କରୋନ୍ତୋ ସଣ୍ହଫରୁସେନ ଦମେତି ନାମ।

୨। ଜୱସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୨। ଦୁତିୟେ ଅଜ୍ଜୱେନାତି ଉଜୁକଭାୱେନ। ଜୱେନାତି ପଦୱେଗେନ। ଖନ୍ତିୟାତି ଅଧିୱାସନକ୍ଖନ୍ତିୟା। ସୋରଚ୍ଚେନାତି ସୁଚିଭାୱସୀଲେନ। ପୁଗ୍ଗଲଗୁଣଙ୍ଗେସୁ ଜୱେନାତି ଞାଣଜୱେନ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୩। ପତୋଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୩। ତତିୟେ ପତୋଦଚ୍ଛାୟନ୍ତି ୱିଜ୍ଝନତ୍ଥଂ ଉକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପତୋଦସ୍ସ ଛାୟଂ। ସଂୱିଜ୍ଜତୀତି ‘‘ଜୱୋ ମେ ଗହେତବ୍ବୋ’’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖଣୱସେନ ସଂୱିଜ୍ଜତି। ସଂୱେଗଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ସଂୱେଗଂ ପଟିପଜ୍ଜତି ଲୋମୱେଧୱିଦ୍ଧୋତି ଲୋମକୂପେ ପତୋଦୱେଧେନ ୱିଦ୍ଧମତ୍ତୋ। ଚମ୍ମୱେଧୱିଦ୍ଧୋତି ଛୱିଚମ୍ମଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତେନ ପତୋଦୱେଧେନ ୱିଦ୍ଧୋ। ଅଟ୍ଠିୱେଧୱିଦ୍ଧୋତି ଅଟ୍ଠିଂ ଭିନ୍ଦନ୍ତେନ ୱେଧେନ ୱିଦ୍ଧୋ। କାୟେନାତି ନାମକାୟେନ। ପରମସଚ୍ଚନ୍ତି ନିବ୍ବାନଂ। ସଚ୍ଛିକରୋତୀତି ପସ୍ସତି। ପଞ୍ଞାୟାତି ସହୱିପସ୍ସନାୟ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାୟ।

୪। ନାଗସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୪। ଚତୁତ୍ଥେ ଅଟ୍ଠିଂ କତ୍ୱାତି ଅଟ୍ଠିକୋ ହୁତ୍ୱା। ତିଣୱନିନ୍ନାଦସଦ୍ଦାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତିଣୱୋତି ଡିଣ୍ଡିମୋ, ନିନ୍ନାଦସଦ୍ଦୋତି ସବ୍ବେସମ୍ପି ଏକତୋମିସ୍ସିତୋ ମହାସଦ୍ଦୋ। ଡଂସାଦୀସୁ ଡଂସାତି ପିଙ୍ଗଲମକ୍ଖିକା, ମକସା ମକସାୱ। ଖିପ୍ପଞ୍ଞେୱ ଗନ୍ତା ହୋତୀତି ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନାନି ପୂରେତ୍ୱା ସୀଘମେୱ ଗନ୍ତା ହୋତି।

୫। ଠାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୫। ପଞ୍ଚମେ ଠାନାନୀତି କାରଣାନି। ଅନତ୍ଥାୟ ସଂୱତ୍ତତୀତି ଅହିତାୟ ଅୱଡ୍ଢିୟା ସଂୱତ୍ତତି। ଏତ୍ଥ ଚ ପଠମଂ ଓପାତକ୍ଖଣନମଚ୍ଛବନ୍ଧନସନ୍ଧିଚ୍ଛେଦନାଦିଭେଦଂ ସଦୁକ୍ଖଂ ସୱିଘାତଂ ପାପକମ୍ମଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଦୁତିୟଂ ସମଜୀୱିକାନଂ ଗିହୀନଂ ପୁପ୍ଫଚ୍ଛଡ୍ଡକାଦିକମ୍ମଂ ସୁଧାକୋଟ୍ଟନ-ଗେହଚ୍ଛାଦନଅସୁଚିଟ୍ଠାନସମ୍ମଜ୍ଜନାଦିକମ୍ମଞ୍ଚ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ତତିୟଂ ସୁରାପାନଗନ୍ଧୱିଲେପନମାଲାପିଳନ୍ଧନାଦିକମ୍ମଞ୍ଚେୱ ଅସ୍ସାଦୱସେନ ପୱତ୍ତଂ ପାଣାତିପାତାଦିକମ୍ମଞ୍ଚ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଚତୁତ୍ଥଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନତ୍ଥାୟ ଗମନକାଲେ ସୁଦ୍ଧୱତ୍ଥଚ୍ଛାଦନ-ମାଲାଗନ୍ଧାଦୀନଂ ଆଦାୟ ଗମନଂ ଚେତିୟୱନ୍ଦନଂ ବୋଧିୱନ୍ଦନଂ ମଧୁରଧମ୍ମକଥାସୱନଂ ପଞ୍ଚସୀଲସମାଦାନନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ ସୋମନସ୍ସସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ କୁସଲକମ୍ମଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପୁରିସଥାମେତି ପୁରିସସ୍ସ ଞାଣଥାମସ୍ମିଂ। ସେସଦ୍ୱୟେପି ଏସେୱ ନୟୋ।

୬। ଅପ୍ପମାଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୬। ଛଟ୍ଠେ ୟତୋ ଖୋତି ୟଦା ଖୋ। ସମ୍ପରାୟିକସ୍ସାତି ଦେସନାମତ୍ତମେତଂ, ଖୀଣାସୱୋ ପନ ନେୱ ସମ୍ପରାୟିକସ୍ସ, ନ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସ୍ସ ମରଣସ୍ସ ଭାୟତି। ସୋୱ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ। କେଚି ପନ ‘‘ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଭାୱିତାତି ୱଚନତୋ ସୋତାପନ୍ନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବେପି ଅରିୟା ଅଧିପ୍ପେତା’’ତି ୱଦନ୍ତି।

୭। ଆରକ୍ଖସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୭। ସତ୍ତମେ ଅତ୍ତରୂପେନାତି ଅତ୍ତନୋ ଅନୁରୂପେନ ଅନୁଚ୍ଛତ୍ତିକେନ, ହିତକାମେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ରଜନୀଯେସୁତି ରାଗସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଭୂତେସୁ। ଧମ୍ମେସୁତି ସଭାୱେସୁ, ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣେସୁତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ନଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ନ ରଜ୍ଜତୀତି ଦିଟ୍ଠିୱସେନ ନ ରଜ୍ଜତି। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ନ ଚ ପନ ସମଣୱଚନହେତୁପି ଗଚ୍ଛତୀତି ସମଣାନଂ ପରୱାଦୀନଂ ୱଚନହେତୁପି ଅତ୍ତନୋ ଦିଟ୍ଠିଂ ପହାଯ ତେସଂ ଦିଟ୍ଠିୱସେନ ନ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଧାପି ଖୀଣାସୱୋୱ ଅଧିପ୍ପେତୋ।

୮-୧୦। ସଂୱେଜନୀଯାଦିସୁତ୍ତତ୍ତଯୱଣ୍ଣନା

୧୧୮-୧୨୦। ଅଟ୍ଠମେ ଦସ୍ସନୀଯାନୀତି ପସ୍ସିତବ୍ବଯୁତ୍ତକାନି। ସଂୱେଜନୀଯାନୀତି ସଂୱେଗଜନକାନି। ନୱମେ ଜାତିଭଯନ୍ତି ଜାତିଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଭଯଂ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଦସମେ ଅଗ୍ଗିଭଯନ୍ତି ଅଗ୍ଗିଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଭଯଂ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

କେସିୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

(୧୩) ୩। ଭଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅତ୍ତାନୁୱାଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୧। ତତିଯସ୍ସ ପଠମେ ଅତ୍ତାନୁୱାଦଭଯନ୍ତି ଅତ୍ତାନଂ ଅନୁୱଦନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଭଯଂ। ପରାନୁୱାଦଭଯନ୍ତି ପରସ୍ସ ଅନୁୱାଦତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଭଯଂ। ଦଣ୍ଡଭଯନ୍ତି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ କମ୍ମକାରଣା ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଭଯଂ। ଦୁଗ୍ଗତିଭଯନ୍ତି ଚତ୍ତାରୋ ଅପାଯେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଭଯଂ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତାନୁୱାଦଭଯନ୍ତିଆଦୀସୁ ଅତ୍ତାନୁୱାଦଭଯଂ ତାୱ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ହିରୀ ସମୁଟ୍ଠାତି, ସାସ୍ସ ତୀସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ସଂୱରଂ ଜନେତି, ତୀସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ସଂୱରୋ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ ହୋତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଫଲେ ପତିଟ୍ଠାତି। ପରାନୁୱାଦଭଯଂ ପନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ବହିଦ୍ଧା ଓତ୍ତପ୍ପଂ ସମୁଟ୍ଠାତି, ତଦସ୍ସ ତୀସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ସଂୱରଂ ଜନେତି, ତୀସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ସଂୱରୋ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ ହୋତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଫଲେ ପତିଟ୍ଠାତି। ଦୁଗ୍ଗତିଭଯଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ହିରୀ ସମୁଟ୍ଠାତି, ସାସ୍ସ ତୀସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ସଂୱରଂ ଜନେତି, ତୀସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ସଂୱରୋ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ ହୋତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଫଲେ ପତିଟ୍ଠାତି।

୨। ଊମିଭଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୨। ଦୁତିଯେ ଉଦକୋରୋହନ୍ତସ୍ସାତି ଉଦକଂ ଓତରନ୍ତସ୍ସ। ପାଟିକଙ୍ଖିତବ୍ବାନୀତି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବାନି। ସୁସୁକାଭଯନ୍ତି ଚଣ୍ଡମଚ୍ଛଭଯଂ। ମୁଖାୱରଣଂ ମଞ୍ଞେ କରୋନ୍ତୀତି ମୁଖପିଦହନଂ ୱିଯ କରୋନ୍ତି। ଓଦରିକତ୍ତସ୍ସାତି ମହୋଦରତାଯ ମହଗ୍ଘସଭାୱସ୍ସ। ଅରକ୍ଖିତେନେୱ କାଯେନାତିଆଦୀସୁ କାଯଦ୍ୱାରେ ତିୱିଧସ୍ସ ସଂୱରସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ଅରକ୍ଖିତେନ କାଯେନ। ୱଚୀଦ୍ୱାରେ ଚତୁବ୍ବିଧସ୍ସ ସଂୱରସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ଅରକ୍ଖିତାଯ ୱାଚାଯ।

୩। ପଠମନାନାକରଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୩। ତତିଯେ ତଦସ୍ସାଦେତୀତି ତଂ ଝାନଂ ସୁଖସ୍ସାଦେନ ଅସ୍ସାଦେତି। ନିକାମେତୀତି ପତ୍ଥେତି। ୱିତ୍ତିଂଆପଜ୍ଜତୀତି ତୁଟ୍ଠିଂ ଆପଜ୍ଜତି। ତଦଧିମୁତ୍ତୋତି ତସ୍ମିଂ ଅଧିମୁତ୍ତୋ, ତଂ ୱା ଅଧିମୁତ୍ତୋ। ତବ୍ବହୁଲୱିହାରୀତି ତେନ ଝାନେନ ବହୁଲଂ ୱିହରନ୍ତୋ। ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀତି ସହଭାୱଂ ଗଚ୍ଛତି, ତତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କପ୍ପୋ ଆଯୁପ୍ପମାଣନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ଅତ୍ଥି ହୀନଂ, ଅତ୍ଥି ମଜ୍ଝିମଂ, ଅତ୍ଥି ପଣୀତଂ। ତତ୍ଥ ହୀନେନ ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ କପ୍ପସ୍ସ ତତିଯୋ କୋଟ୍ଠାସୋ ଆଯୁପ୍ପମାଣଂ, ମଜ୍ଝିମେନ ଉପଡ୍ଢକପ୍ପୋ, ପଣୀତେନ କପ୍ପୋ। ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ନିରଯମ୍ପି ଗଚ୍ଛତୀତି ନିରଯଗମନୀଯସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ଅପ୍ପହୀନତ୍ତା ଅପରାପରଂ ଗଚ୍ଛତି, ନ ଅନନ୍ତରମେୱ। ତସ୍ମିଂଯେୱ ଭୱେ ପରିନିବ୍ବାଯତୀତି ତସ୍ମିଂଯେୱ ରୂପଭୱେ ଠତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯତି, ନ ହେଟ୍ଠା ଓତରତି। ଯଦିଦଂ ଗତିଯା ଉପପତ୍ତିଯା ସତୀତି ଯଂ ଇଦଂ ଗତିଯା ଚ ଉପପତ୍ତିଯା ଚ ସତି ସେଖସ୍ସ ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ହେଟ୍ଠା ଅନୋତରିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂଯେୱ ରୂପଭୱେ ଉପରି ଦୁତିଯତତିଯାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ପରିନିବ୍ବାନଂ, ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ପନ ନିରଯାଦିଗମନଂ, ଇଦଂ ନାନାକରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦ୍ୱେ କପ୍ପାତି ଏତ୍ଥାପି ଦୁତିଯଜ୍ଝାନଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ତିୱିଧଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ପଣୀତଭାୱନେନ ନିବ୍ବତ୍ତାନଂ ଅଟ୍ଠକପ୍ପା ଆଯୁପ୍ପମାଣଂ, ମଜ୍ଝିମେନ ଚତ୍ତାରୋ, ହୀନେନ ଦ୍ୱେ। ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଚତ୍ତାରୋକପ୍ପାତି ଏତ୍ଥ ଯଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘କପ୍ପୋ, ଦ୍ୱେ କପ୍ପା’’ତି, ତମ୍ପି ଆହରିତ୍ୱା ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କପ୍ପୋତି ଚ ଗୁଣସ୍ସପି ନାମଂ, ତସ୍ମା କପ୍ପୋ ଦ୍ୱେ କପ୍ପା ଚତ୍ତାରୋ କପ୍ପାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯୋ ପଠମଂ ୱୁତ୍ତୋ କପ୍ପୋ, ସୋ ଦ୍ୱେ ୱାରେ ଗଣେତ୍ୱା ଏକେନ ଗୁଣେନ ଦ୍ୱେ କପ୍ପା ହୋନ୍ତି, ଦୁତିଯେନ ଚତ୍ତାରୋ, ପୁନ ତେ ଚତ୍ତାରୋ କପ୍ପାତି ଇମେହି ଚତୂହି ଗୁଣେହି ଗୁଣିତା ଏକେନ ଗୁଣେନ ଅଟ୍ଠ ହୋନ୍ତି, ଦୁତିଯେନ ସୋଳସ, ତତିଯେନ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ, ଚତୁତ୍ଥେନ ଚତୁସଟ୍ଠୀତି। ଏୱମିଧ ପଣୀତଜ୍ଝାନୱସେନ ଚତୁସଟ୍ଠି କପ୍ପା ଗହିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ପଞ୍ଚ କପ୍ପସତାନୀତି ଇଦଂ ପଣୀତସ୍ସେୱ ଉପପତ୍ତିଜ୍ଝାନସ୍ସ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ୱେହପ୍ଫଲେସୁ ୱା ପଠମଜ୍ଝାନଭୂମିଆଦୀସୁ ୱିଯ ତିଣ୍ଣଂ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାନଂ ଅଭାୱତୋ ଏତ୍ତକମେୱ ଆଯୁପ୍ପମାଣଂ। ତସ୍ମା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ।

୪। ଦୁତିଯନାନାକରଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୪। ଚତୁତ୍ଥେ ରୂପମେୱ ରୂପଗତଂ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅନିଚ୍ଚତୋତିଆଦୀସୁ ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱଟ୍ଠେନ ଅନିଚ୍ଚତୋ, ଆବାଧଟ୍ଠେନ ରୋଗତୋ, ଅନ୍ତୋ ପଦୁସ୍ସନଟ୍ଠେନ ଗଣ୍ଡତୋ, ଅନୁପୱିଟ୍ଠଟ୍ଠେନ ସଲ୍ଲତୋ, ସଦୁକ୍ଖଟ୍ଠେନ ଅଘତୋ, ସମ୍ପୀଳନଟ୍ଠେନ ଆବାଧତୋ, ଅୱିଧେଯ୍ୟଟ୍ଠେନ

ପରତୋ, ପଲୁଜ୍ଜନଟ୍ଠେନ ପଲୋକତୋ, ନିସ୍ସତ୍ତଟ୍ଠେନ ସୁଞ୍ଞତୋ, ଅସ୍ସସୱତନଟ୍ଠେନ ଅନତ୍ତତୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ''ଅନିଚ୍ଚତୋ ପଲୋକତୋ''ତି ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣଂ କଥିତଂ, ''ସୁଞ୍ଞତୋ ଅନତ୍ତତୋ''ତି ଦ୍ୱୀହି ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ, ସେସେହି ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣଂ କଥିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସମନୁପସ୍ସତୀତି ଞାଣେନ ପସ୍ସତି। ଏୱଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ତିଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ପସ୍ସନ୍ତୋ ତୟୋ ମଗ୍ଗେ ତୀଣି ଫଲାନି ସଚ୍ଛିକରୋତି। ସୁଦ୍ଧାୱାସାନଂଦେୱାନଂ ସହବ୍ଯତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀତି ତତ୍ଥ ଠିତୋ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ଭାୱେତ୍ୱା ଉପପଜ୍ଜତି।

୫-୬। ମେତ୍ତାସୁତ୍ତଦ୍ୱୟୱଣ୍ଣନା

୧୨୫-୧୨୬। ପଞ୍ଚମେ ପଠମଜ୍ଝାନୱସେନ ମେତ୍ତା, ଦୁତିଯାଦିୱସେନ କରୁଣାଦୟୋ ଦସ୍ସିତା। ଛଟ୍ଠଂ ଚତୁତ୍ଥେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୭। ପଠମତଥାଗତଅଚ୍ଛରିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୭। ସତ୍ତମେ ପାତୁଭାୱାତି ପାତୁଭାୱେନ। କୁଚ୍ଛିଂ ଓକ୍କମତୀତି ଏତ୍ଥ କୁଚ୍ଛିଂ ଓକ୍କନ୍ତୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଓକ୍କନ୍ତେ ହି ତସ୍ମିଂ ଏୱଂ ହୋତି, ନ ଓକ୍କମମାନେ। ଅପ୍ପମାଣୋତି ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପମାଣୋ, ୱିପୁଲୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଳାରୋତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଦେୱାନଂ ଦେୱାନୁଭାୱନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଦେୱାନଂ ଅଯମାନୁଭାୱୋ – ନିୱତ୍ଥୱତ୍ଥସ୍ସ ପଭା ଦ୍ୱାଦସ ଯୋଜନାନି ଫରତି, ତଥା ସରୀରସ୍ସ, ତଥା ୱିମାନସ୍ସ, ତଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଲୋକନ୍ତରିକାତି ତିଣ୍ଣଂ ତିଣ୍ଣଂ ଚକ୍କୱାଳାନଂ ଅନ୍ତରା ଏକେକୋ ଲୋକନ୍ତରିକୋ ହୋତି, ତିଣ୍ଣଂ ସକଟଚକ୍କାନଂ ପତ୍ତାନଂ ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଆହଚ୍ଚ ଠପିତାନଂ ମଜ୍ଝେ ଓକାସୋ ୱିଯ। ସୋ ପନ ଲୋକନ୍ତରିକନିରଯୋ ପରିମାଣତୋ ଅଟ୍ଠଯୋଜନସହସ୍ସପ୍ପମାଣୋ ହୋତି। ଅଘାତି ନିଚ୍ଚୱିୱଟା। ଅସଂୱୁତାତି ହେଟ୍ଠାପି ଅପ୍ପତିଟ୍ଠା। ଅନ୍ଧକାରାତି ତମଭୂତା। ଅନ୍ଧକାରତିମିସାତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣୁପ୍ପତ୍ତିନିୱାରଣତୋ ଅନ୍ଧଭାୱକରଣତିମିସାଯ ସମନ୍ନାଗତା। ତତ୍ଥ କିର ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ଜାଯତି। ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକାନନ୍ତି ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା କିର ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ତୀସୁ ଦୀପେସୁ ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି, ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକା। ଏକେକାଯ ଦିସାଯ ନୱ ନୱ ଯୋଜନସତସହସ୍ସାନି ଅନ୍ଧକାରଂ ୱିଧମିତ୍ୱା ଆଲୋକଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି, ଏୱଂମହାନୁଭାୱା। ଆଭା ନାନୁଭୋନ୍ତୀତି ପଭା ନପ୍ପହୋନ୍ତି। ତେ କିର ଚକ୍କୱାଳପବ୍ବତସ୍ସ ୱେମଜ୍ଝେନ ଚରନ୍ତି ଚକ୍କୱାଳପବ୍ବତଞ୍ଚ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଲୋକନ୍ତରନିରଯା। ତସ୍ମା ତେସଂ ତତ୍ଥ ଆଭା ନପ୍ପହୋନ୍ତି।

ଯେପି ତତ୍ଥ ସତ୍ତାତି ଯେପି ତସ୍ମିଂ ଲୋକନ୍ତରମହାନିରଯେ ସତ୍ତା ଉପପନ୍ନା। କିଂ ପନ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି? ଭାରିଯଂ ଦାରୁଣଂ ମାତାପିତୂନଂ ଧମ୍ମିକସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଞ୍ଚ ଉପରି ଅପରାଧଂ, ଅଞ୍ଞଞ୍ଚ ଦିୱସେ ଦିୱସେ ପାଣୱଧାଦିସାହସିକକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ତମ୍ବପଣ୍ଣିଦୀପେ ଅଭଯଚୋରନାଗଚୋରାଦୟୋ ୱିଯ। ତେସଂ ଅତ୍ତଭାୱୋ ତିଗାୱୁତିକୋ ହୋତି, ୱଗ୍ଗୁଲୀନଂ ୱିଯ ଦୀଘନଖା ହୋନ୍ତି। ତେ ରୁକ୍ଖେ ୱଗ୍ଗୁଲିଯୋ ୱିଯ ନଖେହି ଚକ୍କୱାଳପବ୍ବତପାଦେ ଲଗ୍ଗନ୍ତି। ଯଦା ସଂସପ୍ପନ୍ତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ହତ୍ଥପାସଗତା ହୋନ୍ତି, ଅଥ ''ଭକ୍ଖୋ ନୋ ଲଦ୍ଧୋ''ତି ମଞ୍ଞମାନା ତତ୍ଥ ବ୍ୟାୱଟା ୱିପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଲୋକସନ୍ଧାରକୌଦକେ ପତନ୍ତି, ୱାତେ ପହରନ୍ତେପି ମଧୁକଫଲାନି ୱିଯ ଛିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଉଦକେ ପତନ୍ତି, ପତିତମତ୍ତାୱ ଅଚ୍ଚନ୍ତଖାରେ ଉଦକେ ପିଟ୍ଠପିଣ୍ଡି ୱିଯ ୱିଲୀଯନ୍ତି। ଅଞ୍ଞେପି କିର ଭୋ ସନ୍ତି ସତ୍ତାତି ଭୋ ଯଥା ମଯଂ ମହାଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୱାମ, ଏୱଂ ଅଞ୍ଞେପି କିର ସତ୍ତା ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୱନ୍ତାଯ ଇଧୂପପନ୍ନାତି ତଂଦିୱସଂ ପସ୍ସନ୍ତି। ଅଯଂ ପନ ଓଭାସୋ ଏକଯାଗୁପାନମତ୍ତମ୍ପି ନ ତିଟ୍ଠତି। ଯାୱତା ନିଦ୍ଦାଯିତ୍ୱା ପବୁଦ୍ଧୋ ଆରମ୍ମଣଂ ୱିଭାୱେତି , ତତ୍ତକଂ କାଲଂ ହୋତି। ଦୀଘଭାଣକା ପନ ''ଅଚ୍ଛରାସଙ୍ଘାତମତ୍ତମେୱ ୱିଜ୍ଜୁଓଭାସୋ ୱିଯ ନିଚ୍ଛରିତ୍ୱା କିଂ ଇଦନ୍ତି ଭଣନ୍ତାନଂଯେୱ ଅନ୍ତରଧାଯତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି।

୮। ଦୁତିଯତଥାଗତଅଚ୍ଛରିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୮। ଅଟ୍ଠମେ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠୀହି ଅଲ୍ଲୀଯିତବ୍ବଟ୍ଠେନ ଆଲଯୋତି ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା, ସକଲମେୱ ୱା ୱଟ୍ଟଂ। ଆରମନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଆରାମୋ, ଆଲଯୋ ଆରାମୋ ଏତିସ୍ସାତି ଆଲଯାରାମା। ଆଲଯେ ରତାତି ଆଲଯରତା। ଆଲଯେ ସମ୍ମୁଦିତାତି ଆଲଯସମ୍ମୁଦିତା। ଅନାଲଯେ ଧମ୍ମେତି ଆଲଯପଟିପକ୍ଖେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସିତେ ଅରିଯଧମ୍ମେ। ସୁସ୍ସୂସତୀତି ସୋତୁକାମୋ ହୋତି। ସୋତଂ ଓଦହତୀତି ସୋତଂ ଠପେତି। ଅଞ୍ଞା ଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେତୀତି ଆଜାନନତ୍ଥାଯ ଚିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତି। ମାନୋତି ମଞ୍ଞନା, ମଞ୍ଞିତବ୍ବଟ୍ଠେନ ୱା ସକଲଂ ୱଟ୍ଟମେୱ। ମାନୱିନଯେ ଧମ୍ମେତି ମାନୱିନଯଧମ୍ମେ। ଉପସମପଟିପକ୍ଖୋ ଅନୁପସମୋ, ଅନୁପସନ୍ତଟ୍ଠେନ ୱା ୱଟ୍ଟମେୱ ଅନୁପସମୋ ନାମ। ଓପସମିକେତି ଉପସମକରେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସିତେ। ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଗତା ସମନ୍ନାଗତାତି ଅୱିଜ୍ଜାଗତା। ଅୱିଜ୍ଜଣ୍ଡକୋସେନ ପରିଯୋନଦ୍ଧତ୍ତା ଅଣ୍ଡଂ ୱିଯ ଭୂତାତି ଅଣ୍ଡଭୂତା। ସମନ୍ତତୋ ଓନଦ୍ଧାତି ପରିଯୋନଦ୍ଧା। ଅୱିଜ୍ଜାୱିନଯେତି ଅୱିଜ୍ଜାୱିନଯୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଅରହତ୍ତଂ, ତଂନିସ୍ସିତେ ଧମ୍ମେ ଦେସିଯମାନେତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ୱଟ୍ଟଂ, ଚତୂସୁ ୱିୱଟ୍ଟଂ କଥିତଂ।

୯। ଆନନ୍ଦଅଚ୍ଛରିୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୯। ନୱମେ ଭିକ୍ଖୁପରିସା ଆନନ୍ଦଂ ଦସ୍ସନାୟାତି ଯେ ଭଗୱନ୍ତଂ ପସ୍ସିତୁକାମା ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମନ୍ତି, ଯେ ୱା ‘‘ଆୟସ୍ମା କିରାନନ୍ଦୋ ସମନ୍ତପାସାଦିକୋ ଅଭିରୂପୋ ଦସ୍ସନୀୟୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ ସଙ୍ଘସୋଭନୋ’’ତି ଥେରସ୍ସ ଗୁଣେ ସୁତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତେ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଭିକ୍ଖୁପରିସା ଆନନ୍ଦଂ ଦସ୍ସନାୟ ଉପସଙ୍କମତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଅତ୍ତମନାତି ‘‘ସୱନେନ ନୋ ଦସ୍ସନଂ ସମେତୀ’’ତି ସକମନା ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତା। ଧମ୍ମନ୍ତି ‘‘କଚ୍ଚି, ଆୱୁସୋ, ଖମନୀୟଂ, କଚ୍ଚି ଯାପନୀୟଂ, କଚ୍ଚି ଯୋନିସୋମନସିକାରକମ୍ମଂ କରୋଥ, ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟୱତ୍ତଂ ପୂରେଥା’’ତି ଏୱରୂପଂ ପଟିସନ୍ଥାରଧମ୍ମଂ। ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁନୀସୁ ‘‘କଚ୍ଚି, ଭଗିନିୟୋ, ଅଟ୍ଠ ଗରୁଧମ୍ମେ ସମାଦାୟ ୱତ୍ତଥା’’ତି ଇଦମ୍ପି ନାନାକରଣଂ ହୋତି। ଉପାସକେସୁ ‘‘ସ୍ୱାଗତଂ, ଉପାସକ, ନ ତେ କିଞ୍ଚି ସୀସଂ ୱା ଅଙ୍ଗଂ ୱା ରୁଜ୍ଜତି, ଅରୋଗା ତେ ପୁତ୍ତଭାତରୋ’’ତି ନ ଏୱଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କରୋତି, ଏୱଂ ପନ କରୋତି – ‘‘କଥଂ, ଉପାସକା, ତୀଣି ସରଣାନି ପଞ୍ଚ ସୀଲାନି ରକ୍ଖଥ, ମାସସ୍ସ ଅଟ୍ଠ ଉପୋସଥେ କରୋଥ, ମାତାପିତୂନଂ ଉପଟ୍ଠାନୱତ୍ତଂ ପୂରେଥ, ଧମ୍ମିକସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେ ପଟିଜଗ୍ଗଥା’’ତି। ଉପାସିକାସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ।

୧୦। ଚକ୍କୱତ୍ତିଅଚ୍ଛରିୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩୦। ଦସମେ ଖତ୍ତିୟପରିସାତି ଅଭିସିତ୍ତା ଅନଭିସିତ୍ତା ଚ ଖତ୍ତିୟା । ତେ ହି କିର ‘‘ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ନାମ ଅଭିରୂପୋ ପାସାଦିକୋ ହୋତି, ଆକାସେନ ୱିଚରନ୍ତୋ ରଜ୍ଜଂ ଅନୁସାସତି, ଧମ୍ମିକୋ ଧମ୍ମରାଜା’’ତି ତସ୍ସ ଗୁଣକଥଂ ସୁତ୍ୱା ସୱନେନ ଦସ୍ସନମ୍ପି ସମେନ୍ତେ ଅତ୍ତମନା ହୋନ୍ତି। ଭାସତୀତି ‘‘କଥଂ, ତାତା, ରାଜଧମ୍ମଂ ପୂରେଥ, ପୱେଣିଂ ରକ୍ଖଥା’’ତି ପଟିସନ୍ଥାରଂ କରୋତି। ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ପନ ‘‘କଥଞ୍ଚ, ଆଚରିୟା, ମନ୍ତେ ୱାଚେଥ, ଅନ୍ତେୱାସିକା ମନ୍ତେ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଦକ୍ଖିଣଂ ୱା ୱତ୍ଥାନି ୱା ସୀଲଂ ୱା ଲଭଥା’’ତି ଏୱଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କରୋତି। ଗହପତୀସୁ ‘‘କଥଂ, ତାତା, ନ ୱୋ ରାଜକୁଲତୋ ଦଣ୍ଡେନ ୱା ବନ୍ଧନେନ ୱା ପୀଳା ଅତ୍ଥି, ସମ୍ମା ଦେୱୋ ଧାରଂ ଅନୁପ୍ପୱେଚ୍ଛତି, ସସ୍ସାନି ସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି ଏୱଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କରୋତି। ସମଣେସୁ ‘‘କଥଂ, ଭନ୍ତେ, କଚ୍ଚି ପବ୍ବଜିତପରିକ୍ଖାରା ସୁଲଭା, ସମଣଧମ୍ମେ ନପ୍ପମଜ୍ଜଥା’’ତି ଏୱଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କରୋତୀତି।

ଭୟୱଗ୍ଗୋ ତତିୟୋ।

(୧୪) ୪। ପୁଗ୍ଗଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ସଂୟୋଜନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩୧। ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ପଠମେ ଉପପତ୍ତିପଟିଲାଭିୟାନୀତି ଯେହି ଅନନ୍ତରା ଉପପତ୍ତିଂ ପଟିଲଭତି। ଭୱପଟିଲାଭିୟାନୀତି ଉପପତ୍ତିଭୱସ୍ସ ପଟିଲାଭାୟ ପଚ୍ଚୟାନି। ସକଦାଗାମିସ୍ସାତି ଇଦଂ ଅପ୍ପହୀନସଂୟୋଜନେସୁ ଅରିୟେସୁ ଉତ୍ତମକୋଟିୟା ଗହିତଂ। ୟସ୍ମା ପନ ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାୟିସ୍ସ ଅନ୍ତରା ଉପପତ୍ତି ନତ୍ଥି, ୟଂ ପନ ସୋ ତତ୍ଥ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜତି, ତଂ କୁସଲତ୍ତା ‘‘ଉପପତ୍ତିଭୱସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ’’ ତେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ମାସ୍ସ ‘‘ଉପପତ୍ତିପଟିଲାଭିୟାନି ସଂୟୋଜନାନି ପହୀନାନି, ଭୱପଟିଲାଭିୟାନି ସଂୟୋଜନାନି ଅପ୍ପହୀନାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଓରମ୍ଭାଗିୟେସୁ ଚ ଅପ୍ପହୀନଂ ଉପାଦାୟ ସକଦାଗାମିସ୍ସ ଅୱିସେସେନ ‘‘ଓରମ୍ଭାଗିୟାନି ସଂୟୋଜନାନି ଅପ୍ପହୀନାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱ।

୨। ପଟିଭାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩୨। ଦୁତିୟେ ୟୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ ନୋ ମୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋତି ପଞ୍ହଂ କଥେନ୍ତୋ ୟୁତ୍ତମେୱ କଥେତି, ସୀଘଂ ପନ ନ କଥେତି, ସଣିକମେୱ କଥେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମିନା ନୟେନ ସବ୍ବପଦାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

୩। ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩୩। ତତିୟେ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଇମିନା ସୁତ୍ତେନ ୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ –

‘‘କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂ, ୟସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସହ ଉଦାହଟୱେଲାୟ ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ହୋତି, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂ। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂ, ୟସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥେ ୱିଭଜିୟମାନେ ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ହୋତି, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂ। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୟ୍ୟୋ, ୟସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସତୋ ପରିପୁଚ୍ଛତୋ ୟୋନିସୋମନସିକରୋତୋ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେ ସେୱତୋ ଭଜତୋ ପୟିରୁପାସତୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ହୋତି, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୟ୍ୟୋ। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଦପରମୋ, ୟସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ବହୁମ୍ପି ସୁଣତୋ ବହୁମ୍ପି ଭଣତୋ ବହୁମ୍ପି ଧାରୟତୋ ବହୁମ୍ପି ୱାଚୟତୋ ନ ତାୟ ଜାତିୟା ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ହୋତି, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଦପରମୋ’’ତି (ପୁ। ପ। ୧୪୮-୧୫୧)।

୪। ଉଟ୍ଠାନଫଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩୪। ଚତୁତ୍ଥେ ଉଟ୍ଠାନୱୀରିୟେନେୱ ଦିୱସଂ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ତସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦଫଲମତ୍ତଂ କିଞ୍ଚିଦେୱ ଲଭିତ୍ୱା ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେତି, ତଂ ପନ ଉଟ୍ଠାନଂ ଆଗମ୍ମ କିଞ୍ଚି ପୁଞ୍ଞଫଲଂ ନପ୍ପଟିଲଭତି , ଅୟଂ ଉଟ୍ଠାନଫଲୂପଜୀୱୀ ନ କମ୍ମଫଲୂପଜୀୱୀ ନାମ। ଚାତୁମହାରାଜିକେ ପନ ଦେୱେ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବେପି ଦେୱା ଉଟ୍ଠାନୱୀରିୟେନ ୱିନା ପୁଞ୍ଞଫଲସ୍ସେୱ ଉପଜୀୱନତୋ କମ୍ମଫଲୂପଜୀୱିନୋ ନ ଉଟ୍ଠାନଫଲୂପଜୀୱିନୋ ନାମ। ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାଦୟୋ ଉଟ୍ଠାନଫଲୂପଜୀୱିନୋ ଚ କମ୍ମଫଲୂପଜୀୱିନୋ ଚ। ନେରୟିକସତ୍ତା ନେୱ ଉଟ୍ଠାନଫଲୂପଜୀୱିନୋ ନ କମ୍ମଫଲୂପଜୀୱିନୋ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ପୁଞ୍ଞଫଲମେୱ କମ୍ମଫଲନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତଂ, ତଞ୍ଚ ତେସଂ ନତ୍ଥି।

୫। ସାୱଜ୍ଜସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩୫। ପଞ୍ଚମେ ପଠମୋ ଅନ୍ଧବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନୋ, ଦୁତିୟୋ ଅନ୍ତରନ୍ତରା କୁସଲକାରକୋ ଲୋକିୟପୁଥୁଜ୍ଜନୋ, ତତିୟୋ ସୋତାପନ୍ନୋ, ସକଦାଗାମିଅନାଗାମିନୋପି ଏତେନେୱ ସଙ୍ଗହିତା। ଚତୁତ୍ଥୋ ଖୀଣାସୱୋ। ସୋ ହି ଏକନ୍ତେନେୱ ଅନୱଜ୍ଜୋ।

୬-୭। ସୀଲସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୩୬-୧୩୭। ଛଟ୍ଠେ ପଠମୋ ଲୋକିୟମହାଜନୋ, ଦୁତିୟୋ ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଚ ସକଦାଗାମୀ ଚ, ତତିୟୋ ଅନାଗାମୀ। ସୋ ହି

ଯସ୍ମା ତଙ୍ଖଣିକମ୍ପି ଉପପତ୍ତିନିମିତ୍ତକଂ ଝାନଂ ପଟିଲଭତିଯେୱ, ତସ୍ମା ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକୋପି ସମାଧିସ୍ମିଂ ପରିପୂରକାରୀଯେୱ। ଚତୁତ୍ଥୋ ଖୀଣାସୱୋଯେୱ । ସୋ ହି ସବ୍ବେସଂ ସୀଲାଦିପଚ୍ଚନୀକାନଂ ପହୀନତ୍ତା ସବ୍ବତ୍ଥ ପରିପୂରକାରୀ ନାମ। ସତ୍ତମେପି ଛଟ୍ଟେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପୁଗ୍ଗଲପରିଚ୍ଛେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୮। ନିକଟ୍ଟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩୮। ଅଟ୍ଠମେ ନିକଟ୍ଠକାଯୋତି ନିଗ୍ଗତକାଯୋ। ଅନିକଟ୍ଠଚିତ୍ତୋତି ଅନୁପୱିଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ। କାଯେନେୱ ଗାମତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ, ଚିତ୍ତେନ ଅରଞ୍ଞେ ୱସନ୍ତୋପି ଗାମମେୱ ପୱିଟ୍ଠୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇମିନା ନଯେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୯। ଧମ୍ମକଥିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩୯। ନୱମେ ଅସହିତନ୍ତି ଅତ୍ଥେନ ଅସଂଯୁତ୍ତଂ। ନ କୁସଲା ହୋତୀତି ନ ଛେକା ହୋତି। ସହିତାସହିତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥନିସ୍ସିତସ୍ସ ୱା ଅନିସ୍ସିତସ୍ସ ୱା। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୧୦। ୱାଦୀସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪୦। ଦସମେ ଅତ୍ଥତୋ ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅଟ୍ଠକଥଂ ପୁଚ୍ଛିତୋ ପରିଯାଦାନଂ ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛତି, କଥେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ନୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋତି ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ପନସ୍ସ ପୱତ୍ତତି ନ ପରିଯାଦିଯତି। ଏସେୱ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥାତି।

ପୁଗ୍ଗଲୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

(୧୫) ୫। ଆଭାୱଗ୍ଗୋ

୧। ଆଭାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪୧। ପଞ୍ଚମସ୍ସ ପଠମେ ଆଭାସନଟ୍ଠେନ ଚନ୍ଦୋୱ ଚନ୍ଦାଭା। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

୨-୫। ପଭାସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୪୨-୧୪୫। ଦୁତିଯାଦୀସୁପି ପଭାସନଟ୍ଠେନ ଚନ୍ଦୋୱ ଚନ୍ଦପ୍ପଭା। ଆଲୋକନଟ୍ଠେନ ଚନ୍ଦୋୱ ଚନ୍ଦାଲୋକୋ। ଓଭାସନଟ୍ଠେନ ଚନ୍ଦୋୱ ଚନ୍ଦୋଭାସୋ। ପଜ୍ଜୋତନଟ୍ଠେନ ଚନ୍ଦୋୱ ଚନ୍ଦପଜ୍ଜୋତୋତି। ଏୱଂ ସବ୍ବପଦେସୁପି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୬। ପଠମକାଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪୬। ଛଟ୍ଠେ କାଲାତି ଯୁତ୍ତପ୍ପଯୁତ୍ତକାଲା। କାଲେନ ଧମ୍ମସ୍ସୱନନ୍ତି ଯୁତ୍ତପ୍ପଯୁତ୍ତକାଲେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ। ଧମ୍ମସାକଚ୍ଛାତି ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛନୱିସ୍ସଜ୍ଜନଟ୍ଠେନ ପୱତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନକଥା।

୭। ଦୁତିଯକାଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪୭। ସତ୍ତମେ କାଲାତି ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଦିୱସେନ ପୱତ୍ତାନଂ କୁସଲଧମ୍ମାନଂ ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତେ ଭାୱିଯନ୍ତି ଚେୱ ଅନୁପରିୱତ୍ତିଯନ୍ତି ଚ। ଆସୱାନଂଖଯନ୍ତି ଅରହତ୍ତଂ। ଅଟ୍ଠମଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୯-୧୦। ସୁଚରିତସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୪୯-୧୫୦। ନୱମେ ସଣ୍ହୱାଚାତି ମୁଦୁକୱାଚା। ମନ୍ତଭାସାତି ମନ୍ତସଙ୍ଖାତାଯ ପଞ୍ଞାଯ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କଥିତକଥା। ଦସମେ ସୀଲସାରୋତି ସାରସମ୍ପାପକଂ ସୀଲଂ। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଆଭାୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ତତିଯପଣ୍ଣାସକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

୪। ଚତୁତ୍ଥପଣ୍ଣାସକଂ

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୧୬) ୧। ଇନ୍ଦ୍ରିୟୱଗ୍ଗୋ

୧। ଇନ୍ଦ୍ରିୟସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୫୧। ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ପଠମେ ସଦ୍ଧାଧୁରେନ ଇନ୍ଦଟ୍ଠଂ କରୋତୀତି ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଦୁତିୟେ ଅସ୍ସଦ୍ଧିୟେ ଅକମ୍ପନଟ୍ଠେନ ସଦ୍ଧାବଲଂ। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ତତିୟେ ଅନୱଜ୍ଜବଲନ୍ତି ନିଦ୍ଦୋସବଲଂ। ସଙ୍ଗହବଲନ୍ତି ସଙ୍ଗଣ୍ହିତବ୍ବୟୁତ୍ତକାନଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହନବଲଂ। ଚତୁତ୍ଥପଞ୍ଚମାନି ଉତ୍ତାନାନେୱ।

୬। କପ୍ପସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୫୬। ଛଟ୍ଠେ ସଂୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ତୟୋ ସଂୱଟ୍ଟା ଆପୋସଂୱଟ୍ଟୋ, ତେଜୋସଂୱଟ୍ଟୋ, ୱାୟୋସଂୱଟ୍ଟୋତି। ତିସ୍ସୋ ସଂୱଟ୍ଟସୀମା ଆଭସ୍ସରା, ସୁଭକିଣ୍ହା, ୱେହପ୍ଫଲାତି। ୟଦା କପ୍ପୋ ତେଜେନ ସଂୱଟ୍ଟତି, ଆଭସ୍ସରତୋ ହେଟ୍ଠା ଅଗ୍ଗିନା ଡୟ୍ହତି। ୟଦା ଆପେନ ସଂୱଟ୍ଟତି, ସୁଭକିଣ୍ହତୋ ହେଟ୍ଠା ଉଦକେନ ୱିଲୀୟତି। ୟଦା ୱାତେନ ସଂୱଟ୍ଟତି, ୱେହପ୍ଫଲତୋ ହେଟ୍ଠା ୱାତେନ ୱିଦ୍ଧଂସତି। ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ସଦାପି ଏକଂ ବୁଦ୍ଧକ୍ଖେତ୍ତଂ ୱିନସ୍ସତି। ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରକଥା ପନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୨।୪୦୩-୪୦୪ ଆଦୟୋ) ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା।

୭। ରୋଗସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୫୭। ସତ୍ତମେ ୱିଘାତୱାତି ମହିଚ୍ଛାପଚ୍ଚୟେନ ୱିଘାତେନ ଦୁକ୍ଖେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋତି ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚୟେସୁ ତୀହି ସନ୍ତୋସେହି ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ। ଅନୱଞ୍ଞପଟିଲାଭାୟାତି ପରେହି ଅନୱଜାନନସ୍ସ ପଟିଲାଭତ୍ଥାୟ। ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକପଟିଲାଭାୟାତି ସୁସଙ୍ଖତଚତୁପଚ୍ଚୟସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରସ୍ସ ଚେୱ ୱଣ୍ଣଭଣନସଙ୍ଖାତସ୍ସ ସିଲୋକସ୍ସ ଚ ପଟିଲାଭତ୍ଥାୟ। ସଙ୍ଖାୟ କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମତୀତି ''ଇତି ମଂ ଏତେ ଜାନିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଜାନନତ୍ଥାୟ କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମତି। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ।

୮। ପରିହାନିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୫୮। ଅଟ୍ଠମେ ଗମ୍ଭୀରେସୂତି ଅତ୍ଥଗମ୍ଭୀରେସୁ। ଠାନାଠାନେସୂତି କାରଣାକାରଣେସୁ। ନ କମତୀତି ନାୱଗାହତି ନପ୍ପୱତ୍ତତି। ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୂତି ଏତ୍ଥ ଉଗ୍ଗହପରିପୁଚ୍ଛାପଞ୍ଞାପି ୱଟ୍ଟତି, ସମ୍ମସନପଟିୱେଧପଞ୍ଞାପି ୱଟ୍ଟତିୟେୱ।

୯। ଭିକ୍ଖୁନୀସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୫୯। ନୱମେ ଏହି ତ୍ୱନ୍ତି ଥେରେ ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତା ତଂ ପହିଣିତୁଂ ଏୱମାହ। ସସୀସଂ ପାରୁପିତ୍ୱାତି ସହ ସୀସେନ କାୟଂ ପାରୁପିତ୍ୱା। ମଞ୍ଚକେ ନିପଜ୍ଜୀତି ୱେଗେନ ମଞ୍ଚକଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନିପଜ୍ଜି। ଏତଦୱୋଚାତି ତସ୍ସାକାରଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଲୋଭପ୍ପହାନତ୍ଥାୟ ସଣ୍ହେନେୱ ଅସୁଭକଥଂ କଥେତୁଂ ଏତଂ ଅୱୋଚ। ଆହାରସମ୍ଭୂତୋତି ଆହାରେନ ସମ୍ଭୂତୋ ଆହାରଂ ନିସ୍ସାୟ ୱଡ୍ଢିତୋ। ଆହାରଂ ନିସ୍ସାୟ ଆହାରଂ ପଜହତୀତି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ କବଳୀକାରାହାରଂ ନିସ୍ସାୟ ତଂ ଏୱଂ ୟୋନିସୋ ସେୱମାନୋ ପୁବ୍ବକମ୍ମସଙ୍ଖାତଂ ଆହାରଂ ପଜହତି। ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେପି ପନ କବଳୀକାରାହାରେ ନିକନ୍ତିତଣ୍ହା ପଜହିତବ୍ବା।

ତଣ୍ହଂ ପଜହତୀତି ଇଦାନି ଏୱଂ ପୱତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନତଣ୍ହଂ ନିସ୍ସାୟ ୱଟ୍ଟମୂଲିକଂ ପୁବ୍ବତଣ୍ହଂ ପଜହତି। ଅୟଂ ପନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନତଣ୍ହା କୁସଲା ଅକୁସଲାତି? ଅକୁସଲା। ସେୱିତବ୍ବା ନ ସେୱିତବ୍ବାତି? ସେୱିତବ୍ବା। ପଟିସନ୍ଧିଂ ଆକଡ୍ଢତି ନାକଡ୍ଢତୀତି? ନାକଡ୍ଢତି। ଏତିସ୍ସାପି ପନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାୟ ସେୱିତବ୍ବତଣ୍ହାୟ ନିକନ୍ତି ପଜହିତବ୍ବାୟେୱ। ସୋ ହି ନାମ ଆୟସ୍ମା ଆସୱାନଂ ଖୟା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସତି, କିମଙ୍ଗଂ ପନାହନ୍ତି ଏତ୍ଥ କିମଙ୍ଗଂ ପନାତି କାରଣପରିୱିତକ୍କନମେତଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ସୋ ଆୟସ୍ମା ଅରହତ୍ତଫଲଂ ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ୱିହରିସ୍ସତି, ଅହଂ କେନ କାରଣେନ ନ ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ୱିହରିସ୍ସାମି। ସୋପି ହି ଆୟସ୍ମା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସେୱ ପୁତ୍ତୋ, ଅହମ୍ପି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସେୱ ପୁତ୍ତୋ, ମୟ୍ହମ୍ପେତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି। ମାନଂ ନିସ୍ସାୟାତି ଇଦଂ ଏୱଂ ଉପ୍ପନ୍ନସେୱିତବ୍ବମାନଂ ନିସ୍ସାୟ। ମାନଂପଜହତୀତି ୱଟ୍ଟମୂଲକଂ ପୁବ୍ବମାନଂ ପଜହତି। ୟଂ ନିସ୍ସାୟ ପନେସ ତଂ ପଜହତି, ସୋପି ତଣ୍ହା ୱିୟ ଅକୁସଲୋ ଚେୱ ସେୱିତବ୍ବୋ ଚ, ନୋ ଚ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଆକଡ୍ଢତି। ନିକନ୍ତି ପନ ତସ୍ମିମ୍ପି ପଜହିତବ୍ବାୱ।

ସେତୁଘାତୋଓ୍ବେତୋ ଭଗଓ୍ବତାତି ପଦଘାତୋ ପଚ୍ଚଯଘାତୋ ବୁଦ୍ଧେନ ଭଗଓ୍ବତା କଥିତୋ। ଇତି ଇମେହି ଚତୂହି ଅଙ୍ଗେହି ଥେରେ ଦେସନଂ ୱିନିଓ୍ବଟ୍ଟେନ୍ତେ ତସ୍ସା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଛନ୍ଦରାଗୋ ଅପଗଚ୍ଛି। ସାପି ଥେରଂ ଖମାପେତୁଂ ଅଚ୍ଚଯଂ ଦେସେସି, ଥେରୋପିସ୍ସା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହି। ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଅଥ ଖୋ ସା ଭିକ୍ଖୁନୀତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

୧୦। ସୁଗତୱିନଯସୁତ୍ତଓ୍ବଣ୍ଣନା

୧୬୦। ଦସମେ ଦୁଗ୍ଗହିତନ୍ତି ଉପ୍ପଟିପାଟିଯା ଗହିତଂ। ପରିଯାପୁଣନ୍ତୀତି ୱଚଅଞ୍ଜେନ୍ତି କଥେନ୍ତି। ପଦବ୍ଯଞ୍ଜନେହୀତି ଏତ୍ଥ ପଦମେଓ୍ବ ଅତ୍ଥସ୍ସ ବ୍ଯଞ୍ଜନତୋ ବ୍ଯଞ୍ଜନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଦୁନ୍ନିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସାତି ଦୁଟ୍ଠୁ ନିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପଟିପାଟିଯା ଠପିତସ୍ସ। ଅତ୍ଥୋପି ଦୁନ୍ନଯୋ ହୋତୀତି ଅଟ୍ଠକଥା ନୀହରିତ୍ୱା କଥେତୁଂ ନ ସକ୍କା ହୋତି। ଛିନ୍ନମୂଲକୋତି ମୂଲଭୂତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ଛିନ୍ନମୂଲକୋ। ଅପ୍ପଟିସରଣୋତି ଅପ୍ପତିଟ୍ଠୋ। ବାହୁଲିକାତି ପଚ୍ଚଯବାହୁଲ୍ଲାଯ ପଟିପନ୍ନା। ସାଥଲିକାତି ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ସିଥିଲଗ୍ଗହଣେନ ଗଣ୍ହନକା। ଓକ୍କମନେପୁବ୍ବଙ୍ଗମାତି ପଞ୍ଚ ନୀଓ୍ବରଣାନି ଅଓ୍ବଗମନତୋ ଓକ୍କମନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତତ୍ଥ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମାତି ଅତ୍ଥୋ। ପୱିଓ୍ବେକେତି ତିୱିଧେ ୱିଓ୍ବେକେ। ନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରାତି ନିବ୍ବୀରିଯା। ଇମିନା ନଯେନ ପନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଇନ୍ଦ୍ରିଯଓ୍ବଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୧୭) ୨। ପଟିପଦାୱଗ୍ଗୋ

୧। ସଂଖିତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୬୧। ଦୁତିଯସ୍ସ ପଠମେ ସୁଖପଟିକ୍ଖେପେନ ଦୁକ୍ଖା ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବତୋ ପଟିପଦା ଏତିସ୍ସାତି ଦୁକ୍ଖାପଟିପଦା। ଅସୀଘପ୍ପୱତ୍ତିତାଯ ଗରୁଭାୱେନ ଦନ୍ଧା ଅଭିଞ୍ଞା ଏତିସ୍ସାତି ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞା। ଇମିନାୱ ନଯେନ ସବ୍ବପଦେସୁ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୨। ୱିତ୍ଥାରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୬୨। ଦୁତିଯେ ଅଭିକ୍ଖଣନ୍ତି ଅଭିଣ୍ହଂ। ଆନନ୍ତରିଯନ୍ତି ଅନନ୍ତରୱିପାକଦାଯକଂ ମଗ୍ଗସମାଧିଂ। ଆସୱାନଂ ଖଯାଯାତି ଅରହତ୍ତଫଲତ୍ଥାଯ। ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନୀତି ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଚମକାନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯନ୍ତି ହି ଏତ୍ଥ ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାୱ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତଂ। ସେସମେତ୍ଥ ପାଳିଇୱସେନ ଉତ୍ତାନମେୱ।

ଇମାସଂ ପନ ପଟିପଦାନଂ ଅଯଂ ଆୱିଭାୱକଥା – ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ପୁବ୍ବେ ଅକତାଭିନିୱେସୋ ପୁବ୍ବଭାଗେ ରୂପପରିଗ୍ଗହେ କିଲମତି, ଅରୂପପରିଗ୍ଗହେ କିଲମତି, ପଚ୍ଚଯପରିଗ୍ଗହେ କିଲମତି, ତୀସୁ ଅଦ୍ଧାସୁ କିଲମତି, ମଗ୍ଗାମଗ୍ଗେ କିଲମତି। ଏୱଂ ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ କିଲମନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସନଂ ପାପୁଣାତି। ୱିପସ୍ସନଂ ପତ୍ୱାପି ଉଦଯବ୍ବଯାନୁପସ୍ସନେ, ଭଙ୍ଗାନୁପସ୍ସନେ, ଭଯତୁପଟ୍ଠାନେ, ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସନେ, ନିବ୍ବିଦାନୁପସ୍ସନେ, ମୁଞ୍ଚିତୁକମ୍ୟତାଞାଣେ, ସଙ୍ଖାରୁପେକ୍ଖାଞାଣେ, ଅନୁଲୋମଞାଣେ, ଗୋତ୍ରଭୁଞାଣେତି ଇମେସୁ ନୱସୁ ୱିପସ୍ସନାଞାଣେସୁପି କିଲମିତ୍ୱାୱ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗଂ ପାପୁଣାତି। ତସ୍ସ ସୋ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗୋ ଏୱଂ ଦୁକ୍ଖେନ ଗରୁଭାୱେନ ସଚ୍ଛିକତତ୍ତା ଦୁକ୍ଖପଟିପଦୋ ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞୋ ନାମ ଜାତୋ। ଯୋ ପନ ପୁବ୍ବଭାଗେ ପଞ୍ଚସୁ ଞାଣେସୁ କିଲମନ୍ତୋ ଅପରଭାଗେ ନୱସୁ ୱିପସ୍ସନାଞାଣେସୁ ଅକିଲମିତ୍ୱାୱ ମଗ୍ଗଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି, ତସ୍ସ ସୋ ମଗ୍ଗୋ ଏୱଂ ଦୁକ୍ଖେନ ଅଗରୁଭାୱେନ ସଚ୍ଛିକତତ୍ତା ଦୁକ୍ଖପଟିପଦୋ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞୋ ନାମ ଜାତୋ। ଇମିନା ଉପାଯେନ ଇତରାପି ଦ୍ୱେ ୱେଦିତବ୍ବା।

ଗୋଣପରିଯେସକୌପମାହି ଚେତା ୱିଭାୱେତବ୍ବା – ଏକସ୍ସ ହି ପୁରିସସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ଗୋଣା ପଲାଯିତ୍ୱା ଅଟୱିଂ ପୱିଟ୍ଠା। ସୋ ସକଣ୍ଟକେ ସଗହନେ ୱନେ ତେ ପରିଯେସନ୍ତୋ ଗହନମଗ୍ଗେନେୱ କିଚ୍ଛେନ କସିରେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗହନଟ୍ଠାନେଯେୱ ନିଲୀନେ ଗୋଣେପି କିଚ୍ଛେନ କସିରେନ ଅଦ୍ଦସ। ଏକୋ କିଚ୍ଛେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅବ୍ଭୋକାସେ ଠିତେ ଖିପ୍ପମେୱ ଅଦ୍ଦସ। ଅପରୋ ଅବ୍ଭୋକାସମଗ୍ଗେନ ସୁଖେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗହନଟ୍ଠାନେ ନିଲୀନେ କିଚ୍ଛେନ କସିରେନ ଅଦ୍ଦସ। ଅପରୋ ଅବ୍ଭୋକାସମଗ୍ଗେନେୱ ସୁଖେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅବ୍ଭୋକାସେ ଠିତେଯେୱ ଖିପ୍ପଂ ଅଦ୍ଦସ। ତତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୋ ଗୋଣା ୱିଯ ଚତ୍ତାରୋ ଅରିଯମଗ୍ଗା ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ଗୋଣପରିଯେସକୋ ପୁରିସୋ ୱିଯ ଯୋଗାୱଚରୋ, ଗହନମଗ୍ଗେନ କିଚ୍ଛେନ କସିରେନ ଗମନଂ ୱିଯ ପୁବ୍ବଭାଗେ ପଞ୍ଚସୁ ଞାଣେସୁ କିଲମତୋ ଦୁକ୍ଖାପଟିପଦା। ଗହନଟ୍ଠାନେ ନିଲୀନାନଂ କିଚ୍ଛେନେୱ ଦସ୍ସନଂ ୱିଯ ଅପରଭାଗେ ନୱସୁ ଞାଣେସୁ କିଲମନ୍ତସ୍ସ ଅରିଯମଗ୍ଗାନଂ ଦସ୍ସନଂ। ଇମିନା ଉପାଯେନ ସେସୌପମାପି ଯୋଜେତବ୍ବା।

୩। ଅସୁଭସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୬୩। ତତିଯେ ଅସୁଭାନୁପସ୍ସୀ କାଯେ ୱିହରତୀତି ଅତ୍ତନୋ କରଜକାଯେ ''ଯଥା ଏତଂ, ତଥା ଇଦ''ନ୍ତି ଇମିନା ନଯେନ ବହିଦ୍ଧା ଦିଟ୍ଠାନଂ ଦସନ୍ନଂ ଅସୁଭାନଂ ଉପସଂହରଣୱସେନ ଅସୁଭାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ଅତ୍ତନୋ କାଯଂ ଅସୁଭତୋ ପଟିକୂଲତୋ ଞାଣେନ ପସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଆହାରେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀତି ନୱନ୍ନଂ ପାଟିକୁଲ୍ୟାନଂ ୱସେନ କବଳିଙ୍କାରାହାରେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ। ସବ୍ବଲୋକେ ଅନଭିରତିସଞ୍ଞୀତି ସବ୍ବସ୍ମିମ୍ପି ତେଧାତୁକେ ଲୋକସନ୍ନିୱାସେ ଅନଭିରତାଯ ଉକ୍କଣ୍ଠିତସଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ। ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀତି ସବ୍ବେପି ତେଭୂମକସଙ୍ଖାରେ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋ। ମରଣସଞ୍ଞାତି ମରଣଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନସଞ୍ଞା। ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୂପଟ୍ଠିତା ହୋତୀତି ନିଯକଜ୍ଝତ୍ତେ ସୁଟ୍ଠୁ ଉପଟ୍ଠିତା ହୋତି। ଏତ୍ତାୱତା ବଲୱୱିପସ୍ସନା କଥିତା। ସେଖବଲାନୀତି ସିକ୍ଖନକାନଂ ବଲାନି। ସେସମେତ୍ଥ ପାଳିଇୱସେନ ଉତ୍ତାନମେୱ। ''ଅସୁଭାନୁପସ୍ସୀ''ତିଆଦୀନି ପନ ଦୁକ୍ଖାଯ ପଟିପଦାଯ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତାନି, ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀନି ସୁଖାଯ। ଅସୁଭାଦୀନି ହି ପଟିକୂଲାରମ୍ମଣାନି, ତେସୁ ପନ ପକତିଯାୱ ସମ୍ପିଯାଯମାନଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଲ୍ଲୀଯତି। ତସ୍ମା ତାନି ଭାୱେନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନୋ ନାମ ହୋତି। ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀନି ପଣୀତସୁଖାନି , ତସ୍ମା ତାନି ପଟିପନ୍ନୋ ସୁଖପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନୋ ନାମ ହୋତି।

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସବ୍ବସାଧାରଣା ଉପମା – ସଙ୍ଗାମାୱଚରପୁରିସୋ ହି ଫଲକକୋଟ୍ଠକଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ଚାୱୁଧାନି ସନ୍ନୟ୍ହିତ୍ୱା ସଙ୍ଗାମଂ ପୱିସତି, ସୋ ଅନ୍ତରା ୱିସ୍ସମିତୁକାମୋ ଫଲକକୋଟ୍ଠକଂ ପୱିସିତ୍ୱା ୱିସ୍ସମତି ଚେୱ ପାନଭୋଜନାଦୀନି ଚ ପଟିସେୱତି। ତତୋ ପୁନ ସଙ୍ଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା କମ୍ମଂ କରୋତି। ତତ୍ଥ ସଙ୍ଗାମୋ ୱିଯ କିଲେସସଙ୍ଗାମୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ଫଲକକୋଟ୍ଠକୋ ୱିଯ ପଞ୍ଚନିସ୍ସଯବଲାନି, ସଙ୍ଗାମପୱିସନପୁରିସୋ ୱିଯ ଯୋଗାୱଚରୋ, ପଞ୍ଚାୱୁଧସନ୍ନାହୋ ୱିଯ ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଚମାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ସଙ୍ଗାମଂ ପୱିସନକାଲୋ ୱିଯ ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମକରଣକାଲୋ, ୱିସ୍ସମିତୁକାମସ୍ସ ଫଲକକୋଟ୍ଠକଂ ପୱିସିତ୍ୱା ୱିସ୍ସମନପାନଭୋଜନାନି ପଟିସେୱନକାଲୋ ୱିଯ ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦସ୍ସ ନିରସ୍ସାଦକ୍ଖଣେ ପଞ୍ଚ ବଲାନି ନିସ୍ସାଯ ଚିତ୍ତଂ ସମ୍ପହଂସନକାଲୋ, ୱିସ୍ସମିତ୍ୱା ଖାଦିତ୍ୱା ପିୱିତ୍ୱା ଚ ପୁନ ସଙ୍ଗାମସ୍ସ ପୱିସନକାଲୋ ୱିଯ ପଞ୍ଚହି ବଲେହି ଚିତ୍ତଂ ସମ୍ପହଂସେତ୍ୱା ପୁନ ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ୱିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଗ୍ଗହଣକାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସୁତ୍ତେ ବଲାନି ଚେୱ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଚ ମିସ୍ସକାନେୱ କଥିତାନୀତି।

୪। ପଠମଖମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୬୪। ଚତୁତ୍ଥେ ଅକ୍ଖମାତି ଅନଧିୱାସିକପଟିପଦା। ଖମାତି ଅଧିୱାସିକପଟିପଦା। ଦମାତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯଦମନପଟିପଦା। ସମାତି ଅକୁସଲୱିତକ୍କାନଂ ୱୂପସମନପଟିପଦା। ରୋସନ୍ତଂ ପଟିରୋସତୀତି ଘଟ୍ଟେନ୍ତଂ ପଟିଘଟ୍ଟେତି। ଭଣ୍ଡନ୍ତଂପଟିଭଣ୍ଡତୀତି ପହରନ୍ତଂ ପଟିପହରତି। ପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠାନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ।

୭। ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୬୭। ସତ୍ତମେ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରସ୍ସ ହେଟ୍ଠିମା ତଯୋ ମଗ୍ଗା ସୁଖପଟିପଦା ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞା ଅହେସୁଂ, ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ଦୁକ୍ଖପଟିପଦୋ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞୋ। ତସ୍ମା ଏୱମାହ – ''ଯାଯଂ ପଟିପଦା ଦୁକ୍ଖା ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞା, ଇମଂ ମେ ପଟିପଦଂ ଆଗମ୍ମ ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତ''ନ୍ତି।

୮। ସାରିପୁତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୬୮। ଅଟ୍ଠମେ ଧମ୍ମସେନାପତିତ୍ଥେରସ୍ସ ହେଟ୍ଠିମା ତଯୋ ମଗ୍ଗା ସୁଖପଟିପଦା ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞା, ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ସୁଖପଟିପଦୋ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞୋ। ତସ୍ମା ''ଯାଯଂ ପଟିପଦା ସୁଖା ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞା''ତି ଆହ। ଇମେସୁ ପନ ଦ୍ୱୀସୁପି ସୁତ୍ତେସୁ ମିସ୍ସିକାୱ ପଟିପଦା କଥିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

୯। ସସଙ୍ଖାରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୬୯। ନୱମେ ପଠମଦୁତିଯପୁଗ୍ଗଲା ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକା ସସଙ୍ଖାରେନ ସପ୍ପଯୋଗେନ ସଙ୍ଖାରନିମିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେନ୍ତି। ତେସୁ ଏକୋ ୱିପସ୍ସନିନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ବଲୱତ୍ତା ଇଧେୱ କିଲେସପରିନିବ୍ବାନେନ ପରିନିବ୍ବାଯତି, ଏକୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଦୁବ୍ବଲତାଯ ଇଧ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଅନନ୍ତରେ ଅତ୍ତଭାୱେ ତଦେୱ ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ସସଙ୍ଖାରେନ ସପ୍ପଯୋଗେନ ସଙ୍ଖାରନିମିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା କିଲେସପରିନିବ୍ବାନେନ ପରିନିବ୍ବାଯତି, ତତିଯଚତୁତ୍ଥା ସମଥଯାନିକା। ତେସଂ ଏକୋ ଅସଙ୍ଖାରେନ ଅପ୍ପଯୋଗେନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ବଲୱତ୍ତା ଇଧେୱ କିଲେସେ ଖେପେତି, ଏକୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଦୁବ୍ବଲତ୍ତା ଇଧ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଅନନ୍ତରେ ଅତ୍ତଭାୱେ ତଦେୱ ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ଅସଙ୍ଖାରେନ ଅପ୍ପଯୋଗେନ କିଲେସେ ଖେପେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୧୦। ଯୁଗନଦ୍ଧସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୭୦। ଦସମେ ସମଥପୁବ୍ବଙ୍ଗମନ୍ତି ସମଥଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ପୁରେଚାରିକଂ କତ୍ୱା। ମଗ୍ଗୋ ସଞ୍ଜାଯତୀତି ପଠମୋ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗୋ ନିବ୍ବତ୍ତତି। ସୋତଂ ମଗ୍ଗନ୍ତି ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକମଗ୍ଗସ୍ସ ଆସେୱନାଦୀନି ନାମ ନତ୍ଥି, ଦୁତିଯମଗ୍ଗାଦଯୋ ପନ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତୋ ତମେୱ ଆସେୱତି ଭାୱେତି ବହୁଲୀକରୋତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱିପସ୍ସନାପୁବ୍ବଙ୍ଗମନ୍ତି ୱିପସ୍ସନଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ପୁରେଚାରିକଂ କତ୍ୱା ସମଥଂ ଭାୱେତି, ପକତିଯା ୱିପସ୍ସନାଲାଭୀ ୱିପସ୍ସନାଯ ଠତ୍ୱା ସମାଧିଂ ଉପ୍ପାଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯୁଗନଦ୍ଧଂ ଭାୱେତୀତି ଯୁଗନଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା ଭାୱେତି। ତତ୍ଥ ତେନେୱ ଚିତ୍ତେନ ସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତେନେୱ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସିତୁଂ ନ ସକ୍କା। ଅଯଂ ପନ ଯାୱତା ସମାପତ୍ତିଯୋ ସମାପଜ୍ଜତି, ତାୱତା ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସତି। ଯାୱତା ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସତି, ତାୱତା ସମାପତ୍ତିଯୋ ସମାପଜ୍ଜତି। କଥଂ? ପଠମଜ୍ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜତି, ତତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସତି, ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ଦୁତିଯଜ୍ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜତି। ତତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ପୁନ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସତି।

ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ତତିଯଜ୍ଝାନଂ…ପେ… ନେଵସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜତି, ତତୋ ଵୁଟ୍ଠାଯ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସତି। ଏଵମଯଂ ସମଥଵିପସ୍ସନଂ ଯୁଗନଦ୍ଧଂ ଭାଵେତି ନାମ।

ଧମ୍ମୁଦ୍ଧଚ୍ଚଵିଗ୍ଗହିତନ୍ତି ସମଥଵିପସ୍ସନାଧମ୍ମେସୁ ଦସଵିପସ୍ସନୁପକ୍କିଲେସସଙ୍ଖାତେନ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚେନ ଵିଗ୍ଗହିତଂ, ସୁଗ୍ଗହିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ, ଆଵୁସୋ, ସମଯୋତି ଇମିନା ସତ୍ତନ୍ନଂ ସପ୍ପାଯାନଂ ପଟିଲାଭକାଲୋ କଥିତୋ। ଯଂ ତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ତଂ ଵିପସ୍ସନାଵୀଥିଂ ଓକ୍କମିତ୍ୱା ପଵତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ। ଅଜ୍ଝତ୍ତମେଵସନ୍ତିଟ୍ଠତୀତି ଵିପସ୍ସନାଵୀଥିଂ ପଚ୍ଚୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂଯେଵ ଗୋଚରଜ୍ଝତ୍ତସଙ୍ଖାତେ ଆରମ୍ମଣେ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି। ସନ୍ନିସୀଦତୀତି ଆରମ୍ମଣଵସେନ ସମ୍ମା ନିସୀଦତି। ଏକୋଦି ହୋତୀତି ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି। ସମାଧିଯତୀତି ସମ୍ମା ଆଧିଯତି ସୁଟ୍ଠପିତଂ ହୋତି। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେଵ।

ପଟିପଦାଵଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

(୧୮) ୩। ସଞ୍ଚେତନିୟୱଗ୍ଗୋ

୧। ଚେତନାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୭୧। ତତିୟସ୍ସ ପଠମେ କାୟେତି କାୟଦ୍ୱାରେ, କାୟୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟା ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କାୟସଞ୍ଚେତନାହେତୂତିଆଦୀସୁ କାୟସଞ୍ଚେତନା ନାମ କାୟଦ୍ୱାରେ ଚେତନା ପକପ୍ପନା। ସା ଅଟ୍ଠ କାମାୱଚରକୁସଲୱସେନ ଅଟ୍ଠୱିଧା, ଅକୁସଲୱସେନ ଦ୍ୱାଦସୱିଧାତି ୱୀସତିୱିଧା। ତଥା ୱଚୀସଞ୍ଚେତନା, ତଥା ମନୋସଞ୍ଚେତନା। ଅପିଚେତ୍ଥ ନୱ ମହଗ୍ଗତଚେତନାପି ଲବ୍ଭନ୍ତି। କାୟସଞ୍ଚେତନାହେତୂତି କାୟସଞ୍ଚେତନାପଚ୍ଚୟା। ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଅଟ୍ଠକୁସଲକମ୍ମପଚ୍ଚୟା ନିୟକଜ୍ଝତ୍ତେ ସୁଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଦ୍ୱାଦସଅକୁସଲକମ୍ମପଚ୍ଚୟା ଦୁକ୍ଖଂ। ସେସଦ୍ୱାରେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟାୱାତି ଅୱିଜ୍ଜାକାରଣେନେୱ। ସଚେ ହି ଅୱିଜ୍ଜା ଛାଦୟମାନା ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ତୀସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖାନଂ ପଚ୍ଚୟଭୂତା ଚେତନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଇତି ମୂଲଭୂତାୟ ଅୱିଜ୍ଜାୟ ୱସେନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ସାମଂ ୱାତିଆଦୀସୁ ପରେହି ଅନାଣତ୍ତୋ ସୟମେୱ ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତୋ ସାମଂ କାୟସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି ନାମ। ୟଂ ପନ ପରେ ସମାଦପେତ୍ୱା ଆଣାପେତ୍ୱା କାରେନ୍ତି, ତସ୍ସ ତଂ କାୟସଙ୍ଖାରଂ ପରେ ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି ନାମ। ୟୋ ପନ କୁସଲଂ କୁସଲନ୍ତି ଅକୁସଲଂ ଅକୁସଲନ୍ତି କୁସଲୱିପାକଂ କୁସଲୱିପାକୋତି ଅକୁସଲୱିପାକଂ ଅକୁସଲୱିପାକୋତି ଜାନନ୍ତୋ କାୟଦ୍ୱାରେ ୱୀସତିୱିଧଂ କାୟସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି, ଅୟଂ ସମ୍ପଜାନୋ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି ନାମ। ୟୋ ଏୱଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି, ଅୟଂ ଅସମ୍ପଜାନୋ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି ନାମ। ସେସଦ୍ୱାରେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ତତ୍ଥ ଅସମ୍ପଜାନକମ୍ମଂ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ – ଦହରଦାରକା ‘‘ମାତାପିତୂହି କତଂ କରୋମା’’ତି ଚେତିୟଂ ୱନ୍ଦନ୍ତି, ପୁପ୍ଫପୂଜଂ କରୋନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ୱନ୍ଦନ୍ତି, ତେସଂ କୁସଲନ୍ତି ଅଜାନନ୍ତାନମ୍ପି ତଂ କୁସଲମେୱ ହୋତି। ତଥା ମିଗପକ୍ଖିଆଦୟୋ ତିରଚ୍ଛାନା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତି, ସଙ୍ଘଂ ୱନ୍ଦନ୍ତି, ଚେତିୟଂ ୱନ୍ଦନ୍ତି, ତେସଂ ଜାନନ୍ତାନମ୍ପି ଅଜାନନ୍ତାନମ୍ପି ତଂ କୁସଲମେୱ ହୋତି। ଦହରଦାରକା ପନ ମାତାପିତରୋ ହତ୍ଥପାଦେହି ପହରନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୂନଂ ତଲସତ୍ତିକଂ ଉଗ୍ଗିରନ୍ତି, ଦଣ୍ଡଂ ଖିପନ୍ତି, ଅକ୍କୋସନ୍ତି । ଗାୱିୟୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତି, ସୁନଖା ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତି, ଡଂସନ୍ତି, ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘାଦୟୋ ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତି, ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେନ୍ତି। ତେସଂ ଜାନନ୍ତାନମ୍ପି ଅଜାନନ୍ତାନମ୍ପି ଅକୁସଲକମ୍ମଂ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ତୀସୁପି ଦ୍ୱାରେସୁ ଆୟୂହନଚେତନା ସମୋଧାନେତବ୍ବା। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – କାୟଦ୍ୱାରେ ସୟଂକତମୂଲିକା ୱୀସତି ଚେତନା, ଆଣତ୍ତିମୂଲିକା ୱୀସତି, ସମ୍ପଜାନମୂଲିକା ୱୀସତି, ଅସମ୍ପଜାନମୂଲିକା ୱୀସତୀତି ଅସୀତି ଚେତନା ହୋନ୍ତି, ତଥା ୱଚୀଦ୍ୱାରେ। ମନୋଦ୍ୱାରେ ପନ ଏକେକସ୍ମିମ୍ପି ୱିକପ୍ପେ ଏକୂନତିଂସ କତ୍ୱା ସତଞ୍ଚ ସୋଳସ ଚ ହୋନ୍ତି। ଇତି ସବ୍ବାପି ତୀସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଦ୍ୱେ ସତାନି ଛସତ୍ତତି ଚ ଚେତନା। ତା ସବ୍ବାପି ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋତେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତୋ ୱେଦୟିତାକାରୋ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଜାନନାକାରୋ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଚିତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, କାୟୋ ଉପାଦାରୂପଂ, ତସ୍ସ ପଚ୍ଚୟା ଚତସ୍ସୋ ଧାତୁୟୋ ଚତ୍ତାରି ଭୂତାନୀତି ଇମେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ନାମ।

ଇମେସୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେସୁ ଅୱିଜ୍ଜା ଅନୁପତିତାତି ଇମେସୁ ୱୁତ୍ତପ୍ପଭେଦେସୁ ଚେତନାଧମ୍ମେସୁ ଅୱିଜ୍ଜା ସହଜାତୱସେନ ଚ ଉପନିସ୍ସୟୱସେନ ଚ ଅନୁପତିତା। ଏୱଂ ୱଟ୍ଟଞ୍ଚେୱ ୱଟ୍ଟମୂଲିକା ଚ ଅୱିଜ୍ଜା ଦସ୍ସିତା ହୋତି।

ଏତ୍ତାୱତା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତସ୍ସ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଇଦାନି ଥୁତିଂ କରୋନ୍ତୋ ଅୱିଜ୍ଜାୟତ୍ୱେୱ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧାତି ଅସେସୱିରାଗେନ ଚେୱ ଅସେସନିରୋଧେନ ଚ। ସୋ କାୟୋ ନ ହୋତୀତି ଖୀଣାସୱସ୍ସ କାୟେନ କରଣକମ୍ମଂ ପଞ୍ଞାୟତି, ଚେତିୟଙ୍ଗଣସମ୍ମଜ୍ଜନଂ ବୋଧିୟଙ୍ଗଣସମ୍ମଜ୍ଜନଂ ଅଭିକ୍କମନଂ ପଟିକ୍କମନଂ ୱତ୍ତାନୁୱତ୍ତକରଣନ୍ତି ଏୱମାଦି। କାୟଦ୍ୱାରେ ପନସ୍ସ ୱୀସତି ଚେତନା ଅୱିପାକଧମ୍ମତଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ସୋ କାୟୋ ନ ହୋତି, ୟଂ ପଚ୍ଚୟାସ୍ସ ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି। କାୟଦ୍ୱାରପ୍ପୱତ୍ତା ହି ଚେତନା ଇଧ କାୟୋତି ଅଧିପ୍ପେତା। ସେସଦ୍ୱୟେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଖେତ୍ତନ୍ତିଆଦୀନିପି କୁସଲାକୁସଲକମ୍ମସ୍ସେୱ ନାମାନି। ତଞ୍ହି ୱିପାକସ୍ସ ୱିରୁହନଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ଖେତ୍ତଂ, ପତିଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ୱତ୍ଥୁ, କାରଣଟ୍ଠେନ ଆୟତନଂ, ଅଧିକରଣଟ୍ଠେନ ଅଧିକରଣନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଇତି ସତ୍ଥା ଏତ୍ତକେନ ଠାନେନ ତୀହି ଦ୍ୱାରେହି ଆୟୂହିତକମ୍ମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପଚ୍ଚନଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଚତ୍ତାରୋମେ ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭାତି ପଟିଲଦ୍ଧଅତ୍ତଭାୱା। ଅତ୍ତସଞ୍ଚେତନା କମତୀତି ଅତ୍ତନା ପକପ୍ପିତଚେତନା ୱହତି ପୱତ୍ତତି।

ଅତ୍ତସଞ୍ଚେତନାହେତୁ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ତମ୍ହା କାଯା ଚୁତି ହୋତୀତିଆଦୀସୁ ଖିଡ୍ଡାପଦୋସିକା ଦେୱା ଅତ୍ତସଞ୍ଚେତନାହେତୁ ଚୱନ୍ତି। ତେସଞ୍ହି ନନ୍ଦନୱନଚିତ୍ତଲତାୱନଫାରୁସକୱନାଦୀସୁ ଦିବ୍ବରତିସମପ୍ପିତାନଂ କୀଳନ୍ତାନଂ ପାନଭୋଜନେ ସତି ସମ୍ମୁସ୍ସତି, ତେ ଆହାରୁପଚ୍ଛେଦେନ ଆତପେ ଖିତ୍ତମାଲା ୱିଯ ମିଲାଯନ୍ତି। ମନୋପଦୋସିକା ଦେୱା ପରସଞ୍ଚେତନାହେତୁ ଚୱନ୍ତି, ଏତେ ଚାତୁମହାରାଜିକା ଦେୱା। ତେସୁ କିର ଏକୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ''ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳିସ୍ସାମୀ''ତି ସପରିୱାରୋ ରଥେନ ୱୀଥିଂ ପଟିପଜ୍ଜତି। ଅଥଞ୍ଞୋ ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ତଂ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ''କିଂ, ଭୋ, ଅଯଂ କପଣୋ ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବଂ ୱିଯ ଏତଂ ଦିସ୍ୱା ପୀତିଯା ଉଦ୍ଧୁମାତୋ ୱିଯ ଗଜ୍ଜମାନୋ ୱିଯ ଚ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି କୁଜ୍ଝତି। ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ତଂ କୁଦ୍ଧଂ ଦିସ୍ୱା କୁଦ୍ଧା ନାମ ସୁୱିଜାନା ହୋନ୍ତୀତି କୁଦ୍ଧଭାୱମସ୍ସ ଞତ୍ୱା ''ତ୍ୱଂ କୁଦ୍ଧୋ ମଯ୍ହଂ କିଂ କରିସ୍ସସି, ଅଯଂ ସମ୍ପତ୍ତି ମଯା ଦାନସୀଲାଦୀନଂ ୱସେନ ଲଦ୍ଧା, ନ ତୁଯ୍ହଂ ୱସେନା''ତି ପଟିକୁଜ୍ଝତି। ଏକସ୍ମିଞ୍ହି କୁଦ୍ଧେ ଇତରୋ ଅକୁଦ୍ଧୋ ରକ୍ଖତି, ଉଭୋସୁ ପନ କୁଦ୍ଧେସୁ ଏକସ୍ସ କୋଧୋ ଇତରସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ତସ୍ସପି କୋଧୋ ଇତରସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି ଉଭୋ କନ୍ଦନ୍ତାନଂଯେୱ ଓରୋଧାନଂ ଚୱନ୍ତି। ମନୁସ୍ସା ଅତ୍ତସଞ୍ଚେତନା ଚ ପରସଞ୍ଚେତନା ଚ ହେତୁ ଚୱନ୍ତି, ଅତ୍ତସଞ୍ଚେତନାଯ ଚ ପରସଞ୍ଚେତନାଯ ଚ ହେତୁଭୂତାଯ ଚୱନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମନୁସ୍ସା ହି କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ହତ୍ଥେହିପି ଦଣ୍ଡେହିପି ପହରନ୍ତି, ରଜ୍ଜୁବନ୍ଧନାଦୀହିପି ବନ୍ଧନ୍ତି, ଅସିନାପି ସୀସଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତି, ୱିସମ୍ପି ଖାଦନ୍ତି, ପପାତେପି ପତନ୍ତି, ଉଦକମ୍ପି ପୱିସନ୍ତି, ଅଗ୍ଗିମ୍ପି ପୱିସନ୍ତି, ପରେପି ଦଣ୍ଡେନ ୱା ସତ୍ଥେନ ୱା ପହରିତ୍ୱା ମାରେନ୍ତି। ଏୱଂ ତେସୁ ଅତ୍ତସଞ୍ଚେତନାପି ପରସଞ୍ଚେତନାପି କମତି।

କତମେତେନ ଦେୱା ଦଟ୍ଠବ୍ବାତି କତମେ ନାମ ତେ ଦେୱା ଦଟ୍ଠବ୍ବାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ୱା ଅତ୍ତଭାୱେନ କତମେ ଦେୱା ଦଟ୍ଠବ୍ବାତିପି ଅତ୍ଥୋ। କସ୍ମା ପନ ଥେରୋ ଇମଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି, କିଂ ଅତ୍ତନା କଥେତୁଂ ନପ୍ପହୋତୀତି? ପହୋତି, ଇଦଂ ପନ ପଦଂ ଅତ୍ତନୋ ସଭାୱେନ ବୁଦ୍ଧୱିସଯଂ ପଞ୍ହନ୍ତି ଥେରୋ ନ କଥେସି। ତେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବାତି ତେନ ଅତ୍ତଭାୱେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଅଯଂ ପନ ପଞ୍ହୋ ହେଟ୍ଠା କାମାୱଚରେପି ରୂପାୱଚରେପି ଲବ୍ଭତି, ଭଗୱତ୍ତେନ ପନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କଥିତୋ ନିପ୍ପଦେସେନ କଥିତୋ ହୋତୀତି ଭଗୱତା ଏୱଂ କଥିତୋ।

ଆଗନ୍ତାରୋଇତ୍ଥତ୍ତନ୍ତି ଇତ୍ଥଭାୱଂ କାମାୱଚରପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧଭାୱମେୱ ଆଗନ୍ତାରୋ, ନେୱ ତତ୍ଥୂପପତ୍ତିକା ନ ଉପରୂପପତ୍ତିକା ହୋନ୍ତି। ଅନାଗନ୍ତାରୋ ଇତ୍ଥତ୍ତନ୍ତି ଇମଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ଅନାଗନ୍ତାରୋ, ହେଟ୍ଠୂପପତ୍ତିକା ନ ହୋନ୍ତି, ତତ୍ଥୂପପତ୍ତିକା ୱା ଉପରୂପପତ୍ତିକା ୱା ତତ୍ଥେୱ ୱା ପରିନିବ୍ବାଯିନୋ ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ହେଟ୍ଠିମଭୱେ ନିକନ୍ତିୱସେନ ଉପରୂପପତ୍ତିକା ୱେଦିତବ୍ବା। ଭୱଗ୍ଗେ ପନେତଂ ନତ୍ଥି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

୨। ୱିଭତ୍ତିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୭୨। ଦୁତିଯେ ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦାତି ପଞ୍ଚସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ପଭେଦଗତଂ ଞାଣଂ। ଓଧିସୋତି କାରଣସୋ। ବ୍ୟଞ୍ଜନସୋତି ଅକ୍ଖରସୋ। ଅନେକପରିଯାଯେନାତି ଅନେକେହି କାରଣେହି। ଆଚିକ୍ଖାମୀତି କଥେମି। ଦେସେମୀତି ପାକଟଂ କତ୍ୱା କଥେମି। ପଞ୍ଞାପେମୀତି ଜାନାପେମି। ପଟ୍ଠପେମୀତି ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ପୱତ୍ତେତ୍ୱା କଥେମି। ୱିୱରାମୀତି ୱିୱଟଂ କତ୍ୱା କଥେମି। ୱିଭଜାମୀତି ୱିଭଜିତ୍ୱା କଥେମି। ଉତ୍ତାନୀକରୋମୀତି ଗମ୍ଭୀରଂ ଉତ୍ତାନକଂ କତ୍ୱା କଥେମି। ସୋ ମଂ ପଞ୍ହେନାତି ସୋ ମଂ ପଞ୍ହେନ ଉପଗଚ୍ଛତୁ। ଅହଂ ୱେଯ୍ୟାକରଣେନାତି ଅହମସ୍ସ ପଞ୍ହକଥନେନ ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେସ୍ସାମି। ଯୋ ନୋ ଧମ୍ମାନଂ ସୁକୁସଲୋତି ଯୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅଧିଗତଧମ୍ମାନଂ ସୁକୁସଲୋ ସତ୍ଥା, ସୋ ଏସ ସମ୍ମୁଖୀଭୂତୋ। ଯଦି ମଯା ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା ନ ସଚ୍ଛିକତା, ''ସଚ୍ଛିକରୋହି ତାୱ ସାରିପୁତ୍ତା''ତି ୱତ୍ୱା ମଂ ପଟିବାହିସ୍ସତୀତି ସତ୍ଥୁ ପୁରତୋ ନିସିନ୍ନକୋୱ ସୀହନାଦଂ ନଦତି। ଇମିନା ଉପାଯେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇମାସୁ ଚ ପନ ପଟିସମ୍ଭିଦାସୁ ତିସ୍ସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦା ଲୋକିଯା, ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରାତି।

୩। ମହାକୋଟ୍ଠିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୭୩। ତତିଯେ ଫସ୍ସାଯତନାନନ୍ତି ଫସ୍ସାକରାନଂ, ଫସ୍ସସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ଥଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚୀତି ଏତେସୁ ଅସେସତୋ ନିରୁଦ୍ଧେସୁ ତତୋ ପରଂ କୋଚି ଅପ୍ପମତ୍ତକୋପି କିଲେସୋ ଅତ୍ଥୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ନତ୍ଥଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚୀତି ଇଧାପି ''ଅପ୍ପମତ୍ତକୋପି କିଲେସୋ ନତ୍ଥୀ''ତି ପୁଚ୍ଛତି। ସେସଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଇମେ ପନ ଚତ୍ତାରୋପି ପଞ୍ହେ ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦଏକଚ୍ଚସସ୍ସତଅମରାୱିକ୍ଖେପୱସେନ ପୁଚ୍ଛତି। ତେନସ୍ସ ଥେରୋ ପୁଚ୍ଛିତପୁଚ୍ଛିତଂ ପଟିବାହନ୍ତୋ ମା ହେୱନ୍ତି ଆହ। ଏତ୍ଥ ହିଇତି ନିପାତମତ୍ତଂ, ଏୱଂ ମା ଭଣୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅରୂପଲଦ୍ଧିୱସେନେୱ ''ଅତ୍ଥଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ଅତ୍ତା ନାମ ଅତ୍ଥୀ''ତି ସସ୍ସତାଦିଆକାରେନ ପୁଚ୍ଛତି। କିଂ ପନେସ ଅରୂପଲଦ୍ଧିକୋତି? ନ ଅରୂପଲଦ୍ଧିକୋ। ଏୱଂଲଦ୍ଧିକୋ ପନ ତତ୍ଥେକୋ ଭିକ୍ଖୁ ନିସିନ୍ନୋ, ସୋ ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ତସ୍ସ ଲଦ୍ଧିଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପନତ୍ଥଂ ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛତି। ଯେପି ଚ ଅନାଗତେ ଏୱଂଲଦ୍ଧିକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ତେସଂ ''ବୁଦ୍ଧକାଲେପେସୋ ପଞ୍ହୋ ମହାସାୱକେହି ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତୋ''ତି ୱଚନୋକାସୁପଚ୍ଛେଦନତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛତିଯେୱ।

ଅପ୍ପପଞ୍ଚଂପପଞ୍ଚେତୀତି ନ ପପଞ୍ଚେତବ୍ବଟ୍ଠାନେ ପପଞ୍ଚଂ କରୋତି, ଅନାଚରିତବ୍ବଂ ମଗ୍ଗଂ ଚରତି। ତାୱତା ପପଞ୍ଚସ୍ସ ଗତୀତି ଯତ୍ତକା ଛନ୍ନଂ

ଫସ୍ସାଯତନାନଂ ଗତି, ତତ୍ତକାଓ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିମାନପ୍ପଭେଦସ୍ସ ପପଞ୍ଚସ୍ସ ଗତି। ଛନ୍ନଂ, ଆଓ୍ୱୁସୋ, ଫସ୍ସାଯତନାନଂ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ପପଞ୍ଚନିରୋଧୋ ପପଞ୍ଚୱୂପସମୋତି ଏତେସୁ ଛସୁ ଆଯତନେସୁ ସବ୍ବସୋ ନିରୁଦ୍ଧେସୁ ପପଞ୍ଚାପି ନିରୁଦ୍ଧାଓ ହୋନ୍ତି, ୱୂପସନ୍ତାଓ ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଆରୁପ୍ପେ ପନ ପୁଥୁଜ୍ଜନଦେଓତାନଂ କିଞ୍ଚାପି ପଞ୍ଚ ଫସ୍ସାଯତନାନି ନିରୁଦ୍ଧାନି, ଛଟ୍ଠସ୍ସ ପନ ଅନିରୁଦ୍ଧତ୍ତା ତଯୋପି ପପଞ୍ଚା ଅପ୍ପହୀନାଓ। ଅପିଚ ପଞ୍ଚୱୋକାରଭଓୱସେନେଓ ପଞ୍ହୋ କଥିତୋତି। ଚତୁତ୍ଥେ ଇମିନାଓ ନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୫। ଉପୱାଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୭୫-୧୭୬। ପଞ୍ଚମେ ୱିଜ୍ଜାଯନ୍ତକରୋ ହୋତୀତି ୱିଜ୍ଜାଯ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକରୋ ହୋତି, ସକଲଂ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ ପରିୱଟୁମଂ କତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତୀତି। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସୌପାଦାନୋତି ସଗହଣୋଓ ହୁତ୍ୱା। ଅନ୍ତକରୋ ଅଭଓିସ୍ସାତି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଠିତୋ ଅଭଓିସ୍ସ। ଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋତି ପନ୍ନରସଧମ୍ମଭେଦେନ ଚରଣେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଯଥାଭୂତଂ ଜାନଂପସ୍ସଂ ଅନ୍ତକରୋ ହୋତୀତି ଯଥାସଭାୱଂ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ଜାନିତ୍ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଠିତୋ ନାମ ହୋତୀତି ଅରହତ୍ତନିକୂଟେନ ପଞ୍ହଂ ନିଟ୍ଠପେସି। ଛଟ୍ଠଂ ହେଟ୍ଠା ଏକକନିପାତୱଣ୍ଣନାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେଓ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୭। ରାହୁଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୭୭। ସତ୍ତମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାତି କେସାଦୀସୁ ୱୀସତିଯା କୋଟ୍ଠାସେସୁ ଥଦ୍ଧାକାରଲକ୍ଖଣା ପଥୱୀଧାତୁ। ବାହିରାତି ବହିଦ୍ଧା ଅନିନ୍ଦ୍ରିଯବଦ୍ଧେସୁ ପାସାଣପବ୍ବତାଦୀସୁ ଥଦ୍ଧାକାରଲକ୍ଖଣା ପଥୱୀଧାତୁ । ଇମିନାଓ ନଯେନ ସେସାପି ଧାତୁଯୋ ୱେଦିତବ୍ବା। ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତାତି ଇଦଂ ତଯଂ ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିଗ୍ଗାହପଟିକ୍ଖେପୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି ହେତୁନା କାରଣେନ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ। ଦିସ୍ୱାତି ସହୱିପସ୍ସନାଯ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସିତ୍ୱା। ଅଚ୍ଛେଚ୍ଛି ତଣ୍ହନ୍ତି ମଗ୍ଗୱଜ୍ଝତଣ୍ହଂ ସମୂଲକଂ ଛିନ୍ଦି। ୱିୱତ୍ତଯି ସଂଯୋଜନନ୍ତି ଦସୱିଧମ୍ପି ସଂଯୋଜନଂ ୱିୱତ୍ତଯି ଉବ୍ବଟ୍ଟେତ୍ୱା ପଜହି। ସମ୍ମା ମାନାଭିସମଯାତି ହେତୁନା କାରଣେନ ନୱୱିଧସ୍ସ ମାନସ୍ସ ପହାନାଭିସମଯା। ଅନ୍ତମକାସି ଦୁକ୍ଖସ୍ସାତି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ ପରିୱଟୁମଂ ଅକାସି, କତ୍ୱା ଠିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତି ସତ୍ଥାରା ସଂଯୁତ୍ତମହାନିକାଯେ ରାହୁଲୋୱାଦେ (ସଂ। ନି। ୩।୯୧ ଆଦଯୋ) ୱିପସ୍ସନା କଥିତା, ଚୂଳରାହୁଲୋୱାଦେପି (ମ। ନି। ୩।୪୧୬ ଆଦଯୋ) ୱିପସ୍ସନା କଥିତା, ଅମ୍ବଲଟ୍ଠିକରାହୁଲୋୱାଦେ (ମ। ନି। ୨।୧୦୭ ଆଦଯୋ) ଦହରସ୍ସେୱ ସତୋ ମୁସାୱାଦା ୱେରମଣୀ କଥିତା, ମହାରାହୁଲୋୱାଦେ (ମ। ନି। ୨।୧୧୩ ଆଦଯୋ) ୱିପସ୍ସନା କଥିତା। ଇମସ୍ମିଂ ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରମହାନିକାଯେ ଅଯଂ ଚତୁକୋଟିକସୁଞ୍ଞତା ନାମ କଥିତାତି।

୮। ଜମ୍ବାଲୀସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୭୮। ଅଟ୍ଠମେ ସନ୍ତଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିନ୍ତି ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ସମାପତ୍ତୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ସମାପତ୍ତିଂ। ସକ୍କାଯନିରୋଧନ୍ତି ତେଭୂମକୱଟ୍ଟସଙ୍ଖାତସ୍ସ ସକ୍କାଯସ୍ସ ନିରୋଧଂ, ନିବ୍ବାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ପକ୍ଖନ୍ଦତୀତି ଆରମ୍ମଣୱସେନ ନ ପକ୍ଖନ୍ଦତି। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ନ ପାଟିକଙ୍ଖୋତି ନ ପାଟିକଙ୍ଖିତବ୍ବୋ। ଲେପଗତେନାତି ଲେପମକ୍ଖିତେନ।

ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପନତ୍ଥେ ନଦୀପାରଂ ଗନ୍ତୁକାମପୁରିସୋପମ୍ମଂ ଆହରିତବ୍ବଂ – ଏକୋ କିର ପୁରିସୋ ଚଣ୍ଡସୋତାଯ ୱାଳଅମଚ୍ଛାକୁଲାଯ ନଦିଯା ପାରଂ ଗନ୍ତୁକାମୋ ''ଓରିମଂ ତୀରଂ ସାସଙ୍କଂ ସପ୍ପଟିଭଯଂ, ପାରିମଂ ତୀରଂ ଖେମଂ ଅପ୍ପଟିଭଯଂ, କିଂ ନୁ ଖୋ କତ୍ୱା ପାରଂ ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ପଟିପାଟିଯା ଠିତେ ଅଟ୍ଠ କକୁଧରୁକ୍ଖେ ଦିସ୍ୱା ''ସକ୍କା ଇମାଯ ରୁକ୍ଖପଟିପାଟିଯା ଗନ୍ତୁ''ନ୍ତି ମନସିକତ୍ୱା ''କକୁଧରୁକ୍ଖା ନାମ ମଟ୍ଠସାଖା ହୋନ୍ତି, ସାଖାଯ ହତ୍ଥା ନ ସଣ୍ଠହେଯ୍ୟୁ''ନ୍ତି ନିଗ୍ରୋଧପିଲକ୍ଖରୁକ୍ଖାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଲାଖାଯ ହତ୍ଥପାଦେ ମକ୍ଖେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥେନ ଏକଂ ସାଖଂ ଗଣ୍ହି। ହତ୍ଥୋ ତତ୍ଥେୱ ଲଗି। ପୁନ ୱାମହତ୍ଥେନ ଦକ୍ଖିଣପାଦେନ ୱାମପାଦେନାତି ଚତ୍ତାରୋପି ହତ୍ଥପାଦା ତତ୍ଥେୱ ଲଗିଂସୁ। ସୋ ଅଧୋସିରୋ ଲମ୍ବମାନୋ ଉପରିନଦିଯଂ ଦେୱେ ୱୁଟ୍ଠେ ପୁଣ୍ଣାଯ ନଦିଯା ସୋତେ ନିମୁଗ୍ଗୋ କୁମ୍ଭୀଲାଦୀନଂ ଭକ୍ଖୋ ଅହୋସି।

ତତ୍ଥ ନଦୀସୋତଂ ୱିଯ ସଂସାରସୋତଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ସୋତସ୍ସ ପାରଂ ଗନ୍ତୁକାମପୁରିସୋ ୱିଯ ଯୋଗାୱଚରୋ, ଓରିମତୀରଂ ୱିଯ ସକ୍କାଯୋ, ପାରିମତୀରଂ ୱିଯ ନିବ୍ବାନଂ, ପଟିପାଟିଯା ଠିତା ଅଟ୍ଠ କକୁଧରୁକ୍ଖା ୱିଯ ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ, ଲେପମକ୍ଖିତେନ ହତ୍ଥେନ ସାଖାଗହଣଂ ୱିଯ ଝାନୱିପସ୍ସନାନଂ ପାରିପନ୍ଥିକେ ଅସୋଧେତ୍ୱା ସମାପତ୍ତିସମାପଜ୍ଜନଂ, ଚତୂହି ହତ୍ଥପାଦେହି ସାଖାଯ ବଦ୍ଧସ୍ସ ଓଲମ୍ବନଂ ୱିଯ ପଠମଜ୍ଝାନେ ନିକନ୍ତିଯା ଲଗ୍ଗକାଲୋ, ଉପରିସୋତେ ୱୁଟ୍ଠି ୱିଯ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ କିଲେସାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନକାଲୋ, ନଦିଯା ପୁଣ୍ଣାଯ ସୋତେ ନିମୁଗ୍ଗସ୍ସ କୁମ୍ଭୀଲାଦୀନଂ ଭକ୍ଖଭୂତକାଲୋ

ୱିଯ ସଂସାରସୋତେ ନିମୁଗ୍ଗସ୍ସ ଚତୁସୁ ଅପାଯେସୁ ଦୁକ୍ଖାନୁଭୱନକାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସୁଦ୍ଧେନ ହତ୍ଥେନାତି ସୁଧୋତେନ ପରିସୁଦ୍ଧହତ୍ଥେନ। ଇମସ୍ମିମ୍ପି ଅତ୍ଥେ ତାଦିସମେୱ ଓପମ୍ମଂ ଜାତକଂ – ତଥେୱ ହି ପାରଂ ଗନ୍ତୁକାମୋ ପୁରିସୋ ''କକୁଧରୁକ୍ଖୋ ନାମ ମଟ୍ଠସାଖୋ, କିଲିଟ୍ଠହତ୍ଥେନ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ହତ୍ଥୋ ପରିଗଲେୟ୍ୟା''ତି ହତ୍ଥପାଦେ ସୁଧୋତେ କତ୍ୱା ଏକଂ ସାଖଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପଠମଂ ରୁକ୍ଖଂ ଆରୁଳ୍ହୋ। ତତୋ ଓତରିତ୍ୱା ଦୁତିଯଂ...ପେ... ତତୋ ଓତରିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠମଂ, ଅଟ୍ଠମରୁକ୍ଖତୋ ଓତରିତ୍ୱା ପାରିମତୀରେ ଖେମନ୍ତଭୂମିଂ ଗତୋ।

ତତ୍ଥ ''ଇମେହି ରୁକ୍ଖେହି ପାରିମତୀରଂ ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଚିନ୍ତିତକାଲୋ ୱିଯ ଯୋଗିନୋ ''ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଅରହତ୍ତଂ ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତିତକାଲୋ, ସୁଦ୍ଧେନ ହତ୍ଥେନ ସାଖାଗହଣଂ ୱିଯ ଝାନୱିପସ୍ସନାନଂ ପାରିପନ୍ଥିକଧମ୍ମେ ସୋଧେତ୍ୱା ସମାପତ୍ତିସମାପଜ୍ଜନଂ। ତତ୍ଥ ପଠମରୁକ୍ଖାରୋହଣକାଲୋ ୱିଯ ପଠମଜ୍ଝାନସମାପତ୍ତିକାଲୋ, ପଠମରୁକ୍ଖତୋ ଓରୁଯ୍ହ ଦୁତିଯଂ ଆରୁଳ୍ହକାଲୋ ୱିଯ ପଠମଜ୍ଝାନେ ନିକନ୍ତିଯା ଅବଦ୍ଧସ୍ସ ତତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନସମାପନ୍ନକାଲୋ...ପେ... ସତ୍ତମରୁକ୍ଖତୋ ଓରୁଯ୍ହ ଅଟ୍ଠମଂ ଆରୁଳ୍ହକାଲୋ ୱିଯ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିଯଂ ନିକନ୍ତିଯା ଅବଦ୍ଧସ୍ସ ତତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନସମାପନ୍ନକାଲୋ। ଅଟ୍ଠମରୁକ୍ଖତୋ ଓରୁଯ୍ହ ପାରିମତୀରଂ ଖେମନ୍ତଭୂମିଂ ଗତକାଲୋ ୱିଯ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନେ ନିକନ୍ତିଯା ଅବଦ୍ଧସ୍ସ ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତକାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅୱିଜ୍ଜାପ୍ପଭେଦଂ ମନସି କରୋତୀତି ଅଟ୍ଠସୁ ଠାନେସୁ ଅଞ୍ଞାଣଭୂତାଯ ଗଣବହଲମହାଅୱିଜ୍ଜାଯ ପଭେଦସଙ୍ଖାତଂ ଅରହତ୍ତଂ ମନସି କରୋତି। ନ ପକ୍ଖନ୍ଦତୀତି ଆରମ୍ମଣୱସେନେୱ ନ ପକ୍ଖନ୍ଦତି। ଜମ୍ବାଲୀତି ଗାମତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ମହାଉଦକସ୍ସ ପତିଟ୍ଠାନଭୂତୋ ମହାଆୱାଟୋ। ଅନେକୱସ୍ସଗଣିକାତି ଗାମସ୍ସ ୱା ନଗରସ୍ସ ୱା ଉପ୍ପନ୍ନକାଲେଯେୱ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଅନେକାନି ୱସ୍ସଗଣାନି ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ଏତିସ୍ସାତି ଅନେକୱସ୍ସଗଣିକା। ଆଯମୁଖାନୀତି ଚତସ୍ସୋ ପୱିସନକନ୍ଦରା। ଅପାଯମୁଖାନୀତି ଅପୱାହନଚ୍ଛିଦ୍ଦାନି। ନ ଆଳିଇପ୍ପଭେଦୋ ପାଟିକଙ୍ଖୋତି ନ ପାଳିଇପ୍ପଭେଦୋ ପାଟିକଙ୍ଖିତବ୍ବୋ। ନ ହି ତତୋ ଉଦକଂ ଉଟ୍ଠାଯ ପାଳିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା କଚୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ପାପୁଣାତି।

ଇମସ୍ସ ପନତ୍ଥସ୍ସ ୱିଭାୱନତ୍ଥଂ ଉଯ୍ୟାନଗୱେସକଓପମ୍ମଂ ଆହରିତବ୍ବଂ। ଏକୋ କିର ନଗରୱାସିକୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଉଯ୍ୟାନଂ ଗୱେସନ୍ତୋ ନଗରତୋ ନାତିଦୂରେ ନଚ୍ଚାସନ୍ନେ ମହନ୍ତଂ ଜମ୍ବାଲିଂ ଅଦ୍ଦସ। ସୋ ''ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ରମଣୀଯଂ ଉଯ୍ୟାନଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା କୁଦ୍ଦାଲଂ ଆଦାଯ ଚତ୍ତାରିପି କନ୍ଦରାନି ପିଧାଯ ଅପୱାହନଚ୍ଛିଦ୍ଦାନି ୱିୱରିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଦେୱୋ ନ ସମ୍ମା ୱସ୍ସି, ଅୱସେସୌଦକଂ ଅପୱାହନଚ୍ଛିଦ୍ଦେନ ପରିସ୍ସୱିତ୍ୱା ଗତଂ। ଚମ୍ମଖଣ୍ଡପିଲୋତିକାଦୀନି ତତ୍ଥେୱ ପୂତିକାନି ଜାତାନି, ପାଣକା ସଣ୍ଠିତା, ସମନ୍ତା ଅନୁପଗମନୀଯା ଜାତା। ଉପଗତାନମ୍ପି ନାସାପୁଟେ ପିଧାଯ ପକ୍କମିତବ୍ବଂ ହୋତି । ସୋ କତିପାହେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପଟିକ୍କମ୍ମ ଠିତୋ ଓଲୋକେତ୍ୱା ''ନ ସକ୍କା ଉପଗନ୍ତୁ''ନ୍ତି ପକ୍କାମି।

ତତ୍ଥ ନଗରୱାସୀ କୁଲପୁତ୍ତୋ ୱିଯ ଯୋଗାୱଚରୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ଉଯ୍ୟାନଂ ଗୱେସନ୍ତେନ ଗାମଦ୍ୱାରେ ଜମ୍ବାଲିଯା ଦିଟ୍ଠକାଲୋ ୱିଯ ଚାତୁମହାଭୂତିକକାଯୋ, ଆଯମୁଖାନଂ ପିହିତକାଲୋ ୱିଯ ଧମ୍ମସ୍ସୱନୋଦକସ୍ସ ଅଲଦ୍ଧକାଲୋ, ଅପାଯମୁଖାନଂ ୱିୱଟକାଲୋ ୱିଯ ଛଦ୍ୱାରିକସଂୱରସ୍ସ ୱିସ୍ସଟ୍ଠକାଲୋ, ଦେୱସ୍ସ ସମ୍ମା ଅୱୁଟ୍ଠକାଲୋ ୱିଯ ସପ୍ପାଯକମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅଲଦ୍ଧକାଲୋ, ଅୱସେସୌଦକସ୍ସ ଅପାଯମୁଖେହି ପରିସ୍ସୱିତ୍ୱା ଗତକାଲୋ ୱିଯ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଗୁଣାନଂ ପରିହୀନକାଲୋ, ଉଦକସ୍ସ ଉଟ୍ଠାଯ ପାଳିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା କଚୱରଂ ଆଦାଯ ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ପାପୁଣିତୁଂ ଅସମତ୍ଥକାଲୋ ୱିଯ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଅୱିଜ୍ଜାପାଳିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା କିଲେସରାସିଂ ୱିଧମିତ୍ୱା ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକାତୁଂ ଅସମତ୍ଥକାଲୋ, ଚମ୍ମଖଣ୍ଡପିଲୋତିକାଦୀନଂ ତତ୍ଥେୱ ପୂତିଭାୱୋ ୱିଯ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ରାଗାଦିକିଲେସେହି ପରିପୂରିତକାଲୋ, ତସ୍ସ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦିସ୍ୱା ୱିପ୍ପଟିସାରିନୋ ଗତକାଲୋ ୱିଯ ୱଟ୍ଟସମଙ୍ଗିପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱଟ୍ଟେ ଅଭିରତକାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଆଳିଇପ୍ପଭେଦୋ ପାଟିକଙ୍ଖୋତି ପାଳିଇପ୍ପଭେଦୋ ପାଟିକଙ୍ଖିତବ୍ବୋ। ତତୋ ହି ଉଦକଂ ଉଟ୍ଠାଯ ପାଳିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା କଚୱରଂ ଆଦାଯ ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ପାପୁଣିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଧାପି ତଦେୱ ଓପମ୍ମଂ ଆହରିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଆଯମୁଖାନଂ ୱିୱଟକାଲୋ ୱିଯ ସପ୍ପାଯଧମ୍ମସ୍ସୱନସ୍ସ ଲଦ୍ଧକାଲୋ, ଅପାଯମୁଖାନଂ ପିହିତକାଲୋ ୱିଯ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ସଂୱରସ୍ସ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତକାଲୋ, ଦେୱସ୍ସ ସମ୍ମା ୱୁଟ୍ଠକାଲୋ ୱିଯ ସପ୍ପାଯକମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଲଦ୍ଧକାଲୋ, ଉଦକସ୍ସ ଉଟ୍ଠାଯ ପାଳିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା କଚୱରଂ ଆଦାଯ ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ପତ୍ତକାଲୋ ୱିଯ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଅୱିଜ୍ଜଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅକୁସଲରାସିଂ ୱିଧମିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ସଚ୍ଛିକତକାଲୋ, ଆଯମୁଖେହି ପୱିଟ୍ଠେନ ଉଦକେନ ସରସ୍ସ ପରିପୁଣ୍ଣକାଲୋ ୱିଯ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେହି ପରିପୁଣ୍ଣକାଲୋ, ସମନ୍ତତୋ ୱଟିଂ କତ୍ୱା ରୁକ୍ଖେ ରୋପେତ୍ୱା ଉଯ୍ୟାନମଜ୍ଝେ ପାସାଦଂ ମାପେତ୍ୱା ନାଟକାନି ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ସୁଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ନିସିନ୍ନକାଲୋ ୱିଯ ଧମ୍ମପାସାଦଂ ଆରୁଯ୍ହ

ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣଂ ଫଲସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନକାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ। ଦେସନା ପନ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସିକା କଥିତାତି।

୯। ନିବ୍ବାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୭୯। ନୱମେ ହାନଭାଗିଯା ସଞ୍ଞାତିଆଦୀସୁ ''ପଠମସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ଲାଭିଂ କାମସହଗତା ସଞ୍ଞାମନସିକାରା ସମୁଦାଚରନ୍ତି, ହାନଭାଗିନୀ ପଞ୍ଞା''ତି (ୱିଭ। ୭୯୯) ଅଭିଧମ୍ମେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯଥାଭୂତଂନପ୍ପଜାନନ୍ତୀତି ଯଥାସଭାୱତୋ ମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣେନ ନ ଜାନନ୍ତି।

୧୦। ମହାପଦେସସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୮୦। ଦସମେ ଭୋଗନଗରେ ୱିହରତୀତି ପରିନିବ୍ବାନସମଯେ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ ତଂ ନଗରଂ ପତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱିହରତି। ଆନନ୍ଦଚେତିଯେତି ଆନନ୍ଦଯକ୍ଖସ୍ସ ଭୱନଟ୍ଠାନେ ପତିଟ୍ଠିତୱିହାରେ। ମହାପଦେସେତି ମହାଓକାସେ ମହାଅପଦେସେ ୱା, ବୁଦ୍ଧାଦଯୋ ମହନ୍ତେ ମହନ୍ତେ ଅପଦିସିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତାନି ମହାକାରଣାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନେୱ ଅଭିନନ୍ଦିତବ୍ବନ୍ତି ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠେହି ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା ପୁବ୍ବେୱ ନ ସୋତବ୍ବଂ। ଏୱଂ କତେ ହି ପଚ୍ଛା ''ଇଦଂ ନ ସମେତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚମାନୋପି ''କିଂ ପୁବ୍ବେୱ ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ, ଇଦାନି ନ ଧମ୍ମୋ''ତି ୱତ୍ୱା ଲଦ୍ଧିଂ ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ନପ୍ପଟିକ୍କୋସିତବ୍ବନ୍ତି ''କିଂ ଏସ ବାଲୋ ୱଦତୀ''ତି ଏୱଂ ପୁବ୍ବେୱ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ହି ୱତ୍ତୁଂ ଯୁତ୍ତମ୍ପି ନ ୱକ୍ଖତି। ତେନାହ – ଅନଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅପ୍ପଟିକ୍କୋସିତ୍ୱାତି। ପଦବ୍ୟଞ୍ଜନାନୀତି ପଦସଙ୍ଖାତାନି ବ୍ୟଞ୍ଜନାନି। ସାଧୁକଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ''ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ପାଳି ୱୁତ୍ତା, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅନୁସନ୍ଧି କଥିତା , ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ପୁବ୍ବାପରଂ କଥିତ''ନ୍ତି ସୁଟ୍ଠୁ ଗହେତ୍ୱା। ସୁତ୍ତେ ଓତାରେତବ୍ବାନୀତି ସୁତ୍ତେ ଓତରିତବ୍ବାନି। ୱିନଯେ ସନ୍ଦସ୍ସେତବ୍ବାନୀତି ୱିନଯେ ସଂସନ୍ଦେତବ୍ବାନି।

ଏତ୍ଥ ଚ ସୁତ୍ତନ୍ତି ୱିନଯୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଯଥାହ – ''କତ୍ଥ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ସାୱତ୍ଥିଯଂ ସୁତ୍ତୱିଭଙ୍ଗେ''ତି (ଚୂଳୱ। ୪୫୭) ୱିନଯୋତି ଖନ୍ଧକୋ। ଯଥାହ – ''ୱିନଯାତିସାରେ''ତି। ଏୱଂ ୱିନଯପିଟକମ୍ପି ନ ପରିଯାଦିଯତି। ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗା ପନ ସୁତ୍ତଂ, ଖନ୍ଧକପରିୱାରା ୱିନଯୋତି ଏୱଂ ୱିନଯପିଟକଂ ପରିଯାଦିଯତି। ଅଥ ୱା ସୁତ୍ତନ୍ତପିଟକଂ ସୁତ୍ତଂ, ୱିନଯପିଟକଂ ୱିନଯୋତି ଏୱଂ ଦ୍ୱେଯେୱ ପିଟକାନି ପରିଯାଦିଯନ୍ତି। ସୁତ୍ତନ୍ତାଭିଧମ୍ମପିଟକାନି ୱା ସୁତ୍ତଂ, ୱିନଯପିଟକଂ ୱିନଯୋତି ଏୱମ୍ପି ତୀଣି ପିଟକାନି ନ ତାୱ ପରିଯାଦିଯନ୍ତି। ଅସୁତ୍ତନାମକଞ୍ହି ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ନାମ ଅତ୍ଥି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଜାତକଂ ପଟିସମ୍ଭିଦା ନିଦ୍ଦେସୋ ସୁତ୍ତନିପାତୋ ଧମ୍ମପଦଂ ଉଦାନଂ ଇତିୱୁତ୍ତକଂ ୱିମାନୱତ୍ଥୁ ପେତୱତ୍ଥୁ ଥେରଗାଥା ଥେରୀଗାଥା ଅପଦାନନ୍ତି।

ସୁଦିନ୍ନତ୍ଥେରୋ ପନ ''ଅସୁତ୍ତନାମକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ନତ୍ଥୀ''ତି ତଂ ସବ୍ବଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ''ତୀଣି ପିଟକାନି ସୁତ୍ତଂ, ୱିନଯୋ ପନ କାରଣ''ନ୍ତି ଆହ। ତତୋ ତଂ କାରଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇଦଂ ସୁତ୍ତମାହରି –

''ଯେ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଗୋତମି, ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟାସି, ଇମେ ଧମ୍ମା ସରାଗାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ ୱିରାଗାଯ, ସଂଯୋଗାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ ୱିସଂଯୋଗାଯ, ସଉପାଦାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ ଅନୁପାଦାନାଯ, ମହିଚ୍ଛତାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଯ, ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠିଯା ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିଯା, କୋସଜ୍ଜାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ ୱୀରିଯାରମ୍ଭାଯ, ସଙ୍ଗଣିକାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ ପୱିୱେକାଯ, ଆଚଯାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ ଅପଚଯାଯ। ଏକଂସେନ, ଗୋତମି, ଜାନେଯ୍ୟାସି 'ନେସୋ ଧମ୍ମୋ ନେସୋ ୱିନଯୋ ନେତଂ ସତ୍ଥୁ ସାସନ'ନ୍ତି।

''ଯେ ଚ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଗୋତମି, ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟାସି, ଇମେ ଧମ୍ମା ୱିରାଗାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ ସରାଗାଯ, ୱିସଂଯୋଗାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ ସଂଯୋଗାଯ। ଅନୁପାଦାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ ସଉପାଦାନାଯ, ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ ମହିଚ୍ଛତାଯ, ସନ୍ତୁଟ୍ଠିଯା ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠିଯା, ୱୀରିଯାରମ୍ଭାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ କୋସଜ୍ଜାଯ, ପୱିୱେକାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ ସଙ୍ଗଣିକାଯ, ଅପଚଯାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ ଆଚଯାଯ। ଏକଂସେନ, ଗୋତମି , ଜାନେଯ୍ୟାସି 'ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଏସୋ ୱିନଯୋ ଏତଂ ସତ୍ଥୁ ସାସନ'''ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୪୦୬; ଅ। ନି। ୮।୫୩)।

ତସ୍ମା ସୁତ୍ତେତି ତେପିଟକବୁଦ୍ଧୱଚନେ ଓତାରେତବ୍ବାନି। ୱିନଯେତି ଏତସ୍ମିଂ ରାଗାଦିୱିନଯକାରଣେ ସଂସନ୍ଦେତବ୍ବାନୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ନ ଚେୱ ସୁତ୍ତେ ଓତରନ୍ତୀତି ସୁତ୍ତପଟିପାଟିଯା କତ୍ଥଚି ଅନାଗନ୍ତ୍ୱା ଛଲ୍ଲିଂ ଉଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଗୁଳ୍ହୱେସ୍ସନ୍ତର-ଗୁଳ୍ହମ୍ମଗ୍ଗ-ଗୁଳ୍ହୱିନଯୱେଦଲ୍ଲପିଟକାନଂ ଅଞ୍ଞତରତୋ ଆଗତାନି ପଞ୍ଞାଯନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ଆଗତାନି ହି ରାଗାଦିୱିନଯେ ଚ ଅପଞ୍ଞାଯମାନାନି ଛଡ୍ଡେତବ୍ବାନି ହୋନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଇତି ହିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛଡ୍ଡେଯ୍ୟାଥା''ତି। ଏତେନୁପାଯେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁତ୍ଥଂ ମହାପଦେସଂ ଧାରେଯ୍ୟାଥାତି ଇମଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁତ୍ଥଂ ଧମ୍ମସ୍ସ ପତିଟ୍ଠାନୋକାସଂ ଧାରେଯ୍ୟାଥାତି।

ସଙ୍କେତନିୟୱଗ୍ଗୋ ତତିୟୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୧୯) ୪। ବ୍ରାହ୍ମଣୱଗ୍ଗୋ

୧। ଯୋଧାଜୀୱସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୮୧। ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ପଠମେ ଠାନକୁସଲୋତି ଯେନ ଠାନେନ ଠିତୋ ଅୱିରାଧେତ୍ୱା ୱିଜ୍ଝିତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ମିଂ ଠାନେ କୁସଲୋ। ସେସଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୨। ପାଟିଭୋଗସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୮୨। ଦୁତିଯେ ନତ୍ଥି କୋଚି ପାଟିଭୋଗୋତି ଅହଂ ତେ ପାଟିଭୋଗୋତି ଏୱଂ ପାଟିଭୋଗୋ ଭୱିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ଜରାଧମ୍ମନ୍ତି ଜରାସଭାୱଂ। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ।

୩। ସୁତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୮୩। ତତିଯେ ନତ୍ଥି ତତୋ ଦୋସୋତି ତସ୍ମିଂ ଦୋସୋ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୪। ଅଭଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୮୪। ଚତୁତ୍ଥେ କିଚ୍ଛାଜୀୱିତକାରଣଟ୍ଠେନ ରୋଗୋୱ ରୋଗାତଙ୍କୋ ନାମ। ଫୁଟ୍ଠସ୍ସାତି ତେନ ରୋଗାତଙ୍କେନ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ। ଉରତ୍ତାଳିଂ କନ୍ଦତୀତି ଉରଂ ତାଳେତ୍ୱା ରୋଦତି। ଅକତକଲ୍ୟାଣୋତିଆଦୀସୁ କଲ୍ୟାଣଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଞ୍ଞକମ୍ମଂ , ତଂ ଅକତଂ ଏତେନାତି ଅକତକଲ୍ୟାଣୋ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ପୁଞ୍ଞକମ୍ମମେୱ ହି କୋସଲ୍ଲସମ୍ଭୂତତ୍ତା କୁସଲଂ, ଭୀତସ୍ସ ପରିତ୍ତାଯକତ୍ତା ଭୀରୁତ୍ତାଣନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କତପାପୋତିଆଦୀସୁ ପାପଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଲାମକଂ ଅକୁସଲକମ୍ମଂ। ଲୁଦ୍ଦନ୍ତି କକ୍ଖଳକମ୍ମଂ। କିବ୍ବିସନ୍ତି ସମଲଂ ଅପରିସୁଦ୍ଧକମ୍ମଂ। କଙ୍ଖୀ ହୋତୀତି ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମସଙ୍ଘଗୁଣେସୁ ଚେୱ ସିକ୍ଖାଯ ଚ ପୁବ୍ବନ୍ତେ ଚ ଅପରନ୍ତେ ଚ ପୁବ୍ବନ୍ତାପରନ୍ତେ ଚ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦେ ଚାତି ଅଟ୍ଠସୁ ଠାନେସୁ କଙ୍ଖାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ୱିଚିକିଚ୍ଛୀତି ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ସାସନସଦ୍ଧମ୍ମେ ନ ନିଟ୍ଠଂ ଗତୋ, ଉଗ୍ଗହପରିପୁଚ୍ଛାୱସେନ ନିଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଇମିନା ନଯେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୫। ବ୍ରାହ୍ମଣସଚ୍ଚସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୮୫। ପଞ୍ଚମେ ବ୍ରାହ୍ମଣସଚ୍ଚାନୀତି ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ସଚ୍ଚାନି ତଥାନି। ସୋ ତେନ ନ ସମଣୋତି ମଞ୍ଞତୀତି ସୋ ଖୀଣାସୱୋ ତେନ ସଚ୍ଚେନ ‘‘ଅହଂ ସମଣୋ’’ତି ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠୀହି ନ ମଞ୍ଞତି। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଯଦେୱ ତତ୍ଥ ସଚ୍ଚଂ, ତଦଭିଞ୍ଞାଯାତି ଯଂ ତତ୍ଥ ‘‘ସବ୍ବେ ପାଣା ଅୱଜ୍ଝା’’ତି ପଟିପତ୍ତିଯା ସଚ୍ଚଂ ତଥଂ ଅୱିପରୀତଂ। ଇମିନା ୱଚୀସଚ୍ଚଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ କତ୍ୱା ପରମତ୍ଥସଚ୍ଚଂ ନିବ୍ବାନଂ ଦସ୍ସେତି। ତଦଭିଞ୍ଞାଯାତି ତଂ ଉଭଯମ୍ପି ଅଭିୱିସିଟ୍ଠାଯ ପଞ୍ଞାଯ ଜାନିତ୍ୱା। ଅନୁଦ୍ଦଯାଯ ଅନୁକମ୍ପାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତୀତି ଅନୁଦ୍ଦଯତ୍ଥାଯ ଚ ଅନୁକମ୍ପତ୍ଥାଯ ଚ ଯା ପଟିପଦା, ତଂ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, ପୂରେତ୍ୱା ଠିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସପଟିପଦାସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ସବ୍ବେ କାମାତି ସବ୍ବେ ୱତ୍ଥୁକାମକିଲେସକାମା। ଇତି ୱଦଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସଚ୍ଚମାହାତି ଏୱମ୍ପି ୱଦନ୍ତୋ ଖୀଣାସୱବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସଚ୍ଚମେୱ ଆହ। ସବ୍ବେ ଭୱାତି କାମଭୱାଦଯୋ ତଯୋପି। ନାହଂ କ୍ୱଚନୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ଚତୁକ୍କୋଟିକସୁଞ୍ଞତା କଥିତା। ଅଯଞ୍ହି ‘‘ନାହଂ କ୍ୱଚନୀ’’ତି କ୍ୱଚି ଅତ୍ତାନଂ ନ ପସ୍ସତି, କସ୍ସଚି କିଞ୍ଚନତସ୍ମିନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତାନଂ କସ୍ସଚି ପରସ୍ସ କିଞ୍ଚନଭାୱେ ଉପନେତବ୍ବଂ ନ ପସ୍ସତି, ଭାତିଟ୍ଠାନେ ଭାତରଂ, ସହାଯଟ୍ଠାନେ ସହାଯଂ, ପରିକ୍ଖାରଟ୍ଠାନେ ୱା ପରିକ୍ଖାରଂ ମଞ୍ଞିତ୍ୱା ଉପନେତବ୍ବଂ ନ ପସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ଚ ମମ କ୍ୱଚନୀତି ଏତ୍ଥ ମମସଦ୍ଦଂ ତାୱ ଠପେତ୍ୱା ‘‘ନ ଚ କ୍ୱଚନି ପରସ୍ସ ଚ ଅତ୍ତାନଂ କ୍ୱଚି ନ ପସ୍ସତୀ’’ତି ଅଯମତ୍ଥୋ। ଇଦାନି ‘‘ମମସଦ୍ଦଂ ଆହରିତ୍ୱା ମମ କିସ୍ମିଞ୍ଚି କିଞ୍ଚନଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି ସୋ ପରସ୍ସ ଅତ୍ତା ମମ କିସ୍ମିଞ୍ଚି କିଞ୍ଚନଭାୱେ ଅତ୍ଥୀତି ନ ପସ୍ସତି, ଅତ୍ତନୋ ଭାତିଟ୍ଠାନେ ଭାତରଂ, ସହାଯଟ୍ଠାନେ ସହାଯଂ, ପରିକ୍ଖାରଟ୍ଠାନେ ୱା ପରିକ୍ଖାରନ୍ତି କିସ୍ମିଞ୍ଚି ଠାନେ ପରସ୍ସ ଅତ୍ତାନଂ ଇମିନା କିଞ୍ଚନଭାୱେନ ଉପନେତବ୍ବଂ ନ ପସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱମଯଂ ଯସ୍ମା ନେୱ କତ୍ଥଚି ଅତ୍ତାନଂ ପସ୍ସତି, ନ ତଂ ପରସ୍ସ କିଞ୍ଚନଭାୱେ ଉପନେତବ୍ବଂ ପସ୍ସତି, ନ ପରସ୍ସ ଅତ୍ତାନଂ ପସ୍ସତି, ନ ପରସ୍ସ ଅତ୍ତାନଂ ଅତ୍ତନୋ କିଞ୍ଚନଭାୱେ ଉପନେତବ୍ବଂ ପସ୍ସତୀତି। ଇତି ୱଦଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି ଏୱଂ ଚତୁକ୍କୋଟିକଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ୱଦନ୍ତୋପି ଖୀଣାସୱବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତସ୍ସା ପଟିପଦାଯ ସମ୍ମା ପଟିୱିଦ୍ଧତ୍ତା ସଚ୍ଚମେୱ ଆହ, ନ ମୁସାତି ସବ୍ବେସୁପି ୱାରେସୁ ମଞ୍ଞନାନଂ ପହୀନତ୍ତାଯେୱ ନ

ମଜ୍ଝତ୍ତତୀତି ଚ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞଂଯେୱପଟିପଦନ୍ତି କିଞ୍ଚନଭାୱୱିରହିତଂ ନିପ୍ପଲିବୋଧଂ ନିଗ୍ଗହଣମେୱ ପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି ପୂରେତ୍ୱା ଠିତୋ।

ଇମାନି ଖୋ ପରିବ୍ବାଜକା ଚତ୍ତାରି ବ୍ରାହ୍ମଣସଚ୍ଚାନି ମଯା ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦିତାନୀତି ଯାନି ତୁମ୍ହେ ଭୋୱାଦିବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ସଚ୍ଚାନି ୱଦେଥ, ତେହି ଅଞ୍ଞାନି ମଯା ଇମାନି ବାହିତପାପବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ଚତୂହି ମଗ୍ଗେହି ସୋଳସୱିଧେନ କିଚ୍ଚେନ ଜାନିତ୍ୱା ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା ପୱେଦିତାନି ଦେସିତାନି ଜୋତିତାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଚତୂସୁପି ଠାନେସୁ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ୱଚୀସଚ୍ଚମେୱ କଥିତନ୍ତି।

୬। ଉମ୍ମଗ୍ଗସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୮୬। ଛଟ୍ଠେ ପରିକସ୍ସତୀତି ଆକଡ୍ଢିଯତି। ଉମ୍ମଗ୍ଗୋତି ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନଂ, ପଞ୍ଞାଗମନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପଞ୍ଞା ଏୱ ୱା ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନଟ୍ଠେନ ଉମ୍ମଗ୍ଗୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସାୱ ପଟିଭାନଟ୍ଠେନ ପଟିଭାନଂ। ଚିତ୍ତସ୍ସୋପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱସଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତେସଂଯେୱେତ୍ଥ ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅତ୍ଥମଞ୍ଞାଯ ଧମ୍ମମଞ୍ଞାଯାତି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗ ପାଠଇଞ୍ଚ ଜାନିତ୍ୱା। ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତୀତି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଧମ୍ମଂ ସହ ସୀଲେନ ପୁବ୍ବଭାଗପ୍ପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞୋତି ନିବ୍ବିଜ୍ଝନକପଞ୍ଞୋ। ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଠପେତ୍ୱା ତଣ୍ହଂ ସେସଂ ତେଭୂମକକ୍ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ସୁତଂ ହୋତି। ପଞ୍ଞାଯାତି ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ। ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋତି ୱଟ୍ଟମୂଲକତଣ୍ହା ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୁଦଯୋତି ସୁତଂ ହୋତି। ଇମିନା ଉପାଯେନ ସେସଦ୍ୱଯେପି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଚତୁତ୍ଥପଞ୍ହୱିସ୍ସଜ୍ଜନେନ ଅରହତ୍ତଫଲଂ କଥିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୭। ୱସ୍ସକାରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୮୭। ସତ୍ତମେ ତୋଦେଯ୍ୟସ୍ସାତି ତୁଦିଗାମୱାସିକସ୍ସ। ପରିସତୀତି ସନ୍ନିପତିତାଯ ପରିସାଯ। ପରୂପାରମ୍ଭଂ ୱତ୍ତେନ୍ତୀତି ପରଗରହଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତି କଥେନ୍ତି। ବାଲୋ ଅଯଂ ରାଜାତିଆଦି ଯଂ ତେ ଉପାରମ୍ଭଂ ୱତ୍ତେନ୍ତି, ତସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସମଣେ ରାମପୁତ୍ତେତି ଉଦକେ ରାମପୁତ୍ତେ। ଅଭିପ୍ପସନ୍ନୋତି ଅତିକ୍କମ୍ମ ପସନ୍ନୋ। ପରମନିପଚ୍ଚକାରନ୍ତି ଉତ୍ତମନିପାତକିରିଯଂ ନୀଚୱୁତ୍ତିଂ। ପରିହାରକାତି ପରିଚାରକା। ଯମକୋତିଆଦୀନି ତେସଂ ନାମାନି। ତେସୁ ହି ଏକୋ ଯମକୋ ନାମ, ଏକୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲୋ ନାମ, ଏକୋ ଉଗ୍ଗୋ ନାମ, ଏକୋ ନାୱିନ୍ଦକୀ ନାମ, ଏକୋ ଗନ୍ଧବ୍ବୋ ନାମ, ଏକୋ ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସୋ ନାମ। ତ୍ୟାସୁଦନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅସ୍ସୁଦନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ, ତେ ଅତ୍ତନୋ ପରିସତି ନିସିନ୍ନେତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମିନା ନଯେନ ନେତୀତି ଇମିନା କାରଣେନ ଅନୁନେତି ଜାନାପେତି। କରଣୀଯାଧିକରଣୀଯେସୂତି ପଣ୍ଡିତେହି କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚେସୁ ଚ ଅତିରେକକତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚେସୁ ଚ। ୱଚନୀଯାଧିୱଚନୀଯେସୂତି ୱତ୍ତବ୍ବେସୁ ଚ ଅତିରେକୱତ୍ତବ୍ବେସୁ ଚ। ଅଲମତ୍ଥଦସତରେହୀତି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥେ ପସ୍ସିତୁଂ ସମତ୍ଥା ଅଲମତ୍ଥଦସା, ତେ ଅତିସିତ୍ୱା ଠିତା ଅଲମତ୍ଥଦସତରା, ତେହି ଅଲମତ୍ଥଦସତରେହି। ଅଲମତ୍ଥଦସତରୋତି ଅଲମତ୍ଥଦସତାଯ ଉତ୍ତରିତରୋ, ଛେକେହି ଛେକତରୋ ପଣ୍ଡିତେହି ପଣ୍ଡିତତରୋତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ଅଥସ୍ସ ତେ ପଟିପୁଚ୍ଛନ୍ତା ଏୱଂ ଭୋତିଆଦିମାହଂସୁ। ଇତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅତ୍ତନୋ ସପ୍ପୁରିସତାଯ ତଂ ଏଳେଯ୍ୟରାଜାନମ୍ପି ତସ୍ସ ପରିୱାରିକେପି ଉଦକମ୍ପି ରାମପୁତ୍ତଂ ପସଂସି। ଅନ୍ଧୋ ୱିଯ ହି ଅସପ୍ପୁରିସୋ, ଚକ୍ଖୁମା ୱିଯ ସପ୍ପୁରିସୋ। ଯଥା ଅନ୍ଧୋ ନେୱ ଅନନ୍ଧଂ ନ ଅନ୍ଧଂ ପସ୍ସତି, ଏୱଂ ଅସପ୍ପୁରିସୋ ନେୱ ସପ୍ପୁରିସଂ ନ ଅସପ୍ପୁରିସଂ ଜାନାତି। ଯଥା ଚକ୍ଖୁମା ଅନ୍ଧମ୍ପି ଅନନ୍ଧମ୍ପି ପସ୍ସତି, ଏୱଂ ସପ୍ପୁରିସୋ ସପ୍ପୁରିସମ୍ପି ଅସପ୍ପୁରିସମ୍ପି ଜାନାତି। ତୋଦେଯ୍ୟୋପି ସପ୍ପୁରିସତାଯ ଅସପ୍ପୁରିସେ ଅଞ୍ଞାସୀତି ଇମମତ୍ଥୱସଂ ପଟିଚ୍ଚ ତୁଟ୍ଠମାନସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଭୋ, ଗୋତମାତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ଭାସିତଂ ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

୮। ଉପକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୮୮। ଅଟ୍ଠମେ ଉପକୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ମଣ୍ଡିକାପୁତ୍ତୋତି ମଣ୍ଡିକାଯ ପୁତ୍ତୋ। ଉପସଙ୍କମୀତି ସୋ କିର ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକୋ, ''କିଂ ନୁ ଖୋ ସତ୍ଥା ମଯି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଉପଗତେ ୱଣ୍ଣଂ କଥେସ୍ସତି, ଉଦାହୁ ଅୱଣ୍ଣ''ନ୍ତି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ ଉପସଙ୍କମି। ''ନେରଯିକୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ କପ୍ପଟ୍ଠୋ ଅତେକିଚ୍ଛୋ''ତି (ଚୂଳୱ। ୩୪୮) ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଘଟ୍ଟେତୁକାମୋ ଉପସଙ୍କମୀତିପି ୱଦନ୍ତି। ପରୂପାରମ୍ଭଂ ୱତ୍ତେତୀତି ପରଗରହଂ କଥେତି। ସବ୍ବୋ ସୋ ନ ଉପପାଦେତୀତି ସବ୍ବୋପି ସୋ କୁସଲଧମ୍ମଂ ନ ଉପ୍ପାଦେତି, ଅତ୍ତନୋ ୱା ୱଚନଂ ଉପପାଦେତୁଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଅନୁପପାଦେନ୍ତୋ ଗାରଯ୍ହୋ ହୋତୀତି କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଚ ୱଚନଂ ଉପପନ୍ନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ କାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଗାରଯ୍ହୋ ହୋତି। ଉପୱଜ୍ଜୋତି ଉପୱଦିତବ୍ବୋ ଚ ହୋତି, ୱଜ୍ଜେନ ୱା ଉପେତୋ ହୋତି, ସଦୋସୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଥ ଭଗୱା ତସ୍ସ ୱାଦଂ ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ ଗୀୱାଯ ପଟିମୁଞ୍ଚନ୍ତୋ ପରୂପାରମ୍ଭନ୍ତିଆଦିମାହ। ଉମ୍ମୁଜ୍ଜମାନକଂଯେୱାତି ଉଦକତୋ ସୀସଂ

ଉକ୍ଖିପନ୍ତଂଯେଵ। ତତ୍ଥ ଅପରିମାଣା ପଦାତିଆଦୀସୁ ତସ୍ମିଂ ଅକୁସଲନ୍ତି ପଞ୍ଜାପନେ ପଦାନିପି ଅକ୍ଖରାନିପି ଧମ୍ମଦେସନାପି ଅପରିମାଣାଯେଵ। ଇତିପିଦଂଅକୁସଲନ୍ତି ଇଦମ୍ପି ଅକୁସଲଂ ଇଦମ୍ପି ଅକୁସଲଂ ଇମିନାପି କାରଣେନ ଇମିନାପି କାରଣେନ ଅକୁସଲନ୍ତି ଏଵଂ ଅକୁସଲପଞ୍ଜତ୍ତିଯଂ ଆଗତାନିପି ଅପରିମାଣାନି। ଅଥାପି ଅଞ୍ଞେନାକାରେନ ତଥାଗତୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେଯ୍ୟ, ଏଵମ୍ପିସ୍ସ ଦେସନା ଅପରିମାଣା ଭଵେଯ୍ୟ। ଯଥାହ – ''ଅପରିଯାଦିନ୍ନାଵସ୍ସ ତଥାଗତସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନା, ଅପରିଯାଦିନ୍ନଂ ଧମ୍ମପଦବ୍ୟଞ୍ଜନ''ନ୍ତି (ମ। ନି। ୧।୧୬୧)। ଇମିନା ଉପାଯେନ ସଦ୍ଦଵାରେସୁ ଅତ୍ଥୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଯାଵ ଧଂସୀ ଓତାଯନ୍ତି ଯାଵ ଗୁଣଧଂସୀ ଓତ ଅଯଂ। ଲୋଣକାରଦାରକୋତି ଲୋଣକାରଗାମଦାରକୋ। ଯତ୍ର ହି ନାମାତି ଯୋ ହି ନାମ। ଆସାଦେତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସତୀତି ଘଟ୍ଟେତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସତି। ଅପେହୀତି ଅପଗଚ୍ଛ, ମା ମେ ପୁରତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ଏଵଞ୍ଚ ପନ ଵତ୍ଵା ଗୀଵାଯ ଗଣ୍ହାପେତ୍ଵା ନିକ୍କଡ୍ଢାପେସିଯେଵାତି।

୯। ସଚ୍ଛିକରଣୀଯସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୧୮୯। ନଵମେ କାଯେନାତି ନାମକାଯେନ। ସଚ୍ଛିକରଣୀଯାତି ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କାତବ୍ବା। ସତିଯାତି ପୁବ୍ବେନିଵାସାନୁସ୍ସତିଯା। ଚକ୍ଖୁନାତି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନା। ପଞ୍ଞାଯାତି ଝାନପଞ୍ଞାଯ ଵିପସ୍ସନାପଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବା, ଵିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାଯ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞା, ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ଫଲପଞ୍ଞା, ଫଲପଞ୍ଞାଯ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣପଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବା, ପତ୍ତବ୍ବାତି ଅତ୍ଥୋ। ଆସଵାନଂ ଖଯସଙ୍ଖାତଂ ପନ ଅରହତ୍ତଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣଵସେନ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣପଞ୍ଞାଯ ସଚ୍ଛିକରଣୀଯଂ ନାମାତି।

୧୦। ଉପୋସଥସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୧୯୦। ଦସମେ ତୁଣ୍ହୀଭୂତଂ ତୁଣ୍ହୀଭୂତନ୍ତି ଯତୋ ଯତୋ ଅନୁଵିଲୋକେତି, ତତୋ ତତୋ ତୁଣ୍ହୀଭୂତମେଵ। ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସୀତି ପଟିପତ୍ତିସମ୍ପନ୍ନେ ଭିକ୍ଖୂ ପସନ୍ନେହି ଚକ୍ଖୂହି ଅନୁଵିଲୋକେତ୍ଵା ଉପ୍ପନ୍ନଧମ୍ମପାମୋଜ୍ଜୋ ଥୋମେତୁକାମତାଯ ଆମନ୍ତେସି। ଅପଲାପାତି ପଲାପରହିତା। ଇତରଂ ତସ୍ସେଵ ଵେଵଚନଂ। ସୁଦ୍ଧାତି ନିମ୍ମଲା। ସାରେ ପତିଟ୍ଠିତାତି ସୀଲାଦିସାରେ ପତିଟ୍ଠିତା। ଅଲନ୍ତି ଯୁତ୍ତଂ। ଯୋଜନଗଣନାନୀତି ଏକଂ ଯୋଜନଂ ଯୋଜନମେଵ, ଦସପି ଯୋଜନାନି ଯୋଜନାନେଵ। ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ''ଯୋଜନଗଣନାନୀ''ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଇଧ ପନ ଯୋଜନସତମ୍ପି ଯୋଜନସହସ୍ସମ୍ପି ଅଧିପ୍ପେତଂ। ପୁଟୋସେନାପୀତି ପୁଟୋସଂ ଵୁଚ୍ଚତି ପାଥେଯ୍ୟଂ, ପାଥେଯ୍ୟଂ ଗହେତ୍ଵାପି ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ଯୁତ୍ତମେଵାତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁଟଂସେନାତିପି ପାଠୋ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ପୁଟୋ ଅଂସେ ଅସ୍ସାତି ପୁଟଂସୋ, ତେନ ପୁଟଂସେନ, ଅଂସେନ ପାଥେଯ୍ୟପୁଟଂ ଵହନ୍ତେନାପୀତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଇଦାନି ଏଵରୂପେହି ଏଵରୂପେହି ଚ ଗୁଣେହି ସମନ୍ନାଗତା ଏତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୂ ଅତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ସନ୍ତି ଭିକ୍ଖଵେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଦେଵପ୍ପତ୍ତାତି ଉପପତ୍ତିଦେଵନିବ୍ବତ୍ତକଂ ଦିବ୍ବଵିହାରଂ ଦିବ୍ବଵିହାରେନ ଚ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା। ବ୍ରହ୍ମପ୍ପତ୍ତାତି ନିଦ୍ଦୋସଟ୍ଠେନ ବ୍ରହ୍ମଭାଵସାଧକଂ ବ୍ରହ୍ମଵିହାରଂ ବ୍ରହ୍ମଵିହାରେନ ଚ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା। ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତାତି ଅନିଞ୍ଜନଭାଵସାଧକଂ ଆନେଞ୍ଜଂ ଆନେଞ୍ଜେନ ଚ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା। ଅରିଯପ୍ପତ୍ତାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାଵଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଅରିଯଭାଵଂ ପତ୍ତା। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଦେଵପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତୀତିଆଦୀସୁ ଏଵଂ ରୂପାଵଚରଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନେ ଠତ୍ଵା ଚିତ୍ତଂ ଵିଵଟ୍ଟେତ୍ଵା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ଦେଵପ୍ପତ୍ତୋ ନାମ ହୋତି , ଚତୂସୁ ବ୍ରହ୍ମଵିହାରେସୁ ଠତ୍ଵା ଚିତ୍ତଂ ଵିଵଟ୍ଟେତ୍ଵା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ବ୍ରହ୍ମପ୍ପତ୍ତୋ ନାମ, ଚତୂସୁ ଅରୂପଜ୍ଝାନେସୁ ଠତ୍ଵା ଚିତ୍ତଂ ଵିଵଟ୍ଟେତ୍ଵା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତୋ ନାମ। ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତିଆଦୀହି ଚତୂହି ସଚ୍ଚେହି ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା ତୀଣି ଚ ଫଲାନି କଥିତାନି। ତସ୍ମା ଇମଂ ଅରିଯଧମ୍ମଂ ପତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯପ୍ପତ୍ତୋ ନାମ ହୋତୀତି।

ବ୍ରାହ୍ମଣଵଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

(୨୦) ୫। ମହାୱଗ୍ଗୋ

୧। ସୋତାନୁଗତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୯୧। ପଞ୍ଚମସ୍ସ ପଠମେ ସୋତାନୁଗତାନନ୍ତି ପସାଦସୋତଂ ଓଦହିତ୍ୱା ଞାଣସୋତେନ ୱୱତ୍ଥପିତାନଂ। ଚତ୍ତାରୋ ଆନିସଂସା ପାଟିକଙ୍ଖାତି ଚତ୍ତାରୋ ଗୁଣାନିସଂସା ପାଟିକଙ୍ଖିତବ୍ବା। ଇଦଂ ପନ ଭଗୱତା ଅତ୍ଥୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ଆରଦ୍ଧଂ। କତରଅତ୍ଥୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନାତି? ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଯ ଅନୁପସଙ୍କମନଅତ୍ଥୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନ। ପଞ୍ଚସତା କିର ବ୍ରାହ୍ମଣପବ୍ବଜିତା ‘‘ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଲିଙ୍ଗୱଚନୱିଭତ୍ତିପଦବ୍ୟଞ୍ଜନାଦୀହି କଥେନ୍ତୋ ଅମ୍ହେହି ଞାତମେୱ କଥେସ୍ସତି, ଅଞ୍ଞାତଂ କିଂ କଥେସ୍ସତୀ’’ତି ଧମ୍ମସ୍ସୱନତ୍ଥଂ ନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସତ୍ଥା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ତେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘କସ୍ମା ଏୱଂ କରୋଥ, ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାଥ, ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତାନଞ୍ଚ ସଜ୍ଝାଯନ୍ତାନଞ୍ଚ ଇମେ ଏତ୍ତକା ଆନିସଂସା’’ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଦେସନଂ ଆରଭି।

ତତ୍ଥ ଧମ୍ମଂ ପରିଯାପୁଣାତୀତି ସୁତ୍ତଂ ଗେଯ୍ୟନ୍ତିଆଦିକଂ ନୱଙ୍ଗଂ ସତ୍ଥୁସାସନଭୂତଂ ତନ୍ତିଧମ୍ମଂ ୱଳଞ୍ଜେତି। ସୋତାନୁଗତା ହୋନ୍ତୀତି ସୋତଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତା ଅନୁପୱିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି। ମନସାନୁପେକ୍ଖିତାତି ଚିତ୍ତେନ ଓଲୋକିତା। ଦିଟ୍ଠିଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧାତି ଅତ୍ଥତୋ ଚ କାରଣତୋ ଚ ପଞ୍ଞାଯ ସୁଟ୍ଠୁ ପଟିୱିଦ୍ଧା ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତା। ମୁଟ୍ଠସ୍ସତି କାଲଂ କୁରୁମାନୋତି ନଯିଦଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଅନୁସ୍ସରଣସତିଯା ଅଭାୱେନ ୱୁତ୍ତଂ, ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲକିରିଯଂ ପନ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ହି ମୁଟ୍ଠସ୍ସତି କାଲଂ କରୋତି ନାମ। ଉପପଜ୍ଜତୀତି ସୁଦ୍ଧସୀଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତତି। ଧମ୍ମପଦା ପ୍ଲୱନ୍ତୀତି ଅନ୍ତରାଭୱେ ନିବ୍ବତ୍ତମୁଟ୍ଠସ୍ସତିନୋ, ଯେପି ପୁବ୍ବେ ସଜ୍ଝାଯମୂଳିକା ୱାଚାପରିଚିତବୁଦ୍ଧୱଚନଧମ୍ମା, ତେ ସବ୍ବେ ପସନ୍ନେ ଆଦାସେ ଛାଯା ୱିଯ ପ୍ଲୱନ୍ତି, ପାକଟା ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି। ଦନ୍ଧୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତୁପ୍ପାଦୋତି ବୁଦ୍ଧୱଚନାନୁସ୍ସରଣସତିଯା ଉପ୍ପାଦୋ ଦନ୍ଧୋ ଗରୁ। ଅଥ ସୋ ସତ୍ତୋ ଖିପ୍ପଂଯେୱ ୱିସେସଗାମୀ ହୋତି, ନିବ୍ବାନଗାମୀ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦ୍ଧିମା ଚେତୋୱସିପ୍ପତ୍ତୋତି ଇଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱସିଭାୱପତ୍ତୋ ଖୀଣାସୱୋ। ଅଯଂୱା ସୋ ଧମ୍ମୱିନଯୋତି ଏତ୍ଥ ୱିଭାୱନତ୍ଥୋ ୱା-ସଦ୍ଦୋ। ଯତ୍ଥାତି ଯସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଅଚରିନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସଂ ୱସିଂ। ଇଦମ୍ପି ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ମଯା ପୁବ୍ବେ ୱଳଞ୍ଜିତନ୍ତି ବୁଦ୍ଧୱଚନାନୁସ୍ସରଣୱସେନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଦେୱପୁତ୍ତୋତି ପଞ୍ଚାଲଚଣ୍ଡୋ ୱିଯ ହତ୍ଥକମହାବ୍ରହ୍ମା ୱିଯ ସନଙ୍କୁମାରବ୍ରହ୍ମା ୱିଯ ଚ ଏକୋ ଧମ୍ମକଥିକଦେୱପୁତ୍ତୋ। ଓପପାତିକୋ ଓପପାତିକଂ ସାରେତୀତି ପଠମଂ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ପଚ୍ଛା ଉପ୍ପନ୍ନଂ ସାରେତି। ସହପଂସୁକୀଳିକାତି ଏତେନ ନେସଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ କତପରିଚଯଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ସମାଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁନ୍ତି ସାଲାଯ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲେ ୱା ସମ୍ମୁଖୀଭାୱଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ। ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟାତି ସାଲାଯ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲେ ୱା ପଠମତରଂ ନିସିନ୍ନୋ ପଚ୍ଛା ଆଗତଂ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ। ସେସମେତ୍ଥ ପାଳିଅନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୨। ଠାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୯୨। ଦୁତିଯେ ଠାନାନୀତି କାରଣାନି। ଠାନେହୀତି କାରଣେହି। ସୋଚେଯ୍ୟନ୍ତି ସୁଚିଭାୱୋ। ସଂୱସମାନୋତି ଏକତୋ ୱସମାନୋ। ନ ସନ୍ତତକାରୀତି ନ ସତତକାରୀ। ନ ସନ୍ତତୱୁତ୍ତି ସୀଲେସୂତି ସତତଂ ସବ୍ବକାଲଂ ସୀଲଜୀୱିତଂ ନ ଜୀୱତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସଂୱୋହାରମାନୋତି କଥେନ୍ତୋ। ଏକେନ ଏକୋ ୱୋହରତୀତି ଏକେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକୋ ହୁତ୍ୱା କଥେତି। ୱୋକ୍କମତୀତି ଓକ୍କମତି। ପୁରିମୱୋହାରା ପଚ୍ଛିମୱୋହାରନ୍ତି ପୁରିମକଥାଯ ପଚ୍ଛିମକଥଂ, ପୁରିମକଥାଯ ଚ ପଚ୍ଛିମକଥା, ପଚ୍ଛିମକଥାଯ ଚ ପୁରିମକଥା ନ ସମେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଞାତିବ୍ୟସନେନାତିଆଦୀସୁ ଞାତୀନଂ ବ୍ୟସନଂ ଞାତିବ୍ୟସନଂ, ଞାତିୱିନାସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁତିଯପଦେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ରୋଗବ୍ୟସନେ ପନ ରୋଗୋଯେୱ ଆରୋଗ୍ୟୱିନାସନତୋ ବ୍ୟସନଂ ରୋଗବ୍ୟସନଂ। ଅନୁପରିୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତି। ଲାଭୋ ଚାତିଆଦୀସୁ ଏକଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ଲାଭୋ ଅନୁପରିୱତ୍ତତି, ଏକଂ ଅଲାଭୋତି ଏୱଂ ନଯୋ ନେତବ୍ବୋ। ସାକଚ୍ଛାଯମାନୋତି ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛନୱିସ୍ସଜ୍ଜନୱସେନ ସାକଚ୍ଛଂ କରୋନ୍ତୋ। ଯଥାତି ଯେନାକାରେନ । ଉମ୍ମଗ୍ଗୋତି ପଞ୍ହୁମ୍ମଗ୍ଗୋ। ଅଭିନୀହାରୋତି ପଞ୍ହାଭିସଙ୍ଖରଣୱସେନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଭିନୀହାରୋ। ସମୁଦାହାରୋତି ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛନଂ। ସନ୍ତନ୍ତି ପଚ୍ଚନୀକସନ୍ତତାଯ ସନ୍ତଂ କତ୍ୱା ନ କଥେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପଣୀତନ୍ତି ଅତପ୍ପକଂ। ଅତକ୍କାୱଚରନ୍ତି ଯଥା ତକ୍କେନ ନଯଗ୍ଗାହେନ ଗହେତୁଂ ସକ୍କା ହୋତି, ଏୱଂ ନ କଥେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନିପୁଣନ୍ତି ସଣ୍ହଂ। ପଣ୍ଡିତୱେଦନୀଯନ୍ତି ପଣ୍ଡିତେହି ଜାନିତବ୍ବକଂ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୩। ଭଦ୍ଦିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୯୩। ତତିଯେ ଉପସଙ୍କମୀତି ଭୁତ୍ତପାତରାସୋ ହୁତ୍ୱା ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଂ ଗହେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିସ୍ସାମୀତି ଉପସଙ୍କମି। ମା ଅନୁସ୍ସୱେନାତିଆଦୀସୁ ଅନୁସ୍ସୱୱଚନେନ ମମ କଥଂ ମା ଗଣ୍ହୀଥାତି ଇମିନା ନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସାରମ୍ଭୋତି କରଣୁତ୍ତରିଯଲକ୍ଖଣୋ ସାରମ୍ଭୋ। ଅଲୋଭାଦଯୋ ଲୋଭାଦିପଟିପକ୍ଖୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବା। କୁସଲଧମ୍ମୂପସମ୍ପଦାଯାତି କୁସଲଧମ୍ମାନଂ ସମ୍ପାଦନତ୍ଥାଯ, ପଟିଲାଭତ୍ଥାଯାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇମେ ଚେପି, ଭଦ୍ଦିଯ, ମହାସାଲାତି ପୁରତୋ ଠିତେ ସାଲରୁକ୍ଖେ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ସେସମେତ୍ଥ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯତ୍ତା ଉତ୍ତାନତ୍ଥତ୍ତା ଚ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ। ସହରି ପନ ଦେସନଂ ୱିନିୱଟ୍ଟେନ୍ତେ ଭଦ୍ଦିଯୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଜାତୋତି।

୪। ସାମୁଗିଯାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୯୪। ଚତୁତ୍ଥେ ସାମୁଗିଯାତି ସାମୁଗନିଗମୱାସିନୋ। ବ୍ୟଗ୍ଘପଜ୍ଜାତି ତେ ଆଲପନ୍ତୋ ଏୱମାହ। କୋଲନଗରସ୍ସ ହି କୋଲରୁକ୍ଖେ ହାରେତ୍ୱା କତତ୍ତା କୋଲନଗରନ୍ତି ଚ ବ୍ୟଗ୍ଘପଥେ ମାପିତତ୍ତା ବ୍ୟଗ୍ଘପଜ୍ଜନ୍ତି ଚ ଦ୍ୱେ ନାମାନି। ଏତେସଞ୍ଚ ପୁବ୍ବପୁରିସା ତତ୍ଥ ୱସିଂସୂତି ବ୍ୟଗ୍ଘପଜ୍ଜୱାସିତାଯ ବ୍ୟଗ୍ଘପଜ୍ଜୱାସିନୋ ବ୍ୟଗ୍ଘପଜ୍ଜାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତେ ଆଲପନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ପାରିସୁଦ୍ଧିପଧାନିଯଙ୍ଗାନୀତି ପାରିସୁଦ୍ଧିଅତ୍ଥାଯ ପଧାନିଯଙ୍ଗାନି ପଦହିତବ୍ବୱୀରିଯସ୍ସ ଅଙ୍ଗାନି, କୋଟ୍ଠାସାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୀଲପାରିସୁଦ୍ଧିପଧାନିଯଙ୍ଗନ୍ତି ସୀଲପରିସୋଧନୱୀରିଯସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ତଞ୍ହି ସୀଲପାରିସୁଦ୍ଧିପରିପୂରଣତ୍ଥାଯ ପଧାନିଯଙ୍ଗନ୍ତି ସୀଲପାରିସୁଦ୍ଧିପଧାନିଯଙ୍ଗଂ। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାଯ ଅନୁଗ୍ଗହେସ୍ସାମୀତି ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାଯ ଅନୁଗ୍ଗହେସ୍ସାମି । ଯୋ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦୋତିଆଦୀସୁ ଯୋ ତସ୍ମିଂ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନେ କତ୍ତୁକାମତାଛନ୍ଦୋତି ଇମିନା ନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ପନେତ୍ଥ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଞାଣେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱୀରିଯପଗ୍ଗହନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ରଜନୀଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚିତ୍ତଂ ୱିରାଜେତୀତି ରାଗପଚ୍ଚଯେସୁ ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣେସୁ ଯଥା ଚିତ୍ତଂ ୱିରଜ୍ଜତି, ଏୱଂ କରୋତି। ୱିମୋଚନୀଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚିତ୍ତଂ ୱିମୋଚେତୀତି ଯେହି ଆରମ୍ମଣେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୋଚେତବ୍ବଂ, ତେସୁ ଯଥା ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ କରୋତି। ୱିରାଜେତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ୱିରାଜେତି ନାମ, ଫଲକ୍ଖଣେ ୱିରତ୍ତଂ ନାମ ହୋତି। ଦୁତିଯପଦେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସମ୍ମାୱିମୁତ୍ତିଂ ଫୁସତୀତି ହେତୁନା ନଯେନ ଅରହତ୍ତଫଲୱିମୁତ୍ତିଂ ଞାଣଫସ୍ସେନ ଫୁସତୀତି।

୫। ୱପ୍ପସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୯୫। ପଞ୍ଚମେ ୱପ୍ପୋତି ଦସବଲସ୍ସ ଚୂଳପିତା ସକ୍କରାଜା। ନିଗଣ୍ଠସାୱକୋତି ୱେସାଲିଯଂ ସୀହସେନାପତି ୱିଯ ନାଳନ୍ଦାଯଂ ଉପାଲିଗହପତି ୱିଯ ଚ ନିଗଣ୍ଠସ୍ସ ନାଟପୁତ୍ତସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକୋ। କାଯେନ ସଂୱୁତୋତି କାଯଦ୍ୱାରସ୍ସ ସଂୱୁତତ୍ତା ପିହିତତ୍ତା କାଯେନ ସଂୱୁତୋ ନାମ। ସେସଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅୱିଜ୍ଜାୱିରାଗାତି ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଖଯୱିରାଗେନ। ୱିଜ୍ଜୁପ୍ପାଦାତି ମଗ୍ଗୱିଜ୍ଜାଯ ଉପ୍ପାଦେନ। ତଂ ଠାନନ୍ତି ତଂ କାରଣଂ। ଅୱିପକ୍କୱିପାକନ୍ତି ଅଲଦ୍ଧୱିପାକୱାରଂ। ତତୋନିଦାନନ୍ତି ତଂହେତୁ ତପ୍ପଚ୍ଚଯା। ଦୁକ୍ଖୱେଦନିଯା ଆସୱା ଅସ୍ସୱେଯ୍ୟୁନ୍ତି ଦୁକ୍ଖୱେଦନାଯ ପଚ୍ଚଯଭୂତା କିଲେସା ଅସ୍ସୱେଯ୍ୟୁଂ, ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଭିସମ୍ପରାଯନ୍ତି ଦୁତିଯେ ଅତ୍ତଭାୱେ। କାଯସମାରମ୍ଭପଚ୍ଚଯାତି କାଯକମ୍ମପଚ୍ଚଯେନ। ଆସୱାତି କିଲେସା। ୱିଘାତପରିଳାହାତି ଏତ୍ଥ ୱିଘାତୋତି ଦୁକ୍ଖଂ। ପରିଳାହୋତି କାଯିକଚେତସିକୋ ପରିଳାହୋ। ଫୁସ୍ସ ଫୁସ୍ସ ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତୀତି ଞାଣୱଜ୍ଜଂ କମ୍ମଂ ଞାଣଫସ୍ସେନ ଫୁସିତ୍ୱା ଫୁସିତ୍ୱା ଖଯଂ ଗମେତି, ୱିପାକୱଜ୍ଜଂ କମ୍ମଂ ୱିପାକଫସ୍ସେନ ଫୁସିତ୍ୱା ଫୁସିତ୍ୱା ଖଯଂ ଗମେତି। ନିଜ୍ଜରାତି କିଲେସଜୀରଣକପଟିପଦା। ସେସୱାରେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଇଧ ଠତ୍ୱା ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ଖୀଣାସୱୋ କାତବ୍ବୋ, ଚତ୍ତାରି ମହାଭୂତାନି ନୀହରିତ୍ୱା ଚତୁସଚ୍ଚୱୱତ୍ଥାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଯାୱ ଅରହତ୍ତଫଲଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେତବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ପନ ତସ୍ସ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ସତତୱିହାରେ ଦସ୍ସେତୁଂ ଏୱଂ ସମ୍ମା ୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସମ୍ମା ୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସାତି ହେତୁନା କାରଣେନ ସମ୍ମା ୱିମୁତ୍ତସ୍ସ। ସତତୱିହାରାତି ନିଚ୍ଚୱିହାରା ନିବଦ୍ଧୱିହାରା। ନେୱ ସୁମନୋ ହୋତୀତି ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣେ ରାଗୱସେନ ନ ସୋମନସ୍ସଜାତୋ ହୋତି। ନ ଦୁମ୍ମନୋତି ଅନିଟ୍ଠାରମ୍ମଣେ ପଟିଘୱସେନ ନ ଦୋମନସ୍ସଜାତୋ ହୋତି। ଉପେକ୍ଖକୋ ୱିହରତି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋତି ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞପରିଗ୍ଗହିତାଯ ମଜ୍ଝତ୍ତାକାରଲକ୍ଖଣାଯ ଉପେକ୍ଖାଯ ତେସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ଉପେକ୍ଖକୋ ମଜ୍ଝତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ୱିହରତି।

କାଯପରିଯନ୍ତିକନ୍ତି କାଯନ୍ତିକଂ କାଯପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ, ଯାୱ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରକାଯୋ ପୱତ୍ତତି, ତାୱ ପୱତ୍ତଂ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକୱେଦନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଜୀୱିତପରିଯନ୍ତିକନ୍ତି ଜୀୱିତନ୍ତିକଂ ଜୀୱିତପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ, ଯାୱ ଜୀୱିତଂ ପୱତ୍ତତି, ତାୱ ପୱତ୍ତଂ ମନୋଦ୍ୱାରିକୱେଦନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକୱେଦନା ପଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଠମଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ମନୋଦ୍ୱାରିକୱେଦନା ପଠମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ନିରୁଜ୍ଝତି। ସା ହି ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ୱତ୍ଥୁରୂପସ୍ମିଂଯେୱ ପତିଟ୍ଠାତି। ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକା ପୱତ୍ତେ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରୱସେନ ପୱତ୍ତମାନା ପଠମୱଯେ ୱୀସତିୱସ୍ସକାଲେ ରଜ୍ଜନଦୁସ୍ସନମୁଯ୍ହନୱସେନ ଅଧିମତ୍ତା ବଲୱତୀ ହୋତି, ପଣ୍ଣାସୱସ୍ସକାଲେ ଠିତା ହୋତି, ସଟ୍ଠିୱସ୍ସକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପରିହାଯମାନା, ଅସୀତିନୱୁତିୱସ୍ସକାଲେ ମନ୍ଦା ହୋତି। ତଦା ହି ସତ୍ତା "ଚିରରତ୍ତଂ ଏକତୋ ନିସୀଦିମ୍ହା ନିପଜ୍ଜିମ୍ହା"ତି ୱଦନ୍ତେପି ନ ଜାନାମାତି ୱଦନ୍ତି। ଅଧିମତ୍ତାନିପି ରୂପାଦିଆରମ୍ମଣାନି ନ ପସ୍ସାମ, ସୁଗନ୍ଧଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ୱା ସାଦୁଅସାଦୁଂ ୱା ଥଦ୍ଧମୁଦୁକଂ ୱାତି

ନ ଜାନାମାତିପି ୱଦନ୍ତି। ଇତି ନେସଂ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକୱେଦନା ଭଗ୍ଗା ହୋତି, ମନୋଦ୍ୱାରିକା ପୱତ୍ତତି। ସାପି ଅନୁପୁବ୍ବେନ ପରିହାୟମାନା ମରଣସମୟେ ହଦୟକୋଟିଂୟେୱ ନିସ୍ସାୟ ପୱତ୍ତତି। ୟାୱ ପନେସା ପୱତ୍ତତି, ତାୱ ସତ୍ତୋ ଜୀୱତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୟଦା ନପ୍ପୱତ୍ତତି, ତଦା ''ମତୋ ନିରୁଦ୍ଧୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସ୍ୱାୟମତ୍ଥୋ ୱାପିୟା ଦୀପେତବ୍ବୋ – ୟଥା ହି ପୁରିସୋ ପଞ୍ଚୋଦକମଗ୍ଗସମ୍ପନ୍ନଂ ୱାପିଂ କରେୟ୍ୟ। ପଠମଂ ଦେୱେ ୱୁଟ୍ଠେ ପଞ୍ଚହି ଉଦକମଗ୍ଗେହି ଉଦକଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋୱାପିୟଂ ଆୱାଟେ ପୂରେୟ୍ୟ। ପୁନପ୍ପୁନଂ ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ଉଦକମଗ୍ଗେ ପୂରେତ୍ୱା ଗାୱୁତଡ୍ଢୟୋଜନମତ୍ତଂ ଓତ୍ଥରିତ୍ୱା ଉଦକଂ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ ତତୋ ତତୋ ୱିସ୍ସନ୍ଦମାନଂ। ଅଥ ନିଦ୍ଧମନତୁମ୍ବେ ୱିୱରିତ୍ୱା ଖେତ୍ତେସୁ କମ୍ମେ କୟିରମାନେ ଉଦକଂ ନିକ୍ଖମନ୍ତଂ, ସସ୍ସପାକକାଲେ ଉଦକଂ ନିକ୍ଖନ୍ତଂ ଉଦକଂ ପରିହୀନଂ, ''ମଚ୍ଛେ ଗଣ୍ହାମା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ତତୋ କତିପାହେନ ଆୱାଟେସ୍ୱେୱ ଉଦକଂ ସଣ୍ଠହେୟ୍ୟ। ୟାୱ ପନ ତଂ ଆୱାଟେସୁ ହୋତି, ତାୱ ମହାୱାପିୟଂ ଉଦକଂ ଅତ୍ଥୀତି ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ୟଦା ପନ ତତ୍ଥ ଛିଜ୍ଜତି, ତଦା ''ୱାପିୟଂ ଉଦକଂ ନତ୍ଥୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ସମ୍ପଦମିଦଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପଠମଂ ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ପଞ୍ଚହି ମଗ୍ଗେହି ଉଦକେ ପୱିସନ୍ତେ ଆୱାଟାନଂ ପୂରଣକାଲୋ ୱିୟ ହି ପଠମମେୱ ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ମନୋଦ୍ୱାରିକୱେଦନାୟ ୱତ୍ଥୁରୂପେ ପତିଟ୍ଠିତକାଲୋ, ପୁନପ୍ପୁନଂ ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ପଞ୍ଚମଗ୍ଗାନଂ ପୂରଣକାଲୋ ୱିୟ ପୱତ୍ତେ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକୱେଦନାୟ ପୱତ୍ତି, ଗାୱୁତଡ୍ଢୟୋଜନମତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରଣଂ ୱିୟ ପଠମୱୟେ ୱୀସତିୱସ୍ସକାଲେ ରଜ୍ଜନାଦିୱସେନ ତସ୍ସ ଅଧିମତ୍ତବଲୱଭାୱୋ, ୟାୱ ୱାପିତୋ ଉଦକଂ ନ ନିଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ତାୱ ପୂରାୟ ୱାପିୟା ଠିତକାଲୋ ୱିୟ ପଞ୍ଞାସୱସ୍ସକାଲେ ତସ୍ସ ଠିତକାଲୋ, ନିଦ୍ଧମନତୁମ୍ବେସୁ ୱିୱଟେସୁ କମ୍ମେ କୟିରମାନେ ଉଦକସ୍ସ ନିକ୍ଖମନକାଲୋ ୱିୟ ସଟ୍ଠିୱସ୍ସକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତସ୍ସ ପରିହାନି, ଉଦକେ ଭଟ୍ଠେ ଉଦକମଗ୍ଗେସୁ ପରିତ୍ତୋଦକସ୍ସ ଠିତକାଲୋ ୱିୟ ଅସୀତିନୱୁତିକାଲେ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକୱେଦନାୟ ମନ୍ଦକାଲୋ, ଆୱାଟେସ୍ୱେୱ ଉଦକସ୍ସ ପତିଟ୍ଠିତକାଲୋ ୱିୟ ହଦୟୱତ୍ଥୁକୋଟିଂ ନିସ୍ସାୟ ମନୋଦ୍ୱାରେ ୱେଦନାୟ ପୱତ୍ତିକାଲୋ, ଆୱାଟେସୁ ପରିତ୍ତେପି ଉଦକେ ସତି ''ୱାପିୟଂ ଉଦକଂ ଅତ୍ଥୀ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବକାଲୋ ୱିୟ ୟାୱ ସା ପୱତ୍ତତି, ତାୱ ''ସତ୍ତୋ ଜୀୱତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୟଥା ପନ ଆୱାଟେସୁ ଉଦକେ ଛିନ୍ନେ ''ନତ୍ଥି ୱାପିୟଂ ଉଦକ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ମନୋଦ୍ୱାରିକୱେଦନାୟ ଅପ୍ପୱତ୍ତମାନାୟ ସତ୍ତୋ ମତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇମଂ ୱେଦନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଜୀୱିତପରିୟନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦିୟମାନୋ''ତି।

କାୟସ୍ସ ଭେଦାତି କାୟସ୍ସ ଭେଦେନ। ଉଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତପରିୟାଦାନାତି ଜୀୱିତକ୍ଖୟତୋ ଉଦ୍ଧଂ। ଇଧେୱାତି ପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ପରତୋ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଇଧେୱ। ସୀତୀଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି ପୱତ୍ତିୱିପ୍ଫନ୍ଦନଦରଥରହିତାନି ସୀତାନି ଅପ୍ପୱତ୍ତନଧମ୍ମାନି ଭୱିସ୍ସନ୍ତି।

ଥୂଣଂ ପଟିଚ୍ଚାତି ରୁକ୍ଖଂ ପଟିଚ୍ଚ। କୁଦ୍ଦାଲପିଟକଂ ଆଦାୟାତି କୁଦ୍ଦାଲଞ୍ଚ ଖଣିତ୍ତିଞ୍ଚ ପଚ୍ଛିଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଦେସନା ପନ କୁଦ୍ଦାଲୱସେନେୱ କତା। ମୂଲେ ଛିନ୍ଦେୟ୍ୟାତି ମୂଲମ୍ହି କୁଦ୍ଦାଲେନ ଛିନ୍ଦେୟ୍ୟ। ପଲିଖଣେୟ୍ୟାତି ଖଣିତ୍ତିୟା ସମନ୍ତା ଖଣେୟ୍ୟ।

ଏୱମେୱଖୋତି ଏତ୍ଥ ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ରୁକ୍ଖୋ ୱିୟ ହି ଅତ୍ତଭାୱୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ରୁକ୍ଖଂ ପଟିଚ୍ଚ ଛାୟା ୱିୟ କୁସଲାକୁସଲଂ କମ୍ମଂ, ଛାୟଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତଂ କାତୁକାମୋ ପୁରିସୋ ୱିୟ ୟୋଗାୱଚରୋ, କୁଦ୍ଦାଲୋ ୱିୟ ପଞ୍ଞା, ପିଟକଂ ୱିୟ ସମାଧି, ଖଣିତ୍ତି ୱିୟ ୱିପସ୍ସନା, ଖଣିତ୍ତିୟା ମୂଲାନଂ ପଲିଖଣନକାଲୋ ୱିୟ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଅୱିଜ୍ଜାୟ ଛେଦନକାଲୋ, ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡଂ କରଣକାଲୋ ୱିୟ ଖନ୍ଧୱସେନ ଦିଟ୍ଠକାଲୋ, ଫାଲନକାଲୋ ୱିୟ ଆୟତନୱସେନ ଦିଟ୍ଠକାଲୋ, ସକଲୀକରଣକାଲୋ ୱିୟ ଧାତୁୱସେନ ଦିଟ୍ଠକାଲୋ, ୱାତାତପେନ ୱିସୋସନକାଲୋ ୱିୟ କାୟିକଚେତସିକସ୍ସ ୱୀରିୟସ୍ସ କରଣକାଲୋ, ଅଗ୍ଗିନା ଡହନକାଲୋ ୱିୟ ଞାଣେନ କିଲେସାନଂ ଡହନକାଲୋ, ମସିକରଣକାଲୋ ୱିୟ ୱତ୍ତମାନକ-ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧକାଲୋ, ମହାୱାତେ ଓଫୁନନକାଲୋ ୱିୟ ନଦୀସୋତେ ପୱାହନକାଲୋ ୱିୟ ଚ ଛିନ୍ନମୂଲକାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକନିରୋଧୋ, ଓଫୁନନପ୍ପୱାହନେହି ଅପଞ୍ଞତ୍ତିକଭାୱୂପଗମୋ ୱିୟ ପୁନବ୍ଭୱେ ୱିପାକକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦେନ ଅପଣ୍ଣତ୍ତିକଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚାତି ସତ୍ଥରି ଦେସନଂ ୱିନିୱଟ୍ଟେନ୍ତେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ୱା ଏତଂ ''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭନ୍ତେ''ତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥ ଉଦୟତ୍ଥିକୋତି ୱଡ୍ଢିଅତ୍ଥିକୋ। ଅସ୍ସପଣିୟଂ ପୋସେୟ୍ୟାତି ପଞ୍ଚ ଅସ୍ସପୋତସତାନି କିଣିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ୱିକ୍କିଣିସ୍ସାମୀତି ପୋସେୟ୍ୟ। ସହସ୍ସଗ୍ଘନକସ୍ସ ଅସ୍ସସ୍ସ ପଞ୍ଚସତମତ୍ତଂ ଉପକରଣଂ ଗନ୍ଧମାଲାଦିୱସେନ ପୋସାୱନିକଂୟେୱ ଅଗମାସି। ଅଥସ୍ସ ତେ ଅସ୍ସା ଏକଦିୱସେନେୱ ରୋଗଂ ଫୁସିତ୍ୱା ସବ୍ବେ ଜୀୱିତକ୍ଖୟଂ ପାପୁଣେୟ୍ୟୁନ୍ତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାୟେନ ଏୱମାହ। ଉଦୟଞ୍ଚେୱ ନାଧିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାତି ୱଡ୍ଢିଞ୍ଚ ଗେହତୋ ନୀହରିତ୍ୱା ଦିନ୍ନମୂଲଞ୍ଚ କିଞ୍ଚି ନ ଲଭେୟ୍ୟ। ପୟିରୁପାସିନ୍ତି ଚତୂହି ପଚ୍ଚୟେହି ଉପଟ୍ଠହିଂ। ସ୍ୱାହଂ ଉଦୟଞ୍ଚେୱ ନାଧିଗଚ୍ଛିନ୍ତି ସୋ ଅହଂ ନେୱ ଉଦୟଂ ନ ଗେହତୋ ଦିନ୍ନଧନଂ ଅଧିଗଚ୍ଛିଂ, ପଣିୟଅସ୍ସଜଗ୍ଘନକୋ ନାମ ଜାତୋସ୍ମୀତି ଦସ୍ସେତି। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

୬। ସାଠହସୁତ୍ତବଣ୍ଣନା

୧୯୬। ଛଟ୍ଠେ ଦ୍ୱୟେନାତି ଦ୍ୱୀହି କୋଟ୍ଠାସେହି। ଓଘସ୍ସନିତ୍ଥରଣନ୍ତି ଚତୁରୋଘନିତ୍ଥରଣଂ। ତପୋଜିଗୁଚ୍ଛାହେତୂତି ଦୁକ୍କରକାରିକସଙ୍ଖାତେନ ତପେନ ପାପଜିଗୁଚ୍ଛନହେତୁ । ଅଞ୍ଞତରଂ ସାମଞ୍ଞଙ୍ଗନ୍ତି ଏକଂ ସମଣଧମ୍ମକୋଟ୍ଠାସଂ। ଅପରିସୁଦ୍ଧକାୟସମାଚାରାତିଆଦୀସୁ ପୁରିମେହି ତୀହି ପଦେହି କାୟିକୱାଚସିକଚେତସିକସୀଲାନଂ ଅପରିସୁଦ୍ଧତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମେନ ପଦେନ ଅପରିସୁଦ୍ଧାଜୀୱତଂ ଦସ୍ସେତି। ଞାଣଦସ୍ସନାୟାତି ମଗ୍ଗଞାଣସଙ୍ଖାତାୟ ଦସ୍ସନାୟ। ଅନୁତ୍ତରାୟ ସମ୍ବୋଧାୟାତି ଅରହତ୍ତାୟ, ଅରହତ୍ତଞାଣଫସ୍ସେନ ଫୁସିତୁଂ ଅଭବାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସାଲଲଟ୍ଠିନ୍ତି ସାଲରୁକ୍ଖଂ। ନୱନ୍ତି ତରୁଣଂ। ଅକୁକ୍କୁଚ୍ଚକଜାତନ୍ତି ''ଭୱେଯ୍ୟ ନୁ ଖୋ, ନ ଭୱେଯ୍ୟା''ତି ଅଜନେତବ୍ବକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ। ଲେଖଣିୟା ଲିଖେଯ୍ୟାତି ଅୱଲେଖନମତ୍ତକେନ ଅୱଲିଖେଯ୍ୟ। ଧୋୱେଯ୍ୟାତି ଘଂସେଯ୍ୟ। ଅନ୍ତୋ ଅୱିସୁଦ୍ଧାତି ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଅସୁଦ୍ଧା ଅପନୀତସାରା।

ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ସାଲଲଟ୍ଠି ୱିୟ ହି ଅତ୍ତଭାୱୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ନଦୀସୋତଂ ୱିୟ ସଂସାରସୋତଂ, ପାରଂ ଗନ୍ତୁକାମପୁରିସୋ ୱିୟ ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଯୋ ଗହେତ୍ୱା ଠିତପୁରିସୋ, ସାଲଲଟ୍ଠିୟା ବହିଦ୍ଧା ସୁପରିକମ୍ମକତକାଲୋ ୱିୟ ବହିଦ୍ଧା ତପଚରଣଂ ଗାଠହଂ କତ୍ୱା ଗହିତକାଲୋ, ଅନ୍ତୋ ଅସୁଦ୍ଧକାଲୋ ୱିୟ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ସୀଲାନଂ ଅପରିସୁଦ୍ଧକାଲୋ, ସାଲଲଟ୍ଠିୟା ସଂସୀଦିତ୍ୱା ଅଧୋଗମନଂ ୱିୟ ଦିଟ୍ଠିଗତିକସ୍ସ ସଂସାରସୋତେ ସଂସୀଦନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଫିୟାରିତ୍ତଂ ବନ୍ଧେଯ୍ୟାତି ଫିୟଞ୍ଚ ଅରିତ୍ତଞ୍ଚ ଯୋଜେଯ୍ୟ। ଏୱମେୱାତି ଏତ୍ଥାପି ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ସାଲଲଟ୍ଠି ୱିୟ ଅତ୍ତଭାୱୋ, ନଦୀସୋତଂ ୱିୟ ସଂସାରସୋତଂ, ପାରଂ ଗନ୍ତୁକାମପୁରିସୋ ୱିୟ ଯୋଗାୱଚରୋ, ବହିଦ୍ଧା ସୁପରିକମ୍ମକତକାଲୋ ୱିୟ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ସଂୱରସ୍ସ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତକାଲୋ, ଅନ୍ତୋ ସୁୱିସୋଧିତଭାୱୋ ୱିୟ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲଭାୱୋ, ଫିୟାରିତ୍ତବନ୍ଧନଂ ୱିୟ କାୟିକଚେତସିକୱୀରିୟକରଣଂ, ସୋତ୍ଥିନା ପାରିମତୀରଗମନଂ ୱିୟ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସୀଲଂ ପୂରେତ୍ୱା ସମାଧିଂ ପୂରେତ୍ୱା ପଞ୍ଞଂ ପୂରେତ୍ୱା ନିବ୍ବାନଗମନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

କଣ୍ଡଚିତ୍ରକାନୀତି ସରଲଟ୍ଠିସରରଜ୍ଜୁସରପାସାଦସରସାଣିସରପୋକ୍ଖରଣିସରପଦୁମାନୀତି ଅନେକାନି କଣ୍ଡେହି କତ୍ତବ୍ବଚିତ୍ରାନି। ଅଥ ଖୋ ସୋ ତୀହି ଠାନେହୀତି ସୋ ଏୱଂ ବହୂନି କଣ୍ଡଚିତ୍ରକାନି ଜାନନ୍ତୋପି ନ ରାଜାରହୋ ହୋତି, ତୀହିଯେୱ ପନ ଠାନେହି ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ମାସମାଧିହୋତୀତି ମଗ୍ଗସମାଧିନା ଚ ଫଲସମାଧିନା ଚ ସମାହିତୋ ହୋତୀତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀତି ମଗ୍ଗସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିୟା ସମନ୍ନାଗତୋ। ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତିଆଦୀହି ଚତୂହି ସଚ୍ଚେହି ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା ତୀଣି ଚ ଫଲାନି କଥିତାନି। ଅୟଂ ପନ ମଗ୍ଗେନେୱ ଅୱିରାଧିତଂ ୱିଜ୍ଝତି ନାମାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସମ୍ମାୱିମୁତ୍ତୀତି ଅରହତ୍ତଫଲୱିମୁତ୍ତିୟା ସମନ୍ନାଗତୋ। ଅୱିଜ୍ଜାକ୍ଖନ୍ଧଂ ପଦାଲେତୀତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ପଦାଲେତି ନାମାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇମିନା ହି ହେଟ୍ଠା ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଅୱିଜ୍ଜାକ୍ଖନ୍ଧୋ ପଦାଲିତୋ , ଇଧ ପନ ପଦାଲିତଂ ଉପାଦାୟ ପଦାଲେତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ୱଟ୍ଟତୀତି।

୭। ମଲ୍ଲିକାଦେୱୀସୁତ୍ତବଣ୍ଣନା

୧୯୭। ସତ୍ତମେ ମଲ୍ଲିକା ଦେୱୀତି ପସେନଦିରଞ୍ଞୋ ଦେୱୀ। ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ ମାତୁଗାମୋତି ଯେନ ଇଧେକଚ୍ଚା ଇତ୍ଥୀ। ଦୁବ୍ବଣ୍ଣାତି ବୀଭଚ୍ଛୱଣ୍ଣା। ଦୁରୂପାତି ଦୁସ୍ସଣ୍ଠିତା। ସୁପାପିକାତି ସୁଟ୍ଠୁ ପାପିକା ସୁଟ୍ଠୁ ଲାମିକା। ଦସ୍ସନାୟାତି ପସ୍ସିତୁଂ। ଦଲିଦ୍ଦାତି ଧନଦଲିଦ୍ଦା। ଅପ୍ପସ୍ସକାତି ସକେନ ଧନେନ ରହିତା। ଅପ୍ପଭୋଗାତି ଉପଭୋଗପରିଭୋଗଭଣ୍ଡକରହିତା। ଅପ୍ପେସକ୍ଖାତି ଅପ୍ପପରିୱାରା। ଅଡ୍ଢାତି ଇସ୍ସରା। ମହଦ୍ଧନାତି ୱଠଅଞ୍ଜନକଧନେନ ମହଦ୍ଧନା। ମହାଭୋଗାତି ଉପଭୋଗପରିଭୋଗଭଣ୍ଡଭୋଗେନ ମହାଭୋଗା। ମହେସକ୍ଖାତି ମହାପରିୱାରା। ଅଭିରୂପାତି ଉତ୍ତମରୂପା। ଦସ୍ସନୀୟାତି ଦସ୍ସନଯୁତ୍ତା। ପାସାଦିକାତି ଦସ୍ସନେନ ପାସାଦିକା। ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାୟାତି ୱଣ୍ଣେନ ଚେୱ ସରୀରସଣ୍ଠାନେନ ଚ।

ଅଭିସଜ୍ଜତୀତି ଲଗ୍ଗତି। ବ୍ୟାପଜ୍ଜତୀତି ପକତିଂ ପଜହତି। ପତିତ୍ଥୀୟତୀତି କୋଧୱସେନ ଥିନଭାୱଂ ଥଦ୍ଧଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜତି। ନଦାତା ହୋତୀତି ନ ଦାୟିକା ହୋତି। ସେଯ୍ୟାୱସଥପଦୀପେଯ୍ୟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସେଯ୍ୟାତି ମଞ୍ଚପଲ୍ଲଙ୍କାଦିସୟନଂ। ଆୱସଥୋତି ଆୱସଥାଗାରଂ। ପଦୀପେଯ୍ୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ୱଟ୍ଟିତେଲାଦିପଦୀପୂପକରଣଂ। ଇସ୍ସାମନିକାତି ଇସ୍ସାୟ ସମ୍ପୟୁତ୍ତଚିତ୍ତା। ଇମିନା ନୟେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ । କୋଧନା ଅହୋସିନ୍ତି କୋଧମନା ଅହୋସିଂ। ଅନିସ୍ସାମନିକା ଅହୋସିନ୍ତି ଇସ୍ସାୱିରହିତଚିତ୍ତା ଅହୋସିଂ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

୮। ଅତ୍ତନ୍ତପସୁତ୍ତବଣ୍ଣନା

୧୯୮। ଅଟ୍ଠମେ ଅତ୍ତନ୍ତପାଦୀସୁ ଅତ୍ତାନଂ ତପତି ଦୁକ୍ଖାପେତୀତି ଅତ୍ତନ୍ତପୋ। ଅତ୍ତନୋ ପରିତାପନାନୁଯୋଗଂ ଅତ୍ତପରିତାପନାନୁଯୋଗଂ। ପରଂ ତପତୀତି ପରନ୍ତପୋ। ପରେସଂ ପରିତାପନାନୁଯୋଗଂ ପରପରିତାପନାନୁଯୋଗଂ। ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେତି ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ। ନିଚ୍ଛାତୋତି ଛାତଂ

ୱୁଚ୍ଚତି ତଣ୍ହା, ସା ଅସ୍ସ ନତ୍ଥୀତି ନିଚ୍ଛାତୋ। ସବ୍ବକିଲେସାନଂ ନିବ୍ବୁତତ୍ତା ନିବ୍ବୁତୋ। ଅନ୍ତୋ ତାପନକିଲେସାନଂ ଅଭାୱା ସୀତଲୋ ଜାତୋତି ସୀତୀଭୂତୋ। ଝାନମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନସୁଖାନି ପଟିସଂୱେଦେତୀତି ସୁଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ। ବ୍ରହ୍ମଭୂତେନ ଅତ୍ତନାତି ସେଟ୍ଠଭୂତେନ ଅତ୍ତନା।

ଅଚେଲକୋତିଆଦୀନି ୱୁତ୍ତତ୍ଥାନେୱ। ଓରବ୍ଭିକାଦୀସୁ ଉରବ୍ଭା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ଏଳକା, ଉରବ୍ଭେ ହନତୀତି ଓରବ୍ଭିକୋ। ସୂକରିକାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଲୁଦ୍ଦୋତି ଦାରୁଣୋ କକ୍ଖଳୋ। ମଚ୍ଛଘାତକୋତି ମଚ୍ଛବନ୍ଧୋ କେୱଟ୍ଟୋ। ବନ୍ଧନାଗାରିକୋତି ବନ୍ଧନାଗାରଗୋପକୋ। କୁରୂରକମ୍ମନ୍ତାତି ଦାରୁଣକମ୍ମନ୍ତା।

ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତୋତି ଖତ୍ତିୟାଭିସେକେନ ମୁଦ୍ଧନି ଅଭିସିତ୍ତୋ। ପୁରତ୍ଥିମେନ ନଗରସ୍ସାତି ନଗରତୋ ପୁରତ୍ଥିମାୟ ଦିସାୟ। ସନ୍ଥାଗାରନ୍ତି ୟଞ୍ଞସାଲଂ। ଖରାଜିନଂ ନିୱାସେତ୍ୱାତି ସଖୁରଂ ଅଜିନଚମ୍ମଂ ନିୱାସେତ୍ୱା। ସପ୍ପିତେଲେନାତି ସପ୍ପିନା ଚେୱ ତେଲେନ ଚ। ଠପେତ୍ୱା ହି ସପ୍ପିଂ ଅୱସେସୋ ୟୋ କୋଚି ସ୍ନେହୋ ତେଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କଣ୍ଡୁୱମାନୋତି ନଖାନଂ ଛିନ୍ନତ୍ତା କଣ୍ଡୁୱିତବ୍ବକାଲେ ତେନ କଣ୍ଡୁୱମାନୋ। ଅନନ୍ତରହିତାୟାତି ଅସନ୍ଥତାୟ। ସରୂପୱଚ୍ଛାୟାତି ସଦିସୱଚ୍ଛାୟ। ସଚେ ଗାୱୀ ସେତା ହୋତି, ୱଚ୍ଛୋପି ସେତକୋୱ। ସଚେ କପିଲା ୱା ରତ୍ତା ୱା, ୱଚ୍ଛକୋପି ତାଦିସୋୱାତି ଏୱଂ ସରୂପୱଚ୍ଛାୟ। ସୋ ଏୱମାହାତି ସୋ ରାଜା ଏୱଂ ୱଦେତି। ୱଚ୍ଛତରାତି ତରୁଣୱଚ୍ଛକଭାୱଂ ଅତିକ୍କନ୍ତା ବଲୱୱଚ୍ଛା। ୱଚ୍ଛତରୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ବରିହିସତ୍ଥାୟାତି ପରିକ୍ଖେପକରଣତ୍ଥାୟ ଚେୱ ୟଞ୍ଞଭୂମିୟଂ ଅତ୍ଥରଣତ୍ଥାୟ ଚ।

ଚତୁତ୍ଥପୁଗ୍ଗଲଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦସ୍ସେତୁଂ ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତଥାଗତୋତିଆଦୀନି ୱୁତ୍ତତ୍ଥାନେୱ। ତଂ ଧମ୍ମନ୍ତି ତଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରସମ୍ପଦଂ ଧମ୍ମଂ। ସୁଣାତି, ଗହପତି, ୱାତି କସ୍ମା ପଠମଂ ଗହପତିଂ ନିଦ୍ଦିସତି? ନିହତମାନତ୍ତା ଉସ୍ସନ୍ନତ୍ତା ଚ। ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ହି ଖତ୍ତିୟକୁଲତୋ ପବ୍ବଜିତା ଜାତିଂ ନିସ୍ସାୟ ମାନଂ କରୋନ୍ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲା ପବ୍ବଜିତା ମନ୍ତେ ନିସ୍ସାୟ ମାନଂ କରୋନ୍ତି, ହୀନଜଚ୍ଚକୁଲା ପବ୍ବଜିତା ଅତ୍ତନୋ ୱିଜାତିତାୟ ପତିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଗହପତିଦାରକା ପନ କଚ୍ଛେହି ସେଦଂ ମୁଞ୍ଚନ୍ତେହି ପିଟ୍ଠିୟା ଲୋଣଂ ପୁପ୍ଫୁଟମାନାୟ ଭୂମିଂ କସିତ୍ୱା ତାଦିସସ୍ସ ମାନସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ନିହତମାନଦପ୍ପା ହୋନ୍ତି। ତେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ମାନଂ ୱା ଦପ୍ପଂ ୱା ଅକତ୍ୱା ୟଥାବଲଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାୟ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତା ସକ୍କୋନ୍ତି ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାତୁଂ। ଇତରେହି ଚ କୁଲେହି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତା ନ ବହୁକା, ଗହପତିକାୱ ବହୁକା। ଇତି ନିହତମାନତ୍ତା ଉସ୍ସନ୍ନତ୍ତା ଚ ପଠମଂ ଗହପତିଂ ନିଦ୍ଦିସତୀତି।

ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ୱାତି ଇତରେସଂ ୱା କୁଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ। ପଚ୍ଚାଜାତୋତି ପତିଜାତୋ। ତଥାଗତେ ସଦ୍ଧଂ ପଟିଲଭତୀତି ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଧମ୍ମସାମିମ୍ହି ତଥାଗତେ ‘‘ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱତ ଭଗୱା’’ତି ସଦ୍ଧଂ ପଟିଲଭତି। ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତୀତି ଏୱଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି। ସମ୍ବାଧୋ ଘରାୱାସୋତି ସଚେପି ସଟ୍ଠିହତ୍ଥେ ଘରେ ୟୋଜନସତନ୍ତରେପି ୱା ଦ୍ୱେ ଜାୟମ୍ପତିକା ୱସନ୍ତି, ତଥାପି ନେସଂ ସକିଞ୍ଚନସପଲିବୋଧଟ୍ଠେନ ଘରାୱାସୋ ସମ୍ବାଧୋୱ। ରଜାପଥୋତି ରାଗରଜାଦୀନଂ ଉଟ୍ଠାନଟ୍ଠାନନ୍ତି ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଆଗମନପଥୋତିପି ୱଟ୍ଟତି। ଅଲଗ୍ଗନଟ୍ଠେନ ଅବ୍ଭୋକାସୋ ୱିୟାତି ଅବ୍ଭୋକାସୋ। ପବ୍ବଜିତୋ ହି କୂଟାଗାରରତନପାସାଦଦେୱୱିମାନାଦୀସୁ ପିହିତଦ୍ୱାରୱାତପାନେସୁ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେସୁ ୱସନ୍ତୋପି ନେୱ ଲଗ୍ଗତି ନ ସଜ୍ଜତି ନ ବଜ୍ଝତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଅବ୍ଭୋକାସୋ ପବ୍ବଜ୍ଜା’’ତି। ଅପିଚ ସମ୍ବାଧୋ ଘରାୱାସୋ କୁସଲକିରିୟାୟ ୟଥାସୁଖଂ ଓକାସାଭାୱତୋ, ରଜାପଥୋ ଅସଂୱୁତସଙ୍କାରଟ୍ଠାନଂ ୱିୟ ରଜାନଂ, କିଲେସରଜାନଂ ସନ୍ନିପାତଟ୍ଠାନତୋ। ଅବ୍ଭୋକାସୋ ପବ୍ବଜ୍ଜା କୁସଲକିରିୟାୟ ୟଥାସୁଖଂ ଓକାସସବ୍ଭାୱତୋ।

ନୟିଦଂ ସୁକରଂ…ପେ… ପବ୍ବଜେୟ୍ୟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅୟଂ ସଙ୍ଖେପକଥା – ୟଦେତଂ ସିକ୍ଖତ୍ତୟବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଏକମ୍ପି ଦିୱସଂ ଅଖଣ୍ଡଂ କତ୍ୱା ଚରିମକଚିତ୍ତଂ ପାପେତବ୍ବତାୟ ଏକନ୍ତପରିପୁଣ୍ଣଂ, ଏକଦିୱସମ୍ପି ଚ କିଲେସମଲେନ ଅମଲିନଂ କତ୍ୱା ଚରିମକଚିତ୍ତଂ ପାପେତବ୍ବତାୟ ଏକନ୍ତପରିସୁଦ୍ଧଂ, ସଙ୍ଖଲିଖିତଂ ଲିଖିତସଙ୍ଖସଦିସଂ ଧୋତସଙ୍ଖସପ୍ପଟିଭାଗଂ ଚରିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ ନ ସୁକରଂ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତା ଅଗାରମଜ୍ଝେ ୱସନ୍ତେନ ଏକନ୍ତପରିପୁଣ୍ଣଂ…ପେ… ଚରିତୁଂ। ୟଂନୂନାହଂ କେସେ ଚ ମସ୍ସୁଞ୍ଚ ଓହାରେତ୍ୱା କସାୟରସପୀତତାୟ କାସାୟାନି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରନ୍ତାନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକାନି ୱତ୍ଥାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ପରିଦହିତ୍ୱା ଅଗାରସ୍ମା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନଗାରିୟଂ ପବ୍ବଜେୟ୍ୟନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ୟସ୍ମା ଅଗାରସ୍ସ ହିତଂ କସିୱଣିଜ୍ଜାଦିକମ୍ମଂ ଅଗାରିୟନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଞ୍ଚ ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ପବ୍ବଜ୍ଜା ଅନଗାରିୟାତି ଞାତବ୍ବା, ତଂ ଅନଗାରିୟଂ। ପବ୍ବଜେୟ୍ୟନ୍ତି ପଟିପଜ୍ଜେୟ୍ୟଂ।

ଅପ୍ପଂ ୱାତି ସହସ୍ସତୋ ହେଟ୍ଠା ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧୋ ଅପ୍ପୋ ନାମ ହୋତି, ସହସ୍ସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମହା। ଆବନ୍ଧନଟ୍ଠେନ ଞାତିୟେୱ ଞାତିପରିୱଟ୍ଟୋ। ସୋ ୱୀସତିୟା ହେଟ୍ଠା ଅପ୍ପୋ ନାମ ହୋତି, ୱୀସତିୟା ପଟ୍ଠାୟ ମହା। ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋତି ୟା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଧିସୀଲସଙ୍ଖାତା ସିକ୍ଖା, ତଞ୍ଚ, ୟତ୍ଥ ଚେତେ ସହ ଜୀୱନ୍ତି, ଏକଜୀୱିକା ସଭାଗୱୁତ୍ତିନୋ ହୋନ୍ତି, ତଂ ଭଗୱତା ପଞ୍ଞତ୍ତସିକ୍ଖାପଦସଙ୍ଖାତଂ ସାଜୀୱଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ସିକ୍ଖନଭାୱେନ ସମାପନ୍ନୋତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ। ସମାପନ୍ନୋତି ସିକ୍ଖଂ ପରିପୂରେନ୍ତୋ ସାଜୀୱଞ୍ଚ ଅୱୀତିକ୍କମନ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ତଦୁଭୟଂ ଉପଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ପାଣାତିପାତଂ ପହାୟାତିଆଦୀନି ୱୁତ୍ତତ୍ଥାନେୱ। ଇମେସଂ ଭେଦାୟାତି ୟେସଂ ଇତୋତି ୱୁତ୍ତାନଂ ସନ୍ତିକେ ସୁତଂ, ତେସଂ ଭେଦାୟ। ଭିନ୍ନାନଂ ୱା

ସନ୍ଧାତାତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ମିତ୍ତାନଂ ୱା ସମାନୁପଜ୍ଝାଯକାଦୀନଂ ୱା କେନଚିଦେୱ କାରଣେନ ଭିନ୍ନାନଂ ଏକମେକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ଇଦିସେ କୁଲେ ଜାତାନଂ ଏୱଂ ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ଇଦଂ ନ ଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ସନ୍ଧାନଂ କତ୍ତା। ଅନୁପ୍ପଦାତାତି ସନ୍ଧାନାନୁପ୍ପଦାତା, ଦ୍ୱେ ଜନେ ସମଗ୍ଗେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ଏୱରୂପେ କୁଲେ ଜାତାନଂ ଏୱରୂପେହି ଗୁଣେହି ସମନ୍ନାଗତାନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକମେତ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ଦଳ୍ହୀକମ୍ମଂ କତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ସମଗ୍ଗୋ ଆରାମୋ ଅସ୍ସାତି ସମଗ୍ଗାରାମୋ। ଯତ୍ଥ ସମଗ୍ଗା ନତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ୱସିତୁମ୍ପି ନ ଇଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସମଗ୍ଗରାମୋତିପି ପାଳି, ଅଯମେୱ ଅତ୍ଥୋ। ସମଗ୍ଗରତୋତି ସମଗ୍ଗେସୁ ରତୋ, ତେ ପହାଯ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସମଗ୍ଗେ ଦିସ୍ୱାପି ସୁତ୍ୱାପି ନନ୍ଦତୀତି ସମଗ୍ଗନନ୍ଦୀ। ସମଗ୍ଗକରଣିଂ ୱାଚଂ ଭାସିତାତି ଯା ୱାଚା ସତ୍ତେ ସମଗ୍ଗେଯେୱ କରୋତି, ତଂ ସାମଗ୍ଗିଗୁଣପରିଦୀପିକମେୱ ୱାଚଂ ଭାସତି, ନ ଇତରନ୍ତି।

ନେଲାତି ଏଲଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦୋସୋ, ନାସ୍ସା ଏଲନ୍ତି ନେଲା, ନିଦ୍ଦୋସାତି ଅତ୍ଥୋ ‘‘ନେଲଙ୍ଗୋ ସେତପଚ୍ଛାଦୋ’’ତି (ଉଦା। ୬୫) ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନେଲଂ ୱିଯ। କଣ୍ଣସୁଖାତି ବ୍ୟଞ୍ଜନମଧୁରତାଯ କଣ୍ଣାନଂ ସୁଖା, ସୂଚିୱିଜ୍ଝନଂ ୱିଯ କଣ୍ଣସୂଲଂ ନ ଜନେତି। ଅତ୍ଥମଧୁରତାଯ ସକଲସରୀରେ କୋପଂ ଅଜନେତ୍ୱା ପେମଂ ଜନେତୀତି ପେମନୀଯା। ହଦଯଂ ଗଚ୍ଛତି ଅପ୍ପଟିହଞ୍ଞମାନା ସୁଖେନ ଚିତ୍ତଂ ପୱିସତୀତି ହଦଯଙ୍ଗମା। ଗୁଣପରିପୁଣ୍ଣତାଯ ପୁରେ ଭୱାତି ପୋରୀ। ପୁରେ ସଂୱଡ୍ଢନାରୀ ୱିଯ ସୁକୁମାରାତିପି ପୋରୀ। ପୁରସ୍ସ ଏସାତିପି ପୋରୀ, ନଗରୱାସୀନଂ କଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ନଗରୱାସିନୋ ହି ଯୁତ୍ତକଥା ହୋନ୍ତି, ପିତିମତ୍ତଂ ପିତାତି, ଭାତିମତ୍ତଂ ଭାତାତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱରୂପୀ କଥା ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ କନ୍ତା ହୋତୀତି ବହୁଜନକନ୍ତା। କନ୍ତଭାୱେନେୱ ବହୁଜନସ୍ସ ମନାପା ଚିତ୍ତୱୁଦ୍ଧିକରାତି ବହୁଜନମନାପା।

କାଲେ ୱଦତୀତି କାଲୱାଦୀ, ୱତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତକାଲଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ୱଦତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ ସଭାୱମେୱ ୱଦତୀତି ଭୂତୱାଦୀ। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକଅତ୍ଥସନ୍ନିସ୍ସିତମେୱ କତ୍ୱା ୱଦତୀତି ଅତ୍ଥୱାଦୀ। ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମସନ୍ନିସ୍ସିତଂ କତ୍ୱା ୱଦତୀତି ଧମ୍ମୱାଦୀ। ସଂୱରୱିନଯପହାନୱିନଯସନ୍ନିସ୍ସିତଂ କତ୍ୱା ୱଦତୀତି ୱିନଯୱାଦୀ। ନିଧାନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଠପନୋକାସୋ, ନିଧାନମସ୍ସା ଅତ୍ଥୀତି ନିଧାନୱତୀ। ହଦଯେ ନିଧେତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ୱାଚଂ ଭାସିତାତି ଅତ୍ଥୋ। କାଲେନାତି ଏୱରୂପିଂ ଭାସମାନୋପି ଚ ‘‘ଅହଂ ନିଧାନୱତିଂ ୱାଚଂ ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି ନ ଅକାଲେନ ଭାସତି, ଯୁତ୍ତକାଲଂ ପନ ଅୱେକ୍ଖିତ୍ୱାୱ ଭାସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସାପଦେସନ୍ତି ସଉପମଂ, ସକାରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିଯନ୍ତୱତିନ୍ତି ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା, ଯଥାସ୍ସା ପରିଚ୍ଛେଦୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ଏୱଂ ଭାସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ଥସଂହିତନ୍ତି ଅନେକେହିପି ନଯେହି ୱିଭଜନ୍ତେନ ପରିଯାଦାତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତାଯ ଅତ୍ଥସମ୍ପନ୍ନଂ ଭାସତି। ଯଂ ୱା ସୋ ଅତ୍ଥୱାଦୀ ଅତ୍ଥଂ ୱଦତି, ତେନ ଅତ୍ଥେନ ସଂହିତତ୍ତା ଅତ୍ଥସଂହିତଂ ୱାଚଂ ଭାସତି, ନ ଅଞ୍ଞଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଭାସତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ବୀଜଗାମଭୂତଗାମସମାରମ୍ଭାତି ମୂଲବୀଜଂ ଖନ୍ଧବୀଜଂ ଫଳୁବୀଜଂ ଅଗ୍ଗବୀଜଂ ବୀଜବୀଜନ୍ତି ପଞ୍ଚୱିଧସ୍ସ ବୀଜଗାମସ୍ସ ଚେୱ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ନୀଲତିଣରୁକ୍ଖାଦିକସ୍ସ ଭୂତଗାମସ୍ସ ଚ ସମାରମ୍ଭା, ଛେଦନଭେଦନପଚନାଦିଭାୱେନ ୱିକୋପନା ପଟିୱିରତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏକଭତ୍ତିକୋତି ପାତରାସଭତ୍ତଂ ସାଯମାସଭତ୍ତନ୍ତି ଦ୍ୱେ ଭତ୍ତାନି। ତେସୁ ପାତରାସଭତ୍ତଂ ଅନ୍ତୋମଜ୍ଝନ୍ହିକେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ, ଇତରଂ ମଜ୍ଝନ୍ହିକତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଅନ୍ତୋଅରୁଣେନ। ତସ୍ମା ଅନ୍ତୋମଜ୍ଝନ୍ହିକେ ଦସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଭୁଞ୍ଜମାନୋପି ଏକଭତ୍ତିକୋୱ ହୋତି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଏକଭତ୍ତିକୋ’’ତି। ରତ୍ତିଯା ଭୋଜନଂ ରତ୍ତି, ତତୋ ଉପରତୋତି ରତ୍ତୂପରତୋ। ଅତିକ୍କନ୍ତେ ମଜ୍ଝନ୍ହିକେ ଯାୱ ସୂରିଯତ୍ଥଙ୍ଗମନା ଭୋଜନଂ ୱିକାଲଭୋଜନଂ ନାମ, ତତୋ ୱିରତତ୍ତା ୱିରତୋ ୱିକାଲଭୋଜନା।

ଜାତରୂପନ୍ତି ସୁୱଣ୍ଣଂ। ରଜତନ୍ତି କହାପଣୋ ଲୋହମାସକୋ ଜତୁମାସକୋ ଦାରୁମାସକୋତି ଯେ ୱୋହାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତସ୍ସ ଉଭଯସ୍ସାପି ପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ, ନେୱ ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ନ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେତି, ନ ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ସାଦିଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଆମକଧଞ୍ଞପଟିଗ୍ଗହଣାତି ସାଲିୱୀହିଯୱଗୋଧୂମକଙ୍ଗୁୱରକକୁଦ୍ରୂସକସଙ୍ଖାତସ୍ସ ସତ୍ତୱିଧସ୍ସାପି ଆମକଧଞ୍ଞସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣା। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଏତେସଂ ପଟିଗ୍ଗହଣମେୱ, ଆମସନମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂନଂ ନ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ଆମକମଂସପଟିଗ୍ଗହଣାତି ଏତ୍ଥ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଓଦିସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତା ଆମକମଂସମଚ୍ଛାନଂ ପଟିଗ୍ଗହଣମେୱ ଭିକ୍ଖୂନଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ନୋ ଆମସନନ୍ତି।

ଇତ୍ଥିକୁମାରିକପଟିଗ୍ଗହଣାତି ଏତ୍ଥ ଇତ୍ଥୀତି ପୁରିସନ୍ତରଗତା, ଇତରା କୁମାରିକା ନାମ, ତାସଂ ପଟିଗ୍ଗହଣମ୍ପି ଆମସନମ୍ପି ଅକପ୍ପିଯମେୱ। ଦାସିଦାସପଟିଗ୍ଗହଣାତି ଏତ୍ଥ ଦାସିଦାସୱସେନେୱ ତେସଂ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ‘‘କପ୍ପିଯକାରକଂ ଦମ୍ମି, ଆରାମିକଂ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ପନ ୱଟ୍ଟତି। ଅଜେଳକାଦୀସୁପି ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁପରିଯୋସାନେସୁ କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯନଯୋ ୱିନଯୱସେନ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଖେତ୍ତଂ ନାମ ଯସ୍ମିଂ ପୁବ୍ବଣ୍ଣଂ ରୁହତି। ୱତ୍ଥୁ ନାମ ଯସ୍ମିଂ ଅପରଣ୍ଣଂ ରୁହତି। ଯତ୍ଥ ୱା ଉଭଯମ୍ପି ରୁହତି, ତଂ ଖେତ୍ତଂ। ତଦତ୍ଥାଯ ଅକତଭୂମିଭାଗୋ ୱତ୍ଥୁ। ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁସୀସେନ ଚେତ୍ଥ

ୱାପି-ତଠଆକାଦୀନିପି ସଙ୍ଗହିତାନେୱ।

ଦୂତେଯ୍ୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦୂତକମ୍ମଂ ଗିହୀନଂ ପଣ୍ଣଂ ୱା ସାସନଂ ୱା ଗହେତ୍ୱା ତହ୍ମ ତହ୍ମ ଗମନଂ। ପହିଣଗମନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଘରା ଘରଂ ପେସିତସ୍ସ ଖୁଦ୍ଦକଗମନଂ। ଅନୁଯୋଗୋ ନାମ ତଦୁଭଯକରଣଂ। ତସ୍ମା ଦୂତେଯ୍ୟପହିଣଗମନାନଂ ଅନୁଯୋଗୋତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କଯୱିକ୍କଯାତି କଯା ଚ ୱିକ୍କଯା ଚ। ତୁଲାକୂଟାଦୀସୁ କୂଟନ୍ତି ୱଞ୍ଚନଂ। ତତ୍ଥ ତୁଲାକୂଟଂ ତାୱ ରୂପକୂଟଂ, ଅଙ୍ଗକୂଟଂ, ଗହଣକୂଟଂ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକୂଟନ୍ତି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ରୂପକୂଟଂ ନାମ ଦ୍ୱେ ତୁଲା ସମରୂପା କତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ମହତିଯା ଗଣ୍ହାତି, ଦଦନ୍ତୋ ଖୁଦ୍ଦିକାଯ ଦେତି। ଅଙ୍ଗକୂଟଂ ନାମ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ପଚ୍ଛାଭାଗେ ହତ୍ଥେନ ତୁଲଂ ଅକ୍କମତି, ଦଦନ୍ତୋ ପୁବ୍ବଭାଗେ। ଗହଣକୂଟଂ ନାମ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ମୂଲେ ରଜ୍ଜୁଂ ଗଣ୍ହାତି , ଦଦନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗେ। ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକୂଟଂ ନାମ ତୁଲଂ ସୁସିରଂ କତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ଅଯଚୁଣ୍ଣଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ତଂ ପଚ୍ଛାଭାଗେ କରୋତି, ଦଦନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗଭାଗେ।

କଂସୋ ୱୁଚ୍ଚତି ସୁୱଣ୍ଣପାତି, ତାଯ ୱଞ୍ଚନଂ କଂସକୂଟଂ। କଥଂ? ଏକଂ ସୁୱଣ୍ଣପାତିଂ କତ୍ୱା ଅଞ୍ଞା ଦ୍ୱେ ତିସ୍ସୋ ଲୋହପାତିଯୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣା କରୋତି। ତତୋ ଜନପଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କିଞ୍ଚିଦେୱ ଅଡ୍ଢକୁଲଂ ପୱିସିତ୍ୱା ''ସୁୱଣ୍ଣଭାଜନାନି କିଣଥା''ତି ୱତ୍ୱା ଅଗ୍ଘେ ପୁଚ୍ଛିତେ ସମଗ୍ଘତରଂ ଦାତୁକାମା ହୋନ୍ତି। ତତୋ ତେହି ''କଥଂ ଇମେସଂ ସୁୱଣ୍ଣଭାୱୋ ଜାନିତବ୍ବୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗଣ୍ହଥା''ତି ସୁୱଣ୍ଣପାତିଂ ପାସାଣେ ଘଂସିତ୍ୱା ସବ୍ବପାତିଯୋ ଦତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି।

ମାନକୂଟଂ ନାମ ହଦଯଭେଦ-ସିଖାଭେଦ-ରଜ୍ଜୁଭେଦୱସେନ ତିୱିଧଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ହଦଯଭେଦୋ ସପ୍ପିତେଲାଦିମିନନକାଲେ ଲବ୍ଭତି। ତାନି ହି ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ହେଟ୍ଠାଛିଦ୍ଦେନ ମାନେନ ''ସଣିକଂ ଆସିଞ୍ଚା''ତି ୱତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଭାଜନେ ବହୁଂ ପଗ୍ଘରାପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି, ଦଦନ୍ତୋ ଛିଦ୍ଦଂ ପିଧାଯ ସୀଘଂ ପୂରେତ୍ୱା ଦେତି। ସିଖାଭେଦୋ ତିଲତଣ୍ଡୁଲାଦିମିନନକାଲେ ଲବ୍ଭତି। ତାନି ହି ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ସଣିକଂ ସିଖଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି, ଦଦନ୍ତୋ ୱେଗେନ ପୂରେତ୍ୱା ସିଖଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଦେତି। ରଜ୍ଜୁଭେଦୋ ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁମିନନକାଲେ ଲବ୍ଭତି। ଲଞ୍ଚଂ ଅଲଭନ୍ତା ହି ଖେତ୍ତଂ ଅମହନ୍ତମ୍ପି ମହନ୍ତଂ କତ୍ୱା ମିନନ୍ତି।

ଉକ୍କୋଟନାଦୀସୁ ଉକ୍କୋଟନନ୍ତି ସାମିକେ ଅସ୍ସାମିକେ କାତୁଂ ଲଞ୍ଜଗ୍ଗହଣଂ। ୱଞ୍ଚନନ୍ତି ତେହି ତେହି ଉପାଯେହି ପରେସଂ ୱଞ୍ଚନଂ। ତତ୍ରିଦମେକଂ ୱତ୍ଥୁ – ଏକୋ କିର ଲୁଦ୍ଦକୋ ମିଗଞ୍ଚ ମିଗପୋତକଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛତି। ତମେକୋ ଧୁତ୍ତୋ ''କିଂ ଭୋ ମିଗୋ ଅଗ୍ଘତି, କିଂ ମିଗପୋତକୋ''ତି ଆହ। ''ମିଗୋ ଦ୍ୱେ କହାପଣେ, ମିଗପୋତକୋ ଏକ''ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ଏକଂ କହାପଣଂ ଦତ୍ୱା ମିଗପୋତକଂ ଗହେତ୍ୱା ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତୋ ''ନ ମେ ଭୋ ମିଗପୋତକେନତ୍ଥୋ, ମିଗଂ ମେ ଦେହୀ''ତି ଆହ। ତେନ ହି ଦ୍ୱେ କହାପଣେ ଦେହୀତି। ସୋ ଆହ – ''ନନୁ ତେ ଭୋ ମଯା ପଠମଂ ଏକୋ କହାପଣୋ ଦିନ୍ନୋ''ତି? ଆମ ଦିନ୍ନୋତି। ଇମମ୍ପି ମିଗପୋତକଂ ଗଣ୍ହ, ଏୱଂ ସୋ ଚ କହାପଣୋ ଅଯଞ୍ଚ କହାପଣଗ୍ଘନକୋ ମିଗପୋତକୋ''ତି ଦ୍ୱେ କହାପଣା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି। ସୋ ''କାରଣଂ ୱଦତୀ''ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ମିଗପୋତକଂ ଗହେତ୍ୱା ମିଗଂ ଅଦାସୀତି। ନିକତୀତି ଯୋଗୱସେନ ୱା ମାଯାୱସେନ ୱା ଅପାମଙ୍ଗଂ ପାମଙ୍ଗନ୍ତି, ଅମଣିଂ ମଣିନ୍ତି, ଅସୁୱଣ୍ଣଂ ସୁୱଣ୍ଣନ୍ତି କତ୍ୱା ପତିରୂପକେନ ୱଞ୍ଚନଂ। ସାଚିଯୋଗୋତି କୁଟିଲଯୋଗୋ। ଏତେସଂଯେୱ ଉକ୍କୋଟନାଦୀନମେତଂ ନାମଂ। ତସ୍ମା ଉକ୍କୋଟନସାଚିଯୋଗୋ ୱଞ୍ଚନସାଚିଯୋଗୋ ନିକତିସାଚିଯୋଗୋତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। କେଚି ଅଞ୍ଞଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପରିୱତ୍ତନଂ ସାଚିଯୋଗୋତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ପନ ୱଞ୍ଚନେନେୱ ସଙ୍ଗହିତଂ।

ଛେଦନାଦୀସୁ ଛେଦନନ୍ତି ହତ୍ଥଚ୍ଛେଦନାଦି। ୱଧୋତି ମାରଣଂ। ବନ୍ଧୋତି ରଜ୍ଜୁବନ୍ଧନାଦୀହି ବନ୍ଧନଂ। ୱିପରାମୋସୋତି ହିମୱିପରାମୋସୋ, ଗୁମ୍ବୱିପରାମୋସୋତି ଦୁୱିଧୋ। ଯଂ ହିମପାତସମଯେ ହିମେନ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ହୁତ୍ୱା ମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନଂ ଜନଂ ମୁସନ୍ତି, ଅଯଂ ହିମୱିପରାମୋସୋ। ଯଂ ଗୁମ୍ବାଦୀହି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ମୁସନ୍ତି, ଅଯଂ ଗୁମ୍ବୱିପରାମୋସୋ। ଆଲୋପୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଗାମନିଗମାଦୀନଂ ୱିଲୋପକରଣଂ। ସହସାକାରୋତି ସାହସିକକିରିଯା, ଗେହଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମନୁସ୍ସାନଂ ଉରେ ସତ୍ଥଂ ଠପେତ୍ୱା ଇଚ୍ଛିତଭଣ୍ଡଗ୍ଗହଣଂ। ଏୱମେତସ୍ମା ଛେଦନ…ପେ… ସହସାକାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି।

ସୋ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତୀତି ସ୍ୱାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତେନ ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ଦ୍ୱାଦସୱିଧେନ ଇତରୀତରପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ଇମିନା ପନ ଦ୍ୱାଦସୱିଧେନ ଇତରୀତରପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସେନ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଟ୍ଠ ପରିକ୍ଖାରା ୱଟ୍ଟନ୍ତି – ତୀଣି ଚୀୱରାନି, ପତ୍ତୋ, ଦନ୍ତକଟ୍ଠଚ୍ଛେଦନୱାସି, ଏକା ସୂଚି, କାଯବନ୍ଧନଂ ପରିସ୍ସାୱନନ୍ତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

''ତିଚୀୱରଞ୍ଚ ପତ୍ତୋ ଚ, ୱାସି ସୂଚି ଚ ବନ୍ଧନଂ;

ପରିସ୍ସାୱନେନ ଅଟ୍ଠେତେ, ଯୁତ୍ତଯୋଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ''ତି।

ତେ ସବ୍ବେ କାଯପରିହାରିକାପି ହୋନ୍ତି, କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକାପି। କଥଂ? ତିଚୀୱରଂ ତାୱ ନିୱାସେତ୍ୱା ପାରୁପିତ୍ୱା ଚ ୱିଚରଣକାଲେ କାଯଂ ପରିହରତି

ପୋସେତୀତି କାଯପରିହାରିକଂ ହୋତି। ଚୀୱରକଣ୍ଣେନ ଉଦକଂ ପରିସ୍ସାୱେତ୍ୱା ପିୱନକାଲେ, ଖାଦିତବ୍ବଫଲାଫଲଂ ଗହଣକାଲେ ଚ କୁଚ୍ଛିଂ ପରିହରତି ପୋସେତୀତି କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକଂ ହୋତି। ପତ୍ତୋପି ତେନ ଉଦକଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ନ୍ହାନକାଲେ କୁଟିପରିଭଣ୍ଡକରଣକାଲେ ଚ କାଯପରିହାରିକୋ ହୋତି, ଆହାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନକାଲେ କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକୋ। ୱାସିପି ତାଯ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଚ୍ଛେଦନକାଲେ ମଞ୍ଚପୀଠାନଂ ଅଙ୍ଗପାଦଚୀୱରକୁଟିଦଣ୍ଡକସଜ୍ଜନକାଲେ ଚ କାଯପରିହାରିକା ହୋତି, ଉଚ୍ଛୁଚ୍ଛେଦନନାଳିକେରାଦିତଚ୍ଛନକାଲେ କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକା। ସୂଚିପି ଚୀୱରସିବ୍ବନକାଲେ କାଯପରିହାରିକା ହୋତି, ପୂୱଂ ୱା ଫଲଂ ୱା ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଖାଦନକାଲେ କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକା। କାଯବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ୱିଚରଣକାଲେ କାଯପରିହାରିକଂ, ଉଚ୍ଛୁଆଦୀନି ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଗହଣକାଲେ କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକଂ। ପରିସ୍ସାୱନଂ ତେନ ଉଦକଂ ପରିସ୍ସାୱେତ୍ୱା ନ୍ହାନକାଲେ ସେନାସନପରିଭଣ୍ଡକରଣକାଲେ ଚ କାଯପରିହାରିକଂ, ପାନୀଯପାନକପରିସ୍ସାୱନକାଲେ ତେନେୱ ତିଲତଣ୍ଡୁଲପୁଥୁକାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ଖାଦନକାଲେ ଚ କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକଂ। ଅଯଂ ତାୱ ଅଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରିକସ୍ସ ପରିକ୍ଖାରମତ୍ତା।

ନୱପରିକ୍ଖାରିକସ୍ସ ପନ ସେଯ୍ୟଂ ପୱିସନ୍ତସ୍ସ ତତ୍ରଟ୍ଠକପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ୱା କୁଞ୍ଚିକା ୱା ୱଟ୍ଟତି। ଦସପରିକ୍ଖାରିକସ୍ସ ନିସୀଦନଂ ୱା ଚମ୍ମଖଣ୍ଡଂ ୱା ୱଟ୍ଟତି। ଏକାଦସପରିକ୍ଖାରିକସ୍ସ କତ୍ତରଯଟ୍ଠି ୱା ତେଲନାଳିକା ୱା ୱଟ୍ଟତି। ଦ୍ୱାଦସପରିକ୍ଖାରିକସ୍ସ ଛତ୍ତଂ ୱା ଉପାହନଂ ୱା ୱଟ୍ଟତି। ଏତେସୁ ଚ ଅଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରିକୋୱ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ, ଇତରେ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠା ମହିଚ୍ଛା ମହାଭାରାତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ଏତେପି ଅପ୍ପିଚ୍ଛାୱ ସନ୍ତୁଟ୍ଠାୱ ସୁଭରାୱ ସଲ୍ଲହୁକୱୁତ୍ତିନୋୱ। ଭଗୱା ପନ ନ ଇମଂ ସୁତ୍ତଂ ତେସଂ ୱସେନ କଥେସି, ଅଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରିକସ୍ସ ୱସେନ କଥେସି। ସୋ ହି ଖୁଦ୍ଦକୱାସିଞ୍ଚ ସୂଚିଞ୍ଚ ପରିସ୍ସାୱନେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପତ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଠପେତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଅଂସକୂଟେ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ତିଚୀୱରଂ କାଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା ଯେନିଚ୍ଛକଂ ସୁଖଂ ପକ୍କମତି, ପଟିନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ ନାମସ୍ସ ନ ହୋତି। ଇତି ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସଲ୍ଲହୁକୱୁତ୍ତିତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗୱା ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତି କାଯପରିହାରିକେନ ଚୀୱରେନାତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ କାଯପରିହାରିକେନାତି କାଯପରିହରଣମତ୍ତକେନ। କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକେନାତି କୁଚ୍ଛିପରିହରଣମତ୍ତକେନ। ସମାଦାଯେୱ ପକ୍କମତୀତି ତଂ ଅଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରମତ୍ତକଂ ସବ୍ବଂ ଗହେତ୍ୱାୱ କାଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧଂ କତ୍ୱାୱ ଗଚ୍ଛତି, ''ମମ ୱିହାରୋ ପରିୱେଣଂ ଉପଟ୍ଠାକୋ''ତିସ୍ସ ସଙ୍ଗୋ ୱା ବନ୍ଧୋ ୱା ନ ହୋତି। ସୋ ଜିଯା ମୁତ୍ତୋ ସରୋ ୱିଯ, ଯୂଥା ଅପକ୍କନ୍ତୋ ମତ୍ତହତ୍ଥୀ ୱିଯ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତଂ ସେନାସନଂ, ୱନସଣ୍ଡଂ, ରୁକ୍ଖମୂଲଂ, ନୱଂ ପବ୍ଭାରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଏକୋ ତିଟ୍ଠତି, ଏକୋ ନିସୀଦତି, ସବ୍ବିରିଯାପଥେସୁ ଏକୋ ଅଦୁତିଯୋ।

''ଚାତୁଦ୍ଦିସୋ ଅପ୍ପଟିଘୋ ଚ ହୋତି,

ସନ୍ତୁସ୍ସମାନୋ ଇତରୀତରେନ;

ପରିସ୍ସଯାନଂ ସହିତା ଅଛମ୍ଭୀ,

ଏକୋ ଚରେ ଖଗ୍ଗୱିସାଣକପ୍ପୋ''ତି। (ସୁ॰ ନି॰ ୪୨; ଚୂଳନି॰ ଖଗ୍ଗୱିସାଣସୁତ୍ତନିଦ୍ଦେସୋ ୧୨୮) –

ଏୱଂ ୱଣ୍ଣିତଂ ଖଗ୍ଗୱିସାଣକପ୍ପତଂ ଆପଜ୍ଜତି।

ଇଦାନି ତମତ୍ଥଂ ଉପମାଯ ସାଧେନ୍ତୋ ସେଯ୍ୟଥାପୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପକ୍ଖୀ ସକୁଣୋତି ପକ୍ଖଯୁତ୍ତୋ ସକୁଣୋ। ଡେତୀତି ଉପ୍ପତତି। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ସକୁଣା ନାମ ''ଅସୁକସ୍ମିଂ ପଦେସେ ରୁକ୍ଖୋ ପରିପକ୍କଫଲୋ''ତି ଞତ୍ୱା ନାନାଦିସାହି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନଖପକ୍ଖତୁଣ୍ଡାଦୀହି ତସ୍ସ ଫଲାନି ୱିଜ୍ଝନ୍ତା ୱିଧୁନନ୍ତା ଖାଦନ୍ତି, ''ଇଦଂ ଅଜ୍ଜତନାଯ, ଇଦଂ ସ୍ୱାତନାଯ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ନେସଂ ନ ହୋତି। ଫଲେ ପନ ଖୀଣେ ନେୱ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଆରକ୍ଖଂ ଠପେନ୍ତି, ନ ତତ୍ଥ ପକ୍ଖଂ ୱା ପତ୍ତଂ ୱା ନଖଂ ୱା ତୁଣ୍ଡଂ ୱା ଠପେନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ତସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୁତ୍ୱା ଯୋ ଯଂ ଦିସାଭାଗଂ ଇଚ୍ଛତି, ସୋ ତେନ ସପତ୍ତଭାରୋୱ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। ଏୱମେୱ ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ନିସ୍ସଙ୍ଗୋ ନିରପେକ୍ଖୋଯେୱ ପକ୍କମତି, ସମାଦାଯେୱ ପକ୍କମତି। ଅରିଯେନାତି ନିଦ୍ଦୋସେନ। ଅଜ୍ଝତ୍ତନ୍ତି ସକେ ଅତ୍ତଭାୱେ। ଅନୱଜ୍ଜସୁଖନ୍ତି ନିଦ୍ଦୋସସୁଖଂ।

ସୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱାତି ସୋ ଇମିନା ଅରିଯେନ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେନ ରୂପଂ ପସ୍ସିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସପଦେସୁପି ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ତଂ ସବ୍ବଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି॰ ୧।୧୫) ୱୁତ୍ତଂ। ଅବ୍ୟାସେକସୁଖନ୍ତି କିଲେସେହି ଅନାସିତ୍ତସୁଖଂ, ଅୱିକିଣ୍ଣସୁଖନ୍ତିପି ୱୁତ୍ତଂ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରସୁଖଂ ହି ଦିଟ୍ଠାଦୀସୁ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତାଦିୱସେନ ପୱତ୍ତତାଯ ଅୱିକିଣ୍ଣଂ ହୋତି।

ସୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତେ ପଟିକ୍କନ୍ତେତି ସୋ ମନଚ୍ଛଟ୍ଠାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସଂୱରେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇମେସୁ ଅଭିକ୍କନ୍ତପଟିକ୍କନ୍ତାଦୀସୁ ସତ୍ତସୁ ଠାନେସୁ

ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞୱସେନ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଅଭିକ୍କନ୍ତନ୍ତି ପୁରତୋ ଗମନଂ। ପଟିକ୍କନ୍ତନ୍ତି ପଚ୍ଛାଗମନଂ।

ସମ୍ପଜାନକାରୀହୋତୀତି ସାତ୍ଥକସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ, ସପ୍ପାୟସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ, ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ, ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞନ୍ତି ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ସତିସମ୍ପୟୁତ୍ତାନଂ ସମ୍ପଜଞ୍ଞାନଂ ୱସେନ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଞାଣେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାୟେୱ ତାନି ଅଭିକ୍କନ୍ତପଟିକ୍କନ୍ତାନି କରୋତି। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ଇଚ୍ଛନ୍ତେନ ଦୀଘନିକାୟେ ସାମଞ୍ଞଫଲୱଣ୍ଣନାତୋ ୱା ମଜ୍ଝିମନିକାୟେ ସତିପଟ୍ଠାନୱଣ୍ଣନାତୋ ୱା ଗହେତବ୍ବୋ।

ସୋ ଇମିନା ଚାତିଆଦିନା କିଂ ଦସ୍ସେତି? ଅରଞ୍ଞୱାସସ୍ସ ପଚ୍ଚୟସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତି। ୟସ୍ସ ହି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚୟା ନତ୍ଥି, ତସ୍ସ ଅରଞ୍ଞୱାସୋ ନ ଇଜ୍ଝତି, ତିରଚ୍ଛାନଗତେହି ୱା ୱନଚରକେହି ୱା ସଦ୍ଧିଂ ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଅରଞ୍ଞେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ‘‘କିଂ ଏୱରୂପସ୍ସ ପାପଭିକ୍ଖୁନୋ ଅରଞ୍ଞୱାସେନା’’ତି ଭେରୱସଦ୍ଦଂ ସାୱେନ୍ତି, ହତ୍ଥେହି ସୀସଂ ପହରିତ୍ୱା ପଲାୟନାକାରଂ କରୋନ୍ତି। ‘‘ଅସୁକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ପାପକମ୍ମମକାସୀ’’ତି ଅୟସୋ ପତ୍ଥରତି। ୟସ୍ସ ପନେତେ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚୟା ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସ ଅରଞ୍ଞୱାସୋ ଇଜ୍ଝତି। ସୋ ହି ଅତ୍ତନୋ ସୀଲଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ କିଞ୍ଚି କାଳକଂ ୱା ତିଲକଂ ୱା ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ପୀତିଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ତଂ ଖୟତୋ ୱୟତୋ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଅରିୟଭୂମିଂ ଓକ୍କମତି। ଅରଞ୍ଞେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ଅତ୍ତମନା ୱଣ୍ଣଂ ଭାସନ୍ତି। ଇତିସ୍ସ ଉଦକେ ପକ୍ଖିତ୍ତତେଲବିନ୍ଦୁ ୱିୟ ୟସୋ ୱିତ୍ଥାରିକୋ ହୋତି।

ତତ୍ଥ ୱିୱିତ୍ତନ୍ତି ସୁଞ୍ଞଂ, ଅପ୍ପସଦ୍ଦଂ, ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତଦେୱ ହି ସନ୍ଧାୟ ୱିଭଙ୍ଗେ ‘‘ୱିୱିତ୍ତନ୍ତି ସନ୍ତିକେ ଚେପି ସେନାସନଂ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ଅନାକିଣ୍ଣଂ ଗହଟ୍ଠେହି ପବ୍ବଜିତେହି, ତେନ ତଂ ୱିୱିତ୍ତ’’ନ୍ତି (ୱିଭ। ୫୨୬) ୱୁତ୍ତଂ। ସେତି ଚେୱ ଆସତି ଚ ଏତ୍ଥାତି ସେନାସନଂ। ମଞ୍ଚପୀଠାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତେନାହ – ‘‘ସେନାସନନ୍ତି ମଞ୍ଚୋପି ସେନାସନଂ, ପୀଠମ୍ପି, ଭିସିପି, ବିମ୍ବୋହନମ୍ପି, ୱିହାରୋପି, ଅଡ୍ଢୟୋଗୋପି, ପାସାଦୋପି, ହମ୍ମିୟମ୍ପି, ଗୁହାପି, ଅଟ୍ଟୋପି, ମାଳୋପି, ଲେଣମ୍ପି, ୱେଳୁଗୁମ୍ବୋପି, ରୁକ୍ଖମୂଲମ୍ପି, ମଣ୍ଡପୋପି ସେନାସନଂ, ୟତ୍ଥ ୱା ପନ ଭିକ୍ଖୂ ପଟିକ୍କମନ୍ତି, ସବ୍ବମେତଂ ସେନାସନ’’ନ୍ତି (ୱିଭ। ୫୨୭)। ଅପିଚ ୱିହାରୋ, ଅଡ୍ଢୟୋଗୋ, ପାସାଦୋ, ହମ୍ମିୟଂ, ଗୁହାତି ଇଦଂ ୱିହାରସେନାସନଂ ନାମ। ମଞ୍ଚୋ, ପୀଠଂ, ଭିସି, ବିମ୍ବୋହନନ୍ତି ଇଦଂ ମଞ୍ଚପୀଠସେନାସନଂ ନାମ। ଚିମିଲିକା, ଚମ୍ମଖଣ୍ଡୋ, ତିଣସନ୍ଥାରୋ, ପଣ୍ଣସନ୍ଥାରୋତି ଇଦଂ ସନ୍ଥତସେନାସନଂ ନାମ। ୟତ୍ଥ ୱା ପନ ଭିକ୍ଖୂ ପଟିକ୍କମନ୍ତୀତି ଏତଂ ଓକାସସେନାସନଂ ନାମାତି ଏୱଂ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ସେନାସନଂ ହୋତି। ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ସେନାସନଗ୍ଗହଣେନ ଗହିତମେୱ।

ଇମସ୍ସ ପନ ସକୁଣସଦିସସ୍ସ ଚାତୁଦ୍ଦିସସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଅରଞ୍ଞଂ ରୁକ୍ଖମୂଲନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅରଞ୍ଞନ୍ତି ‘‘ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହି ଇନ୍ଦଖୀଲା ସବ୍ବମେତଂ ଅରଞ୍ଞ’’ନ୍ତି (ୱିଭ। ୫୨୯) ‘‘ଇଦଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ୱସେନ ଆଗତଂ ଅରଞ୍ଞଂ। ‘‘ଆରଞ୍ଞକଂ ନାମ ସେନାସନଂ ପଞ୍ଚଧନୁସତିକଂ ପଚ୍ଛିମ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୬୫୪) ଇଦଂ ପନ ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନୁରୂପଂ। ତସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଧୁତଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସେ ୱୁତ୍ତଂ। ରୁକ୍ଖମୂଲନ୍ତି ୟଂକିଞ୍ଚି ସୀତଚ୍ଛାୟଂ ୱିୱିତ୍ତଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ। ପବ୍ବତନ୍ତି ସେଲଂ। ତତ୍ଥ ହି ଉଦକସୋଣ୍ଡୀସୁ ଉଦକକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ସୀତାୟ ରୁକ୍ଖଚ୍ଛାୟାୟ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ନାନାଦିସାସୁ ଖାୟମାନାସୁ ସୀତେନ ୱାତେନ ବୀଜିୟମାନସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି। କନ୍ଦରନ୍ତି କଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଉଦକଂ, ତେନ ଦାରିତଂ ଉଦକଭିନ୍ନଂ ପବ୍ବତପଦେସଂ, ୟଂ ନିତମ୍ବନ୍ତିପି ନଦୀନିକୁଞ୍ଜନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି। ତତ୍ଥ ହି ରଜତପଟ୍ଟସଦିସା ୱାଲିକା ହୋତି, ମତ୍ଥକେ ମଣିୱିତାନଂ ୱିୟ ୱନଗହନଂ, ମଣିକ୍ଖନ୍ଧସଦିସଂ ଉଦକଂ ସନ୍ଦତି। ଏୱରୂପଂ କନ୍ଦରଂ ଓରୁୟ୍ହ ପାନୀୟଂ ପିୱିତ୍ୱା ଗତ୍ତାନି ସୀତାନି କତ୍ୱା ୱାଲିକଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ପଂସୁକୂଲଚୀୱରଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତୋ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି। ଗିରିଗୁହନ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପବ୍ବତାନଂ ଅନ୍ତରଂ, ଏକସ୍ମିଂୟେୱ ୱା ଉମଙ୍ଗସଦିସଂ ମହାୱିୱରଂ। ସୁସାନଲକ୍ଖଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୩୪) ୱୁତ୍ତଂ। ୱନପତ୍ଥନ୍ତି ଗାମନ୍ତଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ମନୁସ୍ସାନଂ ଅନୁପଚାରଟ୍ଠାନଂ, ୟତ୍ଥ ନ କସନ୍ତି ନ ୱପନ୍ତି। ତେନେୱାହ – ‘‘ୱନପତ୍ଥନ୍ତି ଦୂରାନମେତଂ ସେନାସନାନଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତିଆଦି। ଅବ୍ଭୋକାସନ୍ତି ଅଚ୍ଛନ୍ନଂ। ଆକଙ୍ଖମାନୋ ପନେତ୍ଥ ଚୀୱରକୁଟିଂ କତ୍ୱା ୱସତି। ପଲାଲପୁଞ୍ଜନ୍ତି ପଲାଲରାସିଂ । ମହାପଲାଲପୁଞ୍ଜତୋ ହି ପଲାଲଂ ନିକ୍କଡ୍ଢିତ୍ୱା ପବ୍ଭାରଲେଣସଦିସେ ଆଲୟେ କରୋନ୍ତି, ଗଚ୍ଛଗୁମ୍ବାଦୀନମ୍ପି ଉପରି ପଲାଲଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ନିସିନ୍ନା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି। ତଂ ସନ୍ଧାୟେତଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ପଚ୍ଛାଭତ୍ତନ୍ତି ଭତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ। ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋତି ପିଣ୍ଡପାତପରିୟେସନତୋ ପଟିକ୍କନ୍ତୋ। ପଲ୍ଲଙ୍କନ୍ତି ସମନ୍ତତୋ ଊରୁବଦ୍ଧାସନଂ। ଆଭୁଜିତ୍ୱାତି ବନ୍ଧିତ୍ୱା। ଉଜୁଂ କାୟଂ ପଣିଧାୟାତି ଉପରିମସରୀରଂ ଉଜୁକଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାରସ ପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକେ କୋଟିୟା କୋଟିଂ ପଟିପାଦେତ୍ୱା। ଏୱଞ୍ହି ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଚମ୍ମମଂସନ୍ହାରୂନି ନ ପଣମନ୍ତି। ଅଥସ୍ସ ୟା ତେସଂ ପଣମନପଚ୍ଚୟା ଖଣେ ଖଣେ ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ, ତା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ତାସୁ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାସୁ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନ ପରିପତତି, ୱୁଡ୍ଢିଂ ଫାତିଂ ଉପଗଚ୍ଛତି। ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱାତି କମ୍ମଟ୍ଠାନାଭିମୁଖଂ ସତିଂ ଠପୟିତ୍ୱା, ମୁଖସମୀପେ ୱା କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନେୱ ୱିଭଙ୍ଗେ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଅୟଂ ସତି ଉପଟ୍ଠିତା ହୋତି ସୁପଟ୍ଠିତା ନାସିକଗ୍ଗେ ୱା ମୁଖନିମିତ୍ତେ ୱା। ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି

ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା’’ତି (ୱିଭ. ୫୩୭)। ଅଥ ୱା ‘‘ପରୀତି ପରିଗ୍ଗହଟ୍ଠୋ। ମୁଖନ୍ତି ନିୟ୍ୟାନଟ୍ଠୋ। ସତୀତି ଉପଟ୍ଠାନଟ୍ଠୋ। ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି – ‘ପରିମୁଖଂ ସତି’’’ନ୍ତି ଏୱଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାୟଂ (ପଟି। ମ। ୧।୧୬୪) ୱୁତ୍ତନୟେନ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତତ୍ରାୟଂ ସଙ୍ଖେପୋ ‘‘ପରିଗ୍ଗହିତନିୟ୍ୟାନଂ ସତିଂ କତ୍ୱା’’ତି।

ଅଭିଜ୍ଝଂ ଲୋକେତି ଏତ୍ଥ ଲୁଜ୍ଜନ-ପଲୁଜ୍ଜନଟ୍ଠେନ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଲୋକୋ। ତସ୍ମା ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ରାଗଂ ପହାୟ କାମଚ୍ଛନ୍ଦଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱାତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ୱିଗତାଭିଜ୍ଝେନାତି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନ ପହୀନତ୍ତା ୱିଗତାଭିଜ୍ଝେନ, ନ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସଦିସେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଭିଜ୍ଝାୟ ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତୀତି ଅଭିଜ୍ଝାତୋ ଚିତ୍ତଂ ପରିମୋଚେତି, ୟଥା ନଂ ସା ମୁଞ୍ଚତି ଚେୱ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଚ ନ ପୁନ ଗଣ୍ହାତି, ଏୱଂ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ବ୍ୟାପାଦପଦୋସଂ ପହାୟାତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି ଇମିନା ଚିତ୍ତଂ ପୂତିକୁମ୍ମାସାଦୟୋ ୱିୟ ପୁରିମପକତିଂ ପଜହତୀତି ବ୍ୟାପାଦୋ। ୱିକାରାପତ୍ତିୟା ପଦୁସ୍ସତି, ପରଂ ୱା ପଦୂସେତି ୱିନାସେତୀତି ପଦୋସୋ। ଉଭୟମ୍ପେତଂ କୋଧସ୍ସେୱ ଅଧିୱଚନଂ । ଥିନଂ ଚିତ୍ତଗେଲଞ୍ଞଂ, ମିଦ୍ଧଂ ଚେତସିକଗେଲଞ୍ଞଂ। ଥିନଞ୍ଚ ମିଦ୍ଧଞ୍ଚ ଥିନମିଦ୍ଧଂ। ଆଲୋକସଞ୍ଞୀତି ରତ୍ତିମ୍ପି ଦିୱାପି ଦିଟ୍ଠଆଲୋକସଞ୍ଜାନନସମତ୍ଥାୟ ୱିଗତନୀୱରଣାୟ ପରିସୁଦ୍ଧାୟ ସଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ । ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋତି ସତିୟା ଚ ଞାଣେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଇଦଂ ଉଭୟଂ ଆଲୋକସଞ୍ଞାୟ ଉପକାରକତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଞ୍ଚ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଞ୍ଚ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ। ତିଣ୍ଣୱିଚିକିଚ୍ଛୋତି ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ ତରିତ୍ୱା ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତୋ। ‘‘କଥମିଦଂ କଥମିଦ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ନପ୍ପୱତ୍ତତୀତି ଅକଥଂକଥୀ। କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୂତି ଅନୱଜ୍ଜେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। ‘‘ଇମେ ନୁ ଖୋ କୁସଲା, କଥମିମେ କୁସଲା’’ତି ଏୱଂ ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛତି ନ କଙ୍ଖତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ଇମେସୁ ପନ ନୀୱରଣେସୁ ୱଚନତ୍ଥଲକ୍ଖଣାଦିଭେଦତୋ ୟଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା, ତଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧। ୭୧-୭୨) ୱୁତ୍ତଂ। ପଞ୍ଞାୟ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣେତି ୟସ୍ମା ଇମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଅନୁପ୍ପନ୍ନାୟ ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରାୟ ପଞ୍ଞାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତୁଂ ନ ଦେନ୍ତି, ଉପ୍ପନ୍ନାପି ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିୟୋ ପଞ୍ଚ ୱା ଅଭିଞ୍ଞା ଉଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପାତେନ୍ତି। ତସ୍ମା ପଞ୍ଞାୟ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହୀତିଆଦୀନି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିତ୍ଥାରିତାନି।

ଇମେ ଆସୱାତିଆଦି ଅପରେନାପି ପରିୟାୟେନ ଚତୁସଚ୍ଚପ୍ପକାସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀତି ଏତ୍ତାୱତା ହେଟ୍ଠା ତୀହି ଅଙ୍ଗେହି ବାହିରସମୟସ୍ସ ନିପ୍ଫଲଭାୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଚତୁତ୍ଥେନ ଅଙ୍ଗେନ ଅତ୍ତନୋ ସାସନସ୍ସ ଗମ୍ଭୀରଭାୱଂ ପକାସେତ୍ୱା ଦେସନାୟ ଅରହତ୍ତେନ କୂଟଂ ଗଣ୍ହି। ଇଦାନି ଦେସନଂ ଅପ୍ପେନ୍ତୋ ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ।

୯। ତଣ୍ହାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୯୯। ନୱମେ ଜାଲିନିନ୍ତି ଜାଲସଦିସଂ। ୟଥା ହି ଜାଲଂ ସମନ୍ତତୋ ସଂସିବ୍ବିତଂ ଆକୁଲବ୍ୟାକୁଲଂ, ଏୱଂ ତଣ୍ହାପୀତି ଜାଲସଦିସତ୍ତା ଜାଲିନୀତି ୱୁତ୍ତା। ତୟୋ ୱା ଭୱେ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ଠିତାୟ ଏତିସ୍ସା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅତ୍ତନୋ କୋଟ୍ଠାସଭୂତଂ ଜାଲଂ ଅତ୍ଥୀତିପି ଜାଲିନୀ। ସରିତନ୍ତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସରିତ୍ୱା ସଂସରିତ୍ୱା ଠିତଂ। ୱିସଟନ୍ତି ପତ୍ଥଟଂ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ। ୱିସତ୍ତିକନ୍ତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିସତ୍ତଂ ଲଗ୍ଗଂ ଲଗିତଂ। ଅପିଚ ‘‘ୱିସମୂଲାତି ୱିସତ୍ତିକା। ୱିସଫଲାତି ୱିସତ୍ତିକା’’ତିଆଦିନାପି (ମହାନି। ୩; ଚୂଳନି। ମେତ୍ତଗୂମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସୋ ୨୨) ନୟେନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଉଦ୍ଧସ୍ତୋତି ଉପରି ଧଂସିତୋ। ପରିୟୋନଦ୍ଧୋତି ସମନ୍ତା ୱେଠିତୋ। ତନ୍ତାକୁଲକଜାତୋତି ତନ୍ତଂ ୱିୟ ଆକୁଲଜାତୋ। ୟଥା ନାମ ଦୁନ୍ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ମୂସିକଚ୍ଛିନ୍ନଂ ପେସକାରାନଂ ତନ୍ତଂ ତହିଂ ତହିଂ ଆକୁଲଂ ହୋତି, ‘‘ଇଦଂ ଅଗ୍ଗଂ ଇଦଂ ମୂଲ’’ନ୍ତି ଅଗ୍ଗେନ ୱା ଅଗ୍ଗଂ, ମୂଲେନ ୱା ମୂଲଂ ସମାନେତୁଂ ଦୁକ୍କରଂ ହୋତି, ଏୱଂ ସତ୍ତା ଇମାୟ ତଣ୍ହାୟ ପରିୟୋନଦ୍ଧା ଆକୁଲବ୍ୟାକୁଲା ନ ସକ୍କୋନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ନିସ୍ସରଣମଗ୍ଗଂ ଉଜୁଂ କାତୁଂ। ଗୁଲାଗୁଣ୍ଠିକଜାତୋତି ଗୁଲାଗୁଣ୍ଠିକଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପେସକାରକଞ୍ଜିୟସୁତ୍ତଂ। ଗୁଲା ନାମ ସକୁଣିକା, ତସ୍ସା କୁଲାୱକୋତିପି ଏକେ। ୟଥା ତଦୁଭୟମ୍ପି ଆକୁଲଂ ଅଗ୍ଗେନ ୱା ଅଗ୍ଗଂ, ମୂଲେନ ୱା ମୂଲଂ ସମାନେତୁଂ ଦୁକ୍କରନ୍ତି ପୁରିମନୟେନେୱ ୟୋଜେତବ୍ବଂ। ମୁଞ୍ଜପବ୍ବଜଭୂତୋତି ମୁଞ୍ଜତିଣଂ ୱିୟ ପବ୍ବଜତିଣଂ ୱିୟ ଚ ଭୂତୋ, ତାଦିସୋ ଜାତୋ। ୟଥା ତାନି ତିଣାନି କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା କତରଜ୍ଜୁଂ ଜିଣ୍ଣକାଲେ କତ୍ଥଚି ପତିତଂ ଗହେତ୍ୱା ତେସଂ ତିଣାନଂ ‘‘ଇଦଂ ଅଗ୍ଗଂ ଇଦଂ ମୂଲ’’ନ୍ତି ଅଗ୍ଗେନ ୱା ଅଗ୍ଗଂ, ମୂଲେନ ୱା ମୂଲଂ ସମାନେତୁଂ ଦୁକ୍କରଂ। ତମ୍ପି ଚ ପଚ୍ଚତ୍ତପୁରିସକାରେ ଠତ୍ୱା ସକ୍କା ଭୱେୟ୍ୟ ଉଜୁଂ କାତୁଂ, ଠପେତ୍ୱା ପନ ବୋଧିସତ୍ତେ ଅଞ୍ଞୋ ସତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାୟ ତଣ୍ହାଜାଲଂ ପଦାଲେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନିସ୍ସରଣମଗ୍ଗଂ ଉଜୁଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ଏୱମୟଂ ଲୋକୋ ତଣ୍ହାଜାଲେନ ପରିୟୋନଦ୍ଧୋ ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ସଂସାରଂ ନାତିୱତ୍ତତି। ତତ୍ଥ ଅପାୟୋତି ନିରୟ-ତିରଚ୍ଛାନୟୋନି-ପେତ୍ତିୱିସୟ-ଅସୁରକାୟା। ସବ୍ବେପି ହି ତେ ୱଡ୍ଢିସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଆୟସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ଅପାୟାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତଥା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଗତିଭାୱତୋ ଦୁଗ୍ଗତି। ସୁଖସମୁସ୍ସୟତୋ ୱିନିପତିତତ୍ତା ୱିନିପାତୋ। ଇତରୋ ପନ –

‘‘ଖନ୍ଧାନଞ୍ଚ ପଟିପାଟି, ଧାତୁଆୟତନାନ ଚ;

ଅବ୍ବୋଚ୍ଛିନ୍ନଂ ୱତ୍ତମାନା, ସଂସାରୋତି ପୱୁଚ୍ଚତି।

ତଂ ସଙ୍କଂ ନାତିୱତ୍ତତି ନାତିକ୍କମତି, ଅଥ ଖୋ ଚୁତିତୋ ପଟିସନ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଧିତୋ ଚୁତିନ୍ତି ଏୱଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଚୁତିପଟିସନ୍ଧିୟୋ ଗଣ୍ହମାନୋ ତୀସୁ ଭୱେସୁ ଚତୂସୁ ୟୋନୀସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଗତୀସୁ ସତ୍ତସୁ ୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତୀସୁ ନୱସୁ ସତ୍ତାୱାସେସୁ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ୱାତକ୍ଖିତ୍ତନାୱା ୱିୟ ୟନ୍ତେ ୟୁତ୍ତଗୋଣୋ ୱିୟ ଚ ପରିବ୍ଭମତିୟେୱ।

ଅଜ୍ଝତ୍ତିକସ୍ସ ଉପାଦାୟାତି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ଉପାଦାୟ। ଇଦଞ୍ହି ଉପୟୋଗତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ। ବାହିରସ୍ସ ଉପାଦାୟାତି ବାହିରଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ଉପାଦାୟ, ଇଦମ୍ପି ଉପୟୋଗତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ। ଅସ୍ମୀତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତୀତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟଦେତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ଉପାଦାୟ ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିୱସେନ ସମୂହଗ୍ଗାହତୋ ଅସ୍ମୀତି ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତ୍ଥସ୍ମୀତି ହୋତୀତିଆଦୀସୁ ପନ ଏୱଂ ସମୂହତୋ ଅହନ୍ତି ଗହଣେ ସତି ତତୋ ଅନୁପନିଧାୟ ଚ ଉପନିଧାୟ ଚାତି ଦ୍ୱିଧା ଗହଣଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଅନୁପନିଧାୟାତି ଅଞ୍ଞଂ ଆକାରଂ ଅନୁପଗମ୍ମ ସକଭାୱମେୱ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଇତ୍ଥସ୍ମୀତି ହୋତି, ଖତ୍ତିୟାଦୀସୁ ଇଦଂପକାରୋ ଅହନ୍ତି ଏୱଂ ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିୱସେନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ତାୱ ଅନୁପନିଧାୟ ଗହଣଂ। ଉପନିଧାୟ ଗହଣଂ ପନ ଦୁୱିଧଂ ହୋତି ସମତୋ ଚ ଅସମତୋ ଚ। ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଏୱଂସ୍ମୀତି ଅଞ୍ଞଥାସ୍ମୀତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଏୱଂସ୍ମୀତି ଇଦଂ ସମତୋ ଉପନିଧାୟ ଗହଣଂ, ୟଥାୟଂ ଖତ୍ତିୟୋ ୟଥାୟଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ଏୱମହମ୍ପୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞଥାସ୍ମୀତି ଇଦଂ ପନ ଅସମତୋ ଗହଣଂ, ୟଥାୟଂ ଖତ୍ତିୟୋ ୟଥାୟଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ତତୋ ଅଞ୍ଞଥା ଅହଂ, ହୀନୋ ୱା ଅଧିକୋ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମାନି ତାୱ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱସେନ ଚତ୍ତାରି ତଣ୍ହାୱିଚରିତାନି।

ଅସସ୍ମୀତି ସତସ୍ମୀତି ଇମାନି ପନ ଦ୍ୱେ ୟସ୍ମା ଅତ୍ଥୀତି ଅସଂ, ନିଚ୍ଚସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସୀଦତୀତି ସତଂ, ଅନିଚ୍ଚସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତସ୍ମା ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦୱସେନ ୱୁତ୍ତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଇତୋ ପରାନି ସନ୍ତି ଏୱମାଦୀନି ଚତ୍ତାରି ସଂସୟପରିୱିତକ୍କୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି। ସନ୍ତି ହୋତୀତି ଏୱମାଦୀସୁ ଅହଂ ସିୟନ୍ତି ହୋତୀତି ଏୱମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଧିପ୍ପାୟୋ ପନେତ୍ଥ ପୁରିମଚତୁକ୍କେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଗହେତବ୍ବୋ। ଅପିହଂ ସନ୍ତିଆଦୀନି ପନ ଚତ୍ତାରି ଅପି ନାମ ଅହଂ ଭୱେୟ୍ୟନ୍ତି ଏୱଂ ପତ୍ଥନାକପ୍ପନୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି। ତାନିପି ପୁରିମଚତୁକ୍କେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଭୱିସ୍ସନ୍ତିଆଦୀନି ପନ ଚତ୍ତାରି ଅନାଗତୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି। ତେସମ୍ପି ପୁରିମଚତୁକ୍କେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱମେତେ –

''ଦ୍ୱେ ଦିଟ୍ଠିସୀସା ସୀସଞ୍ଞେ, ଚତ୍ତାରୋ ସୀସମୂଲକା;

ତୟୋ ତୟୋତି ଏତାନି, ଅଟ୍ଠାରସ ୱିଭାୱୟେ।

ଏତେସୁ ହି ଅସସ୍ମି, ସତସ୍ମୀତି ଏତେ ଦ୍ୱେ ଦିଟ୍ଠିସୀସା ନାମ। ଅସ୍ମି, ସନ୍ତି, ଅପିହଂ ସନ୍ତି, ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଏତେ ଚତ୍ତାରୋ ସୁଦ୍ଧସୀସା ଏୱ। ଇତ୍ଥସ୍ମୀତିଆଦୟୋ ତୟୋ ତୟୋତି ଦ୍ୱାଦସ ସୀସମୂଲକା ନାମାତି ଏୱମେତେ ଦ୍ୱେ ଦିଟ୍ଠିସୀସା ଚତ୍ତାରୋ ସୁଦ୍ଧସୀସା ଦ୍ୱାଦସ ସୀସମୂଲକାତି ଅଟ୍ଠାରସ ତଣ୍ହାୱିଚରିତଧମ୍ମା ୱେଦିତବ୍ବା। ଇମାନି ତାୱ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକସ୍ସ ଉପାଦାୟ ଅଟ୍ଠାରସ ତଣ୍ହାୱିଚରିତାନି। ବାହିରସ୍ସ ଉପାଦାୟ ତଣ୍ହାୱିଚରିତେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଇମିନାତି ଇମିନା ରୂପେନ ୱା…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣେନ ୱାତି ଏସ ୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସେସଂ ତାଦିସମେୱ।

ଇତି ଏୱରୂପାନି ଅତୀତାନି ଛତ୍ତିଂସାତି ଏକମେକସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅତୀତେ ଅଦ୍ଧନି ଛତ୍ତିଂସ। ଅନାଗତାନିଛତ୍ତିଂସାତି ଏକମେକସ୍ସେୱ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଚ ଅନାଗତେ ଅଦ୍ଧନି ଛତ୍ତିଂସ। ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନି ଛତ୍ତିଂସାତି ଏକସ୍ସ ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୟଥାସମ୍ଭୱତୋ ବହୂନଂ ୱା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଅଦ୍ଧନି ଛତ୍ତିଂସାୱ। ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ପନ ନିୟମେନେୱ ଅତୀତେ ଅଦ୍ଧନି ଛତ୍ତିଂସ, ଅନାଗତେ ଛତ୍ତିଂସ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଛତ୍ତିଂସ। ଅନନ୍ତା ହି ଅସଦିସତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିଭେଦା ସତ୍ତା। ଅଟ୍ଠସତଂତଣ୍ହାୱିଚରିତଂ ହୋନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ଅଟ୍ଠସତସଙ୍ଖାତଂ ତଣ୍ହାୱିଚରିତଂ ହୋତୀତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

୧୦। ପେମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୦୦। ଦସମେ ନ ଉସ୍ସେନେତୀତି ଦିଟ୍ଠିୱସେନ ନ ଉକ୍ଖିପତି। ନ ପଟିସେନେତୀତି ପଟିୱିରୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା କଲହଭଣ୍ଡନୱସେନ ନ ଉକ୍ଖିପତି। ନ ଧୂପାୟତୀତି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକସ୍ସ ଉପାଦାୟ ତଣ୍ହାୱିଚରିତୱସେନ ନ ଧୂପାୟତି। ନ ପଜ୍ଜଲତୀତି ବାହିରସ୍ସ ଉପାଦାୟ ତଣ୍ହାୱିଚରିତୱସେନ ନ ପଜ୍ଜଲତି। ନ ସମ୍ପଜ୍ଝାୟତୀତି ଅସ୍ମିମାନୱସେନ ନ ସମ୍ପଜ୍ଝାୟତି। ସେସଂ ପାଳିଅନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟଂ କଥିତନ୍ତି।

ମହାୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ଚତୁତ୍ଥପଣ୍ଣାସକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

୫। ପଞ୍ଚମପଣ୍ଣାସକଂ

(୨୧) ୧। ସପ୍ପୁରିସୱଗ୍ଗୋ

୧-୬। ସିକ୍ଖାପଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୦୧। ପଞ୍ଚମସ୍ସ ପଠମେ ଅସପ୍ପୁରିସନ୍ତି ଲାମକପୁରିସଂ ତୁଚ୍ଛପୁରିସଂ ମୂଳ୍ହପୁରିସଂ ଅୱିଜ୍ଜାୟ ଅନ୍ଧୀକତଂ ବାଲଂ। ଅସପ୍ପୁରିସତରନ୍ତି ଅତିରେକେନ ଅସପ୍ପୁରିସଂ। ଇତରେ ଦ୍ୱେ ୱୁତ୍ତପଟିପକ୍ଖୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବା। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ। ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ଇତୋ ପରେସୁ ପଞ୍ଚସୁ। ଏତେସୁ ହି ପଠମଂ ପଞ୍ଚୱେରୱସେନ ଦେସିତଂ, ଦୁତିୟଂ ଅସ୍ସଦ୍ଧମ୍ମୱସେନ, ତତିୟଂ କାୟୱଚୀଦ୍ୱାରୱସେନ, ଚତୁତ୍ଥଂ ମନୋଦ୍ୱାରୱସେନ, ପଞ୍ଚମଂ ଅଟ୍ଠମିଚ୍ଛତ୍ତୱସେନ, ଛଟ୍ଠଂ ଦସମିଚ୍ଛତ୍ତୱସେନ।

୭-୧୦। ପାପଧମ୍ମସୁତ୍ତଚତୁକ୍କୱଣ୍ଣନା

୨୦୭-୨୧୦। ସତ୍ତମେ ପାପନ୍ତି ଲାମକଂ ସଂକିଲିଟ୍ଠପୁଗ୍ଗଲଂ। କଲ୍ୟାଣନ୍ତି ଭଦ୍ଦକଂ ଅନୱଜ୍ଜପୁଗ୍ଗଲଂ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ। ଅଟ୍ଠମେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ନୱମେ ପାପଧମ୍ମନ୍ତି ଲାମକଧମ୍ମଂ। କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମନ୍ତି ଅନୱଜ୍ଜଧମ୍ମଂ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ। ଦସମେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଇମସ୍ମିଂ ୱଗ୍ଗେ ଦସସୁପି ସୁତ୍ତେସୁ ଅଗାରିୟପଟିପଦା କଥିତା। ସଚେପି ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମିନୋ ହୋନ୍ତି, ୱଟ୍ଟତିୟେୱାତି।

ସପ୍ପୁରିସୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୨୨) ୨। ପରିସାୱଗ୍ଗୋ

୧। ପରିସାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୧୧। ଦୁତିୟସ୍ସ ପଠମେ ପରିସଂ ଦୂସେନ୍ତୀତି ପରିସଦୂସନା। ପରିସଂ ସୋଭେନ୍ତୀତି ପରିସସୋଭନା।

୨। ଦିଟ୍ଠିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୧୨। ଦୁତିୟେ ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତେ ପରିୟାପନ୍ନାପି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ମହାସାୱଜ୍ଜତାୟ ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତା, ତସ୍ସା ଚ ପଟିପକ୍ଖୱସେନ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି।

୩। ଅକତଞ୍ଞୁତାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୧୩। ତତିୟେ ଅକତଞ୍ଞୁତା ଅକତୱେଦିତାତି ଅକତଞ୍ଞୁତାୟ ଅକତୱେଦିତାୟ। ଉଭୟମ୍ପେତଂ ଅତ୍ଥତୋ ଏକମେୱ। ସୁକ୍କପକ୍ଖେପି ଏସେୱ ନୟୋ।

୪-୭। ପାଣାତିପାତୀସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୨୧୪-୨୧୭। ଚତୁତ୍ଥଂ ଚତୁନ୍ନଂ କମ୍ମକିଲେସାନଂ ତପ୍ପଟିପକ୍ଖସ୍ସ ଚ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ପଞ୍ଚମଂ ସୁକ୍କପକ୍ଖାନଂ ଆଦିତୋ ଚତୁନ୍ନଂ ମିଚ୍ଛତ୍ତାନଂ ୱସେନ, ଛଟ୍ଠଂ ଅୱସେସାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ, ସତ୍ତମଂ ଅନରିୟୱୋହାରଅରିୟୱୋହାରାନଂ। ତଥା ଅଟ୍ଠମନୱମଦସମାନି ସପ୍ପଟିପକ୍ଖାନଂ ଅସ୍ସଦ୍ଧମ୍ମାନଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି। ସବ୍ବସୁତ୍ତେସୁ ପନ ସୁକ୍କପକ୍ଖଧମ୍ମା ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକାୱ କଥିତା। ନୱସୁ ସୁତ୍ତେସୁ କିଞ୍ଚାପି ''ସଗ୍ଗେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତୟୋ ପନ ମଗ୍ଗା ତୀଣି ଚ ଫଲାନି ଲବ୍ଭନ୍ତିୟେୱାତି।

ପରିସାୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିୟୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୨୩) ୩। ଦୁଚ୍ଚରିତୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୨୨୧-୨୩୧। ତତିଯସ୍ସ ପଠମାଦୀନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ। ଦସମେ ଯୋ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା କବ୍ବଂ କରୋତି, ଅଯଂ ଚିନ୍ତାକୱି ନାମ। ଯୋ ସୁତ୍ୱା କରୋତି, ଅଯଂ ସୁତକୱି ନାମ। ଯୋ ଏକଂ ଅତ୍ଥଂ ନିସ୍ସାଯ କରୋତି, ଅଯଂ ଅତ୍ଥକୱି ନାମ। ଯୋ ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ୱଙ୍ଗୀସତ୍ଥେରୋ ୱିଯ ଅତ୍ତନୋ ପଟିଭାନେନ କରୋତି, ଅଯଂ ପଟିଭାନକୱି ନାମାତି।

ଦୁଚ୍ଚରିତୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

(୨୪) ୪। କମ୍ମୱଗ୍ଗୋ

୧। ସଂଖିତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୩୨। ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ପଠମେ କଣ୍ହନ୍ତି କାଳକଂ ଦସଅକୁସଲକମ୍ମପଥକମ୍ମଂ। କଣ୍ହୱିପାକନ୍ତି ଅପାଯେ ନିବ୍ବତ୍ତନତୋ କାଳକୱିପାକଂ। ସୁକ୍କନ୍ତି ପଣ୍ଡରକଂ କୁସଲକମ୍ମପଥକମ୍ମଂ । ସୁକ୍କୱିପାକନ୍ତି ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତନତୋ ପଣ୍ଡରକୱିପାକଂ। କଣ୍ହସୁକ୍କନ୍ତି ମିସ୍ସକକମ୍ମଂ। କଣ୍ହସୁକ୍କୱିପାକନ୍ତି ସୁଖଦୁକ୍ଖୱିପାକଂ। ମିସ୍ସକକମ୍ମଞ୍ହି କତ୍ୱା ଅକୁସଲେନ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଯଂ ମଙ୍ଗଲହତ୍ଥିଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଉପ୍ପନ୍ନୋ କୁସଲେନ ପୱତ୍ତେ ସୁଖଂ ୱେଦିଯତି। କୁସଲେନ ରାଜକୁଲେପି ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଅକୁସଲେନ ପୱତ୍ତେ ଦୁକ୍ଖଂ ୱେଦିଯତି। ଅକଣ୍ହଂ ଅସୁକ୍କନ୍ତି କମ୍ମକ୍ଖଯକରଂ ଚତୁମଗ୍ଗଞାଣଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ତଞ୍ହି ଯଦି କଣ୍ହଂ ଭୱେଯ୍ୟ, କଣ୍ହୱିପାକଂ ଦଦେଯ୍ୟ। ଯଦି ସୁକ୍କଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ସୁକ୍କୱିପାକଂ ଦଦେଯ୍ୟ। ଉଭଯୱିପାକସ୍ସ ପନ ଅପ୍ପଦାନତୋ ଅକଣ୍ହଂ ଅସୁକ୍କନ୍ତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ।

୨। ୱିତ୍ଥାରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୩୩। ଦୁତିଯେ ସବ୍ୟାବଜ୍ଝନ୍ତି ସଦୋସଂ। କାଯସଙ୍ଖାରନ୍ତି କାଯଦ୍ୱାରଚେତନଂ। ଅଭିସଙ୍ଖରୋତୀତି ଆଯୂହତି ସମ୍ପିଣ୍ଡେତି। ସେସଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ ଲୋକନ୍ତି ସଦୁକ୍ଖଂ ଲୋକଂ। ସବ୍ୟାବଜ୍ଝା ଫସ୍ସାତି ସଦୁକ୍ଖା ୱିପାକଫସ୍ସା। ସବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ ୱେଦନଂ ୱେଦିଯତୀତି ସାବାଧଂ ୱିପାକୱେଦନଂ ୱେଦିଯତି। ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଏକନ୍ତେନେୱ ଦୁକ୍ଖଂ, ନ ସୁଖସମ୍ମିସ୍ସଂ। ସେଯ୍ୟଥାପି ସତ୍ତା ନେରଯିକାତି ଏତ୍ଥ ସେଯ୍ୟଥାପୀତି ନିଦସ୍ସନତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ତେନ କେୱଲଂ ନେରଯିକସତ୍ତେ ଦସ୍ସେତି, ଅଞ୍ଞେ ପନ ତଂସରିକ୍ଖକା ନାମ ନତ୍ଥି। ଇମିନା ଉପାଯେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି ମନୁସ୍ସାତିଆଦୀସୁ ପନ ମନୁସ୍ସାନଂ ତାୱ କାଲେନ ସୁଖା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, କାଲେନ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା। ଏକଚ୍ଚେ ଚ ଦେୱାତି ଏତ୍ଥ ପନ କାମାୱଚରଦେୱା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ତେସଞ୍ହି ମହେସକ୍ଖତରା ଦେୱତା ଦିସ୍ୱା ନିସିନ୍ନାସନତୋ ୱୁଟ୍ଠାନଂ, ପାରୁତୌତ୍ତରାସଙ୍ଗସ୍ସ ଓତାରଣଂ, ଅଞ୍ଜଲିପଗ୍ଗଣ୍ହନନ୍ତିଆଦୀନଂ ୱସେନ କାଲେନ ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱନ୍ତାନଂ କାଲେନ ସୁଖଂ। ଏକଚ୍ଚେ ଚ ୱିନିପାତିକାତି ଏତ୍ଥ ୱେମାନିକପେତା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ତେ ନିରନ୍ତରମେୱ ଏକସ୍ମିଂ କାଲେ ସୁଖଂ, ଏକସ୍ମିଂ କାଲେ ଦୁକ୍ଖଂ ୱେଦିଯନ୍ତି। ନାଗସୁପଣ୍ଣହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦଯୋ ପନ ମନୁସ୍ସା ୱିଯ ୱୋକିଣ୍ଣସୁଖଦୁକ୍ଖାୱ ହୋନ୍ତି। ପହାନାଯ ଯା ଚେତନାତି ଏତ୍ଥ ୱିୱଟ୍ଟଗାମିନୀ ମଗ୍ଗଚେତନା ୱେଦିତବ୍ବା। ସା ହି କମ୍ମକ୍ଖଯାଯ ସଂୱତ୍ତତୀତି।

୩। ସୋଣକାଯନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୩୪। ତତିଯେ ସିଖାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋତି ସୀସମଜ୍ଝେ ଠିତାଯ ମହତିଯା ସିଖାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଗୋତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ। ପୁରିମାନୀତି ଅତୀତାନନ୍ତରଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୁରିମାନି, ଦୁତିଯାଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୁରିମତରାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ସୋଣକାଯନୋତି ତସ୍ସେୱ ଅନ୍ତେୱାସିକୋ। କମ୍ମସଚ୍ଚାଯଂ ଭୋ ଲୋକୋତି ଭୋ ଅଯଂ ଲୋକୋ କମ୍ମସଭାୱୋ। କମ୍ମସମାରମ୍ଭଟ୍ଠାଯୀତି କମ୍ମସମାରମ୍ଭେନ ତିଟ୍ଠତି। କମ୍ମଂ ଆଯୂହନ୍ତୋୱ ତିଟ୍ଠତି, ଅନାଯୂହନ୍ତୋ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତୀତି ଦୀପେତି। ସେସଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

୪-୯। ସିକ୍ଖାପଦସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୨୩୫। ଚତୁତ୍ଥାଦୀନିପି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ। ମଗ୍ଗଙ୍ଗେସୁ ପନ ଯସ୍ମା ସତିଯା ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ପଞ୍ଞାଯ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ତସ୍ମା ଉଭଯମେୱ କମ୍ମଂ। ସେସା ଅଙ୍ଗାନେୱ ହୋନ୍ତି, ନୋ କମ୍ମନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଭିଧମ୍ମେ ପନ ସବ୍ବମ୍ପେତଂ ଅୱିସେସେନ ଚେତନାସମ୍ପଯୁତ୍ତକମ୍ମନ୍ତେୱ ୱଣ୍ଣିତଂ।

୧୦। ସମଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୧। ଦସମେ ଇଧେୱାତି ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ସାସନେ। ଅଯଂ ପନ ନିଯମୋ ସେସପଦେସୁପି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଦୁତିଯାଦଯୋପି ହି ସମଣା ଇଧେୱ, ନ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ। ସୁଞ୍ଞାତି ରିତ୍ତା ତୁଚ୍ଛା। ପରପ୍ପୱାଦାତି ଚତ୍ତାରୋ ସସ୍ସତୱାଦା, ଚତ୍ତାରୋ ଏକଚ୍ଚସସ୍ସତିକା, ଚତ୍ତାରୋ ଅନ୍ତାନନ୍ତିକା, ଚତ୍ତାରୋ ଅମରାୱିକ୍ଖେପିକା, ଦ୍ୱେ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନିକା, ସୋଳସ ସଞ୍ଞିୱାଦା, ଅଟ୍ଠ ଅସଞ୍ଞିୱାଦା, ଅଟ୍ଠ ନେୱସଞ୍ଞିନାସଞ୍ଞିୱାଦା, ସତ୍ତ ଉଚ୍ଛେଦୱାଦା, ପଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନୱାଦାତି ଇମେ ସବ୍ବେପି ବ୍ରହ୍ମଜାଲେ ଆଗତଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଦିଟ୍ଠିଯୋ ଇତୋ ବାହିରାନଂ ପରେସଂ ପୱାଦା ପରପ୍ପୱାଦା ନାମ। ତେ ସବ୍ବେପି

ଇମେହି ଚତୂହି ଫଲଟ୍ଠକସମଣେହି ସୁଞ୍ଞା। ନ ହି ତେ ଏତ୍ଥ ସନ୍ତି। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଏତେହେୱ ସୁଞ୍ଞା , ଚତୂହି ପନ ମଗ୍ଗଟ୍ଠକସମଣେହିପି, ଚତୁନ୍ନଂ ମଗ୍ଗାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକେହିପୀତି ଦ୍ୱାଦସହିପି ସମଣେହି ସୁଞ୍ଞା ଏୱ। ଇଦମେୱ ଅତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ଭଗୱତା ମହାପରିନିବ୍ବାନେ (ଦୀ। ନି। ୨। ୨୧୪) ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ଏକୂନତିଂସୋ ୱଯସା ସୁଭଦ୍ଦ,

ଯଂ ପବ୍ବଜିଂ କିଂକୁସଲାନୁଏସୀ;

ୱସ୍ସାନି ପଞ୍ଞାସ ସମାଧିକାନି,

ଯତୋ ଅହଂ ପବ୍ବଜିତୋ ସୁଭଦ୍ଦ;

ଞାଯସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ପଦେସୱତ୍ତୀ,

ଇତୋ ବହିଦ୍ଧା ସମଣୋପି ନତ୍ଥି’’।

‘‘ଦୁତିଯୋପି ସମଣୋ ନତ୍ଥି, ତତିଯୋପି ସମଣୋ ନତ୍ଥି, ଚତୁତ୍ଥୋପି ସମଣୋ ନତ୍ଥି, ସୁଞ୍ଞା ପରପ୍ପୱାଦା ସମଣେହି ଅଞ୍ଞେହୀ’’ତି । ଏତ୍ଥ ହି ପଦେସୱତ୍ତୀତି ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତସ୍ମା ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗସ୍ସ ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକଂ ମଗ୍ଗଟ୍ଠଂ ଫଲଟ୍ଠନ୍ତି ତଯୋପି ଏକତୋ କତ୍ୱା ‘‘ସମଣୋପି ନତ୍ଥୀ’’ତି ଆହ, ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗସ୍ସ ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକଂ ମଗ୍ଗଟ୍ଠଂ ଫଲଟ୍ଠନ୍ତି ତଯୋପି ଏକତୋ କତ୍ୱା ‘‘ଦୁତିଯୋପି ସମଣୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଆହ। ଇତରେସୁପି ଦ୍ୱୀସୁ ଏସେୱ ନଯୋ। ଏକାଦସମଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

କମ୍ମୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

(୨୫) ୫। ଆପତ୍ତିଭୟୱଗ୍ଗୋ

୧। ସଙ୍ଘଭେଦକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୩। ପଞ୍ଚମସ୍ସ ପଠମେ ଅପି ନୁ ତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଅଧିକରଣନ୍ତି ୱିୱାଦାଧିକରଣାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ଅଧିକରଣଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ୱୂପସନ୍ତଭାୱଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏୱମାହ। କୁତୋ ତଂ, ଭନ୍ତେତି, ଭନ୍ତେ, କୁତୋ କିନ୍ତି କେନ କାରଣେନ ତଂ ଅଧିକରଣଂ ୱୂପସମିସ୍ସତୀତି ୱଦତି। କେୱଲକପ୍ପନ୍ତି ସକଲଂ ସମନ୍ତତୋ। ସଙ୍ଘଭେଦାଯ ଠିତୋତି ସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱାଦତ୍ଥାଯ କଥିତଂ ପଟିକଥେନ୍ତୋୱ ଠିତୋ। ତତ୍ରାଯସ୍ମାତି ତସ୍ମିଂ ଏୱଂ ଠିତେ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ। ନ ଏକୱାଚିକମ୍ପି ଭଣିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞତୀତି ‘‘ମା, ଆୱୁସୋ, ସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏୱଂ ଅୱଚା’’ତି ଏକୱଚନମ୍ପି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ନ ମଞ୍ଞତି। ୱୋଯୁଞ୍ଜତୀତି ଅନୁଯୁଞ୍ଜତି ଅନୁଯୋଗଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଅତ୍ଥୱସେତି କାରଣୱସେ। ନାସେସ୍ସନ୍ତୀତି ଉପୋସଥପ୍ପୱାରଣଂ ଉପଗନ୍ତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ନିକ୍କଡ୍ଢିସ୍ସନ୍ତି। ସେସଂ ପାଠଇୱସେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୨। ଆପତ୍ତିଭୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୪। ଦୁତିଯେ ଖୁରମୁଣ୍ଡଂ କରିତ୍ୱାତି ପଞ୍ଚ ସିଖଣ୍ଡକେ ଠପେତ୍ୱା ଖୁରେନ ମୁଣ୍ଡଂ କରିତ୍ୱା। ଖରସ୍ସରେନାତି କକ୍ଖଳଅସଦ୍ଦେନ। ପଣୱେନାତି ୱଜ୍ଝଭେରିଯା। ଥଲଟ୍ଠସ୍ସାତି ଏକମନ୍ତେ ଠିତସ୍ସ। ସୀସଚ୍ଛେଜ୍ଜନ୍ତି ସୀସଚ୍ଛେଦାରହଂ। ଯତ୍ର ହି ନାମାତି ଯଂ ନାମ। ସୋ ୱତସ୍ସାହନ୍ତି ସୋ ୱତ ଅହଂ ଅସ୍ସଂ, ଯଂ ଏୱରୂପଂ ପାପଂ ନ କରେଯ୍ୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକରିସ୍ସତୀତି ଧମ୍ମାନୁରୂପଂ ପଟିକରିସ୍ସତି, ସାମଣେରଭୂମିଯଂ ଠସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କାଳଅୱତ୍ଥଂ ପରିଧାଯାତି କାଳଅପିଲୋତିକଂ ନିୱାସେତ୍ୱା। ମୋସଲ୍ଲନ୍ତି ମୁସଲାଭିପାତାରହଂ। ଯଥାଧମ୍ମନ୍ତି ଇଧ ଆପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ସୁଦ୍ଧନ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହନ୍ତୋ ଯଥାଧମ୍ମଂ କରୋତି ନାମ। ଭସ୍ମପୁଟନ୍ତି ଛାରିକାଭଣ୍ଡିକଂ। ଗାରଯ୍ହଂ ଭସ୍ମପୁଟନ୍ତି ଗରହିତବ୍ବଛାରିକାପୁଟେନ ମତ୍ଥକେ ଅଭିଘାତାରହଂ। ଯଥାଧମ୍ମନ୍ତି ଇଧ ଆପତ୍ତିଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଯଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକରୋତି ନାମ। ଉପୱଜ୍ଜନ୍ତି ଉପୱାଦାରହଂ। ପାଟିଦେସନୀଯେସୂତି ପଟିଦେସେତବ୍ବେସୁ। ଇମିନା ସବ୍ବାପି ସେସାପତ୍ତିଯୋ ସଙ୍ଗହିତା। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରି ଆପତ୍ତିଭଯାନୀତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଆପତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଭଯାନି ନାମାତି।

୩। ସିକ୍ଖାନିସଂସସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୫। ତତିଯେ ସିକ୍ଖା ଆନିସଂସା ଏତ୍ଥାତି ସିକ୍ଖାନିସଂସଂ। ପଞ୍ଞା ଉତ୍ତରା ଏତ୍ଥାତି ପଞ୍ଞୁତ୍ତରଂ। ୱିମୁତ୍ତି ସାରୋ ଏତ୍ଥାତି ୱିମୁତ୍ତିସାରଂ। ସତି ଆଧିପତେଯ୍ୟା ଏତ୍ଥାତି ସତାଧିପତେଯ୍ୟଂ। ଏତେସଂ ହି ସିକ୍ଖାଦିସଙ୍ଖାତାନଂ ଆନିସଂସାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ୱୁସ୍ସତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଆଭିସମାଚାରିକାତି ଉତ୍ତମସମାଚାରିକା। ୱତ୍ତୱସେନ ପଞ୍ଞତ୍ତସୀଲସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତଥା ତଥା ସୋ ତସ୍ସା ସିକ୍ଖାଯାତି ତଥା ତଥା ସୋ ସିକ୍ଖାକାମୋ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ।

ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯିକାତି ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ଆଦିଭୂତାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ମହାସୀଲାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସବ୍ବସୋତି ସବ୍ବାକାରେନ। ଧମ୍ମାତି ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମା। ପଞ୍ଞାଯ ସମୱେକ୍ଖିତା ହୋନ୍ତୀତି ସହୱିପସ୍ସନାଯ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି। ୱିମୁତ୍ତିଯା ଫୁସିତା ହୋନ୍ତୀତି ଅରହତ୍ତଫଲୱିମୁତ୍ତିଯା ଞାଣଫସ୍ସେନ ଫୁଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି। ଅଜ୍ଝତ୍ତଂଯେୱ ସତି ସୂପଟ୍ଠିତା ହୋତୀତି ନିଯକଜ୍ଝତ୍ତେଯେୱ ସତି ସୁଟ୍ଠୁ ଉପଟ୍ଠିତା ହୋତି। ପଞ୍ଞାଯ ଅନୁଗ୍ଗହେସ୍ସାମୀତି ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାଯ ଅନୁଗ୍ଗହେସ୍ସାମି। ପଞ୍ଞାଯସମୱେକ୍ଖିସ୍ସାମୀତି ଇଧାପି ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞା ଅଧିପ୍ପେତା। ଫୁସିତଂ ୱା ଧମ୍ମଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାଯ ଅନୁଗ୍ଗହେସ୍ସାମୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାୱ ଅଧିପ୍ପେତା।

୪। ସେଯ୍ୟାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୬। ଚତୁତ୍ଥେ ପେତାତି କାଲକତା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଉତ୍ତାନା ସେନ୍ତୀତି ତେ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଉତ୍ତାନକାୱ ସଯନ୍ତି। ଅଥ ୱା ପେତ୍ତିୱିସଯେ ନିବ୍ବତ୍ତା ପେତା ନାମ, ତେ ଅପ୍ପମଂସଲୋହିତତ୍ତା ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଘାତଜଟିତା ଏକେନ ପସ୍ସେନ ସଯିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଉତ୍ତାନାୱ ସେନ୍ତି। ଅନତ୍ତମନୋ ହୋତୀତି ତେଜୁସ୍ସଦତ୍ତା ସୀହୋ ମିଗରାଜା ଦ୍ୱେ ପୁରିମପାଦେ ଏକସ୍ମିଂ, ପଚ୍ଛିମପାଦେ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ ଅନ୍ତରସତ୍ଥିମ୍ହି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁରିମପାଦପଚ୍ଛିମପାଦନଙ୍ଗୁଟ୍ଠାନଂ ଠିତୋକାସଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୁରିମପାଦାନଂ ମତ୍ଥକେ ସୀସଂ ଠପେତ୍ୱା ସଯତି। ଦିୱସମ୍ପି ସଯିତ୍ୱା ପବୁଜ୍ଝମାନୋ

ନ ଉତ୍ତସନ୍ତୋ ପବୁଜ୍ଝତି, ସୀସଂ ପନ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁରିମପାଦାଦୀନଂ ଠିତୋକାସଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ସଚେ କିଞ୍ଚି ଠାନଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ଠିତଂ ହୋତି, ''ନୟିଦଂ ତୁୟ୍ହଂ ଜାତିୟା, ନ ସୂରଭାୱସ୍ସ ଅନୁରୂପ''ନ୍ତି ଅନତ୍ତମନୋ ହୁତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ସୟତି, ନ ଗୋଚରାୟ ପକ୍କମତି। ଇଦଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଅନତ୍ତମନୋ ହୋତୀ''ତି। ଅୱିଜହିତ୍ୱା ଠିତେ ପନ ''ତୁୟ୍ହଂ ଜାତିୟା ଚ ସୂରଭାୱସ୍ସ ଚ ଅନୁରୂପମିଦ''ନ୍ତି ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠୋ ଉଟ୍ଠାୟ ସୀହୱିଜମ୍ଭନଂ ୱିଜମ୍ଭିତ୍ୱା କେସରଭାରଂ ୱିଧୁନିତ୍ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସୀହନାଦଂ ନଦିତ୍ୱା ଗୋଚରାୟ ପକ୍କମତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଅତ୍ତମନୋ ହୋତୀ''ତି।

୫। ଥୂପାରହସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୭। ପଞ୍ଚମେ ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ କସ୍ମା ଭଗୱା ଅଗାରମଜ୍ଝେ ୱସିତ୍ୱା କାଲକତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଥୂପକରଣଂ ଅନୁଜାନାତି, ନ ସୀଲୱତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭିକ୍ଖୁସ୍ସାତି? ଅନଚ୍ଛରିୟତ୍ତା। ପୁଥୁଜ୍ଜନଭିକ୍ଖୂନଞ୍ହି ଥୂପେ ଅନୁଞ୍ଞାୟମାନେ ତମ୍ବପଣ୍ଣିଦୀପେ ତାୱ ଥୂପାନଂ ଓକାସୋ ନ ଭୱେୟ୍ୟ, ତଥା ଅଞ୍ଞେସୁ ଠାନେସୁ। ତସ୍ମା ''ଅନଚ୍ଛରିୟା ତେ ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ନାନୁଜାନାତି। ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ରାଜା ଏକୋୱ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ତେନସ୍ସ ଥୂପୋ ଅଚ୍ଛରିୟୋ ହୋତି। ପୁଥୁଜ୍ଜନସୀଲୱତୋ ପନ ପରିନିବ୍ବୁତଭିକ୍ଖୁନୋ ୱିୟ ମହନ୍ତମ୍ପି ସକ୍କାରଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତିୟେୱ। ଛଟ୍ଠସତ୍ତମାନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ।

୮। ପଠମୱୋହାରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୫୦। ଅଟ୍ଠମେ ଅନରିୟୱୋହାରାତି ଅନରିୟାନଂ କଥା। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ଆପତ୍ତିଭୟୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ପଞ୍ଚମପଣ୍ଣାସକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୨୬) ୬। ଅଭିଞ୍ଞାୱଗ୍ଗୋ

୧-୩। ଅଭିଞ୍ଞାସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୨୫୪-୨୫୬। ଛଟ୍ଠସ୍ସ ପଠମେ ଅଭିଞ୍ଞାଯାତି ଜାନିତ୍ୱା। ସମଥୋ ଚ ୱିପସ୍ସନା ଚାତି ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ଚ ସଙ୍ଖାରପରିଗ୍ଗହୱିପସ୍ସନାଞାଣଞ୍ଚ। ୱିଜ୍ଜା ଚ ୱିମୁତ୍ତି ଚାତି ମଗ୍ଗଞାଣୱିଜ୍ଜା ଚ ସେସା ସମ୍ପଯୁତ୍ତକଧମ୍ମା ଚ। ଦୁତିଯେ ଅନରିଯପରିଯେସନାତି ଅନରିଯାନଂ ଏସନା ଗୱେସନା। ଜରାଧମ୍ମନ୍ତି ଜରାସଭାୱଂ। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତତିଯଂ ଉତ୍ତାନମେୱ।

୪। ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୫୭। ଚତୁତ୍ଥେ ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତୋତି ମାଲୁକ୍ୟବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପୁତ୍ତୋ। ଏତ୍ଥାତି ଏତସ୍ମିଂ ତୱ ଓୱାଦଯାଚନେ। ଇମିନା ଥେରଂ ଅପସାଦେତିପି ଉସ୍ସାଦେତିପି। କଥଂ? ଅଯଂ କିର ଦହରକାଲେ ପଚ୍ଚଯେସୁ ଲଗ୍ଗୋ ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ମହଲ୍ଲକକାଲେ ଅରଞ୍ଞୱାସଂ ପତ୍ଥେନ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଯାଚତି। ଅଥ ଭଗୱା ''ଏତ୍ଥ ଦହରେ କିଂ ୱକ୍ଖାମ, ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତୋ ୱିଯ ତୁମ୍ହେପି ତରୁଣକାଲେ ପଚ୍ଚଯେସୁ ଲଗ୍ଗିତ୍ୱା ମହଲ୍ଲକକାଲେ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରେଯ୍ୟାଥା''ତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଭଣନ୍ତୋ ଥେରଂ ଅପସାଦେତି ନାମ। ଯସ୍ମା ପନ ଥେରୋ ମହଲ୍ଲକକାଲେୱ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁକାମୋ, ତସ୍ମା ଭଗୱା ''ଏତ୍ଥ ଦହରେ କିଂ ୱକ୍ଖାମ, ଅଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତୋ ମହଲ୍ଲକକାଲେପି ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁକାମୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଯାଚତି। ତୁମ୍ହେ ତାୱ ତରୁଣକାଲେପି ୱୀରିଯଂ ନ କରୋଥା''ତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଭଣନ୍ତୋ ଥେରଂ ଉସ୍ସାଦେତି ନାମାତି ଯୋଜନା।

୫-୧୦। କୁଲସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୨୫୮-୨୬୩। ପଞ୍ଚମେ ଆଧିପଚ୍ଚେ ଠପେନ୍ତୀତି ଭଣ୍ଡାଗାରିକଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତି। ଛଟ୍ଠେ ୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋତି ସରୀରୱଣ୍ଣେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ବଲସମ୍ପନ୍ନୋତି କାଯବଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଭିକ୍ଖୁୱାରେ ୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋତି ଗୁଣୱଣ୍ଣେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ବଲସମ୍ପନ୍ନୋତି ୱୀରିଯବଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଜୱସମ୍ପନ୍ନୋତି ଞାଣଜୱେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ସତ୍ତମେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

ଅଭିଞ୍ଞାୱଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୨୭) ୭। କମ୍ମପଥଵଗ୍ଗଵଣ୍ଣନା

୨୬୪-୨୭୩। କମ୍ମପଥଵଗ୍ଗେପି ଦସପି କମ୍ମପଥା ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକାଵ କଥିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୨୮) ୮। ରାଗପେୟ୍ୟାଲଓଣ୍ଣନା

୨୭୪-୭୮୩। ରାଗପେୟ୍ୟାଲଂ ଅରହତ୍ତଂ ପାପେତ୍ୱା କଥିତଂ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ମନୋରଥପୂରଣିୟା ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାୟ-ଅଟ୍ଠକଥାୟ

ଚତୁକ୍କନିପାତସ୍ସ ସଂୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।